1595

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ISMANOGLIO
EGARO

Ἀδεία τοῦ Ἀντ. ὑπουργείου τῆς Παιδείας
(Ἀριθ. 944, Ρεβιοὺλ-ἐφὶλ 25. 1301).

ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΠΟ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ

ΜΕΧΡΙΣ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ' ΤΟΥ ΑΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

36—1884

Ζωγραφοῦμεν δὲ οὐ τῶν σωμάτων τοὺς χαρακτῆρας, ἀλλὰ τῶν ἀοράτων ψυχῶν τὰς ἰδέας σκιαγραφοῦμεν, καὶ πολέμους ἀθεάτους καὶ συμπλοκὰς ἀφανεῖς ἐπιδείκνυμεν.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ ΚΥΡΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΟΤΤΟ KEIL

Librairie Internationale Pera Grand Rue, No 457.

ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ

ΠΡΩΗΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΙΩΑΚΕΙΜ Γ.

ΤΩ ΑΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΕΡΩΙ

SISMANOGLIO

ΠΡΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΤΟΣ

Ἡ ὕλη τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος.—Οἱ τίτλοι ''πατριάρχης,, καὶ ''πάπας,, πατριάρχαι ἐν τῷ Δ' καὶ Ε' αἰῶνι· ὁ πατριαρχικὸς τίτλος τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου.—Ἡ τάξις τῶν πατριαρχῶν.—Ἡ ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.—Ἡ χειροτονία αὐτοῦ.—Χάσματα ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν· τοποτηρηταί.—Ἡ ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἀναγνώρισις τοῦ πατριάρχου· ἡ ἐπ' αὐτῇ τελετή· ἡ καθεδροφορία.—Ἐνδυμασία τῶν πατριαρχῶν· τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἄμφια.—Προνομίαι τῶν πατριαρχῶν.—Δικαιοδοσία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐπὶ ὡρισμένων ἐπαρχιῶν· ἀριθμὸς τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.—Τίτλοι τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.—Τὸ δίκαιον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν· τὸ δίκαιον τοῦ Ἡρακλείας· τοῦ Κυζίκου· τοῦ Χαλκηδόνος· τοῦ Καρθαγένης· τοῦ Μονεμβασίας· τοῦ Θεσσαλονίκης.—Ἐνθρονιστικαὶ καὶ εἰρηνικαὶ ἐπιστολαί.—Ἀποκρισιάριοι.—Σύνοδος τοῦ πατριάρχου· ὑπάλληλοι αὐτοῦ.—Ἡ ἀρίθμησις ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν.—Παραίτησις πατριάρχου.—Καταλύματα τοῦ πατριάρχου.—Πηγαὶ τοῦ πατριαρχικοῦ καταλόγου· οἱ ἐκδεδομένοι κατάλογοι· οἱ ἀνέκδοτοι· οἱ πατριαρχικοὶ κώδηκες.—Ἐπίλογος τῆς προδιοικήσεως.

ΙΩΑΚΕΙΜ Γ', ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἐν ταῖς νυχθημέροις αὐτοῦ μερίμναις καὶ σκέψεσι, ταῖς ἀφορώσαις εἰς τὸ κλέος τοῦ ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ «ἀποστολικοῦ» οἰκουμενικοῦ θρόνου, οὗ πενταετίαν προέστη, κάλλιστον ἔργον ἔκρινε καὶ τὴν σύνταξιν καταλόγου τινὸς βιογραφικοῦ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν, καὶ πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο παρορμήσας τὸν ταῦτα γράφοντα πατριαρχικαῖς ἔστεψεν εὐχαῖς. Τεμάχιά τινα τῶν προλεγομένων τοῦ πονήματος τούτου, ὅπερ ὑπὸ τὸν τίτλον ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ἐκδίδωμι νῦν, ἐδημοσίευσα ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ»· ταῦτα δ' ἀνακαθάρας προτάττω τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου, ὅπερ αὐτῷ κατὰ καθῆκον ἀφοσιοῦται, τὴν μαίευσιν ὀφείλον αὐτῷ. Ἐν τοῖς προλεγομένοις ἐκτίθεται πᾶν

τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς τίτλους, τὰ δίκαια, τὰ προνόμια, τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν τῶν πατριαρχῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν δὲ τῷ βιβλίῳ συναρμολογοῦνται πᾶσαι αἱ εἰδήσεις, ἃς ἐν τοῖς βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις καὶ ἄλλοις συγγραφεῦσι, καὶ ἐν χώδιξι χειρογράφοις ἀπήντων. Αἱ εἰδήσεις αὗται συναποτελοῦσι τὸ βιβλίον μου, κριτῶν ἐπεικῶν δεόμενον, ἐν νῷ λαμβανόντων ὅτι δυσχερὴς ἡ σύνταξις τοιούτων βιβλίων ἐν πόλει, ἐν ᾗ δυσχερῶς εὑρίσκομεν τὰς πηγάς, ὧν ἔχομεν ἐν ταῖς ἐρεύναις ἡμῶν ἀνάγκην, καὶ ὧν ἐπὶ τῇ βάσει προείδην ἐναχοῦ εἰς ἐκτίμησιν τῶν πράξεων ἐπιφανῶν προσώπων, ὧν οἱ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ μου ΠΙΝΑΚΕΣ τοὺς ἀγῶνας στηλογραφοῦσι, θειοτέλεστον βίον εἰς μίμησιν προτιθέντες τοῖς τῶν θρόνων καὶ τῶν ἀγώνων διαδόχοις.

§

Τὸ ὄνομα πατριάρχης παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῶν παλαιῶν πατριαρχῶν τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ[1], ἔνθα τὸν ἀρχηγὸν φυλῆς ἐσήμαινε· μετὰ τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἅλωσιν, αὗται ὧδε κἀκεῖσε διεσκορπίσθησαν, ἰδίᾳ δ' εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διώρισαν δέ τινας ἐν αὐταῖς προεστῶτας, οὓς ἐκάλεσαν πατριάρχας· τούτοις ἔδωκαν οἱονεί τινας συμβούλους τοὺς λεγομένους ἀποστόλους, περὶ ὧν ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος γράφει ὅτι «οἱ μετὰ τὸν πατριάρχην ἀπόστολοι καλούμενοι προσεδρεύουσι τῷ πατριάρχῃ, καὶ σὺν αὐτῷ πολλάκις καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ συνεχῶς διάγουσι, διὰ τὸ συμβουλεύειν καὶ ἀναφέρειν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν νόμον»[2]. Νερούας ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης,

1. Πῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν πατριαρχῶν διτγίλια ἑξακόσιοι (Παραλειπ. Β', κς', 12).

2. Ἐπιφαν. ἐν αἱρέσει Α'.

ἐν ἀρχαῖς τοῦ Β' αἰῶνος, φιλάνθρωπός τις ὤν, ἢ ἴσως φιλανθρωπότερος τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἄρξοντος Δομετιανοῦ γενόμενος, ἐπιεικῶς προσηνέχθη τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ, πολιτικώτερον, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ἐλευθέρως ἵνα τελῶσι τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν καὶ κατὰ τοὺς πατρίους ἵνα διοικῶνται θεσμούς. Πιθανῶς δὲ τότε, κατὰ τὸν ἐξ Οἰκονόμων σορὸν Κωνσταντῖνον[3], οἱ Ἰουδαῖοι κατέστησαν ἐν Τιβεριάδι τὸν ὑπ' αὐτῶν ὀνομασθέντα πατριάρχην, ὃν οὐ μόνον ἐπεφήμιζον ὡς ἐκ γένους Δαβὶδ καὶ Ἰούδα καταγόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐνόμιζον αὐτὸν ἐκεῖνον ὄντα, ἐφ' ᾧ ἐπληροῦτο δῆθεν ἡ τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ προφητεία «οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα»[4]. Ἀδριανὸς ὁ τοῦ Νερούα διάδοχος μιμνήσκεται[5] τοῦ ἐν Τιβεριάδι πατριάρχου, ὑφεστῶτος ἔτι ἐπ' αὐτοῦ, τῷ 120 δηλ. μ. Χ, πρώτου δὲ τοιούτου γενομένου Γαμαλιήλ τινος, ἀπογόνου τοῦ παλαιοῦ Γαμαλιήλ, τοῦ τὸν οὐρανοβάμονα Παῦλον διδάξαντος[6]. Οἱ μετὰ τὴν θείαν ἐπιφάνειαν ἰουδαϊκοὶ πατριάρχαι παρέτειναν τὴν ὕπαρξιν ἄχρι τοῦ 420, ὅτε κατέλυσε τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος Β'.[7] Ἀλλ' ἤδη τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἔχομεν ἀποδιδομένην εἰς ἐπιφανεστάτους τινας

3. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο', τόμ. Γ', σελ. 74, παρ' ᾧ βλ. τὰς παραπομπάς.

4 μέτιθι τὰ γραφόμενα, ἐν οἷς ἐξελέγχει τὴν κακομυθίαν αὐτῶν Ὠριγένης· περὶ ἀρχῶν Δ', § 3.

5. Adriani epist. ad Vopiscum in Saturn.

6. Ἐπιφανίου ἐνθ' ἀνωτέρω· «Καὶ ἄλλον δὲ πατριάρχην τοιοῦτον κατέστησαν ἐν Βαβυλῶνι οἱ Ἰουδαῖοι, ὃν καὶ αἰχμαλωτάρχην ἰδίως ἐκάλουν, μυθολογοῦντες ὅτι οἱ αἰχμαλωτάρχαι πατρόθεν εἶλκον τὸ γένος ἐκ τοῦ Δαβίδ». Οἰκονόμου Γ', σελ. 74, στιχ. γ', μέτιθι περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ πατριαρχῶν τῶν Ἰουδαίων Ὠριγένη περὶ ἀρχῶν Δ', 3— Εὐσεβίου: ὑπόμν. εἰς Ἡσαΐαν Γ', 4 Κυρίλλ. Ἱεροσολ. κατήχ. ιϐ'— Ἱερών. εἰς Ἡσαΐαν Γ', κλπ

7 Codex Theodos. libr. XVI. titl. VIII, cap. 2'.

τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Ὁ Ἀντιοχείας Πέτρος ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Γράδου ἐπιστολῇ λέγει, ὅτι ἀρχῆθεν ὁ Ἀντιοχείας μόνος ἐκαλεῖτο πατριάρχης, πάπαι δ' ἐκαλοῦντο μόνον, ὡς ἔτι καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν, ὁ Ῥώμης καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας· ἀκολούθως δ' ἐκλήθησαν πατριάρχαι ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Ἱεροσολύμων, ἀρχιεπίσκοπος τὸ πρότερον ὀνομαζόμενος. Ὁ βουλόμενος πλείω μαθεῖν ἀναγνώτω ὅσα Χρύσανθος ὁ πολὺς τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχης ἐν τῷ «Συνταγματίῳ» αὐτοῦ γράφει[8] καὶ ὅσα ὁ τὰ σοφὰ τῶν «Ἀπιστικῶν ἐλέγχων» συμπηξας προλεγόμενα, ὅστις ἐν πλάτει τὴν ἐξήγησιν ἐκτίθησι τοῦ ὀνόματος πάπας· ἐκ δὲ δὴ τούτου μεμαρτυρημένον ἱκανῶς ἔχομεν ὅσον ἐψεύσθη ὁ εἰπών, ὅτι Λέων Γ' ὁ τῆς Ῥώμης πάπας, ἐν τῇ Γ' κατ' Ἔφεσον οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, παρεχώρησε τὸν τίτλον πάπα τῷ ἐν ἁγίοις Κυρίλλῳ τῷ Ἀλεξανδρείας, οὕτινος ἄλλως οἱ προκάτοχοι ἐκλοῦντο πάπαι ἀπὸ τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος, τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀραβικῶν πληθυσμῶν τὸ ὄνομα τοῦτο δόντων τοῖς πατριάρχαις τῆς αἰγυπτιακῆς μεγαλοπόλεως.

Οἱ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων καὶ τὰς δέλτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων ἀναδιφήσαντες γινώσκουσιν, ὅτι τὸ ὄνομα πατριάρχης, σημαῖνον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τὸν πρῶτον τῶν ἐπισκόπων ἑκάστης μεγάλης διοικητικῆς περιφερείας[9], ἀπεδόθη καὶ τοῖς ἐξοχωτέροις τῶν πατέρων καὶ ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος[10] τῷ 360 ἐκάλει τὸν ἴδιον πα-

8. Χρυσάνθου Συνταγμ. σελ. μς'—μθ' τῆς παλαιᾶς ἐκδόσεως.

9. Χρυσάνθου ξθ' ἀνωτέρω, ἔνθα ἐξηγεῖ οὕτω τὸν ΛΔ' ἀποστολικὸν κανόνα· «τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον» κλπ.

10. ἐν ἐγκωμίῳ τοῦ Μ. Βασιλείου· περὶ λόγον εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ εἰς τὴν βραδυτῆτα.

τέρα Γρηγόριον «νέον Ἀβραὰμ καὶ πατριάρχην ἡμέτερον», ἔνθα ὁ σχολιαστὴς αὐτοῦ Νικήτας παρατηρεῖ: «Πατριάρχην αὐτὸν καλεῖ ὡς πατέρα καὶ ἄρχοντα τῆς πόλεως ὅσον ἐπὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν». Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος τοὺς πατέρας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου πάντας ἁπλῶς πατριάρχας ἐκάλεσεν, ἐν τῷ εἰς Μελέτιον τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Ἀντιοχείας ἐπιταφίῳ λόγῳ, εἰπών: «Ὁρᾶτε τοὺς πατριάρχας τούτους· πάντες οὗτοι τέκνα τοῦ ἡμετέρου εἰσὶν Ἰακώβ». Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος Β' πατριάρχας ἀπεκάλεσε τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Ῥώμης Λέοντα, ἐν πολλοῖς δὲ μέρεσι τῶν πρακτικῶν τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὁ πάπας Ῥώμης ὀνομάζεται πατριάρχης[11]· ἐν τῷ Ε' αἰῶνι γράφων ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Σωκράτης περὶ τῶν κατὰ τὴν Β' οἰκουμενικὴν Σύνοδον, τὴν ὁμοιασίαν πατριάρχης ἀπέδωκεν εἰς τοὺς διαπρεπῶν τινων ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ἐξάρχοντας: «Πατριάρχας, λέγει, κατέστησαν διανειμάμενοι τὰς ἐπαρχίας, ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπεροπίαις ἐκκλησίαις μὴ ὑπερβαίνειν· τοῦτο γὰρ πρότερον διὰ τοὺς διωγμοὺς ἐγίνετο ἀδιαφόρως· καὶ κληροῦται Νεκτάριος μὲν τὴν μεγαλόπολιν καὶ τὴν Ὀράκην· τῆς δὲ Ποντικῆς διοικήσεως Ἑλλάδιος ὁ μετὰ Βασίλειον Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος. Γρηγόριός τε ὁ Νύσσης ὁ Βασιλείου ἀδελφὸς καὶ Ὁ τρήϊος ὁ τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Μελιτινῆς τὴν πατριαρχείαν ἐκληρώσαντο· τὴν Ἀσιανὴν δὲ (διοίκησιν δηλαδὴ) λαγχάνουσιν Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου καὶ Ὄπτιμος ὁ Ἀντιοχείας τῆς Πισιδείας· τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον Τιμοθέῳ τῷ Ἀλεξανδρείας προσενεμήθη. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐκκλησιῶν τὴν διοίκησιν τοῖς αὐτοῖς ἐπισκόποις ἐπέτρε-

11. Μέγα Συνόδων ἱερῶν δαψιλεστάτη συλλογή, τόμ. Β', σελ. 118, 119, 121, 122.

ψαν, Πελαγίῳ τε τῷ Λαοδικείας καὶ Διοδώρῳ τῷ Ταρσοῦ, φυλάξαντες τὰ πρεσβεῖα τῶν Ἀντιοχέων ἐκκλησίας, ἅπερ τότε παρόντι Μελετίῳ ἔδοσαν»[12]. Εὐάγριος ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος πατριάρχας φαίνεται γεγραφὼν[13] τοὺς προέχοντας τῶν ἐπισκόπων ἑκάστης διοικήσεως. Ἐν ταῖς τέσσαρσι πρώταις Συνόδοις ὁ Ἀντιοχείας λέγεται ἐπίσκοπος, πρῶτοι δ' οἱ πατέρες τῆς ς' οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπεψήφισαν «Θεοφάνους πατριάρχου (Ἀντιοχείας) πολλὰ τὰ ἔτη»[14]. Ὁ βυζαντινὸς ἱστοριογράφος Μαλαλᾶς ἀδιακρίτως ἀπονέμει τὸ ὄνομα πατριάρχης εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς τῆς Α' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἱεράρχας, ἴδια δ' εἰς τοὺς πανευφήμους ἀποστόλους Μάρκον, καὶ Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, Εὔοδον τὸν Ἀντιοχείας, καὶ Συμεὼν ἢ Σίμωνα τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἐν βιβλίῳ Θ' τῆς αὐτοῦ χρονογραφίας ἀναγινώσκομεν. Οἱονεί τι καρύκευμα τῆς τερπνῆς ταύτης ἱστορικῆς παιδιᾶς προστίθημι τὸ καὶ παρὰ Δοσιθέῳ φερόμενον[15], ὅτι Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐπέτρεψε τῷ μητροπολίτῃ Ἐφέσου νὰ καλῆται πατριάρχης, ὅπερ ἀναγινώσκομεν παρ' Εὐαγρίῳ[16], γράφοντι ὅτι τὸ «πατριαρχικὸν δίκαιον» ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοῦ Ἐφέσου ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

§

Ὁ ς' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς Συνόδου κυροῖ τὴν ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ

12. Σωκρ. Ε', 8 κ. ἑξ. τούτους ἀριθμεῖ καὶ Θεοδώρητος ἐν ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ε', κεφ. η'.

13. Εὐαγρ. ἐκκλ. ἱστορ. ς', κεφ. ζ'.

14. Πρᾶξις ιζ'.

15. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 935.

16. Εὐαγρ. ἐκκλ. ἱστορίας βιβλ. Γ', κεφ. ς'.

καὶ Πενταπόλει ὑπεροχὴν καὶ δικαιοδοσίαν τοῦ πάπα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπαγόμενος μὲν «ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις», τὴν τάξιν δὲ καθιερῶν τῶν δύο ἀρχαιοτέρων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πατριαρχῶν· ὁ δὲ Ζ' κανὼν τῆς αὐτῆς Συνόδου περὶ τοῦ Ἱεροσολύμων ὁρίζει ὅπως ἔχῃ «τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς», ἔνθα ὁ Βαλσαμὼν ἀναφερόμενος, τὸν ς' δ' ἑρμηνεύων κανόνα, λέγει: «ἐζητήθη δὲ παρά τινων τί ἐστι τὸ παρὰ τοῦ κανόνος λεγόμενον «ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος», καὶ ἤκουσαν μητρόπολιν εἶναι τὴν ἐν Παλαιστίνῃ οὖσαν Καισάρειαν, τὴν δ' Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ταύτης ποτὲ ἐπισκοπὴν εἶναι». Τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἡ Β' οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐν τῷ Γ' αὐτῆς κανόνι ἔταξε δεύτερον τῇ τάξει μετὰ τὸν πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης «διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην», ὡς αὐτὴ αὕτη ἡ σύνοδος ἐδικαιολόγησεν, ὡς αὐτοὶ οἱ πνευματέμφοροι πατέρες τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς εἰρμήνευσαν ἐν τῷ ΚΗ' αὐτῆς κανόνι λέγοντες: «τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν». Τὰ γραφόμενα ταῦτα κοινὰ πᾶσίν εἰσι τοῖς τὸ σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων ἀναγινώσκουσιν· αὐτόθι δὲ κεῖνται αἱ τοῦ Ζωνα-

ρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος ἑρμηνεῖαι, αἵτινες οὐδὲν ἡμῖν συντελοῦσιν εἰς τὴν παροῦσαν ἔποψιν, ὑφ' ἣν ἐξετάζεται τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου ὑποβαλλόμενον τοῦτο θέμα.

§

Αἱ ἐκλογαὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐγίνοντο πάντοτε κατὰ τοὺς κειμένους κανόνας[17], καθ' οὓς καὶ αἱ τῶν μητροπολιτῶν, ἐκλεγομένων καὶ χειροτονουμένων ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων τῶν ὑπ' αὐτούς· ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἐν τούτοις ἱκανὰ παρέχει παραδείγματα, καθ' ἃ ἐκλογαί τινες πατριαρχῶν, ἰδίᾳ τοῦ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, διότι περὶ τούτου ἰδίως ἔσται μακρὸς ὁ λόγος, ἐνηργήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, πρὸ δὲ πάντων, ἐν καιρῷ ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων· διότι πολλάκις ὁ κλῆρος καὶ ἡ σύνοδος ἐχορήγει τῷ ὀρθοδόξῳ βασιλεῖ τὴν ἄδειαν πρὸς ἐκλογήν, παρὰ δὲ τοῖς ἱστορικοῖς βλέπομεν τὸν οὕτω προβαλλόμενον λαμβάνοντα τὸ ὄνομα τοῦ «δημοπροβλήτου»· δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι ἂν ποτέ τις ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἐκλογὴ φαίνηται γινομένη ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος, δέον 'να νοήσωμεν σύστασιν ἁπλῆν, ἢ παράκλησιν τοῦ ἄρχοντος, ἣν συνέβαινε 'να ἐπικυρώσῃ ἡ τῶν ἐπισκόπων σύνοδος, ἡ δικαίωμα ἔχουσα 'ν' ἀναγνωρίσῃ ἢ ὄχι. Ἡ ἐκλογή, λόγου χάριν, Νεκταρίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὡς διαδόχου τοῦ παραίτησιν ὑποβαλόντος Γρηγορίου

17. βλ. τοὺς κανόνας ἐν συντάγματι Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ· Βαλσαμῶνος ἑρμην. εἰς τὸν ς' κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ· συνόδου «ἐπεὶ πρὸ τοῦ ΚΗ' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου οἱ μητροπολῖται παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἐγίνοντο». πρβλ. Φωτίου Νομοκάνονα τίτλ. Α', κεφ. ε, καὶ Η' διάταξ. Α' τίτλου Νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ.

τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἐγένετο «οὐκ ἀθεεί», καθὼς ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος γράφει[18], «οὐκ ἐκτὸς θείας ῥοπῆς», ὡς ὁ Σωζόμενος λέγει[19]. Καίτοι δὲ παρ' αὐτῷ εὑρίσκομεν τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς ἐν ἐκτάσει περιγραφόμενον, ὁ Σωκράτης γράφει ὅτι «ἁρπασθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβλήθη»[20]. Τὸ χωρίον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Σωζομένου. παρατιθέμενον ἐν οἰκείῳ χώρῳ, δείκνυσιν ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν εἰς πατριαρχείαν ἐκλεξίμων, τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικῆς ἁγίας Συνόδου κριθέντων ἀξίων, συνεστήθησαν εἰς τὴν προτίμησιν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α', οὐδὲν δὲ παράδοξον ὅτι ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος ἄναξ ὑπέδειξε τὸν ἔτι ἀβάπτιστον Νεκτάριον τὸν συγκλητικόν, ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ταρσοῦ Διοδώρου ἔσχατον ὑπόψηφον πατριάρχην ἐν τῷ οἰκείῳ ψηφοδελτίῳ, ὡς σήμερον λέγομεν, ὑποδειχθέντα.

Τοιοῦτό τι πιθανῶς ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ πρώην Κυζίκου Πρόκλου ὡς πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· τῇ 12 ἀπριλίου 434, Μαξιμιανοῦ τοῦ πατριάρχου τελευτήσαντος, «ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος—λέγει ὁ Σωκράτης[21]—σοφῶς τοῦ πράγματος προενόησεν· ἵνα γὰρ μὴ πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου ζήτησις ᾖ, καὶ ταραχὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ κινήσῃ, μὴ μελλήσας, ἀλλ' ἔτι κειμένου τοῦ σώματος Μαξιμιανοῦ, τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐνθρονίσαι τὸν Πρόκλον ἐπέτρεψεν . . . ἐνθρονισθεὶς οὖν ὁ Πρόκλος τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ Μαξιμιανοῦ σώματος ἐποιήσατο».

Ἐν ταῖς ἐκλογαῖς τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντι-

18. Καλλίστου ἐκκλησ. ἱστ. βιβλ. ΙΒ', κεφ. ιϛ'.
19. Σωζομ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ζ', κεφ. ή.
20. Σωκρ. ἐκκλ ἱστ. Ε', ή.
21. Σωκρ. ἐκκλ, ἱστ. Ζ', κεφ. μ'.

νουπόλεως ἐλάμβανον, ὡς φαίνεται, μέρος καὶ οἱ ἄρχοντες μετὰ τῶν παρευρισκομένων ἀρχιερέων. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος «ψηφίσματι κοινῷ πάντων ὁμοῦ κλήρου τε καὶ λαοῦ»[22] ἐξελέγη, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος μετεπέμψατο αὐτὸν οὕτως εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων «συναινῶν τῇ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πολλῶν ψήφῳ», κατὰ τὸν Κάλλιστον, καίτει Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀντενήργει εἰς τὴν τοῦ Ἰωάννου χειροτονίαν, θέλων ἵνα χειροτονηθῇ ἱερεύς τις Ἰσίδωρος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Γερμανὸς Α' ὁ ἀπὸ Κυζίκου, ὁ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τῆς πατρίου διδασκαλίας περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων λαμπρῶς ὑπερασπίσας, ἐξελέγη «ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοσεβεστάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου»[23]. Κωνσταντῖνος, ὁ τοῦ Λέοντος Ἰσαύρου υἱός, συγκαλέσας τὴν ψευδοσύνοδον ἐκείνην, ἧς ἡγοῦντο Θεοδόσιος ὁ Ἐφέσου καὶ Παστιλᾶς ὁ Πέργης, τοὺς ἐν τῷ ἀνιέρῳ ἐκείνῳ συνεδρίῳ ἐπισκόπους εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν μετακομίσας, μάρτυρας ἔθετο περιέργου ἐκλογῆς, καθ' ἣν τὸν ἄλλοτε γενόμενον ἐπίσκοπον Συλαίου Κωνσταντῖνον, βίου κακοήθους ὄντα, τῇ χειρὶ κρατήσας καὶ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀναβιβάσας ἄμβωνος ἐξεφώνησε «Κωνσταντίνου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη»[24]. καίπερ δὲ καινοφανοῦς ὄντος τοῦ πράγματος, ἀπῃτεῖτο πάλιν ἡ ψευδεπισκόπων παρουσία καὶ συναίνεσις, αὐστηρῶς τῆς Ἐκκλησίας ἀντεχομένης τῶν κειμένων θεσμῶν, κἂν τε κακόδοξοι κἂν τε εὐσεβῶς ἦσαν φρονοῦντες οἱ συμψηφίζοντες ἐπίσκοποι. Ἀλλ' ἡ μὲν ἐκλογὴ τῶν πατριαρχῶν καὶ πάντων μὲν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ οἰ-

22. Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ ς'. 6', Νικηφ. Καλλ. ΙΓ', 6'.

23. Σκ. Δ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Γ', σελ. 616. βλ. Θεοφάνους χρονογρ.

24. Ζωναρᾶ ἐπιτομὴ ἱστοριῶν βιβλ. ς'.

κουμενικοῦ, διαφόρους ἐλάμβανεν ἑκάστοτε φάσεις, μὴ μακρυνομένη ποσῶς τῶν κανονικῶν διατάξεων καὶ θεσμῶν, οὐδ' ὅτε, τοῦ βυζαντινοῦ καταλυθέντος κράτους, οἱ προΐχοντες τοῦ γένους τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων μετὰ τῶν παρευρεθέντων ἐν ἐνεργείᾳ καὶ πρώην μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐξέλεγον τὸν πηδαλιοῦχον τῆς θεοκυβερνήτου νηός.

Ἐννοῶ τὴν μετὰ τὴν ἅλωσιν περίοδον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Κατ' αὐτὴν, ἡ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκλογὴ διαφόρους ἔλαβε μεταβολὰς, ὧν τὰς παλαιοτέρας, τὰς εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν δηλαδὴ γενομένας, μόλις δυνάμεθα 'να εἰ χάσωμεν. Ὁ παλαιότερος χρονογράφος ὁ παρέχων εἰς ἡμᾶς ἀμυδράς τινας εἰδήσεις ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ἐστὶν ὁ Μονεμβασίας Δωρόθεος, εὑρίσκομεν δὲ παρ' αὐτῷ ὅτι τὰς πατριερχείας Ἰωάσαρ τοῦ Κόκα καὶ Μάρκου τοῦ Ξυλοκαράβη ἐτάραττον οἱ τῶν κληρικῶν, δηλαδὴ «ὀρφικιάλων» τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπηρεασμοὶ καὶ αἱ παράλογοι αὐτῶν ἐπεμβάσεις εἰς τὰ πράγματα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὧν ἕνεκεν ὁ μὲν Ἰωάσαρ ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς φρέαρ, «διὰ τὰ καθημερινὰ σκάνδαλα τῶν κληρικῶν», ὁ δὲ Μάρκος τοῦ θρόνου καταβιβασθεὶς ὑπὸ τῶν ὀρφικιάλων τούτων καὶ παρὰ τῷ λαῷ ῥᾳδιουργούμενος ὑπ' αὐτῶν, ἐξηκολούθει διαμαρτυρόμενος, ἀπαιτῶν 'να συνέλθῃ σύνοδος ἀρχιερέων πρὸς ἀθώωσιν ἢ καταδίκην αὐτοῦ· ἡ σύνοδος συνῆλθεν, ἀντὶ δὲ τοῦ Μάρκου ἐξελέγη Διονύσιος ὁ Φιλιππουπόλεως· ὁ Δωρόθεος Μονεμβασίας γράφει περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου ὅτι «μὲ ὁρισμὸν ἔκαμαν ψήφους οἱ ἀρχιερεῖς»[25]. Ἐκ τούτων

25. Δωροθέου Μονεμβασίας Σύνοψις ἱστοριῶν σελ 420 τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1806. Ὅρα κατ' ἔκτασιν τὸ ἄρθρον μου: «Τινὰ περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς τῶν

πάντων εἰκάζω ὅτι μόλις εἰκοσαετίαν μετὰ τὴν ἅλωσιν ὡρίσθη, «μὲ ὁρισμόν», ἤτοι διὰ σουλτανικοῦ χαττίου ὅπως ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ παῦσις τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως γίνηται διὰ συνόδου ἀρχιερέων, καὶ ὅτι κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον χρόνον οἱ κληρικοὶ διώκουν τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας, αὐτοὶ τοὺς πατριάρχας ἀναβιβάζοντες καὶ καταβιβάζοντες· ὡσαύτως ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ πατριάρχου Νήφωνος τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης «ἔγινε σύνοδος μεγάλη καὶ ἔκαμαν ψήφους, καὶ ἔκαμαν τὸν Νήφωνα» λέγει ὁ Δωρόθεος[26]· παρ' αὐτῷ δὲ εὑρίσκομεν τὴν σπουδαιοτάτην τῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος καὶ τοῦ τυπικοῦ, καθ' ὃ ἐγίνετο ἥ τε ἐκλογὴ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον παρουσίασις, τὸ «χεροῤῥίλημα», ὡς ἔλεγον τότε. Ὅτε κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1383, παυθέντος τοῦ πατριάρχου Παχωμίου τοῦ Μπατέστου, ἀνήρχετο, λαικῇ ἐπιρρίᾳ, τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Φιλιππουπόλεως Θεόληπτος, ἀρχιερέων ὀλίγων συμψηφιζόντων, Ἱερόθεος ὁ Μενεμβασίας, τὸ κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἐνδοξότατόν τε καὶ μέγιστον τῶν προνομίων τῶν παρὰ Μωάμεθ Β' τῇ Ἐκκλησίᾳ χορηγηθέντων ἐπικαλούμενος, ἔλεγε: «Δέσποτα ἅγιε (πρὸς τὸν Θεόληπτον), αὐτὸ ὁποῦ ἔκαμες ἔπρεπε νὰ μὴ γένῃ· διότι ἡμεῖς εἴχαμεν ὁρισμοὺς ὅτι ὅταν ἀποθάνῃ ὁ πατριάρχης νὰ συναθροίζωνται οἱ ἀρχιερεῖς διὰ νὰ κάμουν ψήφους καὶ νὰ χειροτονοῦν ἐκεῖνον, ὅπου ἐκλέξουν, καὶ τότε νὰ μιλῇ χέρι τοῦ βασιλέως[27]». Τῷ 1741, αἰτήσει τοῦ κλεινοῦ Γερασίμου μητροπολίτου Ἡρακλείας τοῦ ἐκ Λέρου, ἐξεδόθη φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Α' καθορίζον ἔτι

κάτω χρόνων ὀρθοδόξου «Ἐκκλησίας» ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*, τόμ. Δ', σελ. 251—258 καὶ 281—285.

26. Δωροθέου Σύνοψις· σελ. 430 τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως.

27. Δωροθέου· σελ. 452.

σαρέστερον τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τότε μόνον δυναμένην 'να πραγματωθῇ, ὅταν προηγουμένως μαρτυρήσωσι περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ πολιτείας ὁ Ἡρακλείας, ὁ Κυζίκου, ὁ Νικομηδείας, ὁ Νικαίας, καὶ ὁ Χαλκηδόνος[28]· ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσχύος τῶν «γερόντων» λεγομένων ἀρχιερέων, ἀφ' ὧν ἐξηρτᾶτο μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν ἡ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκλογή. Φαίνεται ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ὑποστηρίζουσα τὴν ἀξίωσιν ταύτην τῶν «γερόντων»· ὅτε μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως ἐξελέγετο διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ὁ Ὁμολογητής, οἱ τῆς Ἀρείου πλάνης ὀπαδοὶ κατηγόρουν αὐτοῦ «ὡς ἑαυτῷ πραγματευσαμένου τὴν ἀρχιερωσύνην παρὰ γνώμην Εὐσεβίου τῆς Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ Θεοδώρου τοῦ τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, οἷς ὡς γείτοσιν ἡ χειροτονία διέφερε». Ταῦτα γράφει ὁ Σωζόμενος[29], ἐπιρωννύει δέ πως τὴν ἀξίωσιν τῶν «γερόντων», ἰδίᾳ δὲ τῶν πέντε πλησιοχώρων τῇ Κωνσταντινουπόλει μητροπολιτῶν, ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' ἁγίας οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ «τυπικοῦ» τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς προβλήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐκδίδωμι μὲν ἐν οἰκείῳ χώρῳ τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου τεμάχιον «περιγραφῆς τοῦ τρόπου τῆς πατριαρχείας» Γαβριὴλ Δ' τοῦ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν[30], προτίθημι δ' ὅτι τῷ 1759 κλῆρος καὶ λαός, θέλοντες 'να στήτωσι τὸ καλὸν τῆς ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπιπηδήσεως τοῦ τυχόντος ἀρ-

---

28. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν σελ. 350.

29. Σωζομ. Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Γ', κεφ. γ'.

30. Ἐξεδόθη τὸ ὅλον τῆς «περιγραφῆς», ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κωδήκων μεταγραφείσης, ὑπὸ Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου ἐν «Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Β', σελ. 251—252.

χολιπάρου, ἱκέτευσαν τὸν σουλτάνον Μουσταφᾶν Β' ἵνα ἐκδῷ φιρμάνιον, δι' οὗ ὡρίζετο ὅπως ἡ τῆς ἐκλογῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀγγελία πρὸς τὴν Γ. Πύλην γίνηται διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς ἐνσφραγίστου τῶν ἀρχιερέων[31]. Τῆς αἰτήσεως τοῦ ἔθνους ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, καθωρίσθησαν τὰ κατὰ τὴν ἐκλογήν, συγχρόνως ὁρισθέντος ὅπως ὁ νέος οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐξ ἰδίων καταβάλλῃ τὰ ἔξοδα, ὅσα ἀπῄτει ἡ πατριαρχικὴ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἐγκατάστασις. Τὸ τυπικὸν ἐτηρήθη σχεδὸν ἀπαράλλακτον ἄχρι σήμερον· κοινὴ ἐνσφράγιστος ἀναφορὰ τῶν ἐκλογέων τοῦ πατριάρχου λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἀναγγέλλει τὴν ἐκλογὴν εἰς τὴν Γ. Πύλην· ἀτυχῶς ὅμως τὸ διάταγμα περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ νέου πατριάρχου καταβολῆς τῶν ἐξόδων τῆς ἐγκαταστάσεως φυλάττεται κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον. Μέχρι τοῦ 1860 ἡ ἐκλογὴ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐγίνετο ἐν μεγάλῃ συνελεύσει ἐκ λαϊκῶν, ἐμπόρων, ἀρχηγῶν τῶν συντεχνιῶν (πρωτομαγιστόρων τῶν ἑναρίων), τῶν κληρικῶν τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκομένων ἀρχιερέων· καὶ πρότερον μὲν μετεῖχον πάντες, οἵ τε πρώην χρηματίσαντες ἐπίσκοποι καὶ μητροπολῖται καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ, ἀκολούθως δὲ μόνον οἱ μητροπολῖται· οὐχὶ σπανίως παρῆν καὶ ὁ πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων, μετέχων τῆς συνελεύσεως, τῆς ὑποδεικνυούσης τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ἀλλὰ μὴ ὑπογράφων τὸ τῆς ἐκλογῆς ὑπόμνημα, ἐν ᾧ ὑπεγράφοντο μόνον οἱ ἀρχιερεῖς. Τὰ ἔξοδα τῆς ἐγκαταστάσεως ὑπελογίζοντο τῷ 1769 εἰς 30000 γρόσια, τριπλάσια δηλονοτὶ φράγκα, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Κομνηνοῦ[32], ἐνῷ σήμερον οὐδὲ εἰς τὸ δέκατον ἀνέρχονται τῆς ποσότητος ταύτης.

31. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου σελ. 379
32. Κομνηνοῦ· σελ. 443.

Διὰ τῶν κανονισμῶν τοῦ 1860 ἐτροποποιήθη τὸ τυπικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Συνέλευσις ἐκ τῶν ἐνδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει μητροπολιτῶν καὶ λαϊκῶν ἱκανῶν, ὑπαλλήλων ἀνωτέρων τῆς Γ. Πύλης, ἐμπόρων, ἀντιπροσώπων τῶν συντεχνιῶν, καὶ πληρεξουσίων εἰκοσιοκτὼ μόνον μητροπόλεων τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἐκ γενετῆς ὑπηκόων τῆς Γ. Πύλης, ἀπαρτιζομένη, συνέρχεται τοὐλάχιστον τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς παύσεως ἢ τοῦ θανάτου τοῦ πατριάρχου, ἀποσφραγίζει τὰς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἀποστελλομένας ψήφους τῶν ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μητροπολιτῶν ὡς καὶ τὰς ψήφους τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους εὑρισκομένων, καὶ τούτων ἐνσφραγίστους κατατιθέντων, καὶ καταρτίζει τὸν κατάλογον τῶν δυναμένων ἐκλεγῆναι, κἂν τε πολλὰς ψήφους, κἂν τε μίαν ἤθελε λάβει ἕκαστος. Ἐκ τοῦ καταλόγου, ὑποβαλλομένου τῇ Γ. Πύλῃ, δύναται ἡ κυβέρνησις ν' ἀφαιρέσῃ ἓν ἢ πλείω ὀνόματα, ἐπὶ δὲ τῶν μενόντων ὀνομάτων γίνεται ψηφηφορία, ἐν ᾗ λαμβάνουσι μέρος πάντα τὰ μέλη τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως, κλῆρος καὶ λαός· οὕτω δ' οἱ τρεῖς, οἱ τυχόντες τοῦ μείζονος ἀριθμοῦ τῶν ψήφων ἀναδείκνυνται ὑπόψηφοι πατριάρχαι, καὶ ἐκ τῶν τριῶν τούτων οἱ μητροπολῖται οἱ ἐν τῇ ἐκλογικῇ συνελεύσει ἐκλέγουσι τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, κατὰ τὰς «κανονικὰς διατυπώσεις».

Ἐλαμβάνοντο δὲ πάντοτε τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οἱ πατριάρχαι ἐκ τῆς τάξεως τοῦ ἱερατείου καὶ τῶν μοναχῶν, σπανιώτατα δὲ κατὰ τοὺς ἄχρι τῆς ἁλώσεως χρόνους ἀπὸ τοῦ συνταγματίου τῶν μητροπολιτῶν, σπανίως καὶ δι' ὡρισμένους λόγους ἐπιτρεπομένης μεταθέσεως ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν καὶ ἀπὸ μητροπόλεως εἰς τὴν ἱερὰν καθέδραν τοῦ Στάχυος. Ὁ τὰς σελίδας ἀναδιφῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῶν χρόνων τούτων εὑρί-

σχει ὅτι ἐξ ἑκατὸν τριάκοντα ὀύο πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους τοῦ ἐπὶ τῆς Α΄ οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, εἴκοσι καὶ εἷς μόνον μετετέθησαν ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον[33], ἐξ ἧ ἑπτὰ ἐχειροτονήθησαν

33. Περὶ τῶν ἐκ μεταθέσεως ἐκλεγέντων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ὅρα κατόπιν ἐν οἰκείῳ χώρῳ καὶ χρόνῳ. Γνωστὸν δ' ὅτι ἐκ μεταθέσεως προήχθησαν καὶ ἄλλων θρόνων πατριάρχαι· Μελέτιος ὁ Σεβαστείας εἰς Ἀντιόχειαν· Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος μιᾶς τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεως εἰς Ἱεροσόλυμα· Εὐτυχὴς ὁ Περρῆς εἰς Ἀντιόχειαν· ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης ὁ Θεσσαλονίκης μετετέθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας· ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, Φωτίου τὸν οἰκουμενικὸν κοσμοῦντος θρόνον, Ἰωάννης ἐπίσκοπος Βαΐμα (γρπ. ἴσως Μαϊουμᾶ) μετετέθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὡς καὶ Γρηγόριος Συρακουσῶν εἰς Νίκαιαν, Ἰωάννης Λαρίσσης εἰς Σύνδα, καὶ Ἀμφιλόχιος ὁ Κυζίκου εἰς Νίκαιαν· Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς Εὐσταθίου τὸν Πλακιδᾶ διαδεξάμενος εἰς τὸν θρόνον Ἀντιοχείας· ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου Ἄγαπιος ὁ Σελευκείας τ῀ς Πιερίας ἀνεδείχθη πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Γράφει δ' ὁ Ρώμης Καιλεστῖνος πρὸς Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, Ἰωάννην Ἀντιοχείας καὶ Ῥοῦφον Θεσσαλονίκης «κατὰ μηδέν τι προίστασθαι τοὺς κανόσι τὴν μετάστασιν τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν» βλ. σημείωμα ἀδήλου περὶ μεταθέσεων ὅπερ ἐκδέδωκεν ὑπὸ Λεωγκλαβίου jus Graecor. σελ 292—296) ἀνεδημοσίευσαν Ῥάλλης καὶ Ποτλῆς ἐν Συντάγματι κανόνων τόμ. Ε΄, σελ. 391—393. Μέτιθι περὶ μεταθέσεων, Ἀρμενοπούλου, Ἐπιτ. ἱερῶν κανόνων, ἐπιγραφὴν δ΄, καὶ τὸν ιδ΄ ἰδίως ἀποστολικὸν κανόνα, ἀπαγορεύοντα τὸ ἐπιπηδᾶν ἐπίσκοπον εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, «εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ᾖ, ἢ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν πιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος ζυαμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι»· ὁ δὲ ιζ΄ κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἀποβάλλει τὸν ἄνευ συνοδικῆς γνώμης ὑφαρπάζοντα σχολάζουσαν ἐκκλησίαν· βλ. τὴν εἰς τὸν ἀποστολικὸν ιδ΄ ἑρμηνείαν τοῦ Βαλσαμῶνος. Ἴδιον κεφάλαιον, τὸ λζ΄ τοῦ Ζ΄ βιβλίου ἔγραφεν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ὁ Σωκράτης, συμφέρον «παραδείγματα, δι' ὧν, ὡς δοκεῖ, κατασκευάζει ὁ συγγραφεὺς ἀκώλυτον εἶναι τὴν ἀπὸ

ἀθρόον ἀπὸ λαϊκῶν[34], οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν πρότερον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἰκονόμοι, πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ χαρτοφύλακες τῆς Μ. Ἐκκλησίας[35]. Ὁ τὸ τῶν ἱερῶν κανόνων σύνταγμα μελετήσας γινώσκει ὅτι τοιαῦται μεταθέσεις ἦσαν σπάνιαι, τοιοῦτος δ' ἐγένετο λόγος ἐπὶ τῆς Β΄ οἰκουμενικῆς Συνόδου, προκειμένου λόγου περὶ τῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μεταθέσεως τοῦ ἐν ἁγίοις Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὡς καὶ κατόπιν, ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τὴν πρώην Κυζίκου Πρόκλου, ὅστις «ἐπίσκοπος Κυζίκου χειροτονηθεὶς ἐπὶ Σισιννίου πατριάρχου ἐσχόλασε μὴ δεχθείς· μετὰ δὲ τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου, ἐψηφίσθη μὲν Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐνεθρονίσθη δὲ διὰ φθόνον τῶν παραδυναστευόντων τότε ἀρχιερέων», ὡς ἡ σημείωσις ἀδήλου[36] γράφει, καὶ καθ' ἣν πολλὰς μεταθέσεις βλέπομεν ἐνεργηθείσας, ἕως οὗ διὰ πράξεως συνοδικῆς ἐνεκρίθησαν αὗται, τοῦ νομομαθοῦς Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος συνταξαντος τὸν τόμον. Ἀρηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην Νικήτας ὁ Χωνιάτης καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς λαμπρᾶς ἱστορικῆς αὐτοῦ συγγραφῆς συμπληροῖ τὰ λεγόμενά μου ταῦτα, δεικνύον ὅμως καὶ ὅτι ὑστμενῶς ἕτερον οἱ τότε τὴν Ἐκκλησίαν διοικοῦντες τήν τε θρασεῖαν τοῦ τυράννου Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ἐπέμβασιν ἐν τοῖς ἱεροῖς, κἄν τε διὰ

θρόνου εἰς θρόνον μετάθεσιν»· παρατιθεὶς δ' ἱκανὰ παραδείγματα συνάγει: «οὕτω μὲν οὖν παρὰ τοῖς παλαιοτέροις ἡμῶν ἀδιάφορον ἦν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μετάγειν ἐπισκόπων, ὁσάκις ἐκάλει χρεία». Ἀνάγνωθι καὶ τὰς τοῦ Valesii annotationes.

34. Εἰσὶν οὗτοι ὁ Νεκτάριος, ὁ Παῦλος Γ΄, ὁ Ταράσιος, ὁ Νικηφόρος Α΄, ὁ Φώτιος, ὁ Σισίννιος Β΄ ἴσως δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης Η΄ ὁ Γλυκύς· βλ. κατωτέρω ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ.

35. τίνες ἦσαν οὗτοι ἀναγνώτω ὁ ἐπιεικὴς ἀναγνώστης προϊόντος τοῦ μετὰ χεῖρας πατριαρχικοῦ καταλόγου.

36. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ τόμ. Ε΄, σελ. 393.

τόμων καὶ κανόνων ἐμπεδουμένην, κἂν τε μὴ, καὶ τὴν ἀπὸ θρόνου πατριαρχικοῦ μετάβασιν εἰς ἕτερον πατριαρχικὸν θρόνον· «ἐπιβάτης ἐκκλησίας ἀλλοτρίας ἀκούει Δοσίθεος[37], καὶ ἀναλυομένην ἔσχε τὴν δευτέραν τιμήν, καὶ τοῦ θρόνου κατάγεται· τὴν δ' ἧτταν μὴ φέρειν ἔχων ὁ βασιλεὺς, ἀναμαχόμενος ἦν καὶ παντοίως σπεύδειν ἰσχύων τὴν κυρωθεῖσαν μετάθεσιν, καὶ μετὰ βραχύν τινα χρόνον ἀναλύσας τὰ ἐπιγενόμενα, αὖθις ἐστήριξε τὸν Δοσίθεον . . . ἦν γὰρ διὰ μίσους ἅπασιν ὡς φιλόθρονος ὁ Δοσίθεος, καὶ τὸ τοῦ κρατοῦντος ἐπὶ μὴ καιρίοις πράγμασιν ἐνστατικόν τε καὶ φίλαυτον οὐκ ἐπαινετόν· ἀλλὰ καὶ πάλιν τοῦ θρόνου ἀποδιοπομπεῖται Δοσίθεος, καὶ πέπονθεν ἀτεχνῶς τὸ τῆς αἰσωπείας κυνός, ἧς τε διεῖπεν ἀποπεσὼν ἱερᾶς ἀρχῆς· ἕτερος γὰρ Ἱεροσολύμων κεχειροτόνητο· καὶ τοῦ μείζονος θρόνου καθαιρεθείς».

Ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριαρχῶν ἐχειροτονήθησαν ἀπὸ ἱερέων καὶ μοναχῶν ὁ Γενναδίος Σχολάριος, Ἰσίδωρος Β' ὁ Ξανθόπουλος, Σωφρόνιος Α' ὁ Συρόπουλος, Ἰωάσαφ Α' ὁ Κόκας, Μάρκος Β' ὁ Ξυλοκαράβης, Μάξιμος Γ' καὶ ὁ ἐλεεινὸς Ῥαφαὴλ Α' ὁ Σέρβος. Ἀπὸ Νήφωνος Β' τοῦ Θεσσαλονίκης πάντες οἱ λοιποὶ μέχρις ἡμῶν μετετέθησαν ἀπὸ μητροπολιτῶν εἰς τὴν οἰκουμενικὴν καθέδραν· ἤδη δὲ διὰ τῶν νέων ἐθνικῶν κανονισμῶν ἀπητήθη ὅπως ὁ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἐκλέξιμος ἢ ἐκ τῶν ἐπταετίαν τοὐλάχιστον διοικησάντων συνετῶς ἐπαρχίαν τινὰ τῶν ὑπὸ τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλως, αἱ μεγάλαι φροντίδες, ἃς ἀναδέχεται ὁ πατριάρχης τῆς νέας Ῥώμης, καὶ οἱ ποικίλοι πειρασμοὶ καὶ ἐπήρειαι, καθ' ὧν ἔχει ἵνα παλαίσῃ, ἀπαιτοῦσιν αὐτὸν

37. Χωνιάτου ἱστορ. σελ. 532—533 ἔκδ. Βόννης. Ὁ λόγος περὶ Δοσιθέου τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων μετατεθέντος εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον.

δεδοκιμασμένον ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ πηδαλιουχεῖν τὸ μέγα σκάφος, καθ' οὗ τοσοῦται φιλοτιμιῶν καὶ συμφερόντων, ἀξιώσεων καὶ ἐπηρειῶν ἐγείρονται καταιγίδες καὶ σάλοι.

§

Ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπήγετο ὁ τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος· εἰ δὲ μετετίθετο ἐξ ἑτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμενικὴν σκοπιάν, ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κρατησάσης ἕως σήμερον τῆς συνηθείας ταύτης, ἐπιδίδου τῷ πατριάρχῃ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον· σπανιώταί εἰσιν αἱ περιστάσεις, ἃς ἀναφέρουσιν οἱ βυζαντινοὶ καὶ οἱ τῶν κάτω χρόνων ἱστορικοί, καθ' ἃς ἡ χειροτονία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καισαρείας, ἢ ἄλλου τινὸς μητροπολίτου, σημειουμένου μάλιστα ὅτι εἴ ποτ' ἐκωλύετο ὁ Ἡρακλείας ἵνα χειροτονήσῃ τὸν πατριάρχην, μέμψις ἐγίνετο καὶ καταφορὰ κατὰ τῆς παρατύπου χειροτονίας· ὁ Βαλσαμὼν, ἑρμηνεύων τὸν γ' κανόνα τῆς Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀναφέρει δύο παραδείγματα, καθ' ἃ, τοῦ Ἡρακλείας προτελευτήσαντος, ὁ Καισαρείας ἐχειροτόνησε τὸν ἀδελφὸν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ὑπὸ Ἰσαακίου δὲ τοῦ Ἀγγέλου προβληθέντα Λεόντιον μοναχὸν τὸν ἐκ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Λάζεντίου ἐχειροτόνησεν ὁ Καισαρείας Δημήτριος· ἅπαξ δ' ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ἐκωλύθη ὁ Ἡρακλείας τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ τούτου, ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἀπὸ μοναχῶν Πολυεύκτου, ὅστις «. . . λόγῳ διαπρέπων καὶ ἀρετῇ, παρὰ τοῦ Καισαρείας κεχειροτόνητο· ὁ γὰρ Ἡρακλείας προσκεκρουκὼς κατά τι τῷ βασιλεῖ ἐκωλύθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ· καὶ τοῦτο τοῖς φιλοσκώμμοσιν εὗρητο κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαμα», γράφει ὁ Ζωνα-

ρᾶς· ὁ δὲ Κεδρηνὸς ἀναφέρει τοῦτο, καὶ αὐτὸς παρατηρῶν ὅτι «ψόγος οὐχ ὁ τυχὼν προστρίβη οὐ τῷ προτρέψαντι μόνον καὶ τῷ χειροθετήσαντι, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ χειροτονηθέντι, ὡς καταδιξαμένῳ τὴν ἀκανόνιστον ταύτην χειροθεσίαν». Παρεκὴλ δὲ ὁ Σέρβος ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐλλειπὼς ἐπιβάτης ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Ἀγκύρας, μὴ θέλοντός τινος τῶν μητροπολιτῶν ἵνα χειροτονήσῃ αὐτόν.

§

Σπανίως ἀπὸ τῆς παραιτήσεως ἢ παύσεως πατριάρχου τινὸς ἕως τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου παρήρχετο πολὺς χρόνος, χάσματα δὲ χρονικὰ μέγιστα παρατηροῦνται ἰδίως ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας· ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔμεινε χηρεύων ἐπί τινας μῆνας πρὸ τῆς χειροτονίας τοῦ βασιλόπαιδος Θεοφυλάκτου, τέσσαρα δ' ἔτη περίπου ἄχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σχολαρίου, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Νικολάου Χρυσοβέργη, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ι' αἰῶνος, «τῆς Ἐκκλησίας ἀποιμάντου διατελεσάσης ἐπὶ ἔτη τέσσαρα πρὸς τῷ ἡμίσει»[38] Κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1800 ἰσχύοντας νέους κανονισμούς, ὁ πατριαρχικὸς οἰκουμενικὸς θρόνος ἀναγκάζεται ἵνα χηρεύῃ πλέον τῶν δύο μηνῶν· ἡ χηρεία αὕτη παρετάθη πολύ, μετὰ τὴν παραίτησιν Ἰωακεὶμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης. Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἅπαξ ὁ θρόνος ἔμεινε χηρεύων ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν μῆνας, ἀπὸ τῆς ἐπιβάσεως τοῦ Ἰκονίου Κλήμεντος ἕως τῆς ἐκλογῆς Μεθοδίου τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας. Τίς διώκει τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους, ἐν τῷ καιρῷ τῆς χηρείας, ἄγνωστον· ἀλλ' ἡ συνήθεια τοῦ διοικεῖσθαι τούτους ὑπὸ ἀρχιερέων τοποτηρητῶν ἐστι νεωτέρα, ἀρχαιότερον τοῦ θρόνου

38. Ταῦτα ὁ Κεδρηνός. Ἀναφέρει τὴν χηρείαν ταύτην ὁ κατάλογος τοῦ Καλλίστου καὶ ὁ παρὰ Leunclavii.

ἰδίως τῆς Κωνσταντινουπόλεως διοικουμένου ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ὑπὸ διακόνων ἢ ἱερέων· ἐπὶ Ἱερεμίου Β' τοῦ Τρανοῦ διώκει λ. χ. ὁ ἱεροδιάκονος Νικηφόρος. Ἀξιομίμητον δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ ἱεροῦ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, ὅστις ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τὴν οἰκουμενικὴν καθέδραν μετακληθείς, ἠρνήθη ἵνα δεχθῇ τὸ ἀξίωμα πατριάρχου, ὑπογραφόμενος «ἐπιτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου».

§

Ἡ ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν ἦν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γινομένη μετὰ τὴν ἐκλογήν. Ἀρκετὰ περίεργός ἐστιν ἡ τε ἐπ' αὐτῇ γινομένη τελετὴ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν, καθὼς καὶ ἡ τῶν κάτω χρόνων «καβδαδοφορία».

Ὁ κουροπαλάτης Κωδινὸς καὶ ὁ Φραντζῆς[39] ἔσονται ἡμῖν ὁδηγοὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς προβλήσεως, καθ' ἣν ὁ ἐκλεγεὶς πατριάρχης ἐτύγχανε τῆς ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἀναγνωρίσεως ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Τὸν ἐκλεγέντα πατριάρχην ἀνέμενεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῷ Χρυσοτρικλίνῳ, καθήμενος ἐπὶ θρόνου καὶ περιξ ἔχων ἱσταμένους ἀσκεπεῖς τοὺς συγκλητικούς· ὁ δὲ μέγας πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου ἐποίει εὐλογητὸν καὶ μικρὰν ἐκτενῆ, μεθ' ὃ ὁ μέγας δομέστικος ἔψαλλε τὸ «ὅπου γὰρ βασιλέως παρουσία»· εἶτα τὸ «δόξα» ὁ λαμπαδάριος ἐκ τοῦ ἑτέρου χοροῦ, «καὶ νῦν», τὸ «ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν» καὶ τὰ λοιπά. Ἀνίστατο τότε ὁ αὐτοκράτωρ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ δικανίκιον, χρυσοῦν, ἐγκεκοσμημένον λίθοις πολυτε-

39. Φραντζῆ βιβλ. Γ', κεφ. ια'. σελ 67 Bonnæ. Κωδινοῦ περὶ ὀφφικίων· τὰ τοῦ Φραντζῆ μετέγραψε καὶ ὁ Χάμμερ· βλ. τῆς καλῆς μεταφράσεως τοῦ φίλου Κ. Κρουκιδᾶ τόμ. Β', σελ. 262 καὶ «Κωνσταντινούπολιν» Σκ. Δ. Βυζαντίου, τόμ. Γ', σελ. 316.

λέσι καὶ μαργαρίταις, ὁ δ' ὑπόψηφος τῆς βασιλευούσης πόλεως ἀρχιεπίσκοπος προσήρχετο, ἔχων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοὺς μητροπολίτας Καισαρείας καὶ Ἡρακλείας, καὶ ἐποίει πρὸς τοὺς παρόντας μετανοίας τρεῖς, πρὸ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν προσήκουσαν προσκύνησιν· ὁ βασιλεὺς ὑψῶν ὀλίγον τὸ δικανίκιον ἔλεγεν: «ἡ ἁγία Τριὰς ἡ τὴν βασιλείαν ἐμοὶ δωρησαμένη προβάλλεταί σε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην»· μεθ' ὃ, τοῦ πατριάρχου εὐχαριστοῦντος, οἱ χοροὶ ἔψαλλον ἐκ τρίτου τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα»· καὶ ἐγίνετο τῆς τελετῆς ἀπόλυσις. Τότε ὁ μέλλων πατριάρχης ἀπήρχετο ἐκ τοῦ παλατίου, ἐπιβαίνων ἵππου λευκοῦ ἐκλεκτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν σταύλων «μετὰ ἐριππίου καὶ ἱριστρίδος βασιλικῆς ἐγκεκοσμημένου πολυτελῶς», κεκαλυμμένου δ' ὑράσματι λευκῷ χρυσῷ, καὶ προεπέμπετο μέχρι τοῦ Πατριαρχείου ὡς ὑπατικός, ἐν συνοδίᾳ δηλονοῦν ἀρχόντων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν τῶν ἐπισημοτέρων, προηγουμένων δὲ τῶν ῥαβδούχων. Τὸ τυπικὸν τοῦτο τῆς προβλήσεως ἐτηρεῖτο καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκόπων, εἰ διέμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει, σεβόμενος δὲ τὰ ἐν τούτῳ προνόμια τοῦ πατριάρχου τῆς βασιλευούσης πόλεως ὁ ὀξύνους πορθητὴς ἐτήρησεν αὐτὸ καὶ αὐτὸς ἀπαράλλακτον σχεδὸν, ὑπό γε τὴν κοσμικὴν ἔποψιν. Ὁ τῶν χρόνων ἐκείνων χρονογράφος Γεώργιος ὁ Φραντζῆς ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Μωάμεθ Β', «οὕτω καὶ αὐτὸς θέλων ποιῆσαι ὡς βασιλεὺς τῆς πόλεως, καθὼς ἐποίουν καὶ οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς», ἐκάλεσαν εἰς συνέντευξιν καὶ εἰς ἄριστον τὸν ἐκλεγέντα πατριάρχην Γενναδιον τὸν Σχολάριον, ἐδέξατο μετὰ μεγίστων τιμῶν, ἐνεχείρισε πολυτίμητον δικανίκιον, «καὶ κατῆλθε μετὰ τοῦ πατριάρχου ἕως κάτωθεν τῆς αὐλῆς, θέλοντος καὶ μὴ θέλοντος τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸν ἵππον ηὐτρεπισμένον ἔχων ἀνεβίβασεν αὐτὸν», ἐν τούτῳ εὐγενέστερον καὶ ὀν-

τως βασιλικώτερον τῶν προηγηθέντων βασιλέων δεικνύμενος· διέταξε δ' ὅπως συνοδεύσωσι τῷ Σχολαρίῳ ἄχρι τοῦ Πατριαρχείου πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς.

Κατὰ τὸ τυπικὸν τοῦτο, προσερχόμενοι πάντες οἱ πατριάρχαι τοῖς σουλτάνοις, ἐτύγχανον τῆς αὐτῆς ὑποδοχῆς, ἀσπαζόμενοι, φαίνεται, τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, ἐνῷ παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον οἱ πέντε πρῶτοι μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῶρον χίλια φλωρία· εἰ δὲ κατόπιν ἐχορήγουν ποσόν τι χρημάτων, ἡ συνήθεια αὕτη φαίνεταί μοι ἀρχαία οὖσα, πλὴν ἂν ἄλλο τι ἐννοῶσιν οἱ γράφοντες: ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος, ὁ Θεοφάνης, καὶ ὁ Εὐάγριος, ἀφ' ὧν ἀρύεται βεβαίως ὁ Κάλλιστος, ταῦτα: «Χρυσάφιος τῇ Φλαβιανοῦ χειροτονίᾳ ἔκ τινος προλήψεως ἀπαρεσκόμενος ὑπετίθη τῷ βασιλεῖ σημαίνειν τῷ πατριάρχῃ τὰς ὑπὲρ τῆς χειροτονίας διαπέμπεσθαι εὐλογίας· ὁ δὲ θεῖος Φλαβιανὸς ἄρτους καθαροὺς ἔπεμπε· Χρυσάφιος δὲ χρυσᾶς πέμπειν εὐλογίας ἐδήλου»[40]. Μέχρι τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον παρουσίασις τῶν ἐκλεγομένων πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεῖτο κατὰ παρόμοιόν τι τυπικόν· ἀπὸ τοῦ 1637, ἡ πρόβλησις ἑκάστου νεωστὶ ἀναδεικνυομένου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐγίνετο μόνον ἐνώπιον τοῦ βεζύρου, ἔνθα ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου ἐφόρει τὸ καββάδιον, καθὼς καὶ δώδεκα τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων, μετ' αὐτοῦ ἀπερχόμενοι εἰς τὴν Υ. Πύλην, ἀφ' ἧς ἀνεχώρουν δορυφορούμενοι ὑπὸ πλήθους γενιτσάρων, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, εἰκάζομεν ὅτι ὁ πατριάρχης ἐφόρει τὸ σκιάδιον, ὡς σώζεται ἐζωγραφημένος ἐν τῇ *Turcograecia*, μόνον δὲ Μεθόδιος ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας ἀναφέρεται παρὰ Δοσιθέῳ Ἱεροσολύμων καὶ Με-

40. Καλλίστου ἐκκλ. ἱστορ. βιβ. ΙΔ', κεφ. μζ'.

λετίῳ Ἀθηνῶν[41], κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ προβλήσει αὐτοῦ καβδαδορρίαν, ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ οἰκήματος τοῦ βεζύρου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον (ἐν Ἀδριανουπόλει τηνικαῦτα τῆς ἀρχῆς κατασκηνούσης) «μὲ κόκκινον καλπάκι ἀπὸ κατηρὲν, ὁποῦ εἶχε λευκοὺς σταυροὺς χρυσοῦς· - «φορῶν σκιάδιον κόκκινον μεταξωτὸν μετὰ λευκοχρύσων σταυρῶν χρυσῶν». Ἀλλ' ἐκτοτε, κατὰ τοὺς δύο τούτους ἱεροὺς ἱστοριογράφους τῆς τῶν κάτω χρόνων ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, «ἔλλειψαν τῶν πατριαρχῶν δύο τινά, ὁποῦ τοὺς ἐβίδοντο ἀπὸ τὴν πόρταν· πρῶτον τὸ σκιάδιον, διότι οὐδεὶς μετ' αὐτὸν ἐφόρεσεν, ἢ εἰς τὸ χέρι του ἔφερεν ἐδιούν, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίουν· δεύτερον νὰ μὴ φορῶσι μὲ τὸν πατριάρχην, κατὰ τὴν συνήθειαν, καβδάδια βασιλικὰ ἀρχιερεῖς δώδεκα». Οὕτω κατ' ὀλίγον ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἐθνικῆς ταύτης καὶ ἐκκλησιαστικῆς πανηγύρεως, ἣν οἱ φιλόκαινοι ἔβλεπον ἰδίως ἐν τῷ ΙΖ' αἰῶνι λίαν συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένην, ἐμειοῦτο, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχόντων τῆς αὐλῆς καὶ ὁ τῶν συνοδευόντων γενιτσάρων ἠλαττοῦτο, ἕως οὗ κατήντησεν εἰς σεμνήν τινα καὶ λιτοτάτην πρόβλησιν, οἵα σήμερον τελεῖται, τὸ ἐπιβλητικὸν αὐτῆς καὶ μεγαλοπρεπὲς ὡς ἡμέραι ἀποβάλλουσα. Σημειωτέον, ἀκριβείας χάριν, ὅτι μόλις πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἐπανελήφθη ἡ πρὸς τὸν σουλτάνον παρουσίασις τοῦ ἐκλεγομένου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, πρώτου ἐν τῷ αἰῶνι ἡμῶν παραστάντος πρὸ τοῦ ἀειμνήστου σουλτάνου Μεδζίτη τοῦ πατριάρχου Μελετίου Γ' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου

§

Προκειμένου λόγου νῦν περὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν ἱερῶν ἀμφίων τῶν πατριαρχῶν, οὐχὶ πάσας τὰς διασωθείσας πληροφορίας ἔχομεν ἀκριβεῖς περὶ τούτου καὶ πλήρεις. Ἡ περὶ τὴν καλύπτραν τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν λευκὴ ὀθόνη ἣν ἐν χρήσει καὶ κατ' ἀρχαιοτέρους χρόνους, μόνον δ' ἐν τῇ ΙΔ' ἑκατονταετηρίδι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ΙΔ' ὁ Καλέκας ἐκόσμησε τὴν λευκὴν ταύτην ὀθόνην διὰ χρυσοῦ, ἐν δὲ ταῖς ὑπογραφαῖς ὑακινθίῳ ἐχρῆτο χρώματι, λαβὼν καὶ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν προνομίαν 'να φορῇ. καθὼς καὶ ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος, αὐτοκρατορικὰ πέδιλα, τὸν δικέφαλον δηλονοῦν ἀετὸν φέροντα[42]. Ἱκανὰ εἰς τὴν ἀμφιλογίαν ἀναφερόμενα τὴν πατριαρχικὴν ὁ χαλκέντερος γράφει τῆς Δωδεκαβίβλου συγγραφεύς[43], καὶ εἰς αὐτὸν προστρέχομεν, εἰς αὐτὸν δὲ δέον 'να προσδράμωσι καὶ οἱ θέλοντες πλείω 'να μάθωσι τῶν ἐνταῦθα περὶ τούτου γεγραμμένων. Οἱ τῶν ἑῴων μερῶν βασιλεῖς ἐφόρουν διάδημα, ἤτοι τὸν ἐκ χρυσοῦ μὲν κατεσκευασμένον, λίθοις δὲ τιμίοις κεκοσμημένον στέφανον· ἐπὶ τοῦ στεφάνου τούτου θέμενοι κίδαριν διάλιθον οἱ ἐπιγενόμενοι, κατεσκεύασαν οὕτω τὴν κορώναν ἢ μίτραν, ἣν ἐφόρεσαν οἱ μεταγενέστεροι πατριάρχαι· τοιαύτη δὲ μίτρα ἦν καὶ τὸ καλυμμαύχιον ἢ καμηλαύκιον, καὶ τοῦτο, ὡς καὶ ἡ μίτρα, βασιλείας ὑπάρχον σύμβολον καὶ ἡγεμονίας· διὸ Ἴλλος ὁ μάγιστρος ὁ τυραννήσας ἐπὶ Ζήνωνος καμηλαύκιον ἐφόρει, καθὰ γράφει ὁ Θεοφάνης[44]· καμηλαύκιον τοιοῦτον ἐφόρει

41. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 1177. Μελετίου ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Γ', σελ. 467.

42. Μαθὲ καταλογ. πατριαρχῶν, σελ. 104, 110 τῆς α' ἐκδόσεως. βλ. κατ' ἔκτασιν γράφοντα περὶ τῶν κοκκοβαφῶν πεδίλων τοῦ Κηρουλαρίου τὸν Δοσίθεον ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. σελ. 780 καὶ 781.

43. ἀνάγνωθι τοῦ πολυτιμήτου τούτου συγγράμματος τοῦ Δοσιθέου τὰς δέκα παραγράφους τοῦ κδ' κεφ. τοῦ Α' βιβλ. ἤτοι ἀπὸ σελ. 86—94, ἔνθα εὑρήσεις καὶ τοὺς ἀφ' ὧν ἤντλησε συγγραφεῖς ὀνομαζομένους.

44. Θεοφάνους χρονογρ. ἔκδοσ. Βενετίας σελ. 88: «ἐλαθεὶς δὲ τὴν

καὶ Τωτίλας ὁ βασιλεὺς τῶν Γότθων ἐν ἀρχαῖς τοῦ ς' αἰῶνος. Τὸ δὲ χρυσοῦν πέταλον τὸ ἐπὶ τῆς ἀαρωνιτίδος μίτρας, εἶον εἰπεῖν στέφανος, τέσσαρας ἔχων γλυφὰς ὀνόματος, ὡς εἶπεν ὁ Φίλων[45], τὸ πέταλον τοῦτο ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ πρῶτος ἐφόρεσεν ὁ ἐπιστήθιος Ἰωάννης καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος· ἀλλ' ἡ τοιαύτη μίτρα τοῦ ἀδελφοθέου ἦν λινὴ λευκή· μυθολογεῖται δὲ καὶ ὅτι τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ ἰσαποστόλου τῷ μακαρίῳ πάπᾳ Σιλβέστρῳ δόντος τὸ φορεῖν τὸ στέμμα, καίπερ τοῦ Σιλβέστρου μὴ δεξαμένου, ἔμεινε ἡ συνήθεια τοῦ φορεῖν τὸν πάπαν Ῥώμης τὸν χρυσοῦν λῶρον, δηλονοῦν «ἀνάδημα τῇ κεφαλῇ χρυσῷ καὶ λίθοις πεποικιλμένον», καὶ τοι τὸ τοιοῦτον φαίνεταί πως παρέγγραπτον, ὡς παρέγγραπτον ὑπάρχει καὶ τὸ ὅλον, ὅπερ ἔδωκε δῆθεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τῷ Σιλβέστρῳ, θέσπισμα»[46].

Πᾶσα ἡ περὶ τῶν ἀμφίων τῶν πατριαρχῶν ἔρευνα τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων ἀπολήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μόνος ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀρχαιότερον τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν ἐφόρει μίτραν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατακρίνει ὁ Δοσίθεος, γράφων «οὐ μίτραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χειροτονούμενοι λαμβάνομεν, ἀλλὰ τὸ εὐαγγέλιον· τὸν Χριστὸν οὖν ἔχοντες καρδίαν, ἀπαρακαλύπτῳ κεφαλῇ προσευχόμεθα, ὃ καὶ μᾶλλον ἐστι θειότατον»[47]. Βραχεῖά τις ἱστορικὴ ἔρευνα ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ ὁ τῆς ἁγίας Σιὼν λίαν βραδέως ἤρξαντο ἵνα ἱερουργῶσι

πληγὴν (ὁ Ἶλλος) ἐφόρει καμηλαύκιν». βλ τὰς εἰς τὸν Θεοφάνη σημειώσεις τοῦ Jacobo Goar.

45. Φίλωνος περὶ Μωϋσέως, λόγ. Γ'.

46. ἀναγνωθὶ τὸ θέσπισμα προχείρως ἐν ς' τόμῳ τοῦ συντάγματος Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, σελ. 260—262.

47. Δοσιθέου αὐτόθι σελ. 88, παράγρ. 6 τοῦ κδ' κεφ τοῦ Α' βιβλ.

φέροντες μίτραν, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων μιτροφορία, ἔτι δὲ χείριστον ἡ τῶν ἐπισκόπων, ὑπάρχει καινοτόμημα, ὅπερ πολλάκις ἄχρι ποῦ τινος ἐζήτησαν οἱ πατριάρχαι ἵνα περιορίσωσι. Θεόδωρος ὁ Βαλσαμὼν, ἐν τῇ περὶ τῶν πατριαρχῶν προνομίων μελέτῃ[48], ἀναφέρει ὅτι ὁ πατριάρχης τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐφόρει σάκκον, καὶ στιχάρια μετὰ ποταμῶν, εἰς διαστολὴν τῶν μητροπολιτῶν, σιωπᾷ δὲ περὶ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς καλύμματος. Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία πλειόνων λόγων ὅτε γινώσκομεν ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κηρουλαρίου πρὸς Πέτρον Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν Κηρουλάριον[49] ὅτι μέμφεται ἡ Ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῶν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης παπῶν ὡς χρυσοφορούντων, ἐνῷ περὶ τῆς μίτρας τῶς ἡμετέρων πατριαρχῶν τῶν τῆς ἑώας λήξεως, οὐδὲ γρὺ λέγει. Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης γράφει ὅτι λειτουργῶν ἔφερε μίτραν ὁ Ἀλεξανδρείας μόνος, οἱ δὲ λοιποὶ ἱερούργουν ἀσκεπεῖς· καὶ ἐν τῇ τῆς φλωρεντινῆς δὲ συνόδου ἱστορίᾳ βλέπομεν ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἰωσὴφ ἀσκεπὴς ἱερούργει. Ἴσως οὐκ ἀπεικότως ἠδύνατό τις ἵνα εἴπῃ ὅτι τὸ μίτραν φέρειν τοὺς λοιποὺς πατριάρχας ἐστὶ συνήθεια ἀπὸ τῶν μέσων ἀρξαμένη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, δηλονοῦν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς συνεπέρανε καὶ ὁ

48. Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ τόμ. Δ', σελ 552—555.

49. Acta et scripta, quæ de controversiis Ecclesiæ Græcæ et Latinæ sæculo undecimo composita extant κτλ ἔκδοσις Cornelii Will. Λειψία, 1861, σελ. 482 καὶ 493, ἔνθα Πέτρος ὁ Ἀντιοχείας γράφει «καὶ ἡμεῖς γὰρ *ταράραν* ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φοροῦμεν, εἰς τιμὴν πάντως τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου . . . *χρυσοφορεῖμεν* δὲ καὶ αὐτοὶ *ἐγχείρια* καὶ *ἐπιμάνικα* καὶ *ἐπιτραχήλια* περιβεβλημένοι *χρυσόπαστα*». Περὶ χρυσῆς μίτρας σιγὴν ἄγει· ἴσως δὲ καὶ ἡ ταράρα οὐκ ἦν χρυσόπαστόν τι κάλυμμα.

πολὺς Δοσίθεος, παραδιδοὺς ἡμῖν μάλιστα ὅτι, καίτοι ὁ Ἀλεξανδρείας ἀρχαιότατος, ἢ τοὐλάχιστον τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν ἀρχαιότερος, ἐφόρει μίτραν, ἀλλ' ἔμως ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἄχρι τοῦ Τιμοθέου († 1621;) οἱ τυχὸν ἐπιδημοῦντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθόδοξοι πατριάρχαι λειτουργοῦντες μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ «ἐλειτούργουν ἀσκεπεῖς ὡς τὸν Κωνσταντινουπόλεως· Κύριλλος δὲ ὁ Λούκαρις μετατεθεὶς ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ φορῶν τὴν μίτραν μετέδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν τὴν καινοτομίαν μέχρι καὶ τῆς σήμερον, ὅθεν διεδόθη τὸ καινοτόμημα καὶ εἰς τοὺς αὐτοκεφάλους ἀρχιεπισκόπους, καὶ εἴς τινας μητροπολίτας κακῶς καὶ παρανόμως»[50]. Αὐτοκρατορικὴ προνόμια ἦν καὶ τὸ φορεῖν τὰκκον, ἐν ἐνεδύοντο οἱ πατριάρχαι μόνον ἐν ταῖς ἑορτασίμοις καὶ φαιδραῖς ἡμέραις. Δημήτριος ὁ Κωμιατηνὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, ἐν ταῖς πρὸς τὸν Δυρραχίου Κωνσταντῖνον ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ, οὐδαμῶς ἐπιτρέπει προσφορὰν ποταμῶν καὶ σταυρῶν ἐν τοῖς ἀρχιερατικοῖς ἀμφίοις, οὔτ' ἐπιγινώσκει σάκκον πορφυροῦν· γράφει ὅτι «ὁ σάκκος ἐν τρισὶ μόναις τοῦ ἔτους λαμπραῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς τὴν ἑαυτοῦ χρῆσιν παρέχει: ἤγουν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Πάσχα κυριακῇ, ἐν τῇ πεντηκοστῇ, καὶ ἐν τῇ γεννήσει τοῦ Χριστοῦ»[51]. Θεόδωρος ὁ Βαλσαμὼν ἀναφέρει ὅτι οἱ τέσσαρες πατριάρχαι φοροῦσιν ἐπιμάνικα, ἐπιτραχήλια, στιχάρια μετὰ ποταμίων, γονατίων ἐπιβλήματα, σάκκον, ὠμοφόριον, φαινόλια, ἐπ' αὐτῶν ἔχοντα πολυσταύρια καὶ τριγώνια, κρατοῦσι δὲ ῥάβδον, σημαίνουσαν «τὸν κάλαμον τὸν τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καλλιγραφήσαντα»· οἱ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι μανθάνομεν παρ' αὐτῷ

50. Δοσιθέου § θ', κεφαλ. κδ', βιβλ. Α'.

51. Χωματηνοῦ ἀποκρίσεις ἐν συντάγματι Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ· τόμ. Δ', σελ. 430.

ὅτι «πατριαρχικῶν δικαίων οὐ κατηξίωνται· οὔτε γὰρ σάκκους, οὔτε πολυσταύρια ἐνδιδύσκονται, οὔτε μετὰ γαιμάτων καὶ τριγωνίων στιχάρια»[52].

§

Προνομιῶν τινων, ὧν μετεῖχον οἱ τέσσαρες πατριάρχαι, σποράδην γίνεται μνεία παρά τισι τῶν συγγραφέων. Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος, ἐκτενέστερον τῶν παρὰ Ἑρμείᾳ Σωζομένῳ[53], σημειοῖ ταύτας, ὧν μετεῖχον καὶ ἀρχιερεῖς τινές· ὁ Ῥώμης, λόγου χάριν, οὐ προσωμίλει τῷ λαῷ ἐπ' ἐκκλησίας· «ἐν δ' Ἀλεξανδρείᾳ μόνος τοῦτο ἔπραττε τῆς πόλεως ὁ ἐπίσκοπος»· ὁ Ἀλεξανδρείας μάλιστα οὐδαμῶς ἐπανίστατο τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἀναγινωσκομένων· «ὃ παρ' ἄλλοις — γράφει ὁ Σωζόμενος — οὔτ' ἔγνων, οὔτ' ἀκήκοα». Μέχρι τῶν χρόνων αὐτῶν, φαίνεται, τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου, ὅ ἐστι μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀνεγίνωσκε τὸ εὐαγγέλιον «κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς πασχαλίου ἑορτῆς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ εἰσόδῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἃ καὶ διπλῶς ἐκφωνοῦνται· ὅσον γὰρ ἐκεῖνος λέγει, ἔπειτα λέγει τοῦτο καὶ ὁ διάκονος· ἀναγινώσκει δὲ καὶ τὸ πρῶτον τῆς διαθήκης εὐαγγέλιον (δηλ. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ πέμπτῃ) ὡς ἐντελῆ τὸν τύπον φέρων τοῦ Χριστοῦ»· ἔθος, ὅπερ ἔλαβον κατόπι καὶ οἱ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι. Τῶν πατριαρχῶν ἦν ἴδιον ὡσαύτως τὸ προπορεύεσθαι αὐτῶν λαμπάδα, ἥτις ἐνὶ κατεκυκλοῦτο θριγγώματι, κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα, ἐνῷ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος προηγουμένη λαμπὰς διττοῖς περιεζώννυτο, κατὰ τὸν αὐτὸν, διαχρύσοις

52. Βαλσαμῶνος περὶ πατριαρχικῶν προνομίων· τόμ. Δ' συντάγματος Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, σελ. 551.

53. Νικηφόρου Καλλίστου ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ΙΒ', κεφ. λδ'. Σωζ. ἐκκλ. ἱστορ βιβλ. Ζ', κεφ. ιθ'.

στεφανώμασιν. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν περιῆλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην τὸ προνόμιον τοῦ προπορεύεσθαι αὐτοῦ λαμπάδα, διττοῖς ἀργυροῖς στεφανώμασι περιζωννυμένην, ὅπερ ἦν αὐτοκρατορικὸν προνόμιον. Ὁ ἐν πατριαρχικῇ λειτουργίᾳ καὶ χειροτασίᾳ παραστὰς εἶδε βέβαια τὴν λαμπάδα ταύτην (διβαμβούλον) κρατουμένην ὑπὸ τοῦ πριμικυρίου, κακῶς ὡς ἐκ τούτου γραφομένου πριμμικηρίου. Εἰκάζω ὅτι, ὡς τὸ φορεῖν μίτραν, οὕτω καὶ τὸ ἔχειν διβαμβούλουν, καὶ τὸν δικέφαλον ἀετόν, πάντα τὰ δικαιώματα ταῦτα ἠρέμα καὶ αθορύβως μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐδόθησαν ὡς προνόμια τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν ταῖς ἐκλογαῖς τῶν ἀρχιερέων, ταῖς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως γενομέναις, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης εἶχε τὸ προνόμιον ὅπως ἐκ τριῶν ὑποψήφων, ὧν ἐγγράφως αὐτῷ προσεκομίζοντο τὰ ὀνόματα, χειροτονῇ ἐκλέγων αὐτὸς τὸν ἕνα, καθὰ γράφει Ματθαῖος ὁ Λ΄ πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀγχιάλου[54] τὸν φεβρουάριον τοῦ 1400. Ἀλλὰ τὸ προνόμιον τοῦτο κυροῖ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ἐξάρχους τῶν πρεσβυτερίων ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ὁ δ΄ κανὼν τῆς Λ΄ οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁρίζων «τὸ κῦρος τῶν γινομένων [ψηφων πρὸς ἐκλογὴν ἀρχιερέων] διδόσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ» ὃν ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσαμὼν ἑρμηνεύοντες λέγουσιν, ὅτι κυροῦται ἡ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ ψῆφος ὅταν ἐκ τῶν τριῶν ψηφισθέντων ὁ ἐκεῖνος ἐκλέξεται, δηλ. ὁ πατριάρχης, χειροτεθήσῃ μεθ' ἑτέρων δύο ἢ τριῶν ἐπισκόπων, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα.

Ἕτερά τινα προνόμια μετεῖχον μᾶλλον κοσμικῆς πομπῆς καὶ ἐπιδείξεως, οἷον ὅτι ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρ-

54. Acta Patriarchatus Constantinopol. Miklosich καὶ Müller· τόμ. Β΄, σελ. 546.

χης συεώδευε τὰς ἐν τῷ κάμπῳ (ἐν Κωνσταντινουπόλει) λιτὰς ἐπὶ φορείου, πρῶτος δὲ ὁ Ἀνατόλιος, τὸν γέροντα αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν βλέπων πεζὸν ταῖς λιταῖς παρακολουθοῦντα, κατήργησε τὴν συνήθειαν, ὡς εὑρίσκομεν παρὰ Θεοφάνει[55]. Κατὰ τὴν κυριακὴν τῶν Βαΐων, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης διένεμε βαΐα, νομίσματα καὶ ὑφάσματα· τὸ προνόμιον ὅμως τοῦτο ἤδη κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα εἶχε σχεδὸν περιπέσει εἰς λήθην, καὶ ἔκτοτε διένεμε τῇ μὲν τετάρτῃ τῆς τυρινῆς θυμιάματα, τῇ δὲ κυριακῇ τῶν βαΐων βαΐα καὶ κηροὺς, καὶ τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ κηρία καὶ θυμιάματα, ἐνῷ τὰ νομίσματα διένεμε τὸ πάσχα[56]. Κατ' ἀρχαιοτέρους δὲ χρόνους εἶχε καὶ πραιπόζιτον ἴδιον εὐνοῦχον ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε δὲ καὶ ἀποκρισιάριον ὅπως ὑποβάλλῃ τῇ κοσμικῇ ἀρχῇ τὰς αἰτήσεις τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸν ἀπαραλλάκτα τὸν σήμερον καὶ ἐν τῇ μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἐκκλησίᾳ καπουκεχαγιᾶν. Προνομίων τινῶν μετεῖχον καὶ οἱ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀνώτεροι κληρικοί, ὡς λ. χ. ὁ χαρτοφύλαξ καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος αὐτοῦ, ὅστις τῇ κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυνήσεως ἐφόρει φελώνιον.

Ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε τὴν τιμὴν ἵνα ξενίζῃ τῇ νυκτὶ τῆς 15 αὐγούστου καὶ τῆς 13 νοεμβρίου ἐν τοῖς κελλίοις αὐτοῦ τὸν αὐτοκράτορα· ὁ αὐτοκράτωρ δὶς τοῦ ἔτους ὡσαύτως ἐξενίζετο παρακαθίζων εἰς τὴν πατριαρχικὴν τράπεζαν, τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας μετὰ τὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ λειτουργίαν, ἧς ἠκροᾶτο, καὶ

55. Βλ. κατ' ἔκτασίν πως ὅσα ἔγραψα περὶ Ἀνατολίου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. Γ΄, σελ. 484 κ. ἑξ.

56. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Γ΄, σελ. 521. Βαλσαμῶνος μελέτη «χάριν τῶν διδομένων θυμιαμάτων ἐτησίως παρὰ τοῦ πατριάρχου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχήσεως»· τόμ. Δ΄ τοῦ Συντάγματος, σελ. 523—530.

τῇ τετάρτῃ τῆς τυρινῆς, ὅτε καὶ ὕμνους ᾄδον οἱ ψάλται, οἱ δὲ περὶ τὸν αὐτοκράτορα ἄρχοντες ἐλάμβανον κηρούς καὶ θυμιάματα[57]. Ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος περὶ τὰ μέσα τοῦ Ι΄ αἰῶνος προσέφερε καὶ γλυκύσματα τῷ αὐτοκράτορι· ὡσαύτως ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνευωχεῖτο τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ἄλλοτε μὲν, ἰδία δὲ προσκαλούμενος ἐν τῷ παλατίῳ τὴν ἕκτην ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν πέμπτην τῆς Διακαινησίμου· κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην παρεκάθηντο εἰς τὴν τοῦ αὐτοκράτορος τράπεζαν καὶ οἱ λοιποὶ παρεπιδημοῦντες πατριάρχαι, οἱ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι, ὁ κλῆρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ οἱ ἡγούμενοι. Ἐνῷ δὲ ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθυμία τὸν λαὸν μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν τῷ ἑσπερινῷ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐθυμία καὶ αὐτὸς τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ ἀνεχώρει, ἀποτιθεὶς ἐπ' αὐτῆς χρυσίου λίτρας ἑκατόν, δῶρον τῷ κλήρῳ τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Τὸ θυμιᾶν δὲ τὸν πατριάρχην τοὺς ἐκκλησιαζομένους τῷ Μ. σαββάτῳ ἐν τῷ ὄρθρῳ καὶ τῇ Μ. πέμπτῃ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πρώτου εὐαγγελίου ἦν νεωτερισμός, τηρούμενος σήμερον μόνον τὴν πρώτην τῶν δύο τούτων ἡμερῶν.

Δέον ἵνα ποιήσωμαι μικράν τινα προσθήκην ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τοῖς κάτω χρόνοις, ἰδίᾳ δ' ἐν τῷ ΙΖ' αἰῶνι, οἱ πατριάρχαι ἐλάμβανον ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαυίας δῶρον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων μηλωτὴν βαρύτιμον.

§

Ἡ ἐπὶ ὡρισμένων τινῶν ἐπαρχιῶν δικαιοδοσία ἑκάστου πατριάρχου ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν ἀρχαιότητι σεβαστῇ,

57. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Γ', σελ. 185.

ἐξ ἔθους, ὡς ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος[58] γράφει περὶ τοῦ πάπα τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς αὐτὴ αὕτη ἡ Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴ Σύνοδος[59], ὡς ἡ αὐτὴ ὁρισθετεῖ περὶ τοῦ Ἱεροσολύμων[60], «ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία» ἐν ἀρχῇ τοῦ ζ' κανόνος προταξασα. Ἀλλ' ἦν ἡ συνήθεια καὶ παράδοσις τοσοῦτον ἀρχαία καὶ σεπτὴ, ὥστε ἡ Α' Σύνοδος ἐπ' αὐτῆς ἐστήριξε κανόνας ἱερούς καὶ διοίκησιν ἐκκλησιαστικήν, ἥνπερ οἰκουμενικαὶ καὶ πνευματοκίνητοι σύνοδοι ἐκύρωσαν, αἰῶνες δὲ καὶ βασιλεῖς εὐσεβεῖς ἐκρά-
τυναν σεβασθέντες· καὶ λῆρος ἄρα πλατὺς καὶ
τος τοῦ Φαρμακίδου ὅσα εἰς ὕψος ἀν
ἐλάλησε καὶ ἔγραψεν[61]. Ὅρα
περὶ τούτων τοὺς τῶν ἱερῶν

ασεβέστα-
. -ρα κατὰ συνόδων

58. Ἐπιφανίου ἐν αἱρέσει ΜΗ (ΞΖ).

59. βλ. κανόνα ς' τῆς Α' Συνόδου καὶ τὰς εἰς αὐτὸν ἑρμηνείας Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος.

60. ἔπιθι τῆς αὐτῆς ἁγίας Συνόδου κανόνα ζ' καὶ τὰς ἑρμηνείας Ζωναρᾶ καὶ Ἀριστηνοῦ· γνωστὸν ὅτι τοὺς τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων κανόνας καὶ τοὺς τῆς πρωτοδευτέρας περιλαμβάνει ὁ Β' τόμος τοῦ Συντάγματος τῶν ἱερῶν κανόνων ὑπὸ Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ.

61. ἀναγνωθὲ τὰ ἐν τῷ «Συνοδικῷ Τόμῳ ἢ περὶ ἀληθείας» γραφέντα (Ἀθήνῃσι 1852) ἰδίως ἀπὸ σελίδος 175—203, ἐν αἷς μεταγράφει καὶ τὸ παρὰ Μελετίῳ Ἀθηνῶν (ἐν τῇ ἐκχυδαϊσθείσῃ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, τόμ. Α' σελ. 64 γραφὲν ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα «ἐπενοήθησαν ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας καὶ φιλοτιμίας τῶν μεταγενεστέρων!» Ἀλλ' ὅρα ὅσα ἔγραψεν ὁ μακαρίτης φιλόστοργος Κωνσταντῖνος Εὐθυβούλης, ἀνακαθαίρων τὸ τοῦ πρώτερον κάλλους γυμνωθὲν πρωτότυπον· σελ. 56, στιχ. 1, ἐκδόσεως Κωνσταντινουπόλεως, 1853, ἐν ᾗ παρατηρεῖ «ἄδικον τὸ λεγόμενον, ἐπανερχόμενον πάλιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μελετίου ἀμέσως παρακατιόντος. Εἰ γὰρ αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι κατέστησαν πατριάρχας, πῶς ἂν εἴη αὕτη ἐπίνοια φιλοδοξίας; ἀλλ' ὡς ἔδικεν ἀπροσέκτως ἀντεγράψησαν ταῦτα ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν, μάλιστα τῶν πρεσβυτεριανῶν, οἵτινες τὰς τιμητικὰς ταύτας διαφορὰς καὶ ἀνισότητας, τὰς πρὸς εὐταξίαν καὶ ὑπαλληλίαν ἀναγκαιοτάτας οὔσας, προσβάλλειν ἀρ-

κανόνων ἑρμηνευτάς, μέτιθι δ' ὅσα Λέων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας γράφει καὶ αὐτὸς μαρτυρῶν ὅτι, διὰ τὸ βασιλείᾳ τιμηθῆναι τὴν Ῥώμην, ἐδόθη τὸ πρῶτον ἐν ἴσοις εἶναι τὸν αὐτῆς ἐπίσκοπον, ἐνῷ ἡ Β' οἰκουμενικὴ Σύνοδος «τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς βασιλείᾳ τιμηθεῖσαν τὰ ἴσα μετ' ἐκείνην ἔχειν πρεσβεῖα ἐψηφίσατο». Τῶν δὲ δ' οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Β' καὶ τῆς Δ' τὰς περὶ τῶν πατριαρχῶν ἀποφάσεις ἐκύρωσε διὰ τοῦ λ' αὐτῆς κανόνος καὶ ἡ ἐν Τρούλλῳ πενθέκτη οἰκουμενική, ἀνανεώσασα τοὺς κανόνας καὶ ὁρίσασα «ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα· μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».

Οὕτως ἑρμηνεύουσι πάντες οἱ ἑρμηνευταὶ τὸν λόγον τῆς ἀναδείξεως τῶν πέντε πατριαρχείων, οὐδέποτε δὲ φέρουσι λόγον ὅτι ὁ μὲν ἢ ὁ δὲ τῶν πατριαρχικῶν θρόνων ὀφείλει τὸ προηγεῖσθαι τοῦ ἑτέρου κατὰ τὴν ταξιν εἰς τὸ ἔξοχον τοῦ ἱεροῦ ἱδρύτου τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἢ ἐκείνης· ὁ Βουλγαρίας Λέων ᾧ καὶ οἱ λοιποὶ ἐμφορούμενος πνεύμα-

χόμενα, προχωροῦσιν ἔπειτα καὶ μέχρι τῆς ἀρνήσεως τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς Ἐκκλησίας βαθμῶν . . . Ὁ μάταιος, κἂν μὴ ὀνομάζηται πατριάρχης ἢ ἀρχιεπίσκοπος, ἐπειδὴ ὅμως πραγματικῶς προηγεῖται πολλῶν ἄλλων ὑποδεεστέρων, ἐκ τούτου μᾶλλον πλησθήσεται τύφου. Μὴ γὰρ τὸ πάπας καθ' ἑαυτὸ οὐκ ἔστιν ὄνομα λιτὸν καὶ ἀπέριττον καὶ γλυκύ; Καὶ ὅμως, ὡς ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων διαστροφῆς καὶ καταχρήσεως, ἠλίκην καὶ τοῦτο ἀλαζονείαν ἐγκυκλεῖ, καὶ ὅσον ἀπέβη ἐπαχθὲς καὶ ἀφόρητον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ταπεινοτάτου *δούλου τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ*!» βλ. Κ. Οἰκονόμου περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς Ἐκκλησίας βαθμῶν· σελ. 39, 51, 89 καὶ ἀλλαχοῦ.

τι «εἰ διὰ τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων ἡ Ῥώμη (πρῶτος θρόνος), γράφει, πολλῷ δικαιότερον τὰ Ἱεροσόλυμα τῆς Ῥώμης δεῖν πρωτεύειν. Εἰ διὰ τὸν κορυφαῖον ἡ Ῥώμη ζητεῖ τὸ πρωτεύειν, δι' Ἀνδρέαν τὸν πρωτόκλητον καὶ γενέσει πρότερον ἀδελφὸν τὸ Βυζάντιον πρῶτον. Οὐκ ὀλίγοις γὰρ ἔτεσι τοῦ Βυζαντίου τὴν ἐπισκοπὴν ἔρθασε προλαβών, πρὶν ἢ τὸν ἀδελφὸν Ῥωμαίων ἐπισκοπῆσαι»[62]. Ἀλλὰ καθιερώθησαν οἱ πατριαρχικοὶ θρόνοι ἀπὸ τῆς Α' καὶ τῆς Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡρίσθη δ' ἐν τῇ πενθέκτῃ καὶ ἡ τάξις αὐτῶν, οἱ δὲ βυζαντινοὶ θεολόγοι ἐδικαίουν τὴν πεντάριθμον πατριαρχικὴν διοίκησιν διὰ τὸ ἔχειν καὶ τὸ σῶμα πέντε αἰσθήσεις. Πέτρος ὁ Ἀντιοχείας πρὸς τὸν Βενετίας γράφων «ἐπὶ τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀλεξίου» (Στουδίτου) ἀποφαίνεται ὅτι «εὐδαιμοῦ γέγραπται τὸν πρόεδρον Ἀκηλήτας, ἤτοι Βενετίας, πατριάρχην ὀνομάζεσθαι· πέντε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ πατριάρχας ἐγνώκαμεν, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων. Ὡς γὰρ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον πέντε αἰσθήσεσιν οἰκονομεῖται, οὕτω καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν ὡς ὑπὸ πέντε αἰσθήσεων, τῶν πέντε θρόνων οἰκονομεῖται». Περιττόν ἵνα εἴπω ὅτι μετὰ τὸ μέγα ἐπὶ Κηρουλαρίου σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν πατριαρχῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἠλαττώθη εἰς

62. εἰρήσθω δ' ὅτι γράφων ὁ πάπας Νικόλαος Βασιλείῳ τῷ Μακεδόνι ἐξεφαύλιζε τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ πρωτοκλήτου λέγων, ὅτι ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου διὰ λειψάνων ἀποστολικῶν κοσμεῖται λαμπραγωγηθέντων ἔξωθεν, οὐχὶ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ μαρτυρησάντων, ὡσεὶ θέλων ἵνα δείξῃ ὅτι τὰ πρεσβεῖα τῶν ἀποστολικῶν πατριαρχικῶν θρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ κρατύνονται διὰ τῆς ὑπάρξεως ἁγίων λειψάνων· ὑπενόει δὲ τὸ λείψανον τοῦ πρωτοκλήτου μετενεχθὲν ἐξ Ἀχαΐας ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· ἔπιθε Σοφοκλέους Οἰκονόμου προλεγόμενα εἰς τὰ Ἀμφιλόχια τοῦ ἱεροῦ Φωτίου· σελ. κη' – κθ', σημ. (α).

τέσσαρας· εἰ δέ ποτ' ἠθέλησέ τις τῶν αὐτοκρατόρων ἀναγορεῦσαί τινα πατριάρχην, ἡ αὐθαίρετος ἀπόρρησις αὐτῆ μὴ κυρωθεῖσα παρ' οἰκουμενικῆς συνόδου μένει ἄνευ σημασίας[63]. Ἀλλὰ λιγούτης τῆς 1ς' ἑκατονταετηρίδος, ὁ πενταρίθμος τῶν πατριαρχῶν χορὸς ἀπηρτίσθη καὶ παλιν, ἀριθμηθέντος πέμπτου τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥωσσίας· τῇ 26 ἰανουαρίου 1589, κατὰ τὸν διασημον ῥῶσσον ἱστοριογράφον Καραμζίνον[64], ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἱερεμίας Β' ὁ Τρανὸς ἀνέδειξεν ἐν Μόσχᾳ πρῶτον πατριάρχην Ῥωσίας τὸν Ἰὼβ, ἀλλὰ τὴν μονομερῆ πρᾶξιν ταύτην, μεθ' ἣν οἱ ἐν Μόσχᾳ ἠθέλησαν να κηρύξωσι καὶ τὴν πολιν αὐτὴν τρίτην Ῥώμην, τὸν δὲ πατριάρχην ταύτης τριτον τῇ τάξει, τὴν πρᾶξιν ταύτην μόλις μετὰ πλήρη τετραετίαν συγκατένευσεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ν' ἀναγνωσθῇ, πέμπτον τάξασα τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν τὸν Ῥωσίας, ὁηλονοῦν μετὰ τὸν τῆς ἁγίας πόλεως[65]· ἡ ῥωσσικὴ αὕτη πατριαρχεία ἔσχε τέλος τῷ 1700, ὅτε τοῦ δεκάτου πατριάρχου Ἀδριανοῦ θανόντος, καθιδρύθη τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχείου ὁ Στέφανος Ἰαβόρσκης ὑπὸ τοῦ Μ. Πέτρου, καταστήσαντος μετὰ δεκαεννέα ἔτη τὴν ἁγιωτάτην διοικοῦσαν

63. Εὑρίσκω παρὰ Δανιηλαγγίῳ σημείωμά τι, καθ' ὃ «Δαμασκὸς ἐν Δροστάλῳ τῇ νῦν Δρίνστᾳ, οὗτος πατριάρχης ἀνηγορεύθη παρὰ τῆς βασιλικῆς συνκλήτου, κελεύσει τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ· ὕστερον δὲ καθηρέθη παρὰ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ». Du Cange Fami'iæ Augustæ Byzantinæ σελ. 146· στήλη β' τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1729.

64. Καραμζίνου Ἱστορία τῆς Ῥωσσίας τόμ. Ι' τῆς ἑλλην. μεταφράσεως τοῦ φίλου Κ. Κοκκιδῆ, σελ. 104—111.

65. Τὰ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐκδεδομένα ἔγγραφα ἀνετύπωσεν ὁ Κ. Σάθας· βλ. βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ Ἰεσεμίου Β', ἐν Ἀθήναις, 1870, σελ. πγ'—πθ' καὶ 35—92. Ἴδε τὸ συνοδικὸν πρακτικὸν καὶ ἐν Συντάγματι Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ τόμ. Ε', σελ. 449 κ. ἑξ.

Σύνοδον τῆς ῥωσσικῆς ἐκκλησίας, τυχοῦσαν μετά τινα ἔτη τῆς κανονικῆς ἀναγνωρίσεως, ἣν ἐξέδωκε τῇ 23 σεπτεμβρίου 1723 ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἱερεμίας Γ', συνευδύτης τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας[66].

§

Τῶν τεσσάρων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πατριαρχῶν ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ ς' αἰῶνος καλεῖται οἰκουμενικὸς, ἀπὸ τριῶν δ' ἑκατονταετηρίδων εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ἀποδίδεται ὁ τίτλος τοῦ «παναγιωτάτου», τοῖς λοιποῖς πατριάρχαις καὶ τῷ αὐτοκεφάλῳ τῆς Κύπρου ἀρχιεπισκόπῳ προσιδιάζοντος τοῦ τίτλου «μακαριωτάτου» Λέγω ἀπὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων, διότι ἐν τῇ περὶ τοῦ ῥωσσικοῦ πατριαρχείου συνόδῳ, τῇ τῷ 1593 συγκληθείσῃ, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας, ὁ Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος ἀπεκλήθησαν παναγιώτατοι, μακαριώτατος δὲ μόνον ὁ τότε Ἀλεξανδρείας, ὁ λαμπρὸς Μελέτιος Πηγᾶς. Ἰωαννίκιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης, γράφων τῷ 1632 πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Παΐσιον, ἐπιγράφει παναγιώτατον. Τὸν τίτλον τοῦτον ἀπέδωκε Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως Μακάριος ὁ Ἀντιοχείας ἐν τῇ ς' Συνόδῳ, οὕτω δ' ἀπεκλήθη τῷ 680 καὶ Γεώργιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καίτοι διάφοροι τοιοῦτοι τίτλοι ἀπεδίδοντο καὶ πατριάρχαις καὶ ἀρχιερεῦσι καὶ ἄλλοις κληρικοῖς ἀδιαφόρως[67]. Εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ὅτι Γρηγόριος ὁ Νύσσης «πατέρα τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πατριαρχῶν» ὠνόμασε τὸν μέγαν τῶν Ἀντιοχέων πατριάρχην Με-

66. Ἱστορία τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας· μετάφρ. Θ. Βαλλιάνου ἐν Ἀθήναις, 1851, σελ. 285—315· ἀνάγνωθι καὶ «Γ. τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως καὶ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν γράμματα περὶ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου· ἐν Πετρουπόλει, 1840».

67. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 961.

λέτιον, αὐτὸν δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον «πατέρα πατέρων παρὰ πάντων ὀνομαζόμενον» εὑρήμησεν ἡ Ζ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος[68]. Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης «πατέρα πατέρων» ἀποκαλεῖ[69] τὸν Ῥώμης Κλήμεντα, σφραγῖδα δὲ τῶν πατέρων[70] τὸν Ἀλεξανδρείας Κυρίλλον. Ἡ Ζ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποκαλεῖ τὸν θεῖον Χρυσόστομον[71] «πατέρα πατέρων», Ὅσιον δὲ τὸν ἐπίσκοπον Κορδούβης ὁ Μ. Ἀθανάσιος «πατέρα τῶν ἐπισκόπων· «τὰ πάντα ἁγιώτατον» ἀποκαλεῖ τὸν πάπαν Ῥώμης Νικόλαον ὁ ἱερώτατος Φώτιος, θειοφιλέστατον καὶ ὁσιώτατον ὀνομάζων τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀκυληίας[72]· ἔν τισι δὲ χειρογράφοις ἀρχαίαις συνταγματείοις εὑρίσκει τις ὁσιωτάτους ὀνομαζομένους τοὺς πατριάρχας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὁ φιλίστωρ ἀναγινώσκει πλεῖστα παρὰ Δοσιθέῳ[73].

Οἰκουμενικὸς δ' ὠνομάσθη ἐν συνόδῳ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 587, Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ κοσμοῦντος τὸν θρόνον· ἀλλ' ὁ τίτλος οὗτος ἦν κενός, ἀπονεμόμενος καὶ εἰς ἄλλους, καὶ ἀπονεμηθεὶς πρότερον ὑπ' αὐτοκρατόρων εἰς πατριάρχας. Θεοδόσιος ὁ Β' οἰκουμενικὸν διδάσκαλον ἐκάλεσε τὸν Χρυσόστομον τῷ 438, ὁ δὲ Μ. Ἰουστινιανὸς οἰκουμενικοὺς πατριάρχας τοὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας προστάντας Ἐπιφάνιον, Ἄνθιμον, καὶ Μηνᾶν[74]· ἐπὶ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου

68. ἐν πράξει ς'.

69. ἐν ἐρωτήσει ιζ'.

70. ἐν κεφ. ζ' τοῦ Ὁδηγοῦ.

71. Πράξ. Δ'.

72. Φωτίου ἐπιστ. ἐκδ. Βαλέττα σελ. 133, 184.

73. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατρ. σελ. 954—959 Κ. Οἰκονόμου Σιωνίτης προσκυνητής, σελ. 21.

74. Πράξ. Β', Δ', Ε' τῆς ἐπὶ Μηνᾶ συνόδου τῷ 536. καὶ πολλαχοῦ τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Λέοντα τὸν Ῥώμης πάπαν ὠνόμασαν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον οἰκουμενικὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ πατριάρχην ὁ πρεσβύτερος Ἀθανάσιος καὶ Θεόδοτος καὶ Ἰσχυρίων οἱ διάκονοι· καὶ Ἀγαπητὸν δὲ τὸν Ῥώμης μοναχοί τινες ἐκ Παλαιστίνης καὶ Συρίας οὕτως ἐκάλεσαν, τῷ 536· ὡσαύτως δὲ τοὺς πάπας Δόμνον καὶ Λέοντα Β' τῷ 682 οὕτω καλεῖ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος[75]· πρῶτον δὲ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸν ὠνόμασαν Ἰωάννην τὸν Καππαδόκην, ὀγδοήκοντα δηλονοῦν ἔτη πρὶν ἐπὶ συνόδου καθιερωθῇ ἐπισήμως ὁ τίτλος τοῦ οἰκουμενικοῦ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ τίτλος τοῦ οἰκουμενικοῦ ἤγειρεν, ὡς γνωστὸν, ἀντιζηλίας καὶ μακρὰν ἔριδα τοῦ πάπα Ῥώμης Γρηγορίου Μάγνου πρὸς τὸν Νηστευτὴν καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Κυριακὸν[76], ἀλλ' ἡ ὀνομασία ἔμενε καὶ μένει μέχρι τοῦδε μετριοφροσύνης μνημεῖον ὀξύμορον καὶ πενίας ἀποστολικῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τίτλον τοῦ δούλου τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. Οὕτως αἱ λέξεις ἤμειψαν σημασίαν, καὶ ἡ δηλοῦσα τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐγένετο τὸ σύμβολον ἐωσφορικῆς ἀλαζονείας καὶ ἐπάρσεως, χλιδῆς ἀντευαγγελικῆς καὶ τυραννίας τοῦ δούλου, σατανικῶς ἐπαιρομένου κατ' ἐξουσιῶν καὶ καθεστώτων κοσμικῶν[77].

75. Μάλια Συλλ. Συνοδ. τόμ. Β'. σ. 262, 436, 445, 527, 672.

76. βλέπε τὰ κατὰ τὴν ἔριδα ἐν πλάτει εἰς Σπ. Ζαμπελίου Βυζαν. Μελέτας σελ. 405—413· καὶ Κ. Παπαρηγοπούλου ἱστορίαν τοῦ ἑλλ. ἔθνους, τόμ. Γ', σελ 247—253. Μελετ Ἀθηνῶν ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Β' σελ. 132—136. Μαθὲ κατάλογον πατριαρχῶν σελ. 41—48 τῆς α' ἐκδόσεως Fleury Histoire Ecclesiastique, τόμ. Π', σελ 94 τῆς ἐν Παρισίῳ ἐκδόσεως τοῦ 1754.

77. μετὰ περὶ τίτλων πατριάρχου καὶ οἰκουμενικοῦ: Moreri Grand Dictionnaire ἐν λξ καὶ ἔνθα παραπέμπει. Du Pin de Antiquæ Ecclesiæ discipl. Δουκαγγίου γλωσσάρ. καὶ Maimbourg Histoire du Pontificat du Saint Grégoire le Grand.

Καὶ ἐν τοσούτῳ τὸ τοῦ πατριάρχου δίκαιον ἐπακριβῶς ἦν ὡρισμένον. Παρά τε τῷ Ματθαίῳ Βλασταρεῖ καὶ τῷ Λεωγκλαβίῳ[78] κεῖται «τὸ καθήκον καὶ ὅρος τοῦ πατριάρχου», καθ' ὃ «πατριάρχης ἐστὶν εἰκὼν Χριστοῦ ἔμψυχος, δι' ἔργων καὶ λόγων ἐν ἑαυτῷ χαρακτηρίζουσα τὴν ἀλήθειαν». Τὸ καθῆκον δ' αὐτοῦ ὁρίζεται οἷον καὶ παντὸς ἐπαγγελλομένου παιδαίνειν ψυχάς, «πρῶτον μὲν οὓς ἐκ Θεοῦ παρέλαβεν, ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι βίου διαφυλάξαι· ἔπειτα δὲ καὶ πάντας τοὺς αἱρετικούς, κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῷ, πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιστρέφειν, ἔτι καὶ τοὺς ἀπίστους, διὰ τῆς λαμπρᾶς καὶ περιφανεστάτης καὶ θαυμασίας αὐτοῦ πράξεως ἐκπλήττων, μιμητὰς ποιῆσαι τῆς πίστεως. Τέλος τῷ πατριάρχῃ ἡ τῶν καταπεπιστευμένων αὐτῷ ψυχῶν σωτηρία, καὶ τὸ ζῆν μὲν Χριστῷ, ἐσταυρῶσθαι δὲ κόσμῳ. Ἴδιον πατριάρχου τὸ εἶναι διδακτικόν· τὸ πρὸς πάντας, ὑψηλούς τε καὶ ταπεινούς, ἀστενοχωρήτως ἐξιτοῦσθαι· καὶ πρᾶον μὲν εἶναι πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐντυγχάνοντας, κἀν ταῖς διδασκαλίαις· ἐλεγκτικὸν δὲ πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας ὑπὲρ δὲ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς συντηρήσεως τοῦ δικαίου καὶ τῆς εὐσεβείας λαλεῖν ἐνώπιον βασιλέως, καὶ μὴ αἰσχύνεσθαι»· ἐπειδὴ δὲ τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη τῆς πολιτείας, κατὰ τὴν βυζαντινὴν ταύτην νομοθεσίαν, βασιλεύς ἐστι καὶ πατριάρχης, «ἡ κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα τῶν ὑπηκόων εἰρήνη καὶ εὐδαιμονία βασιλείας ἐστὶ καὶ ἀρχιερωσύνης ἐν πᾶσιν ὁμοφροσύνη καὶ συμφωνία». Καὶ ταῦτα μὲν κοινὰ παντὶ πατριάρχῃ δι-

78 Leunclavii jus Græcoromanum βιβλ. Δ', σελ. 296. ἐν Φραγκφόρτῃ, 1596. Ματθαίου Βλαστάρεως σύνταγμα ἐν τόμ. ς' συντάγματος Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, σελ. 428—429.

καια κηρύττονταί τε καὶ ἀναγράφονται, καθὰ καὶ ἡ πᾶσα πρόνοια καὶ φροντὶς τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπείων καὶ μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν, ἔτι δὲ καὶ ἡ κρίσις καὶ ἀθώωσις ἢ κατάκρισις.

Ἀλλ' εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, οἷα πρῶτον ἐν ἴσοις ἀναγορευθέντα καὶ ὄντα, συνοδικαῖς καὶ βασιλικαῖς ψήφοις, «οἱ νόμοι προστάττουσι καὶ τὰς ὑπὸ τοὺς ἑτέρους θρόνους γινομένας ἀμφισβητήσεις ὑπὸ τὴν ἐκείνου διάγνωσιν καὶ κρίσιν ἀναφέρεσθαι». Ἐπιτρέπεται ὡσαύτως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων θρόνων ἐνορίαις, ἐν οἷς οὐκ ἔστι προκαθιέρωσις ναῶν, «σταυροπήγια διδόναι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καὶ διορθοῦσθαι, καὶ πέρας ἐπιτιθέναι ταῖς κρίσεσιν· ὡσαύτως καὶ μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ἁμαρτημάτων καὶ αἱρέσεων αὐτὸς καὶ μόνος καθίσταται διαιτητής τε καὶ γνώμων».

Ὁ μελετῶν τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν αὐτῶν γραφόμενα ἔχει ἀνάπτυξιν σαφῆ τοῦ ὡς ἄνω διατυπωθέντος πατριαρχικοῦ δικαίου. Ἐν πάσῃ δίκῃ, ἣν ἂν δικάσῃ, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, εὐδεμιᾶ πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν ἐπιτρέπεται ἔκκλησις· ὁ Βαλσαμών, ἑρμηνεύων τὸν ιδ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου[79], συμπεραίνει· «κἂν γὰρ ἱερατικούς τινας δικάσῃ ὁ πατριάρχης, κἂν λαϊκούς, κἂν λαϊκὸν μετὰ ἱερωμένου, κἂν διὰ βασιλικῆς προστάξεως, κἂν οἰκείῳ ἰκαίῳ, κἂν μετὰ συν-

79 «Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοάς, δέον ἐπὶ μείζονα σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι· εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας ἐνοχλήσειε τῷ βασιλεῖ τοῦτον μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδ' ἐλπίδα μελλούσης ἀποκαταστάσεως προσδοκᾶν».

δικαστοῦ, κἂν μόνος, πάσης ἐνοχλήσεως ἔσται ἐπέκεινα· καὶ ὁ τολμήσας ἐκκαλέσασθαι εἰς βασιλέα χάριν τοῦ ἀνακαινισθῆναι τὴν πατριαρχικὴν ἀπόφασιν, ὑπόδικος ἔσται τῷ παρόντι κανόνι. Εἰ γὰρ οὐκ ἐρεῖται βασιλεὺς ὀφλεῖν, χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν τοῦ δεῖνος μητροπολίτου ἀπόφασιν, πολλῷ πλέον οὐκ ἐκχωρηθήσεται πατριαρχικὴν διάγνωσιν παρὰ βασιλεῖ γίνεσθαι εἰσαγώγιμον». Μετὰ δὲ καὶ τὴν ΠΛΖ' ἰουστινιάνειον νεαράν[80].

Περίεργον τὸ παρὰ Βαλσαμῶνι ἐν ταῖς ἑρμηνείαις τοῦ ιϛ' ἀποστολικοῦ κανόνος καὶ τοῦ ι' τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου φερόμενον, ὅτι. τῶν ἱερῶν κανόνων γενικῶς ὁριζόντων μὴ δέχεσθαι ἐν μητροπόλει ἢ ἐπισκοπῇ κληρικὸν ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, «μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἔρεῖται κληρικοὺς ἀλλοτρίους δέχεσθαι καὶ δίχα ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτούς, ἐὰν τέως οὗτοι γραφὰς ἐπιφέρωνται, συνιστῶσας ὅτι ἐχειροτονήθησαν ἢ ἐκληρώθησαν».

Τὸ ἴδιον δίκαιον ἐκέκτητο καὶ ὁ Καρθαγένης, δυνάμενος ἵνα καταριθμῇ ξένους κληρικοὺς εἰς τὸν ἑαυτοῦ κλῆρον μὴ φέροντας ἀπολυτικὰς γραφὰς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου[81]. Τῶν δὲ μητροπολιτῶν, τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὑπαγομένων, ὁ μὲν

80. «.. εἴ τινες ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχωσιν, .. πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ' ἑτέρων δύο ἐκ τῶν τῆς αὐτῆς συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω· καὶ εἰ μὴ ἐμμείνῃ ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ἀκροατάσθω, κἀκεῖνα ὁριζέτω, ἅπινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις συνᾴδουσιν, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυ ομένου».

81. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν ιϛ' ἀποστολικὸν κανόνα.

Ἡρακλείας ἐκέκτητο καὶ πρὸ τῆς Λ' οἰκουμενικῆς Συνόδου τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν μὲν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, εἴπερ ἦν τέως ἱερεὺς ἢ διάκονος, ἐγχειρίζειν δὲ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον εἰς αὐτὸν εἴπερ ἀνήρχετο τὸν θρόνον ἐκ μεταθέσεως[82]· μόνος δ' οὗτος τῶν μητροπολιτῶν, τῶν μετεχόντων πατριαρχικῆς λειτουργίας, ἐνεδύετο τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἐν τῷ ἱερῷ βήματι, ἱστάμενος ἐν τῷ συνθρόνῳ, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐνεδύετο ἐν τῷ μέτῳ τοῦ ναοῦ.

Περίεργον τὸ τῷ μητροπολίτῃ Κυζίκου ἀπονεμηθὲν ὑπό τινος τῶν αὐτοκρατόρων, ἴσως πρὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, δίκαιον, καθ' ὃ ὁ Κυζίκου, ὑπέρτιμος ὀνομαζόμενος, εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ «ἐνδιδύσκεσθαι σάκκον καὶ πολυσταύριον ἐν ταῖς θείαις καὶ ἱεραῖς μυσταγωγίαις, καὶ λαμπάδα φαίνουσαν ἔμπροσθεν τούτου προάγεσθαι πᾶσαν τὴν ἐνορίαν», δηλαδὴ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Φαίνεται ὅτι εἶχεν ὁ Κυζίκου καὶ ἕτερα προνόμια «ἀνέκαθεν ἀπονενεμημένα», ἅτινα αὐτοκράτωρ τις ἐκύρωσε καὶ πάλιν, «τὰ τῶν προβεβασιλευκότων ἔργα μεγαλουργά, ἅμα δὲ καὶ θεῖα καὶ ἔνσεμνα ἀνανεοῦν» ἐπιθυμῶν[83].

82. Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας διδοὺς τὴν ῥάβδον τῷ νέῳ πατριάρχῃ, κατ' ἔθος ὑπέπιπτε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Ἡρακλείας. Τὸ ἔθος οὐδέποτ' ἔπεσεν εἰς ἀχρηστίαν, ὡς ἔγραφέ τις ἐν τῷ *Νεολόγῳ* τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1884, λυπούμενος ὅτι ὁ πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ' ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης κατήργησεν αὐτό· ὁ ἰδὼν μαρτυρεῖ καὶ γράφει μαρτυρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τούτου διάδοχος Ἰωακεὶμ ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐτήρησαν τὴν ἀρχαιοπαράδοτον συνήθειαν, ἣ κατηκολούθουν οἱ ἀπὸ μεταθέσεως τὸ πρῶτον ἀναβαίνοντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον

83. βλ. τὸ πρόσταγμα παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ, ἐν Συντάγματι τόμ. Ε', σελ. 329. καὶ ἔπιθι ὅσα περὶ τοῦ προστάγματος ἔγραψα ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ» τόμ. Δ', σελ. 122.

Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, εἰ μὴ πρότερον, καὶ ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος ἐκτήσατο, εὐμενείᾳ τινὸς τῶν αὐτοκρατόρων, ἴδια περίεργα προνόμια, σύγχυσιν ἐπάγοντα τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίᾳ· φαίνεται ὅτι ὁ Χαλκηδόνος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους μένων εἶχεν ἴδιον ναόν, ἐν ᾧ ὡς ἰδίῳ μητροπολιτικῷ ἐτέλει τὰς ἱερουργίας, καὶ κλῆρον ἴδιον· ἕνεκα τῶν ἀναφυομένων ὅμως συγχύσεων ὁ πατριάρχης Φιλόθεος ἠναγκάσθη ἵνα ἐκδῷ γράμμα πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐπιτάττον «μηδέποτε γενέσθαι Χαλκηδόνος μητροπολίτην»[84]. Τὰ προνόμια ταῦτα αὐτοκρατορικῇ κελεύσει ἠκυρώθησαν τῷ 1389.

Εὐμένεια τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, κατὰ ἰούνιον τοῦ 1293, ἐπεβραβεύσατο τῷ μητροπολίτῃ Μονεμβασίας τὰ δίκαια, ἅτινα πρώην ἐκέκτητο ὁ μητροπολίτης Σίδης, «ἐν ἅπασι, καθέδραις τε δηλαδή, καὶ προελεύσεσί τε, καὶ στάσεσι, γραφαῖς τε καὶ ὅλως τοῖς ἐθίμοις ἔργοις ἀρχιερατικοῖς, καὶ λειτουργήμασιν ἅπασι· φορεῖν δὲ καὶ σάκκον ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεστίαις, ὁμοίως δὲ καὶ διβάμπουλον, ... ἔξαρχον τοῦτον μόνον εἶναί τε καὶ λέγεσθαι πάσης τῆς Πελοποννήσου». Μετὰ τὰ δίκαια ταῦτα, τὸ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθὲν χρυσόβουλλον θεσπίζει ὅπως ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν γραφαῖς καὶ φήμαις οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐπίσκοποι προσαγορεύωσι τὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας «παναγιώτατον», αὐτὸς δ' ἔκτοτε ἐκτήσατο τὸ προνόμιον τοῦ ὑπογράφειν καὶ τὴν ἰνδικτιῶνα ἐν τοῖς ἐκδιδομένοις ὑπ' αὐτοῦ ἐπισήμοις γράμμασι[85].

Τὸ δίκαιον τοῦ γράφειν ἰνδικτιῶνας καὶ παρὰ τῶν

84. Miclosich καὶ Muller Acta Patriarchatus Constantinopolitani, τόμ. Β', σελ. 431—433· βλ. καὶ γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου Δ' κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1389.

85. τὸ χρυσόβουλλον παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ, τόμ. Ε', σελ. 333—341 καὶ ἐν *Παπαδόπουλος*, τόμ. Δ', φυλλ. 85.

ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων φημίζεσθαι καὶ γράφεσθαι «παναγιώτατον» ἐκτήσατο κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ χορηγηθέν, καὶ ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης[86].

Κλείω τὴν μικρὰν ταύτην παρέκβασιν προστιθεὶς ὅτι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, πατριαρχικῇ κελεύσει, ἐκτήσατο καὶ ὁ μητροπολίτης Δράμας τοιαῦτά τινα δίκαια· τῷ 1371, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φιλόθεος δοὺς τῷ μητροπολίτῃ Δράμας τὴν μητρόπολιν Φιλίππων «παρεχώρησε τὴν ἐξαρχίαν καὶ διοίκησιν τῶν πατριαρχικῶν τούτων δικαίων τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐπικρατείᾳ πάσῃ τοῦ εὐτυχεστάτου δεσπότου Σερβίας..... ἐπιβλέπειν καὶ ἐπιτηρεῖν τὰ πατριαρχικὰ μοναστήρια, καὶ τοὺς θείους ναούς... καὶ πάντα διενεργεῖν ἀκωλύτως τὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος δίκαια, εἴτε ἐν μητροπόλεσιν εὑρίσκονται, εἴτε ἐν ἐπισκοπαῖς, εἴτε καὶ ἀλλαχοῦ..... καὶ ἄλλα πάντα ποιεῖν, ὅσα ἡ μετριότης ἡμῶν ποιεῖν ἔμελλεν, εἰ παρῆν ἐκεῖ»· ἠνείχετο δὲ εἰς τὸν μητροπολίτην Δράμας μόνον τὴν ἐν τῷ ἱερῷ συνθρόνῳ ἐγκαθίδρυσιν[87].

§

Ἐξ ὧν παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἱστοριογράφοις ἀναγινώσκομεν, πᾶς ἐπίσκοπος, ἐξ ἀρχαίων χρόνων τῆς συνηθείας κρατησάσης, χειροτονούμενος ἀπήγγελλεν ἀπὸ τοῦ θρόνου ὁμιλίαν τινά, μαρτυροῦσαν τὴν πίστιν αὐτοῦ τὴν ὀρθὴν καὶ τὴν παιδείαν, αἱ δὲ τοιαῦται ὁμιλίαι ἐλέγοντο ἐνθρονιστικαί· ἀλλ' οἱ πέντε πατριάρχαι, εἴτουν ὁ Ῥώμης,

86. Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας· μέρος Β', τυπογραφία, Ἀθήνησι, 1874, σελ. 311, σημ. 2.

87. Miclosich καὶ Muller Acta Patriarch. Constantinop. τόμ. Α', σελ. 558—559.

ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ἱεροσολύμων, ἅμα τῇ ἐκλογῇ, ἐπιστέλλον ἕκαστος πρὸς τοὺς λοιποὺς τὴν τοιαύτην ἐνθρονιστικὴν ἐπιστολήν, πρὸς ἣν οἱ λοιποὶ πατριάρχαι ἔπεμπον ἀπαντήσιν, ἥτις ἐκαλεῖτο τότε εἰρηνική. Κακῶς ἄρα σήμερον τὸ ὄνομα «εἰρηνικὴ» ἀποδίδεται ταῖς ἐνθρονιστικαῖς, ἃς φαίνεται ὅτι καὶ συνοδικὰς ἐκάλουν, ὁ δὲ Ἰουάριος συνοδικὰς συλλαβὰς ὀνομάζει[88].

§

Παρὰ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ λοιποὶ πατριάρχαι, ὡς καὶ οἱ ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μητροπολῖται, εἶχον ἰδίους ἀνταποκριτάς, τοὺς ἐν τοῖς κάτω μὲν χρόνοις ἐπικληθέντας ἐφόρους, τότε δὲ λεγομένους ἀποκρισιαρίους. Ἦν σπουδαῖον τὸ λειτούργημα τοῦτο, ἀναφέρονται δὲ ἀποκρισιάριοι γενόμενοι πατριάρχαι τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων, ὡς ὁ ἱερὸς Ἀνατόλιος, ὅστις ἦν ἀποκρισιάριος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Εὐτύχιος, ὧν τὸ πρότερον ἀποκρισιάριος τοῦ μητροπολίτου Ἀμασείας· εἶχον δὲ καθήκον οἱ τοιοῦτοι τῶν τηνικαῦτα χρόνων ἔφοροι ν' ἀναφέρωσι τῷ αὐτοκράτορι τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀποστελλόντων αὐτούς, ἐν δὲ τῷ τοῦ Φωτίου νομοκάνονι[89] εὑρίσκομεν ὅτι καὶ προνομίων τινῶν ἐξαιρετικῶν μετεῖχον, ὅτι δηλονοῦν «οἱ τῶν ἐκκλησιῶν

88. «Μαρτύριος ὁ Ἱεροσολύμων συνοδικαῖς πρὸς τὸν Πέτρον ἐχρήσατο συλλαβαῖς» — συνοδικά τε κομίζων, καὶ ἀμυδαίως συλλαβὰς ζητῶν Ἰωάννου πρὸς Φλαβιανόν». Εὐαγρ. ἐκκλ. ἱστορ βιβλ. Γ', κεφ. ις' καὶ κγ'.

89. Φωτίου Νομοκάνων· τίτλ. Θ', κεφ α'. Ἴδε καὶ τίτλ. ΙΑ', κεφ. δ'. πρβλ. περὶ ἀποκρισιαρίων καὶ τὸ τοῦ Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ πατριαρχ. σελ. 523.

εὐλαβεῖς ἀποκρισιάριοι οὐκ ἐνάγονται ἢ ἀπαιτοῦνται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν ἐκκλησιῶν χάριν δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ χρέους, εἰ μὴ ἐξ ἐντολῶν τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν οἰκονόμων ἐνάγουσί τισι· τότε γὰρ μόνον αὐτῶν τὰς ἐναγωγὰς ὑποδέχονται. Εἰ δὲ καὶ ἐνόχους ἑαυτοὺς καταστήσουσιν ἐν τῷ ποιεῖν τὰς ἀποκρίσεις, δέχονται τὰς παρὰ τούτων ἐναγωγάς». Ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου χωρίου ὁρμώμενος συμπεραίνω ὅτι καὶ αἱ μοναὶ ἢ τὰ ἔξω καὶ πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱδρυμένα πτωχοτροφεῖα καὶ οἱ ξενῶνες εἶχον ἀποκρισιαρίους ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦθ' ὅπερ ἐπιρρωννύει καὶ τὸ τέταρτον κεφάλαιον τοῦ ΙΑ' τίτλου, γράφον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κθ' διατάξεως τοῦ Ι' τίτλου τοῦ Α' βιβλίου τοῦ Κώδηκος καὶ τῆς β' διατάξεως τοῦ Α' τίτλου τῶν Νεαρῶν ὅτι «οἱ ἀποκρισιάριοι μόνοι δύνανται τῶν μοναστηρίων ἐξιέναι καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσιέναι». καὶ διακελευόμενον μήτε μοναχοὺς, μήτε μοναστρίας ἐν ταῖς πόλεσι περιέρχεσθαι· «ἀλλὰ διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων τὰς ἀποκρίσεις αὐτῶν ποιείτωσαν ἐν τοῖς μοναστηρίοις μένοντες». Οὕτως ἀρχαιοτάτῃ συνήθεια χρώμενοι οἱ πατριαρχικοὶ θρόνοι ἰδίως τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀντιοχείας εἶχον ἀνέκαθεν ἰδίους ἀνταποκριτὰς παρὰ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ὡς καὶ αἱ μοναὶ τοῦ Ἄθω, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Κύκου, καὶ τοῦ Σουμελᾶ.

§

Ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνειργάζετο, καθὼς καὶ πάντες οἱ πατριάρχαι καὶ πάντες οἱ τῶν ἐξεχουσῶν ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ἔξαρχοι, μετὰ τῆς συνόδου τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν. Ἡ σχέσις μεταξὺ συνόδου καὶ πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἐξάρχου ἦν ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ὡρισμένη σαφῶς, εὑρηται δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ὁμολογού-

μενον ὅτι ἦν «ἔθος ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ διοικήσει παρὰ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου» μὴ ὑπογράφειν ἐπισήμῳ τινὶ ἐγγράφῳ· τοῦτο δ' ἔπραξαν τότε ἀπεκδεχόμενοι, μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ τέως Ἀλεξανδρείας, τὴν χειροτονίαν νέου πατριάρχου[90]. Ὁ σχηματισμὸς τῆς περὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἱερᾶς συνόδου ἀδύνατόν ἐστι ἵνα ἐξετασθῇ ἐνταῦθα, ἵνα μὴ μηκυνθῇ ὁ πέρα τῶν ὁρίων προδιοικήσεως ἐκταθεὶς λόγος. Περιττὴ δὲ καὶ μακρά τις ἀφήγησις περὶ τῆς ὑπαλληλίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ ἧς εἶπον ἄλλοτέ τινα[91]. Τῶν παρὰ τῷ πατριάρχῃ διαμενόντων συγκέλλων μητροπολιτῶν ὁ πρῶτος ἐκαλεῖτο πρωτοσύγκελλος, ἐν δὲ ταῖς ἱερουργίαις, ὡς φαίνεται, προηγοῦντο τῶν λοιπῶν μητροπολιτῶν οἱ σύγκελλοι[92]. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ἴσως, οἱ πρωτοσύγκελλοι ἦσαν ἱερεῖς. Κάκιστον δὲ ἔθος, εὐτυχῶς διακοπὲν ἀπό τινων χρόνων, ἐπεκράτει ὅτι ἠδύνατο 'να διατηρῇ παρ' ἑαυτῷ ἢ 'ν' ἀπολύῃ τὸν πρωτοσύγκελλον, τὸν ἀρχιδιάκονον καὶ τοὺς διακόνους τοῦ πρὸ αὐτοῦ πατριάρχου ὁ διάδοχος. Κωνστάντιος Α', ὁ ἀπὸ Σιναίου οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἐκλεγείς, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ πατριαρχεῖον τὸν ἴδιον πρωτοσύγκελλον[93], τὸν ἀρχιδιάκονον

90. Κανὼν λ' τῆς Δ' οἰκουμ. Συνόδου βλ. τὰς εἰς αὐτὸν ἑρμηνείας καὶ τὸν λδ' ἀποστολ. κανόνα.

91. Μ. Ι. Γεδεὼν «Χρονικὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ» ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884, σελ. 43—51 καὶ 120—122· ἀνάγνωθι καὶ τὸν προστρτημένον τῷ βιβλίῳ μου τούτῳ κατάλογον τῶν ὀρθοδόξων τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ις' αἰῶνος μέχρι τοῦδε· σελ. 191—199.

92. Κεδρηνοῦ Σύνοψις ἱστοριῶν σελ. 565 καὶ 566 τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1729.

93. Ὁ πρωτοσύγκελλος τοῦ Κωνσταντίου Α' ἦν ἱερεύς τις τραπεζούντιος, Σεραφεὶμ ὀνομαζόμενος. Ἀναφέρεται περὶ αὐτοῦ ὅτι, ἐν

καὶ τὸν πορτάρην, οὓς ἔλαβε πάλιν μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν.

§

Ὀφείλω 'να παρατηρήσω ὅτι ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως οὐδεὶς διέκρινε κατὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν χρόνους τοὺς ὁμωνύμους πατριάρχας διὰ τῶν τακτικῶν ἀριθμητικῶν Α', Β', Γ' καὶ καθεξῆς. Ἡ παπικὴ καινοτομία αὕτη ὑπάρχει χρόνων ὀλίγων δημιούργημα. Καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως μὲν, εἴτε ὁμώνυμοι εἴτε μή, οἱ πατριάρχαι διεκρίνοντο ἢ διὰ τῶν οἰκογενειακῶν αὐτῶν ἐπωνύμων, ἢ ἀπὸ τῆς πατρίδος, ἢ ἀπὸ τοῦ ὀρρικίου, ὃ πρὸ τῆς ἐκλογῆς εἶχον· οἷον Ἰωάννης ὁ ἀπὸ Σχολαστικῶν, Ἰωάννης ὁ Καππαδόκης, Ἰωάννης ὁ Ἱερομνήμων, Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς, Ἰωάννης ὁ Καματηρὸς, Ἰωάννης ὁ Βέκκος, Παῦλος ὁ Κύπριος, Ταράσιος ἢ Φώτιος οἱ ἀπὸ πρωτασηκρίτης, Κωνσταντῖνος Λειχούδης, Κωνσταντῖνος ὁ Συλαίου κτλ. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν διεκρίνοντο διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς μητροπόλεως, ἀφ' ἧς μετετέθησαν, τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπωνύμου, τῆς πατρίδος, ἢ ἰδιοτικοῦ τινος ἐπωνυμίου, ὅπερ ὁ ὄχλος ἐδίδου αὐτοῖς, κατὰ παλαιὰν καὶ πάλιν συνήθειαν· οὕτω τὸν μετὰ τὴν πρώτην πατριαρχείαν τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως ἐπιβάντα τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου μητροπολίτην Ἀμασείας Γρηγόριον ἐκάλεσαν Στραβοαμασείας, διὰ τὸ μονόφθαλμον. Μέχρι δὲ πρὸ εἰκοσαετίας, ἂν ἀκριβῶς μιμνήσκωμαι, οἱ πατέρες ἡμῶν οὐδέποτε διέκρινον τοὺς ὁμωνύμους πατριάρ-

πάσῃ συζυγικῇ διαφορᾷ, ἣν ἤθελε δικάσει εὕρισκε, πάντοτε τὸν σύζυγον πταίοντα, ὡς ὄθεν διημερεύοντα, κατὰ τὴν λέξιν αὐτοῦ ταύτην, «ἐν καπηλείαις, ἐν κολτουκίαις, καὶ ἐν Ἀϊναλῆ-Καβακίοις». Περιττὸν 'να εἴπω ὅτι ἡ τοποθεσία αὕτη ἦν τότε διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅ,τι σήμερον τὸ Σισλί.

χας διὰ τοῦ Γ΄ Δ΄ ἢ Ε΄. Οἱ τρεῖς ἐφ' ἡμῶν Ἄνθιμοι διεκρίνοντο ὡς Ἄνθιμος (Δ΄) ὁ ἀπὸ Νικομηδείας ἢ Βαμβάκης, Ἄνθιμος (Ε΄) ὁ ἀπὸ Κυζίκου, Ἄνθιμος (Ϛ΄) ὁ ἀπὸ Ἠρέσσου, ἢ Κουταλιανός, ἀπὸ τῆς πατρίδος. Εἰ δ' ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν συνήκμαζον δύο ἢ τρεῖς ὁμώνυμοι πατριάρχαι, ὁ λαὸς καὶ ὁ κλῆρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέκρινε τὸν πρεσβύτερον διὰ τοῦ ὀνόματος «γέρων», τὸν δὲ νεώτερον διὰ τοῦ ὀνόματος «νέος». Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδος διεκρίνοντο οἱ δύο Παρθένιοι, ὁ μὲν ὡς γέρων, ὁ δὲ ὡς νέος, ἡ δὲ διάκρισις ἔμεινε καὶ παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἱστοριογράφοις· ἀλλ' ὅτε μετὰ τοὺς δύο Παρθενίους ἐξελέγη τρίτος Παρθένιος, εἰς αὐτὸν ἀπενεμήθη τὸ ὄνομα Παρθενάκης. Πατριάρχαι δέ τινες ἔμειναν γνωριζόμενοι ἀπό τινων προτερημάτων αὐτῶν ἢ ἐλαττωμάτων· οὕτως, ἡ τῶν κάτω χρόνων Ἐκκλησία εἶδεν ὀνομαζόμενον Ὀξὺν τὸν ἕνα τῶν συνακμασάντων τριῶν Παρθενίων, Μεγαλοπρεπῆ τὸν Ἰωάσαφ Β΄, Μογιλάλον τὸν ἀπὸ Προύσης Παρθένιον Δ΄, Σορὸν τὸν Κωνσταντῖνον Α΄, παρ' αὐτῷ δὲ διακρινόμενον διὰ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ἀσόρου τὸν ἀπὸ Τορνόβου Κωνσταντῖνον Β΄. Ἐν τῷ μετὰ χεῖρας καταλόγῳ τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ Α΄, Β΄, Γ΄ κτλ. εἰσήχθησαν πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἀναγνώστου· ἄλλως δὲ παρ' αὐτὰ τάττεται καὶ τὸ ἐπώνυμον ἑκάστου, ἢ τὸ ὄνομα τῆς μητροπόλεως, ἀφ' ἧς μετετέθη· τοῦτο δὲ κατ' ἀρχαῖον ἔθος.

Πρῶτος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς καταλόγοις καὶ τοῖς συγγραφεῦσι διὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπωνύμου γνωριζόμενός ἐστιν, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ὁ εἰκονομάχος Θεόδοτος ὁ Μελισσηνός.

§

Οἱ πατριάρχαι ἀπεσύροντο τοῦ θρόνου ἢ παραιτούμενοι, ἢ καθαιρούμενοι, ἢ ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐκ

βαλλόμενοι, ὡς θέλει ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν· ἐκλεγόμενοι τὸ δεύτερον ἢ τὸ τρίτον ἠθωοῦντο, παυόμενοι δὲ, ἰδίως ἐν τῇ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἱστορίᾳ, καθηροῦντο πάλιν. Φαίνεται ὅτι τὸ τῆς καθαιρέσεως ἔθος περιῆλθεν εἰς ἀχρηστίαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, ὁπότε πλέον ἦν ἔθος ἵνα ἐπιδίδῃ πᾶς πατριάρχης παυόμενος ἔγγραφον τὴν «παραίτησιν» αὐτοῦ. Ἀποσυρόμενος ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης τοῦ θρόνου κατήρχετο (κατέρχεται, διότι τὸ ἔθος ἐστι σεβαστὸν) εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, καὶ ἔψαλλε παρακλητικὸν κανόνα πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Παμμακαρίστου ἀπονέμων καὶ ζητῶν συγχώρησιν παρὰ τῶν παρόντων. Ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σιναίου ἔψαλε τὴν παράκλησιν, ἠσπάσατο τὴν εἰκόνα, καὶ, διανείμας τὸ μένον αὐτῷ ὀλίγον ἀργύριον εἰς τοὺς παρόντας ὑπηρέτας καὶ κλητῆρας τοῦ Πατριαρχείου, ἐπεφώνησεν, ὡσεί τι βαρὺ ἀποσείστας ἄχθος, «ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου».

Ὁ παραιτούμενος ἢ παυόμενος πατριάρχης ἐστέλλετο ὑπερόριος εἰς ἐπαρχίαν τινά. Τὸ κάκιστον ἔθος κατώρθωσε ἵνα καταργήσῃ Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σιναίου, ἐπιτυχών, εὐμενείᾳ εὐγενεστάτῃ τῆς Υ. Πύλης, τούτου τε καὶ τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακλήσεως τῶν πατριαρχῶν Ἀγαθαγγέλου, Χρυσάνθου, καὶ Ἀνθίμου τοῦ ἐκ Νάξου[94].

§

Οἱ πατριάρχαι κατῴκουν παρὰ τῷ καθεδρικῷ ναῷ, ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ. Περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔγρα-

94 Κωνσταντίου Α΄ τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἐλάσσονες συγγραφαί· σελ 9—10 τῆς ὑπὸ Θεοδώρου Ἀριστοκλέους προταχθείσης βιβλιογραφίας.

ψα βίβλον ἰδίαν[93], εἰς ἣν ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης παραπέμπεται. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχείῳ δίαιτα ἦν λιτή, μοναχική, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τροφὴν καὶ εἰς τὴν περιβολήν. Ἐν ἐπισήμοις ἡμέραις βεβαίως ἡ περιβολὴ καὶ ἐνδυμασία ἦν μεγαλοπρεπής· ἐν τῇ Ζ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, παραδείγματος χάριν, πάντες οἱ ἡγούμενοι, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ὁ πατριάρχης «ἤγοντο ἵπποις, ἡμιόνοις, ἀνδραπόδοις καὶ βερίδοις ὑπηρετούμενοι»[96], ὡς λέγει βυζαντινός τις συγγραφεύς· ἄλλος δέ τις λαλεῖ περὶ τούτων «πάντων ἐφ' ἵπποων ἐξόχων ἀθροιζομένων καὶ λαμπρῶς γαννυμένων ἐσθῆσι»[97]. Τὴν πολυτέλειαν ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ εἰσήγαγον οἱ εἰκονομάχοι πατριάρχαι, καταργήσαντες καὶ τῆς διαίτης τὴν λιτότητα[98].

Αἱ εἰκόνες τῶν πατριαρχῶν ἐκόσμουν διαφόρους ναούς, γραφόμεναι καὶ συγχρόνως, ὡς φαίνεται, καὶ, τὸ πολύ, ὀλίγα μετὰ θάνατον ἔτη, ἀπὸ μνήμης[99]. Ὁ πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ' ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐκόσμησε τὴν

93. ἀνάγνωθι τὰ ἐμὰ *Χρονικὰ* τοῦ *Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ*, ἀπὸ σελίδος 3 – 43 καὶ 52 – 124.

96 Συμεὼν Μεταφραστὴς, ἐν Patrolog. Migne· τόμ. PIE', στήλη 24, 25.

97. «βίος καὶ ἐγκώμιον συμπλεκόμενον τοῦ θείου πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους» προτάττεται τῆς χρονογραφίας· § ιγ' κατὰ τὴν ἔκδοσ. Βενετίας.

98. βλέπε τὰ περὶ τῆς ἐν τῷ πατριαρχείῳ διαίτης ἐν *Χρονικοῖς πατριαρχ. οἴκου καὶ ναοῦ* σελ. 41, 64, 118. Ἀνάγνωθι ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Θεόδοτον τὸν Κασσιτερᾶν Περὶ δὲ τῆς τῶν εἰκονομάχων ἀρχιερέων καὶ πατριαρχῶν διαίτης μέτεσθι τοὺς κανόνας ις' τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς καὶ κζ' τῆς Πενθέκτης καὶ ὅσα περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἔγραψα ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ* σελ. 278 τοῦ Γ' τόμου.

99. Περὶ τῶν εἰκόνων τῶν πατριαρχῶν γίνεται λόγος ἐν οἰκείοις τόποις ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ.

μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Πατριαρχείου, ἀναρτήσας τὰς εἰκόνας τῶν πρὸ αὐτοῦ οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, ὅσας ἠδυνήθη ἵνα εὕρῃ.

§

Ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν εἰπὼν περί τε δικαίων καὶ τίτλων καὶ προνομίων τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, μεταβαίνω νῦν εἰς βραχύν τινα λόγον περὶ τῶν πηγῶν, ἃς ὑπ' ὄψιν εἶχον συντάττων τοὺς μετὰ χεῖρας πατριαρχικοὺς πίνακας. Νοεῖται ὅτι οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ πρώτιστα πάντων καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστοριογράφοι ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῶν ἐμῶν ἐρευνῶν, εἶτα δ' οἱ πατριαρχικοὶ καὶ συνοδικοὶ κώδηκες, ὅσους ἂν ἠδυνάμην ἵνα μελετήσω, καὶ κατόπιν οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι, ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι· τῶν καταλόγων τούτων, καθόσον γινώσκω, ἀρχαιότερός ἐστιν ὁ γραφεὶς ὑπὸ Δωροθέου ἐπισκόπου Τύρου.

Δωρόθεος ὁ ἱερομάρτυς ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐπίσκοπος γενόμενος Τύρου, ἢ κατ' ἄλλους πρεσβύτερος, «ἐπὶ Διοκλητιανοῦ πολλὰ κακοπαθήσας — ὡς ὁ Θεοφάνης γράφει[100] — καὶ ἐξορίας καὶ βάσανα ὑπομείνας, πλεῖστα συγγράμματα καταλιπὼν ῥωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικά, ὡς ἀμφοτέρων γλωσσῶν ἐμπειρότατος καὶ πολυίστωρ δι' εὐφυΐαν γενόμενος. Οὗτος

100. Θεοφάνους χρονογραφία, σελ. 15 τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1729, ἴδε καὶ σελ. 32: «Δωρόθεόν τε τὸν πολύαθλον ἐπίσκοπον Τύρου, τὸν πολλὰς ἱστορίας γράψαντα ἐκκλησιαστικὰς, καὶ ἐν λόγοις διαπρέποντα τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ὁμολογητὴν γεγονότα, καὶ αὖθις ἐπὶ Λικινίου ἐνηγέρᾳ φήσαντα βαθεῖ, ἐν τῷ δευτέρῳ χρόνῳ τοῦ Παραβάτου (ὁτιλ. 362) οἱ τότου ἄρχοντες ἐν Ὀδυσσοπόλει τοῦτον εὑρόντες ἰδιάσαντα, πολλοὺς αἰχισμοὺς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐπάγοντες, αὐτὸν ρζ' χρόνων ὑπάρχοντα».

ἀκριβῶς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου καὶ ἄλλων πολλῶν τόπων διεξῆλθεν. Αὐτὸς ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἐν τῇ συνόδῳ εὑρεθείς, κατελαβὼν τὴν ἰδίαν παροικίαν διῆρκεσε μέχρις Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου· καὶ ἐπειδήπερ οὐ προφανῶς ἀλλὰ κρυπτῶς διὰ τῶν ἀρχόντων ὁ μιαρὸς ἀνὴρ εἰς τοὺς χριστιανοὺς παρῄει, πάλιν ὁ μακάριος Δωρόθεος κατέλαβε τὴν Ὀδυσσόπολιν, ἔνθα καὶ συσχεθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων Ἰουλιανοῦ, καὶ πολλοὺς ὑπομείνας αἰκισμούς, ἐν βαθυτάτῳ γήρει, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν, ταῖς βασάνοις ἐναπέθανεν ἑκατὸν ἑπτὰ ἤδη τυγχάνων ἐτῶν». Ὁ ἱερὸς οὗτος ἱστοριογράφος ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Λικινίου κατέλιπε τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ τὴν Τύρον, ἀπελθὼν εἰς Ὀδυσσόπολιν [101], ἣν ὁ ὅσιος μνήμης Νικόδημος μετέβαλεν εἰς Δυσσόπολιν[102]· ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μετέβη πάλιν εἰς τὴν παροικίαν αὐτοῦ, ἣν ἐποίμανεν ἄχρις Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ὅτε τὸ δεύτερον αὐτὴν καταλιπὼν ἐπεσκέψατο πάλιν τὴν Ὀδυσσόπολιν· ἔνθα τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἐδέξατο. Ὁ Δωρόθεος ἀπεβίωσεν ἐν ταῖς βασάνοις τῇ 5 Ἰουνίου 361, κατὰ τὸ ἡμέτερον ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, ἐν ἡλικίᾳ 107 ἐτῶν, ἐγεννήθη τῷ 253 ἢ 254. Ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατι-

---

101. Ὀδυσσόπολις οὐχ εὑρηται παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ, ἀλλ' Ὀδυσσὸς οὔτε Δυσσόπολις εὑρηται δὶ παρὰ Σκυλακι τῷ Καρυανδεῖ Ὀδυσσόπολις, Καλλατις—Ὀδυσσόπολις, Καλλαΐς—, ἦν, ὡς παρατηρεῖ ὁ ῥηθεὶς ἐκδότης τοῦ παραρτήματος τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλασσόνων γεωγράφων, ὁ μὲν Στέφανος καὶ ὁ Στράβων γράφουσι Καλλατις, ὁ δὲ Πτολεμαῖος καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης Καλλατία βλ. Miller Supplément aux dernières éditions des Petits Géographes· ἐν Παρισίῳ, 1839, σελ. 217.

102. Νικοδήμου Συναξαριστής· Ἰουνίου 4.

νικῆς, ἣν ἐξέμαθεν ἐν Ῥώμῃ ἀγχίνους ὢν καὶ φιλομαθής· Τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης εὑρήσει πλατύτερον ἐκτεθειμένα παρὰ Καβέῳ, Οὐδίνῳ, Φαβρικίῳ, Δουπίνῳ, Βελλαρμίνῳ, Θεοφάνει, Νικηφόρῳ, Καλλίστῳ, Νικοδήμῳ, καὶ Κοντογόνῃ,[103] κακῶς καὶ τούτου τὴν Ὀδυσσόπολιν Ὀδύσσειαν γράψαντος.

Ἡ γνησιότης τῆς εἰς τὸν Δωρόθεον ἀποδιδομένης συγγραφῆς ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων κριτικῶν, ὧν τὰς γνώμας συνώψισεν ὁ μακαρίτης Κοντογόνης· φαίνεται δ' ὅτι ἐξ ἀποσημειώσεων ἢ τεμαχίων τινῶν τοῦ Δωροθέου μεταγενέστερός τις συνέταξε κατάλογον τῶν πρώτων ἐπισκόπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἑβδομήκοντα τοῦ Κυρίου μαθητῶν, σημείων καὶ τὸ μέρος, ἐν ᾧπερ ἐκήρυξεν ἕκαστος ἢ πρῶτος κατέστη ἐπί-

---

103. Jacobo Goar notæ ad Theophanis chronographiam —Cave, Scriptorum Ecclesiasticorum historia litteraria· Γενεύῃ, 1693, σελ. 82, ἔνθ' ἄχρι σελίδος 87 διῆκον ἐδημοσιεύθη τὸ *σύγγραμμα ἐκκλησιαστικὸν περὶ τῶν Ο' μαθητῶν* περὶ δὲ τῶν ἐκδόσεων τοῦ σπουδαίου τούτου ἔργου διέλαβεν Οὐδῖνος, ἐκτενῶς γράψας τὰ περὶ Δωροθέου γνωστὰ ἡμῖν· Oudini Commentarius de Scriptoribus Ecclesiæ Antiquis, Φραγκφόρτῃ, 1722, τόμ. Α', στήλῃ 1378—1394, ἔνθα τάττει τὸν ἄγνωστον συγγραφέα τῷ 525—πρβλ. τὰς εἰς τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον* σημειώσεις τοῦ Δουκαγγίου, στήλῃ 415 τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1729—Moreri Grand Dictionnaire ἐν λξ. καὶ ἔνθ' αὐτὸς παραπέμπει· Bellarmini des écrivains Ecclésiastiques — Baronii martyrii τῆς 5 Ἰουνίου—Du Pin dissertatio prèliminair. sur le N. Testam. — Ὁ Moreri γράφει ὅτι ὁ Δωρόθεος ὑπέστη τὸ μαρτύριον τῇ 15 Ἰουνίου 362, οἱ δὲ λοιποὶ τῇ 5 ὁ Νικόδημος μεταβάλλει τὸ ἔτος εἰς τὸ 361 ἐσφαλμένως· βλ Fabricii Bibliotheca Gr. ἐκδ. Harles, τόμ. Ζ'. σελ. 452, τόμ. Ι'. σελ. 221, καὶ ὅπου παραπέμπει· Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου ἐκκλ. ἱστορίας βιβλ. ς'. κεφ. λε'—Κοντογόνου Πατρολογία τόμ. Β', σελ. 45 κ. ἑξ.

σκοπος· ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου ἠρύσατο κατόπιν ὕλην εἰς σύνταξιν ὁμοίου καταλόγου ὁ δεύτερος, ἐφ' ὅσον γινώσκω, τῶν γραφάντων καταλόγων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως· ἔστι δ' οὗτος·

«Προκόπιός τις τοῦ πρεσβυτερίου ἠξιωμένος, βίῳ τε καὶ λόγῳ εὐσεβείας διαπρέψας καὶ πάσῃ τῇ περὶ τας Γραφὰς ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἐμμελείᾳ ἀεὶ ἐνασκηθείς, καὶ ἐντετυχηκὼς ταῖς ἱστορικαῖς συγγραφαῖς τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος Δωροθέου, ταῦτα πάντα ἡμῖν ἐγγράφως καταλέλοιπεν». Ἐν τῷ δημοσιευθέντι συγγράμματι τοῦ Δωροθέου ὁ Προκόπιος οὗτος δῆλον καθίστησι τὸν σκοπόν, ὑφ' οὗ παρεκινήθη ἵνα συρράψῃ ἐκ τῶν τοῦ Δωροθέου τὰ περὶ τῶν πρώτων ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου, καὶ τὸ τεμάχιον, ἐν ᾧ περὶ τούτου γράφει ὁ Προκόπιος, ἀρκετὸν ἡμῖν ἐστὶ πρὸς σχηματισμὸν κρίσεώς τινος περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου. «Ταῦτα ὁ παναρίστος Δωρόθεος ἐν βωμαϊκοῖς συγγράμμασι καταλέλοιπεν· ἀντεβλήθησάν τε καὶ παρ' ἡμῶν ἐν ὑπατείᾳ Φιλοξένου καὶ Πρόβου (523), ὁπηνίκα Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Προτραπεὶς γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἀρχιεπισκόπου συλλειτουργῆσαι αὐτῷ ἐν τοῖς γενεθλίοις τοῦ Χριστοῦ, ἀπηγόρευσε τοῦτο ποιῆσαι, ἐὰν μὴ πρῶτος τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου ἱερατεύσῃ, ὅσα δὲ (γρπτ. ἴσως ὡς ἅτε) τῆς Ῥώμης πρὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον δεξαμένης. Κινήσεως οὖν ἐκ τούτου γενομένης, ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου Δωροθέου τὴν σύστασιν ἐποιοῦντο, δεικνύντες προγενεστέραν τῆς Ῥώμης τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἐπισκοπήν, καὶ τὴν χειροτονίαν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου. Ἰωάννης δὲ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος τὸ μὲν σύγγραμμα Δωροθέου ἀληθὲς εἶναι διεβεβαιοῦτο, προτιμᾶσθαι δὲ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου ἔλεγε διὰ τὸ τοῦ κορυφαιοτάτου τῶν ἀποστόλων τὸν τόπον ἐπέχειν,

καὶ τούτου ἕνεκεν τὰ πρωτεῖα αὐτῷ παρεχωρήθη, οὐ μὴν διὰ τὸ προϋπάρχειν τὴν τῆς Ῥώμης ἐπισκοπὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως»[104].

Μετὰ τοῦτον τὸν βραχὺν κατάλογον, πρέπει 'να τάξωμεν τὰς βραχείας ὡσαύτως ἀναγραφάς, ὅσαι εἰς ὀνόματα διαφόρων συγγραφέων ἀναγεγραμμέναι, εὑρηνται δεδημοσιευμέναι παρά τε τῷ Ἀνσέλμῳ Βανδουρίῳ καὶ τῷ Λεουγκλαβίῳ ἐν ταῖς θαυμασίαις αὐτῶν ἐκδόσεσιν: Imperium Orientale καὶ jus Græcoromanum[105]. Καὶ ὁ μὲν τῶν καταλόγων τούτων ἐκ τῆς χρονογραφίας τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου τὴν ὕλην ἔχων ἠρανισμένην, καὶ ἀπὸ τοῦ Πρωτοκλήτου ἀρχόμενος εἰς δὲ τὸν ὁμολογητὴν Μεθόδιον καταλήγων, φαίνεται συντεταγμένος κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος. Ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου κατάλογος, ἐκτενεστέρα τῆς προηγουμένης ἀναγραφὴ τῶν πατριαρχῶν ὑπάρχουσα, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Πρωτοκλήτου λήγει δὲ εἰς τὴν δευτέραν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάρρησιν τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου Α', εἴτ' οὖν ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἀρχαιότερον καὶ προτερέστερον ἐν πᾶσι τοῦ καταλόγου τούτου κρίνω τὸν παρὰ Λεουγκλαβίῳ φερόμενον λήγοντα εἰς τὸν Ἰωσὴφ Β' τὸν ἀπὸ Γαλησίου, ἤτοι περὶ τὸ 1270. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀνάγουσι τὴν γένεσιν αὐτῶν ἀπαριθμήσεις τινὲς ἢ κατάλογοι, εἰς ὄνομα μὲν Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου ἀναγεγραμμένοι, ἀναγραφαὶ δ' οὖσαι, τίς οἶδεν ὑπὸ τίνος συνεγραμμέναι, στίχοις ἰαμβικοῖς· τοιοῦτον ἐν ἰαμβικοῖς στίχοις ἔχομεν ἐκδεδομένον καὶ ὑφ' ἑνὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων λογίων κληρικῶν: Κυρίλ-

---

104. Cave ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 86.—Fabricii Biblioth Gr. Harles τόμ. Ζ', σελ. 566.

105. Ἴδε Imperium Orientale· σελ. 461—478 Leunclavii Jus Græcor. ἔκδ. 1596, τόμ. Α', σελ. 296—304.

λου Ἀδριανουπολίτου, τοῦ ἐν ἀρχαῖς μὲν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀρχιδιακόνου τοῦ Πατριαρχείου διατελέσαντος, τῷ δὲ 1813 τὸν θρόνον ἀναβάντος τοῦ Πρωτολήτου[106]. Ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου ἐκδεδομένος κατάλογος ἄρχεται ἀπὸ Μητροφάνους Α', καὶ λήγει εἰς Φιλόθεον τὸν ἀπὸ Ἡρακλείας[107], εἰς τὴν σειρὰν δὲ ταύτην τῶν πατριαρχῶν ὁ Κύριλλος, ἢ ἴσως Σέργιος ὁ Μακραῖος προσέθηκε τοὺς ἀπὸ Φιλοθέου μέχρι Καλλινίκου Ε' τοῦ ἀπὸ Νικαίας κοσμήσαντος τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον[108]. Κατάλογοι ται-

106. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύθη ὁ πατριαρχικὸς κατάλογος ἔχει οὕτως· «Ἱερογραμμικὴ ἀμοιβή, ἐκ διαφόρων ἐνιαύτων πατριάρχων Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Γεωργίου τοῦ Πισίδου διακόνου καὶ χαρτοφύλακος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ Νικηφόρου τοῦ Ξανθοπούλου εἰς ἓν συντεθεῖσα, καὶ διορθωθεῖσα, ἀξιοχρέως προσφωνηθεῖσα τῷ παναγιωτάτῳ καὶ θειοτάτῳ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Καλλινίκῳ, παρὰ τοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως εὐλογημενοτάτου μεγάλου ἀρχιδιακόνου τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας κυρίου Κυρίλλου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι, διὰ κοινὴν τοῦ γένους ὠφέλειαν, ἤδη τύποις ἐξεδόθη· ἐν τῷ τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ. Ἔτει ,αωϐ'. 1802» ἰδὲ σελ. 188, στίλην β'—189 στίλην 6'.

107. ἀρχ. «Ἀρχιθύτης πρώτιστος ἐν πόλει μέγας» λήγει «καὶ Φιλόθεος Θεῷ τῷ ὄντι φίλος».

108. ἡ προσθήκη ἄρχεται· «Κάλλιστος αὖθις καὶ Φιλόθεος πάλιν» σελ. 189 6' καὶ λήγει «Καλλίνικος τέταρτος ἐκ Βιθυνίας—Ἀδριανοῦ πρίν, εἶτα δὲ καὶ Νικαίας—ἐγκρίτως θρόνῳ ις καλῶς ἐνδιαπρέψας,—πηδαλιοῦχος κατέστη ἐν ὑστέροις,—ὃν στεφεῖ Κύριος εἰς χρόνους πλείστους» (—1946). Εἰς τὸ νομίζειν τὴν προσθήκην ἔργον Σεργίου τοῦ Μακραίου ἄγομαι ἐκ τῆς ἐν τῇ *Ἱερογραφικῇ Ἀρμονίᾳ* ἐκμισιεύσεως ἐν σελίσιν 115—117 ἀναχρεωτείου ὠδῆς τοῦ φιλοπονωτάτου τούτου σχολάρχου τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας· ἀριθμεῖ δ' ἡ ὠδὴ στίχους 136· τῆς ὠδῆς ταύτης οὐκ ἐμνήσθην βιογραφῶν τὸν Μακραῖον ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, σελ. 177—178.

οὗτοι δυνατὸν ἵνα εὑρεθῶσιν ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις, προσηρτημένοι εἴτε χειρογράφοις τισὶ τοῦ Νομοκάνονος, εἴτε Συναξαρίοις[109]. τοιοῦτον δέ τινα ἔχω ὑπ' ὄψιν, μεταγεγραμμένον ἐκ τοῦ ΣΝΕ' μεμβραίνου κώδηκος τῆς ἐν Ἄθῳ ἱερᾶς μονῆς Βατοπαιδίου[110]· ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς μετεγράφη κατάλογος ἕτερος εἰς πεζὸν λόγον, διήκων ἄχρι τῆς πατριαρχείας Ἰωάννου Ι' τοῦ Καματηροῦ, εἶτ' οὖν εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος[111]. Ἀναφέρεται καὶ μεταγενέστερος τοῦ καταλόγου τούτου ἐν πεζῷ λόγῳ[112].

409. βλ. Mingrelli Gr. Codd. MMss. apud Nanios Patric. Venetos Asserv. κτλ. σιλ. 502 - 504· χειρόγρ. CCC. γραφὶν ἐν τῷ ΙΕ' αἰῶνι.

110. κεῖται ἐν σελίσι 222—224. ἄρχεται «Ἀρχιθύτης πρώτιστος ἐν πόλει μέγας» λήγει δέ, καθὼς ὁ παρὰ Mingarelli «Ἡσαΐας ἄριστος ἐξ ὄρους Ἄθω» κατέχει στίχους 77, τοῦ παρὰ Mingarelli ἐκτεινομένου εἰς 80.

111. χειρόγρ. Βατοπεδίου ΡΙΕ'.

112 βλ. τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Ἀθανασιάδου ἀρχιανδρίτου ἐκδοθεῖσαν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ παναγίου Τάφου, τῷ 1862, «Ἐσμυρναΐαν εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωήχου παρὰ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, ἥτις πρῶτον ἐκδοθεῖσαν κελεύσει τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Κυρίλλου τοῦ Β', ἧς προτέτακται καὶ προλεγόμενα, συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν ἱεροδιακόνοις Κυρίλλου Ἀθανασιάδου τοῦ Ἀγιοταφίτου» σελ. 43 τῶν προλεγομένων, ἔνθα μεταγράφονται τὰ παρὰ Φαβρικίῳ φερόμενα περί τε τοῦ ἰαμβικοῦ καταλόγου τοῦ Ξανθοπούλου καὶ μεταγενεστέρου τινὸς καταλόγου φθάνοντος μέχρι τοῦ πατριάρχου Ἰωσὴφ τοῦ Β'. Μετὰ Fabricii Bibl. Gr. Harles τόμ. Ζ', σελ. 445 καὶ παραβολ. καθόλου περὶ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου· Schoell, Histoire de la litterature Graecque profane· ἐν Παρισίῳ, 1823· τόμ. Ζ', σελ. 30. Δοναλδσῶνος Ἱστορίαν τῆς ἑλλ. φιλολογίας· μετάφρ. I. N. Βαλέττα, τόμ. Β', σελ. 477—ἴδε κατ' ἔκτασιν Appendix ad Cave Scriptorum

Ἀλλὰ τὴν ὕλην τὴν πρὸς σύνταξιν ἀπαιτουμένην καταλόγου τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρέχουσιν οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοί, ἰδίως δ' ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Νικηφόρος Καλλίστος ὁ Ξανθόπουλος καὶ οἱ συναξαρισταί, οἱ γράψαντες βίους καὶ πολιτείας ἁγίων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀκμασάντων ἢ ταύτης ἀρχιερέων χρηματισάντων· ἐν δὲ τούτοις τὴν πρώτην ἔχει τάξιν ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφραστής. Οἱ παρ' αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης ἀφοσιώσεως περὶ τὸ ἔργον καὶ φιλοπονίας συνταχθέντες βίοι τῶν ἁγίων Μαρκιανοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου τῶν νοταρίων, Μαρκέλλου τοῦ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἡγουμένου, Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου, Στεφάνου τοῦ νέου τοῦ ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων ἀθλήσαντος, Ἀνδρέου τοῦ ἐν τῇ Κρίσει, Ἀνατολίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπισπῶνται τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς τὸν ἱερὸν συγγραφέα, ὡς τὸν ἔπαινον ἐφελκύει τοῦ καταρτίζοντος τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ φιλοπονία καὶ ἡ εὐλάβεια, μεθ' ἧς ἄλλοι τινὲς τῶν τῆς Ἐκκλησίας πατέρων καὶ τῶν ἱερῶν ἱστοριογράφων καὶ λογίων Ἑλλήνων ἀφηγήσαντο τὰς πράξεις καὶ τὸν βίον πρωθιεραρχῶν τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, ἢ προσεφώνουν αὐτούς, τὴν πατρίδα, τὸ γένος, τὴν παιδείαν, τὴν εὐσέβειαν ἐπαινοῦντες: οἷοι Γρηγόριος ὁ πρεσβύτερος, γράψας τὸν βίον τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, Παλλάδιος ὁ ἐπίσκοπος Ἑλενουπόλεως τὰ κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἀναγραψάμενος, ἃ καὶ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας πατριάρχης, Ἰ-

---

Eccles. hist. ὑπὸ Henrico Wharton· ἐν Γενεύῃ, 1693, σελ. 20, λίαν ὀλίγα λέγει· καὶ Casimiri Oudini Comment. τόμ. Γ', ἀπὸ στήλης 710—749.

γνάτιος ὁ διάκονος τὸν τοῦ Ταρασίου, ὁ Νικήτας Δαβὶδ καὶ Μιχαὴλ ὁ Σύγκελλος τὸν τοῦ Ἰγνατίου, Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς τὸν τοῦ Ἀντωνίου Καυλέα, Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς τοὺς τῶν συγχρόνων οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, Κωνσταντίνου τοῦ Λειχούδου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου, Ἰωσὴφ ὁ Καλοθέτης τὸν τοῦ Ἀθανασίου Β', ὁ ἀνώνυμος ὁ γράψας τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἐκδεδομένην «Πολιτείαν Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου», ὁ τὴν πολιτείαν γράψας Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ[113] καὶ ὁ τὴν τοῦ Γερμανοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν Εἰκονομάχων[114]. Ἐν δὲ τῇ τῶν κάτω χρόνων Ἐκκλησίᾳ μνείας ἄξιοι καὶ τιμῆς ἁπάσης οἱ γράψαντες τοὺς ἐν ἱεραῖς ἀκολουθίαις εὑρισκομένους βίους, καίπερ οὐδὲν σχεδὸν νεώτερον ὧν γινώσκομεν ἀφηγουμένους. Τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν ἐπισπᾶται ἐν τῷ ΙΖ' αἰῶνι Γεράσιμος ὁ Καλαβέλας τὸν βίον γράψας Διονυσίου Δ' τοῦ Μουσελίμου, καὶ ἐν τῷ ΙΗ' Διαμαντὴς ὁ Ῥύσιος καὶ Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος, κληροδοτήσαντες ἡμῖν ἐγκώμια εἰς τὸν πατριάρχην

---

113 Ἡ «πολιτεία Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου» καὶ ὁ «βίος τοῦ Παύλου», μετὰ σημειώσεων τινῶν περὶ τῶν πατριαρχῶν τούτων, ἃς ἐκ τῶν αὐθεντικῶν πηγῶν συνέλεξα, κεῖνται ἐν τόμῳ Δ' τῆς *Ἐκκλησιαστ. ἀληθείας*, σελ. 287, 296, 306, 321, 358, 376.

114. Τὸν βίον τοῦ Γερμανοῦ ἐξέδωκεν ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν τόμῳ Α' τῆς *Μαυροκορδατείου βιβλιοθήκης*. «Συγγραμμάτια, ἔγγραφά τε καὶ ἄλλα κείμενα». κλ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884. σελ. 3—47. Ἱκανὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ Γερμανοῦ περιέχει καὶ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθὲν «Ὑπόμνημα εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἁγίας εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς Ρωμαίας»· τόμ. Γ' *Ἐκκλησ. Ἀληθείας*. σελ. 211 καὶ 229. Πέρυσι δ' ἐξέδωκεν ἐν τοῖς *Ἁγιολογικοῖς Μηνολογίοις* αὐτοῦ ὁ διδάκτωρ τῆς φιλολογίας ἱεροδιάκονος Θεόφιλος Ἰωάννου, ἐν Βενετίᾳ. «Θεοφάνους πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου λόγον εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν μετακομιδὴν τοῦ τιμίου λειψάνου αὐτοῦ».

Γαβριὴλ Γ', Νικόλαος ὁ Κριτίας, οὗ σώζεται λαμπρὰ προτρώπησις εἰς τὸν πατριάρχην Κοσμᾶν, Κύριλλος ὁ Λαυριώτης ἀφεὶς σημειώματά τινα περὶ τοῦ Ἀνθίμου Β', τοῦ Διονυσίου Γ' καὶ τοῦ Ἱερεμίου Γ'[115]. Βιογραφικὰς δὲ ὑπομνήσεις καὶ διατριβὰς ἐκ τῶν συγχρόνων ὁμογενῶν ἔγραψαν ὁ Μ. Γενέσης τὰ κατὰ τὸν πολύτλαν Κύριλλον Λούκαριν ἀρχηγθείς, ὁ Κ. Κροκιδᾶς τὰ περὶ τοῦ Γρηγορίου Ε', ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονομος, ὁ Π. Ζάνος καὶ ὁ

---

115. Περὶ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων γεγραμένων βίων καὶ τῶν βιβλίων, ἐν οἷς ἐξεδόθησαν βλ. Fabricii Bibl. Gr. Harles τομ. Γ', σελ. 486—346 sanctorum elogia et vitae. Καὶ βίοι μὲν τινες ἐξεδόθησαν ὑπὸ Migne ἐν τῇ Πατρολογίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου ὑπὸ τὰ Pinti, καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*, τόμ. Γ', σελ. 485—490 τοὺς τούτων ἐν ἀπλῇ γραφῇ ὑπὸ Ἀγαπίου Λάνδου ἐν τῷ *Νέῳ Παραδείσῳ* καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ τοῦ Ταρασίου ἐν *Δειγματαρίῳ*, οἱ ὑπὸ Ψαλλοῦ ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα, ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ, τόμ. Δ', σελ. 303—463· ὁ τοῦ Διονυσίου Α' τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως ἐν τῷ κτιτορικῷ τῆς ἱερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης· ὁ τοῦ Μαξίμου τοῦ ἀπὸ ἐκκλησιαρχῶν ἀνεκδοτος εὑρηται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰβήρων· ὁ τοῦ Νεῖλεως Β' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐκδίδεται ἐν τῷ Νέῳ *Ἐκλογίῳ*, ὁ τοῦ Παϊσίου Γ' καὶ ὁ τοῦ Γαβριὴλ Β' ἐν τῷ Νέῳ *Μαρτυρολογίῳ*. Ὁ βίος Ἀθανασίου τοῦ Α', ὃν ἔγραψεν Ἰωσὴφ ὁ Καλλίστης, ἐστὶν ἀνεκδοτος, μετάφρασις δ' αὐτοῦ εἰς κοινὴν διάλεκτον ἐξεδόθη ἐν τῷ *Νέῳ Παραδείσῳ*. Ὁ τοῦ Διονυσίου Μουσελίμη ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1689, ἡ τοῦ Διαμαντῆ Ρυσίου προσφώνησις εἰς Γαβριὴλ Γ' ἐξεδόθη ἐν *Λατίνων θρησκείας ἐλέγχοις* 36· τὰ δὲ τοῦ Κυρίλλου Λαυριώτου ὑπομνήματα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*, τόμ. Β', σελ. 607—609· ἡ τοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου προσφώνησις εἰς τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ Γ' τὸν ἐξ Ἀγχιάλου ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, ἐν τοῖς *Σωζομένοις Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου*, τόμ. Α', σελ. 72—92. Πηγὴ πολυτίμητος τῷ τὴν ἱστορίαν τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως γράφοντι καθίσταται τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Escurial ἀποτεθησαυρισμένον ὑπ' ἀριθμὸν ΣΞΒ' χειρόγρα-

Ι. Ν. Βαλέττας τὰ κατὰ τὸν Φώτιον ἱστορήσαντες, ὁ Θεόδωρος Ἀριστοκλῆς βιογραφήσας Κωνστάντιον τὸν Α', καί τινας εἰδήσεις περισώσας περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀγαθαγγέλου, Χρυσάνθου, Κωνσταντίου Β', Μελετίου Γ', Γερμανοῦ Δ', Γρηγορίου ϛ' καὶ τῶν Ἀνθίμων: Γ', Δ' καὶ ϛ', ὁ πολύκλαυστος Δωρόθεος Εὐελπιδῆς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὁ Κ. Ν. Σάθας Ἱερεμίαν τὸν Β'[116] καὶ ὁ τὴν πα-

---

ρον, περιέχον ἐγκώμια καὶ λόγους εἰς τοὺς πατριάρχας: Νικήταν Β' τὸν Μοντάνην ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χρυσοβέργη καὶ Βασιλείου τοῦ Πεδιαδίτου, Βασίλειον Β' τὸν Καματηρὸν ὑπὸ Λέοντος Βαλιανίτου καὶ Γρηγορίου τοῦ Ἀντιόχου, Μιχαὴλ Γ' τὸν ἐξ Ἀγχιάλου ὑπὸ τοῦ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, Γεώργιον Β' τὸν Ξιφιλῖνον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Στιλβῆ καὶ Γεωργίου τοῦ Τορνίκη, Νικόλαον Δ' Μουζάλωνα ὑπὸ τοῦ ρήτορος Μουζάλωνος καὶ Λουκᾶν τὸν Χρυσοβέργην ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ἀντιόχου· ἀνάγνωθι ἀνάλυσιν τοῦ σπουδαιοτάτου χειρογράφου παρὰ Emm. Miller ἐν τῷ Catalogue des manuscrits Grecs de la Bibliothèque de l' Escurial. Paris 1848, σελ. 200—218. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ καταλόγου οὐδαμῶς ὠκνησα 'ν' ἀναγινώσκω ἀμερίμνως βιβλίων καὶ ἐπιγράμματα εἰς οἰκουμενικοὺς πατριάρχας. Προσφώνησις Νικολάου τοῦ Κριτίου εἰς Κοσμᾶν τὸν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εὑρηται ἐν χειρογρ. τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀθήνησι βουλῆς· προσφώνησις Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου εἰς Γαβριὴλ τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Πάτμῳ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Θεολόγου, ἐν ᾗ καὶ βίος Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ.

116. Ἐξεδόθησαν ὁ μὲν ὑπὸ Ρενιέρη βίος τοῦ Λευκάρεως ἐν Ἀθήναις, τῷ 1859, ὁ δὲ τοῦ Γρηγορίου Ε' ὑπὸ Κ. Κροκιδᾶ, αὐτόθι, τῷ 1853. Ὁ ὑπὸ Σ. Κ. Οἰκονόμου καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰ. Ν. Βαλέττα βίος τοῦ Φωτίου ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν γενομέναις ἐκδόσει τῶν Ἀμφιλοχίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός· ὁ ὑπὸ Π. Ζάνου ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῷ 1864. Ὁ τοῦ Κωνσταντίου Α' ὑπὸ Θ. Ἀριστοκλέους ἐν ταῖς Ἐλάσσοσι συγγραφαῖς τοῦ σοφοῦ τούτου πατριάρχου· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1866, ἔνθα καὶ τινων ἑτέρων βίοι. Ὁ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐν προλεγομένοις τῶν περὶ ἱερωσύνης λόγων

ρούσαν συντάττων σημείωσιν, συναγαγών εἰς ἓν ὅσας ἐν διφθέραις καὶ χειρογράφοις καὶ βιβλίοις ἐντύποις εὗρε σωζομένας εἰδήσεις περὶ Μητροφάνους, Ἀλεξάνδρου, Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ Νεκταρίου τῶν ἐν τῷ Ε' αἰῶνι λαμπρυνάντων τὸν θρόνον τοῦ ἱεροῦ Σταχυος, Νικολάου Β' τοῦ Γραμματικοῦ, Ἰωάσαφ Β' τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, Ἀνθίμου Β', Διονυσίου Γ' τοῦ Μουσάλη, Καλλινίκου Β' τοῦ Ἀκαρνάνος, Ἱερεμίου Γ', Σεραφείμ Β', Παισίου Β', Κυρίλλου Ε', Καλλινίκου Δ', καὶ Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ[117]. Προσθετέον τὸν φίλον Σταῦρον Ι. Βουτυρᾶν γράψαντα περὶ Γερμανοῦ Δ', καὶ τὸν μακαρίτην ἰατρὸν Ἀναστάσιον Ν. Γούδαν συμφύραντα τὰς περὶ Κυρίλλου ς' εἰ-

τοῦ ἱεροῦ πατρός, ὑπὸ Δωροθέου Ἐλασσῶνος, Ἀθήνησι 1867. Ὁ ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα τοῦ Ἱερεμίου Β' ἐν ἰδίῳ εἰσέτι τυγχ. Ἀθήνησι 1870, παρατυπωμένην ἔχοντι σπουδαίαν διατριβὴν τοῦ Σεραφείμ Θεοδώρου περὶ τοῦ ἀγνώστου τέως πατριάρχου Θεοφάνους τοῦ Καρύκη. Ἄλλας τινὰς ἐλάσσονας βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως εὑρίσκει ἐν τῷ μετὰ χεῖρας τῷ δὲ βιβλίῳ σημειουμένας ἀκριβῶς ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης.

117. Ἐξεδόθησαν ἐν ἰδίοις φυλλαδίοις, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῷ **1872**, ἡ βιογραφικὴ σημείωσις περὶ Καλλινίκου Β' τοῦ Ἀκαρνάνος — καὶ ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος Ἱερεμίου Γ' — ἡ περὶ Ἰωάσαφ Β' τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ὑπόμνησις, ἐν τῷ τοῦ Ἄθων. Παλαιολόγου *Ἡμερολογίῳ* τῆς *Ἀνατολῆς*, 1883, σελ. 242–263. Ἐν δὲ τῇ *Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ* ἐδημοσιεύθησαν αἱ διατριβαὶ περὶ Ἀνθίμου Β' καὶ Διονυσίου Γ' (τόμ. Β' σελ. 601–607), Σεραφείμ Β' (τόμ. Γ', σελ. 54–62, Νικολάου Β' τοῦ Γραμματικοῦ (Γ', 359–361), Παϊσίου Β', Κυρίλλου Ε', καὶ Καλλινίκου Δ' (Γ', 774–784), καὶ χρῆσις τινὸς περὶ Σαμουὴλ Χαντζερῆ ἐν τόμῳ Δ', σελ. 25, 55, 443. Περὶ δὲ τοῦ Λουκαρέως ἐκδοὺς τὸ πρῶτον ταῦτης μακρᾶς συγγραφῆς ἐξ 80 σελίδων συγκείμενον, ἐξηφάνισα τὰ τυπωθέντα 450 ἀντίτυπα, ἀνακαλύψας 40 ἀνεκδότους ἐπιστολὰς τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὡς καὶ πλειοφορίας τινὰς νεωτέρας, ἀναφερομένας εἰς τὰς πράξεις τοῦ πολύτλα πατριάρχου σπουδῆς.

δήσεις, ὅσας εὗρε παρά τε τῷ Ἡλίᾳ Τανταλίδῃ καί τισιν ἄλλοις[118].

Καὶ ὅμως καταλόγους τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν πλείους ἢ πρότερον ἡ Ἐκκλησία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων παρήγαγε, δηλονοῦν ἡ τῶν κάτω χρόνων. Δυνάμεθα ἵνα προσαρτήσωμεν ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν γραφάντων πατριαρχικοὺς καταλόγους, κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας, καὶ ἐκείνους, ὅσοι ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀνέλαβον ἵνα γράψωσι, καὶ τοὺς ἀγῶνας, οὓς ἡ στρατευομένη ἠγωνίσατο τῶν κάτω χρόνων Ἐκκλησία, ἵνα στηλογραφήσωσιν. Εἰσὶ δ' οὗτοι Μανουὴλ ὁ Μαλαξὸς καὶ Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς ἐν τῷ Ις' αἰῶνι, καθὼς καὶ Ἱεροθέος ὁ Μονεμβασίας[119], Δοσίθεος ὁ Ἱεροσολύμων καὶ Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν ἐν τῷ ΙΖ'[120], Κομνηνὸς ὁ Ὑψηλάντης, Καισάριος ὁ Δαπόντες, Σέργιος ὁ Μακραῖος καὶ Γεώργιος ὁ Βενδότης ἐν τῷ ΙΗ', Κωνσταντῖνος ὁ Κούμας[121] ἐν τῷ Ιθ'· πάντες οὗτοι πολυτιμήτους, ἀκρι-

118. Ὁ βίος Γερμανοῦ Δ' τοῦ ἀπὸ Δέρκων ὑπὸ Στ. Ἰ. Βουτυρᾶ, ἐξεδόθη ἐν τῷ ἡμερολογίῳ *Χρόνῳ* 1869· ὁ τοῦ Κυρίλλου ς' ὑπὸ Α. Ν. Γούδα ἐν τόμῳ Α' τῶν *Παραλλήλων* αὐτοῦ βίων.

119. Τὰ ἔργα τοῦ Μαλαξοῦ καὶ τοῦ Ζυγομαλᾶ ἐξεδόθησαν ἐν Turcogræcia τοῦ Κρουσίου. Τὸ δὲ τοῦ Ἱεροθέου Μονεμβασίας ἐστὶν ὁ πολυθρύλητος *Χρονογράφος*.

120. Αἱ παρὰ Δοσιθέῳ εἰδήσεις περὶ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριαρχῶν εὑρηνται ἐν σελίσι 1169—1184 τοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σπουδαιοτάτου αὐτοῦ συγγράμματος, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν προγενεστέρων ἱκαναὶ σώζονται· μέτεσι καὶ τὸν Β' καὶ Γ' τόμον τῆς ἐκκλ. ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν.

121. Τοῦ Δαπόντε καὶ τοῦ Σεργίου Μακραίου τὰ ἔργα ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα, ἐν Γ' τόμῳ τῆς Μεσαιωνικῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης· ὁ δὲ Βενδότης, ὡς γνωστόν, ἐξέδωκε Δ' τόμον, προσθήκην ἐπιγράψας τῇ Ἐκκλ. ἱστορίᾳ Μελετίου Ἀθηνῶν, ἐν Βιέννῃ, 1793.

δεις ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀγνώστους ἐτέρωθεν εἰδήσεις διασώσαντες παρεδώκαν ἡμῖν, ἰδίως δ' ὁ Κομνηνός, ὁ Μακραῖος καὶ ὁ πολυγραφώτατος Δαπόντες. Ἄλλα συγγραφεῖς καταλόγων ἢ σημειώσεων ἁπλῶν καὶ συντόμων, χρονολογικῶς ἀναγραφουσῶν τοὺς πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως, ἐγένοντο ἕτεροι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἔστιν ἀρκετός.

Πρῶτος τούτων ὑπάρχει Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, γράψας «περὶ τῶν ὅτοι ἐπατριάρχευσαν εἰς αὐτὴν (τὴν Κωνσταντινούπολιν) ἀφοῦ τὴν ἔστησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἕως τὴν σήμερον, ὁποῦ εἶναι χρόνοι ζπ', ἰνδικτιῶνος Η', μηνὶ μαΐῳ, καὶ πόσους χρόνους ἔκαμε καθένας εἰς τὸν ὑψηλότατον πατριαρχικὸν θρόνον, καὶ ποῖοι ἐξεβλήθησαν ἐκ τοῦ θρόνου». Ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὡς ὁ Κ. Σάθας εὗρισκε[122], ἠρύσαντο, ἢ ἴσως καὶ μετέγραψεν ὁλόκληρα τὰ ἔργα αὐτῶν, ὁ Μαλαξός, ὁ Ζυγομαλᾶς, καὶ Ἱερόθεος ὁ Μονεμβασίας, οὗ ἐν τῷ «Χρονογράφῳ» εὑρίσκεται βραχεῖά τις σημείωσις «περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ πόσους χρόνους ἔζησε ὁ καθέκαστος»[123]. Μετὰ τὸν Δαμασκηνὸν πρέπει ἵνα τάξωμεν Ματθαῖον τὸν Κιγάλαν τὸν γράψαντα τὴν «Νέαν Σύνοψιν ἱστοριῶν», οὗ ὁ πατριαρχικὸς κατάλογος λήγει τῷ 1636, καθὰ βλέπω παρὰ Βανδουρίῳ[124]. Τρίτος τῇ τάξει ἀριθμητέος Φίλιππος ὁ Κύπριος

122. Κ. Σάθα πρόλογ. εἰς Γ' τόμ. Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθ. σελ. ια'—ιη'. βλ. «Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης» ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών, ἐν *Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ*, τόμ. Γ', σελ. 85 - 91 καὶ 649 κ. ἑξῆς.

123. ἀρχ. «Στάχυς ἐτῶν σ', χρόνους ιγ'. ὃν ἐγκαινίσησεν Ἀνδρέας ὁ ἀπόστολος ἐπίσκοπον Βυζαντίου καὶ Θρᾴκης· λήγει «Ἱερεμίας καὶ πάλιν», σελ. 128—134 τῆς ὑπ' ὄψιν ἐκδόσεως. Ἐνετίῃσι. 1806.

124. Imperium Orientale τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως σελ. 478—485. βλ. περὶ Κιγάλα, Ζηδρα θέατρον, σελ. 433—Σαθᾶ μεσαιων. βιβλιοθ. σελ. 209, καὶ Α. Η. Βρετοῦ Νεοελλ. φιλολ. τόμ. Λ', σελ. 207.

πρωτονοτάριος τῆς Μ. Ἐκκλησίας[125], οὗ ὁ κατάλογος λήγει τῇ 4 Ἰουνίου 1639. Τέταρτος δέ τις, οὗ τὸ ὄνομα ἄγνωστον ἔτι τυγχάνει, συνέταξεν ἀναγραφὴν τῶν ἀπὸ τοῦ 1594—1707 ἤτοι μέχρι τοῦ Κυπριανοῦ τοῦ ἀπὸ Καισαρείας κοσμησάντων τὸν θρόνον τοῦ Χρυσοστόμου[126]. Πεμπτον ἔχομεν, ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος γράψαντα, λόγιόν τινα κληρικόν, οὗ τὸ ἔργον μετέγραψε Νεόφυτος Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ὁ Μαυρομμάτης[127]. Γεώργιος ὁ Ζαβίρας δύο πατριαρχικὰς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔγραψεν, ὧν ἡ δευτέρα ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, ὅπου τελευτᾷ ἡ πρώτη, καὶ λήγει τῷ 1600[128]. Τοῦ Παγκρατίου Δημάρου τὸ ἔργον μικρὰν ἴσως ἔχει ἀξίαν, ἀξιέπαινος δ' ἐκ τῶν λογίων κληρικῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνός ἐστιν ὁ Λαυριώτης Κύριλλος, γράψας διὰ στίχων ἱστορίαν τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Στάχυος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος[129]. Τέλος, ἔνατον, μετὰ τὴν

425. Banduri, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 485—494· βλ. περὶ τοῦ καταλόγου τοῦ Φιλίππου τὸν Ζαβίραν σελ. 543, καὶ τὸν Σάθαν· Φιλολογία· σελ. 407.

426. Banduri, σελ. 695 - 698· μέτιθι τὴν ἐκ τῶν καταλόγων τούτων συμπηχθεῖσαν ἀναγραφὴν τῶν ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου μέχρι Κυρίλλου Δ' πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως παρὰ Φαβρικίῳ Biblioth. Gr. ἐκδ. Ἁμβούργου. 1726, τόμ. ς', σελ. 691—735.

427. ἐξεδόθη ἐν *Εὐαγγελικῷ Κήρυκι*, τόμ. ς', σελ. 442—450. Περὶ δὲ Νεοφύτου τοῦ Μαυρομμάτη καὶ τῆς σπουδαίας ἀλληλογραφίας αὐτοῦ, μέτιθι τὴν διατριβὴν τοῦ ἐλλογίμου ἐν μοναχοῖς Ἀλεξάνδρου Εὐμορφοπούλου Λαυριώτου, ἐν τῷ δελτίῳ τῆς παρ' ἡμῖν Μαισαιωνολογικῆς Ἑταιρείας.

428. Ζαβίρα θέατρον σελ. 248. ἐν βίῳ ἑαυτοῦ.

429. τοῦ Λαυριώτου Κυρίλλου ὁ κατάλογος εὑρηται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἄθῳ ἱερᾶς μονῆς Μ. Λαύρας. ἐκ δὲ τούτου 1097 στίχους, ἱστοροῦντας τοὺς ἀπὸ Σχολαρίου μέχρι Γερασίμου Δ' πατριάρχας ἐξέδωκα ἐν τῷ *Ἀθηναίῳ* τόμ. ς', σελ. 1—52.

ἅλωσιν συγγραφέα πατριαρχικοῦ καταλόγου τάττω τὸν Κομνηνὸν Ὑψηλάντην, ἀυσάμενον τὴν ὕλην ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν. Δέκατός ἐστιν ὁ Ζαχαρίας Μαθᾶς[130], μεθ' ὃν ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος[131] ἑνδέκατος. Τὴν ὠοδεκάτην ταύτην ταξιν ἔχουσιν οἱ χρονογραφικά τινα σημειώματα διατηρήσαντες, ἐν ἐξωφύλλοις χειρογράφων, ὑπὸ τὴν ὥραν αὐτῶν, ἐν ἀρχιερατικοῖς κωδιξιν· οἱ τοιοῦτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπάρχουσι γραμματισκοι μητροπόλεων ἢ ἐπισκοπῶν[132].

Πηγαὶ σπουδαῖαι ὑπάρχουσιν ἄλλαι βοηθοῦσαι μεν ἐν τῇ συμπήξει τῶν πατριαρχικῶν πινάκων, καὶ αἱ πηγαὶ αὗται εἰσιν αἱ ἀξιοπιστότεραι πασῶν, καθὸ αὐθεντικαί· αἱ λοιπαί, ἃς ἄνω ἀπεριθμησα, ἔχουσι τας ἐλλείψεις αὐτῶν, πολλά, καὶ περιττα, καὶ ἐλλείποντα, καὶ ἐναντία λέγουσαι· οὕτω λ. χ. καθὰ παρετήρησε καὶ ὁ φίλος Ἰ. Σακκελίων, ἐνῷ ὁ Luis Moreri ἐν τῷ Λεξικῷ αὐτοῦ τάττει, κατόπι Ματθαίου τοῦ ἀπὸ Ἰωαννίνων, Γαβριὴλ τὸν ἀπὸ Θεσσαλονίκης, Θεοφάνην τὸν ἀπὸ Ἀθηνῶν καὶ Μελέτιον Ἀλεξανδρείας τὸν Πηγᾶν ἐπιτηρητὴν τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Κομνηνὸς Ὑψη-

130 «Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας καὶ Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησίας, ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου Ζαχαρίου Μαθᾶ τοῦ Ἀνδρίου, ἐν Ναυπλίῳ, 1837», εἰς σελ. 66—336, εἰς μικρὸν 16ον. Τοῦ καταλόγου τούτου πέμπτην ἐγένετο ἔκδοσις ἐλάχιστα τῆς α' διαφέρουσα· ἐν ταύτῃ προσέθηκα τὰ περὶ τῶν πατριαρχῶν τῶν ἀπὸ τοῦ 1860. Τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ καταλόγου τοῦ Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου τὸν ἐπίλογον μόνον ἐξέδωκα ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*, τόμ. Δ', σελ. 231—232.

131. Σκ. Βυζαντίου *Κωνσταντινούπολις*· τόμ. Β', παράρτ. Γ', σελ. 505—549. λήγει εἰς Ἰωακεὶμ τὸν Β' (1860).

132. ταῦτα σημειώματα ἐξέδωκεν ὁ ἀξιότιμος Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν *Ὁμήρῳ* Σμύρνης, φυλλ. φεβρουαρίου τοῦ 1878.

λάντης τολμηρῶς παρατηρεῖ ὅτι «παρ' οὐδενὶ ὅμως ἄλλῳ τὰ τοιαῦτα μυθολογήματα οὐδόλως γραφῇ παραδοθέντα, οὐκ ἔχουσιν ἀκολούθως τὸ ἀξιόπιστον»[133]. Ὁ δὲ τῆς «Κωνσταντινουπόλεως» συγγραφεὺς λαμπρῶς συνέχεε τὰς πατριαρχείας Ἀνθίμου Ε' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, Μελετίου Γ' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, καὶ Γερμανοῦ Δ' τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ἀκατανόητον ἀποτελέσας ἐν τούτῳ τὸν πατριαρχικὸν αὐτοῦ κατάλογον[134]. Ὅτι σφάλματά τινα δυνατὸν

133. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, σελ. 121. Μελετίου Πηγᾶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι, ἐκδεδομέναι ὑπὸ Ἰωάννου Σακκελίωνος. ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τόμ. Α', σελ. 76, σημ. 2 — Ἀγνοῶ τίνας εἶχε πληροφορίας ὁ Moreri ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος κυρίως. Οὕτω γράφει τὸν Θεοφάνη Καρύκη μετατεθέντα ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ἐνῷ παρὰ Σοφοκλεῖ Οἰκονόμῳ λέγεται Φιλιππουπόλεως· ὁ Moreri ὁρίζει τὴν πατριαρχείαν τοῦ Καρύκη Θεοφάνους ἑπτάμηνον. Ἴδε περὶ Καρύκη Θεοφάνους τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου πρὸς Ἰω. Σακκελίωνα ἐν Βιογραφ. Σχεδιάσματι περὶ Ἱερεμίου Β' ἐκδοθέντι ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα, σελ. 208—248· ὡς καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ σεβασμ. ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας κ. Εὐσταθίου Βουλισμᾶ, ἐν *Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ*, τόμ. Δ', σελ. 336—338.

134. Ἰδοὺ ἡ ἀρίθμησις τῶν ἐτῶν κατὰ τὸν Σκ. Βυζάντιον· 29 φεβρουαρίου 1840—6 μαΐου 1841 Ἄνθιμος Δ', ἔκτοτε μέχρι 13 ἰουνίου 1845 Ἄνθιμος Ε'—διάδοχος αὐτοῦ Μελέτιος Γ' «πατριαρχεύσας μῆνας ἑπτὰ ὀραστηρίως καὶ ἐνδόξως, ἀπέθανε τῇ 28 νοεμβρίου 1845»—διάδοχος αὐτοῦ Γερμανὸς Δ' «παυθέντος αὐτοῦ τῇ 18 ἀπριλίου 1845 διεδέξατο αὐτὸν Ἄνθιμος ς'». Ὡς γνωστὸν ἡ σειρὰ τῶν πατριαρχῶν ἔχει οὕτως· 21 φεβρουαρίου 1840—6 μαΐου 1841 Ἄνθιμος Δ'· ἔκτοτε μέχρι τῆς 12 ἰουνίου 1842 Ἄνθιμος Ε'· ἔκτοτε μέχρι τῆς 18 ἀπριλίου 1845 Γερμανὸς Δ', οὗ διάδοχος ἄχρι τῆς 28 νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους Μελέτιος Δ'· μετ' αὐτὸν ἐξελέγη τῇ 4 δεκεμβρίου 1845 Ἄνθιμος ς' ὁ ἀπὸ Ἐφέσου.

ἵνα παρατηρήσωσι παρὰ παντὶ τοσούτων ἐτῶν ὠκεανὸν ἱστορεῖντι οὐδόλως παραδοξον ἀλλα τα σφάλματα ταῦτα εἰσι χρονολογικα μᾶλλον. Ἡ ἐκτιμησις τῶν πραξιων ἑκαστου πατριάρχου κατα τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐστι δυσχερεστατον ἔργον εἰς ἡμᾶς, τους σημερον ζῶντας, μη δυναμένους ἵνα κρίνωμεν τὸν πρὸ πεντηκοντα ἐτῶν, πολλῷ πλέον τὸν πρὸ πεντακοσιων ζήσαντα. Αἱ συνοδικαὶ καταδίκαι αἱ κατα τούτου κ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου ἐκφωνηθεῖσαι σπανίως εἰσὶν ἀπηλλαγμέναι ἐμπαθους τινος καταφορᾶς. Διότι πατριάρχαι καὶ κληρικοί, προὔχοντες τῆς πολιτείας καὶ λαὸς παραφερόμεθα πάντες, μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν καὶ χρόνων ἀποδοκιμαζοντες ὅ,τι ἐν στιγμαῖς ἐξάψεως ἀνθρωπίνως συγγνωστῆς ἐγράψαμεν, εἴπομεν, ἢ ἐπράξαμεν. Πάντοτε θυμιῶντες τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀναβιβαζόμενον πατριάρχην, οὐ μετὰ πολὺ βλέπομεν τα θυμιάματα τῆς κολακείας «εἰς μιλισσοδιώκτην ἀχύρων πυκνὸν καπνὸν» μεταβαλλόμενα[135]. Θλιβόμεθα μόνον βλέποντες καὶ γέροντας καὶ διδασκάλους τῆς νεότητος αἰσθήματα δηλητηριάζοντας διὰ λιβέλλων ἐπονειδίστων[136] καὶ διανοίας στρεβλοῦντας διὰ δημοσιεύσεων φυλεπιφύλλων, ἅτινα ἀεὶποτ' ἔσονται ἡ στήλη τοῦ κατ' αὐτῶν ἀναθέματος, ἡ ἐγειρομένη ὑπὸ γενεᾶς, ὑπ' αὐτῶν διαφθαρείσης. Οἱ νέοι τότε λοιπὸν εἰσὶ συγγνωστοὶ οὕτω κατὰ πρόσωπον ἱερῶν ἀσχημονοῦντες ἐν κοινωνίᾳ πρεσβυτέρων ὁμοίων, κατὰ τὸ σοφὸν λόγιον·

διὰ τοῦτο μετὰ φόβου Θεοῦ προβαίνει τοῦ μετα χεῖρας βιβλίου ὁ συντάκτης εἰς τὴν ἔρευναν τῶν πηγῶν καὶ

135. Δωροθέου Εὐελπίδου Σπαρτίου Ἔντριτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1874· σελ. 55· λόγος ἐπὶ τῇ τὸ δ' ἐγκαθιδρύσει τοῦ γέροντος Ἰωακεὶμ τοῦ ἀπὸ Κυζίκου εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον· § 6.

136. Ἐν οἰκείᾳ τόπῳ γενήσεται μνεία τῶν φυλλων τούτων δημοσευμάτων.

εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πράξεων ἑκάστου, κατά γε τὰς αὐθεντικὰς πηγὰς καὶ μαρτυρίας καὶ τὰς ἀπὸ στόματος παραδόσεις. Μετὰ φόβου Θεοῦ προβαίνει εἰς τοῦτο, ὅσῳ φρονεῖ ὅτι συνδρομῇ λαοῦ καὶ κλήρου, τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνεγείρεται παραμόνιον μνημεῖον ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας καὶ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως τῶν πατριαρχῶν τούτων, οἵτινες ἐν ἡμέραις εὐκλεέσιν ἢ δυσχερέσιν ἠγωνίσαντο τῶν ἀγώνων τὸν ἐπιφανέστατον, ἀγῶνα τῆς ἀνασώσεως τῶν κεκτημένων θεσμίων καὶ προνομιῶν καὶ δικαίων καὶ δογμάτων. Ὑπὲρ τούτων πάντων οὗτοι ἀμυνόμενοι διετέλουν. Ἤριζον πρὸς ἀλλήλους, ἄνθρωποι πρὸς ἀνθρώπους. Καὶ κατεδίωκον, μανικῶς ἴσως, οἱ Κονταρεῖς τοὺς Λουκάρεις. Εἰς ἀνθρώπινα πάθη κυλιόμενοι, παρὰ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχόντων ἐμυκτηρίζοντο πολλάκις, οὐχὶ σπανίως προὐπηλακίζοντο, σπανίως ὡς τὰ ἱερὰ προδιδόντες συκοφαντούμενοι, λογιζόμενοι σκάνδαλον Ἰουδαίοις, Ἕλλησι δὲ μωρία. Οὐδεὶς ὅμως αὐτῶν ἠγνόει ὅτι φρουρὸς ἐτάχθη θεογράπτων δικαίων καὶ θεσμῶν, συμφερόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ Γένους φύλαξ. Ἐν ἀνάγκαις ἐπελανθάνοντο τῶν πρὸς ἀλλήλους παθῶν. Ἡ σημαία, ὑφ' ἣν ἐτάττοντο, τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος εἶχε σύμβολον καὶ τὴν εὔκλειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους παρ' αὐτῷ ἀναγεγραμμένην, ἐμπνέουσαν αἰσθήματα γενναῖα, παρακελευομένην εἰς πράξεις θαυμαστάς. Εἰς τὸν ἰδιωτικὸν αὐτῶν βίον ἴσως ὄντες ὑπερόπται τινὲς τούτων, φιλοχρήματοι, πλεονέκται, φίλαρχοι, ἐγίνωσκον ἐν σπουδαίαις στιγμαῖς ν' ἀποβάλλωσι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῆς εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσιώσεως βαπτιζόμενοι ἱκανοὶ τούτων, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκαινόμενοι. Πολλοὺς τοιούτους ἱστορῶν, ἐν συγκρίσει δὲ πρὸς διαδόχους αὐτῶν εὑρίσκων ὑψηλὸν καὶ μέγαν αὐτῶν τὸν χαρακτῆρα, τὰς παρομαρτούσας περιστάσεις ἀντιβάλλων, τὴν δυσχέρειαν τῶν κατ' αὐτοὺς ἐποχῶν, οὕτως ἔκρινα τού-

τους, τὴν περὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κρίσιν τοῦ Ζωναρᾶ δόγγον ἔχων καὶ ἐν τῇ πατριαρχικῇ ταύτῃ ἱστορίᾳ: «Οὐκ οἶμαί τινα τῶν ἀνεκαθεν τῆς Ῥωμαίων ἐπιδεδηκότων ἡγεμονίας ἐν πάσιν εὐδοκιμήσοντα κριθήσεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάζοντος ἐν τοῖς ἤθεσι σφῶν καὶ ταῖς πράξεσιν ἑκάστῳ ἡ πολιτεία κεχαρακτήρισται· Ἀνεγκλήτους γὰρ οὐδεὶς ἂν ποτε . . . . . Οὐκ ἀνθρωπίνης γὰρ εἴη τοῦτο ἂν ποτε φύσεως»[137].

---

137. βλ. τὰ λόγια ταῦτα ἐν τῇ διατριβῇ μου περὶ Σεβαρίνα Β' τοῦ ἀπὸ Φλαμπουριάδος Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας τόμ. Γ', σελ. 61. Προστίθημι ἐνταῦθα ὅτι, τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων ὄντων τῆς πρωτίστης πηγῆς ἐν τῇ συντάξει τοῦ καταλόγου τούτου, ὡς εἶπον καὶ ἀνωτέρω (σελ. 3'61), αἱ εἰς αὐτοὺς παραπομπαὶ γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ τοῦ ἔτους, παρ' οὗ εἰσήχθησαν αἱ παραπομπαὶ εἰς βιβλία, κεφάλαια, καὶ παραγράφους, ὅπου εὑρίσκονται δηλούμενα οὕτω τὰ ὑπ' ὄψιν μου συγγράμματα.

Σημ. τῶν πέντε πρώτων τυπογραφικῶν φύλλων ἀνατύπωσις ἐγένετο κατὰ τὸ 1890.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΠΟ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ

ΜΕΧΡΙΣ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ' ΤΟΥ ΑΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

36—1884

SISMANOGLIO

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

από Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου

μέχρις Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπό Θεσσαλονίκης.

Ὡς ἐν εἰσαγωγῇ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐπισκόπων καὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως* ἐτάχθησαν οἱ μέχρι τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους ἐπίσκοποι τοῦ Βυζαντίου, εἴκοσι καὶ τέσ-

---

* Εἰσῆλθον εἰς θέσιν δύσκολον προκειμένου ἵνα γράψω περὶ τῶν πρώτων ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου. Ἡ κοινὴ παράδοσις θέλει πρῶτον κήρυκα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ τὸν πρωτόκλητον ἀπόστολον, οὗ δὶ πατριαρχικοὶ κατάλογοι, οὓς ἀναφέρω ἐν σελίσι 61—74 βιβλίου ἡμῶν ὅπου μάθωμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπισκόπων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ἑκάστου. Ἐκ τοῦ ἐπιταττομένου συγκριτικοῦ χρονολογικοῦ πίνακος τῶν τοῦ Βυζαντίου πρώτων ἐπισκόπων φαίνεται λίαν σαφῶς ὅτι ὁ παλαιὸς εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς ἀρίθμησιν κινδυνεύει ν' ἀνατρέψῃ τὰ ὅρια τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ μελετῶντες τὴν μὲν παρὰ Δωροθέῳ ἀρίθμησιν εὑρίσκομεν τὸν πατριάρχην Μητροφάνην ἀναβαίνοντα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 339, ὡς καὶ τὴν τοῦ Lounclavii παραδεδομένην ἡμῖν τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἄνοδον αὐτοῦ τῷ 339, ταύτην δὲ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Ματθαίου Κιγάλα *χρονοδατουμένην* τῷ 349!!! Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ πατριαρχικῶν καταλόγων, ὀφείλω ἵνα ὁμολογήσω ὅτι οὐδεμίαν ἀξίαν ἀπέδωκα εἰς τὴν περὶ ἧς ἐκδίδεται διατριβὴν τοῦ **Fr. Fischer** «περὶ τῶν καταλόγων τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς χρονολογίας τῶν ἕκτων πρώτων πατριαρχῶν», ἣν ἠναγκάσθην, ἐκ διαταγῆς ἀνωτέρας, τῷ **1883**, ἵνα ἐκδώσω ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ (ἔτος

σαρες, διαδεξάμενοι τὸν Πρωτόκλητον Ἀνδρέαν. Ἡ μέχρι τοῦ Μητροφάνους πατριαρχικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱστορία βασίζεται μόνον ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν, ὅσας ἔγραψεν ὁ ἱερομάρτυς Δωρόθεος ὁ Τύρου, ἀλλὰ καὶ αὗται εἶσιν ὀλίγισται. Καὶ δεχόμεθα μὲν τὰ τῶν ἐπισκόπων ὀνόματα καὶ τὴν σειρὰν κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Δωροθέου, ἀλλὰ καθάπαξ ταύτην ἀποδεκτὴν θεωρήσας τις, οὐδένα λόγον ἔχει ἵνα παραλίπῃ τοὺς παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς χρονογράφοις Κεδρηνῷ καὶ Λογοθέτῃ Συμεὼν φερομένους Φιλάδελφον, Εὐγένιον καὶ Θευφένον, οὓς ἐν τῷ τῶν ἐπισκόπων ἀριθμῷ κατέταξα.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ο ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱστορεῖται παρὰ Δωροθέῳ πρῶτος τοῦ χριστιανισμοῦ κῆρυξ ἐν Βυζαντίῳ[1], *οἱ δὲ πατριαρχικοὶ κατάλογοι οἱ*

Ε'), διότι μόνον αἱ δύο συνεβάλοντο τῇ διατριβῇ καταλυσαι εἶναι ἀξιαι προσοχῆς καὶ τούτων γίνεται μνεία ἐν ἄλλοις τόποις· διὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐδὲ ἐμνήσθην ἐν τῇ προλεγομένῃ τοῦ παρόντος συγγράμματος τῆς διατριβῆς ταύτης. Μετὰ δὲ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν 80 πρώτων σελίδων τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος, ἐπεμελήθη ὁ ἐν Πετρουπόλει φίλος καθηγητὴς καὶ βιβλιοθηκάριος Ἰωάννης Τρωΐτσκης δύο καταλόγους, ὧν ὁ ἕτερος, λήγων εἰς τὴν παραίτησιν Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, ἐγράφη ὑπὸ τοῦ δεκάνου καὶ δικαιοφύλακος Θεοδώρου τοῦ Ἀγαλλιανοῦ.

1. Ἡ περὶ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου ὡς πρώτου κηρύξαντος τὸν Χριστὸν ἐν Βυζαντίῳ παράδοσις ἀνωτάτη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, εἰ καὶ κρυπτοτέρως ἠδύνατο ἵνα εἴπῃ τις ὅτι διετυπώθη κατὰ τὸν ΣΓ'. Ἀρχαιότερις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναφέρει τὸν Ἀνδρέαν κηρύξαντα ἐν Σκυθίᾳ· Ἐκκλησ. Ἱστ. Γ', 1. Καὶ ὁ μὲν Εὐσέβιος ἐν βιβλίῳ Α', κεφαλαίῳ 12, λέγει ῥητῶς ὅτι «τῶν ἰδιοχείρωτα μαθητῶν καταλογὴ οὐδεὶς οὐδαμῇ φέρεται», ὁ δὲ Δωρόθεος οὐ μόνον ἀριθμεῖ τούτους κατ' ὄνομα, ἀλλ' ἀναφέρει καὶ τὸν τόπον, ἔνθα ἕκαστος ἐκήρυξεν ἐκ τούτων οὐδαμῶς ἀπροσδόκητον ἔχρηνε νὰ ἀναγράψω ἐν τῇ παρούσῃ σημειώσει τοὺς πρώ-

συνταχθέντες μετὰ τὸν Δωρόθεον ἐπαναλαμβάνουσι τὰ αὐτὰ δ' ὀλίγων ἢ πολλῶν λέξεων. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Πρωτοκλήτου λόγῳ πηγὰς ἔχω τὸν Δωρόθεον, τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις φερόμενον (30 νοεμβρίου) ἐκτενὲς «Ὑπόμνημα», ἔργον ἴσως τοῦ Ζ' ἂν μὴ τοῦ Η' αἰῶνος, καὶ τι «Ἐγκώμιον» εἰς αὐτόν, διεξοδικόν πως, γραφὲν προδήλως μετὰ τὰς εἰκονομαχίας, ὅπερ μετεγράφη ἐκ κώδικος χειρογράφου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Τὸ ἔτος 36 τοῦ κηρύγματος ἐν Βυζαντίῳ ἐτέθη κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς, οὓς ποιούμεθα, ἀναγινώσκοντες τὰ Ὑπομνήματα ταῦτα. Διὰ τοὺς μετὰ τὸν Πρωτόκλητον πρώτους ἐπισκόπους μέχρι τοῦ Μητροφάνους, πηγὰς ἔχω αὐτοὺς τοὺς ἐπιτόμους καταλόγους, τὸν Δωρόθεον, τὸν Κεδρηνὸν καὶ τὸν Συμεὼν Λογοθέτην.

Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέλλει ν' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ἡ πρὸς τὸ κήρυγμα περιοδεία. Λύτη οὐδεμία ἀμφισ-

---

των, ἐπιστατῶν πρωτοστατῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων τῶν ἐν τῇ διακοσίᾳ τῇ ἑκατοντάδι πατριαρχικῇ θρόνῳ, ὅπου εἶναι ὁ Φίλιππος Τραλλιανὸς τῆς Ἀσίας, Πρόχορος Νικηφόρος, Σίλας Κορίνθιος, Σιλουανὸς Θεσσαλονίκης, Φυγέλλος ἐν Ἐφέσῳ, Ἑρμογένης Μεγάρων, Νάρκισσος Ἀθηνῶν, Ἡρῳδίων Πατρῶν ἴσως πρὸ τοῦ Στρατολίου, Ῥοῦφος Θηβῶν, Φίλιππος Μαγνήτων, Ἕρμας Δαλματίας, Ἕρμας Φιλιππουπόλεως, Γάϊος Ἐφέσου μετὰ τὸν Τιμόθεον, Σωσίπατρος Ἰκονίου, Τέρτιος διάδοχος Σωσιπάτρου, Σωσθένης Κολοφῶνος, Τυχικὸς μετ' αὐτὸν, Καῖσαρ Δυρραχίου, Μαρκιανὸς Ἀπολλωνιάδος, Κάρπος Βερροίας τῆς Θρᾴκης (Βερροίας;). Τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην ἐπιχείρησα ὡς τὴν αὐτὴν κάθοδον ἔχουσαν, ἣν ἔχουσι καὶ τὰ περὶ τῶν πρώτων ἐπισκόπων τῆς Βυζαντίνης. Περὶ δὲ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἀποστολῆς Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου βλέπε Θ. Βαλλιάνου Ἱστορίαν τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας. Ἀθήνησι 1851, σελ. 5. Συμεὼν Θεσσαλονίκης περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας. Ἀθήνησι 1867, σελ. 3 καὶ ἔνθα παραπέμπει καὶ τὸ μαλλιάδειον «Νίκαια καὶ Ἡμέρα Ῥωσσίας, παρὰ Ἀναστασίου Μιχαήλ», ἐν Μόσχᾳ 1796, σελ. 22 καὶ 23.

λίᾳ ἐστὶν ὅτι ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καρποφόρος ἀπέβη, ὡς ἀλλαχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Βυζαντίῳ, διότι πᾶς ὁ τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος ἐξετάζων πείθεται μετὰ τοῦ Εὐσεβίου[2] ὅτι «οὐρανίῳ δυνάμει καὶ συνεργίᾳ, ἀθρόως οἷά τις ἡλίου βολή, τὴν οἰκουμένην ὁ σωτὴριος κατηύγαζε λόγος .... Καὶ δὴτα ἀνὰ πάσας πόλεις τε καὶ κώμας πληθυούσης ..... μυρίανδροι καὶ παμπληθεῖς ἀθρόως ἐκκλησίαι συνεστήκεσαν». Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὡς ἡ παράδοσις ἡ περὶ τοῦ Πρωτοκλήτου μαρτυρεῖ, συνεστήθη καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Βυζαντίου, περὶ οὗ καὶ τῆς αὐτοῦ καταστάσεως ἡ παράδοσις αὐτὴ γίνεται χειραγωγὸς εἰς ἡμᾶς.

Τῶν ἀποστόλων ὁ Πρωτόκλητος Ἀνδρέας ἀναχωρήσας ἐξ Ἱεροσολύμων, μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἦλθεν εἰς Ἀμισσόν, ὅπου συνέστησε κοινότητα χριστιανικήν, συνεπομένους ἔχων τινὰς ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων, κηρύξας ἐκεῖσε καὶ εἰς Τραπεζοῦντα καὶ τὰς μεταξὺ κώμας καὶ πόλεις τὸ κήρυγμα τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἐπιστρέψας εἰς Ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ Ὑπόμνημα τῷ 34 ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου γεννήσεως, ὅπως ἑορτάσῃ τὸ σωτήριον πάσχα μετὰ τῶν λοιπῶν μαθητῶν τοῦ Θεανθρώπου, ἀπέρχεται κατόπιν εἰς Ἔφεσον, ἵνα διὰ τῆς Μικρασίας εἰς Βιθυνίαν ἀπέλθῃ. Καταλαμβάνει δὲ τὴν Νίκαιαν «οὔπω τότε τειχήρη καὶ ἀσφαλῆ οὖσαν· χρόνοις γὰρ ὕστερον παρὰ Τραϊανοῦ φασι Καίσαρος περιβόλοις αὐτὴν καὶ πύργοις ὀχυρωθῆναι»,[3] καὶ, καταλύσας τὴν ψευδῆ θρησκείαν τῶν εἰδώλων καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς εἰς ναοὺς χριστιανικοὺς

2. Εὐσεβίου Παμφίλου Ἐκκλησ. Ἱστ. Β', 11.

3. Περὶ καταστάσεως ταύτης τῆς Νικαίας οὐδὲν λέγουσιν οἱ τῶν «Βιθυνικῶν» ἐκδόται Μ. Κλεόνυμος καὶ Χ. Παπαδόπουλος οὔτε ἐν σελίδι 34, ἐν ᾗ περὶ τῆς πόλεως ταύτης γίνεται λόγος, οὔτε ἐν σελίδι 146,

μεταπαύσας, διετίαν ὅλην ἔμεινεν ἐν Νικαίᾳ καὶ Νικομηδείᾳ καὶ ἐν Χαλκηδόνι, καὶ ἀπ' αὐτῆς παραπλεύσας τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὔξεινον, ἐκήρυξεν ἐν Ἡρακλείᾳ τοῦ Πόντου καὶ ἐν Ἀμαστρίδι, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπεσκέψατο τὴν Σινώπην, ἐκεῖθεν δὲ τὸ δεύτερον τὴν Τραπεζοῦντα καὶ τὴν Ἀμισσόν, τὴν Νεοκαισάρειαν καὶ τὰ Σαμόσατα, ἐννοεῖται μετὰ παρέλευσιν μιᾶς διετίας, καθ' ἣν ἔμενε κηρύττων ἐν Νικαίᾳ καὶ Νικομηδείᾳ (34—36 μ. Χ.). Ἐκήρυξεν ἀκολούθως τὸ Εὐαγγέλιον εἰς Ἀλανούς, Ἀβασγούς, Ζηκχούς καὶ τοὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου κατοίκους, εἰς Χερσῶνα, πάλιν εἰς Σινώπην, εἶτα εἰς Βυζάντιον, εἰς Ἡράκλειαν ἔπειτα τὴν θρακικήν, κατόπι δ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων τούτων μερῶν ἀναχωρήσας ἀπέρχεται εἰς Θεσσαλίαν, καὶ δι' αὐτῆς εἰς Πελοπόνησον, καταλαβὼν τὰς Πάτρας· αὐτόθι συνέστησεν ἐκκλησίαν πιστῶν, ἐχειροτόνησε πρῶτον τῶν Πατρῶν ἐπίσκοπον τὸν Στρατοκλέα καὶ αὐτόσε ὑπέστη τὸ μαρτύριον. Σημειοῦσθαι ὅτι, κατὰ τὴν παράδοσιν, τῆς μὲν Νικαίας πρῶτον ἐπίσκοπον κατέστησε Δρακόντιον, τῆς δὲ Χαλκηδόνος Τυχικόν, τῆς Σινώπης Φιλόλογον, τῆς Ἀμαστριδος ἄλλον τινα παράδοξον ἔχοντα ὄνομα[4], τῆς Βάρνης Ἀμπλίαν, τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας Ἀπελλῆν, πάντας ἐκ τῶν Ο' ἀποστόλων ὄντας, πλὴν τοῦ Δρακοντίου.

4. Τίς ἡ ἀνάγκη νὰ παραταλῇ ὡς ἀκμάσαν τοσοῦτον χρόνον ὁ Πρωτόκλητος ἐν Βιθυνίᾳ ἀκατανόητον· ὁ Δωρόθεος γράφει ὅτι ἀκμάσας διετῆ χρόνον ἐν Βυζαντίῳ· πιθανῶς ἐπεσκέπτετο κατὰ τὴν διετῆ διάστημα καὶ τὴν Βιθυνίαν, καίτοι παρώκει ἐν Ἀρτεμισίῳ (;)

5. Τὸ γραφόμενον ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν, κατὰ κώδηκα τῆς ἐν Ἄθῳ Ὁρ. μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἐπιγράζει «Ἁλιεῦ, ἄνδρα βίῳ καὶ λόγῳ κεκοσμημένον, καθὼς ἐστιν ἀκριβὲς τῶν προκειμένων ἐν αὐτῇ ταῦτα διηγημάτων, ὡς ἐκ παραδόσεως παλαιᾶς ἐχόντων ἀψευδῆ τὴν ταυτὴν ὑπόθεσιν». Χάριν ἀκριβείας προσθετέον ὅτι ὁ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Τυχικὸς πρῶτος ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος διάφορός ἐστι τοῦ τῆς Καππαδοκίας, ὃν ἴδε ἐν τεμαχίῳ 1, τοῦ παρόντος βιβλίου σελ. 83.

Κατὰ τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου, ὁ Ἀνδρέας κηρύξας εἰς Βυζάντιον, ὕστερον ἀπῆλθεν εἰς Σινώπην, μετὰ τὴν ἐν Βιθυνίᾳ ὁηλονότι διετῆ διαμονήν. Τότε τὸ Βυζάντιον ἦν πολίχνη τις ὀλιγάνθρωπος καὶ μικρά, ἐπειδὴ ὁ' ὁ ταύτης ἡγεμὼν Ζεύξιππος, ἄνθρωπος αἱμοβόρος, εἰδωλολάτρης ἦν καὶ πάντας τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἐρχομένους ξένους εἴπερ ἐπίστευον εἰς Χριστὸν ἐρωτῶν καὶ πληροφορούμενος ἐφόνευεν, εἰς τὴν θάλασσαν χεῖρας καὶ πόδας δεσμευομένους βυθίζων, ὁ ἱερὸς Ἀνδρέας, τὴν ὠμότητα τοῦ τυράννου φοβούμενος, ἦλθε καὶ κατῴκησεν εἰς Ἀργυρόπολιν, τὸ σήμερον Φουντουκλί, διετίαν διαμείνας, κοινότητα συστήσας χριστιανικὴν δισχιλίους πιστοὺς ἀριθμοῦσαν, καὶ τὸν πρῶτον ἐπισκοπικὸν οἶκον καὶ ναὸν ἐν Ἀργυροπόλει ἀνεγείρας[6].

Τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου ἐκ Πατρῶν διὰ τοῦ δουκὸς (καὶ μετὰ ταῦτα μαρτυρήσαντος) Ἀρτεμίου Κωνστάντιος ὁ αὐτοκράτωρ ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 3 μαρτίου 357, κατατεθὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων[7]. Τῇ 28 ἰουλίου 550 γενομένων τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τούτου, ἐτελέσθη δευτέρα κατάθεσις τῶν λειψάνων Ἀνδρέου, Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου τῶν ἀποστόλων, ἀρθέντων βέβαια καθ' ὃν χρόνον ἡ οἰκοδομὴ διήρκει τοῦ ναοῦ τούτου ὑπὸ Θεοδώρας μεγαλωστὶ ἐγειρομένου. Τὴν κάραν Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου, θησαυριζομένην ἐν Πάτραις, μετεκόμισεν εἰς Ῥώμην τῷ 1460 Θωμᾶς ὁ Πορφυρογέννητος δεσπότης Ἀχαΐας προσκληθεὶς ἐκεῖ παρὰ τοῦ πάπα Πίου Β'. Ἐντεῦθεν ἀνάγκη ἵνα ἐπανορθωθῇ ὡς λάθος τὸ ὅτι ἐν τῇ αὐτόθι μονῇ τοῦ Παντοκράτορος εὑρη-

6. Ὁ φιλότιμος ὁύναται ν' ἀναγνῷ τὶ ἰμὶν ἔργον: «Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ τοῦ Νεοῦ» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884.

7. Ἴδε κατωτέρω Μακεδονίαν Α' βλν.

8. Σκαρλάτου Βυζαντίου Κωνσταντινουπολίτου τόμ. Α'. σελ. 394.

ται κάρα τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου». Μέρος λειψάνου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου κατέχει καὶ ἡ μονὴ τῆς Λαύρας ἐν Ἁγίῳ Ὄρει[9], καὶ ἡ αὐτόθι μονὴ τοῦ Δοχειαρίου[10].

Αἱ ἀρχαιότεραι εἰκόνες τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἐσώζοντο ἐν Σινώπῃ καὶ Χάρακι τοῦ Πόντου[11]· περὶ τῆς πρώτης τὸ ἀρχαιότερον τῶν Ὑπομνημάτων ἀφηγεῖται ὅτι «εἰκὼν Ἀνδρέου σώζεται πρεσβυτάτη ἀπόδειξις ἐναργὴς οὗ καὶ φέρει τύπον ἐν αὐτῇ δυνάμεως, ὅτι περ οὐ ζῶν ἁπλῶς καὶ ζωγράφου μόνη καθ' ἑκάστην Ἀνδρέας θαυματουργεῖ· περὶ τῆς δευτέρας, ὅτι οἱ χαρακηνοὶ «εἰκόνα σεβασμίαν καὶ κατὰ πάντα ὁμοίαν αὐτῷ ἀνεστήλωσαν ἐν τοίχῳ πιστῶς ὑλογραφήσαντες· ἥτις καὶ θαύματα πεποιηκέναι πλεῖστα λέγεται».

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πρωτοκλήτου τῶν ἀποστόλων Ἀνδρέου ἠγείροντο πάντε ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὁ εἰς τὰ Ἀρκαδίας, κτισθεὶς ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος ὑπὸ τῆς Ἀρκαδίας ἀδελφῆς Θεοδοσίου τοῦ Β', μεγαλοπρεπῶς ὁ' ἀνεγερθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναγαγόντος αὐτόν, ἅτε παθόντα ὑπὸ τοῦ χρόνου· ὁ εἰς τὸν Χορτοβολῶνα, κτίσμα τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ· ὁ πλησίον τοῦ Στύλου καὶ ὁ πλησίον τῆς Σατουρνίνου πόρτης, ὑπάρχοντες ἐν τῷ ΣΤ' αἰῶνι. Τούτοις ὁ Δουκάγγιος προστίθησι καὶ τὸν

9. Τῆς κατ' ἐκείνους σελ. 63.

10. Περιηγητάριον Λαύρας ὑπὸ Μακαρίου Τριγώνη ἐν Βενετίᾳ 1772, σελ. 4.

11. Περιηγητάριον Δοχειαρίου ἐν Βουκουρεστίῳ, 1843, σελ. 33.

12. Στεφάνου Βυζαντίου Ἐθνικῶν, ἐν λξ. «Χάραξ· τὸ ἐθνικὸν Χαρακηνός· . . . Κατὰ Χάραξ, ἢ νῦν Τραῖλος. Χάραξ ἐμπόριον μέγιστον ἐν τῇ τῆς Νικομηδείας κώμῃ πλησίον αὐτῆς· ἔστι καὶ ἄλλος τόπος τῆς Πόντου. Ἐξ οὗ ἐν Ἡθικῇ Χάραξ ἐπίλεκτος διὰ τοῦ συναμοῦ Παρθενίου (νῦν Μπαϊρτ). Τὰ «Ἐγκώμια» λέγει πολλὰ περὶ τοῦ Χάρακος, ἀλλὰ φαίνεται μὴ ταυτίζει τοῦτον τῷ Χάρακι τῆς Βιθυνίας.

τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἐν τῇ Κρίσει[13]. Θεοδώρα δ' ἡ Κατακουζηνή, ἀνεψιὰ ἐξ ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἀνήγειρεν, ἐκ βάθρων ἴσως, ἄλλον ναὸν εἰς τὸν Πρωτόκλητον Ἀνδρέαν, εἰς ὃν ἐπιγράμματα τρία ἐποίησεν ὁ Μάξιμος Πλανούδης, ἐκδεδομένα[14]. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἡ τῷ 1345 ἐν Κωνσταντινουπόλει σωζομένη[15] ἄγνωστον εἶπερ ἦν τις τῶν ἀναφερομένων ὧδε. Τῷ 1324 ἐσώζετο ἐν Μιτυλήνῃ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς Ἰλίστρας[16]. Νεώτερον δὲ μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐστὶ τὸ ἀπέναντι Μηχανιῶνος ἐν Κυζίκῳ κτισθὲν ὑπὸ Ἰωάννου Μούρμουρα[17], κατὰ τὸ 1626.

Ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου τῇ 30 νοεμβρίου[18]. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν ψαλλομένων κανόνων τοῦ μὲν ἑνὸς ὁ ποιητής ἐστιν ἄγνωστος· ὁ δ' ἕτερος φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ», ἴσως οὐχὶ τοῦ ἐκ Δαμασκοῦ ῥωστῆρος.

Ἡ παράδοσις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων εἰς Ῥωσσίαν εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχαιοτάτη οὖσα φανερὰν ποιεῖται καὶ προαιώνιον τὴν μεταξὺ τῆς

---

13. Δουκαγγίου Constantinopolis Christiana, ἐκδόσεως Βενετίας, 1729, σελ. 76 τοῦ Β' μέρους. Οὗτος ἦν οὐχὶ τοῦ Πρωτοκλήτου ναός.

14. Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα βαθμοῦται μέλλοντα καὶ φανερὰν ποιοῦντα τὴν γενεαλογίαν ὅλην τῆς Θεοδώρας· ἐξεδόθησαν ὑπὸ Banduri ἐν τῷ Imperium Orientale, pars tertia, σελ. 150—152 τῆς ἐκδόσεως Βενετίας 1729. Τὰ ἐπιγράμματα περιέχουσι στίχους ἑνενήκοντα ἐννέα.

15. Miklosich καὶ Muller Acta Patriarchatus Constantinopolitani· τόμ. Α', σελ. 43, ἔνθα ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς λέγων «τῆς ἐνταῦθα σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου» καὶ μονὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἂν μὴ τῶν περὶ τόπων.

16. Acta Patriarch. τόμ. Α', σελ. 112.

17. Κ. Ν. Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθήκης τόμ. Γ', σελ. 565, ἐν παραλήψει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων τῶν ἐν τῇ «Νομικῇ Συναγωγῇ».

18. Ἀνάγνωθι προσωτέρω ἐν βίῳ Σεραφεὶμ Β' τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως.

καθ' ἡμᾶς ἐν Ἀνατολῇ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ῥωσσικῆς ὑπάρχουσαν ἀδιάκοπον ἀδελφικὴν ἀγάπην.

38—54. 1. ΣΤΑΧΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ.

Ὁ ἱερὸς Στάχυς ἦν εἷς τῶν ἑβδομήκοντα τοῦ Κυρίου μαθητῶν, κατασταθεὶς πρῶτος ἐπίσκοπος Βυζαντίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, διετίαν διαμείναντος ἐν Ἀργυροπόλει. Ἐπεσκόπησεν ὁ Στάχυς ἐν Βυζαντίῳ, καθήμενος καὶ τὰς ἱερὰς συναξεις παιῶν ἐν Ἀργυροπόλει, ἐπὶ δέκα ἓξ ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Τὸ σῶμα τοῦ Στάχυος ἀπετέθη ἐν τῷ πρώτῳ ἐπισκοπικῷ ναῷ τῷ ἐν Ἀργυροπόλει, «ἐν τῷ ὑπογαίῳ σπηλαίῳ, ἔνθα ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας τὸ θυσιαστήριον ἥδρασεν», ὡς ὁ Δωρόθεος λέγει.

Τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ Στάχυος ἡ ἡμετέρα ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἄγει τῇ 31 ὀκτωβρίου. Παῦλος ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος ποιεῖται μνείαν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρώπου ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ Θ', 16, «ἀγαπητὸν» ὀνομάζων.

Ὁ εἰς τὸν ἱερὸν Στάχυν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑορταζομένους ἀποστόλους Ἀμπλίαν, Ἀπελλῆν, Οὐρβανὸν, Ἀριστόβουλον καὶ Νάρκισσον ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται ἐν τοῖς Μηναίοις «ποίημα Ἰωσὴφ» πιθανῶς τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπισκόπου.

54—68. 2. ΟΝΗΣΙΜΟΣ.

Τὸν Ὀνήσιμον ὁ ἱερὸς Δωρόθεος ἀποστολικὸν ἄνδρα θεωρεῖ, εἰ καὶ δυσκόλως δυνάμεθα ἵνα δεχθῶμεν αὐτὸν ὡς ὄντα τὸν τοῦ Φιλήμονος ἱκέτην. Ἀπέθανε, φαίνεται, φυσικὸν θάνατον τῷ 68, δεκατέσσαρα ἔτη μεμάνας τὴν ἁρπαγὴ τῶν βυζαντίων ἐκκλησίαν, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ πρώτῳ ἐπισκοπικῷ ναῷ, ὅπου καὶ ὁ Στάχυς ἀπετέθη.

Ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ὀνησίμου ἐξερράγη κατὰ τῶν

χριστιανῶν ὁ τοῦ Νέρωνος διωγμός, ὁ πρῶτος τῶν ἐξ ἐθνῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διωγμῶν[19].

71—89 3. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ Α'.

Εἰκάζω ἐκ τῶν τοῦ Δωροθέου γραφομένων[20] ὅτι, τρίτ ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς τῶν βυζαντίων ἐν χηρείᾳ διατελεσάσης ὁ Πολύκαρπος ἐξελέγη ἐπίσκοπος εἰς διαδοχὴν τοῦ Ὀνησίμου· δέκα καὶ ὀκτὼ δ' ἔτη κοσμήσας τὴν ἀρχὴν ἀπεβίωσε, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀπετέθη ὅπου καὶ τὸ τοῦ Ὀνησίμου καὶ τὸ τοῦ Στάχυος.

Ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Πολυκάρπου, κατὰ τὰ τελευταῖα ὀκτὼ ἔτη (84—) ἐμαίνετο κατὰ τῶν χριστιανῶν ὁ τοῦ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ διωγμός.

89—103 4. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ.

Δέκα ἓξ ἔτη κοσμῶν διετέλεσε τὸν θρόνον ὁ Πλούταρχος, διαδεξάμενος τὸν Πολύκαρπον, ἀποθανόν καὶ ταφεὶς ἐν τῷ ἐν Ἀργυροπόλει πρώτῳ ἐπισκοπικῷ ναῷ, ἔνθα καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσκοποι.

Ὡς ὁ Πολύκαρπος, οὕτως ὁ Πλούταρχος ὑπῆρξε μάρτυς οὐ μόνον τοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ τοῦ Δομετιανοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τρίτου κατ' αὐτῶν διωγμοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, ἀπὸ τοῦ 98[21].

---

19. βλ. πρχμρω; Φιλαρέτου Βαρβάκη Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίαν, τόμ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884, σελ. 41. Εἰρήσθω ὅτι ὁ τοῦ Νέρωνος διωγμὸς περιωρίσθη μόνον ἐν Ῥώμῃ.

20. Ἰδοὺ αἱ λέξεις αὐτοῦ· «καὶ τούτου δὴ (Ὀνησίμου δηλ.) τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος διανύσαντος ἐν τῇ λειτουργίᾳ Πολύκαρπος μετὰ τοῦτον τρία ἔτη (ἢ ως μετὰ τὴν τούτου [τελευτὴν] τρία ἔτη) ἐπίσκοπος καθέστατο. Διαγενομένου δὲ καὶ τούτου δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ ἔτεσιν κλπ.

21. Φ. Βαρβάκη Ἐκκλ. Ἱστορ. Α'. σελ. 60.

103—114 5. ΣΕΔΕΚΙΩΝ.

Διεδέξατο τὸν Πλούταρχον θανόντα, καὶ ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν τῶν βυζαντίων, θανὼν καὶ ταφεὶς ὅπου καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσκοποι, θεατὴς δὲ γενόμενος τοῦ κατὰ χριστιανῶν διωγμοῦ τοῦ Τραϊανοῦ. Ἐπεσκόπησεν ὁ Σεδεκίων ἔτη ἐννέα[22].

114—129 6. ΔΙΟΓΕΝΗΣ.

Ἡ τοῦ Διογένους ἐπισκοπεία παρετάθη ἔτη δέκα καὶ πέντε, ὅπερ ἀναγκάζομαι ἵνα μὴ δεχθῶ, διότι βλέπω τοὺς πρώτους ἐπισκόπους τοὺς ἄχρι τοῦ Διογένους ὡρισμένον, οἷον εἰπεῖν, ἀριθμὸν ἐτῶν ἐπισκοποῦντας, ἀπὸ δεκατεσσάρων ἕως δεκαοκτὼ ἕκαστον· ἄλλως δὲ ἡ παρὰ Δωροθέῳ ἀρίθμησις ἕλκει τὴν πατριαρχείαν τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους μέχρι τοῦ 339. Ὁ τῷ Δωροθέῳ κατὰ πάντα κατακολουθῶν περιπίπτει εἰς ἀριθμητικὸν ναυάγιον.

Ἐπὶ τοῦ Διογένους ἐξερράγη ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ διωγμός.

Καὶ ὁ Διογένης ἀποθανὼν ἐτάφη ὅπου καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἱερεῖς τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοποι.

129—136 7. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ.

Διαδεξάμενος τὸν Διογένην θανόντα ἐπεσκόπησεν ἔτη ἑπτά. Ἀποθανὼν δὲ ἐτάφη καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ ναῷ τῆς Ἀργυροπόλεως.

136—141 8. ΦΗΛΙΞ.

Πέντε ἔτη μόνον ἐπισκοπήσας ἀπεβίωσε, κατετέθη δὲ τὸ

---

22. Ἀπορῶ ἐφ' οἷς ὁ Μαθᾶς γράφει: Σεδεκίων, κατ' ἄλλους Σεδεκίας· σελ. 5 τ. πρώτης ἐκδόσεως. Τῶν παρ' ἡμῖν καταλόγων οἱ ὑπὸ Banduri ἐκδεδομένοι γράφουσι πάντες Σεδεκίων, ὡς καὶ ὁ Δωρόθεος· τὴν Σεδεκίας πηγὴν εὗρεν, ἄγνωστον.

λείψανον αὐτοῦ ἐν ᾧ ὑπογαίῳ σπηλαίῳ τὸ θυσιαστήριον ἥδρασεν ὁ Πρωτόκλητος.

Τὴν μνήμην τοῦ ἱεροῦ Φήλικος ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς τοῦ Συναξαριστοῦ τῇ 15 ἀπριλίου.

141—144 9. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ Β'.

Μετὰ τὸν Φήλικα τάττεται Πολύκαρπος, ὅστις ἐν μὲν ἀρχαιοτέροις καταλόγοις ἀναφέρεται ἐπισκοπήσας ἔτη δέκα ἑπτά, ἐν δὲ τῷ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου τρία μόνον. Ἡ παρὰ Καλλίστῳ ἀρίθμησις ἀπαλλάττει ναυαγίου. Τὸν Πολύκαρπον Β' διάφοροι καταλογοὶ διαφόρως ἀριθμοῦσιν, ἐπιτάττοντες ἢ προτάττοντες τοῦ Ἀθηνοδώρου, ὁ δὲ Μαθᾶς ἀπέδειξεν ὅλως, ὅπως ἀπαλλαγῇ περισπασμῶν ἐν τῇ ἀριθμήσει, ἢ ἵνα κατακολουθήσῃ τῷ παρὰ Leunclavii καταλόγῳ.

Τὸ λείψανον τοῦ δευτέρου τούτου Πολυκάρπου ἀπετέθη μετὰ καὶ τῶν λειψάνων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπισκόπων, ἐν λάρνακι πάντων μαρμαρίνῃ κειμένων.

144—148 10. ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣ.

Τέσσαρα ἔτη ἐκόσμησε τὸν θρόνον ὁ Ἀθηνόδωρος· τοῦτον ὁ Δωρόθεος οὕτως ὀνομάζει καὶ οἱ καταλογοὶ Νικηφόρου πατριάρχου καὶ Νικηφόρου Καλλίστου, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀθηνογένη. Ἐπ' αὐτοῦ, τύραννος μὲν οἷος ὁ Ζεύξιππος, οὐδεὶς ἦρχεν ἐν Βυζαντίῳ, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐπληθύνοντο, καὶ ἡ πνευματικὴ τῶν ἐπισκόπων δικαιοδοσία ὡς ἡμέραι διεδίδετο εὐρυνομένη. Τότε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθηνόδωρος καταλιπὼν τὴν Ἀργυρόπολιν ἔκτισεν ἐπισκοπικὸν ναὸν δεύτερον, πιθανῶς καὶ οἶκον ἐπισκοπικόν, ἐν μεσογαιοτέρῳ τινὶ μέρει Ἐλαιῶνι καλουμένῳ, πλησίον τῆς Ἀργυροπόλεως. Τὸν ναὸν τοῦτον ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀνῳκοδόμησε μεγαλοπρεπῆ, ἐπιθυμῶν ἵνα ταφῇ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐγκριθέντος μετὰ

σκέψεν ὥριμον ἵνα μὴ θάπτωνται τὰ σώματα τῶν βασιλέων ἔξω τῆς πόλεως τοῦ Βυζαντίου, τόπος ἕτερος ὡρίσθη πρὸς ταφὴν αὐτῶν, ὁ δὲ ναὸς ἐκεῖνος ἀφωσιώθη εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Ἑπτὰ παίδων Μακκαβαίων, καὶ Ἐλεαζάρου τοῦ διδασκάλου αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ Ἀθηνοδώρου ἢ Ἀθηνογένους οἱ ἐπίσκοποι κατῴκουν καὶ ἐποίουν τὰς συνάξεις ἐν τῷ νέῳ ἐπισκοπικῷ ναῷ, ἐν Ἐλαιῶνι ἢ Ἐλαίᾳ[23].

148—154 11. ΕΥΖΩΙΟΣ.

Τὸν Ἀθηνόδωρον ὁ Εὐζώϊος διαδεξάμενος ἐποίμανεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Ἐλαιῶνος ἓξ ἔτη, κατὰ τὸν Δωρόθεον· ὁ ἱερὸς Εὐζώϊος ὑπῆρξεν αὐτόπτης τῶν κακῶν, ὅσα ἐπήνεγκε τοῖς χριστιανοῖς ὁ κατ' αὐτῶν διωγμὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου Πίου.

154—166 12. ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ.

Οἱ σύντομοι πατριαρχικοὶ καταλογοι γράφουσι πάντες ἔτη ἐπισκοπῆς τοῦ Λαυρεντίου ἑνδεκα καὶ μῆνας ἓξ· ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου ἀόριστα καταλείπει τὰ ἔτη. Φαίνεται ὅτι ὁ Κάλλιστος ἐγκαίρως εἶδε τὴν ἀνάγκην τῆς διορθώσεως τῶν χρονολογιῶν.

---

23 Ἀνάγκη ὅσα γράφει περὶ Ἐλαίας καὶ Ἐλαιῶνος ὁ μοναχὸς Σκαρλάτος Βυζάντιος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει αὐτοῦ, τόμ. Β', σελ. 83. Ἐὰν ὁ Δωρόθεος ὑπάρχῃ ἡ κυρία ἡμῶν πηγή, αὐτὸς γράφει μεσογαιότερον κειμένην τῆς Ἀργυροπόλεως τὴν Ἐλαίαν, ἐνῷ ὁ Σκ. Βυζάντιος παραλιώτερον τοποθετεῖ. Πρέπει προσφυέστερον νὰ τάξωμεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὑπερθεν τοῦ σημερινοῦ Τοπ-χανὲ ὑψωμάτων. Τῷ Σκ. Βυζαντίῳ κατηκολουθήσαμεν γράφοντες τὴν λέξιν «Κωνσταντινούπολις» ἐν Λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας ἐκδοθέντος ἤδη ὑπὸ τῆς συνταξέως τοῦ «Νεολόγου».

166–169 13. ΑΛΥΠΙΟΣ.

Τὸν Ἀλύπιον εὑρίσκομεν Ὀλύμπιον παρά τισι γραφόμενον, καὶ ἐν γένει μὲν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις καταλόγοις ἀρχιερέα τοῦ Βυζαντίου γενόμενον ἐπὶ δεκατρία ἔτη καὶ ἥμισυ· παρ' ἄλλοις δὲ τρία μόνα[21]. Νομίζω ὅτι τὰ ὀλιγώτερα εὐοδοῦσι τοὺς χρονολογικοὺς ἡμῶν ὑπολογισμούς, συνεπῶς δὲ συνέταμον τὰ ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς τῶν τελευταίων δύο πρὸ τοῦ Μητροφάνους ἐπισκοπησάντων, Τίτου δῆλον ὅτι καὶ Δομετίου.

169–187 14. ΠΕΡΤΙΝΑΞ.

Περὶ τοῦ Περτίνακος ὁ ἱερὸς Δωρόθεος ἱκανὰ γράφει, δηλαδὴ πλείω τῶν γραφέντων ὑπ' αὐτοῦ περὶ ἄλλων. Ὁ ἀνὴρ ἐν Ῥώμῃ κατέχων ὑψηλὰς τοῦ κράτους ἀρχὰς καὶ δὴ καὶ στρατηγὸς ὤν, ἀπεσταλη εἰς τὰ μέρη τῆς Θράκης· ἐνταῦθα ἀσθενήσας δεινῶς «ἔμαθε πλείστας δυνάμεις γενέσθαι ἐν τῷ Βυζαντίῳ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν», ἤγουν ὅτι θαύματα πολλὰ γίνονται τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν, ὡς εἰρμήνευσε καὶ ὁ λατινιστὶ μεταγλωττίσας. Προσῆλθε λοιπὸν ὁ ἀσθενῶν στρατηγὸς Περτίναξ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀλύπιον, μένοντα καθὼς καὶ οἱ ἀπὸ Ἀθηνοδώρου μέχρις αὐτοῦ ἐπίσκοποι ἐν τῇ Ἐλαίᾳ, καὶ διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ ἱεροῦ Ἀλυπίου θεραπευθείς, ἀπηρνήθη καὶ τὴν θρησκείαν, ἣν ἐπρέσβευεν ἕως τότε, καὶ τὴν ὑπέρογον ἐν τῷ στρατῷ θέσιν, ἐβαπτίσθη, καὶ τῇ εἰς Χριστὸν πίστει διαπρέπων ἐχειροτονήθη ὑπὸ Ἀλυπίου πρεσβύτερος, εὐλαβὴς ἀνὴρ γενόμενος, καὶ μετὰ τὸν τοῦ Ἀλυπίου θάνατον ἐξελέγη ὑπὸ τῶν βυζαντίων ἐπίσκοπος αὐτῶν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος πλούσιος ὢν ἀνήγειρε τὸν τρίτον ἐπισκοπικὸν οἶκον ἐν χώρῳ καλουμένῳ Συκαῖς, ἤτοι

21. Anselmi Banduril παρεκβολαὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον.

τῷ Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μάλιστα ἐν παραθαλασσίᾳ τοποθεσίᾳ, ἣν αὐτὸς ἐπωνόμασεν Εἰρήνην. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ συνήχθησαν οὐκ ὀλίγοι χριστιανοί, οἴκους δὲ διαφόρους καὶ πολλοὺς ἀνεγείραντες ἀπετέλεσαν οἱονεί τινα πόλιν.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου καὶ πάντες οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι γράφουσι δεκαεννέα τὰ ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Περτίνακος· νομίζω ὅτι ἐν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ περιλαμβάνουσι καὶ τὰ ἔτη, καθ' ἃ ὁ Περτίναξ ἦν ἱερεὺς «τῇ εἰς Χριστὸν ἐλπίδι προσκαρτερῶν τῷ Ἀλυπίῳ», ὡς γράφει ὁ Δωρόθεος, ὁ περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἐτῶν ὀλίγον φροντίζων.

187–198 15. ΟΛΥΜΠΙΑΝΟΣ.

Διάδοχος τοῦ Περτίνακος ὢν ἐγκαθιδρύθη ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ ναῷ τῷ καλουμένῳ Εἰρήνῃ καὶ ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου ἔτη ἕνδεκα. Ἐπ' αὐτοῦ, τῷ 196, κυριεύσας τὸ Βυζάντιον ὁ ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Σεπτίμιος Σεουῆρος ἀφῄρεσε τὰ δίκαια μητροπόλεως, καὶ ὑπέταξεν αὐτὸ εἰς τὴν θρακικὴν Ἡράκλειαν· ταύτης δ' ἐγένετο ἐπισκοπὴ ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα καὶ περισσότερον.

198–211 16. ΜΑΡΚΟΣ Α'.

Τρία καὶ δέκα ἔτη φέρεται παρὰ Δωροθέῳ ποιμάνας τοὺς βυζαντίους ὁ Μάρκος, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 211, καθ' ὃν χρόνον διήρκει δῆλον οὖν ὁ τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου κατὰ χριστιανῶν διωγμός. Ὁ διωγμὸς οὗτος ἐξετείνετο τότε εἰς Γαλλίας, Αἴγυπτον καὶ Καρχηδόνα καὶ Καππαδοκίαν· ἴσως κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα κινηθέντας διωγμοὺς καὶ κατὰ τοῦτον, οἱ ἐπίσκοποι τοὺς θρόνους καταλείποντες ἐκρύπτοντο[23],

23. Φ. Βαρδίου Λ', σελ. 63. Ὁ βίος συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν τοῖς κατόπι χρόνοις περίπτωσιν, καθ' ἣν, διατάγματι τοῦ Οὐαλεριανοῦ, οἱ

καθόσον μαλιστα οὐδένα τῶν ἐπισκόπων τούτων βλέπομεν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυροῦντα, κατὰ δὲ τὴν φυγὴν αὐτῶν ἢ πρεσβύτεροι διῴκουν τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ἀπερχομένου τοῦ ἐπισκόπου ἕτερος ἐξελέγετο. Ἐντεῦθεν νομίζω γεννηθεῖσαν τὴν ἀσάφειαν, ἣν βλέπω καὶ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, ἀναγινώσκων παρὰ Κεδρηνῷ ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα «πρῶτος ἐπίσκοπος κατέστη Βυζαντίου

211—214 17. ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ

ἔτη τρία· πρώην γὰρ προϊστατο τῆς Ἐκκλησίας ἔτη ὀκτὼ πρεσβύτερός τις». Τὸ *πρεσβύτερος* ἐκλαμβάνω οὐχὶ ὡς κύριον ὄνομα, καθὼς ἐξέλαβεν ὁ Μαθᾶς· νοῶ ἱερέα, διὸ μάλιστα ὁ χρονογράφος Κεδρηνὸς εἶπε *πρῶτος ἐπίσκοπος*, ἤτοι, κατ' ἐμέ, πρῶτος μετὰ χηρείαν ὀκταετῆ καὶ ὀκταετῆ διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ ἱερέως. Καὶ ὁ λατινιστὶ μεταφράστας Ξύλανδρος ἐνόησεν ἱερέα τὸν ἀναφερόμενον πρεσβύτιρον[26].

214—230 18. ΚΥΡΙΑΚΟΣ Α'.

Οὗτος ἓν τισι μὲν καταλόγοις Κυριλλιανὸς, ἐν ἄλλοις δὲ Κυριακὸς καλεῖται· κατὰ Δωρόθεον ἐποίμανε τὴν βυζαντίδα ἐκκλησίαν ἐν Εἰρήνῃ ἐπὶ δέκα καὶ ἕξ ἔτη. Καθὼς οὗτος, οὕτως ὑπὸ δύο ὀνόματα φέρεται καὶ ὁ

ἐπίσκοπι ἔπρεπε νὰ ἐξηρίζωνται», παραπέμπει δ' εἰς Εὐσεβίου Παμφίλου, Ἐκκλ. Ἱστ. Ζ', 40, 11. Εὐκόλως δύναμαι 'να εἴπω ὅτι τὰ γραφόμενα τοῦ Εὐσεβίου κακῶς ἐξηγήθησαν, ἢ τοὐλάχιστον κατὰ ἕνδειαν ἐσφαλμένην ἀμαθῆ ὑποκειμένου ἀναγνώσθησαν· τὰ λόγια ἐκεῖνα «τοὺς μὲν καθαροὺς καὶ θείους ἄνδρας κτείνεσθαι καὶ διώκεσθαι» οὐδαμῶς ἐννοοῦσιν, ὡς ἐγὼ νομίζω, τοὺς ἐπισκόπους. Ἴδε τὴν Ἐφήκουν τοῦ Βαλεσίου μετάφρασιν: «castos quidem et sanctos viros persequeretur atque occideret».

26. «Ante enim per octennium Ecclesiae praesuit quidem presbuter».

230—237 19. ΚΑΣΤΙΝΟΣ.

γραφόμενος παρὰ Νικηφόρῳ Καλλίστῳ *Κωνσταντῖνος*, ὑπὸ δύο δ' ὀνόματα καὶ παρὰ Δωροθέῳ φερόμενος. Παρ' αὐτοῖς γράφεται ὅτι ὁ Καστῖνος, ἀρτὶς τὸν ἐν Εἰρήνῃ ἐπισκοπικὸν ναὸν, διῆλθεν ἀντίπεραν, εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ ἔκτισε ναὸν εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας, τότε δῆθεν μαρτυρησάσης· περίεργον ὅτι τὸν ναὸν τοῦτον, πρῶτον μὲν ἐν τῇ πόλει Βυζαντίῳ, τέταρτον δ' ἐπισκοπικὸν ναὸν ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτόθι τοῦ χριστιανισμοῦ γράφει ὁ Δωρόθεος ὅτι ἔκτισεν ὁ Καστῖνος τῷ πρώτῳ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἔτει. Πρὸς εὐδόωσιν τῆς χρονολογίας ἀναφέρω τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀλλαχοῦ.

237—242 20. ΕΥΓΕΝΙΟΣ Α'.

Τὸ ὄνομα αὐτοῦ σιωπᾷ μὲν ὁ Δωρόθεος, ἀναφέρουσι δ' οἱ πολλῷ μεταγενέστεροι χρονογράφοι Συμεὼν Λογοθέτης καὶ Γεώργιος Κεδρηνὸς, ὡς ἐπισκοπήσαντος ἐπὶ Γορδιανοῦ· ὁ ἕτερος τούτων καλεῖ *δεύτερον ἐπίσκοπον* τὸν Εὐγένιον τοῦτον, ὁρῶ δ' ὅτι τὸ δεύτερος εἰ μὴ ἐτέθη κατὰ λάθος, διότι οὐδὲν ἀναγινώσκομεν παρὰ Κεδρηνῷ, σημαίνει δεύτερον ἐπὶ Γορδιανοῦ, οὗ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος, τῷ 240, ἐχειροτονήθη. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει 'να παρατείνωμεν τὴν ἱερωσύνην τοῦ Καστίνου μέχρι τοῦ 240, ἢ τοὐλάχιστον 'να δεχθῶμεν ἕτερον ἐπίσκοπον ὄντα πρὸ τοῦ Εὐγενίου; Τὸ στάδιόν ἐστιν ἀρκετὰ ἐλεύθερον εἰς εἰκασίας ἀπείρους.

Παρ' ἀμφοτέροις τοῖς χρονογράφοις ἔτη ἐπισκοπῆς τοῦ Εὐγενίου γράφονται εἴκοσι πέντε. Εἰκάζω ὅτι τὸν δεύτερον ἀριθμὸν μόνον πρέπει 'να θεωρήσωμεν μᾶλλον πιστευτὸν, τοῦ «εἴκοσι» παρέλκοντος.

242—272 21. ΤΙΤΟΣ.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου γράφει Τίτον, ὡς καὶ ὁ

παρὰ Νικηφόρῳ πατριάρχῃ κατάλογος καὶ ὁ τοῦ Καλλίστου Ξανθοπούλου. Ὁ παρὰ Leunclavii καταλογος ὀνομάζει Τράτον· ὁ Ματθαῖος Κιγάλας ἔγραψε «Τάρατος ὁ καὶ Τίτος», ὅπερ τοσοῦτον ἠλλοιώθη παρὰ Φιλίππῳ Κυπρίῳ, ὥστε κατήντησεν ἀγνώριστον· δηλαδή· «Τάρατος, ὁ Κιτήτης»(!!). Παρά τισι καταλόγοις ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Τίτου γράφονται τριάκοντα πέντε καὶ μῆνες ἕξ· παρ' ἀρχαιοτέροις ὅμως τριάκοντα. Ὅσῳ ὀλιγώτερα, τοσοῦτον ἡ χρονολογία εὐοδοῦται[27].

Ἐπὶ τοῦ Τίτου κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐμαίνοντο οἱ διωγμοὶ τῶν αὐτοκρατόρων Δεκίου, Γάλλου καὶ Οὐαλεριανοῦ.

Ὁ Συναξαριστὴς τοῦ Νικοδήμου ποιεῖται μνείαν τοῦ ἱεροῦ Τίτου τῇ 4 ἰουνίου.

272;—303

22. ΔΟΜΕΤΙΟΣ.

23. ΡΟΥΦΙΝΟΣ.

Ὁ δεύτερος τούτων, ὁ Ῥουφῖνος ὄφλον οὐκ ἀναιρέται

27. Πόσον ἐσφαλμέναι καὶ ταραττόμεναι εἶναι αἱ χρονολογίαι τοῦ Κιγάλα καὶ τοῦ Φιλίππου Κυπρίου δείκνυται ὁ παρατιθέμενος συγχρονικὸς χρονολογικὸς πίναξ. Περὶ τοῦ Τίτου γράφει ὁ ψευδώνυμος Μαθῆς· «Ἐκ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ Δωροθέου φερομένου καταλόγου τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βυζαντίου ἡ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρηνίας ἀνάγραπτα ἐκδίδεται εἰς τὸν ἁρμόζοντα θαῦμα τοῦ Κτιστίνου Τίτον ἢ Τράτονα· τῆς πρώτης ἐκδόσεως σελ. 8. Ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ Δωροθέου γράφεται λίαν σαφῶς· «ὃ δὲν Κωνσταντῖνος (δηλ. Καστῖνος) ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ἔτει ἐκκλησίαν ἄλλην ἀνέστησεν ἐσωθεν τοῦ Βυζαντίου Εἰρηνείας τῆς μάρτυρος τὸν οἶκον προσαγορεύσας. . . . Ἐκεῖ τέλος τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τελέσας, Τίτον θαῦμα καταλιμπάνει». Ἐν ταῖς τοῦ καταλόγου τῶν ἐπισκόπων προτεταγμέναις αἰτήσεσιν, αἵτινες ἐγράφησαν ὑπὸ Πρωκοπίου πρεσβυτέρου, γράφεται «ὅτι περ ὁ σεπτὸς οἶκος τῆς ἁγίας Εἰρηνίας ἐν τῷ Πατρίῳ ὑπὸ Τίτου τινὸς ἐκτίσθη ἀπὸ πρώτης, ὅτις Τίτος γεγονὼς ἐπίσκοπος» κτλ. Τὰ προτεταγμένα εἶναι τοῦ Προκοπίου· ὁ κατάλογος τῶν ἐπισκόπων ἔργον τοῦ Δωροθέου· ὁ μακαρίτης Μαθῆς συνέχεε τὰ μὲν τοῖς δέ.

παρὰ τῷ Λογοθέτῃ Συμεὼν ἐπισκοπήσας ἔτη ἐννέα, ἐπ Νουμεριανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, (25 δεκεμβρίου 283—12 σεπτεμβρίου 284) ἄρξαντος ἐν ἔτος, ἀκμάζων. Εἰς δὲ τὸν Δομέτιον ἢ Δομετιανὸν οἱ μὲν κατάλογοι τοῦ Δωροθέου, Καλλίστου Ξανθοπούλου, ὁ παρὰ Leunclavii καὶ οἱ κατόπιν ἀποδίδουσιν ἔτη ἐπισκοπῆς εἴκοσι τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ, ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου εἴκοσιν ἓν καὶ μῆνας ἕξ, εἰ καὶ ἄλλος τις εἶπε δεκατέσσαρα μόνον[28]. Τοῦ Δομετίου καὶ τοῦ Ῥουφίνου ἡ ἀρχιερατεία ἐκτείνεται εἰς ἔτη τριάκοντα καὶ τι πρὸς, ἀμφότεροι δ' εἶδον τὸ πλεῖστον ἡσυχίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πλὴν τοῦ Δομετίου, ὅστις εἶδεν εἰς τὰ τελευταῖα τῆς ἐπισκοπῆς ἔτη ἐγειρόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ τὸν μανιωδέστερον τῶν κατὰ χριστιανῶν διωγμῶν.

Ὁ ἐπίσκοπος Δομετιανὸς ἢ Δομέτιος ἦν, κατὰ πάντας τοὺς γνωστοὺς ἡμῖν καταλόγους, ἀδελφὸς Πρόβου τοῦ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτορος, ὅστις βασιλεύσας ἓξ ἔτη, ἀπὸ τοῦ 276—282, ἐγέννησεν υἱὸν, γνωστὸν ἐκ τῶν ὑπομνημάτων, τὸν Ἀδριανὸν, χριστιανὸν γενόμενον, μαρτυρήσαντα δ' ἐπὶ Λικινίου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαλερίου[29]. Τοῦτου τὸ λείψανον ὁ ἐπίσκοπος Μητροφά-

28. Banduriі παρεμβάλλει εἰς τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον. Νικηφόρου πατριάρχου χρονογραφία σύντομος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου· κατὰ τὴν ἔκδοσιν Βενετίας, 1729.

29. Φαίνονται μοι συγκεχυμένα τὰ ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου φερόμενα περὶ τῶν δύο μαρτύρων Ἀδριανῶν· τάττεται ὁ βασιλόπαις Ἀδριανὸς μαρτυρῶν μετὰ τῆς συζύγου Ναταλίας τῇ 26 αὐγούστου 298· περὶ τούτων δ' ἀκριβέστερος ἔγραψα περὶ δοκίας· Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ Νεῶ· σελ. 9, στιχ. 3. Ἐὰν ᾖ ἡ μόνη ἢ ἡ ἀρχαιοτέρα πηγὴ τῶν γραφέντων ὁ ἱερὸς Δωρόθεος, οὗτος τίθησι τὸ μαρτύριον τοῦ βασιλόπαιδος Ἀδριανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ γενόμενον, ἐπὶ Λικινίου, μετὰ τὴν Κάρου τοῦ βασιλέως ἀναίρεσιν, πάντως μετὰ τὸ ἔτος 307. Εὐνόητον δὲ τὰ παρὰ Δωροθέῳ περὶ τῶν Ἀδριανῶν καὶ τῆς Ναταλίας, ἥτις ἦν σύζυγος

νης εἰς Νικομήδειαν ἀπελθών καὶ ὑποκλέψας, οὐ μόνον ἅτε λείψανον μαρτυρικόν, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς αὐτῷ, καθά λέγεται, ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθετο ἐν τῷ πρώτῳ ναῷ τῷ ἐν Ἀργυροπόλει κτισθέν ὑπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ἐν τῷ ὑπογαίῳ σπηλαίῳ. Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι ὁ Ἀδριανὸς προσῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ αὐτοκράτορος Πρόβου[30].

Ὁ ἐπίσκοπος Δομέτιος ἀνήγειρεν ἐν Βυζαντίῳ, κατὰ τὸ Πετρίον, τὸν τέταρτον ἐπισκοπικὸν οἶκον, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Εὐρημίας, μαρτυρησάσης ἐπ' αὐτοῦ[31].

303—315 21. ΠΡΟΒΟΣ.

Υἱὸς τοῦ Δομετίου, διεδέξατο τὸν πατέρα, ἐπεσκόπησε δ' ἔτη δώδεκα, σύγχρονος καὶ οὗτος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου γενόμενος.

....

Εἰς τὸν Πρόβον ἀποτερματίζων τὴν εἰς τὴν πατριαρχικήν μου ταύτην ἱστορίαν εἰσαγωγήν, καταλείπω τοῖς εἰδικοῖς καὶ ἐκείνας, ὅσους οὐδαμῶς ζαλίζουσιν οἱ ἀριθμητικοὶ ὑπολογισμοί, ἵνα γράψωσιν ἀκριβείας. Κλείω τὸν κα-

---

τοῦ ἐνὸς τούτων, οὐχὶ τοῦ βασιλόπαιδος ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου, μαρτυρήσαντος ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, εἰκοστατίαν πρὸ τοῦ Λικινίου.

30. Ὁ αὐτοκράτωρ Πρόβος «ἐτυράγη ἐν Σιρμίῳ, ὢν ἐτῶν πεντήκοντα», κατὰ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον τῷ 282. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὁ Ἀδριανός, ὡς καὶ ὁ Πρόβος, προσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν, τῷ 282, κατὰ τὰς εἰς τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον notas τοῦ Bandurii, ἐλαβεῖτο οὕτως ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ Ῥουφίνου, πεμπάντου τοὺς βυζαντίους μέχρι Νουμεριανοῦ (—284), ὑπὲρ ὃν τακτέον τὴν ἐπισκοπείαν Πρόβου. Περὶ τούτων ὅρα κατωτέρω τὰς ἡμᾶς χρίσεις ἐν τῷ λόγῳ περὶ Μητροφάνους.

31. βλ. τὰ ἡμᾶ «Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ», ἀπὸ σελ. 11—14.

ταλογον, προσεπιτάττων ὅτι «ἅπαντες οἱ τοῦ Βυζαντίου διδάσκαλοι καὶ ὑπομονητικοὶ γενόμενοι διὰ ταπεινοφροσύνην, τὰς μὲν τυραννικὰς ἀπέφυγον ἀπειλάς, τοῖς δὲ ἐξ ἐθνῶν ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ τὸν ἔνθεον ἐπέσπειρον λογισμόν»[32].

---

32. Ταῦτα κατὰ Δωρόθεον· ὃν ἐγὼ ἔχω τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου κατὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσιν τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ, εἰς ὃ ἀπὸ σελ. 342—350 ἐκτείνεται.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου	Κατάλογος Δωροθέου	Κατάλ. Νικηφόρου	Κατάλ. Καλλίστου
ΣΤΑΧΥΣ	38	38	38
ΟΝΗΣΙΜΟΣ	54—68	54	54
ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ Α'	71	68	68
ΠΑΟΥΛΟΣ	89	85	86
ΣΕΔΕΚΙΩΝ	103	101	102
ΔΙΟΓΕΝΗΣ	114	110	111
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ	129	125	126
ΦΗΛΙΞ	136	132	133
ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ Β'	141	137	138
ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣ	158	154	144
ΕΥΖΩΪΟΣ	162	158	
ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ	168	164	
ΛΑΥΡΙΟΣ	180	176	
ΠΕΡΤΙΝΑΞ	193	179	
ΟΥΛΠΙΑΝΟΣ	212	198	
ΜΑΡΚΟΣ Α'	223	209	
ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ	*λείπει*	*παρ' ὅπασι*	
ΚΥΡΙΑΚΟΣ Α'	236	222	
ΚΑΣΤΙΝΟΣ	252	238	
ΕΥΓΕΝΙΟΣ Α'	*λείπει*	*παρ' ὅπασι*	
ΤΙΤΟΣ	259	243	
ΔΟΜΕΤΙΟΣ ΡΟΥΦΙΝΟΣ	293	276	
	λείπει	*παρ' ὅπασι*	
ΠΡΟΒΟΣ	319 ἕως	300	
ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ Α'	—339	—312	

Ἐντεῦθεν ἐνέστε ἀναφέρει τὰ ἔτη τῶν ἐπισκοπῶν ὁ Καλλίστος.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ

ΠΡΩΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Κατάλ. Leunclav.	Κατάλ. Κιγάλα	Κατάλ. Φιλίππου	Κατάλ. Μαθᾶ	Κατάλογος Μ. Γεδεών.
38	38	38	37	38
54	54	54	53	54—68
68	68	68	67	71
86	86	86	84	89
102	102	102	101	105
111		111	110	114
126	*παρ' ὅπασι*	126	125	129
133		133—8	132	136
138		*λείπει*	*λείπει*	141
156	166	159	137	144
160	170	159—176	141	148
176	186	176	157	154
188	197	186	168	166
201		200	182	169
220	229	219	201	187
231	240	230	212	198
τοῖς	*πατριαρ*	*χιοῖς*	*καταλόγοις*	211
244	253	243	225	214
260	269	259	241	230
τοῖς	*πατριαρ*	*χιοῖς*	*καταλόγοις*	237
267	276	266	248	242
303	312	302	283	272
τοῖς	*πατριαρ*	*χιοῖς*	*καταλόγοις*	303
327	337	326	308	—303—
339	319	;;;	320	—315

313—325; 25. ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ Α'.

Προεισαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μετὰ τὸν ἱερὸν Πρόβον δέκα πρώτων ἀρχιεπισκόπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως θεωρητέαι αἱ ὀλίγαι λέξεις αὗται, ὅσαι προτάττονται ἐντεῦθα. Ἡ χρονολογία τῶν δέκα πρώτων πατριαρχῶν τῶν μέχρι τοῦ ἱεροῦ Νεκταρίου ἐπισκοπησάντων, δηλ. Μητροφάνους, Ἀλεξάνδρου, Παύλου, Εὐσεβίου, Μακεδονίου, Εὐδοξίου, Δημοφίλου καὶ Εὐαγρίου, Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ χρήζει διορθώσεως. Ἰδὲν ὅ,τι λέγει τις δυνατὸν ἵνα θεωρηθῇ ἐν τινι μέτρῳ εἰκασία. Ὁ δὲ θέλων ἵν' ἀκριβώσῃ τὰς ἰδίας πληροφορίας δύναται ἵν' ἀναβάμῃ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρονογράφους Θεοφάνη καὶ Χρονικὸν Πασχάλιον, εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἱστοριογράφους Σωκράτην Σχολαστικὸν καὶ Ἑρμείαν τὸν Σωζόμενον, Θεοδώρητον Κύρου καὶ τὸν ἀριανίζοντα Φιλοστόργιον. Ἡρὸς ὅσα γράφουσιν οἱ συγγραφεῖς οὗτοι συγκρίνω τὰς εἰδήσεις, αἵτινες εὑρίσκονται ἐν τῇ «Πολιτείᾳ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων γερομένων ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου» καὶ ἐν τῷ «Βίῳ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Παύλου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ». Τὰ δύο ταῦτα ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξέδωκα ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμῳ Δ, ἐν σελίσι 287, 296, 306, 321 καὶ ἐν σελίσι 358, 376 καὶ ταῖς ἑφεξῆς. Οὐχὶ σπανίως προστρέχω εἰς τὰς εἰδήσεις τῶν ἐπιτόμων πατριαρχικῶν καταλόγων, οὐδὲ δύναμαι 'να θεωρήσω ἐμαυτὸν ἀπηλλαγμένον ἀμφιβολιῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν σφαλμάτων, εἰς ὅσα ἐνέπεσα ἴδε τὴν 286 σελίδα τοῦ Δ τόμου τῆς «Ἐκκλ.

Ἀληθείας») ἡ δεχόμενος τὴν χρονολογίαν, ἥτις κεῖται παρὰ τῷ κλεινῷ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἱστοριογράφῳ Καισαρι Βαρωνίῳ.

Ὁ ἱερὸς Μητροφάνης ἐγένετο, κατὰ τοὺς καταλόγους, υἱὸς τοῦ Δομετίου καὶ ἀναψιὸς Πρόβου τοῦ αὐτοκράτορος, ἔζησε δὲ, καθὼς ἡ «πολιτεία» γράφει, ἔτη ἑκατὸν δέκα καὶ ἑπτά, γεννηθεὶς κατὰ συνέπειαν τῷ 208, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἀπέθανε τῷ 323, ἢ τῷ 210 ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἀπέθανε τῷ 327. Δέχομαι δὲ τὸ 327 ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ, παραδεχόμενος μὲν τὸ 340 ὡς ἔτος θανάτου τοῦ ἱεροῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ δὲ παρά τισι φερόμενα εἴκοσι τρία ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ κακῶς γραφέντα ἀντὶ δεκατριῶν. Δυστυχῶς ὅμως ἀδύνατον 'να εὑρεθῇ ἡ εἰκασία περί τε τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως καὶ τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους, διότι ὁ αὐτοκράτωρ Πρόβος «ἐσφάγη ἐν Σιρμίῳ ἐτῶν ὢν πεντήκοντα» τῷ 282, κατὰ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον· ἐὰν ὑποτεθῇ δ' ὅτι Δομέτιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦν κατὰ εἰκοσιπέντε ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Πρόβου, συνάγομεν ὅτι ἐγεννήθη τῷ 207 ὁ Δομέτιος, συνεπῶς δ' ὁ Μητροφάνης ἦν ἀδύνατον 'να γεννηθῇ κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ τὴν «πολιτείαν» συγγράψαντος οὔτε τῷ 208, οὔτε τῷ 228.

Θέλομεν θεωρηθῇ εὐτυχεῖς εἴπερ ἠδυνάμεθα 'να γινώσκωμεν ἀκριβῶς τὰ ἔτη τῆς τοῦ Μητροφάνους ἐπισκοπῆς· φαίνεταί πως βέβαιον ὅτι ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἦν ποιμαίνων τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανοὺς καθ' ὃν καιρὸν ἡ ἐν Νικαίᾳ συνεκροτεῖτο Α' οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον βάλλει τὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ τῷ 313, τὸν δὲ θάνατον τῷ 323, παρατεῖνον τὴν ἐπισκοπείαν ἔτη δέκα, ἥτις ὅσα βάλλουσι καὶ οἱ ἐπίτομα πα-

τριαρχικοὶ καταλογοι[33]. Εὐτύχιος ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὑπολογίζει διαφόρως, ἀναγράφων τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου Μητροφάνους τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου[34].

Ἡ πατριαρχεία τοῦ Μητροφάνους ἦν ἔρημος, διότι οἱ διωγμοὶ ἔπαυσαν, ηὐτύχησε δ' ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἵνα ἴδῃ τὸν χριστιανισμὸν ἀνεγνωρισμένην θρησκείαν τοῦ κράτους καὶ τοὺς χριστιανοὺς ἐλευθέρως θρησκεύοντας. Ἐπὶ τοῦ Μητροφάνους ἐγένοντο τὰ σπουδαιότερα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας γεγονότα· δηλονοῦν ἡ ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν εἴκοσιν ἱερῶν αὐτῆς κανόνων[35]· ἡ εἰρήνευσις τῆς Ἐκκλησίας, ταραττομένης δεινῶς ἕνεκα τῶν ἀσεβῶν διδασκαλιῶν τοῦ Ἀρείου, διδάσκοντος μὲν κτίσμα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καταδικασθέντος δ' ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης· ἡ σύνταξις τοῦ ἱεροῦ συμβόλου τῆς πίστεως, περιληφθέντος ἐν τῷ Ὅρῳ τῆς ἁγίας Α' Συνόδου, μέχρι τῶν πρώτων λέξεων τοῦ Η' ἄρθρου[36]· τέλος ἡ κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦ-

33. Οἱ καταλογοι κεῖνται πάντες, οὓς ὑπ' ὄψιν ἔχω, παρὰ Ἀνσελμῳ τῷ Βανδουρίῳ ἐν τῷ Imperium Orientale, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βενετίας, ἀπὸ σελίδος **161**—**194**. Βλέπε καὶ τὰς εἰς αὐτοὺς παρεκβολὰς καὶ τοὺς ὑπομνηματισμοὺς ἀπὸ σελίδος **613**—**699** τοῦ Β' τόμου.

34. «Anno imperii ejusdem vicessimo tertio mortuus est Metrophanes patriarcha Constantinopolitanus, cum tres annos cathedram occupasset, factusque est post ipsum Alexander patriarcha Constantinopolitanus, qui octo anno sedit, deinde mortuus est». Eutychii Annales· Migne Patrologiae Graecae τόμ. PIA', στήλη 1016.

35. Εὑρίσκομεν προχείρως τοὺς κανόνας τούτους μετὰ τῶν ἑρμηνειῶν αὐτῶν παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ ἐν Συντάγματι ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Β', σελ. **113**—**161**.

36. «καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Ὁ εἰμενὴς ἀναγνώστης μου βλέπει ὅτι ἐν τῇ **Πατριαρχικῇ Πίνακι** οὐδαμοῦ ἐγένετο εἰς ἀνάπτυξις καὶ μακρὸν λόγον περὶ συνόδων, αἱρέσεων καὶ συγγραμάτων, οὔτε εἰς ἀναλύσεις τῶν συγγραμμάτων τῶν κατόπιν πατριαρχῶν, ἢ εἰς ἔκθεσιν τῆς

το δὲ τὸ μέγα ἄστυ, γράφει ὁ χρονογράφος Ζωναρᾶς, πρότερον ἐπισκοπὴ τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας ὄν, «ὡς ὑπὸ Σευήρου τοῖς πειρινθίοις ὑποτεθὲν, εἰς τιμὴν ἀνήγαγε πατριαρχικήν»[37] Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. Παράδοσίς τις ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ Μητροφάνους μετεκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τοὺς δώδεκα κορίνους τῆς ἀρτοκλασίας τοῦ Κυρίου, οὓς ἔκρυψεν ὁ κτίτωρ τῆς πόλεως ταύτης αὐτοκράτωρ, συμβουλῇ τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους, «ἐν τῷ εἰλήματι τοῦ Φόρου», μᾶλλον ὑπὸ τὴν στήλην τὴν τουρκιστὶ καλουμένην Τσεμπερλὶ τάς[38]. Ἐπὶ Μητροφάνους ἐτέθησαν τὰ θεμέλια πολλῶν μεγάλων τῆς πρωτευούσης πόλεως οἰκοδομῶν, βεβαίως δὲ καὶ τῶν τριῶν μεγίστων ναῶν: ἁγίας Σοφίας, ἁγίας Εἰρήνης καὶ ἁγίας Δυνάμεως[39].

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους τῇ 4 ἰουνίου. Κατά τινα παράδοσιν, Ἰάκωβος ὁ Νισίβεως τῆς Μεσοποταμίας ἐπίσκοπος, εἷς τῶν ἁγίων πατέρων τῆς Α' συνόδου γενόμενος, ἐκήδευσε τὸν ἄνδρα[40]. Ἐκ τῶν εἰς τὸν ἅγιον Μητροφάνην δύο κανόνων τῶν ψαλλομένων κατὰ τὴν 4 ἰουνίου, τοῦ μὲν ἑνὸς ὁ ποιητὴς ἐστιν ἄγνωστος· τὸν δ' ἕτερον ἔγραψεν ὁ

διδασκαλίας αὐτῶν, ἵνα μὴ συμπεριθῶσιν οἱ Πίνακές μου ἀντικείμενον ἀντίκον εἰς τὴν καθόλου ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν συνόδων, εἰς τὴν Πατρολογίαν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν αἱρέσεων. Τὸ τοιοῦτο γίνεται μόνον εἰς τὰς βιογραφίας τῶν μετὰ τὴν ἕλωσιν πατριαρχῶν.

37. Ἰωάννου Ζωναρᾶ Ἐπιτ. Ἱστορ. βιβλ. ΙΓ', 3.

38. Ἡ παράδοσις κεῖται παρὰ Βανδουρίῳ· βιβλ. Ε', σελ. 73. Α' τόμου.

39. Ἀνέκδοτα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κτισθέντων ναῶν τὰς καλὰς παρατηρήσεις τοῦ μακαρίτου Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου· Κωνσταντινούπολις, τόμ. Α', σελ. 122.

40. Νικοδήμου Συναξαριστής· 31 ἐκτωβρίου.

Νικόλαος Μαλαξὸς, ὡς ἐκ τῆς ἀκροστιχίδος τῶν θεοτοκίων τοῦ κανόνος ἐμφαίνεται.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Μητροφάνους ἀνηγέρθη ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, κατά τινα παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἀναστηλώσαντος καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἣν ἀκολούθως οἱ ἀρειανοὶ κατέκαυσαν[41]. Ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Μητροφάνους, κειμένῳ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπτασκάλῳ, ἀπεθησαυρίζοντο καὶ τὰ λείψανα αὐτοῦ[42].

325;—340 26. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὁ μακάριος Ἀλέξανδρος ὁμολογεῖται παρὰ πάντων τῶν πλησιέστερον τοῖς χρόνοις τούτοις ζησάντων ἱστοριογράφων ἀνὴρ ἄπειρος μὲν λόγων, ἀλλ' ἐναίσιος, καλὸς κἀγαθὸς, θεοφιλὴς, ὡς ὁ Ἑρμείας καὶ ὁ Σωκράτης λέγουσι, καὶ κατὰ τὸν Θεοδώρητον «ἀποστολικοῖς χαρίσμασι λαμπρυνόμενος»[43]. Ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὁ μὲν ἱερὸς Μητροφάνης ἠμποδίσθη διὰ βαθὺ γῆρας νὰ συνεδρεύσῃ, παρουσίαζε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ὢν τότε πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως[44]· ὅτε δ' ἔληξαν αἱ τῆς συνόδου ταύ-

41. Βανδουρίου βιβλ. Γ' καὶ Ε', σελ. 32, 73, καὶ Α', σελ. 29.

42. Δουκαγγίου Constantinopolis Christiana· ἔκδοσ. Βενετίας, 1729, βιβλ. Δ', σελ. 89, στήλη α'. Ἴσως ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μητροφάνους ἦν ἔξω τοῦ Κοντοσκαλίου, εἰ μὴ ἄρα τὸ σήμερον Ἐγρίκαπ. Σκαρλάτου Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. Α', σελ. 277 καὶ 605.

43. Θεοδωρήτου Κύρου Ἐκκλησ. Ἱστορίας βιβλ. Α', κεφ. Ζ' ἐκδόσ. Εὐγενίου Βουλγάρεως· τόμ. Γ', σελ. 727. Ἀνάγνωθι Σωκράτους Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Α', κεφ. 27. Σωζομένου Ἐκκλ. Ἱστορ. Α', 18.

44. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου γράφων ὅτι, «τῆς βασιλευούσης πόλεως ὁ πρωτεῖος ὕστερον διὰ γῆρας, πρεσβύτερα δὲ αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν ἐν τῇ Α' Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σιωπᾷ τὸ ὄνομα τοῦ τότε πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς σιωπῶσι Σωκράτης καὶ Σωζόμενος· ὁ Γελάσιος ἐν Συντάγματι ἀναφέ-

της ἐργασίαι ὁ Ἀλέξανδρος, μολονότι διέτρεχε τὸ ἑβδομηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, μετὰ χαρᾶς ἀνέλαβεν ἰσαποστολικὴν περιοδίαν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ καὶ Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς νήσοις ἔτι, κοινοποιῶν τὸν κατὰ τῆς ἀρειανῆς αἱρέσεως ὅρον τῆς Νικαιανῆς συνόδου καὶ κηρύττων τὸ ὀρθὸν δόγμα.

Τὸν μακάριον Ἀλέξανδρον συνέστησεν ὡς διάδοχον, κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς, αὐτὸς ὁ Μητροφάνης, ἐπιστρέψαντα δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐχειροτόνησαν οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παραμένοντες τῆς Α' συνόδου πατέρες πατριάρχην τῆς τότε πρωτευούσης τοῦ κράτους, ἧς καὶ τὰ ἐγκαίνια ἐτέλεσε.

Τὴν πατριαρχείαν ὅλην τοῦ ἱεροῦ Ἀλεξάνδρου πληροῦσιν αἱ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπήρειαι τῶν ὀπαδῶν καὶ φίλων τοῦ Ἀρείου, ὃν ἐπὶ τέλους ἐπέμενεν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος ὅπως δεχθῇ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς κοινωνίαν. Ἦν δὲ τότε μεγάλη τοῦ λαοῦ ταραχὴ καὶ σύγχυσις ἐν Κωνσταντινουπόλει, διχῇ διαίρεσις αὐτοῦ, καὶ φόβος κινδύνων νέων καὶ φονικῶν στάσεων. Δακρυβρόων ὁ ἱερὸς Ἀλέξανδρος προσηύχετο πρηνὴς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὡς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ Σωζόμενος, Σωκράτης καὶ Νικηφόρος Καλλιστος ὁ Ξανθόπου-

ρει ἑτοῖς τότε τὸν Μητροφάνην, ὡς καὶ ὁ Νικηφόρος Καλλιστος καὶ ὁ Ζωναρᾶς καὶ ἄλλοι· ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Θεοδώρητος ἀναφέρουσιν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς Α' Συνόδου τὸν Ἀλέξανδρον· βλ. Εὐσεβίου εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου Γ', 7. Σωκράτους Α', 8. Σωζομένου Α', 17. Φωτίου Μυριοβίβλιον, κώδ. ΙΗΙ'. Νικηφόρου Καλλίστου Ἐκκλ. Ἱστορ. Β', 14. Ζωναρᾶ Β', 4. Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἱστορ. Α', 3. Ἐπὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Συνόδου λέγεται τὸν Μητροφάνην ἐπισκοποῦντα καὶ ὁ Petrus de Marca βιβλ. Ε' de concordia Sacerdotii et Imperii· ὁ δὲ Ant. Pagi λέγει ὅτι διεδέξατο ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Μητροφάνην ἀποθανόντα μετὰ τὴν σύνοδον· βλ. τὰς γραφὰς ἐν Variorum annotationes εἰς Θεοδωρήτου Κύρου Ἐκκλ. Ἱστορ. Α', 3.

λος γράφουσιν· «Εἰ Ἄρειος αὖριον συνάγεται—παρεκάλει τὸν Θεὸν λέγων — ἀπόλυτον ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου, καὶ μὴ συναπολέσῃς εὐσεβῆ μετὰ ἀσεβοῦς. Εἰ δὲ φειδὴ τῆς Ἐκκλησίας σου, οἶδα δὲ ὅτι φειδῇ, ἔπιδε..... καὶ μὴ δῷς εἰς ἀφανισμὸν καὶ ὄνειδος τὴν κληρονομίαν σου. Καὶ ἀρον Ἄρειον, ἵνα μὴ, εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δόξῃ καὶ ἡ αἵρεσις συνεισέρχεσθαι αὐτῷ, καὶ λοιπὸν ἡ ἀσέβεια νομισθῇ ὡς εὐσέβεια»[45]. Γνωστὸν ἐστι καὶ παριτὸν ἐπομένως ἀποβαίνει ἵνα σημειωθῇ ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ἡτοιμάζετο ἵνα συλλειτουργήσῃ μετὰ τοῦ ἱεροῦ Ἀλεξάνδρου ὁ δυσσεβὴς Ἄρειος ὑπέστη φρικτὴν τὴν τιμωρίαν τῶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ καὶ Λόγον βλασφημιῶν, ἀποθανὼν αἴφνης ἐν ἀποπάτῳ. Μετὰ τὸν τοῦ αἱρεσιάρχου θάνατον, ἡ Ἐκκλησία ἐξηκολούθει καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ταραττομένη, ὁ δὲ μακάριος Ἀλέξανδρος ἠγωνίζετο τριετίαν σχεδὸν ὑπερμαχῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως καὶ στηρίζων ἐν ταύτῃ τοὺς χριστιανούς[46].

Ἀπεβίωσεν ὁ Ἀλέξανδρος πιθανῶς τῷ **340**, κατὰ τὴν 30 αὐγούστου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πανηγυρίζει τὴν μνήμην αὐτοῦ. Ἡ εἰς αὐτὸν ἀκολουθία καὶ ὁ κανὼν ἄγνωστόν ἐστιν ὑπὸ τίνος συνετάχθη[47].

Παράδοσίς τις ἀναφέρει ὅτι εὐθὺς μετὰ θάνατον ἀνεστη-

---

45. Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἱστορ. Α', 13. Ἀθανασίου τοῦ Μ. πρὸς Σεραπίωνα. Ἅπαντα Ἀθανασίου· τῆς ἐκδόσεως τῶν Βενεδικτίνων τόμ. Α', μέρος Α', σελ. 340 καὶ ἑξ.

46. Σωκράτους Α', 38. Σωζομένου Β', 29, 30, 31: «ἀλλὰ γὰρ οὗτοι τούτων τελευτήσαντος τέλος ἔσχεν· ἡ ζήτησις δ' οὐκ εἶχε διχοῦσθαι, σὺν ἐπαύσαντο οἱ τὰ αὐτῷ φρονοῦντες τοῖς τάναντία δοξάζουσιν ἐπιβουλεύεσθαι». Νικηφόρου Καλλίστου Η', 52.

47. Ἡ «πολιτεία Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου», ὁ Σωκράτης Β', 6, ὁ Σωζόμενος Γ', 4 καὶ ὁ Κάλλιστος Θ', 4 γράφουσιν 23 μὲν τὰ ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου (νομίζω 43) ἐννενήκοντα δὲ καὶ ὀκτὼ τὰ ὅλα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἐγεννήθη ἄρα γε τῷ **242**.

λώθη τοῦ ἱεροῦ Ἀλεξάνδρου ἡ εἰκών, κειῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν· κατὰ λάθος ὁ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς τοῦ Μητροφάνους καὶ τῆς τοῦ Παύλου τὴν ζωγράφησιν διαταξας αὐτοκράτωρ ἐγράφη Κωνσταντῖνος[48]· εἰκάζω ὅτι ἀνεστήλωσεν αὐτὰς ὁ Κωνστάντιος.

340—341 **27. ΠΑΥΛΟΣ Α' τὸ α'.**

Προκειμένου λόγου περὶ Παύλου Α' τοῦ ὁμολογητοῦ, καθηκόντως πλείονες στίχοι περὶ αὐτοῦ δέον ἵνα γραφῶσιν, ὅπως γνωστοὶ γένωνται τοῖς ἀναγνώσταις οἱ λόγοι, οἵτινες μὲ κινοῦσιν εἰς διόρθωσιν, ὡς νομίζω, τῶν κειμένων χρονολογιῶν. Ἐν τῷ «βίῳ» τοῦ Παύλου, ἐκδοθέντι ὑπὸ Migne ἐν **Patrologiae** τόμῳ **PLΣ'** στήλῃ **883—896**, ὑπὸ Θεοφίλου Ἰωάννου ἱεροδιακόνου ἐν τοῖς «Ἁγιολογικοῖς αὐτοῦ Μνημείοις» καὶ ὑπ' ἐμοῦ πρότερον ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», ὁ συγγραφεὺς ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ὡς συνελθούσης τῇ γνώμῃ τῶν δύο βασιλέων, ἑνδεκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐσεβεστάτου πατρὸς αὐτῶν Κωνσταντίνου, τρία δ' ἢ τέσσαρα ἔτη πρὸ ταύτης τῆς συνόδου ἀναφέρεται γενομένη (δηλ. τῷ **344** ἢ **345**) ἡ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἐπιπήδησις τοῦ αἱρετικοῦ Μακεδονίου, ὀλίγῳ δὲ πρὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου συμβάντος ὁ φόνος Ἑρμογένους τοῦ στρατηλάτου ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους, πρὸ τούτου ἡ δευτέρα ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασις τοῦ Παύλου, ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος, καὶ πρὸ ταύτης ἡ ἀπὸ Νικομηδείας εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάθεσις τοῦ Εὐσεβίου.

Ἐὰν ὑπάρχῃ βέβαιον ὅτι ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος ἐγένετο συγχρόνως τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ αὐτόθι κυριακοῦ ὀκταγώνου, δηλαδὴ «ἐν ὑπατείᾳ Μαρκέλλου καὶ Πρόβίνου, ἣν δὲ

---

48. Ἡ παρατιμὴ γίνεται εἰς τὴν σημείωσιν 41.

πέμπτον ἔτος τοῦτο ἀπὸ τῆς τελευτῆς Κωνσταντίνου»[49] αὐτὴ μὲν συνῆλθε τῷ 341, ὀλίγῳ δὲ πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐγένετο ἡ μετάθεσις τοῦ Εὐσεβίου, διαδεξαμένου τὸν Παῦλον, ὑπὸ συνόδου ἀρειανῶν ἀρχιερέων, συγκληθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου. Ἐὰν δεχθῶμεν, ὡς ὁ κλεινὸς Βαρώνιος[50], ὅτι ὁ Παῦλος ἐχειροτονήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀγόμεθα ἵνα πιστεύσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ 341 ἢ κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ 340 ἔτους ὁ Κωνστάντιος, μαθὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν τοῦ Παύλου χειροτονίαν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν ἀνέδειξεν ἀρχιεπίσκοπον τὸν Εὐσέβιον. Τότε ὁ Παῦλος ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον[51], παρ' ᾧ προσφυγὼν ἔμενε καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας πάπας Ἀθανάσιος, γράμματα δὲ λαβὼν ἰσχυρά, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀνατολὴν καὶ πάλιν ἀνέλαβε τὸν ἴδιον θρόνον. Συγχρόνως ὅμως οἱ ἀρειανοὶ ἐχειροτόνουν τὸν αἱρετικὸν Μακεδόνιον, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος ἀπέστελλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἑρμογένην τὸν στρατηλάτην ὅπως ἐξώσῃ τὸν παρὰ τὴν θέλησιν καὶ γνώμην αὐτοῦ ἐπανελθόντα Παῦλον. Ἀλλὰ στάσις ἐγείρεται τοῦ λαοῦ μεγάλη, καθ' ἣν ὁ Ἑρμογένης φονεύεται. Τὸ δεύτερον ὁ Παῦλος εἰς Ῥώμην ἀπελθών, λαμβάνει γράμματα τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος πρὸς τὸν ἐν Ἀνατολῇ βασιλεύοντα ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνστάντιον,

---

49. Σωκράτους Β', 8. Σωζομένου Γ', 5. Ἡ ὑπατεία Μαρκέλλου καὶ Πρόβου συμπίπτει τῷ 341. βλ. Χρονικὸν Πασχάλειον ἐν Ὀλυμπιάδ 280, ἔνθα Μαρκελλῖνον γράφει τὸν ὕπατον ἀντὶ Μαρκέλλου.

50. Baronii Annales ἐτ. 340. Fleuri Hist. Ecclesiast. βιβλ. ΙΒ', 7.

51. Σωκρ. Β', 7. Σωζόμ. Γ', 4. Νικηφ. Κάλλιστος Θ', 4. Ζωναρᾶ βιβλ. ΙΑ', 12. βλέπε περὶ Ἰουλίου τοῦ πάπα τὸν τοῦ Platinae Vitae Pontificum Romanorum· ἐν Κολωνίᾳ, 1626, σελ. 43. Ὁ Μαΐδης ἀναβιβάζει τὸν Παῦλον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 353· βλ Κατάλογον πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως· ἔκδ. α', σελ. 11.

ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπ' αὐτοῦ ἐξορίζεται εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ Φιλίππου τοῦ ὑπάρχου, πονηρῶς πολιτευθέντος, ἀντ' αὐτοῦ δὲ τὸ δεύτερον ἀποκαταστήσαντος τὸν Μακεδόνιον. Ὁ πολύτλας Παῦλος ἀπέρχεται τότε τὸ τρίτον εἰς Ῥώμην, καὶ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Κώνσταντος πρὸς τὸν ἀδελφὸν Κωνστάντιον ἀναλαμβάνει τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον τὸν ἴδιον θρόνον, ἀλλ' ἐξορίζεται μετὰ διετίαν ἢ τριετίαν εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας· ἔνθα ἀπέθανεν.

Ἐκ τῶν ἐπιτόμων καταλόγων ὁ μὲν ἐκ τῆς χρονογραφίας τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου γράφει τρία τὰ ἔτη τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Παύλου, τὴν δὲ δευτέραν περιορίζει εἰς διάστημα βραχύτατον, τὴν τοῦ Εὐσεβίου ἐκτείνει εἰς ἔτη δώδεκα, καὶ τὴν τοῦ Μακεδονίου μετὰ τὴν δευτέραν τοῦ Παύλου εἰς ἔτη δέκα. Ὁ παρὰ Leunclavii καταλόγος μίαν ἀριθμεῖ τοῦ Παύλου δεκαετῆ πατριαρχείαν, μεθ' ὃν τάττει τὸν Εὐσέβιον ἔτη δώδεκα, μεθ' ὃν τὸν Μακεδόνιον, ἐπὶ ἔτη δώδεκα ὡσαύτως. Τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἱστορικοὺς ἔχων ὑπ' ὄψιν, τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους, καὶ τὰ γραφόμενα τοῦ βίου τοῦ Παύλου, οὗ καὶ παρὰ Φωτίῳ εὑρίσκει περιληπτὸν ὁ φιλόλογος ἀναγνώστης[52] καὶ πρὸς τὰ τοῦ Θεοφάνους καὶ ἄλλων χρονογράφων ἀντιβάλλων παραδέχομαι τὰς χρονολογίας, ἃς ὁ ἀναγνώστης προσωτέρω βλέπει.

Παῦλος ὁ πολυπαθὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχος εἵλκε τὸ γένος ἐκ Θεσσαλονίκης[53], ἐπὶ δὲ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἦν διάκονος, ἀριθμούμενος ἐν τοῖς νοταρίοις τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἂν δεχθῶμεν λοιπὸν ὅτι

---

52. Φωτίου Μυριόβιβλος, ἀναγν. ΣΝΖ'.

53. «προσέταξέ τε ὁ ἔπαρχος ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐλθεῖν· ἧς καὶ ἐκ προγόνων ὁ Παῦλος ἐτύγχανεν ὤν». Σωκρ. Β', 16. Νικοδήμου Συναξαριστὴς ἐν 6 νοεμβρίου· ἐκάθητο ἐπίσκοπος εἰς Θεσσαλονίκην, ἦν καὶ οἱ αὐτῷ πρόγονοι πατρίδα εἶχον· βίος Παύλου ἐν § 6. Ὁ Μαΐδης γράφει τὸν Παῦλον Θεσσαλονικέα τὴν πατρίδα!

ἐγεννήθη τῷ 313, εὑρίσκομεν ὅτι νεώτατος ἐχειροτονήθη διάκονός καὶ πρεσβύτερος, ἀλλὰ διέπρεπεν ἐν τοῖς λόγοις, ἐπ' ἐκκλησίαις δὲ διδάξαι λαμπρὸς ὡμολογεῖτο[54]· καὶ παρὰ μὲν τοῦ ἱεροῦ Ἀλεξάνδρου συνεστήθη τῷ πλήθει ὡς «διδάσκαλός τε ἅμα καὶ ταῖς ἀρεταῖς διαλάμπων» καὶ «βίου χρηστοῦ μαρτυρούμενος»[55], ὑπὸ δὲ τῶν ἀρειανῶν κατηγορεῖτο «ὡς περὶ τρυφὴν καὶ βίον ἀδιάφορον ἐσχολακώς»· ταῦτα γράφει ὁ Σωζόμενος, παρατηρῶν ὅτι ὁ Παῦλος ἐδείχθη λίαν ἄπειρος εἰς τὰς τοῦ βίου περιπετείας καὶ εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς σχέσεις ἀδόκιμος, ὡς ἐμαρτύρησαν αὐτὰ τὰ πράγματα· διότι, ἐνῷ τὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων ἠγάπα τοῦτον ἐξόχως, ὄχι μόνον σὐδεμίαν ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ διαβολῶν ἠδυνήθη 'να διαλύσῃ, ἀλλὰ καὶ ἔπεσε θῦμα τῶν ἀρειανῶν σκευωριῶν[56]. Κατὰ τὴν ἀγαθὴν περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ψηφισθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐν τῷ ναῷ τῆς παλαιᾶς ἁγίας Εἰρήνης, κειμένῳ πλησίον τῆς ἁγίας Σοφίας[57]. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν χειροτονίαν, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος, ἐλθὼν ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κωνσταντινούπολιν συγκαλεῖ συνέδριον ἀρειανῶν ἐπισκόπων, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατηγορηθεὶς ὡς μὴ καλῶς ζήσας ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου. Τότε εἰσήχθη, κατὰ θέλησιν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου, ὁ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Νικομηδείας ἐπίσκοπος.

341—342. 28. **ΕΥΣΕΒΙΟΣ.**

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ μεγίστην

54. Σωζόμ. Γ', 3.
55. Σωκρ. Β', 6.
56. Σωζόμ. Γ', 3. Καλλιστος Θ', 4.
57. Α. Γ. Παπαδάκη Βυζαντιναὶ Μελέται· σελ. 336—338, ὅπου καὶ ἡ εἰκὼν ἐξεδόθη τοῦ ναοῦ τούτου.

ἀπελάμβανε τιμὴν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ μακαρίου ἱερομάρτυρος Λουκιανοῦ[58], γενόμενος πρῶτα μὲν ἐπίσκοπος Βηρυττοῦ, κατόπι δὲ Νικομηδείας, ἔτη πολλὰ φαίνεται πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ ἐπαύθη τῷ 325 μὴ θελήσας 'να ὑπογράψῃ τὴν τοῦ Ἀρείου καταδίκην. Μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους, ὑπέβαλε βιβλίον μετανοίας καὶ ἔλαβε πάλιν τὴν ἐπισκοπὴν Νικομηδείας, ἐξώσας τὸν ἀντ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα Ἀμφίωνα. Φίλος τοῦ Ἀρείου διατελῶν, πολλὰ πράγματα παρέσχεν εἴς τε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ εἰς τὸν πολύτλαν Παῦλον, διότι εἶχεν αὐτός τε καὶ ὁ ὁμορρονῶν αὐτῷ Θεόδωρος Ἡρακλείας τὴν ἀξίωσιν ὅτι αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ γνώμη ἔπρεπεν ὡς γειτόνων 'να ζητηθῇ διὰ τὴν τοῦ Παύλου χειροτονίαν[59]. Πολὺ πιθανόν ἐστιν ὅτι καὶ διὰ δωροδοκίας ἐγένετο τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατὴς[60] ὁ Εὐσέβιος, ὃν ὁ Θεοφάνης «τῶν κακῶν καταγώγιον» ὀνομάζει. Σωκράτης ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος λέγει ὅτι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδον ζήσας ὁ Εὐσέβιος ἀπεβίωσεν[61].

Ἁρπάσας τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Εὐσέβιος τρανῶς παρέδη τὸ δεύτερον ἤδη τὰ κατὰ τῆς μεταθέσεως τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ὑπαγορευό-

58. Φιλοστοργίου Ἐπιτ. ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀπὸ φωνῆς Φωτίου πατριάρχου· Β', 13. Ἐγένοντο δὲ μαθηταὶ τοῦ ἱερομάρτυρος Λουκιανοῦ, πλὴν Εὐσεβίου, Μάρις ὁ Χαλκηδόνος, Θέογνις ὁ Νικαίας, Λεόντιος ὁ κατόπιν Ἀντιοχείας, Ἀντώνιος ὁ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας, Μηνόφαντος, Εὐδόξιος καὶ Νικαίκιος· αὐτόθι.

59. Σωζόμ. Γ', 3, 4, 5, 7 καὶ Α', 15, Β', 16. Σωκρ. Α', 6, 14, Β', 7, 8.

60. Ἐκλογαὶ ἱστοριῶν παρὰ Cramer· Anecdota Graeca Parisiensa· τόμ. Β', σελ. 208· «ἑαυτὸν Εὐσέβιος δώροις ἐγκατέζει».

61. Σωκρ. Β', 12. Ὁ δὲ Fleuri ἀνάγει τὴν χειροτονίαν τοῦ Μακεδονίου τῷ 341· βιβλ. ΙΒ', 21.

μενα. «Θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν—γράφει Θεοδώρητος ὁ Κύρου —τοὺς οὕτω κατὰ τῆς τοῦ Μονογενοῦς μανέντας θεότητος ἀδεῶς τοὺς ἄλλους παραδῆναι νόμους». Ἐγκαθιδρυθεὶς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς βασιλευούσης πόλεως καὶ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι συνεχῶς φοιτῶν, οὐδὲ στιγμὴν ἐπαύσατο ῥαδιουργῶν τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως. Πρόφασιν δὲ προβαλλόμενος ὅτι πόθον ἔχει ἵνα ἴδῃ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομηθέντα ναόν, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀρειανὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Νικαίας Θέογνιν ἢ Θεογόνιον, δι' αὐτοκρατορικῶν ἐξόδων, ἁμαξῶν καὶ θεραπείας τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενος. Διελθὼν διὰ τῆς Ἀντιοχείας καὶ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς αὐτῆς πατριάρχου Εὐσταθίου τυχὼν ἀδελφικῆς φιλοφροσύνης καὶ δεξιώσεως, μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, συνεννοηθεὶς δ' ἐκεῖ μετὰ τῶν ὁμορρόνων αὐτῷ ἐπισκόπων Εὐσεβίου Καισαρείας, Πατροφίλου Σκυθοπόλεως, Ἀετίου Λύδδης καὶ Θεοδότου Λαοδικείας, ἀνέβη εἰς Ἀντιόχειαν καὶ καθήρεσεν ὁ δείλαιος τὸν ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον Εὐστάθιον, σκευωρήσας κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν ἐπὶ μοιχείᾳ, μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ «γύναιον ἑταιρικὸν τὴν ὥραν ἀπεμπολοῦν μισθωσάμενος»[62]. Ἐξορισθέντος τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ἰλλυρικήν τινα πόλιν, ἐχειροτόνησεν ὁ Εὐσέβιος μετὰ τῶν ἀρειανῶν ἕτερον αὐτοῖς ὁμόφρονα.

Ἓν γεγονὸς ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Εὐσεβίου ἀναφέρει ὁ Κεδρηνός, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ συνεπληρώθη τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡ οἰκοδομή, καὶ ταύτης ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια. Τότε δ' ἐκομίσθησαν ἐξ Ἀντιοχείας καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Παμφίλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Θεοδούλου, Πορφυρίου καὶ Παύλου.

---

62. Θεοδωρήτου Ἐκκλησ. Ἱστορ. Α', 19, 21.

Ἀποθανόντος τοῦ Εὐσεβίου τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας, οἱ ὀρθόδοξοι διάδοχον ἐξελέξαντο τὸν νόμιμον καὶ κανονικὸν ἀρχιεπίσκοπον Παῦλον, ὅστις ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου εἶχε μεταβῇ εἰς Ῥώμην, καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ἐνῷ ἐξελέγετο ὁ Παῦλος, οἱ ἀρειανοὶ ἐχειροτόνουν πατριάρχην τοῦ Βυζαντίου τὸν αἱρετικὸν Μακεδόνιον, πολλὴ δ' ἦν ἡ τοῦ πλήθους σύγχυσις ἀλλὰ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου ἡ ὀργή. Διὰ τοῦτο ἐξ Ἀντιοχείας, ἔνθα διέμενεν, ἔδωκε διαταγὴν εἰς τὸν στρατηλάτην Ἑρμογένη, πρὸς τὰ τῆς Θράκης μέρη στελλόμενον, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξώσῃ τὸν Παῦλον· ἀλλ' ἐπετάθη λίαν ἡ ταραχή, οἱ ὄχλοι παρωξύνθησαν, ἐν τῇ πόλει συνεχεῖς ἐγίνοντο στάσεις, ἐν αἷς πολλοὶ ἐφονεύοντο καὶ ὁ Ἑρμογένης, ὁ τὴν ἱππικὴν στρατιὰν διοικῶν, θελήσας διὰ στρατιωτικῆς χειρὸς ἵνα ἐξωθήσῃ τὸν Παῦλον, ἐγένετο θῦμα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, διότι οἱ στασιῶται ἔκαυσαν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐλεεινὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ὁδοὺς σύραντες ἐφόνευσαν. Ταῦτα μαθὼν ὁ Κωνστάντιος, ῥιπτάνει εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀποδιώκει ἐκ τοῦ θρόνου καὶ τῆς πόλεως τὸν ἱερὸν Παῦλον, ἀγανακτῶν ἅμα καὶ κατὰ τοῦ Μακεδονίου, ὅτι πρὶν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτὸς ὡς αὐτοκράτωρ ἐχειροτονήθη, καὶ ὅτι φόνων οὕτως ἐγένετο παραίτιος. Ὁ πολύτλας Παῦλος ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην· βραχὺν χρόνον ζήσας μακρὰν τοῦ ποιμνίου, λαβὼν δὲ γράμματα τοῦ πάπα καὶ τοῦ ἐν τῇ Δύσει βασιλεύοντος Κώνσταντος, ἐπανέρχεται εἰς τὴν καθέδραν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὁ δὲ λαὸς ὑποδεξάμενος ἐν ἀγαλλιάσει ἐγκαθιδρύει πατριάρχην αὐτοῦ, διώξας, φαίνεται, τὸν Μακεδόνιον. Ἀλλ' ὁ Κωνστάντιος διατάττει τὸν ὕπαρχον Φίλιππον ἵνα ἐπαναγάγῃ μὲν τὸν Μακεδόνιον ἐν τῷ θρόνῳ, ὅπερ καὶ ἔπραξε, ἵνα ἐξορίσῃ δ' εἰς Θεσσαλονίκην τὸν Παῦλον, ὃν συνέλαβε δι' ἀπάτης,

φοβούμενος μήπως ἐπαναληφθῶσιν αἱ κατὰ τὸν φόνον τοῦ Ἑρμογένους αἱματηραὶ σκηναί.

Ἐξωσθεὶς ὁ Παῦλος τοῦ θρόνου μετέβη καὶ πάλιν εἰς Ῥώμην, ἐπειδὴ δ' ἀπελάμβανε τὴν ἀγάπην τοῦ Κωνσταντος, οὗτος ἀπήτησε συγχρόνως τῇ ἐν Σαρδικῇ συνόδῳ (348) ἵνα ἐγκαθιδρυθῇ ἐν τῷ θρόνῳ ὁ πολύτλας ἀνήρ, ἵνα διωχθῇ δ' ὁ Μακεδόνιος[63].

342—348. 29. ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ Α' τὸ β'.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἀλεξάνδρου σεμνὸς τῷ σχήματι καὶ τῇ ἔξω περιβολῇ κόσμιος. Καθ' ὃν χρόνον ἠρίθμει τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ὁ Μακεδόνιος ἔκλινε πρὸς τὸ γῆρας, διάκονος ὢν τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις τοῦ Γ' αἰῶνος. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἀρειανὸς ὤν, ἐκήρυττε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον παντελῶς ξένον τῆς θεότητος.

Ψηφισθεὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐσεβίου πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως

λιμαντικὸς λύκος τις οὐ νηπίοις ἅλως
παρεισρυεὶς ἔλαθε ποίμνῃ Δεσπότου[64].

ἐχειροτονήθη δ' ἐν τῇ λεγομένῃ ἐπὶ Παύλου ἐκκλησίᾳ, ἣν αὐτὸς ὁ Μακεδόνιος διάκονος ὢν ᾠκοδόμησεν, ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν, ὧν προεξῆρχον ὁ Ἡρακλείας Θεόδωρος, ὁ Νικαίας Θέογνις, ὁ Χαλκηδόνος Μάρις, ὁ Σιγγιδόνος τῆς ἄνω Μυσίας Οὐρσίκιος καὶ ὁ Μυρσῶν τῆς ἄνω Παννονίας Οὐάλης. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἑρμογένους, ὁ Κωνστάντιος, ἐξωθήσας τὸν Παῦλον, ἀφῆκε τὸν Μακεδόνιον συνάγοντα τοὺς

63. Σωκρ. Β'. 22. Καλλιστος Θ'. 21. Σωζόμ. Γ'. 20 καὶ 24.
64. Ἐφραιμίου Χρονικὸν στιχ. 9633—34.

ὁμόφρονας αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ἐχειροτονήθη· ὅτε δὴ ὅμως ἔπειτα Φίλιππος ὁ ὕπαρχος ἐγκαθίδρυσε τὸν Μακεδόνιον ἐν τῷ θρόνῳ διὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως, συγκρούσεις ἐγένοντο καὶ φόνοι, τρισχίλιοι δὲ καὶ πεντήκοντα, κατὰ τὸν βιογράφον τοῦ Παύλου, πτώματα ἠριθμήθησαν, ἢ κατὰ τὸν χρονογράφον Θεοφάνην τρισχίλιοι καὶ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. Κατὰ τὰς ἀξιοδακρύτους ταύτας σκηνάς, ὧν ἀφορμὴ ἦσαν οἱ ἀρειανοί, ἐφονεύθησαν καὶ οἱ ἅγιοι Μαρκιανὸς καὶ Μαρτύριος οἱ νοτάριοι, γραμματεῖς ὄντες τοῦ μακαρίου Παύλου, βυζάντια τὴν πατρίδα, «τῷ θείῳ Παύλῳ συνόντες, τῷ λαῷ τε τὰς θείας ὑπαναγινώσκοντες βίβλους»[65].

Χαριζόμενος εἰς τὸν ἀδελφὸν ὁ Κωνστάντιος, μετὰ τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον, ἀπέδωκε μὲν τῷ Παύλῳ τὸν οἰκεῖον θρόνον, ἀπέβαλε δὲ τὸν Μακεδόνιον, περίπου τῷ 348. Μέλλομεν ἵνα συναντήσωμεν κατωτέρω τὸν Μακεδόνιον.

348—350. 27. ΠΑΥΛΟΣ Α' τὸ γ'.

Μετὰ τὴν ἐκ τρίτου ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ἱεροῦ Παύλου ἐπὶ τοῦ θρόνου σχετική τις γαλήνη διεδέξατο τὸν πολὺν τάραχον· ἡ Ἐκκλησία ἔχαιρεν ἐπιτυχοῦσα τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἐχορήγησεν αὐτῇ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος[66]. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη μόλις ἐπὶ μίαν τριετίαν ἐτηρήθη, ἴσως δὲ καὶ ὀλιγώτερον, διότι τοῦ Κώνσταντος φονευθέντος ὑπὸ τοῦ τυράννου Μαγνεντίου «ἐτετάρτῳ ὕστερον ἔτει μετὰ τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον, κατὰ τὴν ὑπατείαν Σεργίου καὶ Νιγρινιανοῦ»[67] δηλ. τῷ 350,

65. Σωζόμ. Δ', 3. Καλλιστος Θ', 30. Συμεών Μεταφραστοῦ μαρτύριον τῶν ἁγίων Νοταρίων· Migne Patrologiae, τόμ. PIE', στήλη 1290.
66. «Ὅτου μὲν ὁ πολὺς τάραχος ἐγήρασε, καὶ ἡ Ἐκκλησία τοὺς τῆς εὐσεβείας ἤκμασε χρόνους τῷ μάχῃ»· βίος Παύλου, § 9.
67. Σωκρ. Β'. 25, 26. Σωζόμ. Δ', 1. Καλλιστος Θ', 28.

πάλιν ἐκράτησαν οἱ ἀρειανοὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ὁ δὲ πολύτλας Παῦλος ἐξορίζεται εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας, ὅπου ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν φονεύεται, ἀντὶ βρόχου ἀποπνιγεὶς ὑπ' αὐτῶν διὰ τοῦ ἰδίου ὠμοφορίου[68].

Καὶ οὕτως ἔθηκαν αὐτοὶ οἱ τῶν αἱρετικῶν ὀπαδοὶ καὶ μαθηταὶ τέρμα εἰς τὸν βίον τοῦ Παύλου. Τούτου τὸ σῶμα μετεκόμισεν ὁ αὐτοκράτωρ Μ. Θεοδόσιος, τῷ ἕκτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτει (385) εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέθετο προσωρινῶς ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῷ πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὕστερον δὲ ἐν τῇ ἐπὶ Παύλου ἐκκλησίᾳ, ἥτις, οὕτως ὀνομασθεῖσα ἔκτοτε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἦν μεγίστη καὶ λίαν ἐπίσημος, καὶ ἔκειτο κατὰ τὰ μέρη τὰ περὶ τὴν Μελανδησίαν πύλην, τὴν σήμερον τουρκιστὶ Μεβλεβῆ-χανὲ-καπού[69]. Φαίνεται δ' ὅτι κατόπι τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Παύλου μετεκομίσθησαν καὶ ἀπετέθησαν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Παντεπόπτου (τουρκιστὶ σήμερον Ἐσκὶ Ἰμαρὲτ μισεζισί), διότι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀρῄρεσαν αὐτὰ οἱ σταυροφόροι· ταῦτα δ' ἀπωλέσθησαν[70].

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἐν ἁγίαις Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ τῇ 6 νοεμβρίου. Ὁ εἰς αὐτὸν ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται «ποίημα Θεοφάνους» (τοῦ Στουδίτου ἀρά γε;)· τὸ δὲ δοξαστικὸν «Γερμανοῦ», καὶ τὰ ἀπόστιχα «Βυζαντίου». Τίς ὁ Βυζάντιος οὗτος ἀγνοῶ· τῶν γνώσεων αὐτοῦ δὲ δεῖγμα κεῖσθωσαν αἱ λέξεις

68. Ἀναγινώσκομεν παρὰ Καδρηνῷ «καὶ ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν τῷ ἰδίῳ ὠμοφόρῳ ἀποπνίγεται». Σωκρ. Β', 26. Σωζόμ. Δ', 2. Καλλίστ. Θ', 30.

69. Σωζόμ. Ζ', 10. Σωκρ. Ε', 9. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Α', σελ. 341—343.

70. Πασπάτη Βυζαντιναὶ Μελέται· σελ. 344.

ἑνὸς ἀποστίχου: «διὸ Ἀρείου κατέβαλες τὰ δόγματα, καὶ Νεστορίου(!) τὰς αἱρέσεις(!!) τρεψάμενος» κλπ.

330—339. 29. ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ Α' τὸ Β'.

Ἐπιβὰς τὸ δεύτερον τοῦ θρόνου ὁ Μακεδόνιος διῴκησε τυραννικῶς, ἦθη καὶ παλίμπαις γενόμενος, τιμωρῶν τοὺς εἰς τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων ἀρωσιωμένους, ἀλλ' ἑλκύσας ἐφ' ἑαυτὸν τὴν ὀργὴν καὶ δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου. Ἡ δυσμένεια αὕτη ἐκορυφώθη, ὅτε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 359, ὁ Μακεδόνιος αὐθαιρέτως κατήγαγε τὸ σῶμα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὸν ἅγιον Ἀκάκιον, προφασιζόμενος πτῶσιν τοῦ ναοῦ, ὅτε σύγχυσις καὶ φόνοι συνέβησαν, διότι ὁ λαὸς ἀνθίστατο εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ λειψάνου, ἐνῷ οἱ περὶ τὸν Μακεδόνιον, ἐπήνουν τὴν πρᾶξιν· ὁ ναός, ἡ αὐλὴ αὐτοῦ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ φρέαρ ἐπληρώθησαν αἱμάτων· ὥστε ὁ Κωνστάντιος, διατρίβων ἐν τῇ Δύσει, ὀργισθεὶς συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις καθῄρεσε τὸν Μακεδόνιον, καθὸ γενόμενον αἴτιον πολλῶν φόνων, καὶ διότι ἐδέξατο εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν διάκονον, καταγγελθέντα ἐπὶ μοιχείᾳ. Ἐξωσθεὶς ἀπὸ τοῦ θρόνου διέτριβεν εἰς μικρόν τι χωρίον ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους, ἐκεῖ δὲ διαβίβων τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ ἀπεβίωσεν[71].

Ἐπὶ Μακεδονίου, τῇ 4 ἰουλίου τοῦ 356 μετεκομίσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπετέθησαν ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Τιμοθέου, πρώτου τῆς Ἐφέσου χειροτονηθέντος ἐπισκόπου· τῇ δὲ 3 μαρτίου τοῦ ἐπιόντος ἔ-

71. Σωζόμ. Δ', 21, 26. Σωκρ. Β', 38, 42, 45. Καλλίστ. Θ', 47.

τους 338 μετεκομίσθησαν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ, κατ' ἐπιθυμίαν ἱερὰν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου, καὶ ἀπετέθησαν καὶ ταῦτα ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Τὰς δύο ταύτας εἰδήσεις ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ[72].

360—369. 30. ΕΥΔΟΞΙΟΣ.

Ἐξ Ἀραβισσοῦ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας ὢν ὁ Εὐδόξιος εἶχε πατέρα τὸν Καισάριον, ὅστις, καίτοι ἐδούλευε ταῖς ἡδοναῖς πρότερον, ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ Χριστοῦ κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ διωγμόν· τοῦτο γράφων ὁ Σουΐδας λέγει ὅτι «ἓξ ἥλους μεγάλους ἑκατέρου τῶν ποδῶν διαπερονήσαντες πυρὶ παρέδοσαν· καὶ ἐπειδὴ αὐτίκα πρὸς τὴν φλόγα χωρῶν ἀπέθανεν, ἡμίφλεκτον ἔτι καὶ σῶον οἱ προσήκοντες τὸν νεκρὸν ἀνελόμενοι, ἔν τινι ἀγρῷ Σουΐδᾳ λεγομένῳ κατέθηκαν[73]». Ἐγένετο καὶ ὁ Εὐδόξιος τοῦ ἱερομάρτυρος Λουκιανοῦ μαθητής, ἐπιεικὴς καὶ κόσμιος ὑπὸ τοῦ Φιλοστοργίου μαρτυρούμενος, ἀλλὰ δειλὸς τὸν χαρακτῆρα, εἰ καὶ τἆλλα δεξιός[74]. Χρηματίσας τὸ πρῶτον ἐπίσκοπος Γερμανικείας, «ἐν μεθορίῳ τῆς Κιλίκων καὶ Σύρων Καππαδοκῶν κειμένης», ὡς ὁ Θεοδώρητος γράφει, ἥρπασε τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας «συὸς ἀγρίου δίκην λυμαινόμενος τὸν ἀμπελῶνα τὸν θεῖον». Οὕτω χαρακτηρίζει τὸν αἱρετικὸν τοῦτον πατριάρχην ὁ Θεοδώρητος. Καθαιρεθέντος τοῦ Μακεδονίου, τυραννικῶς ἁρπάζει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γνώμῃ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου, ὅστις

72. ἐν Ὀλυμπιάδι ΣΠΑ' καὶ ΣΠΕ', ἔνθα γράφεται: «καθηρέθη ἐπὶ πολλοῖς ἔθεσι αὐτῷ ἐγκλήμασιν».

73. Σουΐδας ἐν λξ. Εὐδόξιος.

74. Φιλοστοργ. ἀπὸ φωνῆς Φωτίου Δ', 4

οὗτος ἀντήλλαξε μέγα κακὸν διὰ κακοῦ μεγαλητέρου, καθὼς γράφει ὁ Θεοφάνης. Τῇ 27 ἰανουαρίου ἐνεθρονίσθη ὁ Εὐδόξιος ὑπὸ ἑβδομήκοντα δύο βεβαίως ἀρειανῶν ἐπισκόπων, ἐξ ὧν τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν ἀναφέρει ὀνομαστὶ Μάριν, Ἀκάκιον, Γεώργιον, Σίββαν, Οὐράνιον, Θεοδόσιον, Εὐσέβιον, Πηγάσιον, Λεοντίους δύο, Ἀραβιανόν, Ἄσινον, Κυρίωνα, Φιλόθεον, Γερώχιον, Εὐγένιον, Ἐλπίδιον, Στέφανον, Ἡλιοδώρους δύο, Δημόφιλον, Τιμόθεον, Ἐξευρέσιον, Μεγάσιον, Μειζόνιον, Παῦλον, Εὐάγριον, Ἀπολλώνιον, Φοτεῖνον, Θεόφιλον, Προτάσιον, Θεόδωρον, Εὐμάθιον, Εὐτυχῆ, Κύντον, Συνέσιον, Πτολεμαῖον, Ἀλφίαν, Τροφίμους δύο, Εὐτύχιον, Βασιλίσκον, Θεόμνηστον, Βετρανίωνα, Φίλιππον, Ἀναστάσιον, Μαξέντιον, Πολύευκτον, Οἰκουμένιον, Γρατιανόν, Μητρόδωρον, Εὐστάθιον, Μηνόφιλον καὶ Εὐήθιον, ἤτοι πεντήκοντα καὶ τέσσαρας. Ὁ Εὐδόξιος ἀπέθανε, κατὰ Θεοφάνη καὶ κατὰ Σωκράτην, τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας Οὐαλεντινιανοῦ, τῷ 369, διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη δέκα μὲν κατὰ τὸν ἐκ τῆς χρονογραφίας τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου κατάλογον, ἑπτὰ δ' ἢ ὀκτὼ κατὰ τοὺς λοιπούς· δέκα ἀριθμεῖ τὰ ἔτη τῆς αὐτοῦ πατριαρχείας καὶ ὁ τοῦ Θεοδώρου Ἀγαλλιανοῦ κατάλογος.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ ὁμόρρονος αὐτῷ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος, ἦν αἱρετικός, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ τέως ὁμόρρονες, δῆλον οὖν οἱ περὶ τοὺς αἱρεσιάρχας Ἄετιον καὶ Εὐνόμιον ἀποσχισθέντες ἵδρυσαν ἄλλην παρασυναγωγὴν καὶ ἐχειροτόνησαν ἴδιον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὀνόματι Πομένιον, οὗτινος ἀποθανόντος μετ' ὀλίγον χειροτονοῦσι Φλωρέντιον· ἐχειροτόνησαν δὲ τότε καὶ Λέσβου ἐπίσκοπον Θάλλον, καὶ τῆς ἐν Πόντῳ Γαλατίας καὶ Καππαδοκίας Ἐρραίνιον, καὶ τῆς Κιλικίας Ἰουλιανόν, ἵνα τῶν μὲν ὁμορρόνων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ὄψιν ἀποστρέφωνται οἱ ἐπίσκοποι Σέρρας, Ἡλιόδωρος καὶ Στέφανος δεικνύουσιν, τῆς δ' ἐν τῇ κοίλῃ Συρίᾳ Ἀντιοχείας

αὐτόκλητος ἐπέστη ποιμὴν Θεόφιλος ὁ Ἰνδός. Ἀρριανὸς δὲ καὶ Κάνδιδος τῶν ἐν Ἰωνίᾳ καὶ Λυδίᾳ ἐκκλησιῶν αὐτῶν προίσταντο, καὶ τῆς Παλαιστίνης ὁ Θεόδουλος. Τοιοῦτος τεμαχισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐγίνετο τότε, καὶ ἐνῷ οἱ ὀρθόδοξοι διέσωζον ἀλώβητον τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, οἱ βλάστοι τῆς κακῆς ἀρειανῆς ῥίζης ἐξηπλώθησαν ἔνθα κἀκεῖσε πολλαπλασιασθέντες. Οὐδ' ἐμάνθανον ἐκ σκληρᾶς πείρας τότε οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἢ πρώτην φορὰν ὅτι, πατάσσων τις τὸν ποιμένα, δύναται λίαν εὐκόλως ἵνα καταμελίσῃ τὴν ποίμνην.

Ὀλίγα εἰσὶ γνωστὰ εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν κατὰ τὴν πατριαρχείαν τοῦ Εὐδοξίου γενομένων. Πρῶτον πάντων γινώσκομεν τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἁγίας Σοφίας, τελεσθέντα τῇ 15 φεβρουαρίου τοῦ 360 ἔτους, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ναὸν, κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν, «κειμήλια χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ μεγάλα, καὶ διαλιθᾶ χρυσοῦρῆ ἁπλώματα τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου πολλά, καὶ εἰς τὰς θύρας τῆς ἐκκλησίας ἀμφίθυρα χρυσᾶ διάφορα, καὶ εἰς τοὺς πυλῶνας τοὺς ἔξω χρυσοῦρῆ ποικίλα». Ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις ὁ Κωνστάντιος «πολλὰς δωρεὰς ἐχαρίσατο φιλοτίμως παντὶ τῷ κλήρῳ, καὶ τῷ κανόνι τῶν παρθένων, καὶ τῶν χηρῶν, καὶ τοῖς ξενοδοχείοις (ἴσ. νοσοκομείοις)· καὶ εἰς διατροφὴν τῶν προειρημένων, καὶ τῶν πτωχῶν, καὶ ὀρφανῶν, καὶ φυλακῶν σιτομέτριον προσέθηκε πλείονος μέτρου, οὗπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ἐχαρίσατο». Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ἀνεστάτωσε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μεγίστην παρέσχε προστασίαν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας, καταδιώξας ἴσως οὐχὶ μετὰ τῆς θρυλλουμένης ὠμότητος τοὺς χριστιανούς. Ἀλλὰ τὸ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιφανὲν νέφος ἦν μικρὸν καὶ τάχιον διεσκεδάσθη, τὸν δὲ Παραβάτην ἀοράτῳ πληγῇ θανόντα διεδέξατο ὁ εὐσεβὴς Ἰοβιανὸς, ὅστις ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν τότε ἐπισκόπων Λιβέριον Ῥώ-

μης, Ἀθανάσιον Ἀλεξανδρείας, Μελέτιον Ἀντιοχείας καὶ Εὐσέβιον Σαμοσάτων, οὗτοι δὲ κατὰ τὴν πατριαρχείαν τοῦ Εὐδοξίου διέπρεπον ἐν τῷ ὀρθῷ λόγῳ, καίτοι τῶν ἀρειανῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προίστατο Λούκιος, Εὐζώιος δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὅπου δυστυχῶς ἦσαν εἰς δύο διηρημένοι καὶ αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι δύο ἔχοντες ἐπισκόπους, Παυλῖνον καὶ Μελέτιον. Τῷ 368 πιθανῶς, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Θεοφάνους, ὁ αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς, λαβὼν καὶ δευτέραν γυναῖκα τὴν ὡραίαν Ἰουστίνην, ἐνῷ ἡ νόμιμος αὐτοῦ σύζυγος Σεβήρη ἔζη, νόμον ἔγραψε «παράνομον, τῷ θέλοντι δύο γυναῖκας ἔχειν κατὰ ταὐτὸ μὴ κωλύεσθαι». Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς τοῦ Εὐδοξίου πατριαρχείας ὁ Φλαβιανὸς, ὁ κατόπιν Ἀντιοχείας πατριάρχης γενόμενος, ἤνωσε τὰ πλήθη τῶν μοναχῶν πρῶτος ἀναβοήσας ὀρθῶς «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι» διότι μέχρι τῆς καθιερώσεως τῆς δοξολογίας ταύτης, οἱ μὲν ἔλεγον «δόξα πατρὶ, δι' υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ πνεύματι», οἱ δὲ «δόξα πατρὶ, ἐν υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι». Εἴπερ ἐν τοῖς μετὰ τὸν Εὐδόξιον χρόνοις ἐγένετο τοῦτο, ἀγνοῶ"[73].

Εὑρίσκομεν παρὰ Καλλίστῳ τῷ Ξανθοπούλῳ ὅτι ἐπὶ τοῦ Εὐδοξίου ὁ Παραβάτης Ἰουλιανὸς ἀναιδέστερον πειράζων τοὺς χριστιανοὺς ἐμίανέ ποτε τὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλούμενα τρόφιμα, διατάξας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπηρέτας τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ ἵνα περιῤῥαντίσωσι ταῦτα πάντα διὰ τοῦ αἵματος τῶν εἰς τοὺς εἰδωλικοὺς θεοὺς θυσιαζομένων θυμάτων. Τότε καθ' ὕπνον ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν Εὐδόξιον ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Τήρων συνεβούλευσεν αὐτῷ ἵνα ἐπιβάλῃ τοῖς χριστιανοῖς ἵν' ἀπέχωσι μὲν τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλουμένων τροφί-

---

73. Πασχάλιον Χρονικὸν Θεοφάνης· Θεοδωρήτου Ἐκκλησ. Ἱστορ. Β', 25. Σωκρ. Β', 42, Δ, 13, 14. Σωζόμ. ΣΤ', 13. Φιλοστοργ. Γ', 13, Ε', 1, Η', 2, Θ', 3.

μων, 'να φάγωσι δὲ σῖτον βράζοντες « ἃ ἐν Εὐχαΐτοις κόλυβα εἰώθασι λέγειν». Ἀνάμνησιν εὐσεβῆ τοῦ θαύματος ἡ Ἐκκλησία ποιεῖται τῷ σαββάτῳ τῆς Α' ἑβδομάδος τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς[76].

Ἀποθανόντος τοῦ Εὐδοξίου, ἐθορυβήθη ὁ χριστιανικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως πληθυσμός, ἢ μᾶλλον εἰς πολλὰ κατετμήθη. Ἀντὶ ὁ' ἑνὸς δύο πατριάρχαι ἐξελέγησαν, ὧν μέλλει 'ν' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ὁ

369—379. 31. ΔΗΜΟΦΙΛΟΣ.

Πατρίδα μὲν ὁ Δημόφιλος εἶχε τὴν Θεσσαλονίκην, «καὶ τὸ ἄλλο γένος οὐκ ἄσημον», ὡς γράφει ὁ Φιλοστόργιος, λέγων αὐτὸν «φύρειν τε πάντα καὶ συγχεῖν ἀκρατέστατον καὶ μαλιστά γε τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα». Ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ οὐδὲ ἄλλοθεν παρίστατται ἄξιος ἐπαίνου, ἐξομοιοῖ δ' αὐτὸν ὁ Σουίδας πρὸς ἄτακτον χείμαῤῥον, ἀκόσμως τὰ πάντα συμῤῥύροντα[77]. Βεῤῥοίας τῆς ἐν Θράκῃ διατελῶν ἐπίσκοπος, ἐγκατεστάθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Θεοδώρου ἐπισκόπου Ἡρακλείας, ὅστις εἶχε τὴν ἀξίωσιν αὐτὸς 'να ἐγκαθιστᾷ καὶ χειροτονῇ τὸν τῆς βυζαντίδος ἐκκλησίας πρωθιεράρχην· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Δημοφίλου, ὡς ὁ ἀρειανίζων Φιλοστόργιος γράφει, πολλοὶ τοῦ παρόντος ὄχλου, ἀντὶ τοῦ «ἄξιος» ἀνεβόησαν «ἀνάξιος». Θεοδόσιος ὁ Μέγας συμβασιλεὺς ἀναγορευθεὶς τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 379, ἀῤῥήρεσε τοὺς ναοὺς ἀπὸ τῶν ἀρειανῶν καὶ ἀπέδωκε τοῖς ὀρθοδόξοις, ἀνεκαλέσατο δὲ καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ διατελοῦντας εὐσεβεῖς ἐπισκόπους ἄλλους τε καὶ Πέτρον Ἀλεξανδρείας, ἀποδιώξας τὸν ἀρειανὸν Λούκιον. Τό-

76. Καλλίστου Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ', 12.
77. Σουίδας ἐν λξ.

τε ἐδίωξε καὶ τὸν Δημόφιλον, ὅστις ἔξω τῆς πόλεως ἐκκλησίαζεν, ἔχων σὺν αὐτῷ καὶ τὸν πρώην Ἀλεξανδρείας Λούκιον, ὡς εὑρίσκομεν παρὰ Θεοφάνει· ἀλλοθέν ἐστι γνωστὸν ὅτι παυθεὶς μετέβη καὶ κατῴκησεν εἰς Βέῤῥοιαν[78].

Ἐπὶ τοῦ Δημοφίλου ἐγένοντο κατὰ μάρτιον τοῦ 370 τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

369—370. 32. ΕΥΑΓΡΙΟΣ.

Τὸν Εὐάγριον ἐξελέξαντο οἱ ὀρθόδοξοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐδοξίου, ὁ δὲ τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχης Εὐστάθιος, ἐπανελθὼν μὲν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπὶ Ἰοβιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ κρυπτόμενος ἐχειροτόνησεν αὐτόν. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης, τὴν τοῦ Εὐαγρίου χειροτονίαν μαθών, ἀφίκετο ἐκ Μαρκιανουπόλεως ἔνθα διέτριβεν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸν μὲν ὀρθόδοξον πατριάρχην Εὐάγριον ἔπαυσε, τὰς δὲ ἐκκλησίας ἁρπάσας ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀρειανούς, ἀναγωρίσας τὸν κακόδοξον Δημόφιλον, καὶ τὸν ἱερὸν Εὐστάθιον ἐξώρισεν εἰς Κύζικον, ἢ κατ' ἄλλα χειρόγραφα τῆς τοῦ Θεοφάνους χρονογραφίας εἰς Βιζύην· πλὴν ἂν ὑπάρχῃ σύγχυσίς τις εἰς τὰς πηγάς, ὅτε πρέπει 'να δεχθῶμεν ὅτι, τὸν μὲν Εὐστάθιον ἀ-

78. Θεοφ. Χρονικὸν Πασχάλιον. Φιλοστοργ. Θ', 10. Ἴδε καὶ Θ', 8: «μετάγεται Δημόφιλος ἀπὸ Βεῤῥοίας ἐν Κωνσταντινουπόλει»· καὶ Θ', 9: «τὴν ἑαυτοῦ πόλιν καταλαμβάνει τὴν Βέρροιαν»· καὶ Θ', 11: «πατρὶς ἦν ἡ Θεσσαλονίκη τῷ Δημοφίλῳ καὶ τὸ ἄλλο γένος οὐκ ἄσημον». Ἐφραιμίου Χρονικὸν στιχ. 9645—47:

Ἦρξε τοῖς δὲ Δημόφιλος μύστης Ἀρείου
ἐπίσκοπός τις Βεῤῥόης τῆς ἐν Θράκῃ.

Ἡ Βέῤῥοια παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ γραφομένη δι' ἑνὸς ρ ἐλέγετο καὶ Βερόη. Στεφάνου Ἐθνικῶν, ἔκδοσις Meinekii, ἐν Βερολίνῳ 1849, σελ. 163.

πέστειλεν ὑπερόριον εἰς Κύζικον, τὸν δὲ Εὐάγριον εἰς Βιζύην[79].

Οἱ ἐπίτομοι πατριαρχικοὶ καταλογοὶ εἰσιν ἀσύμφωνοι ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Εὐαγρίου, πρὸς τὴν ἀλήθειαν δὲ συμφωνεῖ ὁ ἐκ τῆς χρονογραφίας Νικηφόρου, γράφων· «Εὐάγριος ὑπὸ Εὐσταθίου Ἀντιοχείας χειροτονηθεὶς εὐθέως εἰς ἐξορίαν ἐπέμφθη»· ὁ τοῦ Καλλίστου γράφει· «ἴτη ἕξ, καὶ ἐπέμφθη εἰς ἐξορίαν παρὰ Οὐάλεντος»· ὁ τοῦ Leunclavii τέλος γράφει περιέργως πως «παρευθὺς ἐξωρίσθη ἀρχιερατεύσας ἔτη τέσσαρα». Εἰκάζω ὅτι τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν ἕξ ἐτῶν τοῦ Καλλίστου ἢ τῶν τεσσάρων τοῦ Λεουγκλαβίου δυνατὸν ἵνα σημαίνῃ ὅτι ἔζησε τοσαῦτα ἔτη μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πατριαρχείας παῦσιν. Πρὸς τὴν ἀλήθειαν λοιπὸν συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἐφραίμιος στιχουργῶν·

ὅτις πρὸς Οὐάλεντος ἐξώσθη θρόνου
μηδὲ βραχύ τι τοῦ λάχους γεγευμένος[80].

ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεολόγου γνωσκόμενος[81] ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς δυνάμεθα ἵνα εἰκάσωμεν ἐξ ὧν αὐτὸς λέγει περὶ τριετοῦς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρεσίας αὐτοῦ, τῷ 379, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνον ὀλίγον πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου

79. Θεοφάνους χρονογρ. Ἴδε τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ 14 κεφαλαίου τοῦ ΙΑ' βιβλίου τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας τοῦ Καλλίστου.

80. Ἐφραιμ. στιχ. 6932—33. Σφάλλεται ὁ Ἐφραίμιος γράφων ὅτι ἀποθανόντος τοῦ Δημοφίλου ἐξελέγη ὁ Εὐάγριος.

81. Ὁ ἀναγνώστης ὁ θέλων ἐκτενῆ περὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λόγον καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ δύναται ν' ἀναγνῷ τὴν Πατρολογίαν τοῦ ἀειμνήστου Κοντογόνου τόμ. Β', σελ. 32—601.

Α'. Ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἦν ἐξ Ἀριανζοῦ τῆς Καππαδοκίας, υἱὸς Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ καὶ Νόννας, εὐσεβοῦς γυναικὸς, ἐν εὐσεβείᾳ τοῦτον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Καισάριον καὶ τὴν ἀδελφὴν Γρηγορίαν ἀναθρεψάσης. Γεννηθεὶς τῷ 329, ἐδιδάχθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐν Ἀθήναις, ὅπου συνεδέθη φιλικῶς πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις τότε σπουδάζοντας Ἰουλιανὸν τὸν εἰσέπειτα παραβάτην τῶν εἰς Θεὸν ἐπαγγελιῶν καὶ τὸν Μ. Βασίλειον. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα ἐβοήθει τὸν γέροντα αὐτοῦ πατέρα ἐν τῇ πνευματικῇ διακήρυξει καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Ἀναχωρήσας μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ βίον ἀσκητικὸν ζήσας ἐπί τινα καιρὸν, ἐπείσθη τῷ 372 ὑπὸ τοῦ ἐπιστηθίου αὐτοῦ φίλου Βασιλείου τοῦ τῆς Καισαρείας ἀρχιεπισκόπου ἵνα χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος Σασίμων, ἀλλὰ παρῃτήσατο ταχέως τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην καὶ ἐβοήθει τῷ πατρὶ αὐτοῦ, μέχρι τοῦ 375, ὅτε, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, ὁ Γρηγόριος ἀνεχώρησεν εἰς Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυρίας, ὅπου καλογηρικὸν βίον διάγων καὶ Θεῷ φιλοσοφῶν προσεκλήθη παρὰ τῶν ὀλιγίστων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθοδόξων, οὓς ἐπὶ τριετίαν σχεδὸν ἐστήριζεν ἐν τῇ νικαιανῇ καὶ ὀρθῇ πίστει, ἔχαιρε δὲ βλέπων τοὺς ὀρθοδόξους ἐσημέραι πληθυνομένους καὶ τοὺς ἀρειανοὺς ἐλαττουμένους, χάρις εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Καὶ θαυμασίως μὲν αὕτη γινομένη καὶ κατὰ θείαν εὐδοκίαν ἐπισπᾶται τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ Γρηγορίου, ἀλλὰ θαυμάζομεν ἡμεῖς αὐτοῦ καὶ τὴν ὑψίστην ἀφοσίωσιν, διότι πρὸς κινδύνους ἀπὸ μέρους τῶν ἀρειανῶν ἀντέταττε καρτερίαν, ὑπομονὴν καὶ θάρρος, θαρρῶν δ' ἐνίκησε. Βίος ἀρετῆς ἔμπλεως καὶ λόγου δεινότης ἐφείλκυσαν ἁπάντων τὴν εὐλάβειαν, διὸ καὶ Θεοδόσιος ὁ Μέγας, προστάτης τῶν ὀρθοδόξων ἀναδειχθεὶς καὶ προασπιστὴς τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως, ἐκύρωσεν αὐτῷ τὴν παμμαντορίαν τῶν ὀρθοδόξων, ἀπέδωκε δ' εἰς αὐτοὺς τὰς ἐκκλησίας, ἃς οἱ ἀρειανοὶ κατεῖχον ἕως τότε. Ἐν τῇ Β' οἰκουμενικῇ συνόδῳ, συνελθούσῃ ἐν τῇ πρωτευού-

σῃ τοῦ κράτους, ἐπειδὴ ἠγέρθη κατὰ τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου μέμψις τις ὅτι κατεδέξατο μετάθεσιν, ὁ θεῖος τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ ὑπέβαλεν ἐν τῇ συνόδῳ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς Ἀριανζὸν, τὴν γενέτειραν κώμην, ἔζησεν ὀκταετίαν ἔτι, μέχρι τοῦ 389, ὅτε ἀπεβίωσεν.

Ἡ ἀνάλυσις τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀνήκει εἰς τὴν Πατρολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς θεολογικῆς φιλολογίας. Εἰς τὴν ἱστορίαν δὲ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ καθόλου τῆς Ἐκκλησίας ἁπάσης ἀνήκουσιν οἱ ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος ἀγῶνες αὐτοῦ, οἵτινες ἐδόξασαν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει βραχεῖαν τοῦ θείου ἀνδρὸς διαμονήν.

Διαμένων ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν Κωνσταντινουπόλει ᾠκοδόμησε τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστάσιας, «ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις», τὸ σήμερον Μεχμὲτ πασᾶ τζαμεῖ, κείμενον πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἱπποδρόμου (Ἀτ-μειδὰν), ἐν αὐτῷ δὲ, καθωραϊσθέντι καὶ ἐπισκευασθέντι κατόπιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἀπετέθησαν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου μέρος τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου πατρὸς, διότι τὸ λοιπὸν μέρος ἔμενε φυλαττόμενον ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἀλλὰ καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀπεθησαύριζε μέρη τοῦ λειψάνου, ἅτινα ἀπωλέσθησαν[82] ἢ τοὐλάχιστον ἄγνωστον μένει ποῦ χεῖρες εὐσεβῶν φέρουσαι ἔκρυψαν· ἴσως μάλιστα ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας μετεκομίσθη εἰς Ἅγιον Ὄρος ἡ ἐν τῇ αὐτόθι μονῇ τοῦ Βατοπεδίου σωζομένη κάρα τοῦ μακαρίου πατριάρχου[83].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου τῇ 25 ἰανουαρίου. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ψαλλομένων δύο κανόνων, ὁ μὲν εἰς ἐπιγράφεται Θεοφάνους, ὁ δ' ἕτερος «τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ»

82. Παπαδόπουλος Βυζαντινὰ Μελέται σελ. 343 καὶ 368 κ. ἑξ.
83. Κομνηνοῦ Προσκυνητάριον, ἔκδ. Ἰ. Βελούδου, σελ. 23.

τὸ δοξαστικόν ἐστι τοῦ Ἀνατολίου (πιθανῶς τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως). Κατὰ δὲ τὴν 30 ἰανουαρίου συνεορτάζεται καὶ πάλιν ὁ θεῖος Γρηγόριος μετὰ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Ὁ κανὼν ὁ τότε ψαλλόμενος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Εὐχαΐτων Ἰωάννου τοῦ Μαυρόποδος· εἰς τὴν λιτὴν τὰ ἰδιόμελα ἐπιγράφονται «Νείλου τοῦ Ξανθοπούλου», οὗ ἔργον εἰσι καὶ τὰ προσόμοια.

Ἐγκώμια καὶ βίους εἰς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἔγραψαν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ πρεσβύτερος Γρηγόριος, ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος καὶ Θεόδωρος ὁ Μάγιστρος[84].

Ναόν τινα τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου κείμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναφέρει ὁ Δουκάγγιος[85].

Κατὰ τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις ὑπόμνημα τῆς 30 ἰανουαρίου, ὁ Γρηγόριος ἦν τὸ μὲν ἀνάστημα μέτριος, ὠχρὸς δὲ τὴν ὄψιν ἀλλὰ χαρίεις, σιμὸς, εὐθείας ἔχων τὰς ὀρρῦς, τὸ δὲ βλέμμα πρᾶος καὶ ἥμερον, πλὴν τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, ὃν ἕνεκα πληγῆς ἐπουλωθείσης εἶχε συνεσταλμένον. Τὸ γένειον αὐτοῦ ἦν βραχὺ καὶ δασύ, ἀλλὰ εὐθύ· ἡ κεφαλὴ φαλακρὰ, αἱ τρίχες λευκαὶ καὶ τὰ ἄκρα περικεκαπνισμένα. Σημειωθήτω ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὑπόμνημα γράφει τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὀγδοήκοντα.

381. 34. ΜΑΞΙΜΟΣ Α'.

Δι' ὅλης τῆς τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου πατριαρχείας ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία μέγαν ὑρίστατο κλύδωνα, μολονότι ὁ Μ. Θεοδόσιος τοσοῦτον ὑπερήσπισε τῆς ὀρθῆς πίστεως. Δύναταί τις ἵνα εἴπῃ ὅτι ὄχι μόνον κατὰ τοὺς ὀλίγους τούτους χρόνους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Μητροφάνους μέχρι Νεκταρίου, τὸν ἐπισκοπικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον

84. Fabricii Bibliotheca Graeca· Harles· τόμ. Γ', σελ. 233.
85. Constantinopolis Christiana· βιβλ. Δ', σελ. 85.

ἀγύρται καὶ φίλαρχοι ἄνθρωποι ἐνόμιζον ἔρμαιον, οὗτινος ἐδράττοντο, προστασίᾳ τῆς ἀρχῆς ἤ τινος προέχοντος ἀρχιεπισκόπου· δύναταί τις καὶ ἵνα εἴπῃ ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου τῆς Νέας Ῥώμης ἦσαν ὅσον ἐνδέχεται τεταραγμένα καὶ ἀκατάστατα. Ἔκ τε τῆς «πολιτείας Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου» καὶ ἐκ τοῦ «βίου» τοῦ Παύλου Ὁμολογητοῦ δείκνυται ὅτι ὁ προκάτοχος ὑπεδείκνυεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν διάδοχον. Ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ δὲ τοῦ Παύλου, Θεόδωρος ὁ Ἡρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ καὶ Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας διετύπωσαν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, φρονοῦντες ὅτι τούτοις, ὡς γειτονεύουσι πρὸς τὸν θρόνον τοῦτον, ἀνῆκε τὸ τοιοῦτο δίκαιον. Ἐπὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Δημοφίλου, τῷ 369, Θεόδωρος ὁ Ἡρακλείας ἀσκεῖ πρῶτος, ὡς εἰκάζω, τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως· «Δημόφιλος ἐγκαθίσταται—λέγει ὁ Φιλοστόργιος —ὑπὸ Θεοδώρου μάλιστα τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκόπου· ἐδόκει γὰρ τὸ προνόμιον οὗτος ἔχειν τῆς τοιαύτης ἱερουργικῆς ἐνεργείας»[86]. Μικρὸν ἀκολούθως ὁ ἐπίσκοπος Εὐάγριος χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Εὐσταθίου, μόλις δ' ἐννέα κατόπιν ἔτη Μελέτιος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας, εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει «ἐβεβαίωσε τῷ θειοτάτῳ Γρηγορίῳ τὴν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως προεδρείαν», κατὰ Θεοδώρητον[87]. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἱεροῦ Μελετίου, «Τιμόθεος ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, ἀντὶ τοῦ θαυμασίου Γρηγορίου, Μάξιμόν τινα κεχειροτόνηκεν».

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ Μάξιμος, ἦν κυνικὸς φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ φρονημάτων αἱρετικῶν ποικίλων πλήρης, αἰγύ-

86. Φιλοστοργ. Θ'. 10. Ἴδε τοῦ παρόντος συγγράμματος σελ. 49.

87. Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἱστ. Ε', 8, ἔνθα κεῖνται καὶ περὶ τοῦ κυνικοῦ Μαξίμου εἰδήσεις τινές· βλ. Κοντογόνου ἔνθ. ἀνωτ.

πτιος τὸ γένος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου κατηχήθεὶς καὶ βαπτισθεὶς καὶ χειροτονηθείς. Ὑπουλος ὢν καὶ σέβας πρὸς τὸν θεῖον Γρηγόριον ἐπιδεικνύμενος οὐ μόνον ἠγαπᾶτο παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ «καὶ ἐπηνέθη ποτε δημοσίᾳ. Διὰ τῆς ὑπουλότητος αὐτοῦ κατώρθωσε ἵνα καταπείσῃ τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Πέτρον ἢ ἴσως τὸν Τιμόθεον ἵν' ἀποστείλῃ ἄνδρας ἐξ Αἰγύπτου ὅπως χειροτονήσωσιν αὐτὸν ἐπίσκοπον. Φθάσαντας αὐτοὺς παρέλαβε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν λάθρᾳ, ἀλλὰ πρὶν τελεσθῇ ἡ χειροτονία, κλῆρος καὶ λαὸς ὀρθόδοξος ἀπέβαλον ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν, ὅστις ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς τὸν Μ. Θεοδόσιον, ἀποδιωχθεὶς καὶ ὑπ' αὐτοῦ. Ἐκ τῆς πρὸς Δάμασον συνοδικῆς ἐπιστολῆς, περὶ ἧς γίνεται κατωτέρω λόγος, μανθάνομεν ὅτι προέβη ὁ Μάξιμος καὶ εἰς ἱερὰς πράξεις καὶ χειροτονίας, ἃς ἐκήρυξεν ἀκύρους ἡ Β' οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ἐν τούτοις οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστοριογράφοι διηγοῦνται ὅτι ὁ Τιμόθεος ἢ ἴσως ὁ διάδοχος αὐτοῦ Πέτρος ὁ πάπας τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀποκείρας τὰς κυνικὰς τρίχας τοῦ δειλαίου Μαξίμου, ἐχειροτόνησεν αὐτόν· ἀλλ' οἱ πατέρες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' ἁγίας οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ μὴ δεξάμενοι τὴν μετάθεσιν τοῦ Γρηγορίου ὡς ἀντικανονικὴν, συνεπῶς οὐδὲ τοῦ αἱρετικοῦ Μαξίμου τὴν χειροτονίαν ἠδύναντο ἵνα ἐπιτρέψωσιν, «οὐκ ἤνεγκον τοῦ γεγεννημένου τὴν ἀτοπίαν», γράφει Θεοδώρητος ὁ Κύρου, καὶ, τὴν παραίτησιν ἀποδεξάμενοι τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, καθαιρέσαντες ἀπεκήρυξαν τὸν Μάξιμον ὡς αἱρετικὸν, ἐχειροτόνησαν δὲ τὸν ἱερὸν Νεκτάριον.

381—397. **35. ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ.**

Ὁ ἀνερευνῶν τοῦ Νεκταρίου τὸν βίον ὁμολογήσει καθηκόντως ὅτι ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ὑπάρχει προσώπων, ἅτινα μέχρι τοῦ χρόνου τούτου καὶ πολὺ κατόπιν ἐκόσμησαν τὸν ἀποστολικὸν τοῦ ἱεροῦ Στάχυος θρόνον, μᾶλλον δ' εἰπεῖν πρόσωπον εὔδαιμον. Ἐκ τῶν λαϊκῶν τά-

ξεων ἁρπασθείς, περιέργου δὲ τυχὼν ἐκλογῆς, εἶδε πρῶτος αὐτὸς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ὑπὸ σεπτῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου δεύτερον τασσόμενον μετὰ τὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ πρῶτος εἶδεν εἰς ἑαυτὸν κληρουμένην τὴν θρακικὴν διοίκησιν, καὶ μέγαν αὐτοκράτορα εἶδε τὸ ὀρθὸν ἐν Νικαίᾳ διατυπωθὲν δόγμα ὑπερασπίζοντα, καὶ τὰς ἐκκλησίας εἶδεν ἀπὸ τῶν ἀρειανῶν, οἵτινες πλέον τῶν τεσσαράκοντα κατεῖχον ἐτῶν, ἀφαιρουμένας καὶ ἀποδιδομένας εἰς τοὺς ὀρθοδόξους[88].

Ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας γεννηθεὶς ὁ Νεκτάριος ἀνῆκεν εἰς οἶκον αὐτόθι τὰ πρῶτα φέροντα, μέλος ὑπάρχων τῆς συγκλήτου βουλῆς, παρ' ἅπασι δὲ θαυμαζόμενος διά τε τὴν ἐπιείκειαν τοῦ τρόπου καὶ καθόλου τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, εἶλκυε δὲ τὸν σεβασμὸν πάντων καὶ διὰ τὸ παράστημα τοῦ σώματος, τὴν πολιὰν γενειάδα ὡς καὶ τὸ ἱεροπρεπές, καίπερ μὴ κατατεταγμένος ἔτι ἐν τοῖς χριστιανοῖς, ἀβάπτιστος ὢν καθ' ὃν χρόνον ἡ ἁγία συνεκροτεῖτο Β' οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ἐν αὐτῇ, καθὼς εἴδομεν ἄρτι, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου παραιτησαμένου τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ παραινέσαντος ἀδελφικῶς τοὺς παρόντας ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ λειτουργοὺς ὅπως εὕρωσιν «ἄνδρα ἀξιέπαινον καὶ νοῦν ἔχοντα, τῶν φροντίδων τὸ πλῆθος καὶ δέξασθαι καὶ εὖ διαθεῖναι δυνάμενον», ὡς ἀναγινώσκω παρὰ Θεοδωρήτῳ, ὁ Νεκτάριος, ὡς μαρτυρεῖ Σωκράτης ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος, «ἁρπασθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβλήθη, τῶν τότε παρόντων ἑκατὸν πεντήκοντα

88. Τὰ περὶ Νεκταρίου γράφονται κατὰ Θεοφάνη, Χρονικὸν Πασχάλιον, Θεόδωρον Ἀναγνώστην, τοὺς ἐπιτόμους πατριαρχικοὺς καταλόγους καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἱστοριογράφους Σωκράτην Ε', 8, 10, 13, 19, στ', 2, Σωζόμενον Ζ', 7, 8, 12, 14, 16, 21 καὶ 29 καὶ Θεοδώρητον Ε', 8. Αἱ εἰς τὸν Κάλλιστον παραπομπαὶ γίνονται ἰδιαιτέρως, ὡς καὶ αἱ εἰς ἄλλους.

ἐπισκόπων χειροτονησάντων αὐτόν». Ἀλλ' ὁ ἕτερος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων, οὓς ὑπ' ὄψιν ἔχω, Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος ἀφηγεῖται ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου ἐγένετο κατὰ περίεργον τρόπον, ἀλλὰ καὶ **οὐκ ἐκτὸς θείας ροπῆς**, ὡς ὁ ἱστορικὸς οὗτος λέγει[89]. Κατ' αὐτόν, ἡμέραν τινά, ἐνῷ ἡ σύνοδος εἰργάζετο, ὁ Νεκτάριος, ἑτοιμαζόμενος ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ταρσὸν, προσῆλθεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ταύτης Διόδωρον[90], ἐρωτῶν εἴπερ εἶχε 'να ἐγχειρίσῃ ἐπιστολὰς προωρισμένας διὰ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Τότε ἀκριβῶς οἱ τῆς Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου πατέρες, σύμφωνοι τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ συμβουλῇ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α', συνεσκέπτοντο ἐν ὁμονοίᾳ ὅπως ἐκλέξωσι τὸν ἐξάχως καλὸν κἀγαθὸν ὡς διάδοχον τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Διανοούμενος ὁ Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τίς ἐστιν ἀρά γε τῶν ἄλλων ὁ προτιμότερος, προσβλέψας εἰς τὸν συγκλητικὸν καὶ σεβάσμιον Νεκτάριον, αὐτὸν ἔκρινεν ἄξιον τῆς ἐπισκοπῆς, ὡς καὶ κατὰ τὸ παράστημα σεβαστὸν ὄντα, καὶ τὸ ἦθος ἐπιεικὲς ἔχοντα καὶ τὸ σύνολον ἱεροπρεπῆ, καὶ συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀντιοχείας ὡς πατριάρχην καταλληλον. Οὐ πολὺς παρῆλθε χρόνος, ὁ δὲ Μ. Θεοδόσιος παρεκάλεσε τοὺς ἁγίους πατέρας τῆς Β' συνόδου 'να ἐγγράψῃ ἕκα-

89. Τὸν παράδοξον τοῦτον τρόπον τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς ἀπεδέξαντο καὶ μετέφρασαν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ὁ Fleuri, Hist. Ecclesiast. IH', 5. ὁ Casimirus Oudinus: Commentarius de Scriptoribus Ecclesiae antiquae, Φραγκφύρτῃ 1722, τόμ. Α', στήλη 686—688· καὶ ὁ ἡμέτερος Κονταγόνης: Πατρολογίας τόμ. Β', σελ. 704—705.

90. βλ. περὶ Διοδώρου τοῦ ἐπισκόπου Ταρσοῦ πραγμ. Κονταγόνου Πατρολογίαν, Β', σελ. 528—532. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν τόμ. Δ'. σελ. 566—570 καὶ Δωροθέου Εὐελπίδου προλεγόμενα εἰς τοὺς περὶ ἱερωσύνης λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, σελ. 5, σημ. α.

στος ἐν χάρτῃ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οὓς ἔκρινεν ὑποψηφίους διὰ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὁ δὲ Ἀντιοχείας ἐγγράψας ὧν ἤθελε τὰ ὀνόματα, τελευταῖον ἐνέγραψε καὶ τὸ τοῦ Νεκταρίου. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο ἔστη ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, ἀναγινώσκων τὰ ψηφοδέλτια τῶν ἀρχιερέων, ἡ δὲ προτίμησις αὕτη τοῦ βασιλέως ἐκίνησε τὴν ἔκπληξιν πάντων, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ κατόπιν ἔμαθον ὅτι ὁ οὕτως ὑπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου προτιμηθεὶς ἦν ἀβάπτιστος ἔτι. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τοῦτο μαθὼν ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἐκλογήν, ὁ δὲ Νεκτάριος εὐθὺς ἐβαπτίσθη, καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν νεοστὶ βαπτιζομένων φορῶν, ψήφῳ τῆς συνόδου, ἀνηγορεύθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Χειροτονηθεὶς δ' ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ Κυριακὸν τὸν ἐπίσκοπον Ἀδάνων, ὅστις ἐδίδασκεν αὐτῷ τὴν ἱερατικὴν τάξιν.

Περὶ τῆς διηγήσεως ταύτης ἀγνοεῖ τις τί 'να εἴπῃ, πρέπει δὲ 'να πιστεύσωμεν εἰς τὴν πρὸς τὸν Δάμασον πάπαν Ῥώμης συνοδικὴν ἐπιστολήν, τὴν παρὰ Θεοδωρήτῳ κειμένην· διότι τὸ κατόπιν τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου θέρος, οἱ πλεῖστοι τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα αὐτῆς ἐπισκόπων συνῆλθον αὖθις, ἕνεκεν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ πρὸς τὴν ἐν Ῥώμῃ τότε συγχροτουμένην σύνοδον ἔπεμψαν τὴν συνοδικὴν ἐπιστολὴν ταύτην. Ἐν ταύτῃ γράφουσιν οὗτοι περὶ τῆς τοῦ Νεκταρίου χειροτονίας: «τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει νεοπαγοῦς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκκλησίας, ἣν ὥσπερ ἐκ στόματος λέοντος τῆς τῶν αἱρετικῶν βλασφημίας ὑπόγυιον ἐξηρπάσαμεν, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Νεκτάριον ἐπίσκοπον κεχειροτονήκαμεν ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, μετὰ κοινῆς ὁμονοίας, ὑπ' ὄψεσι καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου, παντός τε τοῦ κλήρου καὶ πάσης ἐπιψηφιζομένης τῆς πόλεως». Οὐδὲ παράδοξον ἦν ἔτι καὶ τοῦ βασιλέως ἡ προτίμησις, καὶ τῶν πατέρων τῆς συνόδου ἡ πρόθυμος συμφωνία, καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας ἡ εὐμένεια συνέβλεψαν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀρτῦ τὸ πρόσωπον τοῦ Νεκταρίου ἦν ἅπασι σεβαστόν.

Ἐκ τῶν ἐπιτόμων πατριαρχικῶν καταλόγων οἱ μὲν τοῦ Καλλίστου καὶ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου ἐπὶ δέκα ἕξ ἔτη καὶ μῆνας τρεῖς γράφουσι παραταθεῖσαν τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῦ Leunclavii, τοῦ Κιγάλα καὶ τοῦ Φιλίππου Κυπρίου δέκα ἕξ μὲν ἔτη, μῆνας δὲ ἕξ. Κατὰ τὸν ἱστοριογράφον Σωκράτην, ὁ Νεκτάριος ἀπεβίωσε τῇ 17 σεπτεμβρίου 397, ἐξελέγη δὲ πιθανῶς τὸν μάρτιον ἢ τὸν ἰούνιον μῆνα τοῦ 381—[91].

Τῆς δεκαεξαετοῦς ταύτης πατριαρχείας γεγονότα γνωστά εἰσιν ὀλίγα, ταῦτα δ' ἀπαριθμοῦνται ἐνταῦθα. Τῷ 382 σύνοδος τοπικὴ συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ θέρος, ἐν ᾗ παρεκάθισαν οἱ πλεῖστοι τῶν τῆς Β' ἁγίας οἰκουμενικῆς συνόδου πατέρων: «ἐκκλησιαστικαὶ γὰρ αὐτοὺς πάλιν συνεκάλεσαν χρεῖαι»: καὶ ἧς ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δάμασον πάπαν Ῥώμης σῴζεται μέχρι σήμερον, κομισθεῖσα, καθά τεκμαίρεταί τις, εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Κυριακοῦ (Ἀδάνων;), Εὐσεβίου καὶ Ἱρισκιανοῦ[92]. Τὸν ἰούνιον τοῦ 383 ἔτους ἄλλη τοπικὴ συνεκροτήθη σύνοδος ἐκ πασῶν τῶν αἱρέσεων, κατὰ τὸν εὐσεβῆ πόθον τοῦ Θεοδοσίου Α' τοῦ αὐτοκράτορος, ὅπως ἐξευρεθῇ τρόπος τις πρὸς ἄρσιν τῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν διαφωνίας· ἐκ τῆς συζητήσεως δ' ἀπεδείχθη ὅτι μόνον οἱ Ναυατιανοὶ

---

91. Ἐκ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀσχληθέντων εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν πατριαρχῶν, τινὲς ἀναγράφουσι κακῶς ἔτος θανάτου τοῦ Νεκταρίου τὸ 391, ἐνῷ ὁ πολὺς Cave τὸ 398. Ἀλλὰ πάντες πλανῶνται· ὁ Σωκράτης λέγει τοῦτον γενόμενον ἐν ὑπατείᾳ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ, αὕτη δὲ συμπίπτει τῷ 397, κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν.

92. Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἱστ. Ε', 8 καὶ 9, τῆς ἐκδόσεως Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. τόμ. Γ', ἐν Ἁλλῃ, 1771. ἴδε τὰς σελίδας 1027 καὶ 1030—1031.

συνεφώνουν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὡς πρὸς τὴν ἀποκήρυξιν τῆς ἀρειανικῆς κακοδοξίας· διὰ τοῦτο δ' ἐπετράπη αὐτοῖς ἵνα ἔχωσι τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας αὐτῶν. Τῷ 394 τοπικὴ σύνοδος ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τοῦ κράτους συγκληθεῖσα ἀπεφάσισε περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, ἑκατέρου διεκδικοῦντος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἐπισκοπὴν Βόστρων· ἐν αὐτῇ συνῆλθον οἱ πατριάρχαι Νεκτάριος Κωνσταντινουπόλεως, Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας καὶ Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας, ἐπίσκοποι πολλοὶ καὶ ἐκ τοῦ ἱερατείου τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἱκανοί[93].

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θριαμβεύσασα κατὰ τῶν ἀρειανῶν, διὰ τῶν διαταγμάτων τοῦ Μ. Θεοδοσίου, ἁρπαίσαντος ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἁρπαγέντας ναοὺς καὶ ἀποδόντος τοῖς ὀρθοδόξοις, ἔλαβε πεῖραν τῆς κακουργίας αὐτῶν τῷ 388. Διεδόθη τότε φήμη τις ὅτι τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον κατετρόπωσεν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Μάξιμος ὁ τύραννος· τὴν εἴδησιν πιστεύσαντες οἱ ἀρειανοὶ καὶ θρασυνθέντες ἐπυρπόλησαν τὴν οἰκίαν τοῦ Νεκταρίου.

Κατα τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, δῆλον οὖν τῷ 388, ὁ Νεκτάριος κατήργησε τὸν θεσμὸν τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου καὶ παράδειγμα πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις ἔδωκε ἵνα μιμηθῶσιν αὐτὸν ἐν τούτῳ, διότι τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἐπέβαλλε τότε τοῦ θεσμοῦ τὴν κατάργησιν. Γυνή τις ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς ἰδίας ἁμαρτίας ἐξαγγείλασα πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον, διετάχθη ὑπ' αὐτοῦ ἵνα μένῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς προσευχὴν ὑποβαλλομένη καὶ νηστείαν, ἀλλ' οὕτως ἔχουσα κατήγγειλεν ἐπειτά τινα τῶν διακόνων ὡς μετ' αὐτῆς συγκατακλιθέντα καὶ διαφθείραντα. Τὸ πλῆθος τῶν εὐσεβῶν ἐξήφθη κατὰ συνέπειαν, διότι οὕτως ἡ Ἐκ-

93. Τὸ πρακτικὸν τῆς συνόδου παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ. Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Γ', σελ. 625—628.

κλησία περιῃρίζετο, οὐκ ὀλίγον δ' ἐπεξετείνετο ἡ κατὰ τῶν ἱερέων καταλαλιὰ καὶ δυσφημία· ὁ Νεκτάριος οὐ μόνον καθήρεσε τὸν διάκονον, ἀλλὰ, κατὰ συμβουλὴν Εὐδαίμονος Ἀλεξανδρέως τοῦ πρεσβυτέρου, κατέλυσε καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ ἵνα ὑπάρχῃ ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ πρεσβύτερος ἐπὶ τῆς μετανοίας. Τότε ἐπέτρεψεν ὁ ἱερὸς πατριάρχης οὗτος ὅπως ἕκαστος, κᾀθ' ἃ ἤθελεν ὑπαγορεύσει αὐτῷ ἡ συνείδησις, κοινωνῇ τῶν θείων μυστηρίων. Συγχρόνως δὲ καὶ Θεοδόσιος Α' ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψε νόμον διακελευόμενος ἵνα μὴ ἀναδεικνύηται διακόνισσα ἡ γυνὴ, πρὶν ὑπερβῇ τὸ ἑξηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος[94].

Κορωνὶς καὶ τῶν ἐπὶ Νεκταρίου συνόδων καὶ τῶν ἀποφάσεών ἐστιν αὐτὴ ἡ Β' οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀναθεματίσασα μὲν τὸν αἱρετικὸν Μακεδόνιον, ὃν εἴδομεν ἤδη πατριάρχην, διδάσκοντα κτίσμα τὸ ἅγιον Πνεῦμα, συμπληρώσασα δὲ τὸ ἅγιον Σύμβολον τῆς πίστεως. Αὕτη δ' ἐξέδωκε κανόνας ἑπτὰ[95]. Τότε καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐκληρώθη τὴν Θράκην, ἐνῷ συγχρόνως ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκληροῦντο τὴν μὲν ἀπὸ Βιθυνίας ἄχρις Ἀρμενίας Ποντικὴν διοίκησιν Ἑλλάδιος ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας, ὁ τοῦ Μ. Βασιλείου ἐν τῷ θρόνῳ διάδοχος, καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσ-

94. Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος διηγούμενος ταῦτα προστίθησιν· «ἐγὼ δὲ οἶμαι ἐκεῖθεν (ὁ συγγραφεὺς; ἐννοεῖ ἆρ' ὅτου ἐγένετο τὸ ἁμάρτημα παρὰ τοῦ διακόνου) ἐκτραπεῖσαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς κατ' αὐτὴν σεμνότητος εἰς ἀδιάφορον καὶ ἠμελημένην ἐκπεσεῖν ἕξιν, καὶ κατὰ μικρὸν διολισθῆσαι τῆς εὐσεβείας ἄρξασθαι· ὅτι γε καὶ μείω πρότερον εἶχεν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, αἴδεσίμου τε τῶν ἐξομολογουμένων τὰς ἁμαρτίας, καὶ ὑπὸ ἀκριβείας τῶν ἐπὶ τούτῳ κατατεταγμένων κριτῶν» κτλ.

95. Ἀνάγνωθι τοὺς Κανόνας παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ· τόμ. Β' τοῦ Συντάγματος, σελ. 163—191, ἔνθα καὶ αἱ τοῦ Ζωναρᾶ, Ἀριστηνοῦ καὶ Βαλσαμῶνος ἑρμηνεῖαι.

σης, τὴν δὲ Ἀσιανὴν διοίκησιν Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου καὶ Ὄπτιμος ὁ Ἀντιοχείας τῆς Πισσιδείας· τὴν τῆς Μελιτηνῆς ἐπαρχίαν Ὀτρήιος· τὰς ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησίας Πελάγιος ὁ Λαοδικείας καὶ Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ· τὰς ἐκτὸς Θράκης καὶ ἐν Σκυθίᾳ τοῖς Παραδουναβίοις δηλαδὴ μέρεσιν ἐκκλησίας Τερέντιος ὁ Τομέων καὶ Μαρτύριος ὁ Μαρκιανουπόλεως.

Ἐπὶ Νεκταρίου εὑρέθησαν τὸ 390 τὰ λείψανα τῶν ἁγίων προφητῶν Ἀββακοὺμ καὶ Μιχαίᾳ, τέως ὑπὸ γῆν κρυπτόμενα. Ὡσαύτως εὑρεθέντα μετεκομίσθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ τιμία κεφαλὴ τοῦ προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου κατὰ μάρτιον τοῦ 391, ἀποτεθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀφρικανοῦ καὶ Τερεντίου, ἀποτεθέντα «εἰς τὴν ἁγίαν Εὐφημίαν ἐν τῇ Πέτρᾳ»[96].

Εἶδεν ἀνωτέρω ὁ ἀναγνώστης εὔνοιαν αὐτοκρατορικὴν ἐπιβραβευθεῖσαν τοῖς Ναυατιανοῖς, οἵτινες ἦσαν σχισματικοί, λίαν αὐστηρῶς προσφερόμενοι πρὸς τοὺς κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἁμαρτήσαντας, καὶ μήτε τοὺς διγάμους εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν κοινωνίαν δεχόμενοι. Καὶ οἱ ναυτιανοὶ εἶχον ἴδιον πατριάρχην ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ τὸν μὲν συγχρόνως τῇ Α΄ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ζῶντα Ἀχέσιον εὗρεν αὐστηρότατον ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, τοῦτον δὲ παθχνῶς διεδέξατο ὁ Ἀγέλιος, ἄνθρωπος εὐάρεστος, ἀποστολικὸν ζήσας βίον, κατὰ τὸν Σουΐδαν[97], ἀλλ' οὐχὶ πεπαιδευμένος· οὗτος ἐποίμανε τοὺς ναυατιανοὺς ἔτη τεσσαράκοντα, ἀπὸ τοῦ 345—385, ὅτε ἀπέθανε. Πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ

96. Θεοδώρου Ἀναγνώστου ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας Ἐκλογαὶ ἀπὸ φωνῆς Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου. Β΄, 62.

97. βλ. μακρὰν σημείωσιν μου ἐν τῇ «Ἐκλησ. Ἀληθείᾳ» τόμ. Δ΄. σελ. 366 περὶ Ἀγελίου καὶ μετὰ τὰς πηγὰς, εἰς ἃς παραπέμπω.

ὁ Ἀγέλιος ἢ Ἀγγέλιος ἐχειροτόνησε διάδοχον τὸν σοφώτατον τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας γνώστην πρεσβύτερον Σισίνιον, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐμεμψιμοίρουν, ὅτι παρεῖδεν ἄλλον ἱερέα ἐπίσημον καὶ εὐλαβῆ τὸν Μαρκιανόν, ὁ καλὸς Ἀγέλιος ἀρεὶς τὸν Σισίνιον ἐπιχειροτονεῖ τὸν Μαρκιανόν, παραγγείλας αὐτὸν ἵνα ἔχωσιν ἐπίσκοπον, αὐτοῦ δ' ἀποθανόντος ἵνα λάβωσι τὸν Σισίνιον. Μετά τινα χρόνον, ἀποθανόντος τοῦ Μαρκιανοῦ, τῶν ναυατιανῶν τὴν ἐπισκοπὴν ἀνέλαβεν ὁ Σισίνιος, παρατείνας τὴν ποιμαντορίαν ἄχρι τῶν χρόνων τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτε μέλλομεν ἵνα συναντήσωμεν αὐτῷ[98].

Ὁ ἱερὸς Νεκτάριος ὧν λόγων τρόφιμος ἔγραψεν ὁμιλίαν εἰς τὸν ἅγιον Θεόδωρον[99].

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Νεκταρίου τῇ 11 ὀκτωβρίου.

398—404. **36. ΙΩΑΝΝΗΣ Α΄.**

Ἀπὸ τῆς 17 σεπτεμβρίου 397 μέχρι τῆς 26 φεβρουαρίου 398 ἡ Ἐκκλησία ἔμενε χηρεύουσα πέντε μῆνας καὶ δέκα ἡμέρας, διότι ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐκλεγεὶς ἔμενεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, χρόνος δ' ἱκανὸς ἀπητήθη ἕως οὗ προσκληθῇ καὶ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὰ κατὰ τὸν μέγαν τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλον τοῦτον, ὅστις «τὴν θείαν Γραφὴν τοσοῦτον ἐταρήνισεν, ὡς εἰ μὴ ἦν οὗτος—εἰ καὶ τολμηρὸν φάναι—ἔδει πάλιν ἐπὶ γῆς δευτέραν τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι παρουσίαν»[100], κατά τι ἱερὸν ὑπόμνημα, παρὰ πολ-

98. Ὁ περὶ Ναυατιανῶν λόγος ἐγένετο διότι ἐμνήσθην ἔνω τῆς συνόδου, ἐν ᾗ παρευρέθη ὁ Ἀγέλιος καὶ ὁ Σισίνιος, ἔτι πρεσβύτερος διατελῶν· Βα Καλλίστου, ΙΒ΄, 36.

99. Fabricii Bibliotheca Graeca· Harles, τόμ. Γ΄, σελ 335.

100. Ταῦτα γράφει τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις ὑπόμνημα 30 ἰανουαρίου.

λῶν μὲν ἐξετέθησαν, ὧν ἐν τέλει τῆς βιογραφίας ταύτης γενήσεται μνεία, λαμπρότερον δ' ὑπὸ τοῦ μακαρίτου μητροπολίτου Κορυτσᾶς Δωροθέου Εὐελπίδου, τοῦ ἐν ἀκμῇ τῆς ζωῆς καὶ τῆς φήμης ἀποβιώσαντος. Εἰς τὴν καλὴν ταύτην βιογραφίαν ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης παραπέμπεται[101].

Ἀντιόχεια ἡ τῶν τότε πόλεων τῆς Ἀνατολῆς μητρόπολις[102] ἦν ἡ πατρὶς τοῦ Ἰωάννου, Σεκοῦνδος δ' ὁ τῆς Συρίας στρατηλάτης καὶ ἡ σεμνὴ καὶ ἐνάρετος Ἀνθοῦσα οἱ γονεῖς ὑπῆρχον αὐτοῦ, γεννηθέντος κατὰ τὸ 344, ἐὰν πεισθῶμεν εἰς τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις Ὑπόμνημα, ἢ τὸ 347, κατὰ τὸν Δωρόθεον Εὐελπίδην. Βρέφος ὢν ἔμεινεν ὀρφανὸς ἐκ πατρός, ἀνετράφη δ' εὐσεβῶς ὑπὸ τῆς μητρός, σπουδάσας ὑπὸ τὸν σοφιστὴν Λιβάνιον καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀνδραγάθιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μέχρι σχεδὸν τοῦ εἰκοστοῦ τῆς ἡλικίας ἔτους, ἐπιδοθεὶς δ' ἀκολούθως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἁγίων Γραφῶν ὑπὸ χειραγωγοὺς ἀρίστους τὸν Καρτέριον καὶ τὸν Διόδωρον, τὸν ἀπὸ τοῦ 378 γενόμενον ἐπίσκοπον Ταρσοῦ. Βαπτισθεὶς τότε ὑπὸ Μελετίου πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐκτιμήσαντος τὸ τοῦ Χρυσοστόμου ψυχικὸν κάλλος, προάγεται ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνώστης, τριετίαν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, βιαζόμενος δὲ ἵνα προχειρισθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ κρίνων ἑαυτὸν ἀνάξιον, ἀπεσύρθη εἰς ὄρος τι παρὰ τὴν Ἀντιοχείαν, ὕβη τῆς

101. Δωροθέου Εὐελπίδου ἔκδοσις τῶν περὶ ἱερωσύνης λόγων τοῦ Χρυσοστόμου· πρῶτον μέρος, περιέχον τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὸν Α' λόγον· ἐν Ἀθήναις 1867. Προλεγόμενα, ἐκ σελίδων 109, γραφέντα μετὰ μελέτην πασῶν τῶν πηγῶν, ἃς ἠδύνατο ἵνα πρηκτισθῇ ὁ πολύκλαυστος ἐκδότης, πραγματεύονται τὸν βίον, τὰ συγγράμματα, τὰς ἐκδόσεις αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ τοὺς περὶ ἱερωσύνης λόγους. Λαμπροτέρα περὶ Χρυσοστόμου διατριβὴ οὐδαμοῦ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐγράφη παρ' ὀρθοδόξου Γραικοῦ κληρικοῦ, εἰς αὐτὴν δὲ καὶ παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης, εἰ καὶ ὅσων ἁφῇ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Χρυσῤῥήμονος ἐν Κωνσταντινουπόλει παρελείφθησαν ἱκανά, ἅτινα ἀπὸ τῶν βιογράφων ἀρυσάμενος ὁ τὰ παρόντα γράφων παρατίθησιν.

102. Οὕτω καλεῖ τὴν Ἀντιόχειαν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐν βίῳ Κωνσταντίνου., Γ', 50.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Α! Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

(Εἰκὼν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς ἁγίας Γενεθλίου.)

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΠΙΝΑΚΕΣ.

μητρὸς θανούσης, διανείμας καλῶς τὸν πατρικὸν πλοῦτον, καὶ μονάσας ἐπὶ πενταετίαν, ἀπὸ τοῦ 375—380, ὅτε ἡ μὲν ὑγεία αὐτοῦ σπουδαίως ἔπαθεν, αὐτὸς δ' ἀπηρνήθη τὴν τῆς ἐρήμου σκληραγωγίαν. Ὀλίγον πρὸ τῆς συγκροτήσεως τῆς Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μελέτιος ὁ μέγας τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχης, ἀναχωρῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως συμπαρεδρεύσῃ ἐν τῇ συνόδῳ, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον· ὁ δὲ μακάριος Φλαβιανὸς ὁ διάδοχος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου θανόντος Μελετίου προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμόν. Οὕτω κατήρξατο καλλιστεφάνου ἀγωνίσματος ὁ Χρυσόστομος, τὸν θεῖον κηρύττων λόγον, ἑρμηνεύων τὰς θείας Γραφάς, κλέος εὐρὺ διὰ τοῦτο κτησάμενος. Ὥστε, τοῦ Νεκταρίου ἀποθανόντος, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος ὁ τὸν πατέρα Μ. Θεοδόσιον διαδεξάμενος, καὶ ὁ κλῆρος καὶ λαὸς τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐξελέξαντο διάδοχον τοῦ Νεκταρίου τὸν εὔγλωττον τῶν Γραφῶν ἑρμηνευτὴν Ἰωάννην, ὃν, ἐκ διαταγῆς τοῦ αὐτοκράτορος, Ἀστέριος ὁ δικικῶν τὴν Ἀντιόχειαν, προσκαλέσας ἐπὶ προφάσει σπουδαίας συνεντεύξεως ἔξω τῆς πόλεως ταύτης ὑπέκλεψεν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτὸν ἀπὸ τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς ἀγάπης τῶν Ἀντιοχέων· οὐδ' ἠδύνατο ἵνα πράξῃ τοῦτο φανερῶς, διότι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀντιοχείας δεινοὶ καὶ εὔκολοι ὄντες εἰς στάσεις οὐδέποτε ἄνευ ταραχῶν καὶ πιθανῶς ἄνευ φόνων ἤθελον ἀποχωρισθῇ τοῦ λατρευομένου παρ' αὐτῶν ἱεροκήρυκος.

Ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐχειροτονήθη τῇ 26 φεβρουαρίου 398 ὑπὸ συνόδου ἀρχιερέων, συγκληθείσης ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, πατριάρχης τῆς τοῦ κράτους πρωτευούσης. Εὑρίσκετο κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ Θεόφιλος ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας δι' ἰδίαν ὑπόθεσιν, ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος, ὁ τότε κακιζόμενος ὡς εὔκολος περὶ τὰς ῥαδιουργίας καὶ «τὰ τοιαῦτα σοφῶς ἀρχιτεκτονῶν», ἀπεδοκίμαζε τὴν ἐκλογὴν Ἰωάννου, θέλων ἵνα

χειροτονήσῃ τὸν πρεσβύτερον Ἰσίδωρον ἀντὶ τοῦ ἐκλεγέντος Ἰωάννου. Εἶχε δ' ὁ Ἰσίδωρος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ξένων καὶ τῶν πτωχῶν. Πιεσθεὶς ὅμως ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐχειροτόνησε τὸν Χρυσόστομον. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Θεοδώρητος ὁ Κύρου ἐπαινεῖ δι' ὀλίγων τὸν λαμπρὸν πατριάρχην ὅτι ἠγωνίζετο ὅπως διορθώσῃ τὰ ἤθη τοῦ κλήρου, συνεβούλευε τὰ δέοντα τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίσσῃ, καὶ ἐπετίμα τὰς ὑπό τινων γινομένας ἀδικίας· «καὶ ταύτην ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν οὐ μόνον ἐκείνης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Θράκης ἁπάσης· εἰς ἣν δὲ αὕτη ἡγεμονίας διῄρηται· καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης· ὑπὸ ἕνδεκα δὲ καὶ αὕτη ἀρχόντων ἰθύνεται· καὶ μέντοι καὶ τὴν Ποντικὴν (διοίκησιν ὅῆλον οὖν) τούτοις κατεκόσμει τοῖς νόμοις· ἰσαρίθμους δὲ καὶ αὕτη ἔχει τῆς Ἀσίας τοὺς ἡγεμόνας»[103]. Ἴσως ἐδικαίωσεν ὁ ἀναγνώστης τὸν βραχὺν τοῦτον λόγον περὶ τῆς καὶ εἰς ἄλλας διοικήσεις ἐξαπλωθείσης προνοίας τοῦ Χρυσοστόμου, διότι ἔκτοτε δύναταί τις ἵνα εἴπῃ ὅτι ἐτέθησαν αἱ βάσεις εὐρυτέρας τινὸς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις εἶχεν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἐποπτείαν μόνην τὴν Θράκην, ἄχρι τοῦ χρόνου τούτου.

Ἐν τούτοις ἐκτενὴς λόγος ἀπῃτεῖτο περὶ τοῦ ποιμαντορικοῦ σταδίου, ὅπερ οὕτωσὶ θαῤῥαλέως καὶ μετὰ παῤῥησίας διέτρεχεν ὁ ἱερὸς τῆς Ἐκκλησίας πατήρ, ἐν κοινωνίᾳ, ἣν διέφθειρεν ἡ τῶν ἀρχόντων ποικίλη ἀκολασία καὶ ἀσέβεια. Δυστυχῶς ὅταν τῆς ἐκλύσεως τὰ παραδείγματα καταβαίνωσιν ἐκ τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, ὡς λέγομεν σήμερον, τοσοῦτον πιέζουσιν, ὥστε καὶ βίος αὐστηρὸς Χρυσοστόμων καὶ Νηστευτῶν καὶ λόγος γλυκὺς Χρυσοστόμων πάλιν καὶ Πρόκλων οὐδὲν ἀποτέλεσμα φέρει, κινῶν τοὺς μὲν διαφθείροντας εἰς ὀργήν, τοὺς δὲ διαφθειρομένους εἰς

103. Θεοδώρητος Ε', 28.

μυκτηρισμόν. Οὐδὲ εἶχε σωτήριον ἐπὶ διαφθειρομένων ἀρχόντων ἐπιῤῥοὴν ἡ διδασκαλία τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ὁ εὐαγγελικὸς βίος αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τὸ καθῆκον ἐκπληρῶν ἀπελάμβανε καταῤῥομὴν ἀπὸ διαφθειρομένων ἀρχόντων, τὸν δὲ λαὸν ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατηγγέλλετο, πιθανῶς, ὡς ἄνθρωπος ἄλογον ὄχλον ὑπαγαγέσθαι δεινός, οἷον ἀπεκάλεσεν ὁ ἐθνικὸς Ζώσιμος. Ἀδικούμενος ὑπὸ συγχρόνων, ἔσχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν εὐμενῆ τῶν μεταγενεστέρων ψῆφον, τὴν εὐλάβειαν δὲ τῶν κατόπι γενεῶν ἐπισύρει ἡ μνήμη αὐτοῦ, πληροῦσα τὴν ὅλην οἰκουμένην.

Μεριμνῶν περὶ τῶν ἠθῶν, ὑπῆρχεν αὐστηρὸς πρὸς τοὺς παρεκτρεπομένους κληρικοὺς καὶ ἱερεῖς, αὐτὸς ἔχων τὴν ὄντως λιτήν, μόνος τρώγων, μηδένα δ' ἐπισκεπτόμενος, εἰ καὶ διέβλεπον οἱ πολέμιοι αὐτοῦ ὅτι πράττει τοῦτο ἐκ περιῤῥονήσεως πρὸς τοὺς προσκαλουμένους. Οὐδὲν τῶν καθηκόντων τοῦ καλοῦ ποιμένος παραβλέπων, ἐκήρυττε τὰς Γραφὰς ἑρμηνεύων καὶ τὰ ἤθη διορθῶν· τὰ δὲ περιττὰ τῶν ἐξόδων ἐκκόψας, καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πασχόντων ἐντείνας τὴν προσοχήν, ᾠκοδόμησε μὲν καὶ νοσοκομεῖα, καταρτίζων τὴν διοίκησιν αὐτῶν καὶ ἱερεῖς εἰς ἐποπτείαν τάττων, ἠύξησε δὲ τὰ τῶν τοιούτων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων εἰσοδήματα, οὐδὲ παρεῖδεν ὁ καλὸς ποιμὴν τὴν περίθαλψιν τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν.

Ὁ ζῆλος, ὃν ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἐπεδείκνυτο καὶ αἱ πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὑπηρεσίαι αὐτοῦ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων, οὐδὲ περιώριζε τὴν ἐν τούτῳ ἐνέργειαν αὐτοῦ μόνον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Θράκης. Ἀσκητὰς εὑρὼν ζήλου θείου πλήρεις, καὶ τὰ νενομισμένα τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς συστατικὰ δοὺς αὐτοῖς, ἔπεμψεν εἰς Φοινίκην, ὅπου πολλοὶ τέως ἔζων εἰδωλολάτραι, καὶ ἔνθα κατέστρεψε τοὺς εἰσέτι σωζομένους εἰδωλικοὺς ναούς. Τὰ πρὸς τοῦτο δὲ χρήματα—γράφει Θεοδώρητος ὁ Κύρου—«οὐκ ἐκ ταμείων βασιλικῶν λαμβάνων

ἀνήλισκεν· ἀλλὰ τὰς πλούτῳ καμώσας καὶ πίστει λαμπρυνομένας γυναῖκας φιλοτίμως ταῦτα παρέχειν ἀνέπειθε, τὴν ἐκ τῆς χορηγίας φυομένην εὐλογίαν ὑποδεικνύς»[104]. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν εἰρήνευσε τῆς Ἀντιοχείας· καὶ τοὺς Γότθους εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν ἐπανήγαγεν ἀπὸ τῆς ἀρειανῆς αἱρέσεως, καὶ τοὺς Σκύθας τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος ἐθέλοντας ἵνα μάθωσι· καὶ τοὺς ἐν Τύρῳ μαρκιωνιστὰς αἱρετικοὺς ἐμερίμνησε ἵνα ἐπαναγάγῃ εἰς τὸ ὀρθὸν δόγμα.

Ὁ ζῆλος αὐτοῦ περὶ τῆς ἐνθέου πολιτείας τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας κατεδείχθη περίτρανα, κατὰ τὴν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ περιοδείαν αὐτοῦ, καθ' ἣν ἐτίθεντό πως θεμέλια τῆς εὐρυτέρας δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Τὸν σεπτέμβριον τοῦ 400 συνεκάλεσε σύνοδον ἐξ εἴκοσι δύο ἐπισκόπων, ἐν ταύτῃ δ' Εὐσέβιος ὁ ἐπίσκοπος Ὀὐαλεντινουπόλεως προσήγαγε κατηγορίαν ἐξ ἄρθρων ἑπτὰ κατὰ Ἀντωνίνου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου, ἥτις καὶ τότε ἐταράττετο, καθὼς φαίνεται, καὶ μετ' οὐ πολύ, ὅτε ὁ Ἀντωνῖνος ἀπεβίωσεν· ὁ τῆς Ἐφέσου κλῆρος ἐκάλεσε τότε τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ τάξιν τῆς Ἐκκλησίας ἐκεῖ μεταβαίνων. Ὁ μέγας πατριάρχης εὐθὺς εἰς Ἔφεσον μεταβάς, τῷ 401, συνεκάλεσεν ἑβδομήκοντα ἐπισκόπους εἰς σύνοδον, ἐν ᾗ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἀποθανὼν Ἀντωνῖνος ἐχειροτόνησεν ἐπὶ χρήμασιν ἓξ ἐπισκόπους· εἰς τὴν χηρεύουσαν μητρόπολιν ἐχειροτόνησε τὸν ἑαυτοῦ διάκονον Ἡρακλείδην, ἄνδρα Κύπριον. Ἀφικόμενος εἶτα εἰς Νικομήδειαν, καθήρεσε τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς Γερόντιον, ὅστις ἄλλοτε διάκονος Ἀμβροσίου τοῦ Μεδιολάνων χρηματίσας καὶ μὴ γινώσκων ἵνα κρατῇ τῆς ἑαυτοῦ γλώσσης ἐτέθη εἰς ἀργίαν· ἀλλὰ πολύπειρος ὢν καὶ

104. Ὁ αὐτός. Ἐ. 29.

κοσμικὰς μεθοδείας ἄριστα γινώσκων, καὶ τῆς ἰατρικῆς ὢν εἰδήμων, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν ἐκτήσατο τὴν φιλίαν τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἐψηφίσθη ἐπίσκοπος Νικομηδείας, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας Ἑλλαδίου, οὗτινος τὸν υἱὸν εἰσήγαγε πρότερον εἰς ὑπηρεσίαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις· ὁ Ἀμβρόσιος ἀπήτει καὶ ἀπὸ τοῦ Νεκταρίου ἵν' ἀποβάλῃ τὸν Γερόντιον ἐκ τῆς ἱερωσύνης, ἀλλ' ἦν ἀδύνατον τοῦτο, διότι ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν νικομηδέων, μόλις δ' ἴσχυσεν ὁ Χρυσόστομος ἵνα καθαιρέσῃ τοῦτον, χειροτονήσας ἀντὶ τοῦ Γεροντίου τὸν εὐλαβῆ καὶ πρᾶον Πανσόριον, ἄλλοτε διδάσκαλον τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας, ὃν ὅμως οἱ νικομηδεῖς ἐμίσουν. Διὰ δὲ ταῦτα πάντα, οἱ παυθέντες ἐπίσκοποι καὶ οἱ φίλα φρονοῦντες αὐτοῖς καὶ οἱ πρὸς τὸν Χρυσόστομον δυσμενῶς διακείμενοι κατηγόρουν τοῦ λαμπροῦ πατριάρχου, ὡς εἰσάγοντος νέον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καθεστὼς καὶ πολλὴν ὄρεξιν ἔχοντος ἵν' ἁρπάζῃ τὰ τῶν χειροτονιῶν δίκαια. Τὸν πατριάρχην Ἰωάννην ἐπεβούλευε καὶ Σεβηριανὸς ὁ Γαβάλων ἐπίσκοπος, ὃν ἀρῆκεν ἐπίτροπον κατὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἐνῷ δι' ἀνοήτου συμπεριφορᾶς προσετίθει εἰς τὸν Χρυσόστομον ἐχθροὺς καὶ Σεραπίων ὁ ἀρχιδιάκονος αὐτοῦ, ἀνὴρ αἰγύπτιος, ὀργίλος καὶ ὑβριστής, ὃν ὁ Χρυσόστομος ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ἡρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ, τῷ 402.

Ἐξεβράγη τέλος ἡ πρὸ πολλοῦ ὑποβρυχιζομένη θύελλα κατὰ τοῦ ἁγίου πατρὸς, καὶ Θεόφιλος ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὁ ἀρχῆθεν κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου δυσμενῶς διακείμενος, παραπειθόμενος ὑπὸ τῆς βασιλίδος Εὐδοξίας, νομισάσης ὅτι λόγος τις τοῦ ἱεροῦ πατρὸς κατὰ γυναικῶν ἀπέβλεπεν αὐτήν, ἦλθεν ἄνευ τῆς κανονικῆς ἀδείας τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τῷ 402 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔχων αἰγυπτίους ἐπισκόπους μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ προήρευσε συνόδου τινὸς, ἥτις ἐκ τούτων καὶ ἐξ ἐπισκόπων τινῶν τῆς Ἀσίας συγκροτηθεῖσα τριάκοντα ἓξ ἐν ὅλῳ, συνῆλθεν ἐν τῷ τῆς

Χαλκηδόνος προαστείῳ Δρυΐ, τὴν τοῦ Χαλκηδόνος ἐπισκόπου ἄδειαν ἔχουσα βεβαίως, ἀφοῦ γνωστὸν ὅτι καὶ οὗτος παρέστη τοῦ Χρυσοστόμου κατήγορος. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐκαλεῖτο Κυρῖνος, ἦν τὸ γένος αἰγύπτιος, συγγενὴς τοῦ πατριάρχου Θεοφίλου, οὗ χάριν ἔπραττεν ὅ,τι ἐκεῖνος ἤθελε, πολλὰ δ' ἐφυάρει κατὰ τοῦ χρυσορρήμονος· ἀλλ' ὑπέστη τέλος οἰκτρόν, πράγματι δὲ περίεργον, τὴν ἔκπληξιν ἡμῶν κινοῦν. Μαρυθᾶς ὁ ἐπίσκοπος Μεσοποταμίας ἐπάτησεν ἀκουσίως τὸν ἕνα πόδα τοῦ Κυρίνου, ἐξ οὗ σπουδαίως παθὼν ὁ Χαλκηδόνος ἦν ἀδύνατον καὶ μέχρι τῆς ἀντίπεραν πρωτευούσης τοῦ κράτους ἵνα μεταβῇ, καίτοι ἦν χρησιμώτατος διὰ τὰς κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίας· οἱ ἰατροὶ προσελθόντες ἐνοσήλευσαν αὐτὸν ἀνεπιστημόνως, ἐξ οὗ συνέβη ἵν' ἀποπρισθῇ τὸ σκέλος, καὶ σῆψις ἤρξατο ἵνα μεταδίδηται καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ἐβλάβη δὲ καὶ ὁ ἕτερος ποῦς, ἐπενεγκὼν τὸν θάνατον μετ' οὐ πολύ, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἀρσακίου[105].

Εἴκοσιν ἐννέα κατηγορίαι προσήχθησαν εἰς τὴν σύνοδον ταύτην, ἀλλ' ὁ ἱερὸς πατὴρ ἐδήλωσεν εἰς τοὺς συνηγμένους, διὰ Δημητρίου τοῦ Πισσινοῦντος ἐπισκόπου, ὅτι πρόθυμος ἦν ἵνα δικασθῇ κανονικῶς, ὑπὸ ἐπισκόπων τῆς πατριαρχικῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας, ἐξαιρουμένων ὅμως τῶν κεκηρυγμένων αὐτῷ ἐχθρῶν, καὶ ἐζήτει ἵνα μάθῃ τίνες ἦσαν οἱ κατήγοροι αὐτοῦ, ἄλλως ἠρνεῖτο ἵνα ἐμφανισθῇ ἐν τῇ ψευδοσυνόδῳ, εἰς ἣν καὶ ἄλλαι δεκαεπτὰ κατηγορίαι παρά τινος Ἰσαακίου ἐνεφανίσθησαν. Ἡ σύνοδος ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τετάρτου καὶ μὴ παρασταθέντα καθήρεσε, συγχρόνως δ' ἀποκατέστησεν εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν ἐπισκοπὰς καὶ τρεῖς τῶν ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου καθαιρεθέντων, καθαιρέσασα καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ μακαρίου πατριάρχου χειροτονηθέντα μητροπολίτην Ἐφέσου Ἡρακλείδην. Τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Δρυΐ συ-

105. Νικηφόρου Καλλίστου Β', 14.

νόδου ταύτης ἐσῴζοντο μέχρι τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ὅστις ἔσωσεν ἄχρις ἡμῶν περίληψιν, ἣν ὁ ἀναγνώστης βλέπει ἐν τῷ τέλει τῆς βιογραφίας ταύτης[106]. Καθαιρεθεὶς ὡδηγήθη εἰς χωρίον τι τῆς Βιθυνίας, ἀλλὰ τοσαύτη ἐξερράγη τοῦ λαοῦ ἀγανάκτησις κατά τε τῆς συνόδου καὶ τῶν κατηγόρων αὐτοῦ, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ἐχθρικῶς αὐτῷ διακειμένη Εὐδοξία ἐνήργησε πρώτη ἵν' ἀνακληθῇ, καὶ ἀνακληθεὶς ἠθωώθη ὑπὸ τριάκοντα τριῶν ἐπισκόπων, εἰ καὶ ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἐζήτει ἵν' ἀπαγγείλῃ τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ σύνοδος πολυαριθμοτέρα τῆς ἐν Δρυΐ ψευδοσυνόδου. Ἡ ἐπάνοδος αὕτη τοῦ χρυσορρήμονος ἀπὸ τῆς ἐξορίας ἐγένετο τὸν νοέμβριον τοῦ 402, κατὰ τὸν Εὐελπίδην· οὔτε δ' ἴσχυσαν αἱ ἐνέργειαι τοῦ Θεοφίλου καὶ ἡ εὐγλωττία τοῦ Σεβηριανοῦ Γαβάλων ἵν' ἀποσπάσωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὰ πλήθη. Μάτην ὁ Σεβηριανὸς ἐκήρυττε, δικαιολογῶν τὴν Ἰωάννου καθαίρεσιν, «εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο Ἰωάννῃ προσῆν ἔγκλημα τὴν καθαίρεσιν σχεδιάζον, αὐτό γε μὴν τὸ ἀλαζόνα εἶναι ἀρκεῖν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν ἁμαρτημάτων τὸ Θεῖον τοῖς ἀνθρώποις ἀφίησιν· αὐτὸς δὲ Θεὸς τοῖς ὑπερηφάνοις προφανῶς ἀντιτάσσεται, ὡς ἡ θεία λέγει Γραφή». Προσθετέον ὅτι τὴν ἀποκαταστήσασαν τὸν χρυσορρήμονα σύνοδον ὁ Θεοφάνης καὶ ὡς ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος λέγουσι συγκειμένην ἐξ ἐπισκόπων ἑξήκοντα[107].

106. Παρεπέθη ἀπὸ τῶν τοῦ Φωτίου ἡ περίληψις αὕτη, διότι σπανίως εὑρήσει τὴν Μυριόβιβλον ὁ θέλων πλείω ἵνα μάθῃ περὶ τῆς ψευδοσυνόδου ταύτης. Περὶ δὲ τῆς τοποθεσίας, ἥτις ἐκαλεῖτο Δρῦς, ὁ μὲν Σχ. Βυζάντιος λέγει ὅτι ἔκειτο ἕνθα σήμερον τὸ Χαϊδὰρ-πασᾶ. Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Β', σελ. 239. Ὁ δὲ γεωγρὸς βυζαντινὸς Ἀ. Γ. Πασπάτης λέγει ὅτι ἡ Δρῦς ἦν τὸ σήμερον Μπεσταντζῆ-χιόπρου. Ἴδε διατριβὴν περὶ τῶν ἀνατολικῶν προαστείων τοῦ Βυζαντίου ἐν τόμῳ ΙΒ' τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου, σελ. 30.

107. Κάλλιστος Β', 17. Περὶ δὲ τοῦ Σεβηριανοῦ Γαβάλων, ἴδε Εὐελπίδου πρόλεγόμενα, σελ. 11, σημ. β.

Οὕτως ἐφαίνετο καταβληθεῖσα ἡ κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου δυσμένεια τῆς Εὐδοξίας, ἧς μάλιστα καὶ τὰ τέκνα ὁ θεῖος πατὴρ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνεδέξατο. Ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 403 ὁ Χρυσόστομος ὠμίλησεν ἐν ἐκκλησίᾳ κατὰ τῶν πανηγυριζόντων ἀσεβῶς τὴν ἔξω τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἀναστήλωσιν ἀνδριάντος τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας· αὕτη δυσαρεστουμένη διότι καὶ πάλιν κατ' αὐτῆς ἐνόμισε κατατείνοντα τὸν λόγον, ἐνήργει νὰ συγκαλεσθῇ νέα σύνοδος, τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Χρυσόστομος ὠμίλησε τὸν θυμάσιον ἐκεῖνον λόγον, εἰς ὃν οὐ μόνον ἐν ἀρχῇ, διὰ τῆς φράσεως «πάλιν Ἡρωδιὰς μαίνεται, πάλιν ταράττεται, πάλιν ὀρχεῖται, πάλιν τὴν Ἰωάννου κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος σπουδάζει λαβεῖν», ἐδήλωσε τὴν πολεμίαν αὐτῷ γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τοῦ λόγου ἐφανέρωσε, λέγων εὐφυῶς «οὐκ ἀεὶ τὴν εὐδοξίαν ἐμίσησα, τὴν δὲ ἀδοξίαν ἠγάπησα;» Νέα συνῆλθε σύνοδος, ἐν ᾗ παρεκάθισαν Λεόντιος ὁ Ἀγκύρας, Ἀμμώνιος ὁ Λαοδικείας, Βρίσσων ὁ Φιλίππων τῶν ἐν Θράκῃ καὶ Ἀκάκιος ὁ Βερροίας τῆς Συρίας (Χαλέπ) καί τινες ἄλλοι, οἵτινες ἐλογίσαντο τῷ χρυσορρήμονι ἔγκλημα ὅτι καθαιρεθεὶς ὑπὸ συνόδου ἀνέλαβε τὸν θρόνον αὐθις πρὶν ὑπ' αὐτῆς ἀθωωθῇ. Δέκα μῆνας μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐμήνυσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος τῷ ἱερῷ ἀνδρὶ ἵνα παύσῃ προϊστάμενος τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ τελετῶν, ὁ δὲ Χρυσόστομος ὑπήκουσε. Τὴν νύκτα τοῦ μεγάλου σαββάτου ὁ στρατηγὸς Λουκᾶς εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐβάπτισε τοὺς τῷ Ἰωάννῃ συγκοινωνοῦντας τεσσαράκοντα ἐπισκόπους καὶ τὸν κλῆρον ὅλον, ἔθετο δὲ καὶ φρουρὰν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ. Τῇ 20 Ἰουνίου 404 ἐξωρίσθη· τότε δὲ φαίνεται οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ κινηθέντες εἰς ὀργὴν ἔκαυσαν τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Περὶ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας διαμείνας, ὡδηγήθη τῇ 13 Ἰουλίου μακρὰν αὐτῆς, καὶ τὸν σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου ἀφίκετο εἰς Κουκουσὸν[108], ἀφ' ἧς ἀπήχθη εἰς Κόμανα, ἔνθα ἀπεβίωσε τῇ 14 σεπτεμβρίου 407, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν, ὡς εἶχε συνήθειαν 'να λέγῃ ἐν πάσαις ταῖς δοκιμασίαις καὶ ταῖς συμφοραῖς τοῦ πολυμόχθου αὐτοῦ βίου.

Δείκνυται ἔτι ἐν Κομάνοις ὁ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς τάφος «τιμώμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν ἀνεξαιρέτως, κείμενος μεταξὺ δύο ἀγρῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰριδος καὶ πρὸ τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Βασιλίσκου, μόλις ἤδη ἴχνη τινὰ δεικνυούσης ἐρειπίων. Μένει ἐκ τοῦ τάφου καὶ ἡ λάρναξ αὐτοῦ, διατηρουμένη μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ὑπερκειμένου χωρίου Βίζερα, νῦν δεσποζομένη (ἀπὸ 50 ἐτῶν) ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων. Ἐν τῷ μονοκλησίῳ αὐτῆς, ἔνθα κεῖται ἡ λάρναξ, ἔχουσι τὸ δικαίωμα οἱ ὀρθόδοξοι νὰ λειτουργῶνται. Ἡ λάρναξ εἶναι ἐκ λίθου φρυγίου φαιοῦ, ἔχουσα ὀκτὼ σπιθαμῶν μῆκος, τριῶν πλάτος, καὶ δύο ὕψος, ἐπ' αὐτὴν δὲ «κάλυμμα, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἕτερον ἢ μόνον σταυρός»[109]. Ἐὰν ἡ γενικὸς ὁ σεβασμὸς ὁ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Χρυσοστόμου ἀποδιδόμενος, οὐδὲν δικαιότερον, διότι ὁ θεῖος πατὴρ ἰσαποστόλου δυνάμενος τὸ ὄνομα 'να λάβῃ, ἐξέτεινε τὸ δίκτυον τῆς ἀποστολικῆς ἁλιείας καὶ μέχρι χωρῶν ἀπωτέρω τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους κειμένων, ἐμερίμνα δὲ περὶ τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς δόξης τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ἐν ἐξορίᾳ διατελῶν. Ἐξόριστος ὢν ἦν ἀνάγραπτος ἐν τῇ μνήμῃ τῶν φίλων αὐτοῦ ὁ Χρυσόστομος, χρήματα δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ γυναικῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων στελλόμενα ἐδαπάνα θεραπεύων ἀνάγκας ἀνθρώπων πασχόντων, καὶ πολλοὺς ἐξαγοράζων ἀπὸ τῆς ἰσαυρικῆς αἰχμαλωσίας. Ἐπί-

108. Περὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἣν ἀπηντήσαμεν καὶ ἀνωτέρω, καλουμένης σήμερον Κάζα, βλέπε τὰς Ὀθωμανικὰς ἀναμνήσεις, ἃς ἐξέδωκεν ὁ παλαιότατος φίλος καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ποντικῶν χωρῶν γνώστης Σάββας Ἰωαννίδης ἐν τῇ Ἡμερολογίῳ «Κρόνος», τοῦ 1881, σελ. 108. Αὐτόθι καὶ περὶ Κομάνων, σήμερον Κόμα.

109. Σάββα Ἰωαννίδου ἀνατροβή· αὐτόθι.

σημος γυνὴ ταυτὴ ἦν ἡ Ὀλυμπιας, ἣν ἐχειροτόνησε διάκονον ὁ Νεκτάριος καὶ ἥτις ἐξώδευε πλοῦτον ἄπειρον εἰς πτωχοὺς καὶ ἱερὰ καταγώγια, κτίσασα καὶ μοναστήριον ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταξὺ μὲν κείμενον τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, πυρποληθὲν δὲ τῷ 532· καὶ οὕτινος τὴν διαίκησιν εἰς Μαρίναν συγγενῆ αὐτῆς οὖσαν κατέλιπεν ἀποθανοῦσα· χρήσιμόν ἐστιν εἰς ἡμᾶς ἵνα γνώσκωμεν ὅτι οἰκοδομηθὲν μετά τινα χρόνον, διῳκεῖτο κατ' ἐκεῖνα τὰ ἔτη ὑπὸ Σεργίας ἡγουμένης, ἥτις ἔγραψε καὶ τὴν βιογραφίαν τῆς μακαρίας Ὀλυμπιάδος. Ὡς δὲ αὕτη, οὕτω καὶ ἡ Βιθυνὴ Νικαρέτη, παρθένος, ἐπίσημος τὸ γένος, διέτρεφε φίλτρον καὶ σέβας πρὸς τὸν ἱερὸν ἄνδρα[110].

Τὰ τοῦ Χρυσοστόμου συγγράμματα δυστυχῶς ἀδύνατον ἵνα καταστῶσιν ἐνταῦθα ἀντικείμενον λόγου, διότι τοιοῦτος οὐδαμῶς ἐστιν ὁ προορισμὸς τοῦ παρόντος συγγράμματος· ἄλλως δὲ καὶ μακρὸς ἀπαιτεῖται περὶ τούτου λόγος, εἰς ἄλλον κλάδον τῶν θεολογικῶν μαθήσεων ἀνήκων.

Τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου πατριάρχου, περὶ οὗ γενήσεται λόγος ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Πρόκλου, ἀπεθησαυρίζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει μέρος μὲν, ὡς φαίνεται, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀφ' ἧς μετακομισθὲν ἀλλαχοῦ ἀπωλέσθη[111], μέρος δὲ ἢ μᾶλλον ὁλόκληρον ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὡς ὁ Θεοφάνης γράφει. Δύο τεμάχη λειψάνων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰν Μονὴν τῆς Λαύρας, διὰ χρυσοβούλλου κατασφαλίσας, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς, ἅχρι σήμερον σωζόμενα[112]. Τεμάχια δ' ἀπὸ τοῦ λειψάνου τούτου, βεβαίως τοῦ ἀπὸ ἀπὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀναρπαγέντος, πλὴν τῆς Λαύρας κατέχουσι καὶ ἄλλαι μοναί, ὡς λ.

110. Κάλλιστος Γ'. 24, 25.

111. Πασπάτη Βυζαντ. Μελέται σελ. 343.

112. Τριγώνη Προσκυνητάριον Λαύρας, σελ. 20.

χ. ἡ μονὴ τοῦ Δοχειαρίου[113] ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων, ἡ μονὴ τοῦ Διονυσίου, καὶ ἡ τοῦ Βατοπεδίου, κατέχουσα τὴν κεφαλήν[114].

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου σωζόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου[115], καθὼς καὶ εἰκὼν αὐτοῦ ἀρχαία σωζομένη ἐν Γαλλίᾳ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης· κατ' αὐτὴν δ' ἐζωγραφήθη, ἀπὸ τοῦ Δουκαγγίου μετατυπωθεῖσα, καὶ ἡ κοσμοῦσα τὸ μετὰ χεῖρας σύγγραμμα. Περὶ τῆς μορφῆς ὅμως καὶ τοῦ σωματικοῦ χαρακτῆρος τοῦ χρυσορρήμονος εὑρίσκομεν ἐν τοῖς Μηναίοις πληροφορίας τινάς. Κατ' αὐτὰς δὲ, ἦν τὸ ἀνάστημα χαμηλὸς καὶ λίαν ἰσχνὸς, ὠχρόλευκος, ἔχων τὴν μὲν κεφαλὴν μεγάλην ὡς καὶ τὴν ῥῖνα καὶ τοὺς βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν, τὰς δὲ κόγχας κοίλας· τὸ μέτωπον μέγα καὶ διαυλακούμενον ὑπὸ ῥυτίδων, τὰ ὦτα ἀνεπτυγμένα, τὸ γένειον ἀραιὸν καὶ μικρόν. Ἀπὸ τῆς πολλῆς νηστείας εἶχε τὰς σιαγόνας ἔσω πεπιεσμένας, ἡ δὲ μορφὴ αὐτοῦ ἐδείκνυεν ἐν γένει τὸν δυσηρεστημένον.

Ἡ ἡμετέρα ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τρὶς τοῦ ἔτους τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου πατρός: τῇ 13 νοεμβρίου, ὅτε μετέθηκεν ἕνεκα τῆς ἑορτῆς τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ· τῇ 27 ἰανουαρίου, ὅτε ἑορτάζει τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου· καὶ τῇ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, συνεορταζομένου τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ τῶν ἁγίων πατέρων Βασιλείου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ὁ κατὰ τὴν 13 νοεμβρίου ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται «Θεοφάνους», τὰ δὲ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν ψαλλόμενά εἰσιν ἔρ-

113. Προσκυνητάριον Δοχειαρίου, σελ. 33.

114. Κομνηνοῦ Προσκυνητάριον Ἁγίου Ὄρους· ἐκδ. Βελούδου σελ. 23, 44, 56.

115. Δουκαγγίου Constantinop. Christiana· σελὶς 87, τοῦ Δ' βιβλίου.

Α', ἡ δὲ περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἱεροῦ πατρὸς ἀρχαιοτέρα κρίσις ἐστὶν ἡ τοῦ Πηλουσιώτου Ἰσιδώρου[119], παλαιότερον δ' εἰς αὐτὸν ἐγκώμιον τὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ[120]. Θεοφάνης ὁ βυζαντινὸς χρονογράφος κακίζει τοὺς διώκτας τοῦ Χρυσοστόμου. Γενεαὶ πολλαὶ παρῆλθον, ἐγράψησαν, ἐλαλήθησαν πολλά· πᾶσαι δ' αὗται αἰωνοβόητον κροτοῦσι τὸ ἀνάθεμα κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅσοι ἐν ἀρχῇ ὄντες, χάριν ἰδίων παθῶν, ἐδίωξαν τότε καὶ κατόπι τοὺς μετ' αὐστηρότητος τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐκπληροῦντας, ἀδιαφόρως ἔχοντες ἂν ἀνατρέπηται τάξις πραγμάτων ἄρτι καθισταμένη καὶ ἂν διακόπτηται σκοτία καὶ ζόφος τὴν στιλβηδόνα τὴν προτέραν, εἰς ἣν αἱ γλαῦκες μόνον ἀδύνατοῦσι ἵνα προσβλέψωσιν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ λόγου περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Α' τοῦ Χρυσοστόμου, παρατίθενται μὲν ἐνταῦθα τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Δρυῒ ψευδοσυνόδου, καθ' ἣν ἔσωσε περίληψιν ὁ πολυίστωρ Φώτιος, συμπτύσσονται δ' αἱ πληροφορίαι, ἃς χορηγοῦσιν ἡμῖν ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Σωζόμενος περὶ Σισινίου τοῦ πατριάρχου τῶν Ναυατιανῶν· διότι, ἀφοῦ ἀνωτέρω ἐγένετο μνεία τοῦ ἀνθρώπου τούτου, δέον νῦν ἵνα συμπληρωθῇ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος[121]. Εἴδομεν ὅτι διεδέξατο τὸν Μαρκιανὸν ὁ Σισίνιος, μετὰ τὸ ἔτος 385, ἴσως πρὸ τοῦ 390. Ἦν ἀνὴρ σοφός, πολλάκις πρότερον διὰ τῆς εὐροίας τοῦ λόγου τὸν αἱρετικὸν Εὐνόμιον ἀποστομώσας, ἐγκρατέστατος, εἰ καὶ πολυτελής τὴν δίαιταν, ἀγαπῶν δὲ τὰς ἐν τοῖς

---

119. Ἐπιστ. βιβλ. 32.

120. Εὕρηται τοῦ Χρυσοστόμου ἐγκώμιον εἰς Διόδωρον ἐπίσκοπον τὸν πρωτοβάντα καὶ ἐγκωμιάσαντα, ᾧ τῷ τιμᾶται μελετῶν αὐτὸ ὁ Δωρόθεος Εἰδιπβίου ὅτι Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ ὠνόμασεν αὐτὸν «φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας».

121. Σωκράτης στ', 22. Σωζόμ. Η', 1. Κάλλιστος ΙΒ', 36.

γα Γεωργίου Νικομηδείας, ὡς ἐπιγράφονται, Ἀνατολίου, Στυδίτου (τίνος;) καὶ Γερμανοῦ. Ἐν ἀγιορειτικοῖς δὲ χαρογράφοις εὑρίσκεται καὶ δεύτερος κανών, ποίημα «Φιλοθέου», τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὡς εἰκάζει Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανὸς ὁ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων διορθωτής[116]. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν ψαλλομένων δύο κανόνων ἄγνωστοι οἱ ποιηταί· τὰ δοξαστικὰ τοῦ ἑσπερινοῦ ἐπιγράφονται ἔργα Κοσμᾶ καὶ Γερμανοῦ.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἔγραψαν, πλὴν Σωζομένου καὶ Σωκράτους καὶ Θεοδωρήτου καὶ Καλλίστου πλείστας χορηγούντων ἡμῖν εἰδήσεις, ὁ Παλλάδιος Ἑλενουπόλεως, ὁ Πρόκλος, ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, Γεώργιος Ἀλεξανδρείας, Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων, Κοσμᾶς ὁ Βεστήτωρ, Μαρτύριος Ἀντιοχείας, Συμεὼν ὁ Μεταφραστής, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, Λέων ὁ Σοφός, Γεώργιος ὁ Παχυμέρης, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἰωάννης Εὐχαΐτων, Θεόδωρος Τριμυθοῦντος, Φιλόθεος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης καὶ Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης, ὧν οἱ μὲν βιογραφίας καλὰς ἔγραψαν, οἱ δὲ ἐγκώμια εἴς τε τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνακομιδήν· οὗτοί εἰσιν ἐκ τῶν ἡμετέρων οἱ γνωστοί, εἰς οὓς προσθετέα καὶ τρεῖς ἀνωνύμως γράψαντες[117].

Τὸ ἐπώνυμον τοῦ χρυσοστόμου φαίνεται ὅτι ἀπεδόθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Πρόκλου[118] εἰς τὸν Ἰωάννην

---

116. Μηναῖον νοεμβρίου· ἴδε τὴν ἀκολουθίαν τῆς 13· περὶ δὲ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τὸν ἐμὸν «Ἀθηνᾶν» ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1885, σελ. 230—234.

117. Fabricii Bibliotheca Graeca· Harles· τόμ. Η', σελ. 454—584, ἐν αἷς ἐκτενεστατος λόγος γίνεται περί τε τοῦ βίου, τῶν βιογράφων, τῶν συγγραμμάτων τοῦ Χρυσοστόμου, τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν κλπ. Casimiri Oudini Comment· de Scriptor. Ecclesiae antiquae· τόμ· Α', ἀπὸ στήλης 688—789.

118. Migne Patrologiae τόμ. ΞΕ', στήλη 832, 849.

ISTITUTO CENTRALE PER IL CATALOGO UNICO DELLE BIBLIOTECHE ITALIANE E PER LE INFORMAZIONI BIBLIOGRAFICHE

λουτροῖς διαμονὰς[122], εὐχάριστος εἰς τὰς συναναστροφὰς, ὥστε οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν ἠγαπᾶτο, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων· καίτοι δ' ἐσκώπτετ μετὰ χάριτος πολλῆς ὁμιλῶν, ἀλλ' ἠύχαριστεῖτο ἀκούων καὶ ἄλλων μετὰ χάριτος αὐτῷ διαλεγομένων, ἔστω καὶ σκωπτόντων αὐτόν. Περίεργός ἐστιν ἡ περὶ τῶν φορεμάτων αὐτοῦ πληροφορία· ὁ Σισίνιος ἐνεδύετο ἱμάτια λευκά· ὅτε δέ τις τῶν ὀρθοδόξων παρετήρησεν εἰς αὐτὸν ὅτι τοῦτο διὰ τοὺς ἐπισκόπους ἐστὶν ἀπρεπὲς, ὁ ναυατιανὸς πατριάρχης ἀντιπαρετήρησεν ὅτι οὐδαμοῦ εὗρεν ἀπαγορευομένην εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὴν λευκὴν στολήν, τοὐναντίον εὑρίσκει ὅτι ὁ μὲν Σολομὼν λέγει, «ἔστωσάν σου τὰ ἱμάτια ἀεὶ λευκά», ὁ δὲ Σωτὴρ ἐν εὐαγγελίοις φαίνεται μεταχειριζόμενος χρῶμα τοιοῦτον εἰς τὴν ἐνδυμασίαν αὐτοῦ. Τοῦ Σισινίου διεσώθη μέχρις ἡμῶν διάλογός τις πρὸς Λεόντιον τὸν Ἀγκύρας, ὅστις ἐν Ἀγκύρᾳ ἀφῄρεισεν ἀπὸ τῶν ναυατιανῶν τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν, ὁ δὲ διάλογος δεικνύει πνεύματος παρουσίαν καὶ χάριν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ θεῖος Χρυσόστομος ὑπήντησεν ἐν ὁδῷ τινὶ τῷ Σισινίῳ, ἀμφότεροι δ' ὠδευον μετὰ πολλῶν θεραπόντων, ὡς πατριάρχαι· ὁ Χρυσόστομος παρετήρησεν ὅτι μία πόλις οὐδέποτ' ἔπρεπε 'να ἔχῃ δύο ἐπισκόπους· ὁ Σισίνιος ἐν τῇ περιέργῳ ταύτῃ συνεντεύξει ἀπήντησεν ἀμέσως, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἕνα μόνον ἔχει· γνήσιον ποιμένα ἑαυτὸν θεωρῶν. Ἐπειδὴ δ' ὁ Χρυσόστομος δυσαρεστούμενος εἶπε: βλέπεις ὅτι μόνος σὺ θέλεις 'να λέγησαι καὶ θεωρῆσαι τῆς πόλεως ἐπίσκοπος; ὁ Σισίνιος ἀντεῖπεν: οὐδὲν τοιοῦτο λέγω, «ἀλλ' ὅτι τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπίσκοπος ὤν, παρὰ σὲ μόνῳ οὐχ οὕτως ἔχειν λογίζομαι». Ἀγανακτήσας ὁ Ἰωάννης: παύω λοιπὸν, εἶπε, 'να λαλῶ πρὸς σὲ, ὅστις κακίστην αἵρεσιν ἔχεις· ὁ Σισίνιος καὶ πάλιν ἀπήντησε τοσοῦτον χαριέντως, ὥστε κατηύνασε τὴν ὀργὴν τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου τῆς βασιλευούσης πό-

122. Μ. Γεδεὼν Χρονικὰ τοῦ πατριαρχ. Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ· σελ. 22.

λεως. Ἐλάλει δ' ὁ ἀνὴρ μετὰ χάριτος καὶ κομψότητος καὶ προσηνείας, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἦν εὐτυχὴς δύο ῥήτορας εὐγλώττους ἀκούουσα, ὧν τὸν ἕνα τὸν ναυατιανὸν Σισίνιον ἠγάπα καὶ ὁ πατριάρχης Ἀττικός.

Περὶ τῶν ναυατιανῶν οὐχὶ τελευταῖός ἐστιν ὁ λόγος ἐνταῦθα· ἤδη δὲ παρατίθεται τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Δρυῒ ψευδοσυνόδου ἡ περίληψις οὕτως ἔχουσα:

«Ἀνάγν. ΝΘ': Σύνοδος ἡ κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου παρανόμως συστᾶσα».

«Ἀνεγνώσθη συνόδου τῆς παρανόμως κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συγκροτηθείσης, ἐν ᾗ ὑπῆρχον κατάρχοντες Θεόφιλός τε Ἀλεξανδρείας, Ἀκάκιος ὁ Βεῤῥοίας, Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος, καὶ ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων, καὶ Κυρῖνος ὁ Χαλκηδόνος, οἱ τὰ μάλιστα δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα. Οἳ ἅμα πάντα, καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες ἦσαν. Ἐν ὑπομνήμασι δὲ αὐτὰ ἐπράχθη δέκα πρὸς τοῖς τρισίν· ἀλλὰ τὰ μὲν δυωκαίδεκα κατὰ τοῦ ἁγίου, τὸ δὲ δέκατον καὶ τρίτον περιέχει τὰ κατὰ Ἡρακλείδου, τοῦ εἰς Ἔφεσον ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντος, οὗπερ οὐδὲ τὴν καθαίρεσιν ἴσχυσαν τελειῶσαι, ἑτέρων τινῶν κωλυσάντων· ὁ δὲ κατήγορος Ἡρακλείδου τῆς Μαγνητῶν πόλεως ἐπίσκοπος ἦν ὀνόματι Μακάριος· ὁ δὲ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου προφανὴς ἐχθρὸς καὶ πρῶτος κατήγορος Ἰωάννης ὁ διάκονος αὐτοῦ ἦν· κατήγορος δὲ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτι τε αὐτὸν ἠδίκησεν ἀφορίσας αὐτὸν, διότι τὸν οἰκεῖον παῖδα Εὐλάλιον ἔτυψε. Δεύτερον δ' ὅτι Ἰωάννης τις μοναχὸς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἐτυπήθη, ὡς φησὶ, καὶ ἐσύρη, καὶ μετὰ τῶν δαιμονώντων ἐσιδηροφόρησε. Τρίτον δ' ὅτι τῶν κειμηλίων πλῆθος πολὺ διέπρασε. Τέταρτον δ' ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἃ ὁ Νεκτάριος εἰς μαρμάρωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐναπέθετο, οὗτος διέπρασε. Πέμπτον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς καὶ ἀτίμους καὶ διεφθαρμένους καὶ αὐτοπαρακλήτους καὶ τριεβδομαίσους ὑβρίζει. Ἕκτον, ὅτι τὸν ἅγιον

Ἐπιφάνιον λῆρον ἀπεκάλει καὶ δαιμονιάριον. Ἕβδομον, ὅτι κατὰ Σευηριανοῦ συσκευὴν ἐποιήσατο, κινήσας κατ' αὐτοῦ τοὺς δεκανούς. Ὄγδοον, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ κλήρου συκοφαντικὸν βιβλίον κατεσκεύασεν. Ἔνατον, ὅτι συγκροτήσας συνέδριον παντὸς τοῦ κλήρου, ἔστησε τρεῖς διακόνους, Ἀκάκιον, Ἐδάφιον, Ἰωάννην, κατηγορήσας ὡς τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ κλέψαντας, λέγων μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι αὐτὸ ἔλαβον. Δέκατον, ὅτι Ἀντώνιον ἐλεγχθέντα τυμβωρύχον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον. Ἑνδέκατον, ὅτι Ἰωάννην τὸν κόμητα ἐν τῇ στάσει τῶν στρατιωτῶν αὐτὸς κατειμήνυσε. Δωδέκατον, ὅτι οὔτε προϊὼν ἤλθατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὔτε εἰσιών. Τρισκαιδέκατον, ὅτι ἄνευ θυσιαστηρίου χειροτονίας διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἐποίησε. Δέκατον καὶ τέταρτον ὅτι ἐν μιᾷ χειροτονίᾳ τέσσαρας ἐπισκόπους ἐποίησε. Πεντεκαιδέκατον, ὅτι δέχεται γυναῖκας μόνος πρὸς μόνας, πάντας ἐκβάλλων ἔξω. Ἑξκαιδέκατον, ὅτι τὴν κληρονομίαν τὴν ἀπὸ Θέκλης καταλειφθεῖσαν πέπρακε διὰ Θεοδούλου. Ἑπτακαιδέκατον, ὅτι τὰ προσόδια τῆς Ἐκκλησίας οὐδεὶς οἶδε ποῦ ἀπῆλθον. Ὀκτωκαιδέκατον, ὅτι Σαραπίωνα, ὑπὸ ἔγκλημα ὄντα, πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν. Ἐννεακαιδέκατον, ὅτι τοὺς κοινωνικοὺς τῆς οἰκουμένης, κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐγκλεισθέντας, καὶ τελευτήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ ὑπερείδε, καὶ οὐδὲ τὰ σκηνώματα αὐτῶν προπέμψαι κατηξίωσεν. Εἰκοστόν, ὅτι τὸν ἀγιώτατον Ἀκάκιον ὕβρισε, καὶ οὔτε λόγου αὐτῷ μετέδωκεν. Εἰκοστὸν πρῶτον, ὅτι Πορφύριον τὸν πρεσβύτερον παρέδωκεν Εὐτροπίῳ ἐξορισθῆναι. Εἰκοστὸν δεύτερον, ὅτι καὶ Βενέριον πρεσβύτερον παρέδωκε μεθ' ὕβρεως πολλῆς. Εἰκοστὸν τρίτον, ὅτι αὐτῷ μόνῳ λουτρὸν ὑποκαίεται, καὶ μετὰ τὸ λούσασθαι αὐτὸν Σεραπίων ἀποκλείει τὴν ἔμβασιν, ὥστε ἄλλον τινὰ μὴ λούεσθαι. Εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι πολλοὺς ἁμαρτύρως ἐχειροτόνησεν. Εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι μόνος ἐσθίει ἀσώτως ζῶν Κυκλώπων βίον. Εἰκοστὸν ἕκτον, ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ, αὐτὸς μαρτυρεῖ, αὐτὸς ἀποφαίνεται, καὶ δῆλον

ἐκ τῶν περὶ Μαρτύριον τὸν πρωτοδιάκονον, καὶ ἐκ τῶν περὶ Προαιρέσιον φασὶ, τὸν Λυκίας ἐπίσκοπον. Εἰκοστὸν ἕβδομον, ὅτι γρόνθον ἔδωκε Μέμνωνι ἐν τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ ῥέοντος τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, προσήνεγκε τὰ μυστήρια. Εἰκοστὸν ὄγδοον, ὅτι ἐν θρόνῳ ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται καὶ πάστιλον τρώγει. Εἰκοστὸν ἔνατον, ὅτι καὶ χρήματα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονουμένοις ἐπισκόποις δίδωσιν, ἵνα δι' αὐτῶν καταπονῇ τοῦ κλήρου. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦ ἁγίου κεφάλαια ταῦτα· ἐκεῖνος δὲ τέταρτον προσκληθεὶς, οὐ παρεγένετο, δηλοποιήσας τοῖς προσκαλουμένοις ὅτι εἰς τοὺς προφανεῖς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κρινόντων παραστέλλεται, ἕτοιμος εἰμὶ καὶ παραγενέσθαι, καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἴ τίς τι κατηγορεῖ ἐμοῦ. Εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐ βούλεσθε, ὁσάκις ἂν ἀποστείλητε, οὐδὲν πλέον ἀνυσθήσεται. Ἐξήτησαν δὲ, ὡς ἐνόμισαν, ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον· εἶτα ἤρξαντο περὶ Ἡρακλείδου καὶ Παλλαδίου τοῦ Ἑλενουπόλεως τῶν ἐπισκόπων ἐξετάζειν, καὶ ἐπέδωκε λίβελλον πάλιν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης, οὗ ὁ διάκονος Ἰωάννης ἐν ταῖς κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίαις ἐμνήσθη, ἐγκαλῶν κατὰ Ἡρακλείδου. Ὅτι Ὠριγενιαστὴς ἐστὶ, καὶ ὅτι κλέπτης ἐφωράθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἱμάτια τοῦ διακόνου Ἀκυλίνου κλέπτων· καὶ ὅτι αὐτὸν, φησὶν, ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης τοιοῦτον ὄντα εἰς Ἔφεσον ἐχειροτόνησεν. Ἐνεκάλει δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς πολλὰ κακὰ παθὼν χάριν τῶν Ὠριγενιαστῶν, διὰ Σεραπίωνος, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου ἀπέστειλεν. Εἶτα τούτων ἐξετασθέντων, ἐξητάσθη πάλιν τὸ ἔνατον κεφάλαιον τῶν ἐγκλημάτων, εἶτα τὸ κζ'. Εἶτα πάλιν κατηγόρησεν Ἰσαάκιος Ἡρακλείδου, ὡς Ὠριγενιαστοῦ, καὶ ὡς μὴ παραδεχθέντος Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ, μήτε εἰς εὐχὴν μήτε εἰς συνεστίασιν. Ἐπέδωκε δ' ὁ αὐτὸς Ἰσαάκιος καὶ λίβελλον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, περιέχοντα ταῦτα. Πρῶτον, περὶ τοῦ πολλάκις μνημονευθέντος Ἰωάννου τοῦ

μοναχοῦ, ὅτι ἐδάρη διὰ τοὺς Ὠριγενειαστάς, καὶ ὅτι ἐσιδηροφόρησε. Δεύτερον, ὅτι ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος διὰ τοὺς Ὠριγενειαστὰς Ἀμμώνιον, Εὐθύμιον, Εὐσέβειον καὶ Ἡρακλείδην καὶ Παλλάδιον οὐκ ἠθέλησε κοινωνῆσαι. Τρίτον, ὅτι τὴν φιλοξενίαν ἀθετεῖ, μονοσιτίαν ἐπιτηδεύων. Τέταρτον, ὅτι ἐπ' ἐκκλησίας λέγει τράπεζαν Ἐριννύων πεπληρωμένην. Πέμπτον, ὅτι καυχᾶται ἐπ' ἐκκλησίας λέγων, ἐρῶ, μαίνομαι. Ἕκτον, ὅτι ὀφείλει ἑρμηνεῦσαι τίνες εἰσὶν Ἐριννύες, καὶ τί ἐστι τὸ λέγειν ἐρῶ, μαίνομαι· ἡ γὰρ Ἐκκλησία οὐκ οἶδε ταῦτα. Ἕβδομον, ὅτι ἄδειαν παρέχει τοῖς ἁμαρτάνουσι διδάσκων· ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃς, πάλιν μετανόησον· καὶ ὁσάκις ἂν ἁμαρτάνῃς ἔλθε πρός με, καὶ ἐγὼ σὲ θεραπεύσω. Ὄγδοον, ὅτι βλασφημεῖ ἐπ' ἐκκλησίας, λέγων· ὅτι ὁ Χριστὸς προσευξάμενος οὐκ εἰσηκούσθη, ἐπεὶ μὴ δεόντως προσηύξατο. Ἔνατον, ὅτι τοῖς λαοῖς ὑποβάλλει στασιάζειν κατὰ τῆς συνόδου. Δέκατον, ὅτι Ἕλληνας πολλὰ κακὰ τοῖς χριστιανοῖς διαθεμένους ὑπεδέξατο, καὶ ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ προίσταται αὐτῶν. Ἑνδέκατον, ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίαις ἐπαρχίαις, καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους, καὶ ὑβρίζει τοὺς ἐπισκόπους. Δωδέκατον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ξέναις ὕβρεσιν ὑβρίζει. Τρισκαιδέκατον, ὅτι παραθήκας ἀλλοτρίας ἥρπασε βίᾳ· ιδ'. ὅτι ἄνευ συνεδρίου καὶ παρὰ γνώμην τοῦ κλήρου ποιεῖ τὰς χειροτονίας. Πέντε καὶ δέκατον, ὅτι τοὺς μὲν ὠριγενειαστὰς ὑπεδέξατο, τοὺς δὲ κοινωνικοὺς τῆς Ἐκκλησίας μετὰ συστατικῶν ἐλθόντας γραμμάτων, καὶ ἐν τῇ φυλακῇ βληθέντας οὐκ ἐξείλετο, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντας ἐν αὐτῇ οὐδ' ὅλως ἐπεσκέψατο. Ἑκκαιδέκατον, ὅτι δούλους ἀλλοτρίους μήπω ἐλευθερωθέντας, ἀλλὰ καὶ διαβεβλημένους, ἐχειροτόνησεν ἐπισκόπους. Ἑπτακαιδέκατον, ὅτι αὐτὸν τοῦτον Ἰσαάκιον πολλὰ παρ' αὐτοῦ συνέβη κακωθῆναι· τούτων οὖν τῶν κατηγοριῶν τὸ μὲν πρῶτον, ἅτε δὴ προεξετασθὲν, ὡς ἐνόμιζον, οὐκ ἔτι ἐξητάσθη· τὸ δὲ δεύτερον ἐξητάσθη καὶ τὸ ἕβδομον. Εἶτα ἐξητάσθη πάλιν τὸ τρίτον τῶν

ἐγκλημάτων ὑπὸ τοῦ διακόνου Ἰωάννου ἐπιδοθέντων. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ κεφαλαίῳ καὶ Ἀρσάκιος ὁ πρωτοπρεσβύτερος, ὁ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον διαδεξάμενος, καὶ Ἀττικὸς ὁ πρεσβύτερος, οὐκ οἶδ' ὅπως μάρτυρες ἔστησαν, καὶ τοῦ ἁγίου κατεμαρτύρησαν· καὶ Ἐλπίδιος ὁ πρεσβύτερος· οἱ αὐτοὶ κατεμαρτύρησαν καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀκάκιος ἐπὶ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ· τούτων οὖν ἐξετασθέντων, αὐτοί τε οἱ προειρημένοι πρεσβύτεροι, καὶ Εὐδαίμων ἔτι καὶ Ὀνήσιμος, ἠτοῦντο ἐπιταχθῆναι τῇ ἀποφάσει. Καὶ πρῶτος τῆς συνόδου Παῦλος ὁ Ἡρακλείας ἠξίωσεν ἅπαντας ἀπορήνασθαι, καὶ ἀπερήναντο τὴν τοῦ Ἁγίου, ὡς ἔδοξεν ἑαυτοῖς, καθαίρεσιν, ἀρξαμένου Γυμνασίου ἐπισκόπου, καὶ τελευτήσαντος Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας· οἱ πάντες τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα πέντε. Εἶτα ἐγράφη τῷ κλήρῳ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὄφθεν ἀπὸ συνόδου, περὶ τῆς τοῦ ἁγίου καθαιρέσεως· ἀνηνέχθη καὶ τοῖς βασιλεῦσιν· ἐπεδόθησαν ἔτι καὶ τρεῖς λίβελλοι παρὰ Γεροντίου, παρὰ Φαυστίνου, παρὰ Εὐγνωμονίου, οἳ ἔλεγον ἑαυτοὺς ἀδίκως ὑπὸ Ἰωάννου καθῃρῆσθαι, ἐγένετο δὲ καὶ ἀντιγραφὴ βασιλικὴ πρὸς τὴν σύνοδον, ἐν οἷς καὶ δωδεκάτη πρᾶξις, ἡ δὲ τρισκαιδεκάτη, ὡς ἐρρέθη, ἔχει τὰ περὶ Ἡρακλείδην τὸν τῆς Ἐφέσου ἐπίσκοπον.»

404—405. 36. ΑΡΣΑΚΙΟΣ.

Ὁ χρονογράφος Ἐφραίμιος γράφει[123] ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅστις εἰς διαδοχὴν ἐκλήθη τοῦ χρυσορρήμονος, ἦν

μεθ' ἡλικίας ἑβδομήκοντα, εἶτ' ἀκτημίᾳ.

Γέρων τὴν ἡλικίαν, ὑπερογδοηκοντούτης, ἦν καὶ οὗτος ταρσεύς, ἀδελφὸς τοῦ μακαρίου πατριάρχου Νεκταρίου, πρεσβύτερος δὲ τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως· ὁ Σω-

123. Ἐφραίμιος: στίχ. 9685.

κράτης καὶ ὁ Παλλάδιος Ἑλενουπόλεως λέγουσιν αὐτόν[124] ἄνθρωπον «ἐχθρὸς ἀρωνότερον καὶ βατράχου ἀπραγότερον», εἰς διάπραξιν τῶν δεόντων ραθυμότατον, ἀλλ' ἅμα καὶ ἠλιθιώτατον τὸν νοῦν, ἔτι δὲ χείριστον πάντων, ἐπίορκον, διότι βιαζόμενος πρότερον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νεκταρίου ἵνα χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος Ταρσοῦ, ὤμοσεν ὅτι οὐδέποτε ἤθελεν ἐπιθυμήσει ἐπισκοπῆς· ἤδη δ' ἐχειροτονήθη πατριάρχης ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῇ 26 Ἰουνίου 404, κατὰ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον, ποιμάνας τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς 11 νοεμβρίου 405, κατὰ τὸν Σωκράτην, καίτοι ὁ Παλλάδιος ἀριθμεῖ δέκα καὶ τέσσαρας μῆνας πατριαρχείας. Ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων μανθάνομεν ὅτι ἕως ὁ Ἀρσάκιος ἦν εὐλαβὴς καὶ πρᾶος, κακὴν εἶχε φήμην, διότι κληρικοί τινες ὀχυρούμενοι ὄπισθεν τοῦ ἀσθενοῦς ἐκείνου σαρκίου καὶ χαρακτῆρος, ἔπραττον ὅ,τι ἤθελον, ἐπέρριπτον δ' ὕστερον ἐπὶ τὸν γέροντα πατριάρχην τὴν εὐθύνην τῆς πράξεως· ἀλλὰ τοιοῦτον ἐπέθουν, ἵνα μείζων καὶ θεῖος ἀποδειχθῇ τοῦ χρυσορρήμονος ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία πρὸς τὰ χείρω συγκρινομένη! Ὡς συμβαίνει πάντοτε.

Ἡ πατριαρχεία τοῦ Ἀρσακίου διακρίνεται διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χρυσοστόμου, οἵτινες ἐκκλησίαζον χωριστά, πρῶτον μὲν ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, (τῷ σήμερον Τσουκούρ χαμάμ, πλησίον τοῦ Σουλτὰν-Μεχμὲτ-ὄζαμι) κατόπιν δ' ἐν τῷ Ξυλοκέρκῳ, ἔξω τῶν τειχῶν, τῶν μεταξὺ Χαρσίας πύλης (Ἐγρὶ-καποῦ) καὶ Βλαχερνῶν[125] διὸ καὶ ὠνομάζοντο Ξυλοκερκῖται, καὶ Ἰωαννῖται. Καὶ εἶχον μὲν ὑπὲρ αὐτῶν οὗτοι τοὺς ἀποδοκιμάζοντας τὴν καταδίκην καὶ τὴν ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου Φλαβιανὸν τὸν πα-

121. Σωκράτης στ', 19. 20. Παλλάδιος ἐν βίῳ Χρυσοστόμου κεφ. ιδ.

125. Αὐτόθι τοποθετεῖ τὸν Ξυλόκερκον ὁ Βυζάντιος Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Α', σελ. 398.

τριάρχην Ἀντιοχείας καὶ τὸν πάπαν Ῥώμης Ἰννοκέντιον, εἰς ὃν προέλαβε νὰ γράψῃ Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας τὴν καθαίρεσιν εἰδοποιῶν, ἔγραψεν ὅμως καὶ ὁ Χρυσόστομος κατὰ τῆς ἀδίκου καταδίκης, ὡς καὶ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι, πέμψαντες τὴν ὑπὲρ τοῦ χρυσορρήμονος ἐπιστολὴν εἰς Ῥώμην διὰ τεσσάρων ἐπισκόπων. Ἀλλὰ ἡ ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ Χρυσοστόμου ἐνέργεια τοῦ Ἰννοκεντίου ἐματαιώθη, διότι τὸν Ἀρσάκιον ἀνεγνώρισαν οἱ πατριάρχαι Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας καὶ Πορφύριος Ἀντιοχείας, ὅστις ἐπὶ Ἀρσακίου διεδέξατο τὸν Φλαβιανόν, ἡ δὲ αὐλὴ ὑπεστήριζε καταδιώκουσα τοὺς ξυλοκερκίτας τοσοῦτον ὅμως, ὥστε καὶ βιαιότητες ἀναφέρονται συμβᾶσαι μεταξὺ τῶν ἡμερῶν[126]. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ τρεῖς αὐτοκρατορικοὶ νόμοι ἐξεδόθησαν ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χρυσοστόμου, μὴ θελόντων νὰ δεχθῶσιν εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τὸν Ἀρσάκιον[127]· ὁ πρῶτος νόμος κατέκρινε τοὺς κληρικούς, ὅσοι ἐπαύσαν ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις εἰς ἰδιωτικὰ μέρη, ἐξεδόθη δὲ τῇ 1 σεπτεμβρίου· τῇ 10 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐκδοθεὶς ὁ δεύτερος κατεδίκαζε καὶ τοὺς κυρίους, ὅσοι συνεχώρουν εἰς τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν νὰ προσέρχωνται εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις· ὁ τρίτος νόμος ἀπηγόρευε πάλιν τὰς συνάξεις ἐκείνων, ὅσοι ἠμποῦντο νὰ τεθῶσιν εἰς κοινωνίαν πρὸς τοὺς πατριάρχας Ἀρσάκιον, Θεόφιλον καὶ Πορφύριον[128]. Πιθανῶς οἱ νόμοι οὗτοι ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς τοῦ Ἀττικοῦ πατριαρχείας[129].

126. Καλλιστος, Β', 28.

127. Θεοδώρητος Ε', 34.

128. Ἐλλιπῶς σελ. 22, σημ. 6'.

129. Ὁ μακαρίτης Ἐλλιπῶδης ἀόριστον καταλείπει τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ νόμοι οὗτοι ἐξεδόθησαν, ἐπειδὴ ὅμως δέχεται τούτους ἐπὶ Ἀρσακίου, ὡς καὶ ἡ ἀλήθεια μαρτυρεῖ, δῆλός ἐστι δηχθέντος ἔτους ἐκδόσεως τὸ 404. Ἀλλ' ἀναφέρεται πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐν τῷ τρίτῳ νόμῳ ὁ Πορφύριος, Κωνσταντινουπόλεως Ἀρσάκιος, τὴν δὲ τοῦ γέροντος Ἀρσακίου πατριαρ-

Ἀλλὰ μεθ' ὅλους τοὺς νόμους οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου στερρὰν ἔδειξαν ἀντίστασιν καὶ φίλτρον πρὸς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ὃν ἐλάτρευον. Ἀφοσίωσις τοιαύτη ἀγνοεῖ τις ἂν τιμᾷ καὶ δοξάζῃ μᾶλλον τὴν παίμνην ἢ τὸν ποιμένα.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ Ἀρσακίου, καθ' ἣν ἡμέραν καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νεκταρίου, δηλαδὴ τῇ 11 ὀκτωβρίου.

406—425. **37. ΑΤΤΙΚΟΣ.**

Τῷ θανάτῳ τοῦ γηραιοῦ Ἀρσακίου ἠκολούθησε βραχύχρονος χηρεία, μεθ' ἣν ἴσως ἐν ἀρχαῖς τοῦ 406, ἂν μὴ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 405, ἐξελέγη πατριάρχης ὁ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικός. Ἐγεννήθη ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας, ὅπου ἐδιδάχθη νέος ὢν

χίαν παρατείνει ὁ Εὐελπίδης δεκατέσσαρας μῆνας, ἤτοι μέχρι αὐγούστου τοῦ 405. **Οἱ νόμοι ἐξεδόθησαν ἐν μηνὶ σεπτεμβρίῳ.** Εὐρίσκω παρὰ τῷ χρονογράφῳ Θεοφάνει· «Ἰννοκέντιος δὲ ὁ Ῥώμης καὶ ὁ **Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας οὐκ ἐκοινώνησαν** τῇ ἐκβολῇ Ἰωάννου, **ἀλλὰ διὰ γραμμάτων** τῆς πόλεως τὸν κλῆρον **παρεμυθήσαντο, καὶ ἐδυσχέραινον** ἐπὶ τοῖς τολμήμασιν· ἀλλ' ἕως οὗ μάθωσι τὴν ἐξορίαν, μετὰ τὸν ἰούνιον τοῦ 404 βεβαίως, καὶ ἕως οὗ γράψωσι παραμυθούμενα τὸν κλῆρον, παρῆλθεν ἀρκετὸν διάστημα καὶ πλέον ἴσως τῶν δύο μηνῶν. Ἐντεῦθεν ἀποδείκνυμι ὅτι οἱ νόμοι ἐξεδόθησαν τῷ 405, ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὸν Σωκράτην ὁ Ἀρσάκιος ἦν ἐπίσκοπος καὶ τὸν σεπτέμβριον τοῦ 405 καὶ τὸν σεπτέμβριον τοῦ 406. Τολμῶ δ' ἐνταῦθα περὶ τῶν τῆς Ἀντιοχείας πατριαρχῶν γράφων ἵνα διορθώσω ἢ μᾶλλον συμπληρώσω τοὺς συμπήξαντας τῶν τῆς Ἀντιοχείας πατριαρχῶν καταλόγους, δεχόμενος ἔτος θανάτου τοῦ μακαρίου Φλαβιανοῦ τὸ 405, ἂν μὴ τὸν τελευταῖον μῆνα τοῦ 404· βλέπε καταλόγων πατριαρχῶν Ἀντιοχείας ἐν Fabricii Bibliotheca Graeca, τόμ. ΙΔ', σελ. 39 τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1722—1734. Ἀνάγνωθι προχείρως τὸν ὁμοίου περιεχομένου κατάλογον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Α' ἐν «Ἑλάσσοσι συγγραφαῖς» αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1866—1870, σελ. 122.

τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ μοναχοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἔκλινε τότε· φθάσας δ' εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν προσῆλθεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Σωκράτης καὶ Σωζόμενος οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστοριογράφοι καὶ ὁ τούτους μεταγράφων Κάλλιστος ἀποφαίνονται κάλλιστα περὶ αὐτοῦ, λέγοντες[130] ὅτι τὸν βίον ἦν ἀσκητικός, μετρίως πεπαιδευμένος, ἱκανώτατος καὶ ἵνα πλέξῃ καὶ ἵνα διεκφεύγῃ ἐπιβουλάς, καλῶν μετὰ χάριτος καὶ εὐρυΐαν ἐν πολλοῖς ἐπιδεικνύμενος, ἧς μνημεῖον κεῖται ἡ μετονομασία τοῦ περὶ τὸν Φαρμακέα κόλπον ἐν Βοσπόρῳ εἰς Θεραπείαν, ἤτοι τὰ σήμερον Θεραπεῖα. Μετρίας μέτοχος παιδεύσεως ὁ καλὸς Ἀττικός, ἐκήρυττε μὲν ἐπ' ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ λόγοι αὐτοῦ οὔτε πρὸς ἀκρόασιν ἐκρίνοντο ἀνάξιοι, ἀλλ' οὔτε καὶ γραφῆς ἄξιοι, καίτοι ἀναφέρεται ὅτι ἐν εὐκαιρίαις ἐμελέτα τοὺς εὐδοκιμωτάτους τῶν ἑλλήνων συγγραφέων. Σπουδαῖος πρὸς τοὺς ὁμοδόξους, ἐλογίζετο φοβερὸς ὁπόταν ἤθελεν, ἢ καὶ πρᾶος πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους· ἦν καὶ γέρων ἔτι φιλόπονος, ἐν μὲν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ μελετῶν καὶ γράφων τοὺς λόγους, οὓς ἐκήρυττε· γέρων δὲ συνειθίσας τοσοῦτον, καὶ θάρρος λαβών, ὥστε ἐκ τοῦ προχείρου ἐδίδασκε καὶ πανηγυρικώτατα. Ἀπεβίωσεν ὁ Ἀττικὸς τῇ 10 ὀκτωβρίου 425.

Ἐξ εἰκοσαετοῦς πατριαρχείας τοῦ Ἀττικοῦ ὀλίγα γινώσκομεν, ὧν τὸ παλαιότερόν ἐστι θαῦμα τοῦ ὁσίου τούτου πατρός, νουθετήσαντος καὶ βαπτίσαντος ἰουδαῖόν τινα παραλυτικὸν καὶ ὑγιᾶ δι' εὐχῆς ἀποκαταστήσαντος, τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Β', δηλαδὴ τῷ 409. Αὐτὸς ἐβάπτισε καὶ τὴν περιώνυμον Ἀθηναΐδα μετονομάσας Εὐδοκίαν, καὶ τῇ 7 ἰουνίου τοῦ 421 ηὐλόγησε τοὺς γάμους

130. βλ. περὶ τοῦ ἀξιωτάτου Ἀττικοῦ Σουΐδαν ἐν λξ. μεταγράφοντα τὸν Σωκράτη καὶ Σωζόμενον· Σωκράτην· στ', 20, Ζ', 2 καὶ 25. Σωζόμενον· Η', 27. Παλλάδιον ἐν βίῳ Χρυσοστόμου, κεφ. ια'. Θεοδώρητον Ε', 34. Θεοφάνη καὶ Κεδρηνόν.

αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Τῷ 415 κατὰ μῆνα ὀκτώβριον[131] ἐτελείσθησαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, πυρποληθέντος, ὡς εἴδομεν, τῷ 404.

Ἐπὶ τοῦ καλοῦ τούτου πατριάρχου, καὶ συγχρόνως τοῖς ἐγκαινίοις τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐκομίσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπετέθησαν ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ναῷ τὰ λείψανα Ἰωσὴφ τοῦ υἱοῦ Ἰακώβου καὶ Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, βασταζόντων μὲν ταῦτα τοῦ τε Ἀττικοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Μωυσέως ἐπισκόπου τῆς ἐν Φοινίκῃ Ἀνταράδου, προπεμπόντων δὲ τὴν ἱερὰν ὁμήγυριν Οὔρσου τοῦ ἐπάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάντων τῶν συγκλητικῶν, ὡς γράφει τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν πρὸ τούτων, τὸν μάϊον τοῦ 406, κατὰ τὸ αὐτὸ Χρονικὸν[132], ἀπετέθησαν προσωρινῶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου προφήτου Σαμουὴλ, προηγουμένου τῆς ἱερᾶς ταύτης πομπῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ Αἰμιλιανοῦ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως καὶ πάντων τῶν συγκλητικῶν· Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης γράφει ὅτι τὰ λείψανα τοῦ προφήτου Σαμουὴλ ἀνακομισθέντα ἀπετέθησαν κατὰ ἰούλιον ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ[133], κειμένῳ ἔξω περίπου τοῦ σήμερον Ἐγρὶ-καπι. Ὁ χρονογράφος Θεοφάνης τάττει εἰς τὸ δέκατον ἔνατον ἔτος τοῦ Ἀττικοῦ ἤτοι τῷ 425 τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ προφήτου Ζαχαρίου καὶ Στεφάνου τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος (τούτου λείψανον τῆς δεξιᾶς χειρός), προστίθησι δ' ὅτι Πουλχερία ἡ μακαρία ἀδελφὴ τοῦ Θεοδοσίου Β', κτίσασα ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ

131. Χρονικὸν Πασχάλιον ἐν Ὀλυμπιάδι 298. Ὁ τῆς «Κωνσταντινουπόλεως» συγγραφεὺς ἔγραψε τὸν μῆνα ἰανουάριον· τόμ. Α', σελ. 466. Τὸ Χρον. Πασχ. γράφει σαφῶς «ἐγένετο Γορπιαίου, τῇ ἕξ εἰς ὀκτωβρίου, ἡμέρᾳ κυριακῇ».

132. Ἐν Ὀλυμπιάδι 296 καὶ 298.

133. Ἀναγνώστου ἐκλογαὶ ἐκκλησ. ἱστορ. Β', 63.

πρωτομάρτυρος ἐν τῷ μεγάλῳ Παλατίῳ, ἀπεθησαύρισε τὸ λείψανον συγχρόνως εὑρεθέντα (γράφει ὁ Ἀναγνώστης) τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Λαυρεντίου καὶ Ἀγνῆς ἀπετέθησαν τῇ 21 σεπτεμβρίου ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων[134].

Τὴν μεγαλητέραν τῶν ὑπηρεσιῶν ὁ Ἀρσάκιος προσήνεγκεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὅτε τῷ 422, κατὰ Θεοφάνην, ἐνέγραψεν ἐν τοῖς Διπτύχοις τὸ ὄνομα τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπερ ἦν τέως σημεῖον ἀντιλεγόμενον· πρῶτος ἐνέγραψεν αὐτὸ Ἀλέξανδρος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας τῷ 413, ἐλθὼν αὐτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πιέσας τὸν Ἀττικὸν ἵνα πράξῃ τὸ αὐτό· «πολλὰ θρασυστομῆσαι, πολλὰ δὲ καὶ τοὺς λαοὺς ἐπεγεῖραι θελῆσαι, ὥστε καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν ἀναγκάσαι γραφῆναι τὸ τοῦ μνημονευθέντος ὄνομα», ἔγραψεν ὁ Ἀττικὸς τῷ Κυρίλλῳ Ἀλεξανδρείας[135] περὶ τοῦ Ἀντιοχείας Ἀλεξάνδρου, ὑφ' οὗ κατωρθώθη ἵνα ἐπανέλθῃ ἡ πολυτὴ εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀττικὸς ἐπόθει καὶ ἤθελε, καθὼς ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος γράφει, διότι καὶ παρεκάλει πρὸς τοῦτο τοὺς ξυλοκερκίτας ἢ ἰωαννίτας καὶ συνεβούλευεν αὐτοὺς τὰ πρὸς εἰρήνην, μὴ θέλοντας ἵν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτόν[136].

Καὶ οὕτω φρονίμως πολιτευόμενος ὁ σεβάσμιος Ἀττικὸς εἶδεν εἰς τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς ἔτη τὴν εἰρήνην ἐπανατέλλουσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀρωγὸς καὶ φίλος ἦν τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ὑπόληψιν πάντων εἶχε κεκτημένην διὰ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν, ἣν ἤσκει. Συμπληρώσεις τινὲς εἰς τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ εἰσι χρησιμώταται, διότι ἀφορῶσιν οὐ μόνον τὴν φροντίδα, ἣν

134. Ἀναγνώστου Β', 64. Κατὰ δ' ὁ ναὸς αὐτῶν, κατὰ τὸν Δευκάγγιον, ἐν ταῖς Πουλχεριάναις, κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τοποθεσίαν τὴν γειτνιάζουσαν τείχεσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεν-μπαγτζέ.

135. Εὐλογίου σελ. 27, σημ. μ' καὶ μα'.

136. Θεοδωρήτου Ε', 34.

ἐποιεῖτο τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν τῶν ἀπανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν συνετὴν μέριμναν, ἣν εἶχεν ὑπὲρ ἀγαθῶν σχέσεων πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου ποίμνης ἀπεσχισμένους. Ἀγογγύστως ἐλεῶν τοὺς ἀνάγκην ἔχοντας, ἐξέτεινεν ἐλεήμονα χεῖρα οὐ μόνον εἰς τοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν πέριξ παροικιῶν τοὺς πτωχούς· ἰδοὺ τί ἔγραφεν ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ἣν εἰς τὸν πρεσβύτερον Καλλιόπιον εἰς Νίκαιαν ἐπέστελλε· ταύτην ἔχει ὁ ἀναγνώστης ἐν παραφράσει:

«Τῷ πρεσβυτέρῳ Καλλιοπίῳ ὁ Ἀττικὸς εὔχεται χαίρειν ἐν Κυρίῳ. Ἔμαθον ὅτι ἀνάγκην ἐλέους ἀπὸ μέρους τῶν εὐσεβῶν ἔχουσιν ἐν τῇ ὑμετέρᾳ πόλει Νικαίᾳ μύριοι πεινῶντες· μυρίους δ' ὅταν λέγω, οὐδαμῶς ἐννοῶ τοσοῦτον ἀριθμόν, ἀλλὰ πολὺ πλῆθος. Ἐπειδὴ εἰς ἐμὲ μὲν ἔδωσεν ἀριθμόν τινα χρημάτων ὁ διὰ χειρὸς δαψιλοῦς χορηγῶν εἰς τοὺς καλῶς τὸν πλοῦτον δίδοντας, συμβαίνει δέ τινες ἄποροι ὄντα δοκιμάζωσι στενοχωρίαν, χάριν ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι μέν, ἀλλ' ἀποτρέπονται ἵνα χορηγήσωσιν εἰς αὐτούς, λάβε, ἀγαπητέ μου, τοὺς τριακοσίους τούτους χρυσίνους καὶ ἐξόδευσον καθ' ὃν ἂν τρόπον θελήσῃς· ἀλλὰ εὐαρεστήθητι ἵνα χορηγήσῃς εἰς τοὺς ἀληθεῖς πτωχούς, οἵτινες συστέλλονται ἵνα ζητήσωσιν, οὐχὶ εἰς τοὺς ἐμπόριον τὴν ἐπαιτείαν ἔχοντας διὰ βίου, ὅπως γαστριμαργῶσιν ἀπὸ ταύτης. Ὅταν δὲ παρέχῃς εἰς τοὺς πτωχούς, μὴ λαμβάνῃς ὑπ' ὄψιν θρησκείας, μὴ κατ' αὐτὰς διακρίνῃς τοὺς ἐλεουμένους αὐτόθι, τοῦτο μόνον ἔχων ἐν νῷ· τὸ τρέφειν τοὺς πεινῶντας, μὴ ὑπολογίζειν δὲ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης τοὺς μετέχοντας οἵων ἡμεῖς φρονημάτων»[137]. Φοβερὸς δ' ἦν τῶν δεισιδαιμονιῶν διώκτης ὁ Ἀττικός, καὶ λέγεται ὅτι ἀπέκοψε κα-

137. Καίτοι ΙΔ', 21· καὶ ὅσα τελευταῖον περὶ Ἀττικοῦ γράφονται ἴδε ΙΔ', 11 καὶ 13.

κίστην καὶ δεισιδαίμονα συνήθειαν, ἣν εἶχον οἱ σαββατιανοί, ὑποδιαίρεσίς τις ὄντες τοῦ ναυατιανοῦ σχίσματος. Σαββάτιός τις ἐπίσκοπος αὐτῶν ὑπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ ναυατιανοῦ πατριάρχου, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νεκταρίου (ἴδε σελ. 134) χειροτονηθεὶς εἰσήγαγε παρ' αὐτοῖς νεωτερισμόν τινα περὶ τὴν τέλεσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα. Ἐξορισθεὶς ἀκολούθως εἰς Ῥόδον ἀπέθανεν ἐκεῖ, τὸν δὲ νεκρὸν τοῦ Σαββατίου μετεκόμισαν οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἔθαψαν, συνιόντες δ' ἐπὶ τοῦ τάφου ἔψαλλον καὶ ἀπήγγελλον εὐχάς, ὡς ἅγιον αὐτὸν τιμῶντες· ὁ Ἀττικὸς τοῦτο μαθὼν ἀπέστειλε διὰ νυκτὸς ἀνθρώπους, οἵτινες ἐκθάψαντες τὸν νεκρὸν τοῦ Σαββατίου ἔθαψαν ἀλλαχοῦ· τὸ πρωὶ ἐλθόντες οἱ σαββατιανοὶ καὶ τὸν τάφον εὑρόντες ἠνεῳγμένον καὶ κενόν, ἀγνοοῦντες δὲ καὶ τί συνέβαινεν, ἐπαύσαντο τῆς δεισιδαιμονίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀπεσχισμένας ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησίας ὁ μακάριος Ἀττικὸς ἦν μετριοπαθής, καίτοι εἶχε τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἠδύνατο πιθανῶς ἵν' ἀποδιώξῃ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ἄλλης κατ' αὐτὸν δικαιοδοσίας τοὺς σχισματικούς· καὶ προετρέπετο ὁ καλὸς Ἀττικὸς ἵνα πράξῃ τοῦτο προκειμένου περὶ τῶν ναυατιανῶν· ἀλλ' εὑρίσκων αὐτοὺς συμφώνους τοῖς ὀρθοδόξοις ἐν τῇ καταδίκῃ τῆς ἀρειανικῆς κακοδοξίας, ἀσύμφορον ἐνόμιζε ἵνα ὠθήσῃ τὴν τότε κατάστασιν ἐπέκεινα τοῦ μετρίου, πολλὰ διδάγματα παρέχων τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, οἵτινες εἰς τὰ ἄκρα φεύγοντες ὑρίστανται ναυάγιον. Μετέβη ποτὲ ὁ Ἀττικὸς εἰς Νίκαιαν, πρὸς χειροτονίαν ἐπισκόπου τῆς πόλεως ταύτης, ἐκεῖ δὲ ἰδὼν Ἀσκληπιάδην τὸν ναυατιανὸν τῆς Νικαίας ἐπίσκοπον, ὑπέργηρον ὄντα, ἠρώτησε πόσα ἔτη παιμαίνει τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, μαθὼν δ' ὅτι τὰ ἔτη τῆς αὐτόσε ἐπισκοπῆς τοῦ Ἀσκληπιάδου ἦσαν πεντήκοντα, μετριοπαθῶς εἶπεν: «εὐδαίμων τυγχάνεις, ὦ ἄνθρωπε, ἐπὶ τόσῳ χρόνῳ καλοῦ ἔργου ἐπιμελούμενος», προσέθηκε δὲ καί

τινας εὐηνεῖς ῥᾴσεις. Ἐκ τῶν παρὰ Καλλίστῳ γραφομένων μανθάνομεν ὅτι ἡ εἰς Νίκαιαν ἄφιξις τοῦ Ἀττικοῦ ἐγένετο τῷ 425, ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Κατὰ τρόπον ὅμοιον ὁ Ἀττικὸς προσφερόμενος ἀληθῶς ἐδόξασε τὴν Ἐκκλησίαν, διότι οἱ αἱρετικοὶ μόνοι προσήρχοντο πρὸς τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἀποπτύοντες τὴν προτέραν κακοδοξίαν. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ Θεοδόσιος ὁ τῶν Συνάδων ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ὢν φιλοχρήματος κατεδίωκε τοὺς ὀπαδοὺς τῆς αἱρέσεως τοῦ Μακεδονίου, ἐξορίζων οὐ μόνον ἐκ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ ἀγρῶν, οὐχὶ τοσοῦτον ἕνεκα λόγων θρησκευτικῶν, ὅσον διὰ λόγους φορολογίας φυλακίζων, ἕλκων εἰς δικαστήρια, κλείων ἐν φρουραῖς· ἐπηρέαζε δὲ πολὺ τὸν μακεδονιανὸν ἐπίσκοπον Συνάδων Ἀγαπητόν, ὅστις λαμπρῶς ἐξεδικήθη τὸν Θεοδόσιον, μεταβάντα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν τοῦ βασιλέως προστασίαν. Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Θεοδοσίου, βραδύναντος ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ὁ Ἀγαπητὸς προσκαλέσας τὸν ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινόμενον κλῆρον καὶ λαόν, πείθει ἵν' ἀποπτύσωσι τὰ δόγματα αὐτῶν· καὶ προσελθόντες πάντες ὁμοθυμαδὸν εἰς τὴν ὀρθόδοξον παίμνην ἐγκαθιδρύονται δικαίως εἰς τοὺς ἐν Συνάδοις ναούς, ὁ δὲ Ἀγαπητὸς λαμβάνει ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ τὸν θρόνον τοῦ Θεοδοσίου, καὶ ἑνώσας εἰς μίαν πίστιν τοὺς αὐτόθι κατοίκους ἐδίδασκε τὸ ὀρθὸν δόγμα. Μετ' ὀλίγον ὁ Θεοδόσιος ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τέλεον ἀπωθούμενος, μεταβαίνει αὖθις εἰς τὴν πόλιν ταύτην, καὶ προσκλαίεται τῷ καλῷ Ἀττικῷ· ἀλλ' οὗτος βλέπων ὅτι τὸ γενόμενον, ὅσον ἂν ἦν παράλογον, ἐγένετο πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν μὲν Θεοδόσιον παρηγορήσας μετέστησεν εἰς τοὺς ἡσυχάζοντας ἐπισκόπους, ἐπίσκοπον δ' ὀρθόδοξον Συνάδων ἀνεγνώρισε τὸν Ἀγαπητόν.

Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι ἐπὶ Ἀττικοῦ ἀπέθανεν ὁ ναυατιανὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σισίνιος, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω (σελ. 135), καὶ ἐχειροτονήθη ὑπ'

αὐτῶν Χρύσανθος, υἱὸς ὢν τοῦ πατριάρχου αὐτῶν Μαρκιανοῦ καὶ εἰς ὑψηλὰς ἀναβὰς τοῦ κράτους ἀρχάς, οὗτινος ἀρνουμένου τὸ κατ' ἀρχάς, παρεισέδυσε λαθραίως εἰς τὴν πατριαρχείαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναυατιανῶν ὁ Σαββάτιος. Ἦν δ' ὁ Χρύσανθος λειτότατος τὴν δίαιταν καὶ ἐλεήμων καὶ τοσοῦτον περὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας σπουδαῖος, ὥστε καὶ τὸν εὔγλωττον ῥήτορα Ἀβλάβιον, οὗτινος ἐπὶ πολὺ ἐσώζοντο ὁμιλίαι γλαφυραί, κατώρθωσε ἵνα καταταξῃ ἐν τῷ κλήρῳ ὅστις καὶ Νικαίας ἐπίσκοπος ἐγένετο, ἴσως ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀσκληπιάδην. Οὕτως ὁ Ἀττικὸς ἠνείχετο καὶ τοὺς ναυατιανούς, ἐνῷ ἐν Ῥώμῃ ἐδιώκοντο, ὡς καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα γυμνὸς σχεδὸν ἔμενεν ὁ ναυατιανὸς πατριάρχης Θεόπομπος.

Ἐπὶ Ἀττικοῦ, πατριάρχης τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρειανῶν ἦν ὁ γέρων Θεόδωρος, οὗτινος ἀποθανόντος εἰς ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατόν, ἐχειροτόνησαν οἱ ἀρειανοὶ πατριάρχην αὐτῶν τὸν Βάρβαν.

Παρὰ τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ[138] εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Ἀττικὸς ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Παμφυλίᾳ ἐπισκόπους ἐναντίον τῶν Μασσαλιανῶν, ὅπως πανταχόθεν ἐκδιώκωσιν αὐτοὺς ὡς ἐναγεῖς, καὶ μόνον πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς κακοδοξίας ταύτης ἐδείχθη αὐστηρὸς[139], γράψας ὁμοίως καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Σίδης Ἀμφιλόχιον.

---

138. Φωτίου Μυριόβιβλος· ἀνάγν. ΝΕ'.

139. «Οἱ μασσαλιανοί, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἦσαν κυρίως μοναχοὶ ἐν Μεσοπ. Ἀσίᾳ καὶ Συρίᾳ, οἵτινες νομίζοντες ἑαυτοὺς ἀφικνεῖσθαι εἰς τὴν ὑψίστην ἡθικὴν τελειότητα, ἀρνοῦντο τὴν ἀνάγκην τοῦ νήστου, περιαιροῦντο τὴν ἐργασίαν, καὶ πλανώμενοι ἔζων ἐξ ἐλεημοσυνῶν. Βαθμηδὸν περιέπεσαν εἰς τὴν μυστικισμόν, ἐνόμιζον ὅτι ἠξιοῦντο θείων ὁράσεων, περιαιροῦντων τὰ μυστήρια καὶ τὰς προσευχὰς τῆς Ἐκκλησίας . . . . . καὶ ὡς ἐνεργοῦσαν τῶν σωμάτων δύναμιν ἐθεώρουν τὸ πῦρ». Φιλαρέτου Βαρβάκη Ἐκκλησ. Ἱστορία· τόμ. Α', σελ. 267—268.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ πατριάρχου Ἀττικοῦ τῇ 8 Ἰανουαρίου.

425—427 39. ΣΙΣΙΝΙΟΣ Α'.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττικοῦ φαίνεται ὅτι ὁ πατριαρχικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος ἔμενε χηρεύων ἐπί τινα καιρόν, διότι πολλὴ συζήτησις ἐγένετο περὶ διαδόχου, τρεῖς δ' ὑπόψηφοι παρίσταντο ἔχοντες ἕκαστος ὑπὲρ αὐτοῦ φίλους ἰσχυρούς· οὗτοι δ' ἦσαν οἱ πρεσβύτεροι Φίλιππος Σιδήτης, Πρόκλος καὶ Σισίνιος, ὧν ὁ τελευταῖος ἱεράτευεν ἐν τῷ ἀντίπεραν χώρῳ, ὃν ἐκάλουν Ἐλαίαν. Τὸν τόπον τοῦτον εἴδομεν ἄλλοτε φιλοξενοῦντα τινὰς τῶν πρὸ τοῦ Μητροφάνους ἐπισκόπων, αὐτὸν δ' ἦγε πάνδημον πανήγυριν ἡ πόλις τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὡς εἰκάζω[140]. Ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπισκόπου ζήτησις ἔλαβε τέλος, προὐτιμήθη δ' ὁ πρεσβύτερος Σισίνιος, ἀνὴρ ἐπ' ἀρετῇ περιβόητος καὶ μεγάλην εὐλάβειαν ἀπολαμβάνων διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν πρόνοιαν καὶ τὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ἴσως ἐχειροτονήθη κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ φεβρουαρίου τοῦ 426, ὡς συνεπέρανεν ὁ Βανδούριος[141], ἀλλὰ τοσοῦτον μακρὰ χήρεια ἐπὶ τέσσαρας μῆνας παρατεινομένη κατακτᾷ ἀπίστευτος. Ὑπονοῶ δ' ὅτι ὁ πατριάρχης Σισίνιος, κοσμήσας τὸν θρόνον οὐδ' ὅλα δύο ἔτη, κατὰ δὲ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους ἔτος ἕν καὶ δέκα μῆνας, ἐξελέγη ἡμέρας τινάς, εἰ οὐχὶ μῆνας μετὰ τὸν θάνατον Ἀττικοῦ, καὶ ἀπέθανε κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 427.

Πρὸς χειροτονίαν καὶ ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Σισινίου, Θεοδόσιος ὁ Β' συνεκάλεσε σύνοδον τῷ 426, αὐτὴ δ' ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ νέου πατριάρχου καὶ τοῦ Θεοδότου πατριάρχου

140. Καλλιστ. ΙΔ'. 29.

141. Banduri. Commentariorum in antiquitates Constantinopolitanas liber octavus.

τῆς Ἀντιοχείας κατέκρινε τὴν μασσαλιανὴν ἑτεροδοξίαν, καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν «κοινὴν ἐπιστολὴν—λέγει ὁ Φώτιος —πρὸς Βερινιανὸν καὶ Ἀμφιλόχιον καὶ λοιποὺς τοὺς ἐν Παμφυλίᾳ ἐπισκόπους[142]».

Ἐὰν μὴ παρερμηνεύῃ τὰ πράγματα, ἐὰν μὴ διαστρέφῃ τὰ ὀνόματα ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος, δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι καὶ ἐπὶ Σισινίου ἔτι δυσμενῶς ἐφέρετο ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ κατὰ τῶν ξυλοκερκιτῶν, δῆλά γε δὴ τῶν τοῦ χρυσορρήμονος ὀπαδῶν. Ἡσυχία τις ἐπρυτανεύθη τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐφαίνοντο πλέον οἱ ξυλοκερκῖται καθησυχάσαντες καὶ ἐμπνέοντες τὴν πεποίθησιν ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἤθελον προβῆ στάσιν· τότε Ὀπτᾶτος ὁ τῆς πόλεως ὕπαρχος, ἀνὴρ εἰδωλολάτρης ὤν, ἀνέλαβε ἵνα ἐξετάσῃ τίνες ἦσαν οἱ πυρπολήσαντες τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐπὶ τῇ ἐξορίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτε κατεκάη καὶ τὸ Βουλευτήριον· ὑπόνοιαν ἔχων εἰς δύο κληρικούς, Τίγριον πρεσβύτερον καὶ Εὐτρόπιον ἀναγνώστην, συλλαβὼν ἐτιμώρησεν αὐτοὺς ἀπανθρώπως, ὧν ὁ Εὐτρόπιος εἰς εἱρκτὴν ῥιφθεὶς ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ἐνῷ οὗτος διετέλει καθειργμένος, βλέπει κατ' ὄναρ ὁ Σισίνιος νέον τινὰ ὡραιότατον καὶ σεμνῶς ἐνδεδυμένον, ἱστάμενον πλησίον τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἐκβοῶντα τὴν θλῖψιν αὐτοῦ διότι τὴν πόλιν ὅλην περιελθὼν οὐδένα εὗρεν ἀγαθὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν Εὐτρόπιον μόνον· ἀλλὰ τοσοῦτῳ ζωηρὸν ἦν τὸ ὄναρ, ὥστε ὁ Σισίνιος ἀφυπνισθεὶς διηγήθη αὐτὸ εἴς τινα τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων, ὃν ἀπέστειλε ἵνα ἐρευνήσῃ καθ' ὅλην τὴν πόλιν τίς ὁ Εὐτρόπιος. Καὶ εὗρεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἄπορον δὲ πῶς ὁ πατριάρχης ἐπέτρεπε ἵνα τιμωρῶνται κληρικοὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς δικαζόμενοι πομπικῶς, πολλῷ δὲ πε-

142. Φωτίου Μυριόβ. ἀνάγν. ΝΕ'. ἔνθα καὶ καλάς τινας πληροφορίας εὑρίσκομεν περὶ τῆς ἐκκλησίας Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ.

ρισσότερον καὶ 'ν' ἀποθνήσκωσιν ἐκ τῶν βασάνων καὶ τῶν κακουχιῶν ἐν τῇ εἱρκτῇ, ὡς ὁ δυστυχὴς Εὐτρόπιος[143].

Ὁ πατριάρχης Σισίνιος, ὡς παρὰ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἱστοριογράφῳ Σωζομένῳ εὑρίσκομεν, συνετέλεσε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων νοταρίων Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου, οὗ τὰ θεμέλια κατέβαλεν ὁ ἱερὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος[144].

Τοῦ πατριάρχου Σισινίου τὴν μνήμην ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τῇ 11 ὀκτωβρίου, ὅτε καὶ τὴν μνήμην ἄγει τοῦ τε Νεκταρίου καὶ τοῦ Ἀρσακίου, καθὼς εἴδομεν.

428—431. 40. ΝΕΣΤΟΡΙΟΣ.

Ὁ τάραχος, ὃν ὑφίστατο ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ 404 οὐδαμῶς κατέπαυσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σισινίου. Γαλήνην εἶδεν ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ Νεκταρίου, γαλήνην ἐπὶ Χρυσοστόμου· πορεία ὅμως εἰρηνικὴ καὶ γαληναία καταστάσις πραγμάτων, ἅπαξ ἕνεκα σκοτίων καὶ ἀσυγγνώστων λόγων ἀνατρεπομένη, σπανίως ἑαυτὴν ἐπανευρίσκει· καὶ παρέρχονται θήματα οἱ πατριάρχαι, μάτην ἐν τοῖς Διπτύχοις ἐγγράφονται καὶ διαγράφονται τὰ ὀνόματα αὐτῶν, τὸ παρὸν θεραπεύεται μόνον, ἐπιφάνειαι σώζονται· εἰσρύσασα ἅπαξ ἡ φαγέδαινα τῶν ἀντεγκλήσεων καὶ τῆς διαιρέσεως μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς σώματος καταλείπει συνεπείας ὀδυνηράς, ἂν ἀναπλάσῃ, μάλιστα διαρχίαν, καὶ τὰς συνεπείας τῶν ἁμαρτημάτων ὑπομένουσι τὰ τέκνα, ἑνῷ τοὺς ὄμφακας τρώγουσιν οἱ πατέρες. Ἡ τίως

143. Καλλίστος ΙΓ'. 23.

144. βλ. περὶ τῶν ἁγίων Νοταρίων ἀνωτέρω· σελ. 119 τοῦ παρόντος βιβλίου· περὶ δὲ τοῦ ναοῦ, «ὃν οἰκοδομεῖν ἤρξατο Ἰωάννης, ἐτελειούργησε δὲ Σισίνιος», Σωζόμ. Α'. 2.

ἠρέμως διεξαγομένη ἐκλογὴ καὶ χειροτονία τοῦ πατριάρχου γίνεται θορυβωδῶς, ἐκλογικὴ πάλη συγκροτεῖται· παραδιαιροῦσα τοὺς ἤδη διηρημένους, ὑπόψηφοι οὐχὶ φατριῶν ἀλλὰ ἀρχῶν ἱερῶν ἀπωθοῦνται πρὸς ζημίαν τῆς Ἐκκλησίας, εἰσερπύζουσι δὲ δεῖλαιοι καὶ ταπεινοί, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φήμην ἔχοντες προηγουμένην τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκλογὴν διαψευδομένην. Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται τὰ χρονικὰ χάσματα πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν πατριαρχῶν. Πολὺ διάστημα, τουλάχιστον τεσσάρων μηνῶν παρῆλθεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρσακίου, ἕως οὗ χειροτονηθῇ ὁ Ἀττικός, αὐτοῦ δὲ ἀποθανόντος τέσσαρες μῆνες ἴσως παρῆλθον ἄχρις οὗ χειροτονηθῇ ὁ Σισίνιος. Ἐφαίνοντο κατευνασθέντα τὰ πάθη, ἀλλ' ἀπῃτεῖτο ἵνα δοθῇ λαμπρῶς ἱκανοποίησις εἰς ὕπαρξιν ἱεράν, ἀδικηθεῖσαν, ἣν ἀπώθησε μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας Ἡρωδιὰς κοσμικῶν λογισμῶν μανεισμένη καὶ κατορχουμένη τῶν ἱερῶν. Τὴν ἰδέαν τοιαύτης ἱκανοποιήσεως ἐξεπροσώπει Πρόκλος ὁ μαθητὴς τοῦ Χρυσοστόμου, ἀποτυχὼν κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Σισινίου, διότι ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ τὸν Σισίνιον ὡς εὐλαβῆ καὶ παρὰ τοῦ πλήθους τιμώμενον ὑπεστήριζεν, ἵνα μὴ ἐκλεγῇ ὁ Πρόκλος. Θανόντος τοῦ Σισινίου, τὸν Πρόκλον ὑπεστήριζε τὸ πλῆθος· ἀντίδρασις ἐγεννήθη, ἡ δὲ κοσμικὴ ἀρχή, ὡς ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἵνα ἔχωσι πατριάρχην τοῦ εὐγλώττου πατριάρχου τὸν μαθητήν, ἐσκέψατο ἵνα προσκαλέσῃ ἐξ Ἀντιοχείας ἐπίσης εὔλαλον καὶ πεπαιδευμένον ἱερέα, καὶ ἐκάλεσε τὸν Νεστόριον. Παρῆλθε βέβαια χρόνος ἱκανός, οὐδὲ ἦν δυνατὸν εὐκόλως ἵνα προσκληθῇ, πρὶν τὰ ἐκλογικὰ πάθη κατευνασθῶσιν, οὔτε ἦν δυνατὸν εὐκόλως ἵνα χειροτονηθῇ ὁ νέος πατριάρχης, πρὶν ἡ ἐκλογὴ ἐμπεδωθῇ. Οἱ ἱστοριογράφοι λέγουσι «τριῶν παραρρυέντων μηνῶν ἄγεται καὶ αὐτίκα εἰς τὴν τῆς Κωνσταντίνου ἐπισκοπὴν προχειρίζεται»[145]. Μετὰ τῶν ἀκριβῶς δ' ὑπο-

145. βλ. παρὰ Καλλίστῳ, ΙΔ' 31.

λογιζόντων τὸν χρόνον συμφωνῶν τις εὑρίσκει ὅτι ὁ Νεστόριος χειροτονηθεὶς ἐγκαθιδρύθη πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 10 ἀπριλίου 428—[146] καὶ ἡ ἐκλογὴ λαπὸν αὐτοῦ κατέδειξε πάλιν τὴν ἰσχὺν τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς.

Ἀλλ' ὁ ὑποψήφιος—ὡς λέγομεν σήμερον— αὐτῆς εἶχε τὴν φήμην προηγουμένην καὶ κηρύττουσαν τὴν μάθησιν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐγλωττίαν, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ὀξύτητα περὶ τὸ ἐνεργεῖν ὅ,τι ἤθελε σκεφθῇ. Ὁ ὑποψήφιος οὗτος εἶχε πατρίδα τὴν ἐν Συρίᾳ Γερμανίκειαν, ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἀσήμου καὶ ταπεινῆς τάξεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως ἐδόθησαν αὐτῷ προτερήματα ἔξοχα, δι' ὧν ἠδύνατο 'να διαλάμψῃ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐποχῇ, ἂν μὴ περιέπιπτεν εἰς ἐκτροχιασμόν τινα, ὅστις καὶ κατέστρεψεν αὐτόν. Μοναχὸς πρότερον ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Εὐπρεπίου, ὀλίγον ἔξω τῆς Ἀντιοχείας κειμένῳ, γενόμενος, ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας, ἐν ᾗ διέπρεψεν ὡς ἱεροκῆρυξ εὔλαλος, ἀλλὰ καὶ κρίσεως ἀμέτοχος, κατηχῶν τοὺς πιστοὺς τῆς αὐτόσε ἐκκλησίας, ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Θεοδότου, τοῦ μακαριστοῦ ἐκείνου ποιμένος, ὃν ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος «μαργαρίτην τῆς σωφροσύνης» ἀπεκάλεσε, «πραότητι μὲν διαπρέποντα, ἀκριβείᾳ δὲ βίου κοσμούμενον»[147]. Ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐχειροτονήθη, καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ κατέδειξεν ἀγαθὴν πρόθεσιν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε τὴν ἐνθρονιστικὴν αὐτοῦ προσλαλιὰν ἀπαγγέλλων, μετὰ θάρρους:

146. Bandurii Comment. liber octavus καὶ ὅπου παραπέμπει. Σωκρ. Ζ', 29. Εὐαγρίου Ἐκκλησ. Ἱστ. β. Α', 2 κ. ἑξ. Κυρίως κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκολουθῶ ἐν τοῖς περὶ Νεστορίου καὶ Πρόκλου καὶ Φλαβιανοῦ τῷ Amedée Thierry· βλ. Nestorius et Eutychès, les grandes aeresies de V siècle· Paris· 1880. Ἀλλὰ τούτῳ ἀκολουθῶν οὐδαμῶς ὤκνησα 'ν' ἀντιβάλλω τὰ γραφόμενα τοῦ Thierry πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ τοὺς θύραθεν χρονογράφους.

147. Θεοδωρήτου Ε'. 38.

«Δός μοι βασιλεῦ — εἶπεν ἐν ἐκκλησιάσματι ἀπείρῳ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον ἀποτεινόμενος—δός μοι τὴν γῆν καθαρὰν ἀπὸ πλάνης αἱρετικῆς· ἐγὼ δέ σοι δώσω τὸν οὐρανὸν ἀντίδωρον. Καθαίρεσιν μετ' ἐμοῦ τοὺς αἱρετικούς· ἐγὼ τότε καθαιρῶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς βασιλείας σου».

Ταῦτα δὲ καὶ ἐδείχθη πρόθυμος 'να πραγματοποιήσῃ. Καὶ πρῶτα μὲν ἠφάνισε τὸν ναόν, ὃν εἶχον ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ ἀρειανοί, τοὺς δὲ ναυατιανοὺς ἀνεστάτωσε ταράττων, ὡς καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Λυδίᾳ καὶ Καρίᾳ τεσσαρεσκαιδεκατίτας, ἤτοι τοὺς κακοδόξους ἐκείνους χριστιανούς, οἵτινες ἐνόμιζον ἀποστολικὴν παράδοσιν «ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης ἐπιτελέσαι τοῦ πάσχα τὴν ἑορτὴν . . . , ποτὲ μὲν τρίτῃ, ποτὲ δὲ πέμπτῃ, ποτὲ δὲ σαββάτῳ ἢ ὅπως ἂν τύχῃ τοῦ πάθους τὴν μνήμην» πανηγυρίζοντες, καὶ προσεγγίζοντες ἐν τῇ περὶ μετανοίας διδασκαλίᾳ πρὸς τοὺς ναυατιανούς[148]. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὸν Γέρμης ἐπίσκοπον Ἀντώνιον διέταξε 'να διώξῃ ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μακεδονίου. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐξήγειραν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἄλλην θύελλαν· οἱ μὲν ἀρειανοί, βλέποντες τὸν ναὸν αὐτῶν καταστρεφόμενον, ἐπυρπόλησαν ὄχι μόνον τὸ εὐκτήριον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὰς παρακειμένας οἰκοδομάς· οἱ δὲ ἀκίνδυνοι τεσσαρεσκαιδεκατῖται προέβησαν εἰς στάσεις, καθ' ἃς ἐφονεύθησαν πολλοί· καὶ οἱ μακεδονιανοὶ ἐφόνευσαν Ἀντώνιον τὸν Γέρμης. Ὡς ἐκ τούτου μάλιστα παροργισθεὶς ὁ ὁρμητικώτατος Νεστόριος ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτῶν πάσας τὰς ἐκκλησίας, ὅσας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Κυζίκῳ καὶ Ἑλλησπόντῳ κατεῖχον.

Ἀλλ' ἀποδείξας ἑαυτὸν χωλαίνοντα κατὰ τὸ δόγμα ἐκίνησεν ἄλλης φύσεως ταραχὴν ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίᾳ, καὶ τότε Πρόκλος ὁ πρώην Κυζίκου ἐπί-

148. Θεοδωρήτου Αἱρετικῆς κακομυθίας λόγος Γ'. 4. Ἐκδ. Βουλγάρεως. τόμ. Α'. σελ. 343.

σκοπος ἤρξατο διατυπῶν τὸ ὀρθὸν δόγμα καὶ τὰς βλασφημίας τοῦ Νεστορίου καταδεικνύων· διότι ὁ Νεστόριος, οὐχὶ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον ὀνομάζων καὶ κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας τὴν Παρθένον Μαρίαν, ἐχώριζεν οὐσιωδῶς τὰς ἐν Χριστῷ δύο φύσεις, τὴν ἀνθρωπίνην ἀπὸ τῆς θείας[149]. Ἡ διδασκαλία τοῦ πατριάρχου Νεστορίου κατεκρίθη τῷ 429 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου καὶ τῷ 430 ὑπὸ τοῦ πάπα Ῥώμης Καιλεστίνου, ὅστις ἐπὶ συνόδου κατεδίκασε τὴν κακοδοξίαν. Τῷ 429 ὁ Νεστόριος συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, αὕτη δὲ κατέκρινε τοὺς ἐναντία τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ φρονοῦντας. Τέλος ὁ Νεστόριος καθηρέθη τῇ 22 ἰουνίου 431 ὑπὸ τῶν διακοσίων ἐπισκόπων τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' ἁγίας οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὴν δὲ καθαίρεσιν ἐπεκύρωσε μετ' ὀλίγον ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος Β'[150].

Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς καθαιρέσεως, ὁ ἐλεεινὸς Νεστόριος ἐξωρίσθη ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτῷ 'να ἡσυχάσῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Εὐπρεπίου, καὶ ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 435, παντοίας μετέχων τιμῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐξόριστος ὢν ἐξηκολούθει 'να διαδίδῃ τὴν αἱρετικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν, ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ὄασιν τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 440[151].

Οἱ ἐπίτιμοι πατριαρχικοὶ καταλογοι γράφουσιν ὅτι ὁ χρό-

149. Ἀνάγνωθι περὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου, Ἐκκλησιαστ. Ἱστορ. Φ. Βαφειδου, τόμ. Α', σελ. 231—239· καλὴ δὲ περὶ αὐτῆς καὶ τῶν κατὰ τοῦ Νεστορίου γραφέντων, ἀνέκαθεν ἄχρι τῆσδε, διατριβὴ κεῖται παρὰ Φαβρικίῳ, Biblioth. Gr. Harles· τόμ. Γ', σελ. 329—349.

150. Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Amédée Thierry πολλὰ καὶ μετὰ πολλῆς χάριτος γεγραμμένα εὑρήσει ὁ ἀναγνώστης· ἐνταῦθα δὲ μακρότερος λόγος ἐκβαίνει τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος συγγράμματος, ἀνήκων εἰς τὴν καθόλου ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν.

151. Εὐαγρίου Ἐκκλ. Ἱστ. Α'. 7. Καλλίστου ΙΔ'. 36.

νος τῆς τοῦ Νεστορίου πατριαρχείας παρετάθη εἰς ἔτη τρία καὶ μῆνας δύο, δικαιοῦντες τὴν ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ ἀρίθμησιν. Ἐπιστρέγισμα τοῦ περὶ Νεστορίου λόγου παρατίθεται ἡ περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου κρίσις τοῦ Θεοδωρήτου, οὕτως ἔχουσα: «Οὐ τὸν εὐγενῆ καὶ γόνιμον, καὶ γεωργῆσαι ψυχὰς ἀνθρώπων δυνάμενον, ἐζήλωσε χαρακτῆρα τῶν λόγων· ἀλλὰ πρὸς τὸ δημοτερπὲς ἀποκλίνας, καὶ τῶν εἰς ἀέρα λυομένων κρότων θηρευτὴς γενόμενος, τὸ συρφετῶδες καὶ ἀσταθμητον πλῆθος πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐξεκαλέσατο πόθον, φαιὸν περιβεβλημένος ἱμάτιον, ἐστυγνακὼς βαδίζων, τοὺς ἀγεραίους ἐκκλίνων θορύβους, ... τοιούτοις σχήμασί τε καὶ πλάσμασι τοὺς πολλοὺς δελεάζων, τὸ δοκεῖν χριστιανὸς εἶναι πρὸ τοῦ εἶναι διώκων, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης τὴν ἑαυτοῦ προτιμῶν»[152].

431—434. 41. ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΣ.

Ἐνῷ τὴν Ἐκκλησίαν ἐτάραττεν ὁ ἀπὸ τῶν νεστοριανῶν αἱρετικῶν σάλος, ἄλλη ταραχὴ κατέλαβεν αὐτήν· ὁ θρόνος, ἐχήρευεν, οἱ δὲ παλαιοὶ ὑπόψηφοι Φίλιππος πρεσβύτερος ὁ Σιδήτης καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀγαπώμενος Πρόκλος ἔζων. Τέσσαρες μῆνες παρῆλθον ἀπὸ τῆς τοῦ Νεστορίου καθαιρέσεως, ὁ Πρόκλος ἀπωθεῖτο καὶ πάλιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι παρεβιάζοντο ἕνεκα μελλούσης τυχὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀναβάσεως αὐτοῦ κανόνες ἱεροί, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς συνόδου, ἣν ἐπὶ τούτῳ συνεκάλεσεν, ἐξελέξατο τὸν πρεσβύτερον Μαξιμιανόν, ἤ, κατὰ τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τὸν ἐκ τῆς χρονογραφίας Νικηφόρου, Μάξιμον. Οὗτος ἐχειροτονήθη τῇ 25 ὀκτωβρίου, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἀνακαινωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συνόδου, ὅλως ἐκτόπως, τῷ πάπᾳ Ῥώμης Καιλεστίνῳ, ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως

152. Θεοδωρήτου Αἱρετ. κακομυθίας Δ', 12.

αὐτοῦ, ἥτις ἦν καὶ τότε καὶ πρώην καὶ κατόπιν ὅλως περιττή. Οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι γράφουσι τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας τοῦ Μαξιμιανοῦ δύο καὶ μῆνας πέντε, πλὴν τοῦ καταλόγου τοῦ Καλλίστου, νομίζοντος ἀντὶ μηνῶν ἡμέρας πέντε: Κατ' ἄλλην γραφὴν μῆνας δέκα[152].

Ὁ πατριάρχης Μαξιμιανὸς ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ[154], ἦν δὲ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ Σισινίου τοσοῦτος χειροτονηθείς, ἄπειρος παιδεύσεως, ἀλλὰ τὸν βίον ἀσκητικὸς, εὐλαβείας ἀπολαύων τῶν χριστιανῶν διότι δι' ἰδίων ἐξόδων μνημεῖα κατασκευάζων ἐνεταφίαζεν ἐν αὐτοῖς τὰ λείψανα τῶν εὐλαβῶς τελευτώντων. Ἐπ' αὐτοῦ ἔχαιρεν ἔχουσα ἡ Ἐκκλησία βαθεῖαν εἰρήνην. Ἀπέθανεν ὁ Μαξιμιανὸς τῇ 12 ἀπριλίου τοῦ ἔτους 434, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης πέμπτης[155].

Ἐκ τῶν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ γενομένων, γινώσκομεν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 434 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, ἣν συνεκάλεσε, καὶ καθ' ἣν καθήρεσε τοὺς ἐπισκόπους Ἑλλάδιον τὸν Ταρσοῦ, Εὐθήριον τὸν Τυάνων, Ἰμέριον τὸν Νικο-

---

153. Διαφοράς τινας γραφῆς λαμβάνω ὑπ' ὄψιν, ἃς παρέταξεν ὁ Βανδουρίος τῶν ὑπομνηματισμῶν αὐτοῦ εἰς τὸν τοῦ Καλλίστου πατριαρχ. κατάλογον· τοὺς καταλόγους τούτους σπανίως συμβουλεύομαι ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος πατριάρχας, περὶ ὧν τὰς πολυμόνας πληροφορίας παρέχουσί μοι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι: Εὐάγριος, Θεόδωρος Ἀναγνώστης, Κάλλιστος, Θεοφάνης, Νικηφόρος πατριάρχης. ἐνίοτε δὲ ὁ Μανασσῆς, ὁ Ἐφραίμιος, ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Κεδρηνὸς, μέχρι τῶν τοῦ Φωτίου χρόνων.

154. βλ. Μηναῖον ἐν τῇ 21 ἀπριλίου, ἐν ᾧ, ἀντιθέτως πρὸς ὅσα γινώσκομεν, ὁ Μαξιμιανὸς γράφεται παιδείας μέτοχος καὶ εὐφυὴς· ἴδε Ἐφραίμιον ἐν χρονικῷ, στιχ. 9703—9704:

γένει Ῥωμαῖος καὶ θύτης Ἐκκλησίας
Μαξιμιανὸς ὀρθοδόξως βάσις.

155. Σωκράτης· Ζ', 35, 37, 40. Κάλλιστος ΙΔ', 37.

μηδείας καὶ Δωρόθεον τὸν Μαρκιανουπόλεως ἀνήκοντας εἰς τὴν μερίδα τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Ἰωάννου, φίλου ὄντος τοῦ Νεστορίου[156].

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἁγαθοῦ Μαξιμιανοῦ τῇ 21 ἀπριλίου[157].

434—447. **42. ΠΡΟΚΛΟΣ.**

Κατὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ πατριάρχου Μαξιμιανοῦ Θεοδόσιος Β' ὁ αὐτοκράτωρ ἐδείχθη γοργῶς ἀποφασίζων ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπῄτει τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἱκανοποίησε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε καθευρεθέντας ἐπισκόπους, ὅπως ἐγκαθιδρύσωσι τὸν Πρόκλον ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀμέσως, ἤτοι ἐνῷ ἔκειτο ἔτι ἐν τῷ ἱερατείῳ[158] ὁ νεκρὸς τοῦ ἀοιδίμου Μαξιμιανοῦ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ ἐπισκόπου ὄντος τοῦ Μαξιμιανοῦ, ὁ Θεοδόσιος μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Πουλχερίας ἐσκέπτοντο ὅτι ὁ Πρόκλος ἔπρεπε 'να ἐγκαθιδρυθῇ πατριάρχης· εἰς τοῦτο δὲ συνήνει, καὶ πάλιν, ἀτυχῶς, ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ πράγματα ξένης ἐκκλησίας ὁ πάπας Ῥώμης Καιλεστῖνος, ἐπὶ τούτῳ γράψας εἴς τε Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας, εἰς Ἰωάννην Ἀντιοχείας τοὺς πατριάρχας καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Θεσσαλονίκης Ῥοῦφον. Ἡ πατριαρχεία τοῦ Πρόκλου παρετάθη εἰς ἔτη δώδεκα μῆνας τρεῖς, κατὰ τοὺς λαπους καταλόγους πλὴν τοῦ παρὰ Λεουγκλαβίῳ, καθ' ὃν ἐπεσκόπησεν ἔτη δώδεκα· τοσαῦτα γράφει καὶ ὁ Θεοφάνης· ὁ Κεδρηνὸς τάττει τὸν θάνατον τοῦ ἐν ἁγίοις Πρόκλου τῷ

---

156. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Larousse, ἐν λξ. Constantinople κεῖται καταλογὰς τις ἀρκούντως καλὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεισῶν συνόδων, ἧς ἀναγκαίως καὶ τοῦτον ἔχω ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθα.

157. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν· τόμ. Δ', σελ. 666.

158. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ ἱερὸν βῆμα· ὁ τοῦ Leunclavii κατάλογος γράφει «ἐκκλησίᾳ».

τριακοστῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, ἤτοι τῷ 447· τὸ αὐτὸ δ' ἔτος θανόντα παρεδέχονται τὸν ἱερὸν Πρόκλον καὶ οἱ τὸν Εὐάγριον ὑπομνηματίσαντες[159].

Πρόκλος ὁ ἁγιώτατος ἐγένετο μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· χρηματίσας παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀττικῷ διάκονος καὶ πρεσβύτερος, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Σισινίου Λ' ἐπίσκοπος Κυζίκου τῷ 425, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ τῆς Κυζίκου ἐπίσκοποι προλαβόντες ἐχειροτόνησαν αὐτοὶ σεμνόν τινα ἄνδρα Δαλμάτιον ὀνόματι, ὁ Πρόκλος ἔμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἄνευ ἐπαρχίας, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· τελεῖς ὑπόψηφος τοῦ πλήθους, εὐλαβουμένου αὐτὸν διὰ τὴν εὔροιαν τοῦ λόγου καὶ ὡς εἰς τὸν ἱερὸν αὐτοῦ διδάσκαλον ἀφωσιωμένον, ἀπέτυχε καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Σισινίου, καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Νεστορίου καὶ κατόπιν, ὅτε προεκρίθη αὐτοῦ ὁ Μαξιμιανός. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας σπουδάσας τὴν ῥητορικὴν καὶ παρὰ τῷ μακαρίῳ Ἀττικῷ τῶν ἐκείνου λόγων ἀντιγραφεὺς—ὡς σήμερον λέγομεν—γενόμενος, καὶ χρηστὸς ἀνὴρ ὤν, ἀκριβῶς ἐμιμήθη ὅ,τι χρηστὸν καὶ εὐαγγελικὸν εὗρεν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν προϊσταμένων αὐτοῦ πατριαρχῶν Ἰωάννου καὶ Ἀττικοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ τῆς ἀνεξικακίας ἀρετῇ καὶ τούτους ὑπερέβαλε, πρὸς πάντας, καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ δόγματος ὢν ἥπιος καὶ προσηνής, φρονῶν ὅτι διὰ τοιούτου τρόπου καὶ οὐχὶ διὰ τῆς βίας ἠδύνατο ἵνα προσελκύσῃ τὰ στίφη τῶν αἱρετικῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον μάνδραν. Ἐκήρυττε δὲ συνεχῶς, καὶ εἶχεν ἀφωσιωμένα τὰ πλήθη τῶν ὀρθοδόξων εἰς αὐτόν.

Ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ γενομένων τὸ σπουδαιότερον ἦν ὅτι κατέπεισε τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον ἵν' ἀνακομίσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου τὰ λείψανα ἐκ τῶν Κομάνων. Ἡ πανηγυρικὴ τούτων εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους ἀνακομιδὴ ἐγένετο τῇ 27 Ἰανουαρίου 438, τὰ δὲ λείψανα πρὸς καιρὸν ἀποτεθέντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ, πλησίον τοῦ μέρους, ὅπερ ἀκολούθως ὠνομάσθη «τὰ Ἀμαντίου» μετεκομίσθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, οὗτινος παρὰ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ὑπὸ τὴν βᾶσιν αὐτῆς ἀπεθησαυρίσθησαν.

Ἕτεραί τινες ἀποφάσεις τοῦ Πρόκλου περίεργοι ἐφαίνοντο εἴς τινας, ἔξω κείμεναι τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. Τῷ 439 Φίρμος ὁ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας ἐπίσκοπος ἀπέθανεν, οἱ δὲ καισαρεῖς ἦλθον ζητοῦντες ἐπίσκοπον· ἦν ἡμέρα σαββάτου, οἱ δὲ γερουσιασταὶ τοῦ κράτους μετέβησαν παρὰ τῷ Πρόκλῳ πρὸς ἐπίσκεψιν, καὶ μεταξὺ τούτων εὑρέθη καὶ Θαλάσσιος ὁ διοικῶν τὰς ἐν Ἰλλυρίᾳ ἐπαρχίας, ὅστις μετετίθετο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὡς διοικητής· ἀλλ' ὁ ἱερὸς Πρόκλος πείσας εὐθὺς ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἀμέσως ἐπίσκοπον Καισαρείας, πρὸς γενικὴν πάντων ἔκπληξιν ἐπὶ τῷ ἀσυνήθει τῆς πράξεως, δι' ἣν δυσηρεστήθη καὶ ὁ Θεοδόσιος, εἰ καὶ ἐπεκύρωσε τὴν τοῦ πατριάρχου ἀπόφασιν[160].

Ἔρις ἐκκλησιαστικὴ τῷ 439 ἐγέννησεν ἀνησυχίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, διότι μοναχοί τινες ἐξ Ἀνατολῆς, πιθανῶς δ' ἐκ Συρίας ἐλθόντες ἠνώχλουν τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον κατὰ τοῦ θανόντος ἤδη Θεοδώρου ἐπισκόπου Μοψουεστίας, ὃν ὡς αἱρετικὸν ἐνόμιζον καὶ κατηγόρουν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Πρόκλον καὶ τὴν σύνοδον αὐτοῦ ἵνα ζητήσῃ τὴν περὶ τούτου γνώμην καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν· ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης ἀ-

159. Variorum annotationes εἰς Εὐαγρίου Α', 8. βλέπε περὶ τοῦ Πρόκλου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ: Σωκρ. Β', 28, 40, 45. Καλλίστου ΙΔ', 29, 37, 38, 42, 46, 47. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν Δ', σελ. 667. Θεοφάνη καὶ Κεδρηνόν· ἰδὲ δὲ τὸν Φαβρίκιον. Biblioth. Gr. Harles· τόμ. Θ', σελ. 504—513.

160. Τοῦτο λέγει γενόμενον ὁ Κάλλιστος κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ὑπατείαν Θεοδοσίου=439.

πήντησεν εἴς τε τὸν Πρόκλον καὶ τὸν Θεοδόσιον βεβαιῶν ὅτι Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας ἦν ὀρθόδοξος. Τῷ 438—διότι ὁ Θεοφάνης τάττει τὸ συμβὰν συγχρόνως τῇ ἀνακομιδῇ τῶν τοῦ Χρυσοστόμου λειψάνων—ἐπάλληλοι σεισμοὶ ἐκλόνουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ δέ τινα λιτανείαν ὡς ἐκ θαύματος—λέγουσιν οἱ χρονογράφοι—ἐγνώσθη ὁ τρισάγιος ὕμνος· ὁ Πρόκλος διέταξε τότε 'να εἰσαχθῇ ἡ χρῆσις τοῦ ὕμνου τούτου εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἡ δὲ μακαρία Πουλχερία καὶ ὁ Θεοδόσιος Β', εὑρέθησαν σύμφωνοι τῷ πατριαρχικῷ θεσπίσματι καὶ ἔκτοτε παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία 'να ψάλλῃ τὸν τρισάγιον ὕμνον καθ' ἑκάστην ἡμέραν[161].

Ἐπὶ τοῦ Πρόκλου ἤκμασε καὶ Κῦρος ἐκεῖνος ὁ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνανεώσας, ὅστις διὰ τῆς βίας ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κοτυαείου τῆς Φρυγίας· ὁ Κῦρος ἔκτισεν, ὡς ἡ παράδοσις θέλει, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύρου, τὸν σήμερον ναὸν τοῦ Ἐγρικαπίου[162]. Ἐπ' αὐτοῦ ἀπέβιωσε καὶ Δαλμάτιος ὁ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις περιώνυμος μοναχὸς καὶ ἀρχιμανδρίτης ὁ

161. Τὸ γεγονὸς τοῦτο Κωνσταντῖνος Μανασσῆς ὁ βυζαντινὸς χρονογράφος ἀναγράφει εἰς τοὺς χρόνους Θεοδοσίου τοῦ Β', καί τι τὰς περὶ τοῦ Τρισαγίου ἁβδὰς ἀποδίδωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον Δίκορν. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Μανασσῆς:

Σεισμῶν ἀλλεπαλλήλων δὲ κινούντων γῆν βλέπειν
καὶ συσσειόντων τὰς ψυχὰς ἀνθρώπων καὶ δονούντων
καὶ πλήθους τοῦ φιλευσεβοῦς θεὸν ἱκετεύοντος,
αἴφνης παιδὸν ἁρπαγὴν μέχρις αἰθέρος ἄνω
τὸν ὕμνον τὸν τρισάγιον ἤκουσεν ὑπ' ἀγγέλων.
Ἐμπαλὶν δὲ κατανεχθὶν, βαβαὶ φρικτῆς ἰσχύος!
ἐν μέσῃ ἐξεδόκησε πῶς χρὴ τὸν ὕμνον πλέκειν.
Ἦσαν καὶ γὰρ οὐ πρὸ πολλοῦ πρὸς τοῦτον ἐσφαλμένοι.

162. Ἴδε κατ' ἔκτασιν ἱστορικὰ σημειώματά μου περὶ Κύρου τοῦ Κοτυαείου ἐν «Ἐκκλησιαστ. ἀληθείᾳ», τόμ. Δ', σελ. 92.

τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων ἡγούμενος, κηδευθεὶς ὑπὸ Πρόκλου μεγαλοπρεπέστατα[163].

Προσηνὴς εἰς πάντας ὢν ὁ Πρόκλος καὶ μετριοπαθέστατος οὐ μόνον ἠνείχετο, ἀλλ' εἶχε καὶ θριαμβεύοντας, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους τοὺς ναυατιανούς, ὧν ὁ ἐπίσκοπος Χρύσανθος, ἑπτὰ ἔτη διανύσας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἀπεβίωσεν, ἴσως κατὰ τὰ μέσα τῆς τοῦ Ἀττικοῦ πατριαρχείας, διάδοχον ἔχων τὸν Παῦλον, ἀσκητικώτατον ἄνδρα, ἐπὶ Πρόκλου ἀποθανόντα, θαυματουργὸν δὲ νομιζόμενον, διότι κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πυρκαϊὰν τοῦ 433, καθ' ἣν ἐκάη τὸ μέγα λουτρὸν τοῦ Ἀχιλλέως[164], αὐτὸς διὰ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ διέσωσεν ἀλώβητον τὸν ναὸν τῶν ναυατιανῶν, κείμενον μὲν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ «τῶν Πελαργοῦ», προσβληθέντα δ' ὑπὸ τῶν φλογῶν. Ἀποθανόντος αὐτοῦ, Μαρκιανὸς πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη, παρευρεθέντος ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ Μάρκου τοῦ ἐπισκόπου τῶν ἐν Σκυθίᾳ ναυατιανῶν.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἐν ἁγίοις Πρόκλου τῇ 24 ὀκτωβρίου. Ὁ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται «ποίημα Θεοφάνους».

447—449. **43. ΦΛΑΒΙΑΝΟΣ.**

Διεδέξατο θανόντα τὸν ἱερὸν Πρόκλον ὁ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανός, ὁ τῆς Ἁγίας Σοφίας σκευοφύλαξ. Εὐσεβὴς ἀνὴρ ὢν ὁ Φλαβιανὸς καὶ τὰς

163. βίος Δαλματίου παρὰ Bandurii, ἐν τῷ Imperium Orientale, ἐκδ. Βενετίας. 1729. Comment. in Antiquitates Constantinop. βιβλ. Γ', σελ. 524.

164. Περὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ Ἀχιλλέως ἴδε Κωνσταντινούπολιν Σκ. Βυζαντίου, τόμ. Α', σελ. 527. Περὶ δὲ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 433 ἴδε Καλλίστου ΙΔ', 11.

ἀποράσεις τῆς Γ' οἰκουμενικῆς Συνόδου σεβόμενος, εἶλκυσε τὴν ἔχθραν τοῦ δυσσεβοῦς πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου, μὴ παραδεχομένου τὸ πνευματοκίνητον ἔργον τῆς συνόδου ταύτης· ὁ Φλαβιανὸς εἶχεν ἐχθρὸν ἄσπονδον καὶ τὸν ἀρχιθαλαμηπόλον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β' Χρυσάφιον, ὅστις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῇ χειροτονίᾳ τοῦ μακαρίου πατριάρχου τούτου ἀπαρεσκόμενος ἔκ τινος προκαταλήψεως παρεκίνησε τὸν αὐτοκράτορα 'να ζητήσῃ παρὰ τοῦ Φλαβιανοῦ τὰς ὑπὲρ τῆς χειροτονίας εὐλογίας· ὁ Φλαβιανὸς ἀπέστειλε τότε «ἄρτους καθαρούς», εἰς ὃν ὁ Χρυσάφιος ἐμήνυσεν ὅτι «χρυσᾶς εὐλογίας» ζητεῖ. Ὁ πατριάρχης ἀπήντησεν ὅτι στερεῖται τοιούτων, ἐκτὸς ἂν ἐκποιήσῃ τινὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἀλλὰ τὰ τῆς Ἐκκλησίας κτήματά εἰσι καθωσιωμένα τῷ Θεῷ μόνον καὶ τοῖς πτωχοῖς. Ἐντεῦθεν ὁ Χρυσάφιος ἤρξατο ῥαδιουργῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὴν συνετὴν Πουλχερίαν, ὡς εὐνοοῦσαν καὶ σεβομένην τὸν Φλαβιανόν καὶ τὸ πρῶτον ἀποτυχών, σχεδὸν κατώρθωσε 'να πείσῃ τὸν Θεοδόσιον ὅπως ἐπιβάλῃ τῷ πατριάρχῃ 'να χειροτονήσῃ τὴν Πουλχερίαν διάκονον· φαίνεται ὅτι ὁ Φλαβιανὸς λαβὼν μυστικὴν ταύτην διαταγὴν εἰδοποίησεν ἐγκαίρως τὴν Πουλχερίαν, αὕτη δ' ἀπεμακρύνθη πρὸς καιρὸν ἐκ τῶν ἀνακτόρων· ἀλλὰ μαθὼν ὁ Θεοδόσιος ὅτι τὸ μυστικὸν ὁ πατριάρχης ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Πουλχερίαν, ἠγανάκτησε κατ' αὐτοῦ, δυσμενῶς αὐτῷ διακείμενος.

Ἀλλ' ὁ Φλαβιανὸς ὑπερήσπιζε τὸ ὀρθὸν δόγμα, κατεφέρετο κατὰ τῆς τότε κηρυττομένης αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς, διδάσκοντος τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις ἡνωμένας, τὴν ἀνθρωπίνην δηλαδὴ καὶ τὴν θείαν, οὕτω δ' εἶχεν ἐχθροὺς τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν αἱρετικὴν ταύτην διδασκαλίαν. Ταύτην δὲ καὶ κατεδίκασεν ἐν συνόδῳ τοπικῇ «ἐκ γειτόνων» συγκροτηθεῖσαν, τῷ 448, καὶ ἐξ ἐπισκόπων τεσσαράκοντα[165]

165. Τεσσαράκοντα λέγει ὁ Καλλιστος ΙΔ', 47· τὸ «ἐκ γειτόνων» λέγει ὁ Εὐάγριος· Ἐκκλ. Ἱστ. Α', 10.

ἀποτελουμένην· αὕτη καθαιρέσασα τὸν Εὐτυχῆ καὶ ἀπομακρύνασα τοῦ μοναστηρίου, οὗ ἦν ἡγούμενος, ἐκήρυξε τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἐκ δύο μὲν φύσεων ἀναλλοιώτως, ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως συγκείμενον, ὁμοούσιον τῷ μὲν πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, τῇ δὲ μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τῇ ἀποράσει ταύτῃ ἀπαρεσκόμενος ὁ δεῖλαιος Εὐτυχὴς καὶ τοῦ Χρυσαφίου τὴν εὔνοιαν ἀπολαμβάνων ἐνήργησε 'να συγκληθῇ τῇ 8 αὐγούστου 449 ἡ ἐν Ἐφέσῳ σύνοδος ἐξ ἑκατὸν τριάκοντα σχεδὸν ἐπισκόπων, ἡ ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα λῃστρικὴ σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ. Ἐν αὐτῇ ἀπεφασίσθη τὸ ἐλεεινὸν τέλος τοῦ Φλαβιανοῦ, ὃν καθήρεσαν καὶ κατέκριναν· ἀναφέρεται ὅτι Διογένης ὁ τῆς Κυζίκου ἐπίσκοπος συνεννοηθεὶς μετά τινος Βαρσουμᾶ, σύρου μοναχοῦ ἔχοντος ὑφ' ἑαυτὸν καὶ μοναχούς τινας ἡμιαγρίους, παρεκίνει αὐτὸν 'να σφάξῃ τὸν ἱερὸν Φλαβιανόν[166]. Ἀποθούμενος ἐκ τοῦ λῃστρικοῦ ἐκείνου συνεδρίου ὁ ἱερὸς πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεβίωσε τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν 8 αὐγούστου, ἀπαγόμενος εἰς ἐξορίαν κατὰ συνέπειαν τῶν λακτισμάτων, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτοῦ κατήνεγκεν ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ μοναχοὶ τοῦ κακούργου Βαρσουμᾶ.

Θεοδώρητος ὁ Κύρου, οὗ πολλάκις ἐγένετο μνεία ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, γράφων πρὸς τὸν μακάριον Φλαβιανὸν λέγει· «ρωστῆρα τῆς οἰκουμένης ἀπέδειξέ σε ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς καὶ χορηγὸς καὶ τὴν βαθεῖαν σκοτίαν μετέβαλεν εἰς καθαρὰν μεσημβρίαν· μεγάλη δὲ παρηγορία γίνεται ἡ τῆς ἁγιωσύνης σου ἀκτὶς εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πολεμουμένους, καὶ ὡς φάρος, ἐπέδειξε τὸν λιμένα τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, πληρώσας μὲν ἀγαλλιάσεως τῶν γινωσκόντων σε τὰς καρδίας, ἐλευθερώσας δὲ τῶν σκοπέλων τοὺς ἀγνοοῦντάς σε· ἐγὼ δὲ διαφερόντως ἀνυμνῶ τὸν χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, ὡς

166. Εὐάγριος Β', 18· Βε καὶ Β', 2,

εὑρὼν ἐν σοὶ πρόμαχον γενναῖον, ἀποδιώκοντα μὲν διὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ τὸν ἀνθρώπινον, προθύμως δ' ὑπερασπίζοντα τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς ἀγῶνας ἀσπασίως ἀναδεχόμενον»[167]. Ἀλλὰ τὸν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀγαπώμενον καὶ τιμώμενον τοιοῦτο περιέμενε τέλος τοῦ βίου· καὶ ταραχὴ ἐκκλησιαστικὴ πάλιν ἦν ἐπόμενον ἵνα γενηθῇ· διότι, ὡς ὀρθῶς ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων παρατηρεῖ Δοσίθεος ὁ σοφὸς τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχης «ταῦτα συμβαίνουσιν ὅταν κοσμικοὶ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐμπλέκωνται τοῖς τῆς Ἐκκλησίας πράγμασι, καὶ ὅπου οὐκ ἔστιν εὔλογον ὁπωσοῦν μηδὲν εὐλαβούμενοι τὸ μὴ περαιτέρω, καὶ μὴ συλλογιζόμενοι τὸ .... ὑπερβασίαι δ' ἀλεγειναί»[168].

Τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ μετὰ δύο σχεδὸν ἔτη ἀνακομισθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ πόθον εὐλαβῆ τῆς ἀδελφῆς Θεοδοσίου τοῦ Β' τῆς ἀοιδίμου Πουλχερίας ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων[169].

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ μακαρίου Φλαβιανοῦ τῇ 16 φεβρουαρίου.

449—458. **44. ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ.**

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ ὁμολογητοῦ Φλαβιανοῦ, Διόσκορος ὁ φονεὺς αὐτοῦ, ἀναχωρήσας ἐξ Ἐφέσου, καὶ μικρὸν παραμείνας ἐν Νικαίᾳ πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ἐφέσῳ ληστρικῆς συνόδου, ἔρθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ κατὰ αὔγουστον ἢ σεπτέμβριον τοῦ 449 ἀνέδειξε πατριάρχην τῆς βασιλευούσης πόλεως τὸν τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας (δηλαδὴ τὸν ἴδιον αὐτοῦ) ἀποκρισιάριον[170] Ἀνατόλιον, ὅστις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γεννηθεὶς καὶ ὑπὸ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας χειροτονηθεὶς διάκονος ἦν ἀνὴρ ἐλλόγιμος· οὗ ἡ χειροτονία ἐγένετο πρὸς δυσαρέσκειαν τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης. Οἱ ἐπίτομοι πατριαρχικοὶ καταλογοι ἀριθμοῦσιν ἔτη ὀκτὼ καὶ μῆνας ὀκτὼ πατριαρχείας τοῦ Ἀνατολίου, ὅστις ἐκλεγεὶς ἕνα ἴσως ἢ δύο μῆνας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Φλαβιανοῦ καὶ ἴσως βραδύτερον χειροτονηθείς, ἀπεβίωσε τῷ 458, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῇ 3 ἰουλίου.

Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ γενομένων, τὸ σπουδαιότερόν ἐστιν ἡ ἐν Χαλκηδόνι (τουρκιστὶ νῦν Καδήκιοϊ) συνελθοῦσα τῷ 451 Δ' οἰκουμενικὴ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα πατέρων Σύνοδος, ἀναθεματίσασα μὲν τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς, δογματίσασα δὲ τὸ ἀσύγχυτον τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, ἀδιαιρέτως καὶ ἀτρέπτως συνηνωμένων, τῆς ἀνθρωπίνης ὑποκειμένης τῇ θείᾳ. Λύτη ἐξέθετο τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας εἰς κανόνας τριάκοντα, ἐκύρωσε τοὺς μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ὑπὸ τοπικῶν συνόδων ἐκτεθέντας κανόνας, ὥρισε δὲ μήτε ἵνα στρατολογῶνται, μήτε εἰς ἄλλην τινὰ ἵνα προάγωνται κοσμικὴν ἀξίαν οἱ ἐν τῷ κλήρῳ κατατεταγμένοι· ἀπεφάσισεν ὅπως οἱοσδήτις ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἔχῃ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ μητροπολίτην ἀμφισβήτησιν ἀναφέρηται εἰς τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως ἐκείνης, ἢ εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας καὶ ψάλτας συνήθειάν τινα παράξενον, ἣν εἶχον ἕως ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἵνα λαμβάνωσι δηλαδὴ συζύγους ἑτεροδόξους

---

167. Θεοδωρήτου Ἐπιστολὴ ΙΑ', ἐκδ. Βουλγάρεως, τόμ. Δ', σελ. 1068· βλ καὶ ἐπιστολὰς 86, σελ. 1155 καὶ τὴν 103 ἐν σελίδι 1173.

168. Δωροθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, βιβλ. Γ', κεφ. 18, § ά, σελ. 313.

169. Constantinop. Christ. ἐκδ. Βενετίας, βιβλ. Δ', σελ. 75. Σκ. Δ. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως· τόμ. Α', σελ. 394. Εἰρήσθω δ' ὅτι ὁ Μαθᾶς ἀκριβῶν δῆθεν τὸν πατριαρχικὸν αὐτοῦ κατάλογον ἔγραψεν ἐν β' ἐκρύσει ὅτι τὸ λείψανον τοῦ Φλαβιανοῦ ἀνακομισθὲν ἐξ Ἐφέσου κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Παμμακαρίστου!! ἤτις πῶς γνωστὸν ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα· Πασπάτη Βυζαντ. Μελέται, σελ. 298.

170. βλέπε περὶ ἀποκρισιαρίων σελ. 52 τοῦ παρόντος βιβλίου.

κλπ. Τέλος, ὃ καὶ κυριώτερον δι' ἡμᾶς, ἐπεκύρωσαν τὰ πρεσβεῖα τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀμέσως μετὰ τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης τάξαντες καὶ οἱ πατέρες τῆς Δ' ὡς οἱ τῆς Β' Συνόδου, καὶ δικαίωμα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀναγνωρίσαντες ἵνα χειροτονῇ τοὺς μητροπολίτας τῆς Ἀσιανῆς, Θρακικῆς καὶ Ποντικῆς διοικήσεως, «ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων». Περὶ τούτου δὲ τοῦ σπουδαιοτάτου θέματος οἱ τῶν ἱερῶν κανόνων ἑρμηνευταὶ λέγουσιν ὅτι ποντικοὶ μὲν μητροπολῖται ὀνομάζονται ὅσοι παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ μέχρι Τραπεζοῦντός εἰσιν· ἀσιανοὶ οἱ περὶ τὴν Ἔφεσον, Λυκίαν, Παμφυλίαν καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν· θρακικοὶ δὲ οἱ μέχρι Δυρραχίου[171]· βαρβαρικὰ δ' ἔθνη εἰσὶ τὰ πλησίον τῶν διοικήσεων τούτων «οἷόν εἰσιν οἱ Ἀλανοὶ καὶ οἱ Ῥῶσσοι· οἱ μὲν γὰρ τῇ ποντικῇ διοικήσει, οἱ δὲ τῇ θρακικῇ συμπαράκεινται[172].

Δύο ἄλλαι σύνοδοι ὑπὸ Ἀνατολίου ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθεῖσαί εἰσι γνωσταί· ἡ τῷ 450 συνελθοῦσα, καθ' ἣν, ἐν ἔτος πρὸ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀνεθεματίσθησαν αἱ κακοδοξίαι τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, καὶ ἡ τῷ 458, ἕνεκα τῶν ἀθλιοτήτων τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου συγκληθεῖσα, καὶ ἄ-

171. Ἰδοὺ τί προστίθησιν ὧδε Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών· «Κἂν γάρ τινες εἶπον τοὺς τῆς Μακεδονίας μητροπολίτας, Θετταλοὺς· Ἑλλαδικούς τε καὶ Πελοποννησίους ποτὲ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ πάπα Ῥώμης . . . . ἀλλὰ σὺ τοῖς λεγομένοις μὴ προσέχῃς· **τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς Θράκης περιέχονται αἱ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου μητροπόλεις**». Ἑρμηνεία εἰς ΚΗ' κανόνα τῆς Δ' Συνόδου.

172. Τοῦτο λέγει ὁ ἕτερος τῶν ἑρμηνευτῶν ὁ Ζωναρᾶς. Οἱ δὲ κανόνες τῆς Δ' Συνόδου εὑρίσκονται προχείρως ἐν Συντάγματι Πηδαλίῳ καὶ Ῥάλλῃ, τόμ. Β', σελ. 216—291, αὐτὰ δὲ καὶ οἱ τῆς Γ' οἰκουμενικῆς, σελ. 492—215. Ἐκ τῶν ὀκτὼ κανόνων αὐτῆς, οἱ ἑπτὰ ἀναφέρονται εἰς τοὺς φρονοῦντας τὰ τοῦ Νεστορίου, ὁ δὲ ὄγδοος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου.

κυρον κηρύξασα τὴν ἐκλογὴν τοῦ κακοδόξου τούτου πατριάρχου.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου ἀνεκομίσθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων, κείμενα τέως ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Θύρσου ὄπισθεν τοῦ ἀμβωνος, κατὰ τὸ 452, ὡς ἀναγινώσκω ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ, κατατεθέντα ἐν ἰδίῳ ναῷ, ὃν ἔκτισεν ἡ εὐσεβεστάτη Πουλχερία «ἔξω τῶν Τρωαδησίων τειχῶν»[173]. Ὡσαύτως ἐκομίσθη τῷ 458 τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἀπὸ τοῦ Σιρμίου, καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις[174].

Ὁ χρονογράφος Θεοφάνης τάττει τὴν οἰκοδομὴν τοῦ περιφανεστάτου ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων τῷ 450. Παρ' αὐτῷ ἔκτισε καὶ μικροτέρους τινας ναούς, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ ναῷ, ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἀπεθησαύρισε τὴν τιμίαν ζώνην τῆς Θεοτόκου. Συγχρόνως ἢ μικρὸν ἔπειτα ἡ Πουλχερία ἀνήγειρε καὶ τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν, ὡς καὶ τὸν ἐπισημότατον πάντων τῶν ναῶν, ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν Θεοτόκον ἀνατιθεμένοι, τὸν ναὸν τῆς Ὁδηγητρίας, ἢ τῆς Θεοτόκου τῶν Ὁδηγῶν, ὅπου κατέθετο καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ γραφεῖσαν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, «τό τε θεῖον ἐκείνης γάλα, καὶ τὸ ἱερὸν ἄτρακτον, καὶ τὰ τοῦ Σωτῆρος σπάργανα· ταῦτα δὲ τὰ πανσέβαστα κειμήλια ἔπεμψε πρὸς τὴν Πουλχερίαν ἐξ Ἱεροσολύμων ἡ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Θεοδοσίῳ νύμφη αὐτῆς Εὐδοκία. Ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν ἀπε-

173. Ἀγνοῶ ποῦ γράφει ὁ Δουκάγγιος περὶ τουτου ναοῦ.

174. ταῦτα γράφουσιν ὁ Θεοφάνης καὶ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν· βλ. Παπαδόπ. Βυζαντ. Μελέτας, σελ. 369. Ἀπορῶ πῶς ὁ σοφὸς ἱστορικὸς γράφει ὅτι ἡ ἀνακομιδὴ ἐγένετο «τῷ 442 κατὰ τὸν Θεοφάνην»· ὁ Θεοφάνης σαφῶς γράφει ὅτι αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς πατριαρχείας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνατολίου.

θησαύρισε μετακομίσασα καὶ τὰ ἐντάφια σπάργανα τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου[175].

Ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος ἐξέκοψε τὴν συνήθειαν, ἣν εἶχον ἕως τότε οἱ πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵνα ἐξέρχωνται ἐπὶ φορείου κατὰ τὰς λιτανείας, αἵτινες ἐγίνοντο ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ Κάμπῳ· διότι ἔβλεπε τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν πεζὸν ἀκολουθοῦντα ταῖς λιτανείαις.

Ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος ἀναδειχθεὶς τοιοῦτος ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ἐγκαίρως ἀπελάκτισε τὰς βλασφήμους αὐτῶν θεωρίας καὶ τῶν τρόπων τὴν κακουργίαν ἐμίσησεν· ἀπέτυχον δὲ οἱ δείλαιοι οὗτοι, καίτοι τοσοῦτον κατέβαλον, ὡς ἔοικε, κόπον ὅπως πείσωσι τὸν αὐτοκράτορα ἵνα ἀποδείξῃ πατριάρχην αὐτὸν πρὸς τὸν σκοπὸν ἅμα μὲν ἵνα δεχθῇ εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τὸν Εὐτυχῆ, ἅμα δὲ ἵνα συγκαλύψῃ τὴν κακουργίαν τῶν φονέων τοῦ Φλαβιανοῦ. Διακήσας ὀρθοδοξότατα εἶδε σχετικήν τινα εἰρήνην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς προίστατο, ἐνῷ τὴν μὲν ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἐτάραττεν ὁ μιαρὸς Θεοδόσιος, τὴν δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνατολίου, ὁ αἱρετικὸς πατριάρχης Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος. Ὁ ἕτερος τούτων, ὁ Θεοδόσιος γοργότητά τινα περὶ τὸ ταράττειν κεκτημένος, ἐνῷ ἔτι οἱ ἐπίσκοποι ἔμενον ἐν Χαλκηδόνι, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, κατῆλθε δρομαῖος εἰς Ἱεροσόλυμα, μοναχὸς ὤν, ἥρπασε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἁγίας Πόλεως «ταῖς ἰδίαις μιαιφονίαις χρησάμενος, βαρβαρικῷ τρόπῳ», λέγει ὁ Θεοφάνης· ὁ Θεοδόσιος βλέπων ἀνθιστάμενον Σεβηριανὸν τὸν ἐπίσκοπον Σκυθοπόλεως, αὐτὸν μὲν ἔσφαξε, τοὺς δὲ φίλους αὐτοῦ, μὴ συμφρονοῦντας δὲ τῇ κατὰ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου καταφορᾷ τοῦ Θεοδοσίου, ὁ λυμεὼν οὗτος κατεδίωξεν ἀπηνέστατα. Τότε οἱ δυστυχεῖς πατριάρ-

175. Καλλίστου ΙΔ', 2. Θεοδώρου Ἀναγνώστου Α', 1. Δουκαγγίου Constantinop. Christiana, σελ. 56, 57, 59—62 τοῦ Δ' βιβλίου.

χαι Δόμνος Ἀντιοχείας καὶ Ἰουβεναλιος Ἱεροσολύμων ἔφυγον εἰς τὴν ἔρημον.

Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος διέσπα τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας, κατορθώσας ἵν' ἀναδειχθῇ πατριάρχης τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως διὰ μαγγανείας, εὐθὺς ὅτε ἔμαθε τὸν τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ θάνατον· (457 μετὰ τὸν φεβρουάριον)· χρίσας ἑαυτὸν διὰ μέλανος χρώματος, περιήρχετο διὰ νυκτὸς τὰς καλύβας τῶν μοναχῶν καὶ, καλῶν ἕκαστον ἐξ ὀνόματος, ἐλάλει διὰ καλάμου πρὸς αὐτούς, λέγων ὅτι ἄγγελος ὢν τοῦ Θεοῦ ἐστάλη παρ' αὐτοῦ ἵνα συμβουλεύσῃ πάντας ὅπως ἀποκηρύξωσι τὸν ὀρθόδοξον πατριάρχην Πρωτέριον καὶ χειροτονήσωσι τὸν Τιμόθεον· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ κατώρθωσε ἵνα παρασκευάσῃ τοιαύτην ἀγρίαν καταφορὰν κατὰ τοῦ δυστυχοῦς Πρωτερίου, ὥστε ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐσφάγη ὑπὸ ὄχλου βαρβάρου· ἀλλὰ πρὶν σφαγῇ αὐτός, ὁ Αἴλουρος ἐχειροτονήθη ὑπὸ δύο καθηρημένων ἐπισκόπων, εὐθὺς δ' ἐξήγειρε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ταραχὴν οὐ μικράν, ἥτις ἐκόπασεν, ὡς εἰκός, ἐξορισθέντος τοῦ Αἰλούρου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Μακέλλη τοῦ Θρακὸς[176], οὕτω δ' ἀποδοθείσης δικαιοσύνης εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ κατὰ τοῦ κακούργου Αἰλούρου ἐπαινετὰς ἐνεργείας ἰδίᾳ τοῦ πάπα Ῥώμης Λέοντος.

Ἐπὶ Ἀνατολίου, καθὰ γράφει τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, ἐν Ὀλυμπιάδι ΤΗ', ἐκτίσθη τῷ 456 ὑπὸ Ἀνθεμίου τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἄρξαντος, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, πλησίον τῶν Βορβαιδίου· τὸν ναὸν καὶ τὴν μονὴν τοῦ Βορβαιδίου μέλλομεν ἵν' ἀπαντήσωμεν καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ Ἀνατολίου τῇ 3 ἰουλίου[177].

176. Θεοδώρου Ἀναγνώστου Α', 8, 9. Εὐαγρίου Β', 8, 10, 11.

177. βλ. Συμεών Μεταφραστοῦ βίον Ἀνατολίου, ἐκδιδόντα ὑπ' ἐμοῦ

458—471. 45. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Α'.

Εὐσεβείας τύπον καὶ καλοῦ παντὸς ἀποκαλεῖ τὸν Γεννάδιον ὁ χρονογράφος Ἐφραίμιος. Σύμψηφον ἔχων τὸν ὁρρανοτρόφον Ἀκάκιον ὁ Γεννάδιος, πρεσβύτερος ὢν τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως προετιμήθη ἐκείνου. Ἐξ ὅσων ὁ ἐκκλησιαστικὸς χρονογράφος Θεόδωρος Ἀναγνώστης καὶ οἱ λοιποὶ περιέσωσαν περὶ αὐτοῦ παραδόσεων μανθάνομεν ὅτι ὁ Γεννάδιος ἀπήλαυε τοῦ σεβασμοῦ πάντων, διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ. Λέγεται λ. χ. ὅτι ζωγράφος τις ἐτόλμησε ἵνα ζωγραφήσῃ τὸν Σωτῆρα ἐν σχήματι Διός, διὸ καὶ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ τοῦ ζωγράφου· τοῦτον δὲ δι' εὐχῆς ὁ Γεννάδιος ἐθεράπευσε· λέγουσι δ' ὅτι —προστίθησι Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης—ὅτι τὸ οὖλον καὶ ὀλιχότριχον σχῆμα ἀληθέστερον ὑπάρχει, προκειμένου περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος. Ἐλέγετο ὅτι κληρικός τις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου ἦν ἄτακτος, πολλὰ δὲ προσπαθήσας ὁ Γεννάδιος ἵνα διορθώσῃ αὐτόν, παρεκάλεσεν ἐπὶ τέλους τὸν ἅγιον Ἐλευθέριον λέγων ὅτι ὁ στρατιώτης αὐτοῦ ἀτακτεῖ· «ἢ διόρθωσον τοῦτον ἢ ἔκκοψον· ὁ δὲ εὐθὺς ἐτελεύτησεν ὡς κακότροπος». Ἐλέγετο τέλος ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς ἡμέρας, κατελθὼν ὁ Γεννάδιος ἵνα προσευχηθῇ νύκτα τινὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον, εἶδε φάντασμά τι δαιμόνιον· καὶ ἐπετίμησε μὲν αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ φάντασμα ἀπήντησε κράζον ὅτι ἐνόσῳ μὲν ὁ Γεννάδιος ζῇ, αὐτὸ ὑποχωρεῖ, ἀλλ' αὐτοῦ θανόντος αὐτὸ μέλ-

---

ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Γ', σελ. 485—490. Παρὰ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἱστοριογράφῳ Μελετίῳ Ἀθηνῶν εὑρίσκομεν ἀναφερόμενον ὅτι ἐπὶ Ἀνατολίου συνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος τῷ 450, καθαιρέσασα τὸν ἐπίσκοπον Τύρου Φώτιον· ἴδε περὶ τοῦ Ἀνατολίου καὶ Cave, Scriptorum ecclesiasticorum historia litteraria· ἔκδ. Γενεύης, 1693, σελ. 252. Ἔργα τοῦ Ἀνατολίου λέγονται τὰ ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ «ἀναστάσιμα», τὰ κατ' ἦχον εἰς τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν σαββάτων ψαλλόμενα.

λει ἵνα καταταράξῃ τὴν Ἐκκλησίαν· ὁ ζηλωτὴς Γεννάδιος ἔρριξεν ἀκούσας αὐτά· καὶ παρεκάλεσε μὲν τὸν Θεὸν ἵν' ἀπομακρύνῃ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ τὰς ταραχὰς ταύτας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε.

Τὴν πατριαρχείαν τοῦ Γενναδίου παρατείνουσιν οἱ ἐπίτομοι πατριαρχικοὶ κατάλογοι εἰς ἔτη δέκα καὶ τρία, προστιθέντες τινὲς μὲν καὶ μῆνας δύο, τινὲς δὲ τρεῖς.

Ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ἀπολαύων τοῦ σεβασμοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Θρακὸς, ὑποστηρίζων δὲ τὸν εὐσεβῆ πατριάρχην Ἀντιοχείας Μαρτύριον, ἔδωκε τεκμήρια τῆς τοιαύτης οἰκειώσεως τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν κοσμικήν· ὅτε Πέτρος ὁ Κναφεὺς ὁ κακόδοξος κληρικὸς ἥρπασε τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας, ὁ Γεννάδιος ἔπεισε τὸν βασιλέα περὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου, καὶ ὁ Λέων ἐξώρισε τὸν Κναφέα, ὅστις ὅμως, ἀτυχῶς, ἐκρύβη φεύγων τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Λέοντος.

Ἐπὶ τοῦ Γενναδίου ὁ Λέων Α' ὁ Μακέλλης ἐνομοθέτησε, καθὼς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ θύραθεν χρονογράφοι γράφουσι, πρῶτον μὲν ἡ ἡμέρα τῆς κυριακῆς ἵνα ᾖ σεβαστὴ παρὰ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς· δεύτερον δὲ οἱ κληρικοὶ ἵνα ἀνακρίνωνται μόνον παρὰ τῷ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων, ἤτοι παρὰ τῇ πολιτικῇ ἀρχῇ. Αὐτὸς ὁ πατριάρχης ἔπεισε καὶ τὸν ναυατιανὸν Μαρκιανὸν ἵνα προσέλθῃ εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ κατέστησεν αὐτὸν οἰκονόμον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· οὗτος δ' εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο διορισθεὶς διετύπωσεν ὅπως τὰ εἰς ἑκάστην ἐκκλησίαν προσφερόμενα λαμβάνωσιν οἱ κληρικοὶ τοῦ τόπου, ἐνῷ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐλάμβανεν ἡ μεγάλη ἐκκλησία πάντα. Τοῦ Μαρκιανοῦ τούτου οἰκοδόμημα ὁυνάμεθα ἵνα πιστεύσωμεν, ὡς γράφει Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς, οὐχὶ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, τὸν ὄντα «ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις», ἀλλὰ ἄλλον τινα περὶ αὐτὸν, ὄντα μέγιστον καὶ ὡραιότατον, κύκλῳ μὲν ἔχοντα προαύλια πεποικιλμένα καὶ στοὰς, κοσμούμενον δ' ὑπὸ στηλῶν ποι-

κιλοχρόων καὶ λίθων στιλπνῶν καὶ τεχνικώτατα κατεσκευασμένον, ἐκπλήττοντα δὲ τὸν νοῦν διά τε τὴν τέχνην καὶ τὸν πλοῦτον. Ἐξ ὧν ἀναγινώσκω συμπεραίνω ὅτι καὶ Μαρκιανὸς ὁ οἰκονόμος ἀπήλαυε τοῦ σεβασμοῦ τοῦ λαοῦ, γνωστὸς δ' ἐστὶν ὡς κτίσας καὶ τὴν ἁγίαν Εἰρήνην τὴν νέαν, καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου, οὗ πλησίον ᾠκοδόμησε καὶ νοσοκομεῖον[178].

Ὁ πατριάρχης Γενναδιος οὐδένα ἐχειροτόνει μὴ γινώσκοντα τὸ ψαλτήριον. Μαθὼν δ' ὅτι κληρικοί τινες τῆς Φρυγίας εἶχον συνήθειαν ἵνα χειροτονῶνται ἐπὶ χρήμασι, συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ ἑβδομήκοντα καὶ τριῶν ἢ κατ' ἄλλους ὀγδοήκοντα ἑνὸς ἐπισκόπων, ἥτις κατεδίκασε μὲν τὴν ἀσεβῆ καὶ βδελυρὰν συνήθειαν ταύτην, ἐξέδωκε δὲ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους ἐγκύκλιον ἐπὶ τούτῳ[179].

Ἐπὶ τοῦ Γενναδίου, ὡς λέγεται, ἔκτισεν ὁ Στούδιος τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Στουδιτῶν, τὸ σήμερον ἐν Ὑψωμαθείοις Ἐμὶρ ἀχὸρ τζαμὶ, καὶ μοναχοὺς ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ λαβὼν αὐτοὺς ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων· προσθετέον ὅτι ἡ μονὴ τῶν Ἀκοιμήτων ἔκειτο πιθανῶς ὅπου τὸ σήμερον Τσιμπουκλὶ, συνεστήθη δ' ἴσως τῷ 420, καὶ ὠνομάσθη οὕτω διότι ὁ ὅσιος Μάρκελλος ὁ κτίσας ταύτην διήρεσεν εἰς τρεῖς χορούς τοὺς τριακοσίους αὐτῆς μοναχούς, διὸ ἔξας ἵνα μὴ παύωσι ψάλλοντες ἡμέραν καὶ νύκτα, δια-

178. Συμεὼν Μεταφραστοῦ βίος Μαρκιανοῦ. Migne Patrologia, τόμ. ΡΙΔ', στήλη 430—456. Ἀγαπίου «Νέος Παράδεισος» ἐν βίῳ αὐτοῦ. Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινούπολις, τόμ. Α', σελ. 528. Δουκαγγίου Constantin. Christiana, βιβλ. Δ', σελ. 102—103. Ἔκειτο δ' ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐκεῖ, ὅπου σήμερον τὸ Γενὶ-τζαμὶ ἢ τὸ Βαλιδὲ παζὰρ τῆς πόλεως.

179. Ἡ συνοδικὴ ἐπιστολὴ παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ· Συντάγματος τόμ. Δ', σελ. 368—374. Ἔλαβον δὲ μέρος ἐν τῇ συνόδῳ ἀρχιερεῖς οὐ μόνον τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ὁ Γάζης Νετέρας καὶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας κλπ.

δεχόμενοι ὁ εἷς χορὸς τὸν ἕτερον[180]. Ἐπὶ τοῦ Γενναδίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Λέων Λ' ὁ Μακέλλης ᾠκοδόμησε καὶ τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς[181], συγχρόνως δὲ οἱ πατρίκιοι Γάλβιος καὶ Κάνδιδος, μετακομίσαντες ἐξ Ἱεροσολύμων τῷ 458 ἢ 459 τὴν ἐκεῖ παρ' Ἑβραίᾳ τινι παρθένῳ φυλαττομένην ἐσθῆτα τῆς Θεοτόκου, ἀνήγειραν παρὰ τὰς Βλαχέρνας τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Μάρκου, τὸ σήμερον Κοτζὰ Μουσταφὰ πασὰ τζαμὶ, ὅπου ἀπεθησαύρισαν αὐτήν[182]. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους καὶ Γρατιανὸς ὁ πραιπόσιτος ἔκτισε τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Κυριακοῦ, κειμένην ἔξω τῆς Χρυσῆς Πόρτας, πλησίον τοῦ σήμερον Γεδὶ-κουλέ· ἐν αὐτῇ δ' ἀπέβίωσε μοναχὸς γενόμενος. Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα συμπληρωματικῶς ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Στουδίου προϋπῆρχεν, ὡς ὁ Α. Γ. Πασπάτης συμπεραίνει· Στούδιος δὲ ὁ πατρίκιος, κατὰ τὸν Σουΐδαν, μετεποίησεν αὐτὸν εἰς μοναστήριον[183].

Κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἤκμαζεν ὁ Γεννάδιος, ἔζων τότε καὶ Ἄνθιμος καὶ Τιμοκλῆς οἱ ποιηταὶ τῶν τροπαρίων· οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ἦσαν ἀντιθέτων θρησκευτικῶν δοξασιῶν, διότι ὁ μὲν Ἄνθιμος ὑπερήσπιζε τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, παρ' αὐτῷ δ' ἐκκλησίαζον οἱ ταύτην ἀποδεχόμενοι, ἐνῷ οἱ μὴ δεχόμενοι τὸ θεόπνευστον αὐτῆς ἔργον συνήγοντο παρὰ τῷ Τιμοκλεῖ· ὁ Ἄνθιμος μάλιστα θεωρεῖται ὁ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς παν-

180. Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινούπολις· τόμ. Β', σελ. 218—219.

181. Εὐγενίου ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προσαρτήματα· ἐν Ἀθήναις, 1886, σελ. 21.

182. Α. Γ. Πασπάτη Βυζαντ. Μελέται· σελ. 317, ἐν ᾗ κεῖται καὶ ἀπεικόνισμα τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Μάρκου.

183. Σουΐδας ἐν λξ. Πασπάτη Βυζαντ. Μελέται, σελ. 344, ἐν ᾗ καὶ λαμπρὸν ἀπεικόνισμα κεῖται τῆς μονῆς τῶν Στουδιτῶν, ἣν πολλάκις μέλλομεν ἵνα ἀπαντήσωμεν κατωτέρω.

νυχίους ἀγρυπνίας, καίτοι μικρὸν πρὸ τούτου ἢ ἴσως συγχρόνως ἡ αὐτοκράτειρα Πουλχερία, κτίσασα τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων, ἐθέσπισε ἵνα γίνηται παννύχιος ὑμνωδία καὶ λιτὴ ἐν αὐτῷ κατὰ πᾶσαν τετάρτην.

Ἐπὶ τοῦ Γενναδίου τῷ 460 ἀπεβίωσεν ὁ τότε διαπρέπων ἐπ' ἀρετῇ Συμεὼν ὁ Στυλίτης, οὗ σύγχρονος ἦν Λυξέντιος ὁ τὴν ὑπεράνω τῆς Χαλκηδόνος μονὴν ἱδρύσας ὡς καὶ ἄλλοι ἱεροὶ ἄνδρες, καὶ Δανιὴλ ὁ Στυλίτης, πάντες οὗτοι τιμώμενοι παρὰ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ὀρθοδόξων ἀπολαύοντες, δεικνύοντες δ' ὅτι ὅπου τιμᾶται καὶ λατρεύεται, οὕτως εἰπεῖν, ἡ τῶν ἀρετῶν ἀπαρχὴ εὐσέβεια καὶ ἡ ἀληθὴς παιδεία, ἐκεῖ σπουδαίων καὶ ἀρίστων ἀνδρῶν ἐμπολιτεύονται σεμνοὶ θίασοι, κλείζοντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν μακαρίαν, ἥτις γεννᾷ τὰ φυτὰ τὰ καλλίκαρπα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς[184].

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Γενναδίου τῇ 17 τοῦ μηνὸς νοεμβρίου.

471—489. **46. ΑΚΑΚΙΟΣ.**

Ἀκάκιος ὁ τοῦ Γενναδίου διάδοχος ὁ καὶ σύμψηφος ἐκείνῳ κατὰ τὴν ἐκλογὴν γενόμενος ἦν καὶ οὗτος, ὡς ἐκεῖνος, πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ προΐστατο τοῦ Ὀρφανοτροφείου, ὅπερ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ

184. Βλ. περὶ Γενναδίου Θεοδώρου Ἀναγνώστην Α', 13, 14, κλπ. μέχρι 18, 22, 26. Εὐάγριον Β', 11 καὶ τὰς εἰς αὐτὸν annotationes. Καλλίστου, ΙΕ', 46, 47, 22—24. Θεοφάνην καὶ Κεδρηνόν. Ἐφραίμιον, στιχ. 9731—35. Ἐν τῷ Συναξαριστῇ ὁ Νικόδημος νομίζει ὅτι ὁ τῇ 17 νοεμβρίου ἑορταζόμενος Γεννάδιός ἐστιν ὁ Σχολάριος. Περὶ δὲ Συμεὼν τοῦ Στυλίτου, πρώτου τὸν ἐπὶ στύλου καλογηρικὸν βίον ἐπινοήσαντος, οὕτω δὲ τὴν ἐν Θεῷ φιλοσοφίαν ἀσκήσαντος βλέπε Εὐάγριον, Α', 13, 14 καὶ Θεοδωρήτου Φιλόθεον ἱστορίαν, 27. Βουλγάρεως ἔκδ. Θεοδωρήτου, τόμ. Γ', σελ. 1265—1283.

κράτους ἀνεγερθὲν ἀγνοοῦμεν ποῦ ἔκειτο. Ἐκράτησε τῶν οἰάκων τῆς Ἐκκλησίας ἔτη δεκαεπτὰ καὶ μῆνας ἐννέα, κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους, ὥστε ἀπεβίωσε τῷ 489 κατὰ τὸ θέρος· τοῦτο δὲ λέγω φρονῶν ὅτι ὁ μὲν Ἀνατόλιος ἀπέθανε κατὰ Ἰούλιον μῆνα τοῦ 458, ὁ δὲ Γεννάδιος τὸν σεπτέμβριον τοῦ 471, ἐπισκοπήσας ἔτη δέκα τρία καὶ μῆνας δύο περίπου.

Ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος ἦν ἀνὴρ σεβαστὸς τοῖς πᾶσιν, ὡς καλῶς τὸ μέγα Ὀρφανοτροφεῖον διοικήσας, ἠγαπᾶτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Μακέλλη, ὅστις πρὶν ἀποφασίσῃ τι ἐζήτει τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀκακίου καὶ τοῦτον ἐν ἑκάστῃ συνεδρίᾳ τῆς βουλῆς προσεκάλει, καὶ πρώτου τὴν γνώμην ἠρώτα καὶ ἐλάμβανεν· ὁ Ἀκάκιος γινώσκων τὴν σκληρότητα, ἣν ἐδείκνυεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πρὸς τοὺς δυσαρεστοῦντας αὐτῷ, καὶ ὅτι ἡδύχαριστεῖτο πολὺ ἀκούων ἑαυτὸν ἐπαινούμενον, ἤρχετο παρ' αὐτῷ καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα ἐπαινῶν περιέστελλε τὸν θυμὸν τοῦ Λέοντος, καὶ οὕτω πολλοὺς ἔσωσεν ἀπὸ βεβαίας τιμωρίας, εἰς πολλοὺς δὲ καταδικασθέντας εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν ἐπετύγχανε ἵνα δοθῇ χάρις αὐτοκρατορική. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γενναδίου ἐχειροτονήθη πατριάρχης, διὰ συνεργίας Ζήνωνος τοῦ κατόπι βασιλεύσαντος. Διοικήσας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καλῶς καὶ περφροντισμένην ἐπιδεικνύμενος ὑπὲρ αὐτῆς μέριμναν, ἐκτήσατο πλήρη τὴν ἀγάπην πάντων, ὁ δὲ λαὸς καὶ ὁ κλῆρος πανταχοῦ ἐζωγράφουν τὴν προσωπογραφίαν τοῦ αἰδεσίμου πατριάρχου· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἤρξαντο καταφλυαροῦντες ὅτι ὁ Ἀκάκιος νοσεῖ κενοδοξίαν καὶ προκαλεῖ τὴν ἐν τοῖς ναοῖς ἀναστήλωσιν τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, ὁρμηθέντες εἰς τοῦτο προπάντων ἐκ τῆς εἰκόνος, ἣν ἐζωγράφησαν ἐκ μωσαϊκοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Θεοτόκου τοῦ Νεωρίου. Ἐλέγετο ὅτι ἐνῷ ὁ ναὸς οὗτος[185] ἐκτίσθη ὅλος ἐπὶ

185. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἐν τῷ Νεωρίῳ ἐκκλησίας περισωθεῖσα μετὰ

Γενναδίου, ἐζωγραφήθη μὲν ὁ Γεννάδιος προσφέρων τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τὴν ἱερὰν ταύτην οἰκοδομὴν, ἀλλ' ἐζωγραφήθη καὶ ὁ Σωτὴρ λέγων τῷ Γενναδίῳ «λῦσον τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐπὶ τοῦ μετὰ σὲ ἐγερῶ αὐτόν». Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ἡ κακὴ περὶ τῆς τοῦ Ἀκακίου κενοδοξίας δόξα[186].

Ἐνῷ τοσούτῳ συνετῶς διῴκει τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Ἀκάκιος, ἀποθανόντος τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Μακέλλη κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 474 καὶ μετ' ὀλίγον καὶ τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ διαδόχου Λέοντος τοῦ Β', λαμβάνει τὸ κράτος ὁ κηδεμὼν αὐτοῦ Ζήνων, καὶ μετὰ βραχὺν χρόνον ὁ τύραννος Βασιλίσκος ἁρπάζει τὴν ἀρχὴν, ἐκδιώξας τὸν Ζήνωνα, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 476. Χρόνος ὀλίγος παρῆλθεν, ὁ δὲ Ζήνων ἔλαβε πάλιν τὸν θρόνον, βασιλεύσας ἕως τῆς 9 ἀπριλίου τοῦ 491, ὅτε διεδέξατο αὐτὸν Ἀναστάσιος ὁ Δίκορος. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἐγένοντο αἱρετικοὶ, διῶκται μὲν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ζητοῦντες δὲ καὶ 'να συμβιβάσωσι τὰς πρὸς ἀλλήλας εἰς διάστασιν εὑρισκομένας γνώμας. Ὁ ἅρπαξ τῆς ἀρχῆς Βασιλίσκος ἀ π έ λ υ σ ε ν—ἡ λέξις τοῦ Θεοδώρου Ἀναγνώστου Α', 31—ἀμέσως τὸν Τιμόθεον Αἴλουρον εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸν Κναφέα Πέτρον εἰς Ἀντιόχειαν, γινώσκει δ' ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν ὅτι καὶ οἱ δύο ἁρπάσαντες τοὺς πατριαρχικοὺς τούτους θρόνους ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Λέοντος τοῦ Μακέλλη. Ὁ δειλαιος Βασιλίσκος ἠνάγκαζε καὶ τὸν ἱερὸν Ἀκάκιον 'ν' ἀποκηρύξῃ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ἐξέδωκε δὲ τότε τὸ κατὰ τῆς συνόδου ταύτης «ἐγκύκλιον» αὐτοῦ

τὴν ἅλωσιν θαυματουργός τις εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἀπετέθη ἐν τῷ ἐν Ἐγρὶ-καπὶ ναῷ τῆς Θεομήτορος, κτισθέντι ὑπὸ Κύρου τοῦ ἐπάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατόπιν ἐπισκόπου Κοτυαείου· τὸ περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς εἰκόνος εἶσι παραδόσεις· Ἴδε Εὐγενίου ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ προσαρτήματα αὐτῆς· σελ. 200 καὶ 293.

186. Σουΐδας ἐν λξ. Ἀκάκιος.

γράμμα, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Αἰλούρου καὶ τοῦ Κναφέως. Ἀλλὰ στάσις ἠκολούθησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, λαὸς καὶ μοναχοὶ συνήχθησαν κραυγάζοντες ἐν ἀπειλῇ κατὰ τοῦ Βασιλίσκου, κατ' αὐτοῦ δ' ἤγειραν στάσιν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὁ δὲ Ἀκάκιος ἐνέδυσεν ἑαυτὸν καὶ τὸν θρόνον καὶ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τῆς ἁγίας Σοφίας ἢ ἴσως καὶ πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν διὰ μελανῶν ὑφασμάτων, δεικνύων πενθοῦσαν τὴν Ἐκκλησίαν. Ὥστε ὁ Βασιλίσκος ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως, διότι τὰ στασιάζοντα πλήθη ἠπείλουν ὅτι ἤθελον κατακαύσει τὴν Κωνσταντινούπολιν· μαθὼν δ' ὅτι ἐπανέρχεται καὶ ὁ Ζήνων, ἤδη καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Στυλίτου Δανιὴλ τί πρέπει 'να ῥέγνῃ, ἦλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπελογήθη τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς μοναχοῖς, καὶ ἐπεκύρωσε τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων, ἀκυρώσας διά νέου τινος «ἐδίκτου» τὰ πρότερον κακῶς ἀποφασισθέντα. Τὸ ἔδικτον τοῦτο ἢ συνηθέστερον λεγόμενον «ἀντεγκύκλιον», κείμενον παρ' Εὐαγρίῳ (Γ', 7) λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις: «ἀναθεματιζομένων Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ πάσης ἑτέρας αἱρέσεως, καὶ πάντων τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων....ἀποδοθῆναι καὶ τὰς ἐπαρχίας τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀκακίῳ, ὧν τὴν χειροτονίαν εἶχεν ὁ θρόνος ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως, δηλαδὴ τῶν νῦν ὄντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μενόντων ἐπὶ τῶν οἰκείων θρόνων, μηδενὸς ἐκ τούτου προκρίματος γενομένου μετὰ τὴν τούτων τελευτὴν τῷ δικαίῳ τῆς χειροτονίας τοῦ εὐαγοῦς θρόνου ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως».

Φαίνεται ὅτι τὸ φάντασμα ἐκεῖνο τὸ δαιμόνιον, ὅπερ ἐν μιᾷ τῶν ἐσχάτων νυκτῶν τοῦ βίου αὐτοῦ εἶδεν ὁ πατριάρχης Γεννάδιος, ἤρξατο 'να λυμαίνηται τὴν Ἐκκλησίαν. Τιμόθεος Αἴλουρος ὁ πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπέδωκεν εὐθὺς εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἐφέσου τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον, ὅπερ ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ Δ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος·

Ζήνων δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπομακρύνας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὸν Βασιλίσκον, καὶ μηδὲν ἔχων ἀπ' αὐτοῦ 'να φοβηθῇ, ἀνήρεσε τὰ ἐγκύκλια γράμματα καὶ ἐδίωξε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἐφέσου Παῦλον, τὸν Ταρσοῦ Νεστόριον, τὸν Ἱεραπόλεως Κῦρον, τὸν Χαλκηδόνος Ῥωμανόν, τὸν Σαμοσάτων Εὐσέβιον, τὸν Μοψουεστίας Ἰουλιανόν, τὸν Κωνσταντίνης Παῦλον, τὸν Θεοδοσιουπόλεως Ἀνδρέαν, καὶ τὸν ψευδοπατριάρχην Ἀντιοχείας Πέτρον τὸν Κναφέα, ἀποκαταστήσας εἰς τὸν θρόνον ταύτης πάλιν τὸν Καλανδίωνα. Τότε οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι, τὸν Ἀκάκιον ἐξιλεούμενοι, βιβλίον μετανοίας ὑπέβαλον, ἐζήτησαν δὲ συγγνώμην, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον. Ἀφοῦ δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων, θέλων 'να συνάψῃ τὰ διεστῶτα, ἐξέδωκε τὸ «ἑνωτικὸν» αὐτοῦ, τῇ γνώμῃ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου, τότε ὁ αἱδέσιμος οὗτος ἱεράρχης ἀπατηθείς, καθὰ συμπεραίνει τις ἐξ ὧν ἀναγινώσκει παρὰ τοῖς χρονογράφοις, ἐτίθη εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν πρὸς τὸν Πέτρον Ἀντιοχείας τὸν Κναφέα· πρὸς ὃν καὶ Μαρτύριος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἤνοιξεν ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις· ὁ Ἀκάκιος ὅμως ἀκολούθως, μαθὼν ὅτι Πέτρος ὁ Κναφεὺς ἀναφανδὸν ἀνεθεμάτισε τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον, ἐταράχθη, ἀποστείλας δ' ἐπὶ τούτῳ 'να πληροφορηθῇ ἤκουσεν ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ἔπραξεν ὁ Κναφεύς. Κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα, ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος ἐπόθει 'να ἐπαναγάγῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πάσῃ θυσίᾳ τὴν εἰρήνην, διότι ἐνῷ τῷ 478 ἐν συνόδῳ τοπικῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατεδίκαζε τὸν Ἐφέσου Παῦλον, ἠνείχετο ὅμως τοὺς αἱρετικούς. Συνέβη δ' ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τις ἔρις, ψυχράνασα τὰς σχέσεις τῶν ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Καταφυγόντος τῷ 479 πιθανῶς εἰς Ῥώμην Ἰωάννου τοῦ Ταλαΐου πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ πάπας Σιμπλίκιος ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ζήνωνα καὶ τὸν πατριάρχην Ἀκάκιον ἐλέγχων ὅτι κοινωνοῦσι πρὸς Πέτρον τὸν Μογγὸν, αἱρετικὸν διάδοχον τοῦ Ἰωάννου· ὁ Ἀκάκιος ἀπήν-

τησε φρονῶν ὅτι Πέτρος ὁ Μογγὸς ἐστιν ὀρθόδοξος· ὁ δ' ἀπὸ τοῦ 483 πάπας Ῥώμης Φῆλιξ Γ', ὑπερασπίζων Ταλαΐου τοῦ πρώην πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας γράφει πρὸς τὸν Ἀκάκιον διατάσσων ὅπως εἰς Ῥώμην ἐλθὼν ἀπολογηθῇ πρὸς τὰς τοῦ Ταλαΐου κατηγορίας· ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος ἐκώφευσεν εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Φήλικος, ὡς ἔπρεπεν ἄλλως τε καὶ 'να πράξῃ· καὶ ὁ μὲν Φῆλιξ ἐκήρυξεν ἀκοινώνητον ὡς αἱρετικὸν τὸν Ἀκάκιον, ὁ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Ἀκάκιος ἐξήλειψεν ἐκ τῶν ἱερῶν Διπτύχων τὸ τοῦ Φήλικος ὄνομα. Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ πρῶτον σχίσμα μεταξὺ πρεσβυτέρας καὶ νέας Ῥώμης.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου συνετελέσθη ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Νεωρίου. Τῷ πρώτῳ δ' ἔτει τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἀπεβίωσεν ὁ μέγας ἀσκητὴς Εὐθύμιος. Τῷ 476 συνέβη ἐν Κωνσταντινουπόλει μέγας ἐμπρησμὸς, καύσας τὴν καλουμένην Βασιλικὴν, ἐν ᾗ ἀπέκειτο βιβλιοθήκη ἔχουσα ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας βιβλίων. Τῷ 478, καθὰ γράφει ὁ Κεδρηνὸς, εὑρέθη ἐν Κύπρῳ ὑπὸ χαράσσαν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρνάβα φέρον ἐπὶ στήθους τὸ κατὰ Ματθαῖον ἱερὸν εὐαγγέλιον, διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ Βαρνάβα γραφέν· τὸ πολυτίμητον χειρόγραφον λαβὼν Ζήνων ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεθησαύρισεν ἐν τῷ παλατίῳ «ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν τῇ Δάφνῃ»—«ἐξ ἧς προφάσεως —προστέθηκεν ὁ Κεδρηνὸς—ἔκτοτε γέγονε μητρόπολις ἡ Κύπρος, τοῦ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν, ἀλλ' ὑπὸ Κωνσταντινούπολιν». Ἡ γνώμη τοῦ Κεδρηνοῦ ἐστιν ἐσφαλμένη κατά τι, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὀρθὴ ἡ παράδοσις ὅτι κατὰ συνέπειαν δίκης τινὸς τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίας τῆς Κύπρου Ἀνθιμίου κατὰ τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Πέτρου τοῦ Κναφέως, ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων ἔδωκεν ἐντολὴν τῷ πατριάρχῃ Ἀκακίῳ 'να λύσῃ συνοδικῶς τὴν διαφοράν· οὗτος ἐθέσπισε συνοδικῶς, ἀκολουθῶν καὶ τῷ Η' κανόνι τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, 'να μένῃ ἀνεπηρέαστος παν-

τάπασιν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας ἡ ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ὁ δὲ Ζήνων ἐπικυρώσας τὴν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἀπόφασιν, ἀνεγνώρισε τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀνεξάρτητον τῆς τῶν κυπρίων ἐκκλησίας, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς ἐτίμησε διὰ βασιλικῶν προνομίων, νὰ φορῇ δηλαδὴ μανδύαν ἐρυθρὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, νὰ κρατῇ σκῆπτρον ἀντὶ ποιμαντορικῆς ῥάβδου, νὰ ὑπογράφηται διὰ κινναβάρεως, καὶ νὰ σεμνύνηται τῇ κλήσει τοῦ αὐτοκεφάλου»[187].

489—490. 47. ΦΡΑΒΙΤΑΣ.

Τὸ ὄνομα τοῦ βραχυβίου τούτου πατριάρχου οἱ μὲν πατριαρχικοὶ καταλογοι τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου καὶ τοῦ Καλλίστου Ξανθοπούλου καὶ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης, ὡς καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Εὐάγριος γράφουσι Φραβίταν, ἢ Φραυίταν, ὁ δὲ παρὰ Leunclavii καταλογος, ὁ Ἐφραίμιος καὶ Νικηφόρος Καλλιστος ὁ Ξανθόπουλος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ Φλαυίταν. Ὁ πατριάρχης Νικηφόρος ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ γράφει ὅτι ἡ τοῦ Φραβίτα πατριαρχεία διήρκεσε τρεῖς μῆνας καὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας, ὁ δ' Εὐάγριος ἀριθμεῖ τοὺς μῆνας τέσσαρας· δεχόμενος δὲ κατὰ τὸν τελευταῖον θερινὸν μῆνα τοῦ 489 τὸν τοῦ Ἀκακίου θάνατον καὶ τεσσαρακονθήμερον τοῦ θρόνου χηρείαν, συμπεραίνω ὅτι ὁ Φραβίτας ἐπισκόπησε κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνας τοῦ 489 καὶ τὸν πρῶτον τοῦ 490.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου, ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων ἀνέβαλεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὴν ἐκλο-

187. Τὰ περὶ Κύπρου παρὰ Θεοδώρῳ Ἀναγνώστῃ Β', 2, καὶ Φιλίππῳ Γεωργίου γράφαντι «Ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου», Ἀθήνησι, 1873, σελ. 28. Τὰ κατὰ τὸν Ἀκάκιον ἴδε παρὰ Θεοφάνει, Καίρηλῳ, Εὐαγρίῳ Γ', 6—9, 13, 14, 16, 18—22 καὶ Νικηφόρῳ Καλλίστῳ ΙΣΤ', 6—10, 12, 15.

γὴν τοῦ διαδόχου, διέταξε δὲ καὶ τεσσαρακονθήμερον νηστείαν καὶ δέησιν ἀνὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Θεὸς ἐκλέξῃ τὸν ἄριστον· ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον ἐκεῖνο φάντασμα, ὅπερ ἐν μιᾷ τῶν ἐσχάτων τῆς ζωῆς αὐτοῦ νυκτῶν εἶδεν ὁ μακάριος πατριάρχης Γενναδιος ἐξηκολούθει ἵνα ταράττῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ὄργανον δὲ νὸν εὗρε τὸν πανοῦργον Φραβίταν· διότι ὁ Ζήνων πρὸ τῆς τοιαύτης νηστείας καὶ τῆς δεήσεως ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ναοῦ τινὸς, πιθανῶς τοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, χάρτην ἄγραφον, ἀλλ' ἐσφραγισμένον, ἐπικαλούμενος τὴν θείαν πρόνοιαν ὅπως, ἐπὶ τὴν τύχην τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβλέπουσα, δακτύλῳ ἀοράτῳ ἐγγράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἱκανοῦ πατριάρχου. Φαίνεται δ' ὅτι ἱκανώτερος τοῦ Φραβίτα καὶ μᾶλλον πανοῦργος οὐδεὶς εὑρέθη: ἀδρῶς διαφθείρας διὰ χρυσίου τὸν πρῶτον τοῦ αὐτοκράτορος θαλαμηπόλον, ὅστις ἐφρούρει τὸν ναὸν, ἐνέγραψεν ἐν τῷ χάρτῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, σφραγίσας αὐτὸν αὖθις· ὅταν δὲ μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα ἠνεῴχθη ὁ ναὸς, καὶ ὁ χάρτης ἀπεσφραγίσθη, ἀνεγνώσθη τὸ ὄνομα τοῦ Φραβίτα, ὅστις, ὡς γράφει Καλλιστος ὁ Ξανθόπουλος, «αἵρνης ἀνάρπαστος, ἀπείρῳ δόξῃ περιῤῥεόμενος, ἅτε δὴ θεοπρόβλητος, ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν μετὰ σοβαρῶν τῶν ἀλμάτων ἀνέβαινε θρόνον». Μετὰ τέσσαρας μῆνας μόλις, ἀποθανόντος τοῦ Φραβίτα, πρὶν ἀποτίσῃ τὰ χρέη, εἰς ἃ ὑπεδλήθη ὅπως διαφθείρῃ τοὺς φύλακας τοῦ ναοῦ, οἱ δανεισταὶ γνωστὴν ἐποιήσαντο τὴν πανουργίαν, καὶ τότε ὁ Ζήνων τιμωρήσας τὸν ἄθλιον εὐνοῦχον καὶ θαλαμηπόλον, ἀφῆκε τοὺς ἐπισκόπους ἐλευθέρους ἵνα ἀναδείξωσι πατριάρχην ὃν ἂν ἤθελον.

Ὁ θεοπρόβλητος Φραβίτας ἦν ἱερεὺς τοῦ ἐν Γαλατᾷ ναοῦ τῆς ἁγίας Θέκλης. Πατριάρχης δὲ χειροτονηθεὶς ἐσκέψατο ἵνα συνάψῃ τὰ διεστῶτα κατὰ τρόπον ἐπίσης πανοῦργον· ἐκδοὺς τὰς ἐνθρονιστικὰς αὐτοῦ ἐπιστολὰς, ἔγραψε πρὸς μὲν τὸν Φίλιππα «Ῥώμης ὅτι μετ' αὐτοῦ μόνον τίθεται εἰς ἐκκλησιαστικὴν κανωνίαν, ἀποκηρύττει δὲ τὸν αἱρετικὸν,

πατριάρχην τῆς Ἀλεξανδρείας Πέτρον τὸν Μογγόν, πρὸς τοῦτον δ' ὅτι τὸν Φίληκα ἀποκηρύττων μόνον πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Πέτρον ἔχει σχέσεις ἐκκλησιαστικάς· ὁ πάπας Φίληξ ἴσα τῶν τοιούτων γραμμάτων πρὸς τὸν Πέτρον Μογγὸν λαβών, ἰδίωξε τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Φραβίτα ἐλθόντας εἰς Ῥώμην· ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ Μογγὸς ἁπάντων εἰς τὸν Φραβίταν ἀνεθεμάτιζε τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἔλαβεν ὁ τοῦ Φραβίτα διάδοχος Εὐφήμιος, καὶ συνεπῶς ἐταράχθη πολύ[188].

Ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἐπὶ μακροὺς δεκατέσσαρας αἰῶνας ἡ ἱστορία τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου δύναται ἵνα μαρτυρήσῃ ὅτι ἡ πονηρία τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν νίφη θυελλῶν ἐπισωρεύει κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρασκευάζει δυσχερείας εἰς τὰς σχέσεις τῆς μιᾶς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἄλλην. Ὥστε τὰ δαιμόνια ἐκεῖνα φαντάσματα τῶν Γενναδίων ἐστὶ δυνατόν, εἰς πάντα κηδόμενον τῆς κοινῆς εὐκληρίας καὶ δόξης ἐμφανιζόμενα, ἵνα ἀπειλῶσιν ὅτι θέλουσιν ἐξακολουθεῖ λυμαινόμενα τὴν Ἐκκλησίαν, εἰ καὶ πρὸς καιρὸν ὑποχωροῦσιν.

490—496. 47. ΕΥΦΗΜΙΟΣ.

Ὁ πατριάρχης Εὐφήμιος ἐξελέγη κανονικῶς ὑπὸ τοῦ κλήρου, ἦν δὲ πρεσβύτερος τῆς βυζαντίδος ἐκκλησίας καὶ διευθυντὴς, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Πτωχοτροφείου Νεαπόλεως, ἐπισκοπήσας ἔτη ἓξ καὶ ἥμισυ, κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τῶν καταλόγων.

> Οὗτος ἀνὴρ ὀρθοδόξων προστάτης
> ὄντιν' ἀναθέματι μὴ πεπτωμένον
> καθυπβάλλειν σύνοδον τρισχιλίων
> ἐν Χαλκηδόνι συναλισθεῖσαν πάλαι.

188. Εὐαγρίου Γ', 23. Καλλίστου ΙΣΤ', 18, 19. Θεοφάνης.

> ἀνεξ Ἀναστάσης ἐκβαλὼν θρόνου,
> τὸν ἥκιστον ἐξόστων ἀξίωμ' ἄκρᾳ[189].

Ἐκ τῶν στίχων τούτων δείκνυται ὁ ὅλος ἀγὼν τοῦ πατριάρχου Εὐφημίου καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ. Διότι ὁ Εὐφήμιος, λαβὼν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀλεξανδρείας Πέτρου τοῦ Μογγοῦ πρὸς τὴν ἐνθρονιστικὴν ἐπιστολὴν τοῦ δειλαίου Φραβίτα, καὶ ἐν αὐτῇ εὑρὼν τὸ κατὰ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἀνάθεμα, λίαν ἐταράχθη καὶ ἐξέκοψε τὰς σχέσεις τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας· κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 490 ἀποθανόντος Πέτρου τοῦ Μογγοῦ καὶ ἐκλεγέντος Ἀθανασίου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας προελήφθη μεγαλειτέρα διάστασις μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀρχεγόνων ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ἦν ἐπὶ τοῦ Εὐφημίου τῶν ἐκκλησιῶν ἡ κατάστασις ἐλαστική. Τὴν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι οὔτε πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ἀναφανδὸν εἶχοντο, οὔτε πᾶσαι ἀπεκήρυττον, ἀλλ' αἱ ἐπίσκοποι προσεφέροντο ὡς ἕκαστος ἐπίστευε καὶ ἤθελεν, ἀπεσχίσθησαν δ' ἀπ' ἀλλήλων αἱ χριστιανικαὶ παροικίαι καὶ δυσχερὴς ἦν ἡ τῶν ἐπισκόπων ἐκκλησιαστικὴ καινωνία πρὸς ἀλλήλους. Πολλαὶ μάλιστα ψευδοσύνοδοι συνεκροτήθησαν ἐναντίον τῆς Δ' οἰκουμενικῆς. Ἀπὸ τοῦ 457 μέχρι τοῦ 495, ἐν διαστήματι τριάκοντα ὀκτὼ ἐτῶν, ἑπτὰ τοιαῦται συνέδρια συνῆλθον: τῷ 457 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου· τῷ 477 ἐν Ἐφέσῳ ὑπὸ τῶν τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων· τῷ 478 ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ Πέτρου τοῦ Κναφέως· τῷ 477 πάλιν ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· τῷ 482 αὐτόθι ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ· τῷ 485 ἐν Ἀντιοχείᾳ πάλιν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Κναφέως· καὶ τελευταῖον τῷ 495 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Δι-

189. Ἐφραίμιος στιχ. 9751—9756. βλ. περὶ Εὐφημίου Θεοφάνην, Καλλιστου, Εὐάγριον Γ', 23, 30 καὶ annotationes εἰς 23. Θεόδωρον Ἀναγνώστην, Β' 6, 8, 9, 12, 15. Καλλιστου ΙΣΤ', 19, 20, 25, 26.

κόρου ἐν Κωνσταντινουπόλει[190]. Ἀπέναντι τούτων ἵστατο σθεναρὸς, εὐθαρσὴς, ἡρωϊκὸς ὁ πατριάρχης Εὐφήμιος, συνεκάλεσε δὲ σύνοδον ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους τῷ 491 καὶ, προματαιῶν οὕτω πᾶσαν ἀντορθόδοξον ἐνέργειαν τοῦ Ἀναστασίου Δικόρου, ἀναβάντος τὸν θρόνον κατὰ ἀπρίλιον τῷ 491, ἐπεκύρωσε τὸ θεόπνευστον ἔργον τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἀφ' ἑτέρου πάλιν ὁ Ζήνων κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τοῦ Εὐφημίου πατριαρχείας ἐξώρισε Καλανδίωνα τὸν Ἀντιοχείας, ἀποκατέστησε δ' ἐκεῖ μὲν τὸν Κναφέα Πέτρον, εἰς δὲ τὰς ἄλλας μητροπόλεις τοὺς ἄλλοτε μακρυνθέντας Ῥωμανὸν Χαλκηδόνος, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Ἰουλιανὸν Μοψουεστίας, Παῦλον Κωνσταντίνης, Μανὸν Ἡμερείας καὶ Ἀνδρέαν Θεοδοσιουπόλεως. Ταῦτα κατὰ Θεοφάνην.

Ἀλλ' ὁ Ἀναστάσιος εἶχε καὶ προηγουμένως ψυχρότητά τινα πρὸς τὸν Εὐφήμιον, ἐνόμιζε δ' αὐτὸν συννενόησιν ἔχοντα μετὰ τῶν Ἰσαύρων ἐπιβουλευόντων αὐτῷ· ἐπειδὴ δ' ὁ Εὐφήμιος, γινώσκων τὰς αἱρετικὰς τοῦ νέου αὐτοκράτορος δοξασίας, πρὸ τῆς στέψεως αὐτοῦ, ἀπῄτησεν ἔγγραφον ἰδιόχειρον ὁμολογίαν πίστεως, καὶ ταύτην λαβὼν ἐφύλαττεν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Πατριαρχείου, ὁ Ἀναστάσιος ἐβίαζε τὸν ἱερὸν ἄνδρα ὅπως ἀποδῷ αὐτῷ τὸ ἔγγραφον· μὴ ἐπιτυχὼν δὲ τούτου, συνεκάλεσε σύνοδον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 496, ἥτις χαριζομένη τῷ αὐτοκράτορι καθῄρεσε τὸν Εὐφήμιον, ὃν μετ' ὀλίγον χρόνον ἐξώρισεν ὁ Ἀναστάσιος εἰς Εὐχάϊτα. Ἐστασίασαν ὁ κλῆρος, ὁ λαὸς, οἱ μοναχοὶ, ἀλλ' οὐδὲν ἔπρα-

190. Γρηγορίου μητροπολίτου Χίου (νῦν Ἡρακλείας)· Περὶ ἑνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1871, σελ. 21. Ἀγνοῶ ἂν ἡ σύνοδος Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου γράφηται καλῶς ὡς συναλθοῦσα τῷ 493, εἰ μὴ αὐτή ἐστιν ἡ τοῦ 496. Ὁ τοῦ πατριαρχικοῦ καταλόγου συγγραφεὺς Μαθᾶς ἐν τῇ α' καὶ τῇ β' ἐκδόσει γράφει ὅ,τι φθάσῃ.

ξαν· οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Εὐφημίου προέβησαν κατ' αὐτοῦ καὶ εἰς πράξεις ἀξιοπρένους, ἰδίᾳ εἰς τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, ὅτε διὰ τῆς βίας ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἰδιόχειρον ὁμολογίαν τῆς πίστεως· ἐν ἑορτῇ τινι, φασὶν ἀνὴρ ἐντὸς τοῦ ναοῦ γυμνώσας ξίφος ὥρμησε κατὰ τοῦ Εὐφημίου, ἀλλὰ Παῦλος ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἔκδικος, ἱστάμενος πλησίον αὐτοῦ, μακρὸς δὲ ὢν τὸ ἀνάστημα ὑπέστη τὴν προσβολήν· τὸν δὲ κακοῦργον ἐκεῖνον εἷς τῶν παρατυχόντων ἐκεῖ «ἁρπάσας τὴν λεγομένην σίραν», γράφει Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης (δηλ. τὸν μοχλὸν τὸν ἀσφαλίζοντα τὰς θύρας=κοινῶς ἀμπάρα) ἐφόνευσεν.

Οὕτω τὸ φάντασμα τὸ δαιμόνιον ἐξηκολούθει ταράττον τὴν Ἐκκλησίαν, ἕως μήτε αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν τῆς Ῥώμης ἐπανελήφθησαν· διότι ὁ πάπας ἠχαριστήθη μὲν ἐπὶ τοῖς ὀρθοδόξοις τοῦ Εὐφημίου φρονήμασι, λαβὼν τὴν ἐνθρονιστικὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν ἦλθεν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν, ἀπαιτῶν ἵνα διαγραφῇ ἐκ τῶν Διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ Ἀκακίου καὶ τὸ τοῦ Φραβίτα.

496—511. 18. ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ Β'.

Ὁ νέος πατριάρχης ἦν ἀνεψιὸς Γενναδίου τοῦ μακαρίου πατριάρχου, παρ' αὐτῷ δ' ἀνατραφεὶς ἐμιμήθη τὰς ἀρετὰς ἐκείνου καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἐγένετο δὲ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν ὁ Εὐφήμιος παρεκάλεσε τὸν διάδοχον αὐτοῦ Μακεδόνιον ἵνα λάβῃ λόγον ἀσφαλείας ζωῆς ἀπὸ τοῦ Ἀναστασίου· ὁ Μακεδόνιος, ὅστις ἀπήλαυε, φαίνεται, τῆς εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπέτυχε τῆς τοιαύτης ὑποσχέσεως, ὅτε δὲ μετέδη ἵν' ἀναγγείλῃ τοῦτο εἰς τὸν Εὐφήμιον, εἰσελθὼν παρ' αὐτῷ πρῶτον μὲν ἀφῆρε τὸ ἴδιον ὠμοφόριον, εἶτα δὲ πρὸς τὸν πρώην πατριάρχην ὡς ἀδελφὸς συμπάσχων εἰς πάσχοντα προσελθών, ἔδωκε καὶ χρήματα τῷ Εὐφημίῳ, ἅπερ ἦν ἀ-

νεισθείς, «ὡς παρὰ πολλῶν ἐπαινεθῆναι κατὰ τοὺς δύο τρόπους», λέγει ὁ Θεοφάνης.

Οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι ὑπολογίζουσι τὰ ἔτη τῆς τοῦ Μακεδονίου Β' πατριαρχείας: ὁ μὲν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου ἓξ (κατὰ λάθος ἀντὶ δέκα ἓξ), ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου ἔτη δέκα ἓξ καὶ μῆνας ἑπτά, ἰσάριθμα δ' ἀριθμεῖ καὶ Θεοφάνης, οὗ δέχομαι τὴν ἀρίθμησιν μετὰ καὶ τοῦ Μαρκελλίνου ἐν Χρονικῷ αὐτοῦ ὁρίζοντος τὸ 511 ἔτος ὡς ἐποχὴν τῆς τελευταίας κατὰ τοῦ Μακεδονίου ἀγροίκου καὶ συρφετώδους καταφορᾶς.

Ὁ πατριάρχης Μακεδόνιος ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ «καὶ διὰ τὸ καθαρὸν τοῦ βίου, καὶ διὰ τὸ ὀρθὸν τῶν δογμάτων, εἰ καὶ ἠπατήθη», καθὰ γράφει ὁ Θεοφάνης· διότι πατριάρχης χειροτονηθεὶς ἀπεδέξατο τὸ τοῦ Ζήνωνος ἑνωτικόν· καὶ δύναται 'να εἴπῃ τις ὅτι κατὰ τοῦτο ἐμιμήθη τὸν ἱερὸν Ἀνατόλιον. Θέλων 'να συνάψῃ τὰ διεστῶτα προσηνέχθη οὕτω, τὴν ἐν Χαλκηδόνι ὅμως Σύνοδον καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ καὶ ἐσέβετο καὶ προσεδέχετο, διὰ δὲ τὴν εἰς τὸ ὀρθὸν δόγμα ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πολλὰ ὑπέστη ὁ ἱερὸς ἀνήρ. Ἀπὸ τοῦ 499 ὁ Μακεδόνιος ἔσπευδε 'να ἑνώσῃ τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων, ἀποσχισθέντα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸ τοῦ Ζήνωνος ἑνωτικόν, ἤτοι τὰ τοῦ Δίου, τοῦ Βασσιανοῦ, τῶν Ἀκοιμήτων καὶ τῆς Ματρώνης· ἀλλὰ τοὺς μὲν μοναχοὺς αὐτῶν ἀρνουμένους τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας κοινωνίαν ἀφῆκεν ὁ Μακεδόνιος, μὴ θέλων 'να ἐγείρῃ νέας διχοστασίας, συγκαλέσας δὲ σύνοδον ἐπισκόπων ἐγγράφως ἐβεβαίωσε τὰ θεορρύτως δογματισθέντα ἐν τῇ Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῇ Συνόδῳ· ταύτην δὲ κατὰ τὴν δεκαεξαετῆ τοῦ Μακεδονίου πατριαρχείαν οἱ μὲν ἠδέχοντο οἱ δὲ ἠρνοῦντο 'να δεχθῶσιν. Ὁ ἱερὸς Μακεδόνιος ἐπηρεάζετο λίαν εἰς τὰς ὀρθοδόξους αὐτοῦ καὶ συνετὰς ἀποφάσεις ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου· τῷ 500, θέλων 'να πέμψῃ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης Ἀναστάσιον γράμματα συνοδικά, πρὸς ἐπαναληψὶν τῶν

σχίσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐμποδίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 507 ἐβίαζε τὸν Μακεδόνιον 'να ὁμοφρονήσῃ πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἀποκήρυξιν τῆς Δ' συνόδου· ἀλλ' ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἠρνεῖτο 'να πράξῃ παρόμοιόν τι χωρὶς οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐνῷ τῶν ἐπισκόπων οὐκ ὀλίγοι, χαριζόμενοι τῷ αὐτοκράτορι, ἀπεκήρυττον αὐτήν. Ἠλίας δ' ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου 'να συγκαλέσῃ σύνοδον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει κατὰ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς, τοῦτο μὲν ἐνόμισε, φαίνεται, δύσκολον 'να πράξῃ, ἀνεθεμάτισε δὲ μόνος αὐτὸς τὸν Εὐτυχῆ καὶ τὸν Νεστόριον, τὴν ἐν Χαλκηδόνι δὲ Σύνοδον τρανῶς ἀπεδέξατο.

Πολλοὺς δὲ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπηρεασμοὺς ὁ Ἀναστάσιος ἐπενόει, ἡσυχάζων μὲν πρότερον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀρίστων ἡσυχον, ταράττων δ' αὐτὴν ἀφ' ὅτου ἀπήλλαξεν ἑαυτὸν καὶ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ στάσεων καὶ κινδύνων. Ἐπέτρεπε 'να παιζωσιν ἀγοραῖοι ἄνθρωποι τὸν Μακεδόνιον, ἐπέτρεπε 'να εἰσέρχωνται κακοήθεις ἄνθρωποι ἐν τοῖς ναοῖς, καὶ ἐνῷ οἱ ψάλται ἔψαλλον τὸν Τρισάγιον ὕμνον, οἱ ἀνάγνωσται αὐτὰ συνέψαλλον τὸν ὕμνον μετὰ τῶν ψαλτῶν, προστιθέντες τὰς λέξεις «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς». Τοσοῦτον δ' ἐξεθρασύνθησαν οἱ διῶκται τοῦ Μακεδονίου, ὥστε παρεκίνησαν κακοῦργόν τινα καλούμενον Εὐχωΐτιον ἢ Ἀσχόλιον 'να ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ διὰ μαχαίρας· πρὸς ὃν ὁ Μακεδόνιος προσηνέχθη πράως. Ἀλλὰ καὶ παῖδες παρήγοντο συκοφαντοῦντες τὸν ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ἄνδρωπον ὡς παιδεραστήν, καίτοι τὴν συκοφαντίαν ἐξήλεγξεν ἐγκύρως ὁ μακάριος πατριάρχης. Ἐν τινι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς τοῦ Μακεδονίου πατριαρχείας, ὁ Ἀναστάσιος ἐκάλεσεν ἐκ Κυζίκου ζωγράφον τινὰ συροπίρσην αἱρετικόν, ὃν ἀπεδέξατο ὡς ὄρθιον πρεσβύτερον, καὶ ὅστις, ἀδείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐτόλμησε 'να ζωγραφήσῃ παραξένους τινὰς ἐκκλησιαστικὰς εἰκόνας ἐν τῷ παλατίῳ Ἐλεωνῶν· τούτου ἕνεκα στάσις ἐγένετο τοῦ λαοῦ μεγάλη. Ἤγαγεν ὡσαύτως εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ αὐτο-

κράτωρ τότε καὶ Ξεναΐαν ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως ὁμόρρονα αὐτῷ, μεθ' οὗ ὅμως ὁ Μακεδόνιος ἠρνήθη ἵνα τεθῇ εἰς ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις, ἕνεκα δὲ καὶ τούτου, μοναχοὶ, λαὸς καὶ κλῆρος ἐταράττοντο· στάσεις ὑφορώμενος ὁ Ἀναστάσιος ἐξέβαλεν αὐτὸν τῆς πρωτευούσης. Τὰ κατὰ τὸν Ξεναΐαν εἰσιν ἀρκούντως περίεργα. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, συνεργὸν ἔχων ἐν τῇ κατὰ τῆς Δ' συνόδου ἀντιῤῥάσει αὐτοῦ τὸν ἐπίσκοπον Σελευκίας Κωνσταντῖνον, ἦν τὸ γένος πέρσης, δοῦλος τὸ ἐπιτήδευμα· φεύγων δὲ τὴν δουλείαν περιῆρχετο τὰς ἐκκλησιαστικὰς παροικίας τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας ἐν σχήματι πρεσβυτέρου, ἀναστατῶν αὐτὰς, ἀποστασίαν διδάσκων ἀπὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ ἀποβάλλων ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὰς εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἀγγέλων· ὄντα δ' ἀβάπτιστον, τὸ τριχειρότερον, τὸν Ξεναΐαν ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Καλανδίων ἀπέλωζεν ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ. Πέτρος δὲ ὁ Κναφεὺς ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως, ἀντὶ τοῦ Κύρου, μετονομάσας Φιλόξενον· ὕστερον ὅμως μαθὼν ὅτι ὁ Ξεναΐας ἦν ἀβάπτιστος ἔτι, ἀβλαβὲς ἐθεώρησε τὸ πρᾶγμα, εἰπὼν ὅτι ἡ χειροτονία ἀρκεῖ ἀντὶ βαπτίσματος"[191]. Μετ' ἀνδραπόδου τοιούτου συνηργάζετο καὶ Σωτήριχος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας, ὅστις ὅτε ἐχειροτονεῖτο ὑπὸ τοῦ Μακεδονίου ἐγγράφως ὡμολόγησε τὴν ἀποδοχὴν τῶν δογμάτων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, μεταβὰς δ' εἰς Καισάρειαν ἔγραφε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Ξεναΐα κατὰ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Ἠλία τοῦ Ἱεροσολύμων, οἵτινες ἠρνοῦντο ν' ἀναθεματίσωσι τὴν σύνοδον ταύτην, ἔστω καὶ ἂν μὴ ἐξερράζοντο ῥητῶς, καὶ μάλιστα μετὰ τοσαύτην

191. Ἡ τοιαύτη θεωρία τοῦ Πέτρου Κναφέως ὅσον ἂν ᾖ παράδοξος, ἀλλ' ἔστιν ἀρχαιοτάτη. Μαρτύριος ὁ Κῶδιξ ἔλεγε πρὸς τὸν πατριάρχην Νικηφόρον (Καλλίστου ΙΒ', 14, Σωζόμ.) ὅτι «τό τε θεῖον λουτρὸν καὶ ἡ ἱερωσύνη ἀμπλακημάτων εἶναι λυτήρια τοῖς θείοις ἔγνωμεν νόμοις».

πίστιν τοῦ αὐτοκράτορος, εἰς ὃν ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἰωάννης ὁ Νικαιώτης δισχιλίας χρυσίου λίτρας ὑπέσχετο ἵνα καταβάλῃ, εἴπερ ἤθελε ἵνα ἀποκηρύξῃ τὴν Δ' σύνοδον. Ἀτυχῶς, ἔκλιναν μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν κακὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ δὲ Μακεδόνιος τότε ἐδίωξε τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας τοὺς ἀποκρισιαρίους, ἐλθόντας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἕνεκεν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ἠρνήθη δὲ ἵνα τεθῇ εἰς σχέσεις καὶ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας.

Ἡ μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς διάστασις ἐκορυφώθη, ὁ δὲ λαὸς καὶ οἱ μοναχοὶ ἀναφανδὸν τότε κατὰ τοῦ βασιλέως ἐστασίασαν τῷ 510, κατὰ τὸν Θεοφάνη. Λέγει δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης ὅτι τὰ μυριάριθμα ταῦτα πλήθη, μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων, ἡγουμένων καὶ μοναχῶν, προέδησαν εἰς φοβερὰν ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου καὶ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος διαβήλωσιν, περιερχόμενα τὴν πόλιν καὶ κράζοντες· «Καιρὸς, χριστιανοὶ, μαρτυρίου μεγάλης καταλίπῃ τὸν πατέρα· ὁρίζων τοὺς ἐχθροὺς τοῦ πατριάρχου καλοῦντες αὐτοὺς αἱρετικοὺς καὶ τῆς ἀρχῆς ἀναξίους. Φοβηθεὶς ὁ Ἀναστάσιος ἀπεκλείσθη ἐν τῷ παλατίῳ, παρεσκεύασε δὲ καὶ πλοῖα πρὸς ἀναχώρησιν· ἀλλ' ὑπεκρίθη μεταμέλειαν· ἐζήτησε ἵνα ὁμιλήσῃ τῷ πατριάρχῃ, καίτοι πρὸ πολλοῦ ὤμνυεν ὅτι οὔτε κατὰ πρόσωπον ἤθελε ἵνα ἴδῃ αὐτὸν ἐκλείσεν ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ προσεπαήθη ὅτι συμφωνεῖ αὐτῷ· ὁ Μακεδόνιος ἐπεμήνησεν αὐτὸν, ἐλέγξας κατὰ πρόσωπον ὡς ἐχθρὸν τῆς Ἐκκλησίας. Τί πρὸς ἀλλήλους εἶπον, ἐν τίνι συνεφώνησαν, ἐν τίνι διεφώνησαν ὁ κοσμικὸς καὶ πνευματικὸς ἄρχων, ἄγνωστον· ἀλλ' ὁ Μακεδόνιος ἀπατηθεὶς, τῷ 511, ἔδωκεν «ὑπομνηστικὸν» εἰς τὸν αὐτοκράτορα, διὰ τούτου δ' ὡμολόγει ὅτι ἀπεδέχετο τὰς δύο πρώτας οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἀπεσιώπα δὲ τὴν ἐν Ἐφέσῳ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι, οὕτω δ' ἐνομίσθη ὅτι ἐδέχετο τὸ τοῦ Ζήνωνος «ἑνωτικόν», εἰς ὃ καὶ χειροτονούμενος ὑπέγραψε. Τότε περιέπεσεν εἰς ἄλλον πειρασμὸν ὁ

Μακεδόνιος· οἱ κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ τῆς πρωτευούσης ἐσκανδαλίσθησαν ἐπὶ τούτῳ. Ἡμέραν τινα ὁ πατριάρχης ἀπῆλθεν εἰς τὴν περιώνυμον μονὴν τῶν Δαλμάτων ἵνα λειτουργήσῃ· οἱ μοναχοὶ ἠρνήθησαν ἵνα συλλειτουργήσωσι μετ' αὐτοῦ, αὐτὸς δ' ἀπελογήθη ἐπ' ἐκκλησίας ὅτι δέχεται τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον, ἀναθεματίζων τοὺς μὴ δεχομένους αὐτήν, καὶ μόνον μετὰ τὴν ὁμολογίαν πίστεως ταύτην οἱ μοναχοὶ συνελειτούργησαν αὐτῷ. Ἦν ἐπόμενον ἵνα ἐξαρθῇ ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τοῦ Μακεδονίου· καὶ ὠργίσθη μέν, συνεβούλευσε δὲ δύο φαύλους ὅπως ὑποβάλωσι κατὰ τοῦ πατριάρχου κατηγορίαν· ὡς παιδεραστοῦ, καίτοι δ' ὁ Μακεδόνιος διεμαρτύρετο ὅτι πρόθυμος ἦν ν' ἀπολογηθῇ καὶ ἐν τῷ Πραιτωρίῳ καὶ ἐν τῷ Θεάτρῳ, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεδίωξεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου, καὶ πολλοὺς τῶν ἀφωσιωμένων αὐτῷ κατεδίκασεν εἰς φυλάκισιν, εἰ καί τινες ἀνεχώρησαν εἰς Ἰωάνην, ἄλλοι δ' εἰς Φοινίκην· ἐπίσης δ' ἔμως καὶ πάλιν τὸν πατριάρχην ζητῶν ἵνα λάβῃ τὸν αὐθεντικὸν χάρτην τῶν ἐν Χαλκηδόνι δογματισθέντων, ἀλλὰ τὸν χάρτην τοῦτον ὁ Μακεδόνιος σφραγίσας ἀπέθετο ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ· Καλαπόδιος ὅμως ὁ εὐνοῦχος, οἰκονόμος ὢν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔκλεψεν αὐτὸν καὶ προσήνεγκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις τὸν χάρτην λαβὼν, ἐξώρισε βιαίως καὶ διὰ νυκτὸς τὸν Μακεδόνιον εἰς Χαλκηδόνα, ἐκεῖθεν δ' εἰς Εὐχάϊτα· εἶτα καὶ καθήρεσε δωροδοκήσας τινὰς ἐπισκόπους ἢ πείσας ἄλλως. Τῷ 515, ἐπειδὴ οἱ Οὖννοι ἐπέδραμον τὴν Γαλατίαν, τὸν Πόντον καὶ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ πολλὰς μετήρχοντο βιαιότητας, φοβηθεὶς ὁ Μακεδόνιος, ἀνεχώρησεν ἐξ Εὐχαΐτων εἰς Γάγγρας, αὐτόθι δὲ τότε ἴσως ἢ ὀλίγῳ κατόπιν ἀπεβίωσεν. Ἡ παράδοσις ἡ σωζομένη παρὰ Θεοφάνει ἔλεγεν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μακεδονίου, εἷς τῶν θεραπόντων αὐτοῦ εἶδε κατ' ὄναρ τὸν ἱερὸν ἄνδρα διατάττοντα αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἵνα εἴπῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα: «ἐγὼ μὲν ἀπέρ-

χομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου, ὧν τετήρηκα τὴν πίστιν· σὺ παύσομαι δὲ ὀχλῶν τῷ δεσπότῃ ἄχρις οὗ ἔλθῃς, καὶ εἰς τὴν δέκην εἰσέλθωμεν».

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μακεδονίου, κατὰ παράκλησιν Φήστου τινὸς συγκλητικοῦ ἐκ Ἰωάνης ἐλθόντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, διά τινας ἀνάγκας πολιτικὰς, ἤρξατο ἵνα τελῆται μετὰ πολλῆς πομπῆς καὶ μεγαλοπρεπείας ἡ ἑορτὴ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, λιτότερον ἕως ἐκείνου τοῦ καιροῦ γινομένη.

Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου ἀναφέρεται ζῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Δευτέριος πατριάρχης τῶν Ἀρειανῶν ὅστις βαπτίζων ἄνθρωπόν τινα καλούμενον Βάρβαρον, ἀθετήσας τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις διάταξιν τοῦ Σωτῆρος, ἐτόλμησε ἵνα εἴπῃ «βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Βάρβαρος (ἢ Βάρβας) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, διὰ Υἱοῦ, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι»· ἀμέσως δ' ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ Βάρβας ἔντρομος γενόμενος ἔφυγεν[192].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Μακεδονίου τῇ 25 ἀπριλίου.

511—518. 49. ΤΙΜΟΘΕΟΣ Α'.

Τὸ δαιμόνιον φάντασμα, τὸ ταράξαν καὶ πικράναν τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πατριάρχου Γενναδίου ἐπὶ μικρὸν ἐξηκολούθησε λυμαινόμενον τὴν Ἐκκλησίαν. Τιμόθεος δὲ ὁ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἤτοι τῆς Ἁγίας Σοφίας πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ ἐγένετο νῦν ὄργανον τοῦ φαντάσματος ἐκεί-

192. Βλ. περὶ Μακεδονίου Θεοφάνην· Εἰάγριον Γ', 32. Θεοδώρου Ἀναγνώστου Β', 13, 16, 20, 22—28. Καλλίστου ΙΣΤ', 26, 27, 35. Θεοδώρου Ἀναγνώστου καὶ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ ἀνέκδοτα τεμάχια παρὰ Emmanuel Miller· Mélanges de Philologie et d'Épigraphie. Première partie. Paris, 1876· σελ. 60—67.

νου. Κακόδοξος, ὅσον καὶ κακοήθης, δι' ἣν αἰτίαν ἐκαλεῖτο Κήλων, ὡς ἐπωνομάζετο καὶ Λιτροβόλης ἢ Λιτροβούλβης, ὑπῆρξε διώκτης τῶν φίλων τοῦ Μακεδονίου, διαγράφων ἀπὸ τῶν ναῶν καὶ τὰς εἰκόνας αὐτὰς τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου πατριάρχου. «Ὅπου ἂν ποτε εἰσῆλθεν ἐν ἐκκλησίᾳ, εἰ μὴ πρότερον τὰς εἰκόνας Μακεδονίου κατέσπασε—λέγει Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης—οὐκ ἤρχετο τῆς λειτουργίας». Διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Τιμόθεος ἔτη ἓξ, κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τὸν τοῦ Θεοδώρου Ἀγαλλιανοῦ· κατὰ δὲ τὸν τοῦ Καλλίστου καὶ τὸν τοῦ Λευγκλαβίου ἓξ καὶ ἥμισυ. Ἀπέθανε μετὰ τὰ μέσα τοῦ ἀπριλίου τοῦ 518.

Τιμόθεος ὁ Κήλων, ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, βλέποντες ὅτι κακῶς ἔπραξαν ἀκρίτως καὶ δίχα κατακρίσεως συνοδικῆς ῥίψαντες ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν Μακεδόνιον, συνεκάλεσαν σύνοδον ὁμοφρόνων ἐπισκόπων, καὶ καθαιρέσαντες αὐτὸν διεβίβασαν εἰς τὸν ἱερὸν ἄνδρα τὴν καθαίρεσιν διὰ πρεσβυτέρων καὶ τινος ἐπισκόπου Κυζικηνοῦ· μόλις ὅμως ἦλθον παρ' αὐτῷ, ἠρώτησεν ὁ Μακεδόνιος ἂν ἀποδέχωνται τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον· καὶ τοῦτο πρὶν αὐτοὶ λαλήσωσιν· ἀλλὰ, τίς εἶσαι καὶ ἐρωτᾷς; ἠρώτησαν· ὁ Μακεδόνιος ἀπήντησεν· εἴπερ ἐκόμιζόν μοι τὴν καθαίρεσιν αἱρετικοὶ σαββατιανοὶ ἢ μακεδονιανοὶ ἔπρεπε ἵνα δεχθῶ· ἀλλὰ παρ' ὑμῶν δεδομένην οὐδέποτε. Καὶ ἀπῆλθον ἄπρακτοι. Τῶν τοῦ Τιμοθέου μηχανημάτων κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὀχληρά ἐστιν ἡ ἐνταῦθα μνεία· ἀρκεῖ δὲ μικρά τις ὑπόμνησις[193]· ὁ Τιμόθεος ἦλθεν εἰς ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς κακοδόξους πατριάρχας Ἰωάννην Νικαιώτην Ἀλεξανδρείας καὶ Σεβῆρον Ἀντιοχείας· ἔπεμψε δὲ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους τὴν καθαίρεσιν τοῦ Μακεδονίου καὶ

193. Πιθήκαι μνείαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων ὁρίων, ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα πατριαρχῶν τινων εἶσιν ἀναμεμιγμένα. Ἀπὸ τοῦ Καππαδόκου Ἰωάννου λίαν συνοπτικῶς ἀναφέρονται ἐκεῖσε τὰ περὶ τοιούτων ὁρίων.

τὰς συνοδικὰς αὐτοῦ ἐπιστολάς, ζητῶν ἵνα ὑπογράψωσιν αὐτάς· ἀλλὰ τινὲς φοβούμενοι τὸν αὐτοκράτορα ὑπέγραψαν καὶ εἰς τὰ δύο γράμματα, ἄλλοι δὲ μόνον τὰς συνοδικὰς ἐδέχθησαν γραφάς, οὐχὶ καὶ τὴν καθαίρεσιν, οἱ δὲ τολμηρότεροι μήτε τὸ ἓν μήτε τὸ ἄλλο ἔγγραφον. Διότι λαὸς εὐσεβὴς ἀναρίθμητος ἦν πιστὸς εἰς τὰ ἐν Χαλκηδόνι δογματισθέντα, καὶ ὁ λαὸς οὗτος ἀντέστη φανερὰ κατὰ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου, θέλοντος ἵνα σβέσῃ ἐκ τῶν Διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας καὶ ἵνα ἐγγράψῃ τὸ τοῦ κακόφρονος Σεβήρου.

Περίεργον ὅμως ὅτι καὶ ὁ ἐλεεινὸς Τιμόθεος ἠγνόει τί ἵνα πράξῃ, παιζόμενος ὑπό τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀποθανόντος τοῦ ἡγουμένου τῆς τοῦ Δίου[194] μονῆς ἦλθεν ὁ Τιμόθεος ἐν αὐτῇ πρὸς χειροτονίαν καὶ ἐγκατάστασιν ἡγουμένου· ἀλλ' οἱ μοναχοὶ προσέκειντο τῇ Συνόδῳ τῆς Χαλκηδόνος, ὁ δὲ ἡγούμενος ἠρνεῖτο ἵνα δεχθῇ χειροτονίαν παρὰ πατριάρχου μὴ δεχομένου τὴν ἁγίαν Δ' Σύνοδον· ὁ Τιμόθεος ἐξεφώνησε τότε «ἀνάθεμα παντὶ ἀνθρώπῳ μὴ δεχομένῳ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον· καὶ ὁ ὑπόψηφος ἡγούμενος ἐδέξατο τὴν χειροτονίαν. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος, εἰς ὃν κατήγγειλε τὴν τοῦ πατριάρχου ὀρθόδοξον ταύτην ὁμολογίαν Ἰωάννης ὁ τοῦ Τιμοθέου ἀρχιδιάκονος, ὠργίσθη κατὰ τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπετίμησεν αὐτόν· ὁ Τιμόθεος μήτε εἰς τὴν προτέραν ὁμολογίαν, φαίνεται, διὰ τοὺς σημασίαν, μήτε εἰς τὴν κατόπιν ἐπιορκίαν, εἶπεν «ἀνάθεμα παντὶ ἀνθρώπῳ δεχομένῳ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον». Ὁ ἀπὸ τοῦ

194. Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης γράφει Στουδίτου· ὁ Θεοφάνης τοῦ Δίου. Ὁ κτίσας τὴν μονὴν τοῦ Δίου ἤκμαζεν ἐπὶ Θεοδοσίου Β', κτίσας ἐν Κωνσταντινουπόλει πολλὰ μοναστήρια· ἐπειδὴ δ' ἐμνήσθην ἀνωτέρω καὶ μονῆς Βασσιανοῦ, προστίθημι νῦν ὅτι ὁ Βασσιανὸς καὶ ἡ μαθήτρια αὐτοῦ Ματρώνα διέλαμψαν ἐπ' ἀρεταῖς ἐν τοῖς χρόνοις Μαρκιανοῦ, ὅστις ἔκτισε τὴν μονὴν τοῦ Βασσιανοῦ, πολὺ δὲ πιθανὸν καὶ τὴν τῆς Ματρώνης· βλέπε τοῦ Goar τὰς annotationes εἰς Θεοφάνην.

αὐτοκράτορος φόβος ἐπίεζε πολλοὺς ὥστε συμφρονήσωσιν αὐτῷ· ὁ τότε μητροπολίτης Θεσσαλονίκης—ὃν ὁ Θεόδωρος Ἀναγνώστης ὀνομάζει πατριάρχην—ἁγνοῶν διατί—ἐκοινώνησε πρὸς τὸν Τιμόθεον· ἀλλὰ τοῦτο μαθόντες τεσσαράκοντα τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπίσκοποι, συνελθόντες εἰς ἓν ἀπέσχισαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκοινώνησαν τῷ πάπᾳ τῆς Ῥώμης.

Συχναὶ τοῦ λαοῦ στάσεις ἐτάραττον οὐ μόνον τὸν πατριάρχην Τιμόθεον, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον· ἠναγκάσαν δ' αὐτὸν ποτὲ ὥστε κρυβῇ πλησίον τῶν Βλαχερνῶν ἔν τινι προαστείῳ. Ἀλλ' ὁ Κεδρηνὸς ἱστορεῖ ὅτι λαὸς μανιώδης ἐλθὼν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Φιλίππου, κειμένην πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ ἁγίου Μωκίου καὶ κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου, πλησίον τοῦ σήμερον Δασὺτ πασᾶ ζαμισί[195] καὶ εὑρόντες μοναχόν τινα φίλον τοῦ αὐτοκράτορος, φονεύσαντες αὐτὸν καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δυστυχοῦς ἀνθρώπου ἐπὶ ξύλου ἀναρτήσαντες, ἔκραζον· «οὗτός ἐστιν ὁ φίλος τοῦ ἐχθροῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος». Ἐκ τούτου δ' ὁ Ἀναστάσιος ἠναγκάσθη ὥστε παύσῃ τοὺς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων διωγμούς.

Ὁ πατριάρχης Τιμόθεος ὥρισε ὥστε νὰ γίνηται κατὰ παρασκευὴν λιτὴ ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων· αὐτὸς ἐτύπωσε ὥστε νὰ λέγηται καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον ἐν ἑκάστῃ λειτουργίᾳ· ἔπραξε δὲ τοῦτο διαβάλλων τοὺς ἄλλους ὅτι ἐπέτρεπον, συμφώνως πρὸς τὴν ἕως ἐκείνου τοῦ χρόνου συνήθειαν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μεγάλης Παρασκευῆς ὥστε νὰ λέγηται μόνον. Ταῦτα γράφει Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης, ὅστις ἀλλαχοῦ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τὴν τοιαύτην τοῦ συμβόλου ἐν ταῖς λειτουργίαις ἀπαγγελίαν ἀποδίδωσιν εἰς τὸν

195. Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινούπολις τόμ. Α', σελ. 293.

Κναφέα Πέτρον[196], ὅστις ἐπενόησε πρῶτος καὶ τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ λαοῦ καθαγίασιν τοῦ Μύρου, καὶ τὴν κατὰ τὰ Θεοφάνεια ἐπίκλησιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὅπως γίνηται ἐν ἑσπέρᾳ, καὶ ἐν ἑκάστῃ εὐχῇ ὥστε νὰ γίνηται μνεία τοῦ ὀνόματος τῆς Θεοτόκου.

518—520. 30. ΙΩΑΝΝΗΣ Β'.

Δυνατὸν νὰ θεωρήσῃ τις εὐτύχημα ὅτι τοῦ Ἰωάννου πατριάρχου χειροτονηθέντος περὶ τὰ τέλη ἀπριλίου τοῦ 518, ὁ μὲν αἱρετικὸς αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ἐτύγχανεν ἀποθανών, ἐκράτει δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ γέρων καὶ ὀρθόδοξος Ἰουστῖνος, ἀπὸ τοῦ ἰουλίου τοῦ 518. Οὕτω τὸ δαιμόνιον φάντασμα ὑπεχώρει καὶ πάλιν.

Ὁ νέος πατριάρχης ἦν πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καταγόμενος ἐκ Καππαδοκίας· ἐπεσκόπησε, κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους, ἐνιαυτοὺς καὶ δέκα μῆνας, ἀπεβίωσε δὲ κατὰ τὰ τέλη φεβρουαρίου τοῦ 520. Ἐξέκοψεν ἐκ τῶν Διπτύχων τὸ ὄνομα Σεβήρου τοῦ αἱρετικοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκος δύο σύνοδοι συνεκροτήθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ μὲν τῇ 20 ἰουλίου 518, εἰς ἣν παρεκλήθησαν ἐπίσκοποι τεσσαράκοντα καὶ εἷς καὶ πεντήκοντα ἡγούμενοι μονῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους, ἡ δὲ τῷ 519. Ἡ πρώτη ἀνεκήρυξεν ὡς ἀδίκως ἐκβρονησθέντας τοὺς εὐσεβεῖς πατριάρχας Εὐφήμιον καὶ Μακεδόνιον, ἀπεφάσισε ὥστε ἀνακομισθῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰ λείψανα αὐτῶν, πλησίον τῶν λειψάνων τοῦ Φλα-

196. Ἀναγνώστου Β', 48. Σχ. περὶ Τιμοθέου παρ' αὐτῷ, Β', 29—31. Θεοφάνην· Καλλίστου ΙΣΤ', 33, κλ. Ἐνταῦθα ἀπηχοῦμεν τὰς τοιαύτας χαρίεντας ἰδέας γενομένους ἱστοριογράφους Ἐλάχιστα καὶ Θεόδωρον Ἀναγνώστην, ὄντας ἔγγιστα ἀπὸ τοῦδε μέχρι τοῦ Θεοφάνην, Κεδρηνὸν, Ζωναρᾶν, Εὐαγρίου, Μανασσῆν καὶ Καλλίστου.

διανοῦ, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἵν' ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὰς ἐπισκοπὰς αὐτῶν πάντες οἱ ὑπὸ Ἀναστασίου πεμφθέντες εἰς ἐξορίαν· ἐνεγράφησαν ἐν τοῖς Διπτύχοις τὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν πατριαρχῶν Εὐφημίου καὶ Μακεδονίου καὶ τοῦ πάπα Ῥώμης Λέοντος· ἀνεθεματίσθησαν οἱ κατὰ τῆς Δ' συνόδου ὄντες καὶ Σεβῆρος ὁ Ἀντιοχείας, χειροτονηθέντος τοῦ εὐσεβοῦς Παύλου. Ἡ δευτέρα σύνοδος συνῆλθε, παρόντων καὶ ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα Ῥώμης Ὁρμίσδα, ἀλλ' οὗτοι ἀπῄτουν παράχορδα πράγματα. Τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τοῦ 518 ἐπεκύρωσεν ἡ κοσμικὴ ἀρχή[197], ἐξορίσασα τότε καὶ τὸν διαβόητον Ξεναΐαν.

Τὸ σπουδαιότερον δι' ἡμᾶς ἐστιν ὅτι μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ τῆς Συρίας, προσκλαιόμενοι κατὰ τοῦ δυσεβοῦς αὐτῶν πατριάρχου Σεβήρου, καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην Καππαδόκην γράφοντες ἐκάλεσαν αὐτὸν «οἰκουμενικόν», ἑβδομήκοντα ἔτη[198] πρὶν ἀποδοθῇ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως συνοδικῶς ὁ τίτλος οὗτος.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ μακαρίου πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καππάδοκος τῇ 25 αὐγούστου.

520—536. 31. **ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ.**

Μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκου ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ πρεσβύτερος καὶ σύγ-

497. Larousse Dictionnaire ἐν λξ. Constantinople. Δυνάμεθα περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, βιβλ. Ε', κεφ. α', § 1—7, σελ. 429—432. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου βλ. Θεοφάνην καὶ Κάλλιστον IZ', 2.

498. Κατὰ λάθος ἐμὸν ἀντὶ **ἑβδομήκοντα** ἐγράφη, περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὄντος τοῦ λόγου, **ὀγδοήκοντα**, ἐν σελίδι 43, στίχῳ 9 τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος, ὅπερ παρακαλεῖται ἵνα διορθώσῃ ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης.

κελλος τῆς ἐκκλησίας ταύτης Ἐπιφάνιος, ὅστις ἐπεσκόπησεν ἔτη δεκαὶξ καὶ μῆνας τρεῖς, ὡς γράφουσι πάντες οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι καὶ Θεοφάνης ὁ χρονογράφος· καθ' ὃν, ὁ Ἐπιφάνιος ἐχειροτονήθη μὲν τῇ 25 φεβρουαρίου 520, ἀπεβίωσε δὲ τῇ 5 ἰουνίου 536, ἐμφανὴς τὸν βίον γενόμενος καὶ ὀρθόδοξος[199].

Ἐνῷ ὁ Καππαδόκης Ἰωάννης εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἥρεμον κατάστασιν, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἐπιφανίου ἐτάραξε τὴν κατάστασιν ταύτην Εὐφράσιος ὁ πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας, ἀποκηρύξας τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ διακόψας τὰς σχέσεις πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης· φοβηθεὶς ὅμως τὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης αὐτοῦ κακοδοξίας, προσετέθη εἰς τοὺς ὀρθῶς φρονοῦντας. Ἀλλὰ τῇ 20 μαΐου 536 ἤρξαντο ταράττοντες τὴν καὶ ἄλλοτε παθοῦσαν Ἀντιόχειαν τρομεροὶ σεισμοὶ καὶ ἐν αὐτοῖς, τῷ 537, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ἀπέθανεν ὁ πατριάρχης Εὐφράσιος. Δυναταί τις ἵνα εἴπῃ ὅτι ἀπὸ τοῦ 527 ἐπεβραβεύθη εἰρήνη τις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ὁ Ἰουστινιανὸς Α' ἀφῆρεσε πάσας τὰς ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν, πλὴν τῶν ἀρειανῶν, ἀποδοὺς αὐτὰς εἰς τοὺς ὀρθοδόξους. Χρήσιμόν ἐστι δ' εἰς ἡμᾶς ἵνα γινώσκωμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἐπιφανίου, κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς πατριαρχείας ἔτη Ἰουστινιανὸς ὁ Α' ἐξέδωκε νόμον ὁρίζων ὅπως οἱ οἰκονόμοι καὶ διευθυνταὶ νοσοκομείων, ὀρφανοτροφείων καὶ ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι, μὴ ἔχωσι δικαίωμα ἵνα κληροδοτῶσι διὰ διαθήκης εἰς ὃν ἂν θέλωσι τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον ἐξ αὐτῆς ὅσα εἶχον πρὶν προέλθωσιν εἰς μίαν τῶν τοιούτων λειτουργιῶν.

Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς τοῦ Ἐπιφανίου πατριαρχείας ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πάπας Ἰωάννης ἀπῄτησε ἵνα προκαθεσθῇ τοῦ Ἐπιφανίου ἐν ταῖς ἐκ-

199. Ἐφραιμίου Χρονικὸν στίχ. 9771.

κλησιαστικαῖς συνάξεσιν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐτέθη δ' εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν ὁ πάπας πρὸς πάντας τοὺς πατριάρχας, πλὴν Τιμοθέου τοῦ Ἀλεξανδρείας.

Κατὰ τὸ 527 Ἰουστῖνος ὁ Α' ἐπέτρεψε ἵνα ἑορτάζηται ἡ Ὑπαπαντὴ τῆς Θεοτόκου τῇ 14 φεβρουαρίου. Προσθετέον ὅτι τὴν ἑορτὴν ταύτην Ἰουστινιανὸς ὁ Α' ὥρισε ἵνα ἑορτάζῃ ἡ Ἐκκλησία τῇ 2 φεβρουαρίου[200], ἀκριβέστερον ἀριθμήσας. Τῷ τελευταίῳ δ' ἔτει τῆς πατριαρχείας Ἐπιφανίου ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ παρέδωκε ἵνα ψάλληται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸ «ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων» κλπ.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἐπιφανίου, τῇ 15 ἰανουαρίου 532 ἐν τῇ μεγάλῃ στάσει «τοῦ Νίκα», ἐκάη ἡ Ἁγία Σοφία, ταύτην δ' ἤρξατο ν' ἀνοικοδομῇ ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτε νῦν φαίνεται, τῇ 23 φεβρουαρίου 533[201].

Δύο συνόδους γινώσκομεν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσας ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἐπιφανίου: τὴν τῷ 530 καὶ τὴν τῷ 532. Ἡ πρώτη ἐξήτασε τὰ περὶ Στεφάνου τοῦ Λαρίσσης ἐπισκόπου, κατηγορηθέντος ὑπό τινων ἱερέων τοῦ ὑπ' αὐτὸν κλήρου ὅτι παρανόμως ἐχειροτονήθη· ὁ Ἐπιφάνιος ἐκήρυξεν αὐτὸν ἀργὸν ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας καὶ ἐκάλεσε ἵνα μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτὸν ἐπισκόπων. Καίτοι δ' ἀνθίστατο, λέγων ὅτι κριτὴς αὐτοῦ ἀρμόδιός ἐστιν ὁ πάπας Ῥώμης, ἀλλὰ προσήχθη διὰ τῆς βίας καὶ καθῃρέθη. Ἡ δευτέρα συνῆλθεν ἕνεκα τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας ταραχῶν, διότι ἀηρέθησαν οἱ αὐτόθι χριστιανοὶ ὡς ἐκ τῶν

200. βλ. ἐκεῖ σημείωμα περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ψαλλομένου Κανόνος, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Δ', σελ. 215—216, ὅπου ἀπαριθμοῦνται αἱ πηγαί, ἀφ' ὧν ἐδανείσθην εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ.

201. Σχ. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Α', σελ. 466.

κακοδόξων διδασκαλιῶν Σεβήρου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἁλικαρνασσοῦ· ἐκ τῶν συνελθόντων δὲ κατὰ ταύτην ὀλίγοι τινὲς προσῆλθον εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν[202].

Λέγεται ὅτι τῷ 535, κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Ἐπιφανίου πατριαρχείας, Ἰουστινιανὸς ὁ Α' ἀνηγόρευσε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος αὐτοκέφαλον, γράψας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς Κατηλιανὸν καὶ διατάξας ὅπως ὑπὸ τῶν παρ' αὐτὸν ἐπισκόπων χειροτονῆται καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Θεσσαλονίκης· ὁρίσας ὅπως κρίνηται παρ' αὐτῷ πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τοῦ κλίματος Ἀχριδῶν[203].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου τῇ 25 αὐγούστου.

136. 32. ΑΝΘΙΜΟΣ Α'.

Εἴδομεν ἤδη πατριάρχας μετατεθέντας ἐξ ἄλλων ἐπισκοπῶν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως: Εὐσέβιον ἀπὸ Νικομηδείας· Εὐδόξιον ἀπὸ Ἀντιοχείας· Γρηγόριον Α' ἀπὸ Ναζιανζοῦ· Πρόκλον ἀπὸ (πρώην) Κυζίκου· ὁ δὲ Ἄνθιμος Α' οὗτός ἐστιν ὁ πέμπτος ἐκ μεταθέτου, ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Τραπεζοῦντος. Εὐνοούμενος τυγχάνων τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, καὶ συμφρονῶν αὐτῇ εἴς τινας δοξασίας οὐχὶ ὀρθοδόξους, προεκρίθη ὑπ' αὐτῆς ὅπως ἀναβῇ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ἀλλὰ Ἀγαπητὸς ὁ πάπας Ῥώμης, εὑρισκόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς ἐξέτασιν τῶν αἱρετικῶν διδασκαλιῶν τοῦ Σεβήρου καὶ Ἰουλιανοῦ καὶ τῶν φρονούντων μίαν ἐν Χριστῷ φύσιν, καθῄρεσε καὶ τὸν

202. Larousse ἐν λξ. Constantinople.

203. Μ. Γ. Δέμτσα περὶ τῆς αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας· ἐν Ἀθήναις 1859, σελ. 36—39. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. βιβλ. Ε', κεφ. κ', § 4, σελ. 508. βλ. περὶ Ἐπιφανίου: Θεοφάνη, Κεδρηνὸν καὶ Ζωναρᾶν.

Ἄνθιμον, ὡς τὰ αὐτὰ φρονοῦντα, καὶ Σεβῆρον τὸν Ἀντιοχείας καὶ Πέτρον τὸν Ἀπαμείας καί τινα μοναχὸν Ζοώραν. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐξελέξατο πατριάρχην τὸν εὐσεβῆ Μηνᾶν[204]. Οὕτως ἡ πατριαρχεία τοῦ Ἀνθίμου Α΄ ἦν βραχυτάτη, δέκα μὲν μῆνας παραταθεῖσα κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους, ἴσως δὲ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τῶν δέκα μηνῶν· ὁ χρονογράφος Θεοφάνης, ἀριθμῶν δέκα ἓξ ἔτη πατριαρχείας τοῦ Μην ἀπροστίθησιν, ἐν ᾧ χρόνῳ ποιεῖται μνείαν τοῦ θανάτου τοῦ εὐσεβοῦς τούτου πατριάρχου: «δεῖ δὲ καὶ τοῦ Ἀνθίμου ἔτος προστεθῆναι εἰς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν, ἵνα συσταθῶσι τὰ ἑκκαίδεκα ἔτη».

536—552. 53. **ΜΗΝΑΣ**

Τὸν πατριάρχην Μηνᾶν ἐχειροτόνησεν ὁ πάπας Ἀγαπητός, «ὁ μή ποτε γέγονε» λέγει ὁ Νικηφόρος Καλλιστος[205]· φαίνεται ὅ' ὅμως ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἀπέδωκε καὶ ὁ Μηνᾶς τῇ τῆς Ῥώμης ἐκκλησίᾳ τὰ χειροτονητήρια, χειροτονήσας τὸν τοῦ Ἀγαπητοῦ διάδοχον Ἀγάθωνα. Ὁ νέος πατριάρχης ἦν ἐξ Ἀλεξανδρείας, πρεσβύτερος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διευθυντὴς τοῦ μεγάλου ἐκείνου νοσοκομείου,

204. Πιθανόν ἐστιν ὅτε σφάλλω που ἐν τῇ χρονολογίᾳ· κἀτυχῶς ἢ δυστυχῶς ἀκολουθῶ τῷ Θεοφάνει καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς καταλόγοις, οἵτινες ἀριθμοῦσιν ἔτη ἓξ καὶ μῆνας ἓξ πατριαρχείας τοῦ Μηνᾶ, ἀποθανόντος τὸν αὔγουστον τοῦ 552· γνωστοῦ δ' ἄλλως ὄντος ὅτι τῷ 552 κατὰ μαΐου ἦν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Εὐτύχιος. Ἴδε περὶ Θεοφάνους ἐν γένει τὸ τοῦ **Martini Hankii de Byzantinarum rerum scriptoribus Graecis**, Lipsiae, 1677, σελ. 200—223, ὅπου κεῖνται καὶ αἱ περὶ τοῦ χρονογράφου τούτου κρίσεις τοῦ **Goar**, τοῦ **Combefissii** καὶ τοῦ **Henschenii** καὶ τοῦ **Papebrochii**. Προστίθημι ὅτι ὁ πατριαρχικὸς κατάλογος τοῦ Καλλίστου Ξανθοπούλου λέγει τέσσαρας τοὺς μῆνας τῆς τοῦ Ἀνθίμου πατριαρχείας, καὶ ἴσως οὗτός ἐστιν ὁ ἀρθότερος.

205. Καλλίστου ΙΖ΄, 9.

ὅπερ ἔκειτο μεταξὺ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης[206]. Νομίζω ὅτι ὁ Μηνᾶς ἐγκαθιδρυθεὶς κατὰ τὸν προτελευταῖον μῆνα τοῦ 536, ἀπεβίωσε κατὰ αὔγουστον τοῦ 552[207].

Ἡ διαφορὰ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης Βιγιλίου ἐστιν ἀντικείμενον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, οὐχὶ δὲ καταλόγου βιογραφικοῦ, προτιθεμένου ἵνα καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους τὴν σειρὰν, τὴν χρονολογίαν καὶ τὰς κυριωτέρας πράξεις τῶν πατριαρχῶν τῆς νέας Ῥώμης. Περὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ ἀρκεῖ ἵνα γινώσκωμεν ὅτι προήδρευσε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου τοῦ 536, ἥτις ἐξ ἐπισκόπων πεντήκοντα δύο καὶ σχεδὸν ἰσαρίθμων μοναχῶν συγκειμένη κατεδίκασε τὸν πρώην Κωνσταντινουπόλεως Ἄνθιμον, τὸν πρώην Ἀντιοχείας Σεβῆρον, τὸν Ἀπαμείας Πέτρον καὶ τὸν μοναχὸν Ζοώραν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν τε καὶ τῶν αἱρεσιαρχῶν Εὐτυχοῦς καὶ Νεστορίου. Καθήκόν ἐστι ἵνα μνησθῶμεν καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνόδου τοῦ 543, ἥτις ἐνέκρινε τὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ «Ἴδικτον» κατὰ τῶν πεπλανημένων διδασκαλιῶν τοῦ Ὠριγένους, καὶ τῆς τοῦ 546. Θεόδωρος ὁ ἐπονομαζόμενος Ἀσκιδᾶς ὁ τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας ἀρχιεπίσκοπος, ἀποδοκιμάζων τὴν καταδίκην τοῦ Ὠριγένους, προέβαλεν εἰς μέσον ἵνα καταδικασθῶσι καὶ τὰ τρία κεφάλαια, συγγράμματά τινα Θεοδώρου τοῦ ἐπισκόπου Μοψουεστίας, Ἴβα ἐπι-

206. Γράφουσι περὶ τοῦ μεγάλου τούτου νοσοκομείου ἡ Κωνσταντινούπολις τοῦ Σκ. Βυζαντίου, τόμ. Α΄, σελ. 519—520. Τὰ Βυζαντινὰ Ἀνάκτορα καὶ τὰ περὶ αὐτῶν βήματα· ὑπὸ Α. Γ. Παπάτη. Ἀθήνησι, 1885, σελ. 56—67 καὶ Εἰρήνου ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προαστήματα· σελ. 129—139.

207. «Μηνᾶ αὐγούστῳ, ἰνδικτιῶνος δεκάτης πέμπτης (552) τελευτᾷ Μηνᾶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως». Ἰωάννης Μαλαλᾶς· λόγῳ ΙΙΙ΄.

σκόπου Ἐδέσσης καὶ τοῦ σορροῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου· ὁ Ἰουστινιανὸς, παραπειθόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου προσεκάλεσε τὸν πάπαν Ῥώμης Βιγίλιον εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἡ σύνοδος ἄνευ ἀποτελέσματος ἀποσυνετέθη. Τετάρτη τις σύνοδος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους τῷ 550 ἢ μᾶλλον τῷ 548 συγκροτηθεῖσα, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λατίνων ἐπισκόπων συγκειμένη, κατεδίκασε τὸν Καισαρείας Θεόδωρον εἰς καθαίρεσιν, ἔκοψε δὲ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν πρὸς τὸν Μηνᾶν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Θεοδώρου[208]. Ὁ λαμπρὸς Μηνᾶς ἀπέδωκε τὰ ἴσα τῷ πάπᾳ Βιγιλίῳ, ὅστις ὑπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος πεσών, οὐ μόνον ἠναγκάσθη ἵνα συμφρονήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ συνεφιλιώθη καὶ μετὰ τοῦ Μηνᾶ, μεσιτευσάσης πρὸς τοῦτο τῆς βασιλίδος Θεοδώρας. Ταῦτα δὲ συνέβησαν ὅτε καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐγίνοντο, καθὰ λέγει Καλλιστος ὁ Ξανθόπουλος[209], ἐνῷ ὁ Θεοφάνης ἀναγράφει τὰ γεγονότα εἰς τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος Ἰουστινιανοῦ, 548, τὴν δὲ συνδιαλλαγὴν Μηνᾶ καὶ Βιγιλίου τῇ 29 ἰουνίου.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ πολλὰ ἠγωνίσθησαν πρὸς στήριξιν τοῦ ὀρθοῦ δόγματος οἱ διάσημοι τῶν κατ' αὐτοὺς χρόνων ἀσκηταὶ Θεοδόσιος καὶ Σάβας οἱ κοινοβιάρχαι.

Ὁ πατριάρχης Μηνᾶς ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῇ 28 ἰουλίου 550, «καὶ ἐλθὼν ὁ ἐπίσκοπος Μηνᾶς μετὰ τῶν αὐτῶν ἁγίων λειψάνων (Ἀνδρέου, Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου)[210] καθήμενος ἐν ὀχήματι βασιλικῷ», γράφει ὁ Μαλαλᾶς· ὁ αὐτὸς Μηνᾶς ἐτέλεσε καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἁγίας Σοφίας τῇ 22 δεκεμβρίου 538. Κατὰ σεπτέμβριον δὲ τοῦ 551 Μηνᾶς ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ

208. Larousse ἐν λξ. Constantinople.

209. Καλλιστος IZ', 26. βλ. περὶ Μηνᾶ Θεοφάνην, Κεδρηνὸν, Ζωναρᾶν καὶ Μαλαλᾶν.

210. βλ. τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου σελ. 86.

Ἀπολινάριος ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας προεξῆρχον τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐν Γαλατᾷ· «καὶ ἐξῆλθον τὰ ἅγια λείψανα ἐκ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (νοεῖ ὁ Θεοφάνης τὴν Ἁγίαν Σοφίαν) μετὰ τῶν δύο πατριαρχῶν Μηνᾶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀπολιναρίου τοῦ Ἀλεξανδρείας· καὶ ἐκάθησαν ἀμφότεροι ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι κατέχοντες ἐν τοῖς γόνασιν αὐτῶν τὰ ἅγια λείψανα· καὶ ἦλθον ἕως τοῦ περάματος, καὶ ἐπέρασαν, καὶ ὑπήντησεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς· καὶ ἠνέῳξαν τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας μάρτυρος Εἰρήνης».

Τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ τὴν μνήμην ἄγει ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 25 αὐγούστου.

552—565. 54. ΕΥΤΥΧΙΟΣ ΤΟ Α'.

Ἐκ τῶν πατριαρχικῶν καταλόγων οἱ μὲν τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου καὶ τοῦ Λεοντογλαβίου καὶ ὁ Βατοπεδινὸς[211] ἀριθμοῦσιν ἔτη δώδεκα καὶ πέντε μῆνας τῆς πρώτης τοῦ Εὐτυχίου πατριαρχείας, ὁ δὲ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου ἔτη δώδεκα καὶ δύο μῆνας. Ὁ πατριάρχης Εὐτύχιος ἀποκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Εὐφραιμίου

λόγων ἑταῖρος, ἀρετῆς αὖ ἐργάτης·
νομεὺς ἀγαθὸς ὢν τοῦ Χριστοῦ ποιμνίων·

ἐχειροτονήθη δὲ ἐνῷ ἔτι ἔκειτο ἐν τῷ ἱερῷ βήματι ὁ νεκρὸς τοῦ Μηνᾶ, καὶ ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου τῇ 12 ἀπριλίου 565. Ἐγεννήθη ὁ Εὐτύχιος ἔν τινι τῆς Φρυγίας χωρίῳ Θείᾳ Κώμῃ καλουμένῳ, καὶ ἦν ἀνάστημα καὶ ἀνεψιὸς Ἡσυχίου πρεσβυτέρου, ὅστις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Λύγουστοπόλεως ἐβάπτισεν αὐτὸν καὶ κατέστησεν αὐτῆς σκευοφύλακα. Ὁ

211. Ἴδε τοῦ παρόντος βιβλίου σελίδα 63 καὶ στίχους 6—8. ἔνθα γίνεται μνεία τοῦ καταλόγου τούτου.

τότε μητροπολίτης Ἀμασείας ἔταξεν αὐτὸν ἐν τῷ χορῷ τῶν μοναχῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου «ἐν τοῖς Οὐρβικίου», ὁ δὲ ναὸς οὗτος ἔκειτο ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐχειροτονήθη κατόπι διάκονος καὶ ἱερεὺς καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἀμασείᾳ μονῆς, ἣν ἵδρυσαν οἱ ἐπίσκοποι Μελίτιος καὶ Σέλευκος. Μηνᾶς ὁ πατριάρχης ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα, καὶ ἐκείνου ἀποθανόντος, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸν προὐτίμησε πρὸς διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας· ἦν δ' ὁ Εὐτύχιος τότε ἀποκρισιάριος τοῦ μητροπολίτου τῆς Ἀμασείας. Καθαιρεθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', διότι οὐδαμῶς ἤθελε ἵνα συμφρονήσῃ αὐτῷ ὡς πρός τινας κακοδόξους θεωρίας, ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμάσειαν, ἐπί τινα δὲ χρόνον ἐμόνασεν ἐν τῇ μονῇ, ἧς καὶ πρότερον ὑπῆρξεν ἀρχιμανδρίτης.

Ὁ πατριάρχης Εὐτύχιος προήδρευσε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσης Ε' οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατὰ μάϊον τοῦ 553 συνελθούσης καὶ συναποτελουμένης ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα καὶ πέντε ἐπισκόπων· ἐν αὐτῇ ἐκυρώθησαν μὲν αἱ πρῶται τέσσαρες οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, κατεκρίθησαν αἱ ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ μεγάλου Ὠριγένους ἀτυχῶς παρεισρρήσασαι θεωρίαι καὶ τὰ κεφάλαια τοῦ Ἴβα Ἐδέσσης, Θεοδώρου Μοψουεστίας καὶ Θεοδωρήτου Κύρου.

Τελευταία δὲ σύνοδος, κατὰ μῆνα ἀπρίλιον τοῦ 565 συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ πρόσταξιν αὐτοκρατορικήν, καθήρεσι τὸν πατριάρχην Εὐτύχιον, μὴ δεχόμενον ἀλλὰ καὶ καταδικάζοντα τὴν αἵρεσιν τῶν ἀφθαρτοδοκητῶν, οἵτινες ἐδίδασκον ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεως ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἢ φθορὰν ἠδύνατο ἵνα ὑποστῇ. Εὐτύχιος ὁ πατριάρχης ἐζήτει μάτην ἵνα πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν Α' ὅτι τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα διέφερε τοῦ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων ἐν τούτῳ· ὅτι καὶ ἐν τῷ τάφῳ ἦν ἄφθαρτον καὶ ὅτι καθαρὸν ἦν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Μετὰ τὴν καθαίρεσιν, ὁ πατριάρχης Εὐτύχιος ἐξωρίσθη.

Ἐπὶ τούτου τοῦ πατριάρχου ἐγένοντο τὰ δεύτερα ἐγκαίνια τῆς Ἁγίας Σοφίας τῇ 24 δεκεμβρίου 563. «Ἡ δὲ πανηγὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτωνα· καὶ ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθιζόμενος ἐν τῷ ὀχήματι, καὶ φορῶν τὸ ἀποστολικὸν σχῆμα, καὶ κρατῶν τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον (ταῦτα γράφει ὁ Θεοφάνης· ὁ δὲ Μαλαλᾶς γράφει οὐχὶ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ «Ἅγιον μεγαλεῖον») πάντων τῶν λαῶν ψαλλόντων τὸ «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν».—Τῷ δὲ 560 ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὸν χρονογράφον Κεδρηνόν, ἔκτισε τὸν μέγαν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Καθ' ὅλην τὴν πατριαρχείαν τοῦ τε Εὐτυχίου ταύτην καὶ τοῦ Μηνᾶ, πολλὰ οἰκοδομήματα τῆς πρωτευούσης ὑπὸ σεισμῶν καὶ πυρκαϊῶν κατεστράφησαν, ἄλλα δὲ πάλιν ὑπὸ διαφόρων ἐπιδρομῶν τῶν Οὔννων· εὑρίσκομεν παρὰ Θεοφάνει ὅτι οἱ βάρβαροι οὗτοι κατῆλθον καταστρέφοντες ἕως αὐτῶν τῶν προθύρων τῆς πόλεως, ἰδίᾳ δὲ μέχρι τῆς κώμης Νυμφῶν, αὐτῆς βεβαίως, ἥτις ἔτι σώζει τὸ ὄνομα τοῦτο.

Κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς πατριαρχείας ταύτης τοῦ Εὐτυχίου, τῇ 6 δεκεμβρίου (τοῦ 556) ἀπεβίωσε Τιμόθεος ὁ ἡγούμενος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει περιωνύμου μονῆς τῶν Δαλμάτων καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Εὐτυχίου ὁ Ἄνθιμος[212].

---

212. Τὰ περὶ τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου γράφονται κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, τὸν Θεοφάνη, Κεδρηνόν, Μαλαλᾶν, Ζωναρᾶν καὶ Καλλιστον ΙΖ', 27, ὅστις γράφει ὅτι ὁ Εὐτύχιος ἦν «ἴδιων εἰς ἄκρον τῆς θείας Γραφῆς, οὗ τῶν ἐπιτίμων τις ὢν· ταῖς γὰρ ἀτυχίαις τοῦ ἐπισκόπου Ἀμασείας ἐκπεσεῖτο». Βλ. καὶ 28, 29, 36, ὅπου κατὰ λάθος, ὡς νομίζω, λέγει περὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας· «ὃν ἐπὶ δύο ἔτη διαγενόμενον Ἰωάννης ὁ Νηστευτὴς διεδέξατο». βλ. καὶ τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις (6 ἀπριλίου) Τυπικόν, καὶ τὸν Εὐχαΐτων ἐν Χρονικῷ, στίχ. 9782—9796.

566—577. 33. ΙΩΑΝΝΗΣ Γ'.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν τοῦ Εὐτυχίου καθαίρεσιν, ὁ αὐτοκράτωρ προεβάλετο πατριάρχην Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον καὶ ἀποκρισιάριον τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, χειροτονηθέντα φαίνεται τῇ 15 ἀπριλίου τοῦ 565. Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Γ' ὁ ἀπὸ Σχολαστικῶν ἐγεννήθη ἐν τῇ κώμῃ τοῦ Σιρίμιος, ἔξω τῆς Ἀντιοχείας κειμένῃ, μετερχόμενος δὲ κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου κατετάχθη ἀκολούθως ἐν τῷ κλήρῳ, διαπρέψας ἅμα μὲν διὰ τὴν ἀρετήν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ. Διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ μὲν τοὺς ἐπιτόμους πατριαρχικοὺς καταλόγους τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου, καὶ τοῦ Λεουγκλαβίου ἔτη ᾠδέκα καὶ μῆνας ἕξ, κατὰ δὲ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου τοσαῦτα μὲν ἔτη, μῆνας δὲ ἑπτά· δηλονοῦν μέχρι νοεμβρίου τοῦ 577. Ἀκολουθῶ τῷ Θεοφάνει, γράφοντι ὅτι ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ἀπεβίωσε τῇ 31 αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου.

Εὐτυχῶς, ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Γ', ἀπέθανεν ὁ Ἰουστινιανὸς Α', βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα ὀκτὼ καὶ μῆνας ἑπτά, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἰουστῖνος Β' ἀνεδείχθη τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπιστὴς ἔνθερμος· ἀναβὰς τὸν θρόνον ἔπεμψεν ἀμέσως εἰς Αἴγυπτον τὸν ἀδελφὸν Φωτεινόν, δοὺς αὐτῷ τὴν ἐντολὴν ἵνα εἰρηνεύσῃ τὰς τεταραγμένας ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης τῆς Αἰγύπτου. Ἐκτίσθησαν δ' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, κατὰ τὴν τοῦ Ἰωάννου Γ' πατριαρχείαν πολλαὶ ναοὶ καὶ μοναστήρια, ἐκαλλωπίσθη δὲ ἡ Ἁγία Σοφία, ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἄλλα ναοί, κτισθέντες ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' καὶ ἐπρομίσθησαν διὰ πολλῶν κτημάτων προσοδοφόρων. Τῷ 569 ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων «ἐν τοῖς Δαφνίου· ὑπὸ δὲ τοῦ ἀρχιθα-

λαμηπόλου αὐτοῦ Ναρσοῦ ἡ μονὴ τῶν Καθαρῶν· τῷ 571 ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, πλησίον τοῦ σήμερον καλουμένου Γιαλὴ-χισκιοῦ· τότε προσέθηκεν ὁ Ἰουστῖνος εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν δύο ἀψίδας, καὶ κατέστησεν οὕτω τὴν ἐκκλησίαν ταύτην σταυροειδῆ· τῷ 577 τέλος ἐπεσκεύασεν, ὡς φαίνεται, διότι ἔκτισεν αὐτὸν πρὸ πολλοῦ ἡ Πουλχερία, τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων.

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Γ' τῇ 30 αὐγούστου[213].

577—582. 46. ΕΥΤΥΧΙΟΣ. τὸ β'.

Ἀποθανόντος τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Γ' τοῦ ἀντιοχέως τῇ 31 αὐγούστου 577, ὁ Ἰουστῖνος ἀνεκαλέσατο ἐκ τῆς ἐξορίας, τὸ δεύτερον ἀναβιβάσας ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, τὸν Εὐτύχιον. Ἐπειδὴ ὁ Θεοφάνης γράφει «τούτῳ τῷ ἔτει, μηνὶ ὀκτωβρίῳ, ἰνδικτιῶνι δεκάτῃ πρώτῃ, Εὐτύχιος ἀπέλαβε πάλιν τὸν θρόνον», συμπεραίνω ὅτι, ἐκλεγεὶς αὖθις περὶ τὰς ἀρχὰς σεπτεμβρίου, ἄρξατο εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ὀκτώβριον τοῦ 577. Ἀπεβίωσε δὲ τῇ 6 ἀπριλίου 582, διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ, κατὰ τοὺς ἐπιτόμους πατριαρχικοὺς καταλόγους, ἀριθμοῦντας βέβαια τοὺς μῆνας ἕξ ἀπὸ τοῦ ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 577.

---

213. Ὁ φευδώνυμος Μαθᾶς οὐδὲν περὶ τῆς μνήμης τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Γ' λέγει ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ καταλόγου αὐτοῦ, ἂν μὴ ἀπατῶμαι· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει, Θήρας ἐπίσκοπος ἤδη γενόμενος καὶ ἀνιβλὼν τὸν κατάλογον, γράφει ὅτι τοῦ Ἰωάννου Γ' τοῦ ἀντιοχέως ἄγει τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τῇ 21 φεβρουαρίου· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεοφάνης ἀναγράφει τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου τούτου τοῦ Γ' τῇ 31 αὐγούστου, ἔκρινα ὅτι ὁ τῇ 30 αὐγούστου ἑορταζόμενος μετ' Ἀλεξάνδρου καὶ Παύλου τῶν πατριαρχῶν Ἰωάννης Κωνσταντινουπόλεώς ἐστιν αὐτὸς οὗτος· καὶ συνεπῶς ἐνόμισα ὅτι ὁ τῇ 21 φεβρουαρίου ἑορταζόμενος Ἰωάννης Κωνσταντινουπόλεως ἕτερός ἐστιν.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας τοῦ Εὐτυχίου, διοικήσαντος ἐν εἰρήνῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος τῷ 581 ἀνεκαίνισε πολλοὺς ναοὺς καὶ νοσοκομεῖα καὶ γηροκομεῖα. Περιττὸν ἵνα προστεθῇ ἐνταῦθα ὅτι ὅταν γίνηται λόγος περὶ ναῶν καὶ κοινωφελῶν καταστημάτων, ἐννοοῦνται μόνον τὰ ἀνεγειρόμενα ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Βίον τοῦ μακαρίου πατριάρχου Εὐτυχίου συνέγραψεν Εὐστάθιος ὁ πρεσβύτερος· κεῖται δὲ καὶ σύντομος αὐτοῦ βιογραφία ἐν τοῖς Μηναίοις[214].

Τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου πατριάρχου τούτου ἐτάφη ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὑπὸ τὴν βάσιν τῆς ἁγίας Τραπέζης, πλησίον τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων Ἀνδρέου καὶ Τιμοθέου καὶ Λουκᾶ, κατὰ τὰ Μηναῖα. Τὴν κεφαλὴν δὲ μόνον αὐτοῦ θησαυρίζει ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰ μονὴ τοῦ Χιλανδαρίου[215].

Τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου ἄγει ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 6 ἀπριλίου. Ὁ εἰς αὐτὸν ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται «Θεοφάνους».

582—593. 56. **ΙΩΑΝΝΗΣ Δ'.**

Ἓξ ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίου Εὐτυχίου χειροτονεῖται πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἤτοι τῆς Ἁγίας Σοφίας Ἰωάννης, ὁ Νηστευτὴς ἐπικληθεὶς ἕνεκα τῆς ἐγκρατείας αὐτοῦ. Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ χαράκτης ὢν τὸ ἐπάγγελμα κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐκ παίδων ἐγένετο φιλόπτωχος καὶ θεοσεβὴς, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάν-

214. Fabricii Bibliotheca Graeca· Harles· τόμ. Ι', σελ. 228. Αὐτὸν ἀναφέρεται καὶ βίος Μηνᾶ πατριάρχου, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος γραφῆς· σελ. 293.

215. Κωνστ. Πρωτοσυγγέλου Ἁγίου Ὄρους· ἔκθεσις Βιλλοΐσου, σελ. 34.

νου Γ' τοῦ ἀντιοχέως καταταχθεὶς εἰς τὸν κλῆρον τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ προχειρισθεὶς διάκονος· ἐμπεπιστευμένος δὲ τὴν φύλαξιν τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς διανεμομένων χρημάτων, διέπρεπεν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς αὐτοῦ, παρὰ πάντων ἀγαπώμενος· ὥστε θανόντος τοῦ Εὐτυχίου, αὐτὸς ἐξελέγη διάδοχος ἐκείνου καὶ ἐχειροτονήθη τῇ 12 ἀπριλίου 582. Ἀπέθανε τῇ 2 σεπτεμβρίου 595, κοσμήσας τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων κατὰ μὲν τὸν κατάλογον τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου ἔτη δέκα τρία καὶ μῆνας δέκα, κατὰ δὲ τοὺς τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου καὶ τοῦ Λεοντικλαδίου ἔτη δέκα τρία καὶ πέντε μῆνας· ὃ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐστὶ πλησιέστερον, ἐὰν πιστεύσωμεν καὶ εἰς τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις φερόμενον Ὑπόμνημα περὶ αὐτοῦ[216].

Πολλῶν θαυμάτων ὑπηρέτην ἀναγράφουσι τά τε Μηναῖα καὶ ὁ Συναξαριστὴς τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Νηστευτήν· ἀλλ' ὁ γράφων ἱστορίαν οὐδαμῶς εἰς ταῦτα δύναται 'να παράσχῃ προσοχήν, κατ' οὐδὲν ἄλλως προβιβάζοντα τὴν ἔξοχον ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός· ἀναφέρεται ὅτι διὰ τῆς εὐχῆς θεράπευσε τὸν ἐκ Γάζης σχολαστικὸν Ἰωάννην, ἐπίχυσιν αἵματος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πάσχοντα[217]. Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Δ' μὴ ἐπαρκῶν 'να παρέχῃ τοῖς πτωχοῖς ἐκ τῶν

216. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ τοὺς χρονογράφους Θεοφάνη, Κεδρηνὸν καὶ Ζωναρᾶν· Καλλίστου ΙΗ'. 34, Εὐφραίμιον, στιχ. 9801—9806 καὶ τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις καὶ τῷ Συναξαριστῇ φερόμενον Ὑπόμνημα (2 σεπτεμβρίου). Ἀνάγνωθι καὶ Κ. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν· τόμ. Δ', σελ. 709.

217. Ἰωάννης οὗτος ὁ Σχολαστικὸς, ὁ ἐκ Γάζης, ἦν αὐτὸς, ὡς ἔοικεν, ὁ γράψας «ἔκθεσιν τοῦ κοσμικοῦ πίνακος», ἐκδοθεῖσαν μετὰ τῆς τοῦ Παύλου Σιλεντιαρίου «ἐκφράσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας» ὑπὸ Graeffe, ἐν Λειψίᾳ, τῷ 1822, οὗ ἀδύνατον ἐνθυμεῖσθαι ὁ πολὺς Schoell 'να ὑφέσῃ τὴν ἐπιγνώμην· βλ. Histoire de la Litterature Graeque profane· τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως, ἐν Παρισίῳ, 1824, τόμ. ΣΤ', σελ. 131.

ἰδίων ἔδαν ἴζετο χρήματα ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ὅστις μετὰ θάνατον τοῦ Ἰωάννου, ζητήσας τὴν περιουσίαν τοῦ μακαρίου Νηστευτοῦ, ὅστις ἐνέχειρον αὐτὴν παρεῖχε δανειζόμενος, οὐδὲν εὗρεν ἕτερον ἢ βᾶσον μᾶλλινον καὶ ἁπλῆν τινα στρωμνήν, ἐφ' ἧς ἀνεπαύετο· ταύτην δὲ λαβὼν εἰς ἀνάμνησιν ὁσίαν ἔσχισε τὸ τοῦ Νηστευτοῦ χρεωστικὸν ὁμόλογον.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Δ' τοῦ Νηστευτοῦ συνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 587 σύνοδος ἐκ πατριαρχῶν τῆς ἑώας λήξεως καὶ πολλῶν ἐπισκόπων, εἴτ' αὐτοπροσώπως παρασταθέντων εἴτε διὰ τοποτηρητῶν, περὶ τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Γρηγορίου. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀξία σημειώσεώς ἐστιν ὡς ἀπονείμασα τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τὸν τίτλον τοῦ «οἰκουμενικοῦ», δι' ἣν αἰτίαν ἐπῆλθε ψυχρότης μεταξὺ τοῦ πάπα Πελαγίου καὶ τοῦ Ἰωάννου Νηστευτοῦ[218].

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, τῷ 586, ἐτύπωσεν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ὅπως ἡ λιτὴ καλουμένη πρεσβεία τελῆται κατὰ παρασκευὴν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, συμπληρουμένη ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων. Συγκρίνων δ' ὅσα λέγουσιν ὁ Καλλιστος καὶ ὁ Θεοφάνης εἰκάζω ὅτι τῷ 589 ὁ Μαυρίκιος ἐτύπωσεν[219] ὅπως ἡ τῆς κα-

---

218. μέτρ τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματος σελ. 45, σημ. 76 καὶ 77. Αὐτὸν ἔχω ὁ ἀναγνώστης ὑπόλοιπα σφόδρα συγγράμματά τινα, εἰς ἃ παραπέμπεται πρὸς πλατυτέραν μελέτην. Εἰρήσθω ὅτι ἐπειδὴ τὸ Α' τεῦχος τοῦ παρόντος βιβλίου, ἤτοι αἱ σελίδες 1—80, ἐξετυπώθη καθ' ὃν χρόνον εἴχομεν ὑπ' ὄψιν καὶ μελέτην τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ σοφωτάτου καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, αἱ εἰς τὴν βίβλον ἐκείνην παραπομπαὶ ἐγίνοντο κατὰ τὴν α' ἔκδοσιν· κατ' αὐτὴν δὲ καὶ γενήσονται ἐξῆς, ἕως τῆς β' ἐκδόσεως μέλλοι συμπλησθείσης.

219. Οὕτως ἠδυνήθην ἵνα ἐρμηνεύσω τὰ παρὰ τῷ Καλλιστῳ φερόμενα· «τυποῖ δὲ καὶ τὴν λιτὴν καλουμένην πρεσβείαν κατὰ παρασκευὴν ἐν Βλαχέρναις τελεῖσθαι καὶ ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις πληροῦσθαι». Ἔστω ἡ αὐτὴ ἆρά γε ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἢ ἄλλη τις πανη-

μήσεως τῆς Θεομήτορος ἑορτὴ τελῆται τῇ 15 αὐγούστου ἐν Βλαχέρναις «καὶ ἐγκώμια λέγειν τῆς Δεσποίνης, ὀνομάσας αὐτὴν πανήγυριν» λέγει ὁ Θεοφάνης[220]. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ, τῷ 593 ὁ Μαυρίκιος συνετέλεσε τὴν ἐπὶ Τιβερίου ἀρξαμένην οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἰδίως τῆς πατριαρχείας τοῦ Νηστευτοῦ ἔτος ὁ ἐπ' ἀδελφῇ (τῇ Γορδίᾳ) γαμβρὸς τοῦ Μαυρικίου Φιλιππικὸς ᾠκοδόμησεν ἐν Χρυσοπόλει τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου.

Τὸ λείψανον τοῦ Ἰωάννου Δ' τοῦ Νηστευτοῦ ἐνεταφιάσθη ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων· μέρος δ' αὐτοῦ θησαυρίζει νῦν ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴ τοῦ Διονυσίου[221].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ μακαρίου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ τῇ 2 σεπτεμβρίου. Ὁ κατ' αὐτὴν ψαλλόμενος κανὼν ἐ-

---

γυρις· καὶ τότε πρὸς τί ὁ ὁρισμὸς τῆς ἡμέρας τῆς παρασκευῆς; Ἀφ' ἑτέρου γνωστόν μοι ὅτι Τιμόθεος ὁ πατριάρχης ὁ Κῶλων «τὰς κατὰ παρασκευὴν λιτὰς ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου ἐν Χαλκοπρατείοις ἐπανόησε γίνεσθαι». Θεοδώρου Ἀναγνώστ. Β', 30. Φαίνεται ὅτι ὁ Μαυρίκιος διέταξεν ἵνα ἡ λιτὴ ἀρχομένη τῇ παρασκευῇ ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν λαμβάνῃ τέλος ἐν τῷ ναῷ τῶν Χαλκοπρατείων. Οἱ πλείονα γινώσκοντες καὶ κρίσιμα ἐμβρίθειαν πλουτοῦντα ἀπορωτέτωσαν.

220. Καὶ τοῦτο γράφω συνδυάζων τὰ παρὰ τῷ Θεοφάνει γραφόμενα καὶ τὰ παρὰ Νικηφόρῳ Καλλίστῳ ΙΖ', 28, ὅπου γράφει ὅτι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος διέταξεν ἵνα ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων τελῆται τῇ 25 δεκεμβρίου. Ἀγνοῶ περὶ τίνος Ἰουστίνου λέγω, τοῦ Α' ἢ τοῦ Β', κατείδωτον εἶμαστον τὴν χρονολογίαν. Ἀνάγκη μικρὸν σημειωμά μου περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Α', ἀπὸ σελίδος 168—170. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ ἁγιοῦ Χρυσοστόμου ἑορτάζετο κατὰ τὴν 25 δεκεμβρίου ἡ ἑορτὴ αὕτη. Ἴσως δ' ὁ Μαυρίκιος ἐξέδωκε τὸ τυπικὸν αὐτῆς. Βλ. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 1221.

221. Κωνσταντίνου Πρωτοσυγγέλου Ἁγίου Ὄρους· ἐκδ. Βιλλοΐσου· σελ. 45.

παγράφεται «Γερμανοῦ», ἔργον ἴσως τοῦ ἐπὶ εἰκονομάχων ἀκμάσαντος.

Τοῦ Νηστευτοῦ σώζεται συλλογή τις κανόνων, ἐν οἷς συντέμνει ὁ μακάριος πατριάρχης τὸν χρόνον τῆς μετανοίας τῶν ἐξομολογουμένων, συγκαταβατικώτερον φερόμενος τῶν πρὸ αὐτοῦ παρομοίους γραψάντων κανόνας. Οἱ κανόνες οὗτοι περιεσώθησαν ἄχρις ἡμῶν κατὰ τὴν σύνοψιν, ἣν ἐφιλοπόνησε Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις[222].

593—606. **57. ΚΥΡΙΑΚΟΣ**

Ὁ μετὰ τὸν Ἰωάννην Νηστευτὴν πρῶτος οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κυριακὸς ἦν πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐπισκοπήσας ἔτη ἑνδεκα, κατὰ τὸν Θεοφάνη καὶ κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους, ἀπεβίωσεν, ὡς γράφει τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, κατὰ τὴν 29 ὀκτωβρίου[223] τοῦ 606, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, καὶ ἐκηδεύθη τοῦ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, κυριακῇ, «καὶ ἀπετέθη τὸ αὐτοῦ λείψανον πρὸς συνήθειαν εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους».

Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, τῷ 499, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κυριακὸς ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Διακονίσσης, καὶ συγχρόνως, ὡς ὁ Θεοφάνης γράφει, Πέτρος ὁ τοῦ Μαυρικίου ἀδελφὸς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀρεοβίνδου, πλησίον τοῦ σήμερον Χάσκοι[224].

222. Κεῖται τὸ Κανονικὸν τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ· Σύνταγμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Δ', ἀπὸ σελίδος 432—443.

223. Χρονικὸν Πασχάλιον ἐν Ὀλυμπιάδι 316.

224. Τὰ περὶ Κυριακοῦ γράφονται κατὰ Θεοφάνη, Κεδρηνὸν καὶ Ζωναρᾶν· περὶ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρεοβίνδου βλέπε Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινούπολιν, τόμ. Β', σελ. 42, ἔνθα τάττει τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ τῷ 388. Ἀλλ' ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Κεδρηνὸς τάττουσιν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Διακονίσσης τὴν οἰκοδομὴν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς πατριαρχείας τοῦ Κυριακοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 602 ὁ Μαυρίκιος πολλὰς ἐποιήσατο δωρεὰς εἰς μοναστήρια καὶ ναούς, ἐξιλασκόμενος τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ· κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος, τῇ 14 ἰανουαρίου Δομετιανὸς ὁ ἐπίσκοπος Μελιτινῆς, συγγενὴς τοῦ Μαυρικίου, ἀπεβίωσε, καὶ μεγαλοπρεπέστατα κηδευθεὶς ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν ᾧ μόνον οἱ πατριάρχαι καὶ βασιλεῖς ἐθάπτοντο.

Τοῦ πατριάρχου Κυριακοῦ τὴν ἱερὰν μνήμην ἄγει ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 27 ὀκτωβρίου.

607—610. **58. ΘΩΜΑΣ Α'.**

Χηρεία μικρὰ ἐπηκολούθησε τῷ θανάτῳ τοῦ πατριάρχου Κυριακοῦ. Σωποῦσιν ὁ Θεοφάνης, ὁ Κεδρηνὸς, ὁ Ζωναρᾶς, ἀλλὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν δρίζει σαφῶς τοῦτο, γράφον· «τούτῳ τῷ ἔτει (607), μηνὶ κατὰ Ῥωμαίους 23 ἰανουαρίου, γέγονε πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει Θωμᾶς ἀπὸ διακόνων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ σακελλάριος τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐπάνω τῶν χειροτονιῶν· εἰς τοὺς συγγραφεῖς τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ καλὸ πλησιέστερα τοῖς χρόνοις τούτοις ἀκμάσαι πρέπει 'να παράσχωμεν πίστιν. Ὁ πατριάρχης Θωμᾶς ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ προεβιβάσθη σακελλάριος ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ· διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη τρία καὶ μῆνας πέντε, κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου, κατὰ δὲ τοὺς τοῦ Λεουγκλαβίου καὶ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου τρία ἔτη καὶ δύο μῆνας. Ἀκολουθῶ τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ, γράφοντι· «τούτῳ τῷ ἔτει (610) μηνὶ κατὰ Ῥωμαίους μαρτίῳ 20, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, τελευτᾷ Θωμᾶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κηδεύεται τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἡμέρᾳ κυριακῇ»[225].

Ὁ πατριάρχης Θωμᾶς Α' ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ πλησίον

223. Χρονικὸν Πασχάλιον ἐν Ὀλυμπιάδι 317.

τῆς Ἁγίας Σοφίας κειμένῳ Πατριαρχικῷ οἴκῳ τὸν μέγαν τρίκλινον, τὸν ἀπ' αὐτοῦ κληθέντα «Θωμαΐτην»[226], καὶ οὗ ὑποκάτω ἔκειτο ἡ βιβλιοθήκη τοῦ πατριαρχείου.

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ τῇ 21 μαρτίου.

610—638. 39. ΣΕΡΓΙΟΣ.

Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θωμᾶ Α' χηρεία τοῦ θρόνου ἦν οὐχὶ μακρά· διότι Σέργιος ὁ διάκονος καὶ διευθυντὴς τοῦ Πτωχοτροφείου, ὅπερ ἔκειτο παρὰ τῷ λιμένι τοῦ Φρίξου, ἐχειροτονήθη πατριάρχης τῇ 8 ἀπριλίου 610, ἡμέρᾳ τοῦ μεγάλου Σαββάτου, κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν. Ἐκράτησε τοὺς οἴακας τῆς Ἐκκλησίας ἔτη: κατὰ μὲν τὸν Θεοφάνην εἴκοσι καὶ ἐννέα· κατὰ δὲ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔτη, μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας εἴκοσι καὶ μίαν· κατὰ δὲ τὸν τοῦ Λεουγκλαβίου καὶ τὸν τοῦ Νικητόρου Καλλίστου ἔτη εἴκοσι ὀκτώ, μῆνας ἑπτά· μέχρις 28 νοεμβρίου 638, ὅτε ἀπεβίωσεν.

Ὁ πατριάρχης οὗτος εἶχεν αἱρετικάς τινας δοξασίας, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐν Χριστῷ δύο θελήσεις, ἃς συνεχώνευεν εἰς μίαν, ἐνῷ ἐδέχετο δύο φύσεις· ἴσως δύναται καὶ ἄν εἴπῃ τις ὅτι τῆς αἱρέσεως ταύτης ἀρχηγός ἐστιν αὐτὸς ὁ Σέργιος· ὑπεστηρίζετο δ' ὅμως ἐν τοῖς δόγμασι τούτοις ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, καὶ συμφρονοῦντα εἶχε τὸν Ῥώμης πάπαν Ὀνόριον, ἐνῷ τῷ 634 Σωφρόνιος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων μετὰ μεγάλης αὐτόσε συγκροτηθείσης συνόδου κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τῶν μονοθελητῶν, ἣν τῷ 638 ὁ Ἡράκλειος ἐκήρυττεν ὡς ὀρθὴν διὰ τῆς «ἐκθέσεως» αὐτοῦ.

226. Μ. Ἰ. Γεδεών Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ σελ. 17 καὶ 24.

Ταῦτά εἰσιν ἀρκετά, παραιτέρω δὲ τις λόγος περιττός[227]. Τὴν «ἔκθεσιν» τοῦ Ἡρακλείου Σέργιος ὁ πατριάρχης ἀπεδέξατο, δυστυχῶς, ἐν συνόδῳ συγχρόνως τῇ δημοσιεύσει αὐτῆς.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Σεργίου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, τῷ 627, ἀφῄρεσι τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἐδέσσης τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν νεστοριανῶν καὶ ἀπέδωκεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους. Ἐν δὲ κατόπιν ἔτος, τῷ 628 ἐπανακτησάμενος ὁ Ἡράκλειος τὸν Τίμιον τοῦ Κυρίου Σταυρὸν, εἰς Περσίαν μετενεχθέντα ὑπὸ τῶν τὰ Ἱεροσόλυμα κυριευσάντων, εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν. Κατὰ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον, τὸν σεπτέμβριον μῆνα τοῦ 624 ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡ τοῦ τιμίου Σπόγγου ὕψωσις, τῇ δὲ 29 ὀκτωβρίου, τῇ νυκτὶ τοῦ σαββάτου πρὸς τὴν κυριακὴν ἐκομίσθη καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων ἀπὸ τῶν ἁγίων τόπων ἡ τιμία Λόγχη· «καὶ εὐθέως, τῇ κυριακῇ, ἐκηρύχθη ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἠνέχθη· καὶ τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ προσεκυνήθη (1 καὶ 2 νοεμβρίου δηλονοῦν) ὑπὸ ἀνδρῶν, πέμπτῃ δὲ καὶ παρασκευῇ ὑπὸ γυναικῶν». Τῷ 626, λυτρωθείσης, διὰ θαύματος τῆς Θεομήτορος, ὡς ἡ παράδοσις σώζει καὶ ὡς ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διδάσκει, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀβάρων, ἐθεσπίσθη ἵνα ψάλληται ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος, τῇ νυκτὶ τῆς παρασκευῆς πρὸς τὸ σάββατον τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν, ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, διὰ παννυχίδος, καθ' ἣν οἱ τὴν ὑπερῳὰ σωτηρίαν τῆς πόλεως πανηγυρίζοντες ἔψαλλον ἱστάμενοι ὄρθιοι· διότι νομίζω ὅτι ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος ἦν εἰσηγμένος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πρὸ πολλοῦ, ψαλλόμενος πολὺ πιθανῶς ἐν ἐκκλη-

227. Ἀνάγνωθι κατ' ἔκτασιν περὶ τῆς ἱστορικῆς κρίσεως τῶν μονοθελητῶν τὴν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Φιλαρέτου Βαφείδου Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίαν, τόμ. Α', ἀπὸ σελίδος 249—253.

σίαις ἄλλαις, οὐχὶ δὲ τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως[228]. Τότε οἱ Ἄβαροι ἐλθόντες ἕως τοῦ ναοῦ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐν Βλαχέρναις, (ἐν τῷ σήμερον Ἐγισύπ) ἔκαυσαν αὐτόν τε καὶ τὸν ἐκεῖ πλησίον κείμενον ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου. Συγχρόνως ἐκτίσθη τὸ τεῖχος τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ἀπεκλείσθη ἔσωθεν ὁ ναὸς τῶν Βλαχερνῶν· «καὶ ἀπεκλείσθη ἔσωθεν ὁ ναὸς τῆς παναγίας Θεοτόκου καὶ ἡ ἁγία Σορὸς (τὸ μέρος ἔνθα ἐφύλαττον τὴν τιμίαν ἐσθῆτα τῆς Θεομήτορος)· πρώην γὰρ ἔξω τοῦ τείχους ἦν».

228. Μακρὰν ὑπομνήσεων ἔγραψα περὶ τούτου ἐν ᾧ ἐξέδωκα τῷ 1879 ἐν Ἀθήναις «Παίγνια Εἰρήνης Σεβαστοφορατείρης», ἐν σελίδι 37. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ βιβλίου μου τούτου στεροῦνται πάνυ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ παρόντος βιβλίου, μεταβαίνω ταύτην ἐνταῦθα:

Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, καθὼς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν προϊόντων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ἀπαιτεῖται ἰδία μελέτη, ἣν οὐδεὶς ἔγραψεν ὡς δεῖ, οὔτε ὁ Ἀλλάτιος, (βλ. de libris Ecclesiasticis Graecorum dissertationes duae· παρατυπωμένον τῷ Ε' τόμῳ τῆς τοῦ Φαβρικίου ἑλλην. Βιβλιοθήκης· ἐκδ. τοῦ 1712), οὔτε ὁ σοφὸς Cave: dissertationes tres: ὧν ἡ Β' de libris et officiis Ecclesiasticis Graecorum· Γενεύη· 1699.). Ἀλλὰ τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον ἄλλοι ἄλλως ἀπέδωκαν, οἱ μὲν τῷ Γεωργίῳ Πισίδῃ, ἐν οἷς χειρόγραφον τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Σεργίῳ, ἀμφοτέρως συγχρόνοις τοῦ Ἡρακλείου, ὑπάρχει ἡ μεγίστη ἀμφιβολία ἀν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὢν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀκαθίστου· ὁ Φαβρίκιος (ἑλλην. Βιβλιοθ. τόμ. Ζ' σελ. 691—693) οὐδὲν, νομίζω, ἀναφέρει περὶ τούτου ἰδιογράφων τῆς Γεωργίου Πισίδου ἢ Λέοντος Ἀλλατίου ἐν τῇ πολυμαθείᾳ μεστῇ ἑκατοντάδι αὐτοῦ de Georgiis et eorum scriptis (βλ. Φαβρικίου Ἑλληνικὴν Βιβλιοθ. τόμ. Γ' τῆς ἐκδ. τοῦ 1737. σελ. ἴδιος 602—609) ἀριθμοῦσι μὲν πλείστα ἔργα τοῦ Πισίδου, ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἀκαθίστου οὐδὲν λέγουσιν, αὐτὸς δὲ ὁ Cave (ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 18) παραπαίζων μεταξὺ ἄλλων, ὅπερ καὶ τὴν ἰδίαν εἶλκυσε πρὸ παντὸς προσοχήν: Unde populus totam noctem absque ulla intermissione Hymnum pro gratiarum actione Deiparae decantavit, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Τριφύλλιου, «δηλ. ἐφθοστάλην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν ὕμνον τῇ τοῦ Λόγου Μητρὶ ἐμελῴδουν· ὅτι ὁ Πισίδης τὴν ἀδύνατον 'να χρέξῃ τὸν ὕμνον, κατ' ἐκείνην τὴν ἱερὰν νύκτα, οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων, καθότι ὁ ἐκ Πισιδίας διάκονος οὗτος ὁ καὶ χαρτο-

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Σεργίου, τῷ 625, ἤρξατο ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἵνα ψάλληται «μετὰ τὸ «Κατευθυνθήτω» ἐν τῷ καιρῷ τοῦ εἰσάγεσθαι τὰ προηγιασμένα δῶρα εἰς τὸ θυ-

φύλαξ τῆς Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησίας γνωστὸν ὅτι ἠκολούθει τῷ Ἡρακλείῳ εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, ἀλλ' ὁ Σέργιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔγραφεν αὐτὸν· ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ τοσοῦτον στερρῶς ἀντεχομένη τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐν χρόνοις καθεστώτων, πῶς ἦν δυνατὸν ἵνα διατάξῃ τὴν καθημερὸν ψαλλομένην ὕμνου μήπω καθιερωμένου; Ὁ ἀναγνώστης γινώσκει ὅτι ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος, πρὸ πολλοῦ, εἶχεν εἰπεῖ «ἵνα οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ», διὰ τοῦ ΝΘ' κανόνος διατάξασα τοῦτο. ἡ δ' ἐν Βραχάρᾳ τῷ 411 συναθροίσασα τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπισκόπων ἀπεφήνατο· «Ut, extra psalmos vel canonicarum scripturarum Novi et Veteris Testamenti, nihil poëtici compositum in Ecclesia psallatur, sicut et antiquis canonibus statutum est.» Διὰ τοῦτο ὁρῶ ὅτι ὁ ὕμνος ἦν πρὸ πολλοῦ πεπιτιμένος, ἐψάλη δὲ μόνον ὑπὸ πανηδὸς τοῦ λαοῦ ΟΡΘΟΣΤΑΔΗΝ, καθ' ἣν ἑσπέραν ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου ἐλυτρώθη τῆς ἀπὸ τῶν Ἀβάρων παγιδεύσεως. Ἴσως δὲ ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνος (βλ. τὸ σοφὸν ἔργον αὐτοῦ περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Πετρουπόλει, 1830, σελίδα 667) ἔγραψεν ὅτι «ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἀπολλινάριος, κατὰ τὴν πλουσίαν γνώμην, ἐποίησε καὶ τοὺς Οἴκους τῆς Θεοτόκου» (350 μ.Χ.). Στίχοι τινὲς τοῦ περιφήμου Ὕμνου, καίπερ τὴν θείαν νυσταγμοὺς ἀναπαύοντες, ἴσως χρησιμεύσουσί ποτε εἰς ἀπόδειξιν τῆς βάσεως ὅτι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ πρῶτον τοῦτο τῆς ἱερᾶς ποιήσεως ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (μελέτ. τοὺς στίχ. 3 τοῦ Θ' οἴκου· χαῖρε τῆς ἀπάτης τὴν καμίνον σβέσασα κλπ. 3 τοῦ ΙΒ' οἴκου· χαῖρε τύραννον ἀπάνθρωπον ἐκβαλοῦσα τῆς ἀρχῆς· 3 καὶ 4 τοῦ ΙΑ' οἴκου· χαῖρε τῆς ἀπάτης τὴν πλάνην πατήσασα· χαῖρε τῶν εἰδώλων τὸν δόλον ἐλέγξασα) καὶ εἰσαχθὴν ἐν πᾶσαις ἐκκλησίαις τῆς Ἀσίας ἢ τῆς Εὐρώπης καθιερώθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ Ἡρακλείου· καθ' ἣν δ' ἑσπέραν ἐψάλη ἐν Κωνσταντινουπόλει, τότε, μόνον τὸ ἐπίθετον ἀπάθιστος ἔλαβε καὶ οὐχὶ τὴν γένεσιν. Ὅτι δ' ὁ ποιητὴς τοῦ Ὕμνου ἦν εἷς ἐμῶν τῆς ἀρχαίας μητρικῆς, μαρτυρεῖ τὸν Εὐριπίδην, ἔσωζεν ἐμβριθέστατα ὁ Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος, ὅστις εὗρεν ἀρχαίους στίχους ἑκατόνους πρὸς τοὺς τοῦ Ἀκαθίστου τούτους· Πάμπαντα τῶν δ' ἀπ' εἴκων (=Ἄγγελος πρωτοστάτης). Ἡ πνοιαῖος ζεφύρου (=πνεόντων ἐπέρᾳ). Θοὰς ἑκάτους ἐπ' οἶδμα λίμνας (=εἰσπλεῖν

σιαστήριον ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακίου, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἱερέα «κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ σου», τὸ «Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν. Ἰδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· ἰδοὺ θυσία μυστικὴ τετελειωμένη δορυφορεῖται· πίστει καὶ ἀγάπῃ προσέλθωμεν, ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γενώμεθα. Ἀλληλούια». Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἐν ταῖς νηστείαις τῶν Προηγιασμένων ψάλλεται, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις ἡμέραις, ὁσάκις ἂν προηγιασμένα γίνηται». Φαίνεται δ' ὅτι συγχρόνως ἢ ὀλίγῳ πρότερον, ἀπὸ τοῦ μαΐου μηνὸς τοῦ 624 ἢ 625, εἰσήχθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἵνα ψάλληται, μετὰ τὴν μεταλῆψιν τῶν ἁγίων Μυστηρίων, τὸ «πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως, Κύριε» κτλ[229].

638—641. **ΠΥΡΡΟΣ τὸ α'.**

Εἴπερ ἐμεσολάβησε μετὰ τὸν τοῦ Σεργίου θάνατον ὀλίγος ἢ πολὺς χρόνος ἄγνωστον· εἰκάζω ὅτι περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκεμβρίου ἂν μὴ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς τούτου τοῦ 638, κατ' αἴτησιν τοῦ Ἡρακλείου, ἐξελέγη Πύρρος ὁ πρεσβύτερος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· ἐκράτησε τοὺς οἴακας τῆς Ἐκκλησίας, καθὰ γράφουσιν οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι,

τῇ Θεοτόκῳ τὸ χαῖρε)· Δεῦρο καλεῖν νόμος ἐς χορὸν (=καὶ σὺν τῇ ἀσωμάτῳ φωνῇ)· Ἀσπίσι καὶ λόγχαις Ἀχαιῶν—ἄναντας (=σωματούμενόν σε θεωρῶν, Κύριε)· Ἑλλάδος ἐναέτησιν (=ἔβοατο καὶ ἵστατο)· Ἀλίου πρεσβάλλειν ὄρμα (=κραυγάζων πρὸς αὐτὴν ταῦτα)· παρέβλ. τοὺς λοιποὺς οἴκους.

229. Ὀθνεῖον ἐν τοῖς περὶ Σεργίου τοῦ πατριάρχου γραφομένοις ἔχω τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον, καὶ κατ' αὐτὸ ὁρίζω τὰς χρονολογίας. Τὸν θάνατον δὲ τοῦ Σεργίου τίθησιν ὁ πατριάρχης Νικηφόρος ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ αὐτοῦ «κατὰ τὴν δωδεκάτην ἰνδικτιῶνα», ἀπὸ σεπτεμβρίου τοῦ 638=639 παρατεινομένην. Προστεθείσθω ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἔλαβε σύζυγον αὐτοῦ τῷ 614 τὴν ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὰν Μαρτίναν. «Σέργιος ὁ τῶν Βυζαντίων ἱεράρχης γράμμασιν αὐτὸν λιπαρῶς ἐγκύψας ἐνυβρίσει τὴν πρὸς τὸ γύναιον τοῦτο κοινωνίαν ἀνήνασθαι». Ταῦτα ὁ Νικηφόρος.

δύο ἔτη, ἐννέα μῆνας καὶ ἐννέα ἡμέρας, ἕνεκα δὲ στάσεως τοῦ λαοῦ, ἠναγκάσθη ἵνα παραιτήσηται τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Πρέπει ἵνα τάξωμεν ἄρα τὴν παραίτησιν αὐτοῦ περὶ τὰ μέσα σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 641[230].

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν μοναχός, ὡς εἰκάζω, καὶ ἡγούμενος, ὡς ἐν τοῖς καταλόγοις φέρεται, τῆς ὑπὸ Φιλιππικοῦ ἱδρυθείσης ἐν Χρυσοπόλει (ὡς εἴδομεν ἄνω· σελ. 235) μονῆς τῆς Θεοτόκου, εἶτα δέ, ἢ ἴσως πρὸ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ταύτης πρεσβύτερος τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τετιμημένος ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ διὰ τοῦ ὀρφικίου τοῦ «ἄρχοντος τῶν μοναστηρίων». Δυστυχῶς εἶχεν αἱρετικὰ φρονήματα, ὁμόφρων ὢν τοῦ τε Ἡρακλείου καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ μονοθελήτου πατριάρχου Σεργίου. Ἀλλ' ἦν καὶ τὴν ψυχὴν μοχθηρός, κατὰ τὸν Μανασσῆν

λοιμὸς ἀνὴρ καὶ δυσσεβὴς καὶ φαρμακὸς καὶ γόης[231],

συνεργήσας, ὡς ἐλέγετο, εἰς τὴν δηλητηρίασιν τοῦ Κωνσταντίνου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου μετὰ τῆς μητρυιᾶς ἐκείνου Μαρτίνης· τούτου γνωσθέντος τῷ λαῷ, στάσις ἐξερράγη, καθ' ἣν ὁ Πύρρος ἠναγκάσθη ἵν' ἀποσυρθῇ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλά, δυστυχῶς, ἐξελέγη πάλιν αἱρετικὸς ἄνθρωπος, ὁ

641—652. **61. ΠΑΥΛΟΣ Β'.**

διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ μὲν τὸν Θεοφάνη καὶ τὸν παρὰ Λεουγκλαβίῳ πατριαρχικὸν κατάλογον ἔτη δώδεκα· κατὰ δὲ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τὸν τοῦ Καλλί-

230. Ἡ ἀρίθμησις γίνεται κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους· ἄλλως δὲ καὶ Νικηφόρος ὁ πατριάρχης γράφει ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου τοῦ Πύρρου ἐγένετο κατὰ ἀκτώβριον τοῦ 641.

231. Κωνσταντίνου Μανασσῆ, Χρονικόν· στίχ. 3798—3906.

στου Ξανθοπούλου, ἔτη δύο καὶ ἡμέρας εἴκοσιν ἕξ. Ὁ πατριάρχης Νικηφόρος ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ αὐτοῦ ἀναφέρει ῥητῶς ὅτι κατὰ τὸν ὀκτώβριον μῆνα τῆς δεκάτης πέμπτης ἰνδικτιῶνος (641) ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Παῦλος, οἰκονόμος ὢν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Νομίζω ὅτι πρέπει ἵνα ταχθῶμεν μετὰ τῆς ἀριθμήσεως τῶν καταλόγων Λεουγκλαβίου καὶ Καλλίστου.

Ὁ πατριάρχης Παῦλος Β' ἀνέβη τὸν θρόνον κατόπι ταραχῶν ἀξιοδακρύτων· διηγεῖται Νικηφόρος ὁ πατριάρχης, οὗ καὶ πρὸ μικροῦ μνεία ἐγένετο, ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Πύῤῥου στάσις ἦν φοβερά· τὸ ἀχυρῶδες καὶ τὸ μᾶλλον ἀγροῖκον τοῦ ὄχλου ὡπλισμένοι εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, συμπαρασύροντες μεθ' ἑαυτῶν στίφη πολλὰ ἀχαλίνωτα ἑβραίων καὶ αἱρετικῶν, προὐχώρησαν μέχρι τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, κατέσχισαν τὴν ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας Τραπέζης, καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ ἅγιον Βῆμα, λαβόντες δὲ τὰς κλεῖδας τῶν τοῦ ναοῦ θυρῶν ἀνήρτησαν ἐπὶ ξύλου, καὶ οὕτω περιῆλθον οἱ δεῖλαιοι τὴν πόλιν πομπεύοντες ἀθεοφόβως τὰ ἱερά, ἅτινα πρὸ αὐτῶν ἦν ἐκπομπεύσας ὁ Πύῤῥος· οὐδεμία λοιπὸν ἔμενεν εἰς αὐτὸν σωτηρία· τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ, κατῆλθεν εἰς τὸν μέγαν ναὸν, εἰσεχώρησεν εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἡσπάσθη τὰ ἱερὰ, καὶ τὸ ὠμοφόριον ἐκβαλὼν ἀρῆκεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης, εἰπὼν ὅτι, μακρὰν τοῦ ἀποστῆναι τῆς ἱερωσύνης, ἀποτάσσεται λαῷ ἀπειθεῖ. Οὕτως ἔπραξε τὸ μόνον φρόνιμον ἔργον τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, παραιτησάμενος τὴν ἀρχήν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐπί τινα καιρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει κρυβεὶς παρά τινι θεοσεβεστάτῃ γυναικὶ, ἀπῆλθεν ὕστερον εἰς Χαλκηδόνα. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ἀγνοῶ μὲν τίνι τρόπῳ τὰς τοῦ Πύῤῥου ἐπηνώρθωσεν ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἦν αἱρετικὸς, ὡς ἐκεῖνος.

Μετὰ δωδεκαετῆ πατριαρχείαν Παῦλος Β' ὁ μονοθελήτης ἀποθνήσκει, διαδέχεται δ' αὐτὸν ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐπισκοπήσας καὶ γνωστὸς ἡμῖν αἱρετικὸς

651—652. 60. ΠΥΡΡΟΣ τὸ δ'.

ἀλλ' ἡ δευτέρα αὕτη πατριαρχεία τοῦ κακοδόξου Πύῤῥου παρετάθη μόνον εἰς μῆνας τέσσαρας καὶ ἡμέρας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ὡς ὁ Θεοφάνης ἀριθμεῖ, συμῳδῶς καὶ τοῖς γνωστοῖς ἡμῖν καταλόγοις. Ἀπεβίωσεν ὁ μονοθελήτης Πύῤῥος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς. Δυστυχῶς, πάλιν αἱρετικὸς μονοθελήτης διεδέξατο αὐτὸν, οὕτω δ' ἡ Ἐκκλησία ἦν τεταραγμένη· σύνοδοι τῶν ἐν Ῥώμῃ ὀρθοδόξων ἀπεκήρυττον τὴν ἑτεροδιδασκαλίαν, ἡ δὲ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσεδόκα θεόθεν τὴν ἡσυχίαν αὐτῆς· καὶ ἡ ἡσυχία αὕτη μακρὰν ἦν ἔτι, διότι τὸν βραχύβιον Πύῤῥον διεδέξατο, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 652,

652—664. 62. ΠΕΤΡΟΣ.

Οὗτος ἦν, κατὰ μὲν τὸν κατάλογον τοῦ Λεουγκλαβίου καὶ τὸν τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, διάκονος, πρεσβύτερος δὲ κατὰ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου κατάλογον. Οἱ κατάλογοι οὗτοι ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Πέτρον καὶ τὰ ὀρφίκια οἰκονόμου, βεφερενδαρίου, καγγελαρίου καὶ περιοδευτοῦ Θράκης, ὡς καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Νεαπόλει Πτωχοτροφείου καὶ Γηροκομείου. Συμῳδεῖ τούτοις ἐν τούτῳ καὶ Ἐφραίμιος[232]. Πάντες δ' οὗτοι ἀριθμοῦσι τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας τοῦ Πέτρου διαφόρως· ὁ μὲν τοῦ πατριάρχου Νικηφό-

232. Ἐφραιμίου Χρονικὸν στίχ. 9833—838. Ἴδε περὶ τοῦ πατριάρχου τούτου τοὺς ἐπιτόμους καταλόγους καὶ Θεοφάνη, διότι τούτους ἔχομεν μόνον ὁδηγοὺς ἐν τῇ περὶ τούτου λόγῳ. Περὶ δὲ τοῦ **περιοδευτοῦ** καλὸν νὰ γνώσκωμεν ὅτι ἐσήμαινε τὸν περιερχόμενον καὶ κατηχοῦντα τοὺς εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν προσερχομένους· νικᾶται δ' ὑπόπου εἶδους μετέρχεται κατήχησιν ὁ Πέτρος· καὶ φαίνεται ὅτι βραβεῖον τῆς κακοδόξου κατηχήσεως ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος τὸν πατριαρχικὸν θρόνον! βλ. **Banduri annotationes**.

ρου ἔτη δύο καὶ μῆνας ἑπτά· ὁ δὲ παρὰ Λεουγκλαβίῳ ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας τέσσαρας· ὅσα καὶ ὁ τοῦ Καλλίστου. Ἐπίσης ἀριθμεῖ κατὰ τὸν Κάλλιστον καὶ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης.

Ἡ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων καταφορὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος ἐγένετο μετὰ μανίας, οὕτως εἰπεῖν, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν γεγονότων κατὰ τὸν Ὁμολογητὴν Μάξιμον, οὗτινος ὁ Κώνστας, τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς τοῦ Πέτρου πατριαρχείας, ἤτοι τῷ 656, ἔκοψε τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὴν γλῶσσαν[233].

Ὅτι ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἦν θλιβερωτάτη τότε, δείκνυσι καὶ ἡ τῷ θανάτῳ τοῦ Πέτρου ἐπακολουθήσασα χηρεία· διότι ὁ διάδοχος αὐτοῦ

665—668. **63. ΘΩΜΑΣ Β'.**

ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἓξ μῆνας καὶ δέκα ἓξ ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου, ἐκράτησε δὲ τοὺς εἴκοσι τῆς Ἐκκλησίας ἔτη τρία, κατὰ Θεοφάνην, ἔτη δύο καὶ μῆνας ἑπτά, κατὰ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καταλογον, ᾧ συμφωνεῖ καὶ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος· ὁ παρὰ Λεουγκλαβίῳ κατάλογος ἀριθμεῖ ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἑπτά. Ἐχειροτονήθη τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ τοῦ ἔτους 665, ἀπεβίωσε δὲ τῷ 668. Ἦν διάκονος καὶ αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας, ἧς εἰς διάκρισιν ἐκλήθη, καὶ ἐτιμᾶτο διὰ τοῦ ὀρφικίου τοῦ χαρτοφύλακος· ὁ δὲ Νικηφόρος Κάλλιστος ἐν τῷ πατριαρχικῷ αὐτοῦ καταλόγῳ γράφει ὅτι Θωμᾶς Β' ὁ ἀπὸ διακόνων ἦν καὶ νοτάριος, καὶ βεστιαρδάριος, καὶ καγ-

233. βλέπε περὶ Μαξίμου τὸν Casimirum Oudinum· Commentarii de Scriptoribus Ecclesiae antiquae· τόμ. Α', στήλη 1635—1652, ἔνθα βραχεῖς γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν δύο μαθητῶν αὐτοῦ Ἀναστασίων.

κελλάριος τοῦ πατριαρχείου, καὶ διευθυντὴς τοῦ Γηροκομείου τῆς Σκάλας, ἄγνωστον τίνος, καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Νεαπόλει..... Πτωχοτροφείου βεβαίως, ἴσως ἀλληλοδιαδόχως κοσμήσας τὰς ἀρχὰς ταύτας.

Πλείω περὶ τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ Β' ἀγνοοῦμεν· ἀρκετὸν ὅμως ἐστὶν εἰς ἡμᾶς ὅτι ἦν εὐσεβὴς, οἷος καὶ ὁ τοῦτον ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ διαδεξάμενος

668—674. **64. ΙΩΑΝΝΗΣ Ε'.**

διεκύβερνησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη πέντε καὶ μῆνας ἐννέα, κατὰ τὸν παρὰ Λεουγκλαβίῳ κατάλογον καὶ τὸν τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου· διότι ὁ τοῦ Καλλίστου Νικηφόρου ἀριθμεῖ ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνάς τινας· ὁ Θεοφάνης γράφει τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἰωάννου ἓξ.

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ἦν ὀρθόδοξος, ὡς ὁ πρὸ αὐτοῦ Θωμᾶς Β'. Ἐγρημάτισε πρωτεκδικος καὶ χαρτοφύλαξ τοῦ Πατριαρχείου καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας· ἦν δὲ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ χρονογράφος Ἐφραίμιος γράφει περίεργόν τι περὶ τοῦ Ἰωάννου τούτου, ὅπερ ἀφορᾷ ὄχι τόσον εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν λόγῳ πατριάρχου, ὅσον εἰς τὰς σχέσεις τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Ῥώσσους· γράφει[234] ὅτι ὁ Ἰωάννης Ε' πρότερον ἦν «γηροκόμος τε Ῥωσῶν Δεξιοκράτους». Δυνάμεθα ἀρά γε 'να πιστεύσωμεν ὅτι οἱ Ῥῶσσοι εἶχον ἰδίαν ἀποβάθραν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καιμένην ἐν τόπῳ λεγομένῳ «τὰ Δεξιοκράτους»; Ὁ κατάλογος τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου γράφει ἀσαφῶς πως: «γηροκόμος τῆς Σκάλας.....» καὶ καταλείπει ἀνωνόμαστον τὴν Σκάλαν. Ξέναι τινὲς φυλαὶ εἶχον ἐν τῇ βυζαντινῇ πρωτευούσῃ σκάλας, ἤτοι ἀποβάθρας, ὡς εἶχον οἱ ἐκ τῆς Πίζης παροικοῦντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς

234. Ἐφραίμιος ἐν στίχῳ 9846.

εἶχον οἱ Γενουήνσιοι, ὡς εἶχον οἱ Ἀμαλφηνοί· ἀλλὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος[235]. Οἱ δὲ ἀπὸ Ῥωσσίας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρχόμενοι εἶχον εἰς τὰ Δεξιοκράτους τὴν ἀποβάθραν αὐτῶν, ὅπου καὶ Γηροκομεῖον ἰδιαίτερον. Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἤκμαζεν ὁ Ἐφραίμιος ἐκαλεῖτο τὸ τοῦ Δεξιοκράτους Γηροκομεῖον· Γηροκομεῖον Ῥωσσῶν; Τὴν ἀπάντησιν ἴσως ἀναγγείλει εἰς ἡμᾶς ὁ πάντα τἄδηλα φύων μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος[236].

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ἦν εὐτυχὴς ὅτι συγχρόνως αὐτῷ ἦρχε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος, ὀρθόδοξος ὤν· καὶ λοιπὸν ἔβλεπε πάλιν ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία γαλήνην, ἥτις ἐπεκράτησεν ἐπ' ὀλίγον ἔτι.

Τοῦ πατριάρχου τούτου Ἰωάννου Ε' γεραίρει τὴν μνήμην ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τῇ 18 αὐγούστου.

674—676. **65. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α',**

ὁ τοῦ Ἰωάννου διάδοχος ἦν καὶ αὐτὸς ὀρθόδοξος

καὶ σκευοφύλαξ τῆς Θεοῦ τ' ἐκκλησίας,
περιδεὴς θρᾴκης, Μακεδονίας·
σπουδαῖος ἀνὴρ, εὐσεβορρόνων κλέος[237],

Διάκονον καὶ σκευοφύλακα λέγουσιν αὐτὸν ὄντα πάντες

235. Α. Γ. Παπαδήμ: τὸ ἐμπόριον τῶν Γενουησίων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ κατὰ τὸν μεσαίωνα· ἐν Βυζαντ. Μελέτας σελ. 151 καὶ 155.

236. Ὁ τῷ 1200 ἐπισκεφάμενος τὴν Κωνσταντινούπολιν βάσσος μοναχὸς Ἀντώνιος, ὁ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Νόβγορόδου, ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ, ἣν ἐπιγράφει «βίβλον τοῦ προσκυνητοῦ», ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μία τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως ταύτης ἐκαλεῖτο βωσσική. Ἴδε περὶ λήξεν τῆς περιηγήσεως ταύτης, γενομένην ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἰατροῦ Α. Γ. Παπαδήμ ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ ἡμερολογίῳ «Πυξίδι Στιγῇ» τοῦ ἔτους 1884, σελ. 259.

237. Ἐφραιμίου Χρονικὸν στιχ. 9848—9852.

οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι, ὁ δὲ παρὰ Λεουγκλαβίῳ καὶ οἰκονόμων. Ὁ κατάλογος οὗτος ἀριθμεῖ δύο ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας πατριαρχείας τοῦ Κωνσταντίνου· ὁ τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου ἓν ἔτος, ἕνδεκα μῆνας καὶ ἑπτὰ ἡμέρας· ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου κατάλογος ἐσφαλμένως ἔγραψεν ἰσαρίθμους ἡμέρας καὶ μῆνας, ἔτη δ' ὀκτώ. Πρόδηλον λάθος τῶν γραφέων, ἀντὶ α' γραψάντων η'.

Οὐδὲν πλέον γινώσκομεν περί τε τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ τεσσάρων, ὡς καὶ τῶν μετ' αὐτὸν δύο ἢ τριῶν πατριαρχῶν, ἀρκούμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅσα λέγουσιν οἱ ἐπίτομοι πατριαρχικοὶ κατάλογοι.

Τούτου, νομίζω, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου γεραίρει τὴν μνήμην ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῇ 29 ἰουλίου.

676—678. **66. ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α' τὸ α'.**

Διάδοχος τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου Κωνσταντίνου, ὀρθόδοξος καὶ αὐτὸς ὤν, ἦν ὁ πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας Θεόδωρος, ἔχων καὶ τὸ ὀφφίκιον τοῦ ἄρχοντος τῶν μοναστηρίων· τοῦτον τὴν πατριαρχείαν οἱ καταλογα Νικηφόρου Καλλίστου καὶ ὁ παρὰ Λεουγκλαβίῳ παρατείνουσιν εἰς ἔτη δύο, καθὼς καὶ ὁ Θεοφάνης· ὁ δὲ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου προστίθησι καὶ μῆνας τρεῖς εἰς τὰ δύο ἔτη.

Ὁ πατριάρχης Θεόδωρος Α', καίτοι

πρόεστατο κάλλιστα τῆς Ἐκκλησίας,
ἄφθονα πρυμαχῶν εὐσεβῶν τε δογμάτων[238],

ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Πωγωνάτου· ἐξελέγη δ' ἀντ' αὐτοῦ, ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Νέας Ῥώμης, ὁ

238. Ἡ αὐτὸς στιχ. 9858—859.

678—683. 67. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'.

Ἦν οὗτος ἀνὴρ εὐλαβὴς, σύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας,

νομεὺς ἀγαθὸς τοῦ Θεοῦ νόμων φύλαξ[239],

διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ μὲν τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου ἔτη δύο καὶ μῆνας τρεῖς· κατὰ τὸν τοῦ Καλλίστου ἔτη ἓξ καὶ μῆνας τρεῖς· κατὰ τὸν παρὰ Λεουγκλαβίῳ, ἔνθα σύγχυσίς τις φαίνεται παρεισῤῥήσασα, ἔτη τρία καὶ μῆνας τρεῖς· κατὰ δὲ τὸν Θεοφάνην ἓξ ἔτη. Καὶ ἑτέρωθεν ὅμως γνωστόν ἐστιν ὅτι «πατριαρχοῦντος ἐν τῇ ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου, ἔτους ἄγοντος τῆς πατριαρχείας τρίτον, καὶ μετὰ τὴν σύνοδον πατριαρχήσαντος ἄλλα ἔτη τρία»[240]..... συνάγεται ὅτι ἡ πατριαρχεία αὐτοῦ παρετάθη μέχρι τοῦ 683, ὅτε ἐξεβλήθη, καθὼς γράφει ὁ κατάλογος τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γεωργίου Α' συνεκροτήθη τῷ 681 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἁγία ΣΤ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα θεοφόρων πατέρων, κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς, ἢ κατὰ Θεοφάνη διακοσίων ὀγδοήκοντα ἐννέα. Ἡ σύνοδος αὕτη, ἀναθεματίσασα τοὺς μονοθελήτας αἱρετικοὺς Ὀνώριον Ῥώμης, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον καὶ Πέτρον τοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μακάριον Ἀντιοχείας καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν, ἐδογμάτισε δύο θελήματα φυσικὰ καὶ δύο ἐνεργείας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ τὴν σάρκωσιν, κηρύξασα τὸν Κύριον ἡμῶν οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ' ὅτι οὐδεμία φύσις τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ἀθέλητος ἦν ἢ ἀνενέργητος· ἵνα μὴ τῶν ἰδιωμάτων τούτων ἑκατέρας τῆς

239. ὁ αὐτός· στιχ. 9864.

240. Θεοφάνης ἐν χρονογραφίᾳ· Bandurii annotationes εἰς τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τῷ Καλλίστου.

φύσεως ἀναιρουμένων, τῆς ἐνεργείας, λέγω, καὶ τῆς θελήσεως, καὶ αἱ φύσεις, ὧν εἰσιν ἰδιώματα, συναναιρεῖσθαι δοκῶσιν»[241].

Τοῦ πατριάρχου Γεωργίου Α', οὗ τὴν μνήμην ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τῇ 18 αὐγούστου, ἐκβληθέντος ἀπὸ τῆς πατριαρχείας ἢ ἀποθανόντος, ἔλαβε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ

683—686. 66. ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α' ὁ Β',

κοσμήσας τὸν θρόνον ἔτος ἓν καὶ μῆνας δέκα, κατὰ τὸν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου κατάλογον, ᾧ καὶ οἱ λοιποὶ συμφωνοῦσιν. Ἀλλ' ὁ Θεοφάνης ἀριθμεῖ οὕτω, καὶ τὴν ἀρίθμησιν αὐτοῦ καλὸν νὰ δεχθῶμεν· «Γεωργίου μετὰ τὴν σύνοδον πατριαρχήσαντος ἄλλα ἔτη τρία (—683), μετὰ δὲ τοῦτον Θεοδώρου ἔτη τρία (—686), καὶ Παύλου ἔτη ἑπτὰ (—693), καὶ Καλλινίκου ἔτη δώδεκα (—705), καὶ Κύρου ἔτη δύο (—707), ... καὶ ἐξωσθέντος Κύρου τῷ ἕκτῳ ἔτει τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ (ὅηλ. τῷ 711) γενέσθαι Ἰωάννην πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως· μετὰ δὲ ἔτη τρία τελευτήσαντος Ἰωάννου (ὅηλονότι τῷ 714) μετατεθῆναι Γερμανόν· καὶ πατριαρχῆσαι ἔτη δέκα πέντε, καὶ τῷ δεκάτῳ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Λέοντος (730) ἐξωσθέντος, γενέσθαι Ἀναστάσιον, καὶ πατριαρχῆσαι ἔτη εἴκοσι τέσσαρα· καὶ μετ' αὐτὸν (754) Κωνσταντῖνον ἔτη δώδεκα· καὶ Νικήταν (766) τεσσαρακαίδεκα· καὶ Παῦλον πέντε (—771)· καὶ Ταράσιον εἴκοσι ἓν (—796)· καὶ Νικηφόρον ὀκτὼ (—804)· καὶ Θεόδοτον ἕξ (—810)· καὶ Ἀντώνιον δέκα ἕξ (—826)· καὶ Ἰωάννην τὸν λεκανομάντην ἔτη ἕξ καὶ μῆνα ἕνα» (—832). Τὴν ἀρίθμησιν δὲ ταύτην κατὰ τὸ πλεῖστον δεχόμενος, προχωρῶ.

241. Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος σημείωμα περὶ τῆς ΣΤ' συνόδου. Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 293—294.

686—693. **68. ΠΑΥΛΟΣ Γ'.**

Τὴν πατριαρχείαν τοῦ Παύλου Γ' πάντες οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι παρατείνουσιν εἰς ἓξ ἔτη καὶ μῆνας ὀκτώ. Ἦν δ' ὁ Παῦλος ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων γραμματέων τοῦ αὐτοκράτορος, ἀθρόον ὡς φαίνεται λοιπὸν ἐκλεγεὶς ἀπὸ λαϊκῶν.

Ὁ πατριάρχης Παῦλος Γ' προήρευσε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 692 συγκροτηθείσης ἐκ διακοσίων εἴκοσιν ἑπτὰ πατέρων ἁγίας οἰκουμενικῆς Συνόδου[242], συνελθούσης μὲν ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Β' τοῦ Ῥινοτμήτου, καλουμένης δὲ Πενθέκτης, ὡς ἀναπληρωσάσης τὸ τῶν δύο προηγηθεισῶν συνόδων ὑστέρημα· ἐπειδὴ ἐκεῖναι, ἡ Ε' δηλαδὴ καὶ ἡ ΣΤ' οὐδένα κανόνα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας ἐξέδωκαν, αὕτη ἐξέδωκε κανόνας τοιούτους ἑκατὸν δύο, ἐπεκύρωσε τὰς πρὸ αὐτῆς ἓξ οἰκουμενικὰς καὶ τοὺς κανόνας, οὓς ἐξέδωκαν αἱ τοπικαὶ σύνοδοι τῆς Ἀγκύρας, Νεοκαισαρείας, Γαγγρῶν, Ἀντιοχείας, Λαοδικείας, Σαρδικῆς καὶ Καρθαγένης καὶ τὰς γραφείσας ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων Θεοφίλου, Διονυσίου, Πέτρου, Ἀθανασίου, Τιμοθέου καὶ Κυρίλλου πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Βασιλείου Καισαρείας, Γρηγορίου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, Κυπριανοῦ κανονικὰς διατάξεις καὶ τὴν συνοδικὴν ἐπιστολὴν Γενναδίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως[243].

---

242. Οἰκουμενικὴν ἑαυτὴν ἡ σύνοδος αὕτη ἐπικαλεῖ ἐν τῇ προσφωνήσει πρὸς Ἰουστινιανὸν Β' τὸν Ῥινότμητον· Σύνταγμα Κανόνων Β', σελ. 293.

243. Ἀνάγνωθι τοὺς μὲν τῶν τοπικῶν τούτων συνόδων κανόνας ἐν τόμῳ Γ' Συντάγματος Κανόνων, τὰς δὲ κανονικὰς τῶν ἐν λόγῳ πατέρων διατάξεις ἐν τῷ Δ' τόμῳ, καὶ τοὺς τῆς Πενθέκτης ἐν τῷ Β', ἀπὸ σελίδος 301—334.

Τούτου τοῦ μακαρίου πατριάρχου Παύλου, ὡς εἰκάζω, ἄγει τὴν μνήμην ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 30 αὐγούστου.

693—703. **69. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Α'.**

Μετὰ τὸν τοῦ Παύλου Γ' θάνατον, ἐξελέγη πατριάρχης οἰκουμενικὸς ὁ σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν καὶ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος,

ἀνὴρ λόγῳ βίῳ τε καλῶς ἐμπρέπων[244].

Περὶ τῶν ἐτῶν τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ συμφωνοῦσι τῷ Θεοφάνει πάντες οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι. Πρὸς τὸν Καλλίνικον ἀείποτε βαναύσως καὶ τυραννικῶς προσηνέχθη ὁ Ἰουστινιανὸς Β'. Θέλων τῷ 694 ἵνα κρημνίσῃ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τὸν λεγόμενον «τῶν Μητροπολιτῶν», ὅπως κτίσῃ βάθρα διὰ τὴν φατρίαν τῶν Βενέτων, ἐβίαζε τὸν πατριάρχην ἵνα εἴπῃ εὐχήν τινα, εὐλογῶν τὴν τοῦ ναοῦ κατεδάφισιν· εἰς τὴν τυραννικὴν ἐπιταγὴν ὁ Καλλίνικος ἀνθίστατο, ἀλλὰ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ τυράννου βλέπων εἰς τέλος, εἰ καὶ ἐπίμενε καὶ αὐτὸς λέγων, «εὐχὴν ἐπὶ συστάσει ἐκκλησίας ἔχομεν, ἐπὶ δὲ καταλύσει ἐκκλησίας οὐ παρελάβομεν», δακρύων ἀπήγγειλε τότε εὐχὴν αὐτοσχέδιον, ἣν ἔσωσεν ἄχρις ἡμῶν ὁ Θεοφάνης: «Δόξα τῷ Θεῷ ἀνεχομένῳ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν». Δέον ἐνταῦθα ἵνα προστεθῇ ὅτι, μετὰ τὴν εὐχήν, ὁ αὐτοκράτωρ κατεδάφισε τὸν ναόν, καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι ἀνήγειρεν ἕτερον ἐν τῷ Πετρίῳ. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ ὁ Καλλίνικος συνήργησεν εἰς τὴν ἐκβρόνισιν τοῦ τέρατος τούτου, τῷ 693· διὸ, ὅτι μετὰ δέκα ἔτη ἐπανῆλθεν ὁ Ἰουστινιανὸς

---

244. Ἐφραίμιος· στιχ. 9882.

ὁ τύραννος εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδίωξεν ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν Καλλίνικον, ἐτύφλωσεν αὐτὸν καὶ ἐξώρισεν εἰς Ῥώμην.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου τῇ 23 αὐγούστου[245].

703—711. 70. **ΚΥΡΟΣ.**

Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκβολὴν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Β' ἀπαγόμενος εἰς Χερσῶνα διῆλθε διὰ τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ Ἀμάστριδος, καὶ εὑρὼν ἐν τῇ πρὸ ταύτης μικρᾷ νήσῳ μοναζοντα καλόγηρόν τινα Κῦρον, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ ὅτι καὶ δεύτερον μέλλει ἵνα καταλάβῃ ἡμέραν τινα τὴν ἀρχήν. Ὅθεν, ἐκδιώξας ἀπὸ τῆς πατριαρχείας τὸν Καλλίνικον, ἐσκέψατο ὅτι ἔπρεπε ν' ἀνταμείψῃ τὸν Κῦρον διὰ τὴν προρρητείαν αὐτοῦ καὶ προσκαλέσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἀμάστριδος ἀνέδειξε πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ πατριάρχης Κῦρος ἦν ὀρθόδοξος, ἔπεσε δὲ θῦμα τῆς ἀντιδράσεως, τῆς ἀπὸ μέρους τῶν μονοθελητῶν αἱρετικῶν κατὰ τῆς ΣΤ' οἰκουμενικῆς Συνόδου· περὶ τὰ μέσα δεκεμβρίου τοῦ 711 ὁ τότε τὴν ἀρχὴν λαβὼν Φιλιππικός, αἱρετικὸς ὤν, κατέσπασε τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Κῦρον καὶ περιώρισεν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Χώρας (νῦν Καχριὲ τζαμί), ὅπως ἀναβιβάσῃ ἐπ' αὐτοῦ αἱρετικὸν ὁμοφρονοῦντα αὐτῷ[246].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Κύρου τῇ 8 ἰανουαρίου.

711—715. 71. **ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤ'.**

Ὁ αἱρετικὸς οὗτος φίλος τοῦ Φιλιππικοῦ ἦν διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τοῦ Οἰκονομείου, δηλαδὴ τοῦ ἐν τῷ Πατριαρ-

245. Τοῦ Καλλινίκου ἀναφέρεται βιογραφία ἀγνώστου ὑπό τινος γραφέως. Fabricii Bibl. Gr. Harles· τόμ. Γ', σελ. 208.

246. Βλ. μονῳδίαν βραχεῖαν τοῦ Κύρου παρὰ Θεοφάνει.

χικῷ οἴκῳ γραφείου τοῦ μεγάλου οἰκονόμου· ὁ Ἐφραίμιος λέγει τὸν Ἰωάννην ὀπαδὸν ὄντα καὶ τῶν αἱρέσεων Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου.

Ἐπ' αὐτοῦ, τῷ 712, ὁ Φιλιππικὸς συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις κατεδίκασε τὴν ΣΤ' οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Λυπηρὸν δ' ὅτι τὴν ἀπόφασιν τῆς τοιαύτης παρασυναγωγῆς ὑπέγραψαν, τίς οἶδεν ὑπὸ τίνων ὑποσχέσεων καὶ σοφισμάτων δελεασθέντες, οἱ ἱεροὶ ἐπίσκοποι Γερμανὸς Κυζίκου καὶ Ἀνδρέας Κρήτης· τοὺς μὴ ὑπογράψαντας ὁ Φιλιππικὸς ἀπεδίωξεν ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν[247].

715—730. 72. **ΓΕΡΜΑΝΟΣ Α'.**

Μετὰ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 715, χηρεύοντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, μετατίθεται, ἔκτος αὐτὸς ἀπὸ μεταθέσεως, εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ ἐπίσκοπος Κυζίκου Γερμανός. Ὁ χρονογράφος Θεοφάνης περιέσωσεν ἡμῖν τὸ τῆς μεταθέσεως Ὑπόμνημα, οὕτως ἐπὶ λέξει διαλαμβάνον: «Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοσεβεστάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου, καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως, ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα συμπληροῦσα μετατίθεται Γερμανὸν τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην καὶ πρόεδρον τῆς Κυζίκου μητροπόλεως εἰς ἐπίσκοπον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος πόλεως». Εἰς τὴν μετάθεσιν ταύτην τοῦ Γερμανοῦ, γενομένην τῇ 11 τοῦ μηνὸς αὐγούστου τοῦ 715, διότι ῥητῶς ὁ Θεοφάνης γράφει «τῷ δευτέρῳ ἔτει Ἀρτεμίσου, δεκάτης τρίτης ἰνδικτιῶνος, αὐγούστου ιά», παρῆσαν Μιχαὴλ ὁ ἀποκρισιάριος «τοῦ ἀπο-

247. Θεοφάνης· Ζωναρᾶς· Κεδρηνός. Νικηφόρου Χρονογραφία.

στολικοῦ θρόνου», πιθανῶς τοῦ πάπα Ῥώμης καὶ ἐπίσκοπα καὶ ἱερεῖς»[218].

Ὁ πατριάρχης Γερμανὸς ἦν υἱὸς τοῦ πατρικίου Ἰουστινιανοῦ, φονευθέντος τῷ 668, ἐγεννήθη δὲ πιθανῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, τυραννικῇ διαταγῇ ὁ Γερμανὸς εὐνουχίσθη, ἦν δὲ τότε «τραχύτερος», ὥστε ἂν ὑπολογίσωμεν αὐτὸν ὄντα τότε μειράκιον, συνάγομεν ὅτι ἐγεννήθη μετὰ τὸ 650. Ἐπεσκέψατο κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπεδόθη κατόπιν εἰς μελέτας, καὶ πιθανῶς ἐπὶ Κύρου τοῦ πατριάρχου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κυζίκου, ἀπὸ δὲ τῆς Κυζίκου μετετέθη καθ' ὃν εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ἀνωτέρω σημειούμενον χρόνον.

Ἠγωνίσθη κατὰ τῆς τότε φανείσης αἱρέσεως τῶν εἰκονομάχων, καὶ προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ἵνα συμφρονήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἐπέμενεν ἀρνούμενος, καὶ προβάλλων ὅτι «χωρὶς

---

218. Ἴδε περὶ Γερμανοῦ τὰς χρονογρ. Νικηφόρου πατριάρχου, Θεοφάνους, Κεδρηνοῦ καὶ Ζωναρᾶ, ὡς καὶ τὸ Ὑπόμνημα περὶ τῆς εἰκόνος τῆς Παναμώμου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Ῥωμαίας, ἐκδὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τόμ. Γ', σελ. 211 καὶ 229 καὶ ἑξῆς. Κατόπιν ἐμοῦ ὁ βιβλιοθηκάριος τοῦ παρ' ἡμῖν Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου κ. Ἀθανάσιος Π. Κεραμεὺς ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Α' τεύχους τῆς «Μαυροχορδατείου Βιβλιοθήκης» συναξάριόν τι περὶ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ, ὁποῦ ἤκουσε γραφὲν ἔτη τινα μετὰ θάνατον αὐτοῦ, μηδὲν δὲ σπουδαῖον ἀφηγούμενον πλέον ὧν γινώσκομεν καὶ ὧν ἀφηγεῖται ὁ τοῦ Ὑπομνήματος τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς Ῥωμαίας συγγραφεύς. Εἶπερ ἐκ τοῦ περὶ Γερμανοῦ συναξαρίου ἠρύσαντο ὁ Ἁμαρτωλὸς Γεώργιος καὶ ὁ Κεδρηνὸς καὶ ὁ Θεοφάνης τολμηρότατόν ἐστι ἵνα βεβαιώσῃ τις, ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ἢ αἱ τὰ τυαῦτα συναξάρια γράψαντες ἠρύσαντο ἀπ' ἐκείνων, ἢ καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι εἶχον ὑπ' ὄψιν ὑπομνήματα παλαιότερα, συμπλίσματα δὲ τῶν παλαιοτέρων εἰσὶ τὰ νεώτερα. Τὸ καθ' ἡμᾶς, προσέχων μόνον εἰς τὰ τοῦ Νικηφόρου πατριάρχου καὶ τοῦ Θεοφάνους, ἐν δευτέρῳ δὲ λόγῳ εἰς τὸ Ὑπόμνημα περὶ τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς Ῥωμαίας.

οἰκουμενικῆς συνόδου ἀδύνατον ἦν αὐτῷ καινοτομῆσαι πίστιν» καὶ μάτην ἄρα ὑπεμίμνησκεν αὐτῷ ὁ μακάριος Γερμανὸς τοὺς ὅρκους, οὓς ἔδωκε κατὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ «ἐν μηδενὶ σαλεῦσαι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ τῶν αὐτῆς ἀποστολικῶν καὶ θεοπαραδότων θεσμιῶν· οἱασδήποτε φύσεως ἂν ᾖ ἡ ἐπακολουθήσασα ταῖς συζητήσεσι τῆς 6 ἰανουαρίου 730 σκηνὴ μεταξὺ Γερμανοῦ καὶ Λέοντος Ἰσαύρου, τέλος ἔσχε τὴν παραίτησιν τοῦ πατριάρχου· ὁ Γερμανὸς ἀπέθετο ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ναοῦ τινος[219] τοῦ Παλατίου τὸ ὠμοφόριον, ἀποστραφεὶς δ' ἀπὸ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διοικήσεως, μετέβη εἰς τὸν πατρικὸν αὐτοῦ οἶκον κείμενον ἐν τόπῳ λεγομένῳ Πλατανίῳ, αὐτόθι δὲ ἀπεβίωσε τῇ 11 μαΐου 740, ταφεὶς ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, ἔνθα ἦν τεθαμμένος καὶ Κῦρος ὁ πρὸ αὐτοῦ πατριάρχης. Ἡ πατριαρχεία τοῦ ἱεροῦ πατρὸς διήρκεσε κατὰ μὲν Θεοφάνην ἔτη δέκα τέσσαρα, μῆνας πέντε, ἡμέρας τρεῖς· κατὰ δὲ τὸν Κεδρηνὸν, τοσοῦτους μὲν μῆνας καὶ ἔτη, ἡμέρας δ' ἑπτά· ἴσως ἀνάγκη ἐστὶ ἵνα παρατείνωμεν τὴν πατριαρχείαν ἕως τῆς 18 ἰανουαρίου 730. Καὶ παραιτούμενος δ' ὅμως ὁ μακάριος πατριάρχης ἐπέμενε λέγων, ὡς ὁ Κεδρηνὸς διηγεῖται: «ἐξερχόμενος, μεθ' ἑτέρων διδασκαλικῶν λόγων ἔφη. Ἐὰν εἰμὶ ἐγὼ Ἰωνᾶς βάλετέ με εἰς τὴν θάλασσαν· χωρὶς γὰρ οἰκουμενικῆς συνόδου καινοτομῆσαι πίστιν, ὦ βασιλεῦ, ἀδύνατόν»[220].

---

219. Ἀνάγνωθι δὲ περὶ τῆς ἀποθέσεως τοῦ ὠμοφορίου ἐγραφὰ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Γ', σελ. 139, ἐν τῇ δεκατρίτῃ μου: «Ἡ γυνὴ ἐπὶ τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων».

220. βλ. Νικολάου Σοναξαριστήν. Περὶ δὲ τῶν ἐτῶν τῆς τοῦ Γερμανοῦ πατριαρχείας ἐπιφέρεται σύγχυσίς τις, ἧς ἐνέκεινται ὅτι ἀπαλλάττομαι ἀκολουθῶν τῷ Θεοφάνει, καθ' ὃν ὁ Γερμανὸς ἐξελέγη τῇ 11 αὐγούστου 715, καὶ παραστημειοῖ ὁ χρονογράφος οὗτος ὅτι «τῷ δευτέρῳ ἔτει Ἀρτεμίου»· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀρτέμιος ἢ Ἀναστάσιος οὗτος ἀνηγορεύθη τῇ 3 ἰουνίου τοῦ 713, ὁ αὔγουστος ἄρα τοῦ δευτέρου τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτους ἔστιν ὁ αὔγουστος τοῦ 714. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ πολὺς Cave καλῶς ἔγραψεν ἔτος αὔγουστος τοῦ 714. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ πολὺς Cave καλῶς ἔγραψεν ἔτος

Ἐπὶ τοῦ Γερμανοῦ, ἐπειδὴ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐλυτρώθη ἀπὸ βαρβαρικῆς τινος πολιορκίας, τῷ 718, διὰ τῆς προστασίας τῆς Θεομήτορος, συνεπληρώθη τέλειον ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, οὗ τὸν κανόνα, ἀπὸ τοῦ «ἀνοίξω τὸ στόμα μου», ἔγραψεν ὁ τότε ἀκμάζων ἱερὸς τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ Ἀνδρέας Κρήτης. Σύγχρονοι τῷ Γερμανῷ ἐγένοντο, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, οἱ ἱεροὶ μελῳδοὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ Κοσμᾶς ὁ Μαϊουμᾶ.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἱεροῦ Γερμανοῦ τῇ 12 μαΐου. Ὁ εἰς αὐτὸν ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται «Θεοφάνους»[231].

ἐκλογῆς τὸ 715, ὡς καὶ ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνος μεταγράφων τὸν Cave: Scriptorum Ecclesiast. Historia litteraria, ἐπ. 1693, σελ. 338. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, τόμ. Δ', σελ. 740. Μᾶλλον πρέπει ἵνα προσέξωμεν εἰς τὴν ἰδικτιῶνα, τάττοντες τὴν πατριαρχείαν τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ τῷ 715. Καὶ τότε καλῶς ἔγραψεν ὁ μακαρίτης τοῦ Συναξαριστοῦ διορθωτὴς εἰ 714, μεταγράφων τὸν ἀείμνηστον ἱστοριογράφον Μελέτιον Ἀθηνῶν· Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τόμ. Β', σελ. 222. Τούτους καὶ ὁ Μαθᾶς ἐν τῇ α' καὶ δ' ἐκδόσει τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ καταλόγου μεταγράφει, πλὴν τὴν ἐκλογὴν τῷ 714. Ὀρθῶς ἔγραψεν ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος· Κωνσταντινούπολις· τόμ. Β', παράρτημα Γ', σελ. 513. Ὁ δὲ ἀκέραιος τῆς Δωδεκαβίβλου συγγραφεὺς τὸ 714 ὥρισεν, ἀκολουθήσας τῷ Goar· βλ. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. βιβλ. ΣΓ', κεφ. ιη', §. 4, σελ. 622· Ἴδε περὶ Γερμανοῦ καὶ Φώτιον πατριάρχην ἐν Μυριοβίβλῳ, ἀναγν. ΣΑΓ'.

231. ἀναγνωθὲν ὅσα περὶ τῆς καθιερώσεως τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου γράφει ὁ λαμπρὸς Δοσίθεος, νομίζων ὅτι ἐπὶ Γερμανοῦ «ἤρξατο ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος ψάλλεσθαι εἰς πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν»· τί λοιπὸν ἐπὶ Ἡρακλείου ἐγένετο; καὶ τί πρὸ τούτου; Ἴδε Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατρ. σελ. 623, καὶ τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος σελ. 240—242, καθ' ἃς παρατίνεται ἡ σημείωσις 228. Περὶ δὲ Θεοφάνους, ὃν πολλάκις ἀπήντησεν ὁ ἀναγνώστης, μικρὰ γενήσεται προσωτέρω. Ἴδε εἰδήσεις τινὰς περὶ Ἀνδρέου Κρήτης παρὰ Oudini Comment. de Scriptor. Ecclesiae, τόμ. Β', στήλῃ 174—188, τάττοντα τὸν Ἀνδρέαν τῷ 850, περὶ Κοσμᾶ Μαϊουμᾶ, τόμ. Α', στήλῃ 1783—1788, καὶ περὶ

730—754. 73. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ.

Διηγοῦνται ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Κεδρηνὸς ὅτι ἡμέραν τινά, τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ πορευομένου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἴσαυρον, Ἀναστάσιος ὁ σύγκελλος καὶ μαθητὴς αὐτοῦ ἐπάτησε σπεύδων τὰ ὀπίσθια τῆς στολῆς τοῦ διδασκάλου· ὁ Γερμανός, ὅστις ἐγίνωσκεν ὄχι μόνον, ὡς οἱ χρονογράφοι γράφουσι, τὰς στριβλὰς τοῦ μαθητοῦ δοξασίας, ἀλλὰ καὶ τὴν σπουδαρχίαν, στραφεὶς εἶπεν αὐτῷ: Μὴ σπεύδεις· ἐγκαίρως μέλλεις ἵνα χαιρετίσῃς τὸ ἱπποδρόμιον. Ἡ σπουδὴ πρὸς τὴν τοῦ θρόνου καταλήψιν ἱκανοποιήθη, διότι μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Γερμανοῦ ὁ σύγκελλος Ἀναστάσιος ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Λέοντος ὡς ὁ ἐκείνου διάδοχος, συμφρονῶν ἔν τισιν ὡς φαίνεται τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ἐχειροτονήθη πατριάρχης τῇ 22 ἰανουαρίου 730.

Πάντες οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι καὶ ὁ Θεοφάνης ἀριθμοῦσιν ἔτη τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἀναστασίου εἴκοσι καὶ

Γερμανοῦ αὐτοῦ, στήλῃ 1673—1676, ἔνθα λόγος γίνεται καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Μνησθεὶς δὲ τοῦ μακαρίου ἐκ Δαμασκοῦ πατρὸς Ἰωάννου, τοῦ Δαμασκηνοῦ λεγομένου κοινῶς, ἔχω καθῆκον ἵνα παραπέμψω τὸν θέλοντα μαθεῖν περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου συγγραφέως ἀληθῆ καὶ ὄντως εἰς τὸν ἐν τῇ «Σαββαϊτικῇ Ἐπιθεωρήσει» τόμ. Α', ἀπὸ σελ. 486 κ. ἑξ. ἐκδοθέντα κατάβολον· «ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὡς ὑμνογράφος, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἐκκλησιαστικὴ ὑμνῳδία». Ἡ σπουδαιοτάτη αὕτη διατριβή, ἐκ τοῦ βιωσιμοῦ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Ζυγαβηνοῦ, ἀπεστάλθη, ἐκ συγγράμματος τοῦ Φιλαρέτου ἀρχιμανδρίτου Τσερνιγόβας ἐπιγραφομένου «Ἱστορικὴ ἐπιθεώρησις τῶν ὑμνογράφων καὶ τῆς ὑμνῳδίας τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας». Αὐτόθεν μανθάνομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ Λέοντος Ἰσαύρου καὶ βίῳ τινὶ μοναχὸς, ὁ ἐκ Κιέβου Ἰγνάτιος ὀνόματι, πολλὰ ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων. «Σαββαϊτικὴ Ἐπιθεώρησις», τόμ. Α' ὁ καὶ μόνος, ἀτυχῶς, ἐκδοθείς· σελ. 627.

τέσσαρα, μέχρι τοῦ 754. Ἐπειδὴ δ' ὁ Ἀναστάσιος ἐφωράθη ὅτι μετέσχε στάσεώς τινος, καθ' ἣν, ἀπόντος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ ἐπονομασθέντος Κοπρωνύμου, ἐκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ εἰκονόφιλος Ἀρτάβασδος, ὁ Κωνσταντῖνος, ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτιμώρησε τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς στάσεως καὶ τὸν πατριάρχην Ἀναστάσιον, ὃν καὶ περιήγαγεν εἰς τὸν Ἱππόδρομον ἐξανάστροφα καθήμενον ἐπὶ ὄνου· οὕτω δ' ἐξεπληρώθη τοῦ Γερμανοῦ ἡ προρρητεία, κατὰ τοὺς χρονογράφους.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀναστασίου ἐτιμωρήθησαν εἰκονολάτραι πολλοί, ἴσως δὲ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀναῤῥήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπυρπολήθη ἡ οἰκουμενικὴ λεγομένη σχολή, μεθ' ἧς ἐκάη καὶ ἡ πλουσιωτάτη αὐτῆς βιβλιοθήκη καὶ οἱ δέκα τρεῖς διδάσκαλοι, μεγίστου σεβασμοῦ ἀπολαύοντες παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις[232]. Ἀλλὰ

---

232. Ἰδοὺ ὅσα γράφει ὁ χρονογράφος Κωνσταντῖνος Μανασσῆς περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς σχολῆς, στιχ. 4257—5302.

«Τοῦ τεμένισματος ἐγγὺς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας
οἶκος λαμπρὸς δεδόμητο τοῖς πάλαι βασιλεῦσι,
κῆπος ἂν εἴπῃ τις ἁβρὸς βιβλιοφόρων δένδρων,
ἕλος ἀγλαορύτευτον παντοδαπῆς σοφίας·
βίβλοι γὰρ ἦσαν ἐν αὐτῷ πρωτοθησαυρισμέναι
εἰς τρισμυρίας φθάνουσαι πρὸς ταῖς πεντακοσίαις·
τὸν τηλικοῦτον κῆπον δὲ καὶ τὸ τοσοῦτον ἕλος
θεῖος ἀνὴρ πεπίστευτο, προέχων ἐν σοφίᾳ
καὶ πλέον πάντων ταῖς αὐγαῖς τῆς γνώσεως ἐκλάμπων,
ἄλλος, ἂν εἶπόν τις, Ἀδὰμ ἕνεκα δενδροκόπος,
τοῖς τῆς Ἕδέμ ἐπεντρυφῶν καλλιβλαστήτοις κλάδοις,
καὶ φυτευμάτων γεωργὸς τῶν μὴ μαρανομένων
τούτῳ συνῆσαν ἕτερα καὶ συνᾖγον ἄνδρες
καθάπαξ ὑποστράτηγα γενναίῳ στρατηγέτῃ,
ἀστέρες ἄντικρυς φαιδροὶ καὶ τῆς νυκτὸς δαδοῦχα·
ἐπλήρουν δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ζωηφόρου κύκλου.

καὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας πομπικὴν εἴσοδον αὐτοῦ σκηναί τινες συνέβησαν, ἃς ἀναφέρει ὁ τῆς Δωδεκαβίβλου συγγραφεὺς Δοσίθεος Ἱεροσολύμων· «αἱ σεμναὶ καὶ τίμιαι γυναῖκες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὧν προεξῆρχεν ἡ ἁγία Θεοδοσία, ἑορταζομένη μαΐου δεκάτῃ ἐννάτῃ (γρ. εἰκοστῇ ἐννάτῃ) ὥρμησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ

ὁπόση τῆς ἑλληνικῆς τερψιρρίας καὶ σαπρίας,
ὁπόσης τε τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωτρεπιστάτης·
αὐτὸς δ' ἐν πᾶσιν ἔσπιλδεν ἥλιος ὥσπερ γίγας·
τοσοῦτον δ' ἦν τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς ἐκείνης
ὡς μηδ' αὐτοῖς τοῖς ἀναξ καινοτομεῖν ἐξεῖναι
[ἢ πράττειν τε καινοπρεπὲς καὶ πέρα τοῦ συνήθους,]
ἂν μὴ μετέσχον τῆς βουλῆς ἐκείνου καὶ τῆς γνώμης.
Τοιούτους οὖν σεμνοπρεπεῖς ὄντας καὶ σεμνοβίους
καὶ χύσει πελαγίζοντας παντοδαπῶν χαρίτων
ἐντὸς ἀρκύων συλλαβεῖν ὁ βασιλεὺς ἔδειρα,
ὡς δὲ κινήσας μηχανὰς ἅπασας ἀπεκρούσθη
(οὐ γὰρ φοβῶν οὐκ ἀπειλῶν ἴσχυσε τούτους παῖσαι,
καὶ τῷ χρυσῷ χρησάμενος συμμάχῳ δυσμαχήτῳ,
ἔγνω διώκων ἀστὸν ἢ βάλλων εἰς ἀστέρας)
τὸ τελευταῖον ἀπηγνώς, ἀλλὰ γὰρ πῶς εἴπω;
βουλὴν βουλεύεται σκαιὰν ἔκτοπον ἀνοσίαν,
ἣν οὔτε Σκύθης ἄγριος, ἀλλ' οὐδὲ Μασσαγέτης·
ὕλης συρτὸν φρυτὸν κύκλῳ περὶ τὸν οἶκον,
ὕλην ξηράν, εὐέξαπτον, δαΐτην, φρυγανῶδη,
καὶ πῦρ ὑφάπτει λαμπρὸν, καὶ καταφλέγει πάντας
τοὺς ἄνδρας, φεῦ, τοὺς ἱεροὺς, καὶ σὺν αὐτοῖς τὰς βίβλους,
αἳ αἳ μυσικλεὶς ψυχή! φεῦ γνώμη θηριώδης!
ἐκ τῶν ὀνείρων ὁ δεινὸς πάντων ἐγνώσθη Λάων·
ἦσαν ἐκεῖ τὰ κάλλιστα πάντων τῶν παιδευμάτων,
καὶ τόμος εἷς ἑξάπους, ἐξ οὗ ἄκουεν ἑνὸς,
τὰς βίβλους τὰς Ὁμηρικὰς φέρων ἐγγεγραμμένας,
τὴν Ἰλιάδα τέ φημι καὶ τὰ τῆς Ὀδυσσείας».

Περὶ τῶν παρὰ Βυζαντινοῖς βιβλιοθηκῶν, τῶν λεγομένων Ὀκταγώνων

τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις, ὑβρίζουσαι καὶ μισθωτὸν ἀποκαλοῦσαι καὶ λύκον καὶ προδότην Ἰούδαν, ἐδίωξαν»[253].

Ὁ πατριάρχης Ἀναστάσιος ἀπέθανεν ὑπὸ δεινῆς ἀσθενείας προσβληθείς. Ἐξ ἀσυγγνώστου δὲ σφάλματος, παρεισέρρησεν εἰς τὰ Μηναῖα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (10 φεβρουαρίου) ἡ «μνήμη Ἀναστασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ τὸ λάθος ἐξήλεγξεν ὁ σοφὸς πατριάρχης Κωνστάντιος Α' διορθώσας: «μνήμη Ἀναστασίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων» συγχρόνως τῷ ἐν ἁγίοις Γερμανῷ ζήσαντος»[254].

754—766. 74. **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β'.**

Ἀποθανόντος τοῦ Ἀναστασίου, Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος συνεκρότησε ψευδοσύνοδον κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐν τῷ παλατίῳ τῆς Ἱερείας, κειμένῳ κατὰ τὸ σήμερον Φενέρμπαξεσί, ἥτις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἐφέσου Θεοδοσίου ἐπεκύρωσεν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν τῇ 8 αὐγούστου 754 ὡς πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διορισθέντα Κωνσταντῖνον ἐπίσκοπον Συλαίου τῆς Παμφυλίας, ὃν ὁ Κοπρώνυμος ἀπὸ τῆς χειρὸς κρατήσας καὶ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἀνελθὼν τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, ἐξεφώνησε «Κωνσταντίνου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη». Ὁ πατριάρχης οὗτος ἐπεσκόπησεν ἔτη δώδεκα, καθὼς οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι γράφουσιν· ἐπειδὴ δέ,

---

ἀνάγνωθι ὅσα γράφει ὁ σοφὸς ἰατρὸς Α. Γ. Πασπάτης· Βυζαντιναὶ Μελέται, σελ. 332—334, ὅπου κεῖται εἰκονογραφία τοῦ Ὀκταγώνου τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος. Ὁ φιλέτως δύναται ν' ἀναγνῷ τὰς σοφὰς πληροφορίας, ἃς ὁ Δουκάγγιος χορηγεῖ ἡμῖν περί τε τοῦ Ὀκταγώνου καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς παρὰ τῇ βασιλικῇ κιστέρνῃ ἐν Constantinopolis Christiana. ἐκδ. τοῦ 1729, σελ. 118—119, ὡς καὶ ὁ Σκ. Βυζάντιος· Κωνσταντινούπολις, τόμ. Α', σελ. 437—439.

253. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατρ. σελ. 626.

254. Κωνσταντίνου Α' Ἐλάσσονος συγγραφαί· σελ. 447—448.

φαίνεται, διέδωκε περὶ τοῦ αὐτοκράτορος φήμην τινὰ ὅτι οὗτος ὠνόμασεν ἔντινι μετ' αὐτοῦ μυστικῇ συνεντεύξει τὴν Θεοτόκον χριστοτόκον, δεχόμενος οὕτω τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστορίου, ὁ αὐτοκράτωρ ἐξήγαγεν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου τὸν ἄνθρωπον, ἐσφράγισε τὸν πατριαρχικὸν οἶκον, καὶ ἐξώρισε τὸν Κωνσταντῖνον Β' πρῶτον μὲν εἰς τὸ παλάτιον τῆς Ἱερείας, εἶτα δ' εἰς Πρίγκηπον· ἀλλὰ τῇ 6 ὀκτωβρίου 754 μετεκόμισεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ὅπου ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νικήτας ἀνεθεμάτισεν αὐτόν, καὶ τῇ 7 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπόμπευσεν εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον. Οἰκτρὸν ἦν τὸ τέλος τοῦ ἀθλίου ἀνθρώπου, καθὼς ὁ Θεοφάνης γράφει· «τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ (7 ὀκτωβρίου), ἱπποδρομίας οὔσης, ἐψίλωσαν αὐτοῦ τὴν ὄψιν, καὶ ἐγύμνωσαν τὴν γενειάδα, καὶ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας καὶ τῶν ὀρρύων· καὶ ἐνδύσαντες αὐτὸν σηρικὸν, καὶ ἁμαξήκοντον κοντὸν ἐκάθησαν αὐτὸν ἐπὶ ὄνου σαγματωμένου ἐξανάστροφα, κρατοῦντα τὴν οὐρὰν αὐτοῦ· καὶ ἐξήνεγκαν διὰ τοῦ Διππίου εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, τοῦ λαοῦ παντὸς καὶ τοῦ δήμου ἐμπτύοντος αὐτόν· ἔσυρε δὲ τὸν ὄνον Κωνσταντῖνος ἀνεψιὸς αὐτοῦ βινοκοπημένος . . . . . ἐνέγκαντες δὲ αὐτὸν εἰς τὸ Σταῦμα, ἔβριψαν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὄνου, καὶ ἐπάτησαν τὸν τράχηλον αὐτοῦ. . . . . καὶ ἀπεκεφαλίσθη· τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ μετὰ τῶν βιοβανάτων ἔβριψαν». Καὶ σημειωθήτω ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Β' ἀνεδείξατο ἐκ τῆς κολυμβήθρας τρία τέκνα τοῦ Κοπρωνύμου.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου Β' μέγας διωγμὸς ἐγένετο κατὰ τῶν προσκυνούντων τὰς ἁγίας εἰκόνας, οὓς πάντας ὡς καὶ τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνὸν καὶ τὸν ἐν ἁγίοις Γερμανὸν ἡ ψευδοσύνοδος τοῦ 754 ἀνεθεμάτισε δημοσίᾳ τῇ 27 αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου.

766—780. 75. **ΝΙΚΗΤΑΣ Α'.**

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος διορισθεὶς πατριάρχης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἦν σλάβος, ἐκ δούλων ἔλκων τὴν καταγωγήν, μὴ

δυνάμενος 'ν' ἀναγινώσκῃ ἀπταίστως, κόλαξ καὶ παράσιτος τοῦ γυναικωνίτου τοῦ παλατίου, πρεσβύτερος τοῦ ναοῦ τῶν 'Αγίων 'Αποστόλων καὶ «ἄρχων τῶν μοναστηρίων»[255]· ἐχειροτονήθη τῇ 16 νοεμβρίου 766, καὶ διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη δέκα τρία καὶ μ νας τέσσαρας, ἀποβιώσας «τῇ 6 φεβρουαρίου μηνὸς, τῆς τρίτης ἰνδικτιῶνος (ὁηλ. 780), ἡμέρᾳ κυριακῇ τῆς Τυροφάγου», γράφει ὁ μόνος ἀκριβὴς ἡμῖν ὁδηγὸς ἐν ταῖς περὶ τῶν πατριαρχῶν τούτων χρονολογίαις Θεοφάνης[256].

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ κατὰ τῶν εἰκονοφίλων διωγμὸς ἐξηκολούθει. Τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Εὐφημίας θέλοντος τοῦ αὐτοκράτορος 'ν' ἁρπαντώσῃ χεῖρες εὐσεβῶν ἀποκρύψασαι περιέσωσαν ἐν τῇ νήσῳ Λήμνῳ, ὁπόθεν ἀνεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ ἔτει 797[257]. Ὁ πατριάρχης Νικήτας ἦν ὁμόφρων τῷ αὐτοκράτορι κατὰ πάντα· τῷ δευτέρῳ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἔτει ἐξήλειψε τὰς ἐν τῷ μικρῷ Σεκρέτῳ τοῦ Πατριαρχείου διὰ μωσαϊκοῦ ἐζωγραφημένας εἰκόνας, ἃς εἶχον σεβασθῇ δύο πρὸ αὐτοῦ εἰκονομάχοι πατριάρχαι· ἄλλων ἔχρισε τὰ πρόσωπα· ἐν τούτοις δ' ἀνεκαίνισε καὶ παλαιωθέντα κτίσματά τινα τῆς ἐκκλησίας. Τῷ 768, ὅτε ταῦτα ἐγένοντο, ὁ αὐτοκράτωρ μετεποίησεν εἰς στρατῶνας τὴν περιώνυμον μονὴν τῶν Δαλμάτων καὶ τὰς μονὰς Καλλιστράτου, Δίου καὶ Μαξιμίνου, ἄλλα δὲ ἀνδρῶα καὶ γυναικεῖα κατηδάφισε· λυ-

255. βλ. περὶ τοῦ δρομικοῦ τούτου τιτλ. 39 τῶν ἐμῶν Χρονικῶν τοῦ πατριαρχ. Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ.

256. Τὸν Θεοφάνη καὶ τὸν Κεδρηνὸν ὁδηγοὺς ἔχω ἐν ταῖς περὶ τῶν πατριαρχῶν τούτων καὶ τῶν μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος ἁπαντώντων βιογραφικαῖς ἱστορικαῖς πληροφορίαις, συμβουλευόμενος καὶ τὰς τοῦ **Anselmi Bandurii annotationes**.

257. Γράφω «περιέσωσαν», ἵνα μὴ εἴπω τι τῆς ἡμετέρας διανοίας ὑπερβαίνον τὴν κατάληψιν· τί ἔλεγον οἱ βυζαντινοὶ περὶ τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἀνάγνωθι ἐν τοῖς ἐμοῖς Χρονικοῖς τοῦ πατριάρχ. Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ, σελ. 101—104.

πηρὸν ὅτι οἱ τῆς ταυτότητος βεβηλώσεως ὑπουργοί, καταστρέψαντες τῷ 772 μονάς τινας ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔκαυσαν καὶ πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, κατὰ τὸν Θεοφάνη.

780—784 **76. ΠΑΥΛΟΣ Δ'.**

Τὸν πατριάρχην τοῦτον ὁ Θεοφάνης ὀνομάζει «τίμιον, ἀναγνώστην ὑπάρχοντα, Κύπριον τῷ γένει, λόγῳ καὶ πράξει διαλάμποντα», λέγει δ' ὅτι μετὰ πολλὰς παρακλήσεις ἐδέξατο τὸν θρόνον, καὶ ἐχειροτονήθη τῇ δευτέρᾳ κυριακῇ τῶν νηστειῶν, ἤτοι τῇ 20 φεβρουαρίου 780. Παρητήσατο τὸν θρόνον καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην τῇ 31 αὐγούστου 784, ἀσθενήσας, ἀπεσύρθη δ' ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φλώρου, ἐκεῖ ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα, χωρὶς εἰδήσεως τῆς τότε κυβερνώσης τὸ κράτος αὐτοκρατείρας Εἰρήνης τῆς 'Αθηναίας· ὅτε αὕτη ἐζήτησε 'να μάθῃ τὰς αἰτίας τῆς παραιτήσεως, ὁ Παῦλος προέβαλεν αἰτίαν τὰς ταραχὰς τὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ συνεβούλευσε 'να συγκροτηθῇ οἰκουμενικὴ Σύνοδος πρὸς εἰρήνευσιν αὐτῆς. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας ἀπεβίωσεν.

Οἱ πατριαρχικοὶ καταλογοι καλοῦσι τὸν Παῦλον ὁμολογητήν, ἐλεήμονα, καὶ «ἐξ ἡμιστείας εὐσεβήσαντα»· ἀγνοούμενος ὁηλονοῦν ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων οἵας ἔχει δοξασίας, ἀπεκάλυψεν ὕστερον ἑαυτὸν ὀρθῶς περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων φρονοῦντα[258].

784—806. **77. ΤΑΡΑΣΙΟΣ.**

Ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ πατριάρχου Παύλου Δ' μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ταρασίου παρῆλθον τρεῖς ἥμισυ μῆνες· ἐ-

258. μάθε τὰ τοῦ σοφοῦ ἱστοριογράφου Κ. Παπαρρηγοπούλου περὶ Παύλου ἵνα εἰρωνικῶς γραφόμενα· Ἱστορία Ἑλλην. ἔθνους τόμ. Γ', σελ. 343 κ. ἑξ.

χειροτονήθη δ' ὁ Ταράσιος τῇ 25 δεκεμβρίου 784, καὶ ἀπέθανε τῇ 25 φεβρουαρίου 806.

Ὁ ἱερὸς Ταράσιος ἦν ἀρχιγραμματεὺς τοῦ αὐτοκράτορος ἀθρόον ἀπὸ λαϊκοῦ τὸν θρόνον ἀναβάς· ἦν υἱὸς εὐσεβῶν γονέων, Γεωργίου κριτοῦ καὶ πατρικίου καὶ Εὐκρατίας, γεννηθείς, ὡς εἰκάζω, ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων καὶ ἐκπαιδευθείς τὴν ἱερὰν καὶ θύραθεν παιδείαν· λέγεται ὅτι καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Παύλου Δ' παραιτησαμένου τὸν θρόνον ὑπεδείχθη ὡς ἄξιος πατριάρχης. Ἀντέστη εἰς τὸν παράνομον γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ τῆς Εἰρήνης υἱοῦ, ἀπομακρύναντος τὴν νόμιμον σύζυγον Μαρίαν καὶ συζευχθέντος τὴν Θεοδότην τῷ 795, διὸ καὶ ἐπηρεάζετο ὑπ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἀκολούθως ἠνέχθη ἵνα κρατῇ ἐν τῷ κλήρῳ τῆς Ἐκκλησίας τὸν τῆς μονῆς τῶν Καθαρῶν ἡγούμενον Ἰωσήφ, τὸν εὐλογήσαντα τὸν μετὰ τῆς Θεοδότης γάμον, καὶ ἐδέξατο εἰς κοινωνίαν τὸν αὐτοκράτορα· ἐντεῦθεν ἀπέσχισεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς τοῦ πατριάρχου κοινωνίας Πλάτων ὁ ἡγούμενος τῶν Σακκουδίωνος, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ περιώρισεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐν τῷ Παλατίῳ, διὰ ῥαβδισμοῦ δὲ τιμωρήσας τοὺς ἀνεψιοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς αὐτοῦ ἐξώρισεν εἰς Θεσσαλονίκην· ὁ Ταράσιος ἐπέβαλεν εἰς τὸν Ἰωσὴφ τὴν κανονικὴν ποινήν.

Ὁ ἱερὸς Ταράσιος προήδρευσε τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἧς ἡ τελευταία συνεδρία ἐγένετο κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ 787 ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν. Ἑτέραν δὲ σύνοδον, ὡς εἰκάζω, συγκροτήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει κατεδίκασε τὰς ἐπὶ χρήμασι γινομένας χειροτονίας[259].

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου, τῷ 790 κατὰ δεκέμβριον, ἐκάη ὁ Θωμαΐτης λεγόμενος τρίκλινος τοῦ Πατριαρχείου,

259. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ταρασίου παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ. Σύνταγμα Κανόνων, τόμ. Δ', σελ. 375 - 383.

συνεπυρπολήθη δὲ, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ἡ ὑποκάτω αὐτοῦ κειμένη βιβλιοθήκη τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου.

Τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου πατριάρχου Ταρασίου ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ μονῇ, ἣν αὐτὸς ἔκτισε, καὶ ἥτις ἔκειτο κατὰ τὸν Βόσπορον, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ, τῇ καλουμένῃ σήμερον Καρπτζέ· ἀπὸ ταύτης δὲ τὸ λείψανον ἀρῃρέθη τῷ 1048 «ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα προσωρμισμένων Οὐενετῶν, καὶ μετεκομίσθη εἰς Οὐενετίαν[260]».

Βίον τοῦ Ταρασίου ἔγραψεν ὁ μοναχὸς Ἰγνάτιος· ὅστις μεταφρασθεὶς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὑπὸ τοῦ πρώην Κορίνθου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ ἐξεδόθη ἐν τῷ Λειμωναρίῳ[261].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἱεροῦ Ταρασίου τῇ 25 φεβρουαρίου· ὁ εἰς αὐτὸν ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται ἐν τοῖς Μηναίοις «Γεωργίου», ἴσως τοῦ Νικομηδείας.

806—813 78. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Α'.

Ὁ τοῦ Ταρασίου διάδοχος Νικηφόρος ἦν βυζάντιος τὴν πατρίδα, υἱὸς Θεοδώρου καὶ Εὐδοκίας, ἀρχιγραμματεὺς διατελῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις· διώκησεν εὐσεβῶς τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη ἐννέα, καὶ ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου.

Ἡ πατριαρχία τοῦ ἱεροῦ Νικηφόρου ἐνεκαινίσθη διὰ ταραχῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ διὰ ταραχῶν ἔληξε. Τῇ 12 ἀπριλίου 806, κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ἐγένετο ἡ χειροτονία αὐτοῦ, δύο καὶ ἥμισυ μῆνας καὶ τι πλέον μετὰ τὸν θάνατον

260. Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β', σελ. 180—181.

261. Fabricii Bibl. Gr. τόμ. Ι', σελ. 329. βλ. Ζωναρᾶν, Κεδρηνὸν καὶ Θεοφάνη. Ἐφραὶμ ἐν στίχοις 6962—6973. τὰ δὲ κατὰ τὴν μετάθεσιν τοῦ Παύλου Κυπρίου ἐν στιχ. 9942—9959.

τοῦ Ταρασίου, ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ ἀνδρὸς, ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν λαϊκῶν καὶ τοῦ σώματος τῶν αὐτοκρατορικῶν γραμματέων εἰς τὸ μέγα τῆς πατριαρχείας ἀξίωμα προελθόντος, συνετελέσθη, κατὰ τὸν Θεοφάνη, «ψήφῳ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων, πρὸς δὲ καὶ τῶν βασιλέων». Τότε ὅμως Πλάτων καὶ Θεόδωρος οἱ ἡγούμενοι ἐκ τῆς περιωνύμου μονῆς τῶν Στουδιτῶν[262] διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς τοῦ Νικηφόρου χειροτονίας «σχίσμα μελετήσαντες», τοῦτου δ' εὑρόντες αἰτίαν ὅτι δῆθεν ἦν ἀπρεπὲς ἀπὸ λαϊκῶν εὐθέως 'να προάγηταί τις εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν ἐξουσίαν· ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεράσισε 'να ἀποδιώξῃ τοὺς ἁγιωτάτους πλὴν δυστυχῶς ταραξίας ἄνδρας ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἀπετράπη τοῦ σκοποῦ τούτου ὑπὸ πολλῶν, συμβουλευσάντων αὐτὸν ὅτι οὐχὶ ἐπαινετὴ ἤθελε θεωρηθῇ χειροτονία πατριάρχου γινομένη συγχρόνως τῇ καταστροφῇ τοσοῦτον μεγά-

---

262. Περὶ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου καλὴν βιογραφίαν ἔγραψε δημοσιεύων ὁ φιλοπονώτατος ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητὴς Φιλάρετος Βαφείδης ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», κατὰ τὸ πρῶτον αὐτῆς ἔτος· ἐν ἀρχῇ ταύτης μνείαν ποιούμενος τῆς ἱδρύσεως τῆς μονῆς τῶν Στουδιτῶν, ἢ Στουδίου ἀντιλέγει τινὰ πρὸς τὸν σοφὸν βυζαντινολόγον Α. Γ. Παπαδόπουλον ἐπὶ μάρτυρι τῷ ἀκρίτῃ Κωδινῷ, ἐνῷ ἔγραφε, κατ' ἐμὲ, τοῦ Θεοδώρου Ἀναγνώστου ἡ μαρτυρία, ἣν ἔγκυρον θεωρήσας ἔταξε τὴν μεταπάτησιν τοῦ προϋπάρχοντος ναοῦ τοῦ Στουδίου εἰς μονὴν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ πατριάρχου Γενναδίου (σελὶς τοῦ παρόντος συγγράμματος 196). Ἐπειδὴ δ' ὁ κ. Παπαδόπουλος θέλει τὴν μονὴν περὶ τῶν τοῦ Γενναδίου *χρόνων* ὑπάρχουσαν, ὁ φιλόπονος ἀρχιμανδρίτης συμβαίζων τὰ τοῦ Κωδινοῦ γραφόμενα ὧδε πρὸς τὰ ἀλλαχοῦ, θεμελίας εἰσάγοντα παραδόσεις περὶ τῆς μονῆς ταύτης, ἐξηγεῖ ὅτι ἡ *περιοχὴ μόνον καὶ τὰ κτήματα τῆς μονῆς ἔκειντο πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς ἔξω τῆς πόλεως*. Ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ **Ἀκοιμήτων**, ὅπερ ἠβούλατο 'να ᾖ ἡ σπουδαιοτέρα ἀντίρρησις τοῦ φίλου κ. Φ. Βαφείδου ὠχριᾷ, ὅταν ἀναγινώσκωμεν παρὰ Σουΐδᾳ ὅτι ὁ μὲν ναὸς ἦν ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, ὁ δὲ Στουδίου ἐπὶ Γενναδίου μετέβαλεν αὐτὸν εἰς μονὴν, καὶ μοναχοὺς ἐν αὐτῇ ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἐγκατέστησεν.

λης μονῆς, ἐχούσης ἑπτακοσίους τότε μοναχοὺς, ὑπὸ τὸν Θεόδωρον. Τέσσαρα δ' ὅμως ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Νικηφόρου, καὶ τὰ πράγματα ἐφαίνετο ὅτι ἡσύχαζον, ὅτε Θεόδωρος ὁ τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου ἡγούμενος, καὶ Ἰωσὴφ Στουδίτης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Πλάτων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς μοναχῶν ἀπέκοψαν τὴν πρὸς τὸν πατριάρχην Νικηφόρον ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν, ἕνεκα τοῦ οἰκονόμου Ἰωσὴφ, ὡς στεφανώσαντος παρανόμως τὴν Θεοδότην, ἥτις ἦν ἐν τούτοις συγγενὴς τοῦ Θεοδώρου καὶ Ἰωσὴφ τῶν Στουδιτῶν· ὁ αὐτοκράτωρ, ἀφορμὴν εὐλόγου δραξάμενος ταύτης, συνεκάλεσε συνέδριον κληρικῶν, ὅπερ κατὰ ἰανουάριον τοῦ 809 ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μονῆς καὶ τῆς πόλεως, εἰς ἐξορίαν καταδικάσαν.

Ἐν μέσῳ τοιούτων ταραχῶν, ὁ Νικηφόρος ἐπηρεάζετο καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου, κλίνοντος ὀλίγον πρὸς τοὺς εἰκονομάχους· διὸ, ὅτε τῇ 2 ὀκτωβρίου 811 ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ κουροπαλάτης ὁ Ῥαγγαβὲ, ὁ ἀοίδιμος Νικηφόρος ἀπῄτησεν ἔγγραφον ὁμολογίαν, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε προβῇ εἰς διασάλευσιν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων καὶ θεσμῶν, οὔτε ἤθελε κακοποιήσῃ ἢ ζημιώσῃ ἱερέα τινα ἢ μοναχόν. Ἔσχε δὲ τὴν εὐτυχίαν 'να ἴδῃ τὸν Μιχαὴλ Ῥαγγαβὲ τοῦτον εἰς ἕνωσιν σπεύδοντα τῆς διεσχισμένης Ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ κατώρθωσεν ἐπαναγαγὼν ἀπὸ τῆς ἐξορίας καὶ τῆς φυλακῆς ἀπολυτρώσας τοὺς Στουδίτας Πλάτωνα, Θεόδωρον καὶ Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης. Ἀλλ' οὐχὶ τοσοῦτος ἦν ὁ τοῦ Μιχαὴλ διάδοχος Λέων ὁ Ἀρμένιος, μεθ' ὅλην τὴν ἰδιοχείρως ἔγγραφον διαβεβαίωσιν, ἣν ἔδωκε τῷ Νικηφόρῳ πατριάρχῃ ὅτι θέλει σεβασθῇ τὰ δίκαια καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπηρεάζων τοὺς εἰκονοφίλους, ἐπίεζε καὶ τὸν Νικηφόρον 'να ἀποκηρύξῃ τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησιν· εὐνόητον ὅτι φρονῶν εὐσεβῶς ὁ Νικηφόρος ἠρνεῖτο· ὅθεν τὸν δεκέμβριον τοῦ 814 ἐμήνυσε τῷ

πατριάρχῃ ὁ Λέων ὅτι «ὁ λαὸς σκανδαλίζεται διὰ τὰς εἰκόνας . . . καὶ συγκατάβα τι μικρόν, καὶ ποίησον οἰκονομίαν εἰς τὸν λαόν, καὶ τὰ χαμηλὰ περιέλωμεν» ὁ Νικηφόρος συνεζήτησε μετ' αὐτοῦ καὶ μετά τινων ἐκ τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα εἰκονομάχων καὶ αὐτὸς καὶ πολλοὶ ἡγούμενοι καὶ ἐπίσκοποι, ἔψαλλε δὲ καὶ παννύχιον εἰς Θεὸν παράκλησιν, αἰτούμενος τὴν ἄνωθεν ἐπίῤῥωσιν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγῶνα· τοῦτο παρώργισε τὸν Λέοντα, ὅστις ἐπέτρεπεν εἰς ἀθλίους τινὰς εἰκονομάχους 'να ὑβρίζωσι δημοσίᾳ τὰς εἰκόνας, καὶ προσεπάθει 'να διασπάσῃ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοὺς ἀρχιερεῖς, οἵτινες ὅμως συνηγώθησαν ἐγγράφως αὐτοὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου, σταυροσημειούμενοι καὶ διαβεβαιοῦντες ὅτι οὐδέποτε θέλουσι διασπασθῇ· ταῦτα δ' ἐγίνοντο πρὸ τῶν Χριστουγέννων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων, ὁ Λέων ὑπέκλεψεν ἱκανοὺς ἀρχιερεῖς, ἐπιόρκους οὕτω γενομένους, καὶ τούτους ἀπέστειλε 'να συμβουλεύσωσι τὸν πατριάρχην ὅπως ἐνδῷ· ἤλεγξεν αὐτοὺς ὁ ἱερὸς ἀνήρ· ἀλλ' οὐδὲν ὠφέλησε τοῦτο· καὶ προηγουμένως δηλώσας ἐπανειλημμένως τῷ Λέοντι Ἀρμενίῳ ὅτι ἕτοιμός ἐστιν εἰς παραίτησιν, ἐπανέλαβε καὶ νῦν, τῶν πραγμάτων δεινουμένων, ὅτι ὁ βασιλεὺς ὅ,τι θέλει δύναται 'να πράξῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἐπέστη τῆς Μεγάλης τεσσαρακοστῆς ἡ ἀρχή, ὁ δὲ πατριάρχης ἠσθένησε· μόλις δ' ἀναλαβόντα ἐκ τῆς νόσου, κατὰ τὰ μέσα τοῦ μαρτίου τοῦ 815, πλήθη σύῤῥακος ὄχλου ἐκ τοῦ βορβόρου ἀναδύμενα προσέβαλον τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, καὶ ἠνάγκασαν τὸν ἱερὸν ἄνθρωπον, ὑποδαυλίζοντος αὐτοῦ τοῦ Λέοντος τὴν κακοῦργον ταύτην ἐπὶ τὸν ἱερὸν δόμον ἐπιδρομήν, 'να παραιτήσηται τὸν θρόνον, κατεβίβασαν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ἀπήγαγον τὸ πρῶτον εἰς Χρυσόπολιν, ὁπόθεν ὁ Λέων ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Προικόνησον, ὡς λέγει ὁ Κεδρηνός. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι μαθὼν ὁ Νικηφόρος τὸν φόνον τοῦ Λέοντος (25 δεκεμβρίου 820 γενόμενον) εἶπεν εὐ-

νοϊκωτάτην περὶ αὐτοῦ κρίσιν, ἔγραψε δ' ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Λέοντος Μιχαὴλ τὸν Τραυλόν· ἐξ οὗ τεκμαιρόμεθα ὅτι ἔζη μέχρι τοῦ 821. Κατὰ τὸ ἐν τοῖς Μηναίοις ὑπόμνημα, ἔζησεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ δέκα καὶ τρία ἔτη, ὅηλονοῦν ἕως τοῦ 828, ὅτε ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης· ἐγεννήθη ἄρα τῷ 758—760.

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Ραγγαβὲ πολλὰς ἐποιήσατο δωρεὰς εἰς μοναστήρια καὶ ναούς, ἐκόσμησε δὲ καὶ τὸν τάφον τοῦ μακαρίου πατριάρχου Ταρασίου διὰ κοσμημάτων πολυτιμήτων. Δύο τοπικαὶ σύνοδοι γνωστὸν ὅτι συνῆλθον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Νικηφόρου προεδρεύοντος· ἡ τοῦ 806, ἀποκαταστήσασα εἰς τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν αὐτοῦ τὸν ἱερέα Ἰωσὴφ, καὶ γενομένη ἀφορμὴ τῆς τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου ταραχῆς, καὶ ἡ τοῦ 809, καταδικάσασα τὸν Πλάτωνα καὶ Θεόδωρον τοὺς Στουδίτας καὶ τὸν Θεσσαλονίκης Ἰωσὴφ, Στουδίτην καὶ τοῦτον καὶ διάσημον ἱερὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑμνῳδόν.

Κανονικαί τινες ἀποκρίσεις τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου εἰσὶν ἐκδεδομέναι πολλάκις ἐν πάσῃ συλλογῇ Κανόνων ἱερῶν.

Βιογραφίαν τοῦ Νικηφόρου ἔγραψεν Ἰγνάτιος ὁ διάκονος[263]. ἕτερος δὲ λόγος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου αὐτοῦ γραφεὶς ὑπὸ Θεοφάνους πρεσβυτέρου ἐξεδόθη ὑπὸ φιλοπόνου κληρικοῦ ὁμογενοῦς[264].

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἤκμαζεν ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ ὁ σοφὸς Μιχαὴλ ὁ Ψελλός[265].

Δὶς τοῦ ἔτους ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει

---

263. Τὸν Ἰγνάτιον τοῦτον ἀναφέρει ὁ Φωτίος· Biblioth. Gr. τόμ. Γ, σελ. 297. Σουΐδας ἐν λ. Ἰγνάτιος· Oudini Comment. τόμ. Β', στήλη 2—19. Ἔνθα γίνεται μακρὸς λόγος περὶ τῶν τοῦ Νικηφόρου συγγραμμάτων.

264. Βλ. τοῦ αὐτὰ χεῖρας συγγράμματος σελ. 65, στιχ. 414.

265. Κ. Σάθα Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης τόμ. Γ', προλεγ.

τὴν τοῦ ἁγίου Νικηφόρου μνήμην τῇ 2 ἰουνίου καὶ τῇ 13 μαρτίου. Ὁ κατὰ τὴν 2 ἰουνίου ψαλλόμενος κανὼν ἐπιγράφεται «Θεοφάνους», ὁ δὲ κατὰ τὴν 13 μαρτίου «ποίημα Ἰγνατίου»[266].

815—821. 79. ΘΕΟΔΟΤΟΣ.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν ὄργανον τοῦ Λέοντος Ἀρμενίου, «ἄλογος ἀνὴρ καὶ ἰχθύος ἀφρονέστερος», ὡς περὶ αὐτοῦ κρίνει Λέων ὁ Γραμματικός· φαίνεται ὅτι ὁ Θεόδοτος ἦν συνήθης τις καὶ σκαιὸς μοναχός, ὀλίγα γράμματα γινώσκων καὶ μηδεμίαν εὐσέβειαν κεκτημένος, ἀλλὰ πρᾶος καὶ διὰ τοῦτο φαινόμενος πᾶσιν ἐνάρετος· ἦν υἱὸς Μιχαὴλ πατρικίου τοῦ Μελισσηνοῦ, ἐπωνυμεῖτο δὲ καὶ Κασσιτηρᾶς, δι' αἰτίαν εἰς ἡμᾶς ἄγνωστον, μεθ' ὅλα τὰ ἄκριτα λόγια τοῦ ψευδωνύμου Μαθᾶ. Γεννηθεὶς ἐν Νακωλείᾳ[267] καὶ σχεδὸν ἀπὸ λαϊκοῦ προαχθεὶς εἰς τὴν πατριαρχείαν, διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἓξ ἔτη, χειροτονηθεὶς δὲ πατριάρχης τῇ 4 ἀπριλίου 815, ἀπεβίωσε τὸ 821.

Μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 815, συνόδου συνελθούσης ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἀνεθεματίσθησαν οἱ προηγηθέντες εἰκονόφιλοι πατριάρχαι καί τινες ἐπίσκοποι, εἵτινες καὶ εἰς ἐξορίαν κατεδικάσθησαν.

Ὁ πρᾶος Θεόδοτος «μηδὲν πνευματικὸν ἐπιστάμενος . . . εἰσελθὼν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἤρξατο ποιεῖν ἀριστόδειπνα πολυτελῆ διὰ κρέατος, καὶ τοὺς ἐκ νέας ἡλικίας μὴ φαγόντας

266. Ἴδε περὶ Νικηφόρου Ἐφραίμιον, Μανασσῆν, Θεοφάνην, οὗτινος ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τούτου σημείου στερούμεθα τῆς ἱστορίας, Ζωναρᾶν, Κεδρηνὸν καὶ τοὺς τὸν Θεοφάνη συνεχίσαντας ὡς καὶ τὸ Μηναῖον ἰουνίου (2) καὶ μαρτίου (13). Κατὰ τοῦτο, ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ Νικηφόρου ἐγένετο τῷ 846, κατ' αἴτησιν τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου, ἐπέτυχον δὲ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας· τὸ λείψανον κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

267. Ἐφραίμιος στιχ. 9988.

κρέα κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους ἐποίησε διαλῦσαι καὶ ἐσθίειν ἀφειδῶς· καὶ ἔνθα ποτὲ ἦν εὐλάβεια πολλή, καὶ σεμνότης, καὶ ἐγκράτεια, καὶ ἀρετή, ἦν ἰδεῖν γέλωτα, καὶ παιγνίδια, καὶ παλαίσματα, καὶ αἰσχρολογίας γενομένας μὴ ἐχόντος διδασκαλίαν τὴν ὀλισθόν». Ὁ δεῖλαιος Μελισσηνὸς ἦν οὕτω καταστρέψας τὴν σεμνότητα τῆς διαίτης καὶ τῆς πολιτείας, ἥτις ἕως ἐκείνου τοῦ χρόνου διέκρινε τὸν πατριαρχικὸν Οἶκον.

821—832. 80. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α'.

Ὡς ὁ Θεόδοτος, εἰκονομάχος ἦν καὶ ὁ Ἀντώνιος Α', μετατεθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Συλλαίου, Κασσιματᾶς τὸ ἐπώνυμον, πρώην δὲ βυρσοδέψης τὸ ἐπάγγελμα, οὗ ἕνεκεν, ἔλαβε, φαίνεται, τὴν ἐπωνυμίαν· κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου, ἦρξε τῆς Ἐκκλησίας ἔτη δώδεκα, κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους δέκα καὶ τρία.

Εἰς τῶν συνέχειαν γραψάντων τῆς ἱστορίας τοῦ Θεοφάνους εἰδήσεις τινὰς εἰς ἡμᾶς χορηγεῖ περιέργους περὶ τοῦ Κασσιματᾶ τούτου Ἀντωνίου. Οὗτος ἐλέγετο κατὰ κόσμον Κωνσταντῖνος, ἦν υἱὸς πρεσβυτέρου τινὸς τζαγγαρίου (ἀγνοῶ ἂν ἡ ἐπαγγέλματος παραστατικὴ ἡ λέξις ἢ ἐπώνυμον) καὶ ἐδίδασκεν εἰς σχολήν τινα κειμένην ἐν τοῖς Σφωρακίου (παρὰ τὸ σήμερον Βεφὰ-μεϊδάν), γέρων ἤδη· ἕνεκεν ἐγκλημάτων τινῶν, ἦλθεν εἰς μοναστήριον, πολὺ πιθανῶς τὸ τῶν Μητροπολιτῶν, κείμενον, ὡς εἴδομεν (σελ. 253), ἐν τῷ Πετρίῳ, διότι τοῦ μοναστηρίου τούτου ἐχρημάτισεν ἡγούμενος· ἦν ὁ γέρων μυθολόγος, ἀγαπῶν δὲ καὶ τὰ γέλοια καὶ τὰ παιγνίδια, μετέδωκε τὴν τοιαύτην ἕκλυσιν καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ νέους μοναχούς· καίπερ δὲ ζήσας ἀσέμνως καὶ αἰσχρῶς, ἐγένετο, κατὰ θείαν παραχώρησιν, ἐπίσκοπος Συλλαίου· ὀρθὰ δὲ τὸ πρότερον δοξάζων ἐδιελεάσθη ὑπὸ τῆς δόξης τῆς πατριαρχείας, ἣν ὑπέσχετο αὐτῷ Μιχαὴλ

ὁ Τραυλὸς, ἐκ Συλαίου μετακομίσας, καὶ συνεφώνησεν αὐτῷ, καίτοι συνηριθμεῖτο ἐν τῇ τάξει τῶν ἀρχιερέων ἐκείνων, οἵτινες καὶ σταυροσημειωθέντες ὑπὸ τὸ ἔγγραφον, ὑπέσχοντο ἵνα μένωσι πιστοὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπ' αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ὁ κατὰ τῶν εἰκονοφίλων καὶ μάλιστα μοναχῶν διωγμὸς, γινόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου. Σύγχρονος αὐτῷ ἦν ἡ εὐφυεστάτη δόκιμος καὶ ἱερὰ ὑμνῳδὸς ἡ Κασσία ἢ Ἰκασία καὶ κανότερον Κασσιανὴ, τὸ σέμνωμα τῶν βυζαντίδων γυναικῶν τοῦ τε κατ' αὐτὴν καὶ τῶν μετ' αὐτὴν αἰώνων. Ἡ λογία καὶ ἐπιφανὴς Ἰκασία, ἀποτυχοῦσα τῆς μετὰ τοῦ Θεοφίλου συμβιώσεως, ἔκτισεν ἰδίαν μονὴν ἐν Ὑψωμαθείοις τότε κειμένην, ὅπου κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα, ἢ ἴσως ὀλίγῳ κατόπιν ἀνεκαίνιζε τὴν μονὴν τῶν Γαστρίων ἡ μήτηρ τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας ἡ Θεοκτίστη[268].

832—842. 81. ΙΩΑΝΝΗΣ Ζ'[269].

Ἐξ ὧν ἀναγινώσκομεν παρὰ Κεδρηνῷ καὶ τοῖς συνεχίζουσι τὴν χρονογραφίαν τοῦ Θεοφάνους, ὁ πατριάρχης Ἰωάν-

268. Πασπάτη Βυζαντιναὶ Μελέται σελ. 354—357, ὅπου κεῖται καὶ τῆς μονῆς τῶν Γαστρίων (νῦν Σανδζακτὰρ μεσζιτὶ) ἀπεικόνισμα· περὶ τοῦ Ἀντωνίου Α', ὃν ὁ Νικήτας ἐν βίῳ Ἰγνατίου καλεῖ βρυτοδέρην, ἤτοι κασσιματᾶν, ὡς ὁ Μαθᾶς ἐξηγεῖ, βλ. Κεδρηνὸν, Ἐφραίμιον καὶ Λέοντα Γραμματικόν.

269. βλ. περὶ τοῦ Ἰωάννου Ζ' τοὺς συνεχίσαντας τὸν Θεοφάνη· καὶ Λέοντα Γραμματικὸν, Κεδρηνὸν, Ζωναρᾶν, Ἐφραίμιον· πολλὰ προσέπτυσαν εἰς τὸν Ἰωάννην Ζ' ὑβριστικὰ ἐπώνυμα, καὶ λεκανομάντην ἀπεκάλουν οἱ χρονογράφοι καὶ γόητα, περὶ τὰς φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενον, ὡς εἰκάζω. Παρεκτείνοντες δὲ πρὸς τὸν αἰγύπτιον ἐκεῖνον τῆς Γραφῆς μάντιν τὸν Ἰαννῆν, οὕτως ὠνόμαζον, συγκόπτοντες τὸ ὄνομα Ἰωάννης καὶ εἰς Ἰαννῆν, ἐξ οὗ ἔκτοτε κατὰ πᾶσαν

νης Ζ' ἦν υἱὸς Παγκρατίου, βυζάντιος τὴν πατρίδα, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μαρουαζανίων· μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν ἁγίων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου γενόμενος, ἦν ἀνὴρ εὐπαίδευτος, ἴσως περὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐνασχολούμενος, διότι οὐδὲ δύναμαι ἵνα ἑρμηνεύσω ἄλλως τὰ παρὰ τοῖς χρονογράφοις γραφόμενα περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔχαιρε γοητείαις καὶ λεκανομαντείαις. Ἀγαπητὸς ὢν τῷ αὐτοκράτορι Μιχαὴλ τῷ Τραυλῷ καὶ τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Θεοφίλῳ, οὗ διδάσκαλος ὑπῆρξεν, ἐχρημάτισε σύγκελλος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ προεβλήθη ὑπόψηφος ἐπὶ τῷ πατριαρχικῷ ἀξιώματι καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοδότου Α' τοῦ Κασσιτηρᾶ, ἀλλ' ἐσχόλασε τότε, τῶν πατρικίων παρατηρησάντων εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ἦν ἁρμοδιώτερον ἵνα προσπίπτωσι καὶ προσκυνῶσιν ἐνώπιον νεαροῦ πατριάρχου γέροντες ἄνθρωποι. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀρσαβὴρ, πατρίκιος ὢν τὴν ἀξίαν, εἶχεν ἴδιον κτῆμα μετὰ πολυτελῶν οἰκοδομιῶν, στοῶν τε καὶ λουτρῶν πλησίον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, κατὰ τὸ σήμερον Ὀρτά-κιοϊ, ὅπου καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου κατάβασιν ὁ Ἰωάννης ἔμενε ῥαδιουργῶν κατὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μεθοδίου. Τὸ παλάτιον τοῦτο, Τρούλλος ὀνομαζόμενον ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ χρονογράφου Λέοντος τοῦ Γραμματικοῦ[270], λέγει αὐτὸς οὗτος ὅτι ᾠκοδομήθη παρ'

πιθανότητα ἐγίνετο καὶ τὸ Γιάννης, μεταβαλόντες. Ὁ τῆς Θήρας ἐπίσκοπος Ζαχαρίας Μαθᾶς, ἀφιδρύσας ἐν ἐκδόσει δευτέρᾳ τὴν πατριαρχικὴν αὐτοῦ κατάλεκτον, ἀφῆκε τὰ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ γραφόμενα, καλῶν τὸν Ἰωάννην «πάγχρηστον ἀγγελῶν κακῶν (!!) μάγον καὶ οἷον λεκανομαντείας. Δεῖπ. ὑπῆρχε καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα γεγυμνασμένος ὁ γὴς οὗτος» (σελ. τῆς α' ἐκδόσεως 69, σελ. τῆς δ' 42). Νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει σύγγραμμα σκηνῆ τινος Στυδίτου, συγχρόνου τοῖς τότε πατριάρχαις.

270. Λέων ὁ Γραμματικὸς ἔγραφεν ἕνα αἰῶνα μετὰ τὸν πατριάρχην Ἰωάννην· Schoell: Hist. de la Litter. Graeque profane· Paris, 1824, τόμ. ΣΤ', σελ. 369.

αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου, καὶ ὅτι «ἀοίκητον ἔμενε διὰ τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας τότε τῶν δαιμόνων ἐπιφανείας». Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Ζ' χειροτονηθεὶς τῇ 21 ἀπριλίου τοῦ 832, ἐπαύθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς Θεοφίλου, τῇ 12 φεβρουαρίου τοῦ 842. Παρὰ τοῖς ἐπιτόμοις πατριαρχικοῖς καταλόγοις τὰ ἔτη τῆς τοῦ Ἰωάννου Ζ' πατριαρχείας φέρονται ἄτακτα καὶ συγκεχυμένα[271].

Ἐπ' αὐτοῦ ἤκμαζε Λέων ὁ Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος, σοφὸς ἀνὴρ, εἰκονομάχος τὴν αἵρεσιν, ὡς ἦν τοιοῦτος καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, οὗ ἦν ἀνεψιός. Διάσημος δὲ ζωγράφος ἔζη ὁ Λάζαρος, περὶ οὗ πολλὰ εὑρίσκει τις ἀνέκδοτα παρὰ τῷ Κεδρηνῷ, ἐξορισθεὶς εἰς τὴν ἐν τῷ Πόντῳ μονὴν Ἰωάννου τοῦ Πρόδρόμου, τοῦ ἐπιλεγομένου Φοβερᾶ, ἔνθα ἐξώρισεν ὁ Θεόφιλος καὶ τοὺς ἐλέγξαντας τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ καλογήρους τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῶν Ἀβραμιτῶν[272]. Τότε δὲ καὶ Θεοφάνη καὶ Θεόδωρον τοὺς ἀδελφοὺς ἐτιμώρησε διὰ τὴν εἰς τὸ δόγμα τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων ἀφοσίωσιν, στίξας ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν δωδεκάστιχον ἐπίγραμμα. Σημειωτέον ὅτι τότε ἐρημίζοντο ἐπ' ἀρετῇ κατὰ τὴν Βιθυνίαν μοναζοντες οἱ ὅσιοι Ἰωαννίκιος καὶ Ἀρσά-

271. Ἀκολουθῶ ταῖς εἰς τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τοῦ Καλλίστου Ξανθοπούλου Annotationes τοῦ Anselmi Banduri. Προστίθημι ὅτι ὁ Ἰωάννης μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, ἀκαταγῆ τῆς Θεοδώρας, κατεδικάσθη εἰς ἀκκρόπους ῥαβδισμούς, φαίνεται δὲ τοῦτο γενόμενον μετὰ τὴν ἀποκλησιν τῆς ἐναντίου τοῦ Μεθοδίου ῥαδιουργίας· βλ. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. σελ. 696.

272. Ἡ μονὴ τῶν Ἀβραμιτῶν ἔκειτο ἔξω τῆς Χρυσῆς Πύλης, οὐ μακρὰν τοῦ σήμερον Γεδι-κουλὲ, κτισθεῖσα μὲν μικρὸν μετὰ τὴν κτίσιν τῆς βασιλευούσης, ἀνακαινισθεῖσα δὲ λαμπρότερον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου. Λουκαγγέου Constantinopolis Christiana· τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1729 βιβλ. Δ', σελ. 80, ἅπερ ὑπ' ὄψιν ἔχει καὶ Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος Κωνσταντινούπολις· τόμ. Α', σελ. 329—330.

κιος, διεκρίνετο δὲ διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Σύγκελλος τῶν Ἱεροσολύμων[273].

842—846. **82. ΜΕΘΟΔΙΟΣ Α'.**

Καταβιβασθέντος ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ζ', ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα ἀνύψωσε τὸν ὀρθόδοξον Μεθόδιον, ὅστις ἦν ἀνὴρ σοφὸς, πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὑπὸ Θεοφίλου, καὶ, καθὰ λέγεται, κλεισθεὶς εἰς τάφον ὑπ' αὐτοῦ μετὰ δύο λιγστῶν, ἐλευθερωθεὶς δ' ὕστερον, ὡς λύσας ἀπορίας αὐτοῦ τινάς· μοναχὸς ὢν ἐπεσκέψατο τὴν Ῥώμην, κατὰ τὴν παράδοσιν, καὶ, κατὰ τοὺς ἐπιτόμους πατριαρχικοὺς καταλόγους, ἐπίσκοπος εἶτα Κυζίκου γενόμενος, ἀνέβη τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῇ 12 φεβρουαρίου τοῦ 842, καὶ ἀπεβίωσε τῇ 14 ἰουνίου 846.

Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου τῇ 19 φεβρουαρίου 842, ὅτε συνέπεσεν ἡ Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔκτοτε οὕτως ὀνομασθεῖσα, τοπικὴ σύνοδος ἀνεστήλωσε τὰς ἁγίας εἰκόνας, ἀνεθεμάτισε τοὺς εἰκονομάχους καὶ ἐκύρωσε τὰ ἐν τῇ Ζ' κατὰ Νίκαιαν οἰκουμενικῇ συνόδῳ θεοφόρως δογματισθέντα. Καὶ μετὰ ταῦτην ὅμως οἱ εἰκονομάχοι μὴ ἡσυχήσαντες ἐραδιούργησαν τὸν ἱερὸν Μεθόδιον, ἀπελέγξαντα ψευδεῖς τὰς διαδόσεις τῶν ἐναντίων· ὁ ἀνὴρ ἠθωώθη, χάριν δὲ ταύτην ἐζήτησεν ἀπὸ τῆς αὐτοκρατείρας, ὅπως κατὰ τὴν κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ἐνόσῳ ζῇ παῆται τὴν λιτὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, οἱ δὲ αἱρετικοὶ ἰδίοις ὠσὶν ἀκροῶνται τοῦ κατ' αὐτῶν ἐκφερομένου ἀναθέματος[274].

273. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. πατριαρχ. σελ. 691.

274. Κεδρηνὸς· Ζωναρᾶς· Λέων Γραμματικὸς· οἱ συνήγαγαν τὸν Θεοφάνην Ἐμπάρικα· στιχ. 9998—10004. Μανασσῆς· στιχ. 4888—4937.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Μεθοδίου, τῷ 842, κατὰ πρῶτον γίνεται γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐξ οὗ καταβάντες θεοφόροι ἄνδρες ἐστήριξαν περιφανῶς τὴν ὀρθοδοξίαν.[275]. Ἀμάρτυρον εἴπερ ὑπῆρχον ἀσκηταὶ καὶ μοναὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ πολὺ πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος, ἴσως δὲ κατὰ τὰς εἰκονομαχικὰς ἔριδας ἔλαβον τὴν πρώτην σύστασιν μικρά τινα μοναστήρια μὴ σωζόμενα σήμερον.

Ἐπὶ Μεθοδίου ἐγένετο ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τῶν ἐν τῇ ἐξορίᾳ θανόντων Νικηφόρου πατριάρχου καὶ Θεοδώρου Στουδίτου· κατὰ τὴν αἰτησιν δέ, ὡς ἡ παράδοσις σώζει, τοῦ Μεθοδίου, Θεοδώρα ἡ αὐτοκράτειρα, μετὰ θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἀνήγειρε τὸν ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνῃ ναὸν τοῦ Τιμίου Προδρόμου, παρὰ τὸν τάφον, ἐν ᾧ ἦν ἐγκαθειργμένος ὁ ἱερὸς Μεθόδιος[276].

Τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου τὴν μνήμην ἄγει ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῇ 14 ἰουνίου· ὁ κατ' αὐτὴν ψαλλόμενος κανὼν ἄγνωστον τίνος ἐστὶν ἔργον· τὸ δοξαστικὸν καὶ ἐν ἀπόστιχον ἐπιγράφονται «Φωτίου», πιθανῶς τοῦ πατριάρχου. Ἀναφέρεται καὶ βιογραφία τοῦ Μεθοδίου, ἀγνώστου συγγραφέως ἔργον[277].

846—857. 83. ΙΓΝΑΤΙΟΣ τὸ α'.

Ὡς ἐξ ἀρχῆς τοῦ παρόντος συγγράμματος εἶδεν ὁ ἀναγνώστης, εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν καθόλου ἐκκλησια-

---

273. Γενέσεως· παρὰ Migne Patrologiae τόμ. ΡΘ', στήλη 1096.

276. Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως· τόμ. Β', σελ. 293. Ἀνέγνωσ κατ' ἔκτασιν ἐκτεθειμένας τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου Ἀντιγόνης μετὰ χάριτός τινος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Μ. Χουρμούζη, ἐν τῇ βιβλίῳ αὐτοῦ· Ἡ νῆσος Ἀντιγόνη· ἐν Κωνσταντινουπόλει 1869· ἰδίως τὰς σελίδας 15—63.

277. Fabricii Biblioth. Graeca· Harles· τόμ. Γ', σελ. 294 καὶ Ζ', σελ. 273.

στικὴν ἱστορίαν παραλείπονται, δυστυχῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα συνοπτικώτατα ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν ἔριδα, ἥτις ἐξερράγη μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς, καὶ ἥτις πληροῖ μίαν τεσσαρακονταετίαν, ἤτοι δύο πατριαρχείας τοῦ Ἰγνατίου καὶ δύο τοῦ Φωτίου. Ὁ θέλων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἵνα μάθῃ πολλὰ καὶ χρήσιμα αὐτῷ δύναται ν' ἀναγνῷ προχείρως εὑρισκόμενά τινα βιβλία[278].

Ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος ἦν υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβῆ καὶ Προκοπίας, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Α'. Μικρὸς φύσει ὑποδὺς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, Νικήτας κατὰ κόσμον ὠνομάζετο, μοναχὸς δὲ γενόμενος καὶ μετονομασθεὶς Ἰγνάτιος, ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος, τῆς εἶτα μετονομασθείσης τοῦ Σατύρου, κειμένης δὲ πλησίον τοῦ σημερινοῦ Μάλτεπε. Διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη ἕνδεκα μέχρι τῆς 23 νοεμβρίου 857, ὅτε καταβιβάσας αὐτὸν τοῦ θρόνου ὁ καῖσαρ Βάρδας, ἀδελφὸς τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας καὶ σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ὡς ἐμποδίσαντα αὐτὸν τῆς κακωνύμου τῶν θείων μυστηρίων διὰ φημιζόμενόν τι κακουργικὸν παράπτωμα τοῦ Βάρδα, πιθανῶς μὴ ἀποδεδειγμένον, ἐνέκλεισεν εἴς τινα μονὴν ἐπὶ τῆς νήσου Τερεβίνθου καὶ κατόπιν ἐξώρισεν εἰς Μιτυλήνην.

Ἡ τοῦ Ἰγνατίου ἐκλογὴ ἀπ' ἀρχῆς ἀπεδοκιμάζετο ὑπὸ ἀρχιερέων τινῶν καὶ κληρικῶν ἐπισήμων, ὧν γινώσκομεν

---

278. ἀνέγνωσ Ἀνδρέου Δημητρακοπούλου Ἱστ. τοῦ σχίσματος· σελ. 4—15 καὶ «Ἐγκύκλιον τῆς Μ. Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξους· ἐκδίδεται νῦν τὸ δεύτερον μετὰ παραρτήματος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1863»· τὸ παράρτημα κατέχει τὰς σελίδας 43—115. Οἱ μὴ εὐτυχήσαντες ἵνα μετάσχωσιν ἀνωτέρας παιδεύσεως ὀρθογνώμονες ἔχουσι κάλλιστον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀνάγνωσμα τὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἠλία Μηνάτου σύγγραμμα· Πέτρος Σικελίας, ἐκδοθὲν ἤδη τρὶς πολλάκις εἰς διαφόρους πόλεις καὶ τελευταῖον ἐν Ἀθήναις τῷ 1865.

ἀναφερομένους ὀνομαστὶ Γρηγόριον Ἀσβεστᾶν τὸν ἐπίσκοπον Συρακουσῶν, Εὐλάμπιον τὸν Ἀπαμείας καὶ Πέτρον τὸν Σάρδεων· κατὰ τοῦ Γρηγορίου μάλιστα ὁ ἱερὸς Ἰγνάτιος, ἐλάσσων ἑαυτοῦ γενόμενος, προσηνέχθη ἀντευαγγελικῶς καὶ σκαιότατα, ἐπιτρέψας μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὡς ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονίας αὐτοῦ ἵνα ἐνδυθῇ τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, ἐκδιώξας δ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ τῆς ἱερουργίας· τοῦτον ἀκολούθως ἄκριτον καθήρεσε τῷ 854 καὶ, κακῶς πράττων, ὑπέβαλε τοῖς πάπαις Ῥώμης Λέοντι Δ' καὶ Βενεδίκτῳ Γ' τὴν καθαίρεσιν πρὸς ἐπικύρωσιν. Ἄλλως δ' ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος ἦν ἀνὴρ ἄριστος ὡς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, ἀλλ' ὡς πατριάρχης ἀδόκιμος[279].

Τὸ σπουδαιότερον γεγονὸς ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ταύτης ἦν ἡ προσέλευσις τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν χριστιανισμόν. Ἡ δὲ ἱστορία τῶν γραμμάτων, ἂν ἐπιτραπῇ μοι ἐνταῦθα μικρὰ μνεία, σημειοῖ ὅτι τὴν πατριαρχείαν τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου λαμπρύνει ἡ ὑπὸ τοῦ καίσαρος Βάρδα σύστασις τῆς ἐν Μαγναύρᾳ μεγάλης ἐκείνης Ἀκαδημίας τῆς φιλοσοφίας καὶ ἄλλων εἰς ἄλλα μέρη τῆς βασιλευούσης ἐπιστημονικῶν σχολῶν[280]· τῆς ἐν Μαγναύρᾳ μεγάλης σχο-

---

279. Συμφιλέως Κ. Οἰκονόμου βίος Φωτίου, πρωτοβιβλ. τῶν τοῦ ἱεροῦ πατρὸς Ἀμφιλοχίων· πρόλεγ. σελ. ε'. Ἴδε δὲ τὸν τρόπον ἀποστάσεως, ὡς ἔκκλ. καὶ τραχὺς ὁ Ἰγνάτιος.

280. Ὅτι πολλὰς ἐπιστημονικὰς σχολὰς ἵδρυσεν ὁ καῖσαρ Βάρδας δείκνυται ἐκ τῶν τοῦ Κεδρηνοῦ. εἶαν καλῶς ἐμνημόνευα ταῦτα· «ἐπεμελήθη δὲ (ὁ Βάρδας) καὶ τῆς ἔξω σοφίας, διατριβὰς ἑκάστῃ τῶν ἐπιστημῶν ἀφορίσας, τῶν μὲν ἄλλων ὅπῃ περ ἔτυχε, τῆς δ' ἐπὶ πασῶν ἐπόψου φιλοσοφίας κατ' αὐτὰ τὰ βασίλεια ἐν τῇ Μαγναύρᾳ . . . . τῆς μὲν οὖν φιλοσοφίας ἐξηγεῖτο Λέων ἐκεῖνος ὁ μάγιστος καὶ φιλόσοφος, ἀνεψιὸς ὢν Ἰωάννῃ τῷ πατριάρχῃ . . . . καθιερεθέντος δὲ Ἰωάννου συγκαθεζόμενος καὶ οὗτος ὑπ' ὀφθαλμοὺς ἦν ὁ Βάρδας τῆς φιλοσόφου σχολῆς προστάτης ἀνδεικνύς. Καί τινα Σέργιον, φαιτητὴν αὐτῷ γενόμενον τοῦ τῆς γεωμετρίας διατρίβοντα· καὶ

λῆς προεστήσατο ἀρχιδιδάσκαλον τὸν πρώην Θεσσαλονίκης Λέοντα, διδαχθέντα μὲν τὰ γραμματικὰ καὶ ποιητικὰ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, τὴν δὲ ῥητορικὴν, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ Μιχαὴλ τὸν Ψελλὸν ἐν Ἀνδρῳ. Προστεθείσθω δὲ ὅτι τῆς σχολῆς τῶν γεωμετρῶν ἀνέδειξεν ὁ Βάρδας διευθυντὴν τὸν Σέργιον καὶ τῆς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας τὸν Θεοδήγιον.

Ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος ἴσως κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ταύτην πατριαρχείαν, εἴτε καὶ κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας διάστημα, ἀνήγειρε τρία μοναστήρια ἐν ταῖς κατὰ τὴν Προποντίδα νήσοις Τερεβίνθῳ, Νεάνδρῳ καὶ Πλάτῃ· ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ νησιδίῳ ὁ Ἰγνάτιος μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πρώτης πατριαρχείας ἔξωσιν διαμένων, βεβηλωθεῖσαν τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου (ὑπῆρχεν αὐτόθι καὶ ναὸς τῶν Μ' Μαρτύρων ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου καὶ οὗτος κτισθείς) καὶ καταβιβασθεῖσαν εἰς γῆν ὑπό τινων ἐξ Ἄρκτου ἐπιδρομέων, καθαγιάσας ἐγκαθίδρυσεν· ὅπερ μαθὼν ὁ Φώτιος, ὁ μετ' αὐτὸν πατριάρχης, καὶ «δεινὸν τὸ τόλμημα ἡγησάμενος» —ἦν δὲ νομίζω παράτυπον— ἀπέστειλε τὸν Κυζίκου Ἀμφιλόχιον καὶ τὸν Πατρῶν Θεόδωρον καὶ καθιέρωσαν τὴν ἁγίαν Τράπεζαν[281].

Θεοδήγιον, συνίβη καὶ αὐτὸν ταῦτα ὑπάρχοντα, ἀριθμητικῆς καὶ ἀστρονομίας, διδάσκαλον αὐτοῦ τῆς χρηγίας ἐπιμετρῶν· πολλάκις δὲ καὶ ἐπιφιτῶν ἐκ φιλομαθείας» κτλ. Ἀντιφάσκων δ' ὁ Κεδρηνὸς ἑαυτῷ δείκνυται, ἐνῶ ἀνωτ. περὶ Λέοντος τοῦ Θεσσαλονίκης γράφει ὅτι «τὴν μὲν οὖν γραμματικὴν ἔλεγεν ὁ Λέων καὶ τὴν ποιητικὴν μυηθῆναι κατὰ τὴν βασιλίδα», ἐνῶ προστίθησιν ὅτι οὗτος «εἰς κόρον τῶν μαθημάτων μετεσχηκὼς (ἐξ Ἀνδρου) πρὸς τὴν βασιλεύουσαν αὖθις ὑπέστρεφε, τὰ σπέρματα τῶν ἐπιστημῶν καταβαλλόμενος . . . . ταῦτα μὲν πρότερον» (πρὸ τῆς ὑπὸ Βάρδα συστάσεως τῶν σχολῶν τούτων τοῦ μεγάλου ἐκείνου πανεπιστημίου) ἔλεγε κατωτέρω λέγει· «διὰ βραχέων εἰς δόξαν τὴν γνῶσιν ἀνήγαγεν, ἐπισήμους τελέσας· περὶ τοῦ, καὶ μεθόλως ἴχνος δεικνῦσαν ἢ ζώπυρον».

281. Σκριπτ. τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Β', σελ. 316, 317, 319.

Ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν ἑβδομάδας ἡ Ἐκκλησία ἔμενε χηρεύουσα ποιμένος, μετὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ δεκεμβρίου τοῦ 857 ψηφίζεται, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, πατριάρχης ὁ ἐξ εὐγενῶν τὸ γένος ἕλκων, διάσημος δ' ἐπὶ τῇ πολυμαθείᾳ αὐτοῦ Φώτιος, ὅστις ἐν ἡμέραις πέντε ἀπὸ λαϊκῶν, μοναχὸς, ἀναγνώστης, ὑποδιάκονος, διάκονος καὶ πρεσβύτερος χειροτονηθείς, προχειρίζεται ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως τῇ 25 δεκεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου, χειροτονηθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου Ἀσβεστᾶ τοῦ Συρακουσῶν, ὑπὸ συνόδου ἐπισκόπων ἤδη ἠθωωμένου[282]. Δέκατον ἔτος ποιμαίνων τὴν Ἐκκλησίαν ὁ ἱερὸς Φώτιος, ἐπειδή, βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἀνάβασιν, ἐκώλυσε τὸν Μακεδόνα Βασίλειον τῆς κοινωνίας τῶν ἁχράντων μυστηρίων, κατεβιβάσθη ἀπὸ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, κατὰ τὰ τέλη τοῦ σεπτεμβρίου τοῦ 867, καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὸ μοναστήριον Σκέπην, στερηθεὶς, ὃ καὶ χείριστον ἐφάνετο τῷ σοφῷ πατριάρχῃ, τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ[283].

---

282. Ὅτι τυχὰ καὶ ἄλλως ἐπίσκοπος ἐχειροτόνει τὸν Κωνσταντινουπόλεως, οὐχὶ δ' ἀποκλειστικῶς ὁ Ἡρακλείας, εἶδον ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ὁ ἀναγνώστης· προστίθημι δ' ὅτι παντέχνως περὶ τοῦ Φωτίου ἔτη Νικηφόρος ὁ πατριάρχης ἐγεγόνει μηνὶ ἀπριλίῳ 3, τῇ ἡμέρᾳ τῶν Βαΐων, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σεργίου, ἀνῆλθεν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ τῇ ἁγίᾳ Τετάρτῃ, καὶ αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γέγονε δέκατος, καὶ τῇ ἁγίᾳ Πέμπτῃ πρεσβύτερος, καὶ τῇ ἁγίᾳ Ἀναστάσει **χειροτονεῖται ὑπὸ Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, καὶ Λέοντος μητροπολίτου Ἡρακλείας Θράκης, καὶ Θωμᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης**· βλ. Fischeri de catalogis Patriarch. Constantinop. et de chronologia octo prim. patriarch. κτλ.

283. ἀνίχνευε τὰς ἐκτενεστάτας βιογραφίας τοῦ Φωτίου, ἃς προτάττουσι τῶν μὲν Ἀμφιλοχίων τοῦ ἱεροῦ πατρὸς ὁ Σοφιανὸς Κ. Οἰκονόμος, τῶν δὲ Ἐπιστολῶν τοῦ σοφοῦ πατριάρχου ὁ πολυμαθέστατος φίλος Ἰωάννης Ν. Βαλέττας· ἔχομεν δὲ καὶ καλὴν βίον τοῦ Φωτίου τὴν ὑπὸ Πέτρου

Ὁ πατριάρχης Φώτιος ἐγεννήθη περὶ τὸ 820 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ πατρὸς Σεργίου, σπαθαρίου τὴν ἀξίαν, ἀνεψιοῦ Ταρασίου τοῦ πατριάρχου, καὶ μητρὸς Εἰρήνης, ἧς ὁ ἀδελφὸς ἔλαβε σύζυγον Εἰρήνην τὴν ἀδελφὴν τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας. Πεπροικισμένος ὑπὸ πολλῶν ἀρετῶν καὶ προτερημάτων, ὑπερεῖχε πάντων τῶν συγχρόνων λογίων, ἔμψυχος ὢν βιβλιοθήκη, καὶ σώφρονα βίον καὶ πολιτείαν ἐπιδεικνύμενος, πολλάκις δ' ὅλας νύκτας μελετῶν, καὶ τὴν ἀρετὴν ἔχων τῇ σοφίᾳ παράλληλον.

Τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ ταύτην πληροῖ μακρὸς ἀγὼν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης καὶ πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰγνατίου, ὑπανάπτοντας τὴν τοῦ ῥωμαίου πάπα μισαδελφίαν κατὰ τοῦ Φωτίου· ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ὑπερήσπισε τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῶν τότε τὸν χριστιανισμὸν δεξαμένων Βουλγάρων καὶ κατηνέχθη κατὰ τῶν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας εἰσαγομένων ἐν τῷ δόγματι καινοτομιῶν, ἀφορμὴν λαβὼν τὴν κακόδοξον διδασκαλίαν, ἣν ἐν Βουλγαρίᾳ διέδιδον ἱερεῖς τοῦ πάπα, διδάσκοντες εἰς λαὸν σκαιὸν καὶ μόλις διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννώμενον ἀνατροπὴν τῶν τύπων τῆς λατρείας, ἥτις εἰς τοσοῦτον λαὸν ἦν δυνατὸν ἵνα παραγάγῃ θρησκευτικὴν ἀμφιβολίαν. Διὰ τοῦτο ὁ ἱερὸς Φώτιος ἀπεκλαίετο ὅτι οἱ παπικοὶ ἱεραπόστολοι «πρὸς τὸ νεοπαγὲς εἰς εὐσέβειαν καὶ νεοσύστατον Ἔθνος ὥσπερ κεραυνὸς, ἢ σει-

---

A. Ζάνου γραφέντα καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1864 ἐκδοθέντα ὑπὸ τὸν τίτλον «Φώτιος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης» (σελίδες εἰς 8ον ἐν ὅλῳ, 38). Ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ τῶν πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου βιογραφίᾳ ἀκολουθῶ κατὰ πάντα τῷ Σοφιανῷ Οἰκονόμῳ, πλὴν τῆς ἀρχιτήσεως τῶν ἐθνῶν περὶ Βουλγαρίας καὶ λπ. ἔνθα μεταγράφω τὰ παρὰ Δοσιθέῳ Ἱεροσολύμων ὅτου συνεπτυχῶς τοσοῦτον ἀκριβῶς ἐκτιθέμενα· βλ. Δοσιθέου τὴν κοινῶς λεγομένην Δωδεκάβιβλον, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. σελ. 703.

σμὸς, ἢ χαλάζης πλῆθος, μᾶλλον δ' ὥσπερ ἄγριος μονιὸς ἐμπηδήσαντες, τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, τὸν ἠγαπημένον καὶ νεόφυτον καὶ ποσὶ καὶ ὀδοῦσιν, ἤτοι τρίβοις αἰσχρᾶς πολιτείας καὶ διαφθορᾷ δογμάτων κατενεμησάμενοι ἐλυμήναντο». Σφοδρότερον ἴσως ἔγραψε κατὰ τῶν παπικῶν ἀτασθαλιῶν, καὶ συνέσεως ἔργον ἦν, ὡς νομίζω, ἵνα μὴ κατενεχθῇ τοσοῦτον κατὰ τῶν ἀπὸ Ῥώμης ἱερέων, περὶ ὧν εἰς πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς πατριάρχας ἔγραφεν ὅτι ἐδίδασκον τοὺς μέλλοις εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν κατηχηθέντας Βουλγάρους «τοὺς ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἱερεῖς μυσάττεσθαι, καὶ ἀποστρέφεσθαι τοὺς ἐνθέσμῳ γάμῳ διαπρέποντας πρεσβυτέρους οἱ πολλὰς κόρας χωρὶς ἀνδρὸς γυναῖκας δεικνύοντες, (οἱ παπικοὶ ἱερεῖς δηλαδὴ) καὶ γυναῖκας παῖδας ἐκτρεφούσας, ὧν οὐκ ἔστι πατέρα θεάσασθαι».

Ἀλλ' εἰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ θρησκευτικὰς συζητήσεις καὶ διαμάχας οὕτω παραφέρονται καὶ οἱ συνετώτεροι νόες, ὑπὸ δὲ παθῶν ἀνθρωπίνων ἐλαυνόμενοι γίνονται μὲν συγγνωστοὶ ἂν ποτε προσωπικὸν ἀπεργάζωνται τὸν ἀγῶνα· ἀσύγγνωστοι δ' ὅλως ὅταν, πρὸς πολεμίους τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας συνεννοούμενοι, τὴν ἐπέμβασιν αὐτῶν εἰς ὑποθέσεις διακητικὰς καὶ πιθαρχικὰς ἐπικαλῶνται καὶ προκαλῶσιν· οὕτως ἀσύγγνωστοί εἰσιν οἱ τῷ Ἰγνατίῳ φίλα φρονοῦντες· ὧν ὀνόματα γινώσκομεν Μητροφάνη τὸν Σμύρνης, Στυλιανὸν τὸν Νεοκαισαρείας, Ἰωάννην τὸν Κομάνων, Ἰωάννην τὸν Λεοντοπόλεως καὶ Εὐσέβιον τὸν Ναζιανζοῦ. Καὶ οὕτως ἡ ἔρις ὑπεθάλπετο τότε, χωρίζουσα, δυστυχῶς, Ἐκκλησίας, οὐχὶ δὲ πρόσωπα. «Μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ἰγνατίου, ἀπελθόντων εἰς Ῥώμην τῶν ὑπομνημάτων μετὰ τῶν λεγάτων τοῦ πάπα, ὁ Νικόλαος (γράφει ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος) τὰ μὲν κατὰ τῶν εἰκονομάχων ἐδέξατο, οὐ μὴν καὶ τὴν καθαίρεσιν Ἰγνατίου. Εἶτα συνέβη καὶ ἄλλο τι· εἰ γὰρ καὶ ἐχριστιάνισαν οἱ Βούλγαροι κατὰ μέρος, ἀλλ' ὁ αὐ-

θέντης αὐτῶν Μιχαὴλ καὶ ὅλον αὐτῶν τὸ ἔθνος ἐχριστιάνισαν δι' ἐπιμελείας τοῦ Φωτίου, πρὸς ὃν Μιχαὴλ καὶ ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Φώτιος, διδάσκων αὐτὸν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἀπό τε τῆς Γραφῆς καὶ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ ἔτι τὰ ἤθη τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ἀρχόντων[284]. Ὁ δὲ Ῥώμης Νικόλαος κινούμενος ὑπὸ φιλαρχίας[285] ᾠκειοποιεῖτο παραλόγως τὴν Βουλγαρίαν, καὶ ἔστειλέ τινας ἐπισκόπους καὶ ἄλλους ἐκκλησιαστικούς, οἵτινες πάνυ ἀσεβῶς ἀνεμύριζον τοὺς βαπτισθέντας, ὄντας μεμυρισμένους καὶ ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὄφθεν τὸ χρίσμα ἔστιν ἴδιον τοῖς ἐπισκόποις καὶ οὐχὶ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ὅτι ὁ Φώτιος ὁ πέμψας τοὺς ἱερεῖς ἦν ἀνήρ· καὶ ἔτι ἐδίδασκον καὶ τὴν νηστείαν τοῦ σαββάτου, καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν δύο πρώτων ἡμερῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς: δευτέρας καὶ τρίτης, καὶ ἄλλα τινά, καὶ μάλιστα λανθανόντως ἐδίδασκον τὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ἐπιτετραμμένοι ὑπὸ τοῦ Ῥώμης, ἐπειδὴ οὐκ ἦν ἡ προσθήκη εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὅτι ἦν εἰς πολλοὺς δυτικοὺς ἡ τοιαύτη γνώμη. Ἀλλ' ὁ Φώτιος ἀντεποιεῖτο τῆς Βουλγαρίας, καθότι ἦν ἡ εὐσέβεια τῶν Βουλγάρων δι' ἐπιμελείας τοῦ Κων/πόλεως, καὶ ἡ Βουλγαρία ἦν ποτε ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Θεσσαλονίκης, ὑπὸ τὸν Κων/πόλεως δὲ ἡ Θεσσαλονίκη[286].

---

284. Ἀνάγνωθι τὴν ἐπιστολὴν ἐν τῇ ἐκδόσει Ι. Ν. Βαλέττα, ἀπὸ σελ. 200—218.

285. Περὶ τοῦ φιλάρχου τούτου καὶ κενοδόξου πάπα βλέπε ἐκ τῶν ἡμετέρων τὸν Δοσίθεον περὶ τῶν ἐν Ἱερουσ. σελ. 703 καὶ τὸν Μελέτιον Ἀθηνῶν Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Β', σελ. 290. Ὁ πάπας οὗτος ἐτόλμησε ἵνα φόρῃ ἐπὶ κεφαλῆς βασιλικὸν στέμμα, τυραννικῶς δὲ πρὸς ἐπισκόπους, αὐτοκράτορας καὶ δύκας φερόμενος, ἐφθάσέ ποτε καὶ τὸν αὐτοκράτορα Λουδοβίκον Β' ἵνα καταβῇ τοῦ ἵππου καὶ παίζῃ σύρων τὸ ζῶον ἵνα παρακολουθῇ τῷ πάπᾳ Νικολάῳ.

286. Ἴδε τί λέγει Θεοδωρος ὁ Βαλσαμὼν ἑρμηνεύων τὸν πρωτον τικὸν λόγον τῶν ἐν τῇ Πενθέκτῃ Συνόδῳ πατέρων πρὸς Ἰουστινιανὸν Β'.

Ὅθεν ἐξουθένει τοὺς παραλογισμοὺς τοῦ Νικολάου. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀθροίζει σύνοδον ἰδικὴν εἰς τὴν Ῥώμην, ἧγουν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων, καὶ καθαιρεῖ τὸν Φώτιον περὶ ἄλλων αἰτιῶν: ὅτι δῆθεν ἀπὸ κοσμικοῦ ἐγένετο πατριάρχης, καὶ ὅτι ζῶντος τοῦ Ἰγνατίου ἐγένετο, καὶ ὅτι ἀδίκως ἐκάθησε τὸν Ἰγνάτιον, καὶ ὅτι ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Συρακούσης Γρηγορίου, ὃν προεκάθηραν Λέων καὶ Βενέδικτος οἱ Ῥωμαίων ἐπίσκοποι, καὶ ὁ Ἰγνάτιος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τελευταῖον, τὸ κυρίως αἴτιον, ὅτι οὐ παρεχώρει τὴν Βουλγαρίαν τῷ Ῥώμης· καὶ πέμπει τὴν καθαίρεσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔτι τὴν καθαίρεσιν ἐκείνων, οὓς ἐχειροτόνησεν ὁ Φώτιος. Οἱ Κωνσταντινουπολῖται, ἀλογίστου ὀρθέντος αὐτοῖς τοῦ καθαιρεθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν Κωνσταντινουπόλεως χωρὶς οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀποβάλλουσι τὴν καθαίρεσιν, καὶ τοὺς ἐκείνην κομίσαντας ἐδίωξαν. Γράφει ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ πρὸς τὸν Νικόλαον, καὶ ψέγει αὐτὸν καὶ ὀνειδίζει ἕνεκα τῆς ἀποτομίας καὶ τῆς πλεονεξίας αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ τὴν λατινίδα γλῶσσαν ὠνόμασε βάρβαρον . . . . ὁ Νικόλαος οὖν ἐπὶ πᾶσι τούτοις μὴ αἰσχυνθεὶς προσέθηκε τὸ μέγα αὐθαδες, καὶ ἔγραψε καὶ ἐζήτει ἀπὸ τοῦ βασιλέως πέμψαι εἰς Ῥώμην καὶ τὸν Φώτιον καὶ τὸν Ἰγνάτιον ἵνα αὐτοὺς κρίνῃ ἐκεῖνος».

Εἰς τοιαύτην ἀπαίτησιν αὐθάδη τοῦ Νικολάου τῆς Ῥώ-

«Ὅτι δὲ ὁ πάπας Ῥώμης οὐκ εἶχε δίκαιον χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπαρχίαν, καθὼς τινες πλανῶνται λέγοντες τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἑτέρους ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ λεγάτους εἶχε, τουτέστιν ἐκ προσώπου, ὅτε δεήσει, παρουσιάζειν ὀφείλοντας, παρίσταται μὲν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν, τέως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ πυτὶ μὲν ὡς λεγάτους παρουσιάζειν τοῦ πάπα τὸν Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Κορίνθου, πυτὶ δὲ τὸν Κορίνθου, τὸν Κρήτης, τὸν Πατρῶν, τὸν Ῥαβέννης καὶ ἑτέρους· ἐνίοτε δὲ ἄλλους· ὡς εἶναι δῆλον, ἐκείνους εἶναι τοῦ πάπα λεγάτους, οὓς ὁ καθ' ἕνα τούτων ἡρετίσατο, **οὐ μὴν ἔχειν τοσούτους ὑπερορίους ἐπισκόπους ὑφ' ἑαυτόν, καὶ χειροτονεῖν τούτους**. Τὸ δὲ ἔχειν τὸν πάπαν λεγάτους τινὰς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας ἐπενοήθη διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ».

μης, ὁ Φώτιος, ὁ προεδρεύσας τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συγκροτηθείσης ἐν ἔτει 864 Πρωτοδευτέρας λεγομένης συνόδου[287], τῆς καθαιρεσάσης τὸν Ἰγνάτιον, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ παπικῶν ἀπεσταλμένων, βλέπων τὸν αἱρετικὸν ἤδη ἀναφανέντα πάπαν Νικόλαον τυραννίαν ἐπιχειροῦντα κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πολυαριθμοτάτην σύνοδον, ἐπινεύσει τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἐν ᾗ ἀνεθεματίσθη ὁ αἱρετικὸς πάπας· τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης ἐκόμισαν εἰς Ῥώμην οἱ ἐπίσκοποι Χαλκηδόνος Ζαχαρίας καὶ Λαοδικείας Θεόδωρος, οἵτινες εὗρον τὸν πάπαν Νικόλαον νοσοῦντα βαρέως.

Μετ' οὐ πολὺ Βασίλειος ὁ Μακεδών, καταλαβὼν τὸν θρόνον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φονευθέντος Μιχαήλ, τελευτῶντος σεπτεμβρίου τοῦ 867, ἔπαυσε τὸν Φώτιον.

Ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ ταύτης πατριαρχείας, προσῆλθον εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν οἱ Ῥῶσσοι. Φαίνεται δ' ὅτι τότε ᾠκοδόμησεν ὁ Φώτιος, ἂν μὴ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ πατριαρχείαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν «ἐκ κρηπίδων σχεδὸν αὐτῶν, εἰς ὃ νῦν κάλλος καὶ μέγεθος ὁρᾶται, κατέστησε τὴν μονὴν τοῦ Μανουήλ»[288].

867—878. **83. ΙΓΝΑΤΙΟΣ τὸ δ'.**

Ἡ ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸ δεύτερον ἀνάβασις τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου ἐγένετο τῇ 13 νοεμ-

287. Οἱ ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐκτεθέντες δεκαεπτὰ κανόνες κεῖνται παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ, Σύνταγμα Κανόνων, τόμ. Β', σελ. 647—704.

288. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν ζ' κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου. Συντάγμ. τόμ. Β', σελ. 675. Περὶ δὲ τῆς μονῆς τοῦ Μανουήλ, σήμερον Κεμαλῆ τζαμισί, κατὰ τὸ Σαλματζιβρούκ, ἴδε Α. Γ. Πασπάτη Βυζαντ. Μελέται, σελ. 304—306, ἔνθα κεῖται εἰκὼν τῆς μονῆς ταύτης.

βρίου 867, διήρκεσε δ' ἡ δευτέρα πατριαρχεία αὕτη μέχρι τῆς 23 ὀκτωβρίου 878, ὅτε ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος ἀπεβίωσε, συμφιλιωθείς πρὸς τὸν Φώτιον, ἐπανελθόντα ἀπὸ τῆς ἐξορίας τῷ 873, καὶ πλέον μιᾶς τετραετίας ἐν τοῖς ἀνακτόροις διαμείναντα, καὶ πολλάκις ἐν τῇ διοικήσει χεῖρα βοηθὸν τῷ Ἰγνατίῳ παρασχόντα, καὶ εἰς τὸ νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Μακεδόνος Βασιλείου συνεργασθέντα.

Δυστυχῶς, ἀνθρωπίνης παραφορᾶς οἰκτρὰ ἀποτελέσματα ἀμαυροῦσι τὴν δευτέραν τοῦ Ἰγνατίου πατριαρχείαν, καθ' ἣν ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ κατεδίωκε βασανίζουσα τοὺς φίλους τοῦ Φωτίου ἐπισκόπους καὶ κληρικούς, ἀνέτρεπε δὲ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθέντας ναούς· ἀλλ' ἐπὶ τολμήμασι τοιούτοις οὐδαμῶς ἦν ὑπεύθυνος ὁ Ἰγνάτιος, ὡς οὐδὲ πρότερον ὁ Φώτιος, ὅτε κατετρέχοντο φυλακιζόμενοι καὶ διὰ ῥαβδισμῶν τιμωρούμενοι οἱ τοῦ Ἰγνατίου ὀπαδοί, οἱ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πρωτοκλήτου τῷ πάπᾳ τῆς Ῥώμης καταπροδίδοντες. Ἀπέναντι τοιαύτης βεβηλώσεως τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ κατὰ τοῦ Φωτίου δύσοσμος ἀγοραία καταφορὰ συγχωρεῖται: Κατασπᾶται τοῦ θρόνου ὁ σορὸς ἀνὴρ καὶ χεῖλη βάνδυσα, προτύπωμα νεωτέρων χειλέων ἐν παντὶ αἰῶνι καὶ πάσῃ ἐποχῇ χολὴν κατ' εὐεργετῶν τῆς κοινωνίας ἐξεμοῦντα, ἔλεγον καὶ ἐβλασφήμουν κατ' αὐτοῦ πολλά, ἅτινα σήμερον ἡμεῖς οἱ ἐννέα ἑκατονταετηρίδας κατόπιν ἐκείνων ζῶντες τίτλους δόξης κρίνομεν: «Ἐσυκοφάντουν αὐτὸν ὅτι ἐσφετερίσατο χρυσὸν καὶ ἄργυρον δημόσιον — (ἀναμνησθήτω ὁ ἀναγνώστης τῶν μαρμάρων τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας—σελ. τοῦ παρόντος βιβλίου 137).— Μισομαθεῖς δὲ τυγχάνοντες οἱ τοῦ Φωτίου πολέμιοι, καὶ φθονοῦντες τὴν ἀκαταμάχητον τοῦ πατριάρχου σοφίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν, μανικῶς ἐφέροντο περιερχόμενοι τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς οἰκίας, καὶ διέβαλλον ὑβρίζοντες αὐτὸν—γράφει ὁ Σοροκλῆς Οἰκονόμος—καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ ἅτε διδάσκοντος «τοὺς σεισμοὺς γίνεσθαι ἐκ πλησμονῆς ὕδατος καὶ οὐκ ἐκ πλήθους ἁμαρτιῶν», καὶ ὡς λέγοντος «Ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων δύο ψυχὰς ἔχειν, ὧν ἡ μὲν μία ἁμαρτάνει, ἡ δὲ ἑτέρα οὐχ ἁμαρτάνει». Ἄλλοι δὲ πάλιν, οἱ θρασύτεροι, ἐκήρυττον ὅτι ὁ Φώτιος ἐδίδασκε «μὴ κοινωνεῖν νήστεις τοὺς ἀνθρώπους», καὶ ὅτι «λειτουργῶν οὐδέποτ' εὐχὴν ἔλεγεν, ἀλλ' ἐψιθύριζε ῥήματα τῶν θύραθεν ποιητῶν».

Ἀσχημίζει τὴν τοῦ Ἰγνατίου πατριαρχείαν ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας σύνοδος τοῦ 869, κατὰ παπικὴν ἐπήρειαν καταδικάσασα τὸν Φώτιον, καὶ τὴν καταδίκην ὑπογράψασα οὐχὶ διὰ μελάνης, ἀλλὰ τὰς γραφίδας ἐμβάπτουσα ἐν αὐτῷ τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· προσθετέον ὅτι τὸ ῥηκτὸν λάθος, εἰς ὃ περιέπεσαν οἱ τὴν σύνοδον ταύτην ἀπαρτίσαντες, προσεπάθησαν ἀκολούθως ἵνα ἐξιλεώσωσι ζητήσαντες ἵν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν τοῦ πάπα κατὰ τὴν σύνοδον τοποτηρητῶν τὰ πρακτικὰ αὐτῶν, ἅτινα σλάβοι πειραταὶ αἰχμαλωτίσαντες τοὺς εἰς Ῥώμην ἐπανερχομένους παπικοὺς ἀπεσταλμένους ἥρπασαν καὶ ἐξηφάνισαν.

Ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σατύρου, οὗ μακρὰν κειμένη τοῦ σήμερον Μάλ-τεπε, «ἐν μαρμαρίνῃ σορῷ, πρὸς τοῖς δεξιοῖς τοῦ ναοῦ, συνταφέντος αὐτῷ καὶ τοῦ ὡμοφορίου (τῆς ἐπωμίδος) Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἀποσταλέντος αὐτῷ πρό τινων ἐτῶν ἀπὸ Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ Νικήταν τὸν Παφλαγόνα[289]».

Τὸν Ἰγνάτιον ἐβιογράφησαν ὁ Νικήτας Παφλαγὼν καὶ Μιχαὴλ ὁ πρεσβύτερος καὶ Σύγκελλος[290].

Τοῦ μακαρίτου Ἰγνατίου τιμᾷ τὴν μνήμην ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 23 ὀκτωβρίου.

---

289. Σκαρλ. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως· τόμ. Β', σελ. 284.

290. Fabricii Biblioth. Gr. Harles· τόμ. Γ', σελ. 254. Τῆς δὲ μονῆς τοῦ Σατύρου ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐγένετο μικρὰ καὶ ἄνω, σελ. 279.

878—886. 84. ΦΩΤΙΟΣ τὸ δ'.

Ἡ δευτέρα τοῦ Φωτίου πατριαρχεία διήρκεσε μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 886, διότι ὁ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου ἀναλαβὼν τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους Λέων ὁ Σοφὸς κατεβίβασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου, καὶ περιώρισεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμονιανῶν, ὅπου ἀπέθανε τῇ 6 φεβρουαρίου 891.

Ἐκ τῶν κατὰ τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ ταύτην γεγονότων δέον ἵνα σημειώσωμεν τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας σύνοδον τῶν τριακοσίων ὀγδοήκοντα τριῶν ἐπισκόπων, ἀρξαμένην μὲν τῶν ἐργασιῶν τὸν νοέμβριον τοῦ 879, λύσασαν δὲ ταύτας τῇ 13 μαρτίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους· καθ' ἣν, αὐτοῦ τοῦ Φωτίου προεξάρχοντος, ἐπῆλθε συμφιλίωσις τις τῶν ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, εἰ καὶ ὁ λόγος ὁ περὶ Βουλγαρίας εἰσαχθεὶς ὑπὸ τῶν παπικῶν τοποτηρητῶν ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ἀνεβλήθη εἰς ἄλλοτε, ἅτε τῆς συνόδου «οὐκ ἐπὶ τὸ διαστέλλειν ἐνορίας» συγκληθείσης· ἐν αὐτῇ ἀνεγνώσθησαν αἱ τῶν πατριαρχῶν καὶ παπῶν Ἰωάννου Ῥώμης, Μιχαὴλ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεοδοσίου Ἱεροσολύμων ἐπιστολαί, ἀποδεχομένων τὸν Φώτιον μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς κληρικῶν, ὡς καὶ ἡ βραδύτερον ἀποσταλεῖσα τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Θεοδοσίου. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐκύρωσε καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ Ζ' οἰκουμενικὴν κατὰ τῶν εἰκονομάχων Σύνοδον, ἐκδοῦσα καὶ τρεῖς κανόνας[291].

Ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ πατριαρχείας ὁ Φώτιος ἀνήγειρε, κατὰ τὴν παράδοσιν[292] τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ μονὴν

291. Οἱ τρεῖς κανόνες κεῖνται παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ. Σύνταγμα ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Β', σελ. 703—712.

292. Τὴν παράδοσιν διέσωσεν—ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ ἀνέγνω ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης Κωνστάντιος Α'. ἐν τῇ «Κωνσταντινιάδι», σελ. 166 ἐκδόσεως τοῦ 1824.

τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὸν ἐν Μαρδοσαγάρῃ ναὸν τῆς Ἡρεμίας, ἢ μᾶλλον μετέβαλεν αὐτὸν εἰς μονὴν γυναικείαν[293]. Τότε δὲ πεσόντα, τῷ 884, τὸν τροῦλλον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀνῳκοδόμησε Βασίλειος ὁ Μακεδών[294]. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ, τῷ 885, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀπέλυσε σιγίλλιον ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐπηρεάζειν τινὰ τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναχούς[295].

Ἡ εἰκὼν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου σωζομένη ἐν χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Λαύρας, ἡλικίαν φέροντι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐξεδόθη ὑπὸ Σοφοκλέους Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν «Ἀμφιλοχίων», ἐξ αὐτῆς δὲ παραληφθεῖσα κοσμεῖ τὸ μετὰ χεῖρας σύγγραμμα[296].

Καταλόγων τῶν συγγραμμάτων τοῦ πολυγράφου πατριάρχου εὑρίσκει ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης παρά τε Ἰωάννῃ Ν. Βαλέττᾳ καὶ Σοφοκλεῖ Οἰκονόμῳ καὶ τῷ σοφῷ Φαβρικίῳ[297]. Πέντε ἀνεκδότους τέως ἐπιστολὰς αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὁ μακαρίτης Δωρόθεος Εὐελπίδης[298], τεμαχίων δ' ἑρμηνείας εἰς

293. Σοφοκλέους Οἰκονόμου προλεγ. Ἀμφιλοχίων, σελ. μστ'. Ἦν δ' ὁ τόπος ὁ καλούμενος Μαρδοσαγάρη πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Λιβὸς, τῆς σήμερον Δημητζιλὰρ μασζητί.

294. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. Α', σελ. 483.

295. Μ.Ι.Γεδεὼν «Ὁ Ἄθως» ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1885, σελ. 79.

296. Κατὰ λάθος τοῦ ζωγραφήσαντος αὐτὴν, ὁ Φώτιος ἐν ὀλίγοις ἀντιτύποις παρίσταται αἰλιγῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός· ὁ εἰμενὴς ἀναγνώστης χορηγηθήσεται τῷ τε τεχνίτῃ καὶ τῷ γράφοντι τὸ παρὸν βιβλίον τὴν ἀλαθεστέραν αὐτοῦ συγγνώμην, τοῦ λάθους βραδύτερον διορθωθέντος.

297. Bibliotheca Graeca· Harles· τόμ. Γ', σελ. 670—776, ἔνθα γίνεται καὶ μακρὰ ἀνάλυσις τῶν ἐν τῷ Μυριοβίβλῳ κειμένων συγγραμμάτων.

298. «Σπαρτῶν Ἔντιτεν, συναγθὲν ἐξ ἐκκλησιαστικῶν καὶ σχολικῶν λόγων (κλπ.) τοῦ μητροπολίτου Καρυστίας Δωροθέου Εὐελπίδου· ᾧπερ παρέρτηνται τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φωτίου τρεῖς ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι καὶ τέσσαρες ἕτεραι Γρηγορίου Καρδάμη, ἡγουμένου Βατοπεδίου· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1874». Αἱ τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Φωτίου ἐν σελίσι 215—219.

τὴν Ὀκτάτευχον, ἐκδοθέντων ὑπὸ Νικηφόρου Θεοτόκη, ἀνμὴ ἀπατῶμαι, παρέλιπον οἱ πολυμαθέστατοι ἐκδόται τῶν Ἀμφιλοχίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ ’να μνησθῶσιν. Ἀπὸ τετραετίας ἀνεκδότους τοῦ Φωτίου λόγους ἤρξατο ἐκδιδοὺς ὁ πολυμαθέστατος Μ. Λογοθέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας Σταυράκης ὁ Ἀριστάρχης[299].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ Φωτίου τῇ 6 φεβρουαρίου· ἡ καθιέρωσις τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐστιν, ὡς εἰκάζω, μεταγενεστέρα[300]. Ἡ κατ’ αὐτὴν

299. Ἐπ’ ἰσχάτων ἐξέβωκε διὰ τῆς «Ἐκκλησ. Ἀληθείας» μετατυπώσας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ σοφοῦ Ἰ. Ν. Βαλέττα ἐπιστολὰς λακωνικὰς τοῦ ἱεροῦ πατρὸς εἶκοσιν ὁ ἀρχιμανδρίτης Βασίλειος Γεωργιάδης, ὅστις καὶ ἐν τῷ διὰ τὸ 1887 «Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς» ἠθελόγησέ τινας τῶν κατὰ τοῦ Φωτίου συκοφαντιῶν, ὅπως συνέβαλεν ἀναιδῶς αὐτοῦ πολέμια μετὰ «Ἡμερολόγιον Ἀνατολῆς» σελ. 104—115.

300. Καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς εἰρηκολουθήσαν ἔτη πολλὰ μετὰ θάνατον τοῦ Φωτίου γράφοντες ἀναλαβῶς περὶ αὐτοῦ, τοῦθ’ ὅπερ νομίζω ὅτι ἦν ἀδύνατον ’να γένηται εἴπερ ἦν ἐκτότε κατηχιθεκμένος ἐν τοῖς ἁγίοις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλὰ καὶ Νικτάριος, ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ ὁ τὰ τοῦ Νικταρίου μεταγιάφων Εὐγένιος Βουλγαρις πάντας μὲν τοὺς ἀπὸ Φωτίου μέχρι Μιχαὴλ Κηρουλαρίου πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως «πλὴν Θεοφυλάκτου περιφανεῖς ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀγιότητι καὶ ἀρεταῖς παντοίαις κεκοσμημένους γενέσθαι φησὶν», ὀνομαστὶ δὲ καὶ διακριβῶν ἀναφέρει γεγραμμένους ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας «Στέφανον, ὡς ἐν ἁγίοις μετὰ Ἰγνατίου ἐπιγεγραμμένον· καὶ Ἀντώνιον, ᾧ ἐπίκλην Καυλέας, ἄνδρα ἁγιώτατον καὶ ἐλεημονέστατον, καὶ τοῖς λατόμοις ἱστορικῶς στεργόμενον, οὗ ἡ μνήμη ἐτήσιος κατὰ τὴν ιθ’ φεβρουαρίου· καὶ Νικόλαον τὸν ἀείμνηστον, ὃς τῷ μὴ συγχωρεῖν τῷ βασιλεῖ Λέοντι τὴν τετραγαμίαν, ὑπεθήκαις Θεοδώρου τοῦ πάππα ἐκλωγθείς, ὑπ’ Ἀλεξάνδρου αὖθις ἐντίμως ἀνεκλήθη· καὶ Εὐθύμιον ἐν τῷ μεταξὺ πατριαρχεύσαντα τὸν σύγκελλον, ἄνδρα ἡγησάμενον καὶ θεραπευτικὸν, ὃς καὶ τὸν Λέοντα εἰς μετάμελον ἐνωδύνητος· καὶ Τρύφωνα τὸν μετὰ τὴν μακαρίαν κοίμησιν ἐν ἁγίοις καταλεγμένον. Περάνας δὲ ἀριθμὸν τὸν καταλόγων ὁ Νικτάριος ἄγει Κηρουλλαρίου προστίθησι καὶ Ἰωάννην τὸν Ξιφιλῖνον, καὶ Ἰωσὴφ τὸν Ὁμολογητήν, ὡς ἐν ταῖς τῶν ἁγίων μνήμαις καὶ τούτους ἐγγεγραμμέ-

ψαλλομένη ἀκολουθία συνετάχθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνου Τυπαλδου μόλις πρὸ τεσσαρακονταετίας[301].

886—893. ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α’.

Μέχρι τοῦ χρόνου τούτου, ἐκ πάντων τῶν τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους διαδόχων, ὁ Ἰγνάτιος ἀνῆκεν εἰς αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν· δεύτερος δὲ μετ’ αὐτὸν τακτέος ὁ Στέφανος, υἱὸς μὲν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας, μαθητὴς δὲ καὶ ἀνάστημα τοῦ πατριάρχου Φωτίου, χρηματίσας καὶ σύγκελλος αὐτοῦ. Προβληθεὶς οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Θεοφάνους, ὡς πρωτοθρόνου, καὶ ἐπεσκόπησεν ἔτη ἓξ καὶ μῆνας πέντε, ἤτοι μέχρι τοῦ μαΐου τοῦ 893, ὅτε ἀπέθανε. Ταῦτα γράφει Λέων ὁ Γραμματικός· οἱ ἐπίτομοι πατριαρχικοὶ καταλογοι παρατείνουσιν εἰς ἔτη τρία τὴν τοῦ Στεφάνου πατριαρχείαν[302].

νησε. Εὐγενίου Βουλγάρεως ἐπιστολὴ πρὸς Πέτρον Κλαίρκιον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· κλπ. Ἀθήνησι, 1844, σελ. 21.

301. Ὁ τίτλος ἔχει ὧδε· «Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἰσαποστόλου Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ. Συναριθμεῖται μὲν ἐξ ἀρχαιοτάτων τῆς Ἐκκλησίας ὕμνων καὶ συνταχθεῖσα ὑπὸ Κωνσταντίνου μητροπολίτου Σταυρουπόλεως τοῦ Τυπαλδου, ἐκδοθεῖσα δὲ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἴδη εὐκλεοῦς πατριαρχεύοντος πανιερωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυροῦ Ἀνθίμου, ἵνα διανέμηται δωρεὰν τοῖς ἁπανταχοῦ εὐσεβέσι καὶ πάσαις ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ τῆς πατριαρχικῆς τοῦ Γένους τυπογραφίας· 1848». Σελίδες 47 εἰς δυσμέγα, πλὴν ἐξ τοῦ προλόγου, συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σταυρουπόλεως.

302. Βλ. Κεδρηνὸν, Λέοντα Γραμματικὸν καὶ τοὺς συνεχίσαντας· τ. ν Θεοφάνη.

Ἐπ' αὐτοῦ πιθανῶς ἐκδοθέντος τοῦ Συνταγματίου τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὑπαγομένων ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν ὁ Ῥωσσίας ἠριθμεῖτο ἑξηκοστὸς πρῶτος[303].

Ὁ πατριάρχης Στέφανος ἀσθενήσας ποτὲ βαρέως καὶ θεραπευθεὶς διὰ τοῦ ἁγιάσματος τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πανδήμως ἀποδιδοὺς τῷ Θεῷ, μετεσκεύασε τὰ διὰ χρυσοῦ καὶ πολυτιμήτων λίθων κεκοσμημένα ἱερὰ αὐτοῦ ἄμφια εἰς «ἐνδυτὴν» τῆς Ἁγίας Τραπέζης τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς, διατάξας ὅπως καλύπτωσιν αὐτὴν διὰ τῆς πολυτελοῦς ταύτης ἐνδυτῆς τὴν ἡμέραν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ[304].

Τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Στεφάνου γεραίρει τὴν μνήμην ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῇ 18 μαΐου[305].

893—895. **78. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Β'.**

Ὁ τὸν Στέφανον διαδεξάμενος Ἀντώνιος, Καυλέας ἐπωνυμούμενος, εἶλκε τὸ γένος πατρόθεν καὶ μητρόθεν ἐξ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἐγεννήθη δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει· αὐτόθι καὶ ἐξεπαιδεύθη, γενόμενος μοναχὸς ἔν τινι τῶν τῆς πρωτευούσης μονῶν καὶ πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος, μέγα δὲ κλέος ἀράμενος ἐπὶ ὁσιότητι βίου, ἀναδειχθεὶς

ὅσιος ἀνὴρ, ἀρεταῖς ἐστιγμένος,
εἴκτου καὶς, ἀντίκρυς ἀγαθωσύνῃ[306].

303. Σοφοκλέους Οἰκονόμου περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας μικρὸν ὑπόμνημα· ἐν Ἀθήναις 1867. σελ. 47.

304. Εὐγενίου ἡ Ζωοδόχος Πηγή· σελ. 49.

305. Ὁ ἀείμνηστος Μαθᾶς ἐν τῇ πρώτῃ ἐκθέσει τοῦ πατριαρχικοῦ καταλόγου αὐτοῦ γράφει ὅτι τοῦ πατριάρχου Στεφάνου τὴν ἱερὰν μνήμην ἄγει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῇ 18 ἰουλίου· α' ἔκδ. σελ. 87, σημ. β'. Μέτρ. περὶ τοῦ Στεφάνου τὸν Δουκάγγιον· Familiae Augustae Byzantinae· ἐκδόσ. τοῦ 1729, σελ. 119. Ἔνθα γράφει ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γεραίρει τοῦ Στεφάνου τὴν μνήμην τῇ 17 μαΐου.

306. Ἐφραίμιος ἐν Χρονικῷ· στιχ. 10028—10030.

Ἡ πατριαρχεία αὐτοῦ διήρκεσε, κατὰ τοὺς ἐπιτόμους πατριαρχικοὺς καταλόγους ἔτη δύο, δηλαδὴ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Βιογραφίαν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Νικηφόρος Γρηγοράς[307]· ἔστι δ' ἐκδεδομένος βίος τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου λατινιστὶ παρὰ Migne, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἑλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Ἀντωνίου τοῦ Καυλέα τῇ 12 φεβρουαρίου· ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ Μηναίῳ σημειοῦται τελουμένη «ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ», συμπεραίνεται ὅτι μονὴν ἰδίαν εἶχεν ἐγείρει ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἀντώνιος Β', ἴσως δ' ἔστιν αὕτη ἡ ἄλλοτε κειμένη πλησίον τοῦ Γενὶ-τζαμὶ τῆς κυρίως πόλεως[308].

893—906. **87. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α' τὸ α'.**

Τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου Καυλέα ἀποθανόντος, ἐξελέγη ὁ ἰδιαίτερος σύμβουλος ἐξ ἀπορρήτων, ὡς ἠθέλομεν εἰπεῖ σήμερον, Νικόλαος, ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ γνωριζόμενος διὰ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ Μυστικοῦ· φαίνεται δ' ὅτι μοναχὸς γενόμενος, ἤσκει τὴν ἐν Θεῷ φιλοσοφίαν, ἀνὴρ ὢν πεπαιδευμένος. Κατήγετο, κατὰ τὸν Ἐφραίμιον, ἐξ Ἰταλῶν, ὅπερ ἐπικυροῖ καὶ ὁ παρὰ Fischeri ἐκδεδομένος πατριαρχικὸς κατάλογος, χρήσιμος ἡμῖν ἰδίως ὢν διὰ τὰς βιογραφίας τοῦ τε Νικολάου τούτου, τοῦ Ξιφιλίνου καὶ Κοσμᾶ τοῦ Ἱεροσολυμίτου. Κατὰ τὸν κατάλογον τοῦτον, ὁ Νικόλαος συγκλητικὸς χρηματίσας καὶ πρῶτος ἐν τοῖς ἀνακτόροις γραμματεύς, ἐγένετο μοναχὸς, ὡς εἰκάζω, τῆς μονῆς τῶν Γαλακρηνῶν, ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ ἐκεῖθεν τῆς Χαλκηδόνος, ἐχειροτονήθη δὲ πατριάρχης τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδο-

307. Fabricii Bibliotheca Graeca· Hartes· τόμ. Γ', σελ. 497.

308. Α. Γ. Παπαδοπούλου Βοζαντ. Μελέται. σελ. 437 καὶ 402.

ξίας τοῦ 895. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ καταλόγου τούτου, γράφοντος ὅτι ἔζησεν ὁ Νικόλαος ἔτη ἑβδομήκοντα τρία, συμπεραίνω ὅτι ἐγεννήθη τῷ 852. Ἡ πρώτη πατριαρχεία τοῦ Νικολάου Μυστικοῦ διήρκεσεν ἔτη ἕνδεκα· κατεβιβάσθη δὲ ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, μὴ θελήσας ἵνα κυρώσῃ τὸν τέταρτον γάμον, ὃν ὁ Λέων συνῆψε μετὰ τῆς Ζωῆς Καρβονωψίνας, ἀλλὰ καὶ ἀφορισμῷ καθυποβαλὼν τὸν τῶν κειμένων θεσμῶν παραβάτην Λέοντα, καὶ καθαιρέσας τὸν ἱερέα Θωμᾶν, τὸν ἐκπομπεύσαντα τὸ μυστήριον»[310].

Ἴσως ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ πατριαρχείας ταύτης ἐξέδωκεν ὁ Νικόλαος ὁ Μυστικὸς τὸ γράμμα «περὶ τοῦ τὰς πατριαρχικὰς ἐπιστολὰς ἀμισθὶ δίδοσθαι τοῖς αἰτοῦσιν»[311].

Ἐπ' αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πατριαρχείας τοῦ ἱεροῦ πατρὸς, ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Σοφὸς ᾠκοδόμησεν οὐ μακρὰν τοῦ βυζαντινοῦ παλατίου «τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας μονὴν ἀνδρείαν εὐνούχων, ἔνθα καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθετο, ποιήσας καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας»[312].

906—911. **88. ΕΥΘΥΜΙΟΣ Α΄.**

Τὴν παράνομον παῦσιν τοῦ πατριάρχου Νικολάου Α΄ τοῦ Μυστικοῦ διεδέξατο ταραχὴ καὶ σάλος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, διότι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ διαιρεθέντες οἱ μὲν ἀνεγνώριζον πατριάρχην κανονικὸν τὸν Νικόλαον,

309. Κεδρηνὸς, Ζωναρᾶς. Λέων Γραμματικός· οἱ τὸν Θεοφάνη συνεχίσαντες· Ἐρρίκος ἐν Χρονικῷ, στίχ. 10031—10038. Ὁ δὲ τοῦ Fischeri κατάλογος ἐν τόμῳ Ε΄ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» σελ. ἰδίως 274—275.

310. Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων· τόμ. Ε΄, σελ. 1—2.

311. Λέων Γραμματικὸς ἐν βίῳ Λέοντος Σοφοῦ.

οἱ δὲ προσέκειντο τῷ ἱερῷ Εὐθυμίῳ, ὅστις ὑπὸ τοῦ Λέοντος Σοφοῦ εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην προβληθεὶς τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ἐτιμᾶτο παρὰ πᾶσιν ὡς ἀνὴρ εἰς ἄκρον ἐνάρετος καὶ θεοσεβής. Ἕλκων τὸ γένος ἐκ Σελευκείας, μονάσας ἐν Ὀλύμπῳ τῆς Βιθυνίας καὶ ἔν τινι μοναδρίῳ κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον εἶχε καὶ ἰδίαν μονήν, ἥτις ἔκειτο κατὰ τὰ Ὑψωμαθεῖα· ἐχρημάτισε σύγκελλος τῆς ἐκκλησίας, ἧς ἐκλήθη καὶ πατριάρχης, ἀρνούμενος δὲ καὶ ἀποφεύγων τὴν τιμὴν ἐλέγετο ὅτι «θείᾳ ἀποκαλύψει ἐπείσθη αὐτὴν ἀποδέξασθαι». Διοικήσας τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πρωτοκλήτου, κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους καὶ τοὺς χρονογράφους, ἀπὸ τοῦ φεβρουαρίου τοῦ 906 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 911, καταβιβάζεται ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀδελφοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, καὶ ἐξορίζεται εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγαθοῦ, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, καταγεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ καθαιρεθεὶς ὑπὸ συνόδου, προεδρεύοντος τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Νικολάου τοῦ Α΄, τίλλεται τὴν γενειάδα ἀτίμως ὑπὸ κληρικῶν τινῶν ἢ κληρικοῦ—δυστυχῶς—ἐπιβάτην αὐτὸν κηρύξαντος, καὶ περιορίζεται εἰς τὴν μονὴν Ἀγαθοῦ, ἐν ᾗ τελευτήσας, ἐτάφη ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ, κατὰ τὰ Ὑψωμαθεῖα, τῷ 920, διότι τοῦτο ἐζήτουν ἐπιμόνως ὡς ὅρον εἰρηνεύσεως τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ[313].

Τὸ σπουδαιότερον γεγονὸς ἐπ' αὐτοῦ ἦν ὅτι δεξάμενος, ὡς ἔοικε, κατ' ἀρχὰς τὸν τέταρτον γάμον τοῦ Λέοντος καὶ συγχωρήσας αὐτῷ τὸ πταῖσμα, κατώρθωσεν εἶτα δι' ὅλης τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἵνα ἐμποδίσῃ τὸν Λέοντα ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως νόμου αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρέποντος καὶ τέταρτον γάμον[314].

312. Ἀνάγνωθι τοὺς αὐτοὺς χρονογράφους καὶ Δοσθέου Ἱεροσολύμων περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 742.

313. Τοῦτο λέγουσιν οἱ χρονογράφοι, προσθέτοντες ὅτι παρώρμων εἰς τοῦτο καὶ δὴ καὶ πρόφασιν ἦταν δικαιολογῆται πολλοὶ τῶν τότε ἐλλογί-

Κατὰ τὸ 911 οἱ ἁγιορεῖται μοναχοὶ πέμψαντες πρέσβυν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Σοφὸν τὸν μοναχὸν καὶ πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἀνδρέαν ἔτυχον νέου σιγγιλίου, δι' οὗ ὡρίζετο κτῆσις τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ ἡ ἐνορία Ἱερισσοῦ[314].

Μεθ' ὅσα παρὰ Δοσιθέῳ Ἱεροσολύμων ἀναγινώσκει τις, εἰκάζει ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καθηγίασε τὴν μνήμην τοῦ Εὐθυμίου, οὗ βιογραφίαν ἔγραψεν Ἀρέθας ὁ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος[315].

911—925. **87. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α' τὸ δ'.**

Παυθέντος τοῦ ἱεροῦ Εὐθυμίου Α', τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνῆλθε τὸ δεύτερον, εἰς ἱκανοποίησιν τῶν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ παραβιασθέντων θεσμῶν, ὁ ἀοίδιμος Νικόλαος, διοικήσας τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μέχρι τῆς 15 μαΐου τοῦ 925, ὅτε ἀπεβίωσε.

Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Νικολάου ταύτης ἡ Ἐκκλησία διετέλει ταραττομένη σφοδρῶς, διότι οἱ μὲν προσέκειντο τῷ Νικολάῳ, οἱ δὲ τῷ Εὐθυμίῳ· καὶ πρὸς ἡσυχίαν καὶ εἰρήνευσιν τῶν πραγμάτων, χάριν μὲν τῶν εὐθυμιανῶν ἐγένετο ἡ ἀπὸ τῆς ἐξορίας ἀνακομιδὴ καὶ κατάθεσις

μων ἀνδρῶν· ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται μὲν παράδοξον, διότι θέσπισμα μὲν Εἰρήνης τῆς αὐτοκρατείρας ὥριζε περὶ πολλοῦ «**τρίτον συνοικέσιον καὶ ἐπέκεινα μὴ γίνεσθαι**»· διάταξις δ' αὐτοκρατορικὴ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος «ταῖς ἀνημέναις τῶν ἐρώντων ἐπιθυμίαις ἐπιθεῖναι χαλινὸν βουλομένη, **τοσοῦτον ἀπαγορεύει τὸ πρὸς τέταρτον συνοικέσιον ἀρικέσθαι τινά**, ὥστε καὶ τοὺς εἰς τρίτον ἐλθόντας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς παραπέμπει κανόσι»· βλέπε τὰ θεσπίσματα ἐν τόμῳ Ε' τοῦ Συντάγματος τῶν ἱερῶν Κανόνων, σελ. 252 καὶ 253.

314. Μ. Ι. Γεδεών, Ὁ Ἄθως· σελ. 80.

315. Ἴδε περὶ τῆς καθηγιάσεως ταύτης καὶ τὴν σημείωσιν 300 τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 742.

τοῦ λειψάνου τοῦ ἱεροῦ Εὐθυμίου ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ, χάριν δὲ τῶν μετὰ τοῦ Νικολάου ταττομένων ἐξεδόθη ὁ «τόμος τῆς ἑνώσεως» ἐπικληθείς, ἑνώσας τὰ διεστῶτα καὶ τὸν τέταρτον γάμον ἐμποδίσας· τοῦτο δὲ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 920. Νομίζω δ' ὅτι ὁ «Τόμος τῆς ἑνώσεως» συμπληρωθεὶς ἐξεδόθη πάλιν τῷ 995, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ πατριάρχου Νικολάου Β' τοῦ Χρυσοβέργη[316].

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας ταύτης τοῦ Νικολάου Μυστικοῦ λέγεται ὅτι ἐγίνετο ἡ πρώτη διάταξις τοῦ Μηνολογίου τῶν ἁγίων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ Συμεὼν τοῦ Μεταφράστου[317].

Ὁ πατριάρχης Νικόλαος Α' ὁ Μυστικὸς μετέχων τότε καὶ τῆς τοῦ Κράτους διοικήσεως συνέπραξεν εἰς τὴν εἰρήνευσιν μεταξὺ τοῦ ἄρχοντος τῶν Βουλγάρων Συμεὼν καὶ τῶν βυζαντινῶν, ὡς οἵ τε χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς μαρτυροῦσι καὶ αἱ περισωζόμεναι αὐτοῦ ἐπιστολαί[318].

Τοῦ μακαρίου τούτου πατριάρχου, ὡς φρονῶ, μνείαν ποιεῖ-

316. Ὁ τῆς ἑνώσεως τόμος, καίπερ ἐπιγραφόμενος εἰς Νικόλαον τὸν Μυστικόν, περιέχει ἐν τέλει τὰς εὐχαριστίας τῶν μέχρι Ἰωάννου Τζιμισκῆ αὐτοκρατόρων «τῶν τὴν οἰκείαν βασιλείαν τῆς ἐπιγείου ἀλλαξαμένων» καὶ τῶν πατριαρχῶν «Ἰγνατίου, Φωτίου, Στεφάνου καὶ Ἀντωνίου, Νικολάου καὶ Εὐθυμίου, Στεφάνου, Τρύφωνος, Θεοφυλάκτου, Πολυεύκτου καὶ Ἀντωνίου», μνημίσκεται δὲ τοῦ μὲν Νικολάου Α' ὡς τεθνεῶτος, τοῦ δὲ Νικολάου Χρυσοβέργη ὡς ζῶντος· ἀκριβέστερον δὲ λέγει: «τοὺς ἤδη περὶ ἐνενήκοντα χρόνων (ἀπὸ τοῦ 906;) . . . . . ἀποφέραγέντας ἱερεῖς ἡ παγγέλτιγξ βασιλεὺς τῶν θειοτάτων βασιλέων ἡμῶν Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου συνῳκείωσε τε καὶ συνήνωσε». Κατωτέρω πάλιν αἱ εὐχηρίαι ζώντων καὶ τεθνεώτων συναναφέρονται. Ἀνέγνωσα τὸν «Τόμον τῆς ἑνώσεως» ἐν Συντάγματι, τόμ. Ε', σελ. 4—10.

317. Σοφοκλέους Οἰκονόμου περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας· σελ. 19.

318. Ἴδε μικρὸν ἀφηρίδεόν μου ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Γ', σελ. 636 - 639 φέρον τίτλον «Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς περιπετείαις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους». ἀπόσπασμα ὃν ἴδιας διατριβῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἕλληνες καὶ Σλαῦοι κατὰ τὸν μεσαίωνα».

ται ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 16 μαΐου. Βεβαίως ἡ σύναξις αὐτοῦ ἐτελεῖτο ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ μονῇ τῶν Γαλακρηνῶν, ὅπου ἐτάφη.

925—928. 89. **ΣΤΕΦΑΝΟΣ Β'.**

Τριμηνίαν σχεδὸν ἔμεινε χηρεύων ὁ πατριαρχικὸς ἀποστολικὸς οἰκουμενικὸς θρόνος, μέχρι τοῦ μηνὸς αὐγούστου τοῦ 925, ὅτε ἐξελέγη πατριάρχης ὁ μητροπολίτης τῆς Ἀμασείας Στέφανος, εὐνοῦχος ὑπάρχων. Οἱ χρονογράφοι καὶ οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι γράφουσιν ὅτι ὁ Στέφανος Β' ὁ ἀπὸ Ἀμασείας ἐκράτησε τῶν οἰάκων τῆς Ἐκκλησίας ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕνδεκα· ὁ παρὰ Fischeri κατάλογος ἀριθμεῖ ἔτη τρία μεῖον ἡμερῶν δεκαεννέα. Παρὰ τῷ Λέοντι Γραμματικῷ εὑρίσκομεν ὅτι τῇ 18 ἰουλίου τοῦ 925, ἢ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὡς ὁ Κεδρηνὸς γράφει, ἀπεβίωσεν ὁ πατριάρχης Στέφανος Β'.

928—931. 90. **ΤΡΥΦΩΝ.**

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου Β' ἡ Ἐκκλησία ἐχήρευεν ἐπὶ πέντε μῆνας σχεδόν, καὶ μόλις περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκεμβρίου τοῦ 928 ἀνεκάλυψαν οἱ αὐλικοὶ ἀφελῆ τινα μοναχὸν, ἀσκούμενον ἔν τινι μονῇ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Τρύφωνα καλούμενον, «ἐπ' εὐλαβείᾳ δὲ καὶ ἁγιότητι μαρτυρούμενον, καὶ χειροτονοῦσι πατριάρχην, μέχρις ἂν εἰς μέτρον ἡλικίας φθάσῃ Θεοφύλακτος ὁ Ῥωμανοῦ τοῦ βασιλέως υἱὸς, ὃν ἔμελλον πατριάρχην χειροτονεῖν Κωνσταντινουπόλεως[319]· ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἀφελὴς ὁ πατριάρχης Τρύφων, ἐν τούτοις ὅτε ἐπίστη ὁ τακτὸς χρόνος, καθ' ὃν ἔμελλε ν' ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς τῶν κοινῶν διευθύνσεως, ἠρνεῖτο, λέ-

319. Λέων Γραμματικός· Κεδρηνός·

γων δικαίως ὅτι πρὸς παῦσιν αὐτοῦ ἔπρεπε ἵνα προσενεχθῶσι συνοδικῶς αἰτιάματα καὶ καταγγελίαι· καὶ τοιαύτη μὲν αἰτία οὐδεμία ὑπῆρχεν, ὁ δ' αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ὁ Λεκαπηνὸς εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν· ὅτε ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς παρίστη Θεοφάνης ὁ μητροπολίτης Καισαρείας, βαδιουργος ἀνὴρ καὶ τῶν πάντων κατατολμῶν, ἐπονομαζόμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους «χαιρινός», ὅστις ὑπέσχετο τῷ αὐτοκράτορι τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου. Ἀκούσωμεν ὡς διηγεῖται τὴν παπαδικὴν δολοπλοκίαν ὁ χρονογράφος Κεδρηνός· «ἀπάτῃ περιέρχεται τὸν πατριάρχην καὶ προσελθὼν ἔφη πρὸς αὐτόν· «πολλὴ μέν, ὦ δέσποτα ἡ κατὰ σοῦ τῆς βασιλείας ἐπίθεσις, καὶ αἰτιάσεις ζητεῖ δυναμένας σε καταπᾶσαι τοῦ θρόνου· πολλὰ δὲ μοχθῶν οὐχ εὑρίσκει· πῶς γὰρ ἂν τοῦ ἀναιτίου αἰτίασις ἅψαιτο; ἐν δὲ προφέρουσιν αἴτιον οἱ σπουδασταὶ τῆς σῆς καθαιρέσεως, φάσκοντες μὴ ὅλως εἰδέναι σε γράμματα· εἰ οὖν τοῦτο δυνηθείημεν ἀποτρέψασθαι . . . . εἴ τι οὖν μοι πείθῃ, ἐπὶ παρουσίᾳ πάσης τῆς συνόδου, γράψας ἐν ἀγράφῳ χαρτίῳ τὸ σὸν ὄνομα καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, πέμψον τῷ βασιλεῖ, ὡς ἂν πληροφορηθῇ, καὶ τῆς ταύτης ἐλπίδος ἐκπεσὼν, ἀπόσχηται τοῦ κατὰ σοῦ μελετᾶν». Ἔδοξε λυσιτελὴς ἡ παραίνεσις· εὐθὺς οὖν συνηθροίζετο σύνοδος, καὶ συναθροισθείσης φησὶ πρὸς αὐτὴν ὁ πατριάρχης· «οἱ τοῦ θρόνου με καταγαγεῖν βουλόμενοι ἀδίκως, ὡ θεῖοι συλλειτουργοὶ, πολλὰς μηχανὰς κεκινηκότες ὥστε εὔλογον αἰτίαν εὑρεῖν, καὶ δι' αὐτῆς με ἐξοστρακίσαι, οὐχ εὗρον· τελευταίαν οὖν μοι προσάπτουσιν αἰτίαν ταύτην· φασί με ἀγράμματον εἶναι· νῦν οὖν ἐπ' ὄψει πάντων ὑμῶν, τάδε χαράσσω τὰ γράμματα, ἵνα ἰδόντες καὶ πληροφορηθέντες οἱ συκοφάνται, ἀπόσχωνται τοῦ ἀδίκως μοι ἐνοχλεῖν» εἶπε· καὶ χάρτην ἄγραφον εἰληφὼς, ἐπ' ὄψει πάντων ἔγραψεν οὕτω: Τρύφων, ἐλέῳ Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης· καὶ γράψας ἐκπέμπει διὰ τοῦ πρωτοθρό-

νου[320] τῷ βασιλεῖ· ὅπερ λαβὼν ἐπὶ χεῖρας οὗτος, καὶ ἄγραφον ἕτερον χάρτην ἄνωθεν προσανυφάνας, παραίτησιν ἔγραψεν ὡς ἀνάξιος ὢν ἐξίσταται τῷ βουλομένῳ τοῦ θρόνου. Τῆς δὲ τοιαύτης παραιτήσεως προκομισθείσης ἐπὶ συνόδου, κατάγεται τῆς Ἐκκλησίας ὁ Τρύφων, πολλὰ τὴν ἀπάτην ὀλοφυρόμενος καὶ τῷ πρωτοθρόνῳ ἐπειμεμφόμενος».

Ἡ πατριαρχεία τοῦ Τρύφωνος παρετάθη εἰς ἔτη τρία· πεσὼν ἀτίμου ῥαδιουργίας καὶ δολιότητος θῦμα, φέρων ἐδωκεν αὖθις ἑαυτὸν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσε, ταφεὶς, ὡς εἰκάζω[321], ἔν τινι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ὁ Λεκαπηνὸς πολλὰς ἐχορήγησεν ἐλεημοσύνας καὶ δωρεὰς εἰς μοναστήρια καὶ πτωχοτροφεῖα, «πάσας τὰς τῆς πόλεως ἐκκλησίας πέπλοις διαφανέσι καὶ φωταγωγίαις λαμπρῶς κατεκόσμει· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ὄρεσι μοναχοῖς τῷ τε Ὀλύμπῳ καὶ τῷ Κυμηνᾷ καὶ τῷ τοῦ Βαραχαίου ὄρει οὐ διέλιπεν ἐτησίους βόγας, ἃς διετύπωσε».

Λέων ὁ Γραμματικὸς ὁ διηγούμενος ταῦτα παραδίδωσιν ἡμῖν ὅτι ὁ πατριάρχης Τρύφων κατήχθη τοῦ θρόνου κατὰ τὸν αὔγουστον μῆνα τῆς τρίτης ἰνδικτιῶνος, καὶ ὅτι χρόνον ἕνα καὶ μῆνας πέντε ἔμεινε χηρεύων ὁ θρόνος· τῇ δὲ ἕκτῃ ἰνδικτιῶνι φεβρουαρίου 2, χειροτονεῖται Θεοφύλακτος ὁ υἱὸς

320. Πρωτόθρονος ἦν, ὡς ἐνόησεν ὁ ἀναγνώστης μου, Θεοφάνης ὁ μητροπολίτης Καισαρείας Καππαδοκίας. Ἀγνοῶ ἂν εἰς τοῦτον τὸν Θεοφάνην ἢ τὸν ἐπὶ τοῦ Σοροῦ Λέοντος ἀχμάσαντα καὶ χειροτονήσαντα τὸν βασιλόπαιδα πατριάρχην Στέφανον πρέπῃ ν' ἀποδῶμεν τὸν ἐν ἀγιορειτικαῖς βιβλιοθήκαις σωζόμενον λόγον εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν, ἐξ οὗ φαίνεται ἀνὴρ ἐλλόγιμος ὁ Θεοφάνης.

321. Ἐν τῷ Συναξαριστῇ γράφεται «τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ», ὅπερ, ὡς νομίζω, σημαίνει ὅτι κατέλυσε τὸν βίον ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ ἐτάφη πολὺ πιθανῶς ἐν ναῷ παρακειμένῳ τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ.

τοῦ Ῥωμανοῦ πατριάρχης· ἀλλ' ἂν ᾖ ἀληθὲς ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐχήρευε χρόνον ἕνα καὶ μῆνας πέντε, ἄρα ἡ ἰνδικτιῶν διορθωτέα τετάρτη ἀντὶ τρίτης. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει λοιπὸν τὸν λόγον, δι' ὃν ἐκτείνω τὴν πατριαρχείαν τοῦ Τρύφωνος ἀπὸ τῶν μέσων δεκεμβρίου τοῦ 928, μέχρι τοῦ αὐγούστου τοῦ 931.

Τοῦ μακαρίου Τρύφωνος ἄγει τὴν ἱερὰν μνήμην ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 19 ἀπριλίου.

933—956. **91. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ.**

Μετὰ χηρείαν ἐνὸς ἔτους καὶ μηνῶν πέντε, τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπευλογοῦντος, ὁ τοῦ Ῥωμανοῦ Λεκαπηνοῦ υἱὸς Θεοφύλακτος, μειράκιον ὤν, δικαεξαέτης, εὐνοῦχος ἀπό τινος, ἀναβαίνει τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, τέως ἐν τοῖς συγκέλλοις τοῦ Πατριαρχείου καταριθμούμενος[322]. Ὁ βασιλόπαις πατριάρχης, τρίτος μετὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀλουργίδα μεταλλάξας εἰς ἐπισκοπικὸν μανδύαν, διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἱεροῦ Στάχυος ἔτη εἴκοσι καὶ τρία, βίον ζήσας ἐκλελυμένον καὶ ἄσωτον, περὶ τὰ κυνηγέσια καὶ τὰς τρυφὰς καὶ τοὺς ἵππους ἐκπεπτωκώς, ἀγέλας ἵππων ἐκτρέφων πολλὰς καὶ κυνῶν πλή-

322. Ἰωὴλ χρονογρ. «Θεοφύλακτος δὲ ὁ πατριάρχης δικατριῶν μὲν ἐτῶν ὢν τότε ὑπὸκεινς ἐχειροτονήθη, δέκα δὲ ὅτε εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνεβιβάσθη θρόνον». Συνέχεια Θεοφάνους· «ἀλλὰ καὶ Θεοφύλακτον υἱὸν αὐτοῦ (Ῥωμανοῦ) ὁ πατριάρχης Νικόλαος ἀπέκειρε κληρικὸν, χειροτονήσας ὑποδιάκονον, σύγκελλόν τε προχειρισάμενος» ἕως πρὸς ἀποφυγὴν κόπου πλείονος σελ. 409 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βόννης καὶ σελ. 739 καὶ 902 Theophanis Continuati· «τὸν δὲ Θεοφύλακτον εὐνοῦχον ὄντα ἐποίησε κληρικὸν ὁ Νικόλαος καὶ σύγκελλον προχειρισάμενος» κλπ. «Θεοφύλακτον υἱὸν αὐτοῦ (Ῥωμανοῦ) εὐνοῦχον ὁ πατριάρχης Νικόλαος ἀπέκειρε κληρικὸν» κλπ. Δουκαγγίου **Familiae Augustae Byzantinae**· ἐκδόσ. Βενετίας, τῷ 1729, σελ. 124.

θη, πολλὰ δὲ πράξας ἐπαίσχυντα καὶ τοῖς χριστιανοῖς ἀπηγορευμένα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκυβέρνα τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ κηδεμόνας, ἀλλ' ἀποτινάξας οὐ μετὰ πολὺ τὸν βαρὺν αὐτῶν ζυγόν, ἀρηνίασε, καὶ δεύτερος μετὰ τὸν ἄθλιον εἰκονομάχον Θεόδοτον τὸν Μελισσηνὸν κατέστρεψε τὴν σεμνότητα τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς πολιτείας, εἰσαγαγὼν καινότροπον ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίᾳ συνήθειαν, τοὺς χορεύς τῶν νοταρίων, «κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνικῶν διερχομένων τὴν ἀγοράν[323]». Πολλὰ παρὰ τῷ χρονογράφῳ Κεδρηνῷ ἀνεγνώσκομεν, ἅτινα καλὸν ἦν σιωπηθῶσι· καὶ αὐτὸς τὰς τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου ἀνευλαβείας καὶ τὴν σιμωνίαν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν «καὶ λοιπὰς ἀπρεπεῖς πράξεις κατὰ μέρος διεξιέναι σὺν τῷ ἀπρεπεῖ καὶ ἀθέμιτον» ἐνόμισεν. Αὐτόθεν μανθάνομεν τὰ τελούμενα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Νοταρίων[324], τὰ δὲ γραφόμενα τοῦ Κεδρηνοῦ παρατίθημι· «Ἔργον ἐκείνου καὶ τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος, ἐν ταῖς λαμπραῖς καὶ δημοτελέσιν ἑορταῖς ὑβρίζεσθαι τὸν Θεόν, καὶ τὰς τῶν ἁγίων μνήμας διὰ λιγυσμάτων ἀπρεπῶν καὶ γελώτων καὶ παραφόρων κραυγῶν, τελουμένων τῶν θείων ὕμνων· . . . . πλῆθος γὰρ συστησάμενος ἐπιτρίπτων ἀνδρῶν, καὶ ἔξαρχον αὐτοῖς ἐπιστήσας Εὐθύμιόν τινα Καισῆν λεγόμενον, ὃν αὐτὸς δομέστικον τῆς Ἐκκλησίας προὐβάλετο, τὰς σατανικὰς ὀρχήσεις, καὶ τὰς ἀσήμους κραυγὰς, καὶ τὰ ἐκ τριόδων καὶ χαμαιτυπείων ἡρανισμένα ἄσματα τελεῖσθαι ἐδίδαξεν».

Ἡ τοιαύτη πανήγυρις, ἀτυχῶς, ἐπὶ πολὺ ἐξηκολούθει τελουμένη.

323. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν ΞΒ' κανόνα τῆς Πενθέκτης Συνόδου.

324. Ἦσαν οὗτοι Μαρκιανὸς καὶ Μαρτύριος, ὧν ἐγένετο μνεία ἐν σελ. 119 τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος· τὴν μνήμην αὐτῶν ἄγει ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τῇ 25 ὀκτωβρίου.

Ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος ἀπεβίωσε κατά τινα ἱππασίαν, διότι τρέχων ἀτάκτως, προσεβλήθη κακῶς πεσὼν ἐπί τινος τῶν παραθαλασσίων τειχῶν[325], «αἷμα ἀναγαγὼν διὰ τοῦ στόματος· ἐπὶ δύο δ' ἔτη νοσηλευόμενος, ἀπέθανε τῇ 27 φεβρουαρίου 956.

Ἐπ' αὐτοῦ σπουδαῖον γεγονὸς δυνάμεθα 'ν' ἀναγράψωμεν τὴν εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσιν τῶν Οὔγγρων μετὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Γυλᾶ· πρῶτος δὲ τῶν Οὔγγρων ἐπίσκοπος —ἐπίσκοπος Τουρκίας, ὡς ἐλέγετο τότε— ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου τῷ 951 ὁ μοναχὸς Ἱερόθεος εὐλαβείας ἔχων δόξαν[326]. Ἐπὶ Θεοφυλάκτου δ' ὡσαύτως ἀνεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἐδέσσης τῆς Μεσοποταμίας τὸ ἅγιον Μανδήλιον—τὸ τοῦ Χριστοῦ ἅγιον ἐκμαγεῖον —ἡ ἀχειροποίητος μορφὴ — κατὰ τὸ 944, λαμπρῶς, εἶα δὴ καὶ ἔδει, προϋπαντήσαντος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου[327]. Ἀλλὰ τὸ λαμπρότερον ὧν εἶδεν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ Θεοφύλακτος ἦν ἡ τοῦ φιλομουσοτάτου τούτου αὐτοκράτορος εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα χορηγηθεῖσα προστασία: εἰς τὴν ἀριθμητικήν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν πασῶν ἔποχον φιλοσοφίαν. Ὁ χρονογράφος τῆς ἐποχῆς ἀναφέρει ὅτι πρὸ πολλοῦ ἦν παρημελημένη τῶν ἐπιστημῶν ἡ καλλιέργεια, καὶ τότε πρῶτον ὁ αὐτοκράτωρ γινώσκων «τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν πρὸς Θεὸν ἡμᾶς οἰκειούσας, καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν πολιτικοῖς πράγμασι προσαρμόζουσαν, τὴν θεωρίαν

323. Ἐξαιτοῦμαι συγγνώμην ἐπὶ τῇ κακῇ παραφράσει τῶν παρὰ Κεδρηνῷ γραφομένων· οὐδὲ ὑπῆρχεν ἄλλις τρόπος παραφράσεως ἢ ὁ τῆς ἐκχυδαΐσεως, ὃν ἐπέρυγον.

326. Συρ. Ὀκτώιχον περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας· σελ. 11, στιχ. α'.

327. Προσκυνητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου (ἔργον, ὡς γνωστόν, Κ. Ὀκτωήχου) σελ. β', ἔνθα ἀναβιβάζονται τὰ παρόρματα· αὐτὴ ἡ ἐξ Ἐδέσσης ἀνακομιδὴ τάττεται τῷ 944, ἐνῷ ἐν σελίδι 60 ὁ πολυμαθέστατος τοῦ Προσκυνηταρίου ἀναβιβαστὴς ἔταξεν αὐτὴν τῷ 930.

δὲ τοῖς λογικοῖς, ἀλλήλοις δι' ἀμφοτέρων βοηθεῖ». Καὶ τῆς μὲν φιλοσοφικῆς σχολῆς ἀναδείκνυσι σχολάρχην Κωνσταντῖνον τὸν ἰδιαίτερον αὐτοῦ γραμματέα καὶ πρωτοσπαθάριον· τῆς δὲ ῥητορικῆς Ἀλέξανδρον τὸν μητροπολίτην Νικαίας· τῆς δὲ σχολῆς τῆς γεωμετρίας Νικηφόρον πατρίκιον τὸν γαμβρὸν Θεοφίλου ἐπάρχου τοῦ Ἐρωτικοῦ· τῆς δὲ σχολῆς τῆς ἀστρονομίας Γρηγόριον ἀσηκρίτην. Τοὺς δὲ μαθητὰς τῶν σχολῶν τούτων εὐνοῶν καὶ τιμῶν ὁ αὐτοκράτωρ οὐ μόνον ὁμοτραπέζους εἶχεν, ἀλλὰ καὶ χρηματικαῖς χορηγίαις ἐβοήθει τούτοις, καὶ τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τοῦ κράτους ἐξ αὐτῶν ἐλάμβανε, κατατάττων εἰς τοὺς ἀντιγραφεῖς καὶ κριτάς, καὶ μητροπολίτας ἐξ αὐτῶν τούτων ἐκλεγομένους ἐπεθύμει ἵνα βλέπῃ.

Ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος, αἰτήσει τοῦ μητροπολίτου Νεοκαισαρείας Νικηφόρου, διαταγῇ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ, ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Καισαρείας τὴν ἐπισκοπὴν Ῥιζαίου, ἣν ἀποσπάσας ἀπὸ τοῦ Καισαρείας ἀνήγαγεν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ὁ ἐν ἁγίοις πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Ὁμολογητής. Τὴν εἴδησιν χορηγεῖ ἡμῖν ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ Γραμματικός[328].

Τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου τὴν μνήμην ἔσωζεν ἄχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἡ ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσα ἢ ἀνακαινισθεῖσα μονὴ τῶν Ῥουφινιανῶν, οὐ μακρὰν τοῦ σήμερον Χαϊδὰρ πασᾶ τῆς Βιθυνίας[329].

Τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου ἀφηγεῖται Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος[330].

---

328. Νικολάου Γραμματικοῦ Συνοδικὴν γράμμα πρὸς Ἀλέξιον Κομνηνόν.

329. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν Ζ' κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου.

330. Ἔκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως· βιβλ. Β', κεφ. 38. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο μετεκδίδεται ἐν τέλει τοῦ παρόντος συγγράμματος.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΦΩΤΙΟΣ

(κατὰ χειρόγραφον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐν τῇ ἐν Ἄθῳ Λαύρᾳ)

Πλέον ἑνὸς μηνὸς παρῆλθεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοφυλάκτου μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πολυεύκτου, ὅστις ἐχειροτονήθη μὲν τῇ 3 ἀπριλίου 956, ἀπεβίωσε δὲ τῇ 16 ἰανουαρίου τοῦ 970, ἤτοι τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ, κατὰ Κεδρηνόν. Ἡ χειροτονία τοῦ Πολυεύκτου ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ πρωτοθρόνου μητροπολίτου τῆς Καισαρείας Βασιλείου, διότι Νικηφόρος ὁ τῆς Ἡρακλείας ὑπὸ δυσμένειαν αὐτοκρατορικὴν διατελῶν ἐκωλύθη ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τῆς ἐξασκήσεως τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ τούτου· ἐξ οὗ προσετρίβη μῶμος οὐχὶ μικρὸς τῷ τε αὐτοκράτορι καὶ τῷ πατριάρχῃ. Ὁ ἱερὸς Πολύευκτος ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, μικρὸς δ' ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εὐνουχισθεὶς ἐγένετο μοναχὸς, καὶ διέπρεψεν ἐπί τε τῇ τοῦ ἤθους σεμνότητι, τῇ ἀκτημοσύνῃ καὶ τῇ μαθήσει· διὰ τὰς ἀρετὰς ταύτας «ὡς ἄλλος Ἰωάννης Χρυσόστομος ὑπὸ πολλοῖς ἐγνωρίζετο καὶ ἐλέγετο, καὶ οὐκ ἐλέγετο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφαίνετο». Καταφερόμενος δὲ κατὰ τῆς πλεονεξίας τῶν συγγενῶν Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ ἐραδιουργεῖτο παρ' αὐτῶν εἴς τε τὸν Ῥωμανὸν καὶ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, ὑποβάλποντος τὴν κατὰ τοῦ Πολυεύκτου δυσμένειαν καὶ Θεοδώρου τοῦ Κυζίκου[331].

Χάρις εἰς τὸν πατριάρχην Κύριλλον τὸν Λούκαριν, γινώσκομεν ἓν ἔγγραφον ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Πολυεύκτου τῷ 964 περὶ τῆς οὐ μακρὰν τῆς Δημητζάνης ἐν Πελοποννήσῳ ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου Λαμπαρδοπούλου μονῆς τῆς Θεοτόκου[332].

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Πολυεύκτου Ὄλγα ἡ ῥωσσὶς

331. Συναξ. τὸν Θεοφάν· Λέων Γραμματικός· Κεδρηνός· Ζωναρᾶς· Ἰωήλ.
332. Εὐθυμίου Καστόρχη περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἑλληνικῆς σχολῆς

ἡγεμονὶς ἐλθοῦσα εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 957 ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, ἐπανελθοῦσα δ' εἰς Ρωσσίαν ἐστήριξε τὸν χριστιανισμόν, ἔκτισε ναούς, καὶ, συνδέουσα στενῶς τὴν ἐπικράτειαν αὐτῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ τοῦ Πολυεύκτου, διέταξε κατὰ τὰς ἰσχάτας τῆς ζωῆς αὐτῆς στιγμὰς ὅπως ἀποστείλωσιν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην χρυσίον πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς πτωχούς[333]. Ἐπ' αὐτοῦ «ἡ Βουλγαρία τετίμηται αὐτοκέφαλος· πρῶτος ὁ Δαμιανὸς Βουλγαρίας πατριάρχης ἀνηγορεύθη παρὰ τῆς βασιλικῆς συγκλήτου, κελεύσει τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ[334]». Κατὰ τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ ἐκ Κορώνης ἐμόναζεν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Κυθήρων, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀνηγέρθη ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου[335]. Τῷ 964 ὁ ὅσιος Ἀθανάσιος, ἀναλώμασι Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, ἵδρυσε τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Λαύραν· συγχρόνως δ' ἐκτίσθησαν αἱ μοναὶ τοῦ Βατοπεδίου καὶ τῶν Ἰβήρων.

Ὁ χρονογράφος Κεδρηνὸς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ ἱερὸς Πολύευκτος «τοῖς ἱεροῖς ἐνέταξε διπτύχοις Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου τὸ ὄνομα, τοῦ τὸν βασιλέα Λέοντα δεξαμένου εἰς κοινωνίαν, ὅπηνίκα τὴν τετάρτην ἠγάγετο γυναῖκα· πρὸς τοῦτο τινὲς

καὶ περὶ τῶν καθηρτῶν καὶ πρώτων αὐτῆς διδασκάλων· ἐν Ἀθήναις, 1847, σελ. 2 καὶ 49—52.

333. Συμ. Οἰκονόμου περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας· σελ. 41 καὶ 45· Βαλλιάνου Ἱστορία τῆς βασιλικῆς Ἐκκλησίας· σελ. 8.

334. Μ. Γ. Δίμιτσα περὶ τῆς αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας· σελ. 56. Δουκαγγίου Familiae Augustae Byzantinae, ἐκδ. Βενετίας· σελ. 446.

335. Χρυσοβ. τοῦ ἐν Κυθήροις Μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Θεοδώρου· ἐκδοθέντος Ἰωάννου Βελισσάρου· ἐν Βενετίᾳ, 1868, σελ. 27—28· Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κυθήρων ἀσκήσαντος· νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα. Ἐνετίησιν, 1747 (σελ. 23)· εἰρήσθω ὅτι παράβλημα τοῦ Θεοδώρου τούτου τὴν μνήμην (μαΐου 12) ὁ Νικόδημος ἐν τῷ Συναξαριστῇ αὐτοῦ.

τῶν ἀρχιερέων πρὸς ὀλίγον ἀντέστησαν τῷ Πολυεύκτῳ μὴ κοινωνεῖν· ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, τῷ τοῦ κρατοῦντος ἀκολουθήσαντες θελήματι, γέλωτα παρέσχον τοῖς διακρινομένοις». Φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ τὸ 956—957 διάκονός τις Ἰὼβ ὀνομαζόμενος ὑποκλέψας ἐκόμισεν ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν τιμίαν χεῖρα τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἣν ὑπεδέξατο μεγαλοπρεπῶς καὶ μετὰ μεγίστης εὐλαβείας ὁ αὐτοκράτωρ.

Ὁ πατριάρχης Πολύευκτος ἤρατο κατὰ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς οὐ μικρὰν νίκην ἐπιβαλὼν τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ Τζιμισκῇ ἀνελθόντι τὸν θρόνον τῷ 969 ἵνα διαῤῥήξῃ τὸν τόμον, ὃν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πολυεύκτου ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἐξέδωκε τῷ 964, ἐμποδίσας τὴν ἵδρυσιν νέων μοναστηρίων· «ἐνεχθεὶς δὲ ὁ τόμος ἐῤῥάγη καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐχαρίσθη ἡ προτέρα ἐλευθερία[336].

Βιογραφίαν τοῦ ἱεροῦ Πολυεύκτου ἀναφέρει ὁ Φαβρίκιος[337].

Τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου ἄγει τὴν μνήμην ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 5 φεβρουαρίου.

970—974. **93. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Α'.**

Οὔτε μὴν ὅλος παρῆλθεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πολυεύκτου, ἕως οὗ ἐξελέγη πατριάρχης ὁ «ἐπ' ἀρετῆς τελευτῇ μαρτυρούμενος» Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνός, χειροτονηθεὶς τῇ 13 φεβρουαρίου 970, κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας[338]. Μετὰ

---

336. Αἱ λίζαι τοῦ Κεδρηνοῦ· ἡ δὲ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ Νεαρὰ παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ· Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων, τόμ. Ε', σελ. 261—265. Ταύτην ἀνήρεσεν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Β' ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου Β' τοῦ Χρυσοβέργη, διὰ νέας Νεαρᾶς ἐκδοθείσης τὸν ἀπρίλιον τοῦ 988 καὶ ἀναγνωσθείσης ἐν τόμῳ Ε' τοῦ Συντάγματος· σελ. 270.

337. Biblioth. Graeca· Harles· τόμ. Ι', σελ. 316.

338. Anselmi Bandurii Annotationes εἰς τὸν πατριαρχικὸν καταλογον τοῦ Καλλίστου.

πατριαρχείαν ἐτῶν τεσσάρων, «ἐπ' αἰτίαις τισὶ διαβληθεὶς συνοδικῶς καθηρέθη[339]».

Ἐπ' αὐτοῦ συνετάχθη διὰ τοῦ μοναχοῦ Εὐθυμίου Στουδίτου τὸ πρῶτον τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους[340]· ἐπ' αὐτοῦ δὲ πιθανῶς ὁ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκὴς ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου Δαμιανοῦ τὸν πατριαρχικὸν τίτλον[341].

Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Λέοντος Διακόνου, συγχρόνου τοῖς πατριάρχαις Ἀντωνίῳ Στουδίτῃ καὶ Βασιλείῳ Σκαμανδρηνῷ, οἱ τότε ἀρχιερεῖς διέβαλον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Τζιμισκὴν τὸν Βασίλειον Σκαμανδρηνὸν ὡς χάριν ἄλλου ὑποσκάπτοντα τὴν δυναστείαν ἐκείνου· ἐφ' ᾧ καὶ ἐνήχθη ἐπὶ βασιλικοῦ κριτηρίου. Ἀλλ' ὁ Σκαμανδρηνὸς ἀντέτεινεν, ἀπαιτῶν ἵνα συγκληθῇ πρὸς διαδικασίαν οἰκουμενικὴ Σύνοδος· ὁ βασιλεὺς ὅμως μηδόλως προσέχων εἰς ταῦτα, ἀπέστειλεν ἐξόριστον εἰς τὸ κατὰ τὸν Σκάμανδρον μοναστήριον, ὅπερ αὐτὸς ὁ πατριάρχης ᾠκοδόμησε· Λέων ὁ Διάκονος οὕτω κρίνει τὸν ἱερὸν ἄνδρα· «ἀνὴρ ἄτροφος σχεδὸν καὶ ἄσαρκος, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀσκητικοῖς ἀγῶσιν ὑπὲρ φύσιν ἐγγυμνασάμενος, ἀμπεχόνῃ κεχρημένος θέρει τε καὶ χειμῶνι μιᾷ . . . . ἐλάττωμα δὲ τοῦτο μόνον φασὶ προσεῖναι τἀνδρὶ τὸ τὰς ἀναγωγὰς καὶ ἀναστροφὰς τῶν ἀνδρῶν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι διαγινώσκειν, πολυπραγμονοῦντι καὶ διερευνωμένῳ πέρα τοῦ δέοντος».

974—980. 94. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Γ'.

Ὁ πατριάρχης Ἀντώνιος Γ' ἦν μοναχὸς τῆς διασήμου μονῆς τοῦ Στουδίου, ἧς ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ ἐγένετο μνεία (σελ. 196 καὶ 268, σημ. 262). Ἄγνωστον διατί ὁ Ἀντώνιος Γ' παραιτησάμενος τὴν πατριαρχείαν ἀπεσύρθη,

339. Κεδρηνός· Ἰωήλ.

340. Μ. Ι. Γεδεών Ὁ Ἄθως· σελ. 108—110.

341. Δουκαγγίου Familiae Augustae Byzantinae· σελ. 446.

κατὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Σκληροῦ, μεθ' ἣν ἀπεβίωσε· κατὰ τὴν ἀποστασίαν ταύτην ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν ὑπὲρ τῆς εἰρηναίας τροπῆς τῶν πραγμάτων, πρὸς τὸν ἀποστάτην διαπρεσβευσάμενος, ὁ τοῦ Ἀντωνίου σύγκελλος Στέφανος μητροπολίτης Νικομηδείας, «ἀνὴρ ἐλλόγιμος, ὡς ὁ Κεδρηνὸς λέγει[342], καὶ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ διαβόητος, καὶ πειθοῖ μαλάξαι ἱκανὸς γνώμην σκληρὰν καὶ ἀτίθασσον».

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου Γ' ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Πορφυρογέννητος διέταξε ἵνα συνταχθῇ εἰς ἓν σῶμα τὸ Μηνολόγιον τῶν ἁγίων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ περιέχον τοὺς βίους, τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑορταζομένων ἁγίων· συγχρόνως δὲ συνετάχθη καὶ «Συναξάριον περιέχον τὰ ἀναγνώσματα τῶν τε πράξεων καὶ τῶν ἐπιστολῶν, τὰ ἀναγινωσκόμενα ἔν τε σάββασι καὶ κυριακαῖς καὶ λοιπαῖς ἑορταῖς τῶν ἁγίων[343]».

Κατὰ τὸν Λέοντα Διάκονον, καὶ ὁ Ἀντώνιος Στουδίτης τῆς αὐτῆς, ἧς ὁ Σκαμανδρηνὸς ἀγωγῆς καὶ πολιτείας ἦν ὀπαδός· ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ τὴν μοναχικὴν καὶ κατὰ Θεὸν ἀνύων φιλοσοφίαν, διήγαγε βίον ἀποστολικόν, οὐδὲν πλέον τῶν ἀπαραιτήτως ἀπαιτουμένων ἐνδυμάτων φορῶν, οὐδ' ὁβολὸν δὲ κρατῶν εἰς ἰδίαν χρῆσιν, ἀλλὰ τοῖς πτωχοῖς διανέμων ὅσα ἀπό τε τῶν βασιλέων, ἀπό τε τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν πλουσίων ἐλάμβανε, τιμώντων αὐτὸν διὰ τὴν ἀποστολικὴν ἀρετήν, ἐφ' ᾗ διεκρίνετο, πλουτῶν ἀνθρωπίνην καὶ θείαν γνῶσιν. Εἴς τε τὰ ἤθη καὶ τὴν δίψαν τοῦ πολιοῦ ἀνδρὸς θαυμαστή τις ἐπέλαμπε χάρις· καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐν τρυφῇ ζῶν προσιὼν αὐτῷ καὶ τὰς συμβουλὰς ἀκούων ἀπήρχετο σωφρονῶν, καὶ ὁ δυστυ-

342. Ὁ ἀνὴρ ἦν καὶ ἀστρονομίας κάτοχος· Ἴδε Μ. Κλεωνύμου καὶ Χρ. Παπαδοπούλου Βιβυνικά· σελ. 108.

343. Συν. Ὀκτωήχου περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας· σελ. 19. Montfaucon Biblioth. Coisliniana σελ. 274.

χήμασι κατὰ τὸν βίον περιπίπτων καὶ τῶν παραμυθητικῶν λόγων τοῦ Ἀντωνίου Στουδίτου ἐνωτιζόμενος εὐθυμῶν ἀπεχωρίζετο αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Λέων προσέθηκε· «τοιοῦτος δή τις ἦν τόν τε βίον καὶ λόγον ὁ Ἀντώνιος, ἀγγελικός τις καὶ θεῖος τελῶν ὁ ἀνήρ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν».

Ἐπὶ τοῦ Ἀντωνίου Στουδίτου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Τζιμισκὴς εὑρὼν ἔν τινι χρουρίῳ τῆς Παλαιστίνης, καλουμένῳ Μέμπετζε κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν, τὰ τοῦ Σωτῆρος σανδάλια καὶ τὰς τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τρίχας, κομίσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, ἀπέθετο ἐκεῖνα μὲν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, ταύτας δ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ, ὃν αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνήγειρεν, ἀμφοτέρας ἐν τῷ Παλατίῳ κειμένας. Ἀνευρὼν δὲ καὶ ἐν Βηρυτῷ θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐκόμισε καὶ ταύτην εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀπεσταύρισεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ.

Σύγχρονος τῷ Ἀντωνίῳ βυζαντινὸς λόγιος, ἐπίσκοπος Χωνῶν οὕτω κρίνει τὸν πατριάρχην Ἀντώνιον τὸν Στουδίτην· «ὁ Θεὸς ὡς καρδιογνώστης ἐπεὶ τὸν ἄξιον, ὃς ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ . . . καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ἀδωρότατος, ταπεινοφροσύνης ἥκων εἰς τὸ ἀκρότατον, σύντροφος ἀκακίᾳ, φίλος ἁπλότητι, χαίρων μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίων μετὰ κλαιόντων, εἰρήνης ἀληθοῦς καὶ θεοφιλοῦς ἑταῖρος, φυλάξας ἐν ἀρχῇ τοσαύτῃ τὴν ἄσκησιν ἀμετάθετον . . . . ἀόργητος, συμπαθής, εὐποιΐᾳ χαίρων, πηγὰς ἐλαίου βλύζων, οἴκτου πέλαγος ἀναχέων, τὰ ἄλλα πάντα ἔχων μετ' ἐπιστήμης, οἷς τὸν μέγαν ἀρχιερέα Παῦλος προλαβὼν ὑπετύπωσεν· ἀνὴρ ἀποστολικὸς τὴν χάριν, πάντοθεν ἀφιεὶς πολὺ τὸ μειδίαμα, ὡς μῦρον τὸ κοσμοῦν ἱερέως ἐνδύματά τε καὶ πώγωνα, ἐπιπέμπων πᾶσι τὴν τοῦ οἰκείου ἤθους σεμνότητά τε ἅμα καὶ μειλιχρότητα. Τοιοῦτον ἀρχιερέα νῦν ἔχομεν, σεβασμιώτατε ἀδελφέ, εἰ καὶ ἀσθενῶς ὁ λόγος ἡμῶν ὡς

ζωγράφος ψαῦλος τὴν καλὴν εἰκόνα ταύτην ὑπετυπώσατο. Περιχάρηθ' οὖν τῷ θείῳ τούτῳ δωρήματι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ συγχάρηθι οἷον ἀναβιοῦντα τὸν μακάριον Πολύευκτον ἀναλαβούσῃ πάλιν ἐν Ἀντωνίῳ, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἑορταζούσῃ ἀνάστασιν καὶ ἀποκατάστασιν[344]».

980—984.

Χηρείαν τεσσάρων ἐτῶν ἀναφέρουσιν οἱ χρονογράφοι ἐπακολουθήσασαν τῇ παραιτήσει τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου Γ', μεθ' ἣν ἐκλέγεται πατριάρχης

984—995. 95. **ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β'.**

ὁ ἐπωνυμούμενος Χρυσοβέργιος, ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη καὶ μῆνας ὀκτώ, ὡς συμπεραίνω, κοσμήσας τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ πατριάρχης Νικόλαος Β' ὁ Χρυσοβέργης ἐχειροτόνησε πρῶτον μητροπολίτην Ῥωσσίας τὸν ἐκ Συρίας ἔλκοντα τὸ γένος Μιχαήλ, μεθ' οὗ ἀπέστειλεν εἰς Ῥωσσίαν ἓξ ἐπισκόπους· τότε δὲ ὁ ῥῶσσος ἡγεμὼν Βλαδίμηρος προσεκάλεσε καὶ ἀρχιτέκτονας Ἕλληνας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ πρὸς οἰκοδομὴν χριστιανικῶν ναῶν[345].

Τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Χρυσοβέργη (995) ὁρίζεται κατὰ τὰ παρὰ Κεδρηνῷ γραφόμενα.

995—998. 96. **ΣΙΣΙΝΙΟΣ Β'.**

Ὁ τὸν Νικόλαον Χρυσοβέργην διαδεξάμενος Σισίνιος Β' ἦν μάγιστρος τὴν ἀξίαν, ἀνὴρ πεπαιδευμένος «καὶ ἰατρικῆς

344. Ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Πάτμῳ βιβλιοθήκης μεταγράψας ἐπεδωκέ μοι τὸ τιμάριον ὁ πάτμιος ἱερομόναχος κ. Μελέτιος Κοτζάνης, ᾧ χάριν ὀφείλω.

345. Βαλλιάνου Ἱστορία τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας· σελ. 43 καὶ 45.

τέχνης ἤκων εἰς τὸ ἀκρότατον», κατὰ τὴν τοῦ Κεδρηνοῦ μαρτυρίαν, ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν λαϊκῶν ἀναβιβασθεὶς εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπήν. Διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη τρία· ἀλλά, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Κεδρηνοῦ, ὁ τοῦ Σισινίου διάδοχος Σέργιος «εἴκοσιν ὅλους ἐνιαυτοὺς τὴν τοῦ Θεοῦ ποιμάνας Ἐκκλησίαν, ἰουλίῳ μηνὶ, ἰνδικτιῶνος β' ἐν ἔτει τῷ 6527 πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε», τοὐτέστι τῷ 1019. Δέον ἄρα ἵνα τάξωμεν τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σεργίου Β' τῷ 999, καὶ ἡ χάσμα ἵνα δεχθῶμεν μεσολαβῆσαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σισινίου μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σεργίου, ἢ τὴν πατριαρχείαν τοῦ πρώτου ἵνα παρεκτείνωμεν εἰς ἔτη τέσσαρα, τῆς τοῦ Σεργίου καθωρισμένης οὔσης.

Σπουδαῖον γεγονὸς ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἦν ὅτι τοὺς εἰς δύο κεχωρισμένους κληρικοὺς ἕνεκα τῆς τοῦ Λέοντος Σοροῦ τετραγαμίας ἤνωσε. Τοῦ μακαρίου Σισινίου Β' ἀναφέρεται ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικοὺς θρόνους περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος[345]. Γνωστὸς δ' ἐστὶν ὁ Τόμος αὐτοῦ ὁ ἐμποδίζων ἵνα λαμβάνωσιν εἰς γυναῖκας ἀδελφοὶ δύο δύο ἐξαδέλφας[347]. Ἐκτὸς δὲ τοῦ τόμου τούτου, σῳζονται τοῦ Σισινίου Β' καί τινες ἄλλαι ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις[348].

---

346. Κεδρηνός· Ἰωήλ. Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου Ὀρθόδοξος Ἑλλὰς, ἤτοι περὶ τῶν ἐλλήνων τῶν γραφέντων κατὰ Λατίνων κλπ. ἐν Λειψίᾳ. 1872. σελ. 4—5.

347. Ἴδε ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ζωναρᾶ εἰς τὸν συνοδικὸν τοῦ Σισινίου Β' τόμον· «ὁ συνοδικὸς οὗτος τόμος, εἰ καὶ πολλαῖς παρεκβάσεσι κέχρηται, ἀλλὰ τὸ ὅλον ἐκ τούτου συνάγει· κωλύει γὰρ δύο ἀδελφοὺς, δύο ἐξαδέλφας λαβεῖν· καὶ τὸ ἀνάπαλιν, δύο ἐξαδέλφας, δύο ἀδελφούς· καὶ θεῖον καὶ ἀνεψιὸν, ἀδελφὰς δύο· καὶ αὖθις, ἀδελφοὺς δύο, θείαν καὶ ἀνεψιόν· καὶ πλέον οὐδέν».

348. Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ· τόμ. Ε', σελ. 11· ἐκτείνεται δ' ὁ Τόμος ἕως τῆς σελίδος 19.

999—1019. 97. ΣΕΡΓΙΟΣ Β'.

ὁ τὸν Σισίνιον Β' διαδεξάμενος ἦν μοναχὸς, τὸ γένος Ἕλκων ἐκ τῆς οἰκογενείας, ἐξ ἧς καὶ ὁ σορὸς Φώτιος, πιθανῶς τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον ἐν τῇ ὑπὸ Φωτίου κτισθείσῃ μονῇ τοῦ Μανουὴλ, (ἴδε τοῦ βιβλίου τούτου σελ. 287), ἧς ἐχρημάτισε καὶ ἡγούμενος. Τὸν ἀοίδιμον Σέργιον ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ὁ Λεκαπηνὸς παρεκάλει πρὸς ἀποδοχὴν τῆς πατριαρχείας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου, νοσοῦντος συχνοτέρως, ἀλλ' οὗτος ἠρνεῖτο, συνίστα δὲ ὡς πολλῷ καταλληλότερον τὸν μοναχὸν Πολύευκτον, ὅστις καὶ διεδέξατο τὸν Θεοφύλακτον, ὡς εἴδομεν. Ὁ πατριάρχης Σέργιος, ἀδελφὸς ὢν τοῦ μαγίστρου Κοσμᾶ, ἀνεψιὸς δὲ τοῦ Φωτίου, ἀλλὰ καὶ φίλος τοῦ Λεκαπηνοῦ Ῥωμανοῦ, βεβαίως ὑπέργηρως ἀνέβη τὸν τοῦ Πρωτοκλήτου θρόνον. Ἱστορεῖται ἀνὴρ εἰς ἄκρον μὲν ἐνάρετος, εἰς ἄκρον δὲ πεπαιδευμένος, ἀλλὰ καὶ μετριόρρων· «οὐ γὰρ ἀνέσπα τὰς ὀρρῦς, ὡς οἱ νῦν σοφοὶ, οὐδὲ ἀλαζών τις ἐδόκει καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ τὸν λόγον μὲν εἶχε γλυκύτερον τοῦ μέλιτος ἀποστάζοντα, τὸ ἦθος δὲ πάγιον καὶ σταθερὸν, ταπεινὸν δὲ φρόνημα»[349]. Ἀπέθανε κατὰ τὸ εἰκοστὸν τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἔτος, τὸν ἰούλιον μῆνα τοῦ 1019.

Ὁ πατριάρχης Σέργιος Β' σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροίσας, ἐβεβαίωσε τὰ ὑπὸ Φωτίου κατὰ τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν πραχθέντα, καὶ ἐξήλειψεν ἀπὸ τῶν ἱερῶν Διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Ῥώμης Χριστοφόρου[350].

Ἐπ' αὐτοῦ μετεγλωττίσθησαν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι πρὸς χειραγωγίαν τῶν ῥώσσων κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων, οἵτινες ἤδη ἀντὶ τῶν ἀποστελλομένων

---

349. βλ. τοὺς συντάξαντας τὸν Θεοφάνη καὶ Κεδρηνόν.

350. Δημητρακοπούλου Ἱστορία τοῦ σχίσματος· σελ. 20—21.

ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐχειροτονοῦντο· ἐπεκυρώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἱεροσλαύου τὸ παρὰ τοῦ ἰσαποστόλου Βλαδιμήρου χορηγηθὲν εἰς τοὺς ῥώσσους ἐπισκόπους δικαίωμα τοῦ δικάζειν τὰ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς κληρονομίας, τὰς ἱεροσυλίας καὶ πᾶν ἀρρῶν τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας[351].

Κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς τοῦ Σεργίου πατριαρχείας ἱδρύθη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἡ σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης, δηλ. τῷ 1007[352].

Ὁ πατριάρχης Σέργιος συνέταξε κατὰ τὸν μάιον τοῦ 1016 συνοδικὸν Τόμον, κεκυρωμένον καὶ τῇ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπαγορᾷ, ἀποφαινόμενος ἀνεμπόδιστον τὴν εἰς τὰ κοσμικὰ πρόσωπα δωρεὰν ἱερῶν μοναστηρίων ἐπὶ καλῇ διατηρήσει καὶ βελτιώσει αὐτῶν. Ὁ τόμος οὗτος ἐξεδόθη ἑρμηνεύων τὸ νόημα τοῦ ΜΘ' κανόνος τῆς Πενθέκτης Συνόδου, καὶ πρὸς ἀπράκτησιν ἄλλου Τόμου προγενεστέρου, ἐκδοθέντος πιθανῶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σισινίου Β'.

Παράδοξός τις διαφωτίζουσα τὴν ἱστορίαν τῶν παρ' ἡμῖν πατριαρχικῶν τίτλων εὑρηται παρὰ Δοσιθέῳ Ἱεροσολύμων, καὶ ταύτην καλὸν ἦν ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ περίεργος ἀναγνώστης[353]· «διηγεῖται ὁ μέγας λογοθέτης Ἐπιφάνιος ὅτι ἐκώλυε τὸν Βασίλειον (δηλ. τὸν αὐτοκράτορα) ὁ Σέργιος ἐκκλησιασθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἐβλάπτετο· ὅθεν ὀργὴν λαλήσας ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ ὑβρίζων καὶ κακολογῶν τὸν βασιλέα· εὑρέθη τότε εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῆς Ἀλεξανδρείας ὁ πατριάρχης Θεόφιλος τῷ ὀνόματι, καὶ ἐκράχθη ἵνα γένηται κριτὴς δύο οἰκουμενικῶν μεγάλων προσώπων· καὶ λοιπὸν ὁ Θεόφιλος ποιήσας ἕνα κήρινον ἀνδριάντα ἔστησεν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον, καὶ μὴν καὶ ἄλλον δεύτερον ἀντικρὺ, καὶ ἄνευ τοῦ λαλῆσαί τι ἔκοψε τὴν γλῶσσαν τοῦ ἑνὸς ἀνδριάντος, καὶ τοῦ ἄλλου ἀνδριάντος τὴν δεξιὰν χεῖρα· ὅθεν ὁ Ἀλεξανδρείας κριτὴς τῆς Οἰκουμένης ἐξ ἐκείνου ἐκλήθη, ὡς δύο οἰκουμενικὰ πρόσωπα συμβιβάσας».

351. Βαλλιάνου Ἱστορ. βιβλ. Ἐκκλησίας· σελ. 49.

352. M. I. Γεδεών Ὁ Ἄθως· σελ. 103.

353. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ· σελ. 746. Ἴδε καὶ Βαλσαμῶνος ἑρμηνείαν εἰς τὸν ΜΘ' Κανόνα τῆς Πενθέκτης.

1019—1025. **98. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ.**

Ὁ διάδοχος τοῦ Σεργίου Εὐστάθιος ἦν τέως πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Παλατίου, ἐκλεγεὶς δὲ κατὰ τὸν ἰούλιον μῆνα τοῦ 1019 ἀπεβίωσε κατὰ νοέμβριον ἢ δεκέμβριον τοῦ 1025. Ὁ χρονογράφος Κεδρηνὸς ἀναφέρων τὸν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β' θάνατον κατὰ δεκέμβριον τῆς Θ' ἰνδικτιῶνος τοῦ 6534 (=1025) προστίθησι: «πρό τινων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς καὶ Εὐσταθίου τοῦ πατριάρχου ἀποθανόντος»· ὥστε τὴν πατριαρχείαν τοῦ Εὐσταθίου πρέπει ἵνα δεχθῶμεν ἐκτεινομένην ἐπὶ ἔτη ἓξ καὶ ἥμισυ, οὐχὶ δὲ τέσσαρα, καθὼς οἱ πατριαρχικοὶ κατάλογοι γράφουσιν[354].

Ἀναφέρεται βιογραφία τοῦ πατριάρχου Εὐσταθίου, ἔργον ἀγνώστου συγγραφέως[355].

1025—1043. **99. ΑΛΕΞΙΟΣ.**

Περίεργος ἡ ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου. Ἐνῷ τὰς ἐσχάτας ἠρίθμει τῆς ζωῆς αὐτοῦ στιγμὰς ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Β', προσῆλθεν αὐτῷ Ἀλέξιος ὁ τῆς περιωνύμου τοῦ Στουδίου μονῆς ἡγούμενος, φέρων τὴν τιμίαν κεφαλὴν τοῦ βαπτιστοῦ καὶ προδρόμου Ἰωάννου· τοῦτον ἰδὼν ὁ αὐτοκράτωρ, πιθανῶς καὶ σεβόμενος ἀπὸ πολλοῦ τὸν ἄνδρα, ἐξελέξατο πατριάρχην οἰκουμενικὸν, καὶ διὰ τοῦ μεγάλην ἐπιρ-

354. Κεδρηνός.

355. Fabricii Biblioth. Gr. Harles· τόμ. Γ', 226.

βρὴν ἐν τοῖς ἀνακτόροις κεκτημένου Ἰωάννου πρωτονοταρίου ἐνεθρόνισεν, ἀποθανὼν τὴν αὐτὴν ἑσπέραν. Κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους καὶ τοὺς χρονογράφους, ὁ Εὐστάθιος ἐπατριάρχησεν ἔτη δεκαοκτώ, μέχρι τοῦ μαρτίου τοῦ ἔτους 1043.

Περίεργόν τι γεγονὸς ἀναφέρει ὁ χρονογράφος Κεδρηνὸς γενόμενον ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου Στουδίτου· ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς Γ' ὁ Ἀργυρόπουλος ἐτίμησε συγκέλλους μητροπολίτας τρεῖς· τὸν Ἐφέσου Κυριακόν, ἀδελφὸν ὄντα τοῦ πατριάρχου, Δημήτριον τὸν Κυζίκου, ὃν ἠγάπα πρὸ πολλοῦ καὶ Μιχαὴλ τὸν Εὐχαΐτων, ὡς συγγενῆ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας· ἀλλὰ τῇ 23 μαΐου 1029, κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, «ἐγένετο ταραχὴ διὰ τὴν καθέδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξαμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθίσαι αὐτῶν τοὺς συγκέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ». Πολλὰς ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀλεξίου πατριαρχείας ἐχορήγησε προσόδους τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ πολλὰς ἀγαθοεργίας διεπράξατο, θεραπεύσας τὴν πενίαν πολλῶν τοῦ θυσιαστηρίου λειτουργῶν[356].

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἀλεξίου Στουδίτου, τὸν ἰούλιον τοῦ 1026, ἐξεδόθη τόμος συνοδικὸς ἀναθεματίζων πάντας ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον ἐπιχειρήσει «ἀποστασίαν ἢ τυραννίδα κατὰ βασιλέων ποιῆσαι, ὡς ἐντεῦθεν τοὺς ὑπηκόους τῶν οἰκείων δεσποτῶν παρασκευάζοντες ἐπανίστασθαι[357]». Τὸν νοέμβριον τοῦ ἔτους 1027 ὁ Ἀλέξιος μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ, συναποτελουμένης ἐκ δεκαὲξ μητροπολιτῶν καὶ πέντε ἀρχιεπισκόπων, ἐξέδωκεν «ὑπόμνημα

356. Ταῦτα κατὰ Κεδρηνόν.

357. Constantini Harmenopuli Manuale Legum, sive Hexabiblos· cum appendicibus et legibus agrariis κλπ. illustravit Gustavus Ernestus Heimbach. Lipsiae· 1851, σελ. 822. Σύνταγμα Κανόνων, τόμ. Γ', σελ. 103.

περὶ τῶν διὰ δωρεᾶς λαμβανόντων μοναστήρια· καὶ περί τινων ἄλλων ἀναγκαίων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ταῖς μητροπόλεσι, ταῖς ἀρχιεπισκοπαῖς καὶ ταῖς ἐπισκοπαῖς ἀνηκουσῶν»· κατὰ ἰανουάριον δὲ τοῦ 1028, προκαθήμενος συνόδου μητροπολιτῶν εἰκοσιδύο καὶ ἐννέα ἀρχιεπισκόπων, ἀπέλυσεν ἕτερον ὑπόμνημα περί τινων ὁμοίων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων[358]. Ἀπηγόρευσεν ὁ ἀείδιμος πατριάρχης καὶ διὰ τῶν δύο ὑπομνημάτων τὰς ἐν τῇ διοικήσει τινῶν μοναστηρίων καταχρήσεις, διότι ἀπρεπές τι καὶ ἄσεμνον ἐγίνετο, τοῖς μὲν γυναικείοις μοναστηρίοις ἐπιστατούντων ἀνδρῶν, γυναικῶν δὲ φροντιζουσῶν τῶν ἀνδρώων μοναστηρίων· ἀπηγόρευσε ἵνα λαμβάνωσι διὰ δωρεᾶς ἱερὰς μονὰς καὶ ἵνα μεταβιβάζωσιν ὡς ἴδιον κτῆμα ὁ μὲν πρὸς τὸν δέ· ἀπηγόρευσε τὰς ὑπερορίους χειροτονίας, τὸ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν ἀπολέγεσθαι κληρικούς, τὸ χειροτονεῖν ἱερεῖς καὶ διακόνους ἀνθρώπους διγάμους, διότι, δυστυχῶς, ἐγίνετο τοῦτο πολλαχοῦ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου, ἀπηγόρευσε καὶ τὴν χειροτονίαν ἀνθρώπων ἢ μεμνηστευμένων ἢ ἀφηλίκων ἢ μὴ μαρτυρίαν ἀκριβῆ περὶ τοῦ βίου προσκομίσαι δυναμένων· διέταξε δ' ἐπὶ τούτοις ὅπως οἱ ἐπίσκοποι εἴτε ἐν συνόδοις, εἴτε ἐν ἱερουργίαις, εἴτε καὶ ἐν δημηγύρεσιν ὁπωσοῦποτε, καθέζωνται κατὰ τὴν τάξιν τῶν μητροπολιτῶν αὐτῶν, δηλ. οἱ τοῦ Καισαρείας ἐπίσκοποι προηγῶνται τῶν τοῦ Ἐφέσου, οἱ τοῦ Ἡρακλείας τῶν ἐπισκόπων τοῦ Κρήτης κλπ. Τὸ σπουδαιότερον δὲ καὶ μᾶλλον ἐπίκαιρον ὅτι οὐ μόνον ἀπηγόρευε ἵνα δικάζωνται ἐνώπιον κοσμικῶν δικαστῶν ἱερεῖς, ἐπίσκοποι καὶ μοναχοί, ἀλλὰ καὶ τὸν τοιοῦτο τολμήσοντα κληρικὸν μὲν ἀπειλεῖ διὰ καθαιρέσεως, λαϊκὸν δὲ διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τιμωριῶν. Εἰκάζω ὅτι τὸ δεύτερον ὑπόμνημα τοῦ Ἀλεξίου Στουδίτου ἐστὶν ἡ πρώτη ἔγγρα-

358. βλ. τὰ δύο ὑπομνήματα ἐν Συντάγματι τῶν ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Ε', σελ. 20—32.

ρος διαμαρτυρία κατὰ προσβολῆς ἐκκλησιαστικῶν προνομίων, ἐνῷ τὸ πρῶτον παρέχει εἰς ἡμᾶς ἰδέαν τινὰ τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς τῶν χρόνων ἐκείνων καταστάσεως. Ἀκούσωμεν τοῦ δευτέρου: «ὅτι καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἡμῶν νόμοι, καὶ ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς ὁ Πορφυρογέννητος, μετὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει αὐταδέλφου αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτῶν Τυπικοῖς, ἀναστέλλουσι τοὺς δικαστὰς τοιαῦτα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ νεανιεύεσθαι πρόσωπα. Ὑραρπάζεσθαι γὰρ τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ ἱερά, καὶ θεῖα προνόμια, παρὰ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν ὅλως οὐκ ἀνεχόμεθα». Ἀκούσωμεν δὲ καὶ τοῦ πρώτου: «Ἐκλιπόντων τῶν ἀμέμπτως πορευομένων, ἐπλήθυναν οἱ ἀροτριῶντες τὰ ἄτοπα, κατὰ τὸν Ἰώβ[359]. Πᾶς δέ τις κέχηνεν εἰς ἀργύριον, οὐδένα πόρον αἰσχρὸν ἢ κέρδος ἄδικον παραιτούμενος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐναγῶν καὶ ἀπὸ εὐαγῶν ὁμοίως ζητῶν χρηματίζεσθαι . . . . παρεισερθάρη τῷ βίῳ πᾶσα φαυλότης τανῦν, καὶ τολμᾶται ἀνέδην τὰ ἄσεμνα, ἡ δὲ σκηνὴ καὶ τὸ προσωπεῖον ὡς τίμιον ἐπιτήδευμα καὶ ἐπαινετόν· καὶ οὐδὲν ἄλλο διὰ περροντισμένης σπουδῆς οἱ πάντες σχεδὸν ἄνθρωποι τίθενται, ἢ πόθεν ἄν τις καὶ ὅπως κερδήσει, καὶ τῇ φιλοχρηματίᾳ πόρον ἐξεύρει».

Τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου σώζονται καὶ τρεῖς ἄλλαι διατάξεις περὶ κεκωλυμένων γάμων[360]. Σύγχρονος αὐτῷ δὲ ὢν ὁ μητροπολίτης Κυζίκου Δημήτριος ἔγραψε «μελέτην» περὶ συγγενείας, καὶ περὶ γάμων ἀπηγορευμένων καὶ ἐπιτρεπομένων, καὶ «ἀπάντησιν» πρὸς τὸν νομίζοντα τὸν ἐκ τριγενείας γάμον ἐμποδιζόμενον, οὐδὲν εὑρίσκων ἐμπόδιον εἰς τὸ λαβεῖν θεῖον καὶ ἀνεψιὸν, θείαν καὶ ἀνεψιάν[361].

339. Ἰώβ, Δ', 8.
360. Συντάγματος τόμ. Ε', σελ. 32—39.
361. αὐτόθ· σελ. 354—368.

Κείσθω ἐνταῦθα πρώτη ὑπόμνησις ἀφορῶσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχιεπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων, ὡς καὶ κατόπιν ὁ ἀναγνώστης μέλλει ἵνα ἴδῃ γινόμενον. Ἐπὶ Ἀλεξίου Στουδίτου μεταξὺ τῶν ἀρχιεπισκόπων ἀναφέρεται ὁ Κίου, ὅστις τῷ 997 ἐπὶ Σισινίου σημειοῦται ἐν τοῖς μητροπολίταις· ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἡ Κίος ἦν δεκάτη μεταξὺ τῶν ἀρχιεπισκοπῶν.

Ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος, πλοῦτον ἄμετρον κεκτημένος, ἀνήγειρε τὴν μονὴν τὴν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἀποκαλουμένην «μονὴν τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου[362]». Διηγεῖται ὁ Κεδρηνὸς ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἥρπασε, μετὰ θάνατον τοῦ Ἀλεξίου, τὴν ἰδίαν τοῦ πατριάρχου τούτου περιουσίαν, συμποσουμένην εἰς εἴκοσι καὶ πέντε χρυσίου κεντηνάρια, ἤτοι, ὡς ὑπολογίζεται, δεκαπέντε ἑκατομμύρια δραχμῶν[363].

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ Ἀλέξιος ἐκύρωσε τὴν ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει συγχώνευσιν τῆς ἐρήμου μονῆς τῶν Ἀμαλφηνῶν[364].

Κατὰ δὲ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ Ἀλέξιος περιέπεσεν εἰς πειρασμὸν, ὃν εὐρυῶς διέφυγεν· Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος, πλεῖστα παθὼν ἵνα χειροτονηθῇ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, εὑρέ τινας ἀρχιερεῖς ὑποθερμαίνοντας τὸν πόθον αὐτοῦ τοῦτον, ὧν ἀναρέρει ὁ Κεδρηνὸς ὀνομαστὶ τὸν Κυζίκου Δημήτριον καὶ τὸν Νικομηδείας Ἀντώνιον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς μητροπολίτας Ἀγκύρας καὶ Σίδης. Οἱ κατὰ τοῦ Ἀλεξίου ἔλεγον ὅτι, ἐπειδὴ ψήφῳ καὶ διαταγῇ βασιλικῇ ἐχειροτονήθη καὶ οὐ κανονικῶς, ἔπρεπε ἵνα καθαιρεθῇ· πρὸς

362. Βαλσαμῶνος ἱερ. εἰς τὸν Ζ' κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου.
363. Κ. Παπαρρηγοπούλου Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθνους· Δ', σελ. 400.
364. Μακαρίου Τριφύλλη Προσκυνητάριον τῆς μονῆς Λαύρας (κλπ). Ἐνετίησι, 1772, σελ. 42—43. Μ. Ι. Γεδεών Ὁ Ἄθως· σελ. 162.

ταῦτα δ' ὁ Ἀλέξιος ἔλεγεν ὅτι πρόθυμος ἦν ἵνα ὑποστῇ καθαίρεσιν, εἰ συγχρόνως ἐδέχοντο ἵνα καθαιρεθῶσι μὲν οἱ μητροπολῖται, ὅσοι παρ' αὐτοῦ τὴν χειροτονίαν ἐδέξαντο, κατὰ τὰ δώδεκα τῆς πατριαρχείας ἔτη, ἵν' ἀναθεματισθῶσι δ' οἱ ὑπ' αὐτοῦ στερθέντες τρεῖς αὐτοκράτορες· «Ταύτην δεξάμενοι τὴν ἀγγελίαν οἱ περὶ τὸν Δημήτριον καὶ αἰσχύνης καὶ δέους πλησθέντες (ἦσαν γὰρ οἱ πλείους ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες) ἡσπάσαντο σιωπήν[365]».

1043—1058. 100. ΜΙΧΑΗΛ Α'.

Τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου θανόντος, μετὰ μηνὸς ἑνὸς χηρείαν, ἐκλεγεὶς οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Μιχαὴλ Κηρουλλάριος, ἐχειροτονήθη τῇ 25 μαρτίου τοῦ 1043, διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη δεκαπέντε καὶ μῆνας ὀκτὼ σχεδόν, παυθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ τῇ 8 νοεμβρίου 1058.

Ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλλάριος ὅτε διετέλει λαϊκὸς περιέπλακεἰς εἴς τινα συνωμοσίαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος τῷ 1040 μετὰ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ Ἰωάννου Μακρεμβολίτου καὶ πολλῶν ἄλλων πολιτῶν, ἠναγκάσθη ἵνα περιβληθῇ τὸ ῥᾶσον τοῦ καλογήρου. Βυζάντιος τὴν πατρίδα, κάτοχος παιδεύσεως, εὐλαβῶς ἀντεχόμενος τῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ δογμάτων καὶ θεσμίων, ἀλλὰ χαρακτῆρος ὀξέος καὶ ἀνηκέστου διετέλεσεν εἰς στάσιν οὐχὶ φιλικὴν πρὸς τὸ κράτος, καὶ δεύτερος ἐν τῷ ΙΑ' αἰῶνι

365. Ἴδε καὶ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχικῶν σελ. 747. Ἐνθα παρατηρεῖ ὁ συγγραφεύς· «εἰ δὲ διαπεφωνήκασιν ἄλλοτε ἄλλοι, καθότι πολλοὶ καλῶς πατριαρχεύσαντες, καὶ μάλιστα αἱρετικοί, καθηρέθησαν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὠκαίρησεν· ἀλλ' οὐ καθηρέθησαν οἱ παρ' ἐκείνων χειροτονηθέντες· περὶ αὐτοῦ ῥητέον καὶ περὶ τῆς στέψεως τῶν βασιλέων».

μετὰ τὸν ἀείμνηστον Ἀλέξιον Στουδίτην διεφέρετο πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν περί τινων ἐκκλησιαστικῶν προνομίων, ἀπαιτῶν ἵνα παύσῃ πλέον ὁ αὐτοκράτωρ διορίζων τὸν μέγαν οἰκονόμον καὶ τὸν σκευοφύλακα τῆς Ἐκκλησίας, ἵν' ἀρεθῇ δὲ τοῦτο τῇ Ἐκκλησίᾳ. Συμφυρθεὶς εἰς ἄλλην πολιτικὴν στάσιν καὶ συντελέσας εἰς ἀποκήρυξιν μὲν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, ἀναγόρευσιν δὲ τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, μεθ' οὗ πολὺ ἔλαβε καὶ ἀπέναντι τούτου στάσιν ἐχθρικήν, καὶ, κοσμικὰς τιμὰς ὀνειρευόμενος, οὐ μόνον ἐρυθροβαρῆ περιεβλήθη πέδιλα, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς ἠπείλει τὸν Ἰσαάκιον Κομνηνόν, ὅτι ἤθελε καταστάσει αὐτὸν τοῦ θρόνου· ὁ Ἰσαάκιος συλλαβὼν αὐτὸν τῇ 8 νοεμβρίου 1058, τελέσαντα τὴν λειτουργίαν ἐν τῇ μονῇ τῶν Οὐρανίων Δυνάμεων, ἐξώρισεν εἰς Ἴμβρον ἢ Προικόννησον, ἀλλ' ὁ λαὸς ἀγαπῶν τὸν Κηρουλλάριον, ὡς ἀγαπᾷ πάντοτε πάντα πατριάρχην αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐπιζητοῦντα τῆς Ἐκκλησίας, ἧς προΐσταται, μετ' ἀπειλῶν ἀπῄτει τὴν ἀνάκλησιν τοῦ δημοφιλήτου πρωτιεράρχου. Ὁ αὐτοκράτωρ συγκαλεῖ σύνοδον, ἐνώπιον δ' αὐτῆς ἄγει τὸν τέως ἐπίτροπον αὐτῷ πατριάρχην, καὶ ὑραίνεται κατ' αὐτοῦ κατηγορία «ὡς ὑποστηρίξαντός ποτε δύο Χίους μοναχοὺς γοητεύοντας τὰ πλήθη διὰ γυναικός, ἧπις ἐχρησμολόγει, ὡς ἡ παλαιὰ Πυθία, ὡς ἀχολουμένου περὶ τὴν ἀλχημικὴν τέχνην, καὶ πρὸ πάντων ὡς ὑποκινήσαντος τὴν κατὰ τοῦ Στρατιωτικοῦ στάσιν[366]». Οὕτω δ' ἐσιωπήθησαν ἐκ τοῦ αἰωνίου μαθήματος, ὅπερ ἀπὸ πατέρων πτοιόντων παραλαβόντες μετεδιδάχθημεν εἰς τὸν λόγον τῆς Παμμακαρίστου καὶ μετεδιδάξαμεν εἰς τὰ τοῦ Διπλοφαναρίου οἰκήματα, καὶ παρελείφθησαν τὰ μάρμαρα τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ ὅτι παστίλιον ἔτρωγε, καὶ ὅτι τῶν θύραθεν ποιητῶν ὑπεψιθύριζεν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰ

366. Κ. Ν. Σάθα Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη· τόμ. Δ', Μιχαὴλ Ψελλὸς περιλεγομένων σελ. 81—87.

ρήματα, καὶ ὅτι «τὰ προσόδια τῆς ἐκκλησίας οὐδεὶς οἶδε ποῦ ἀπῆλθον» (ἀνάγν. τοῦ παρόντος βιβλίου σελ. 158, 159 καὶ 289). Πρὸς τοιαύτας κατηγορίας σιωπηλὸς ἔμεινεν ὁ μακάριος ἄνθρωπος «οὔτε κἂν καταδεχθεὶς ν' ἀνοίξῃ τὰ χείλη αὐτοῦ πρὸς ἀπολογίαν—γράφει ὁ Κ. Σάθας—[367].' Ὡσεὶ διαῤῥήξας πρὸς τὸν κόσμον πάντα δεσμὸν, ἐτοποθετήθη ὡς ἄγαλμα πρὸ τοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον περίτρομον ἐπὶ τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ στάσει δὲν ἐτόλμησε ν' ἀπαγγείλῃ τὴν κατ' αὐτοῦ προεσχεδιασμένην καταδίκην· μόνον δ' ἐν τῷ τέλει ἐγερθεὶς συνεχώρησε περιπαθῶς καὶ τοὺς δικαστὰς καὶ τὸν διώκοντα βασιλέα, καὶ μετὰ συντριβῆς εὐχηθεὶς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἔπεσε νεκρός». Ἡ δὲ δεξιὰ τοῦ πατριάρχου «σταυροειδῶς σχηματισθεῖσα, ἦ ἔθος εὐλογεῖν, ἐπιφωνοῦντι τῷ λαῷ τὴν εἰρήνην μεμένηκεν ἄτρεπτος, μὴ συναλλοιωθεῖσα τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος[368]».

Ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλλαρίου σύνοδος ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου συνελθοῦσα, παρόντος τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων Βουλγαρίας καὶ Κύπρου, συνευόντων καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, ἐξέκοψεν ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σώματος τὴν ἀνιάτως ἐν τῷ δόγματι νοσοῦσαν δυτικὴν Ἐκκλησίαν τῇ 20 ἰουλίου τοῦ 1054 ἔτους[369].

---

367. αὐτόθι, σελ. 86· βλέπε καὶ τὸ τοῦ Ψελλοῦ ἐγκώμιον εἰς τὸν Κηρουλλάριον· τόμ. Δ', ἀπὸ σελ. 303 – 387.

368. Αἱ λέξεις εἶσι τοῦ Σκυλίτζη. Ἴδε Ἀτταλειάτην, Ζωναρᾶν, Ἰωὴλ, Κεδρηνόν· τοῦ καλοῦ ἡμῶν ὁδηγοῦ Κεδρηνοῦ ἡ πρωτελευταία νῦν ἐνταῦθα γίνεται μνεία.

369. Corn. Will, Acta et Scripta, quae de controversiis Ecclesiae Graecae et Latinae saeculo undecimo composita extant κλπ. ἐν Λειψίᾳ, 1861, σελ. 167, στιχ. 23. Λεοντίου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. σελ. 737. Δημητρακοπούλου Ὀρθόδ. Ἑλλάς· σελ. 5, ἔνθα σφάλλεται γράφων ὅτι τῷ 1053 ἐγένετο συνοδικῶς τὸ μέγα σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν· τοῦ αὐτοῦ Ἱστορία τοῦ σχίσματος· σελ. 21—25, ἔνθα ἀκριβῶς ὀρθῶς χρόνον κηρύξεως τοῦ σχίσματος τὸν ἐνῶ σημειούμενον: 20 ἰουλίου 1054.

Κατὰ τὴν δεκαπενταετῆ αὐτοῦ πατριαρχείαν, εἶδεν ἐν τῷ τελευταίῳ ἔτει ὁ Κηρουλλάριος τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν παραιτουμένην τὴν ἀξίωσιν τοῦ διορίζειν τὸν οἰκονόμον καὶ σκευοφύλακα· παραχωρῶν δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Κομνηνὸς περιώρισεν ἀφ' ἑτέρου τὰς ἐν τοῖς μοναστηρίοις σπαταλας, ἀφαιρέσας πᾶσαν περισσεύουσαν αὐτῶν πρόσοδον, ἀφεὶς μόνον τὸ ἀρκοῦν τοῖς μοναχοῖς, τὸ δὲ λοιπὸν τῷ δημοσίῳ προσαφορίσας. Ἑτέρας δ' ἀποφάσεις καὶ πράξεις ἐκκλησιαστικὰς, εἴτε παρ' αὐτοῦ γενομένας, εἴτε παρὰ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς καὶ παρὰ τῆς πνευματικῆς κυρουμένας ὀλιγίστας γινώσκομεν. Εἰσὶ δ' αὗται: ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου χορηγία τοῦ τίτλου Ἅγιον Ὄρος εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἄθῳ ἱερῶν καταγωγίων[370], ἡ παρ' αὐτοῦ δόρυσις τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων[371], ἡ σύστασις νοσοκομείων καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων ἐν Κωνστ/πόλει[372],

---

370. Κ. Φραντζῆ «Περίπλους Μακεδονίας καὶ ἐλάσσονος Ἀσίας» κλπ. ἐν «Πανδώρᾳ», τόμ. ΙΕ', σελ. 197—198.

371. Ἡ μονὴ αὕτη, ἃ' ἣν ἐξηντλήσε πολλοὺς θησαυροὺς ὁ Μονομάχος ἀναμάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ παλατίου τῶν Μαγγάνων, οὗ πλησίον ἀνηγέρθη, κατέναντι καμένης τοῦ ἐν Γαλατᾷ Κωρτσουλοὺ-μαγαζὶ ἢ τοῦ Τσι-χανὲ, ὡς ἐκαλεῖτο ὁ Σπ. Βυζάντιος· Κωνσταντινούπολις, τόμ. Α', σελ. 177—179.

372. Ὁ χρονογράφος Κεδρηνὸς μεμφόμενος τῆς ὑπὸ τοῦ Μονομάχου σπαταλης τοῦ δημοσίου θησαυροῦ «ὡς πᾶσαν ἐπινοῆσαι δὰ τοῦτο κακηλασίαν καὶ ἀτόπους καὶ σεσηρισμένας εἰσπράξεις ἐφευρηκέναι», παρατηρεῖ μὲν ὅτι «φέρονται καί τινα ἔργα αὐτοῦ ἱστορικῆς μνήμης ἐπάξια», ἀπαριθμεῖ δὲ τοιαῦτα τὰ μοναστήρια τῶν Μαγγάνων, τὰ ἐν αὐτῷ Γηροκομεῖα, τὰ Νοσοκομεῖα καὶ τὰ Πτωχοτροφεῖα· τὴν χορήγησιν ἀρκετῆς προσόδου εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπως ἡ λειτουργία τελῆται καθ' ἑκάστην, οὐχὶ δ' ἐν ἑορταῖς καὶ κυριακαῖς καὶ σαββάτοις, ὡς ἐγίνετο μέχρι τοῦ χρόνου τούτου διὰ προσόδων ἐνδεεστέρων· ἀναφέρει δὲ καὶ

ἡ ἵδρυσις τῆς ἐν Χίῳ περιωνύμου Νέας Μονῆς[373]. Πρόσθες εἰς τὰς πράξεις ταύτας τὴν διὰ τοῦ μοναχοῦ Κοσμᾶ τοῦ Τζιντζιλούκη σύνταξιν νέου Τυπικοῦ διὰ τὰς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάς, γενομένην τῷ 1046 ἔτει[374].

Πέντε περὶ κεκωλυμένων γάμων ἀποφάσεις ἐξεδόθησαν τοῦ Κηρουλλαρίου, ὧν ἡ μία κωλύει τὸν ἑβδόμου βαθμοῦ ἐξ αἵματος γάμον[375].

Φαίνεται ὅτι ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ ἦλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς

τὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον δωρεὰν ἱερῶν σκευῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτελῶν λίθων. Ὁ δὲ ἱερὸς Δοσίθεος προστίθησι καὶ ταῦτα· «λέγει δὲ ὁ Ψελλὸς εἰς τὸ τέταρτον τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ, ὅτι ἐπειδὴ αἱ πόρναι παρανέσεις οὐκ ἀπεδέχοντο, οὔτε μὴν βίᾳ σωφρονεῖσθαι, ὁ Μονομάχος ᾠκοδόμησε μοναστήριον πλουσιώτατον, καὶ ἐκήρυξεν, εἴ τις πόρνη καταλείψει τὸ μῦσος, καὶ ἔλθοι εἰς τὸ μοναστήριον, ἔχειν τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς ἐκεῖ ἱκανήν, ὅθεν πολλαὶ βίαιαι μεταβάλλονται καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸν τρόπον». Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 742. Ἐν τούτῳ ὁ Ψελλὸς τὴν οἰκοδομὴν ταύτου μοναστηρίου ἀποδίδωσιν εἰς Μιχαὴλ αὐτοκράτορα τὸν Παφλαγόνα· παρὰ Σάθᾳ, Μεσαιων. βιβλιοθ. τόμ. Δ', σελ. 67. Δύο τινὰ ταῦτα μοναστήρια, ἅπερ ὠνόμαζον οἴκους μετανοίας εἶχεν ἡ Κωνσταντινούπολις πολλὰ ἔτη καὶ αἰῶνας περὶ τοῦ Μονομάχου· περὶ τούτων ἴδε κατὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσιν τοῦ 1729 τὴν τοῦ Δουκαγγίου Constantinop. Christianam, σελ. 111 βιβλίου Δ'.

373. Γρηγορίου Φωτεινοῦ (τοῦ νῦν παναγιωτάτου ἐπισκόπου Μυριοφύτου) Τὰ Νεαμονήσια· ἐν Χίῳ, 1865, σελ. 25—26, 42—43, 85, 88 καὶ ἑξ. ἔνθα καὶ τεμάχια χρυσοβούλλων ἐκδίδονται· χρυσοβούλλά τινα περὶ τῆς Νέας Μονῆς ἐξέδωκεν ὁ πολυμαθὴς μεταποιλόγος Ἰωάννης Σακκελίων ἐν τόμῳ ΙΖ' τῆς «Πανδώρας», ὡς ἐξέδωκε καὶ ὁ μακαρίτης Ἐμμανουὴλ Κριτικίδης. Περίεργος εἰς τὰς μονὰς καὶ τὰ μετόχια Σίμωνος κατὰ τὸ 1854 ὁπὸ Ἐμμ. Κριτικίδου ἐκδ. δ', ἐν Ἑρμουπόλει, 1873, σελ. 35—52. Ὀκτὼ δὲ χρυσόβουλλα τοῦ Μονομάχου περὶ τῆς Νέας Μονῆς ἐξέδωκα ἐν τόμῳ Δ' τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», σελ. 405, 411, 412, 428, 429—431.

374. Μ. Γεδεών Ὁ Ἄθως· σελ. 110—113.

375. Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων· τόμ. Ε', σελ. 40—47. (Κ. Οἰκονόμου περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, τόμ. Δ', σελ. 772—773).

τὴν ῥωσσικὴν Ἐκκλησίαν, διότι, τῷ 1054 ἀποθανόντος τοῦ Θεοπέμπτου, μὴ ἀναμείναντες οἱ ῥῶσσοι ἐπίσκοποι τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστολὴν νέου μητροπολίτου ἐξελέξαντο τὸν πρεσβύτερον Ἱλαρίωνα, ὅστις ἠναγκάσθη ἵνα ζητήσῃ τὴν συγγνώμην τοῦ πατριάρχου. Μετὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἱλαρίωνος «ἦλθον τρεῖς ψάλται Ἕλληνες ἐκ τῆς βασιλευούσης καὶ εἰσήγαγον τὴν ἦχον εἰς ὀκτὼ ἤχους ἐκκλησιαστικὴν ψαλμῳδίαν, ἥτις ἐν μέρει φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦδε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῆς ἁπλότητι[376]».

Πιθανῶς ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλλαρίου ὡρίσθη ἵνα γεραίρηται ἐκκλησιαστικῶς ἡ μνήμη τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός[377].

1059—1063. **101. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ'.**

Κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1059 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, ψήφῳ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀνέδειξεν οἰκουμενικὸν πατριάρχην τὸν εὐνοῦχον καὶ μοναχὸν Κωνσταντῖνον Λειχούδην, ἄλλοτε πρωτοβεστιάριον καὶ πρόεδρον τῆς συγκλήτου, βυζάντιον τὴν πατρίδα, πεπαιδευμένον ἄνδρα, ὅστις, ἀτυχῶς, ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἓξ ἐκόσμησε τὴν ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας ἀρχήν, ἀποδιώσας τὸν αὔγουστον μῆνα τοῦ 1063 ἔτους[378].

Ὁ τοῦ Κηρουλλαρίου διάδοχος πρότερον ἦν ἐμπεπιστευ-

---

376. Βασιλείου Ἱστορία τῆς ῥωσσ. Ἐκκλησίας· σελ. 21. Ἰωάννου μητροπολίτου Ῥωσσίας Ἐπιστολὴ πρὸς Κλήμεντα πάπαν Ῥώμης· ἐκδιδόντος Σωφρονίου Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμου. Ἀθήνησι· 1868, σελ. προλόγου ιδ'.

377. Κ. Σάθα πρόλογ. Δ' τόμου τῆς Μεσαιωνικῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης· σελ. 87.

378. βλ. Κ. Σάθα σελ. 87—89 καὶ 388—424 τοῦ Δ' τόμου. Σκυλίτζην· Ζωναρᾶν· Ἰωήλ· Ἀτταλειάτην.

μένος παρὰ τοῦ Μονομάχου τὴν ἐπιστασίαν καὶ τὰ δικαιώματα τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων, ἅτινα θέλων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἵνα καταργήσῃ καὶ ζητῶν ἀπὸ τοῦ Λειχούδου ἀπετύγχανεν· ἀλλ' εὗρεν ἤδη τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον, διότι, σιωπήσας μέχρι τῆς τοῦ Λειχούδη χειροτονίας ὡς πρεσβυτέρου, διεμήνυσεν αὐτῷ κατόπιν ὅτι, ἐπειδὴ πολλὰ κατὰ τοῦ ὑποψήφου πατριάρχου ψιθυρίζονται, ἡ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία ἀνάγκη ἵν' ἀναβληθῇ μέχρις ὅτου τὰ θρυληθέντα συνοδικῶς καὶ κανονικῶς ἐξετασθῶσιν· ὁ ἀρελὴς Λειχούδης ἀγνοῶν ποῦ τείνει ἡ ἀγγελία αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πιεζόμενος ἐνέδωκε, παραχωρήσας τὰ δικαιώματα τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων, καὶ οὕτως ἡ χειροτονία ἐτελέσθη.

Τοῦ Κωνσταντίνου Λειχούδου σώζονται δύο συνοδικὰ σημειώματα, ἐκδεδομένα τὸ μὲν κατὰ ἰούλιον, τὸ δὲ κατὰ δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1059 «περὶ δούλου ἐγκλήματικοῦ» καὶ «περὶ τοῦ φονεύσαντος ἱερέως καὶ καθαιρεθέντος[379]».

Ὁ πατριάρχης Κωνσταντῖνος Λειχούδης ἀνήγειρεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστήριον, ὡς εὑρίσκομεν παρὰ Ψελλῷ[380].

1064—1075. **102. ΙΩΑΝΝΗΣ Η'.**

ὁ τοῦ Λειχούδη διάδοχος ἦν τὴν πατρίδα τραπεζούντιος, τὸ ἐπώνυμον Ξιφιλῖνος, ἐπιφανοῦς οἴκου βλαστὸς, γεννηθεὶς τῷ 1006, ἀνὴρ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις μέγα κλέος ἀράμενος ἐπί τε βαθείᾳ παιδείᾳ καὶ πραγμάτων ἐμπειρίᾳ καὶ συνέσει. Διαπρέψας εἰς ἀνώτερα πολιτικὰ ἀξιώματα, ἀπεσύρθη εἰς

379. Ἀνάγνωθι ταῦτα ἐν τῷ Συντάγματι τῶν ἱερῶν Κανόνων· τόμ. Ε', σελ. 48—51.

380. Ψελλῷ ἐπιτάφιος εἰς Λειχούδην· παρὰ Κ. Σάθᾳ, Μεσαιων. βιβλιοθ. τόμ. Δ', σελ. 415.

μονήν τινα κατὰ τὸν Ὄλυμπον τῆς Βιθυνίας, ὅπου δεκαετίαν μοναστὰς ἐκλήθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα εἰς διαδοχὴν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου Γ', καὶ πάντες ἐπευφήμισαν εἰς τὴν ψῆφον, διότι οὐδένα πλὴν αὐτοῦ πάντες ἄνευ ἐξαιρέσεως ἔκριναν καταλληλον 'ν' ἀναβῇ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον· ὅπερ ὁ Ξιφιλῖνος ἐπὶ πολὺ ἠρνεῖτο, ἐδέξατο δὲ βιαζόμενος· ἐντεῦθεν εἰκάζω προελθοῦσαν τὴν τοῦ θρόνου τετράμηνον σχεδὸν χηρείαν, ἀπὸ τοῦ αὐγούστου μέχρι τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1063, ὅτε ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παλατίου (τίνι;[381]), ὅπου μίαν ἑβδομάδα διετέλει λειτουργῶν· ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη τῇ 1 ἰανουαρίου 1064, καὶ κοσμήσας τὸν θρόνον τοῦ Πρωτοκλήτου ἔτη ἕνδεκα καὶ μῆνας ἑπτά, ἀπεβίωσε τῇ 2 αὐγούστου 1075, σχεδὸν ἑβδομηκοντούτης.

Σύγχρονος βυζαντινὸς λόγιος οὕτωσὶν ἐπαινεῖ τὸν πατριάρχην Ἰωάννην Η' τὸν Ξιφιλῖνον· «ἀνεφάνη ἀνὴρ πρῶτον μὲν καθαριώτατος καὶ ἁγνότατος, καὶ παντὸς ῥύπου σωματικοῦ καθάπαξ ἀπεχόμενος· ἔπειτα δὲ τὰ εἰς καταφρόνησιν χρημάτων καὶ ἀκτημοσύνην τελείαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας φιλανθρωπίαν καὶ μετάδοσιν κατ' οὐδὲν ἐλάττων τοῦ περιβοήτου ἐκείνου Ἐλεήμονος, καὶ ταῖς ἄλλαις δὲ ἀρεταῖς πάσαις συλλήβδην εἰπεῖν ἀρθόνως κοσμούμενος, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ πολὺς, καὶ παιδεύσεως πάσης μετειληχὼς καὶ νομομαθείᾳ ἐξαίρετος».

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος ἐκόσμησε τὸν ναὸν

381. Ἄγνωστος ὁ ναός· ταῦτα γράφει ὁ συντάξας τὸν παρὰ Fischeri ἐπίτιμον πατριαρχικὸν κατάλογον, ὅστις φαίνεται ὢν σύγχρονος τῷ Ξιφιλίνῳ καὶ Κοσμᾷ τῷ Ἱεροσολυμίτῃ. Τὰ αὐτολεξεὶ μεταγραφόμενα ἀμέσως κατωτέρω ἀνήκουσιν εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ καταλόγου τούτου, σύμφωνα τοῖς παρὰ Ψελλῷ· βλ. Ψελλοῦ ἐπιτάφιον εἰς τὸν Ξιφιλῖνον· τόμου Δ', σελ. 451—452 Μεσαιων. βιβλιοθήκης.

τῆς Ἁγίας Σορίας, ἀνακαινίσας τὰς ἁγίας εἰκόνας[382], διακοσμήσας τὰ καλούμενα τέμπλα, πολλοὺς δ' ἄλλους ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοὺς ὑπὸ τοῦ μακροῦ χρόνου σαθρωθέντας ἐπεσκεύασε. Προνοῶν τῆς διατηρήσεως τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ τοῦ Κράτους πτωχῶν διώρισεν ἐπὶ τούτῳ κλιβάνους καὶ ἀρτοποιοὺς καὶ σίτου ἀφιλῆ χορηγίαν, τάξας ὅπως διανέμωνται τοῖς πτωχοῖς ἀπὸ τῆς φιάλης τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἀκούραστος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπισκοπικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, οὐ μόνον ἐλειτούργει καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς ναοῖς τῆς πρωτευούσης, διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχιερέων ἠγανάκτουν ἐπὶ ταῖς καθημεριναῖς ταύταις πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἱερουργίαις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν ἄλλων καθηκόντων εὐκαιρίαν ἐδαπάνα «τοὺς τῆς Ἐκκλησίας συλλέγων τροφίμους καὶ χορείαν θαυμασίαν ποιούμενος, τὰς ἱερὰς βίβλους ὑπενεγίνωσκε, καὶ μάλιστα οὓς οἱ πατέρες κανόνας συγγεγραφήκασιν εἰρμηνεύέ τε τούτοις τὰ δύσφραστα καὶ ἐξωμάλιζε τὰ ἀμῤῥίστα, ἀνέπτυσσέ τε τὰ τῆς εὐσεβείας ὀνόματα, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς διεσάφει δόγμα[383]».

Συγχρόνως τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ξιφιλίνου, θανόντος τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου Θεοδούλου, ἱκανέως τὴν πατρίδα, διαριθέντος τῷ 1054—1056 παρὰ τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας διορίζει Βουλγαρίας τὸν ἐκ Λάμπης ἕλληνα μοναχὸν Ἰωάννην[384]. Κατὰ δὲ τὸ 1072, θανόντος τοῦ Ῥωσσίας Ἱλαρίωνος, ῥώσσου τὸ γένος, ὁ Ἰωάννης Ξιφιλῖνος χειροτονεῖ τὸν

382. Γεωργίου Ἁμαρτωλοῦ Χρονικόν, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Migne' Patrologiae τόμ. Pi', στήλη 1137.

383. Ψελλοῦ εἰς Ξιφιλῖνον· Μεταιων. βιβλιοθ. Δ', 453.

384. Μ. Γ. Δήμιτσα περὶ τῆς αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας· σελ. 62 - 63, ἔνθα ἀναφέρεται, κατὰ τὴν τοῦ Σκυλίτζη μαρτυρίαν, ὁ Θεόδουλος κτίτωρ μεγάλου ναοῦ ἐν Ἀχρίδι.

ἕλληνα Γεώργιον, ἐρ' οὗ μετερράσθη ῥωσσιστὶ τὸ τυπικὸν τῆς βυζαντινῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, γνωσθείσης ἐν ταῖς ἀρκτῴαις χώραις διὰ τῶν ῥώσσων μοναχῶν τῶν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα κατελθόντων εἰς Ἀνατολήν[385]· συγχρόνως ἀσκηθεὶς τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφίαν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἔν τινι σπηλαίῳ οὐ μακρὰν τῆς μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, ὁ ὅσιος Ἀντώνιος ὁ Πετσέρσκιι ἐπέστρεψε κατόπιν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ, κατὰ τὴν λέξιν ἱστορικοῦ ῥώσσου, διέδωκε τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἄθωνος διὰ τῶν στουδιτικῶν κανόνων[386].

Τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου εἰσὶν ἐκδεδομέναι τέσσαρες συνοδικαὶ διατάξεις, ἡ μὲν περὶ μνηστείας, γενομένη τῇ 26 αὐγούστου 1066, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ἡ δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τῇ 19 μαρτίου 1067, καὶ ἡ τρίτη περὶ κεκωλυμένων γάμων, συνταχθεῖσα παρὰ Νικήτα διακόνου καὶ χαρτοφύλακος[387]. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δ' ἐπ' αὐτοῦ, Μιχαὴλ Δούκας ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἐπισκοπὴν Βασι-

385. Βασιλείου Ἱστορ. βιογρ. Ἐκκλησίας, σελ. 23, 24, 26.

386. αὐτόθι σελ. 24. Καραμζίνου Ἱστορία τῆς ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας, μετάφρ. Κ. Κρασᾶ, τόμ. Γ', σελ. 208. Ἱστορεῖται ὅτι τὴν μονὴν τοῦ Σπηλαίου ἐν Κιέβῳ, κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὁσίου τούτου Ἀντωνίου, θανόντος τῷ 1073, ἕλληνες ζωγράφοι ἐκόσμησαν, διδάξαντες τὴν ἁγιογραφίαν εἰς τὸν ἀρχαιότατον τῶν γνωστῶν ἁγιογράφων τῶν ὑπερβορείων ἐκείνων μερῶν Ἀλύπιον μοναχόν.

387. Κεῖνται ἐν τῷ Ε' τόμῳ τοῦ Συντάγματος τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἀπὸ σελ. 31—36. Τετάρτη διάταξις ἐμποδίζει τὸν μοναχὸν καὶ τὸν ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου ἵνα ὑποβάλλεται ἐπὶ δικαστηρίου τὸ πρόσωπον τοῦ συνηγόρου, πλὴν ἂν ᾖ τις ἐκκλησιαστικὴ ὑπόθεσις, καὶ κατ' αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου διαταχθῇ ἵνα γένηται συνήγορος· «Τὸ δὲ παρὸν σημείωμα—διατάττει ὁ Ξιφιλῖνος—ὑπαναγινωσκέσθω ἑφεξῆς καὶ πᾶσι τοῖς πολιτικοῖς δικασταῖς, ἵνα ἐντεῦθεν εἰδῆσιν λαμβάνοντες τοῦ ἡμετέρου διορισμοῦ, μὴ προσλέγωνται τοὺς τοιούτους εἰς τὸ τυπεῖν ὅλως συνηγορεῖν». Κεῖται τὸ σημείωμα τοῦτο ἐν τῷ Jus Graecoromanum τοῦ Leunclavii (Freberi), ἐν Φραγκφούρτῃ, 1596, τόμ. Δ', σελ. 244.

λαίου τιμήσας εἰς μητρόπολιν, ἠναγκάσθη, ἐπὶ τῇ ἐνστάσει τοῦ κανονικοῦ μητροπολίτου, τοῦ Ἀγκύρας, ἵνα διατάξῃ ὅπως, μετὰ θάνατον τοῦ ζῶντος τότε μητροπολίτου, ἡ εἰς μητροπόλεως τιμὴν ἀναχθεῖσα ἐπισκοπὴ καταβιβασθῇ πάλιν ἐν ταῖς ἐπισκοπαῖς τῆς Ἀγκύρας[388]. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Ξιφιλίνου ὑπῆρχον ἱδρυμέναι ἐν Ἁγίῳ Ὄρει αἱ μοναὶ Ξηροποτάμου, Δοχειαρίου, Καρακάλλου, Ἐσφιγμένου, Ἁγίου Παύλου καὶ Φιλοθέου[389].

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1068—1074 ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ὁ Διογένης προεβίβασεν εἰς μητρόπολιν τὴν ἐπισκοπὴν Ναζιανζοῦ[390]. Κατὰ δὲ τὸν μάϊον τοῦ 1065 Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας ἀπέλυσε γράμμα πρὸς τὸν πατριάρχην «ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ἀμείβειν τοὺς θρόνους», διοριζόμενος ὅτι οἱ σύγκελλοι ἀρχιερεῖς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνανται ἵνα προκαθέζωνται τῶν λοιπῶν μητροπολιτῶν ἐν ταῖς ἱερουργίαις καὶ ταῖς συνοδικαῖς συνεδρίαις, ἔχωσι δὲ τὴν τιμὴν ταύτην μόνον ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τοῖς κοσμικοῖς δικαστηρίοις[391].

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Η' ἐκάη ὁ ναὸς τῶν Βλαχερνῶν, τῷ 1069.

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος ἀποθανὼν ἐτάφη

388. Νικολάου πατριάρχου τοῦ Γραμματικοῦ ἐπιστολὴ ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἐπισκοπὰς ἀπὸ τῶν μητροπόλεων. Σύνταγμα Κανόνων· τόμ. Ε', σελ. 71, καὶ Leunclavii Jus Graecor. τόμ. Α', σελ. 130 - 131.

389. Μ. Ι. Γεδεών Ὁ Ἄθω,· σελ. 184—187, 188 καὶ 194.

390. Ἴδε περὶ τούτου τὸν Σκυλίτσην, οὗ οὐδεμία ἐξῆς μνεία γίνεται.

391. Ἀνάγνωθι ἐν τόμῳ Ε' τοῦ Συντάγματος σελ. 275 - 276. Τὸ γράμμα τοῦτο τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα καὶ τὴν τότε καινοτομίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ἔλαβον ἀντικείμενον μικροῦ βυζαντινοῦ διηγήματος, οὗ μέρος ἐξέδωκα ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ· σελ. 42—51, καὶ ἔνθα προσώπων τινῶν παρέλκεται ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς· ὡς λ. χ. Νικολάου τοῦ Ἁγιορειτοῦ.

ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγγουρίου, κειμένῃ τότε δεξιόθεν τῷ τὸν Βόσπορον ἀναπλέοντι. Ἄγνωστον πότε κατετάχθη ἐν τοῖς ἁγίοις καὶ κατὰ τίνα ἡμέραν ἦγεν ἡ Ἐκκλησία τὴν μνήμην αὐτοῦ[392].

1075—1081. **103. ΚΟΣΜΑΣ Α'.**

Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης λεγόμενος, ὑπέργηρως, ἐννενηκοντούτης, ὡς ἐλέγετο, ἐκλήθη 'ν' ἀνέλθῃ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῇ 2 αὐγούστου τοῦ 1075. Ἐξ Ἀντιοχείας, ὡς εἰκάζω, καταγόμενος, ἀπὸ δὲ τῆς ἁγίας Πόλεως ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτιμᾶτο λίαν ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, μονάζων οὐ μακρὰν τῶν Βλαχερνῶν· διαμένων ἀπό τινος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους, ἐκλήθη εἰς διαδοχὴν τοῦ Ξιφιλίνου, τιμώμενος ὑπὸ πάντων διὰ τὴν ἁπλότητα τῶν ἠθῶν. Ἄγευστος παιδείας, καὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποιμένος ἄπειρος τυγχάνων, ἀλλὰ καὶ ἀπαρεσκόμενος τῇ διοικήσει τῶν κοινῶν πραγμάτων, καὶ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν ἀπελπίσας, ἀποτίθησι τὴν ἀρχὴν τῇ 8 μαΐου 1081, μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἣν ἐτέλεσεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ· «τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκόμενος — γράφει περὶ τοῦ Κοσμᾶ ὁ Ζωναρᾶς — καὶ ἀπεγνωκὼς τὴν διόρθωσιν, τῷ ὑπηρέτῃ «ἆρον» εἰπὼν «τὸ ψαλτήριον, καὶ συνέπου μοι», τῆς Ἐκκλησίας ὑπανεχώρησε· καὶ πολλὰ παρὰ τῶν κρατούντων παρακληθεὶς οὐχ ὑπενόστησεν». Ἀπεβίωσεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλίου, κειμένῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει[393].

Ὁ πατριάρχης Κοσμᾶς χειροτονήσας ἀπέστειλε τῷ 1080 μητροπολίτην Ῥωσσίας τὸν πολυμαθέστατον καὶ πλήρη χριστιανικῶν ἀρετῶν Ἕλληνα Ἰωάννην, ὅστις ζηλωτὴς τῆς

392. Ταῦτα κατὰ τὸν παρὰ Fischeri κατάλογον.

393. Anselmi Banduri Annotationes. Ζωναρᾶς· Ἄννα Κομνηνή.

τοῦ θείου λόγου διδασκαλίας ὢν, εὐπροσήγορος καὶ φιλόπτωχος, μνήμην κατέλιπεν ἀρίστου ποιμένος, γράψας μάλιστα καὶ «κανονικὰς διατάξεις[394]». Ὁ ἱερὸς Κοσμᾶς ὠνόμασε «πρῶτον» τοῦ ὄρους Λάτρου τὸν ἐν ὁσίοις Χριστόδουλον, κτίτορα τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου[395].

Ἐπὶ τοῦ Κοσμᾶ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ὁ αὐτοκράτωρ κατήργησε τὴν μητροπολιτικὴν ἀξίαν τοῦ ἐπισκόπου Μαδύτου, ὁρίσας ὅπως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιερατεύοντος ἐν Μαδύτῳ ἐπιστραφῇ τῇ μητροπόλει Ἡρακλείας ἡ ἀπ' αὐτῆς ἀποσπασθεῖσα πρότερον καὶ εἰς τιμὴν μητροπόλεως ἀναβιβασθεῖσα Μάδυτος. Συγχρόνως διὰ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου ἐπεκυρώθησαν τὰ προηγούμενα χρυσόβουλλα τῶν αὐτοκρατόρων Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, Ῥωμανοῦ, Χριστοφόρου καὶ Κωνσταντίνου καὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, καθ' ἃ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πατρῶν προύβιβάσθη εἰς μητρόπολιν, ἔχουσα τρεῖς ἐπισκοπάς: Μεθώνης, Λακεδαίμονος καὶ Σαρσοκορώνης[396].

Ὁ χρονογράφος Ἐφραίμιος, ὁ τὸν ἀείμνηστον Κηρουλλάριον ἕνα τῶν εὐπατριδῶν καὶ μοναχῶν καὶ «θερμουργὸν ἄνδρα, τῶν νόμων ὑπερόπτην ἀποκαλέσας[397]», ὁ τὸν Λειχούδην κρίνων «σπουδαῖον ὄντως, εὐλαβῆ, Θεῷ φίλον», ὁ τὸν

394. Ἰωάννου μητροπολίτου Ῥωσσίας ἐπιστολὴ πρὸς Κλήμεντα πάπαν Ῥώμης· ἐκδίδωσι Σωφρόνιος Κ. Οἰκονόμου· σελ. δ'.

395. βλέπε Ἀκολουθίαν ὁσίου Χριστοδούλου, κατὰ τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀρίστην ἔκδοσιν, ἣν εἰς φῶς ἤνεγκεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1884 ὁ ἐκ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς ἱεροδιάκονος Κύριλλος Βοΐνης, σελ. 70, καὶ σελ. 120, ἔνθα καλεῖ «ἀρχιμανδρίτην» τοῦ Λάτρου.

396. Νικολάου πατριάρχου σημείωμα πρὸς Ἀλέξιον Κομνηνόν· τόμ. Ε' τοῦ Συντάγματος τῶν ἱερῶν Κανόνων, σελ. 72.

397. Ἡ κρίσις οὐχὶ τοσοῦτον κολακευτική, ἀποδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐφραιμίου καὶ τῷ ἐπὶ Θεοδώρου Λασκάρεως εἰς Κωνσταντινούπολιν σταλέντι παπικῷ λεγάτῳ Πελαγίῳ· καταλογὴς αὐτοκρατόρων· στιχ. 7431.

Ξαφλίνον ὁμολογῶν «λαμπρῶς ἐμπρέποντα βίῳ, λόγῳ, γένει τε», ταῦτα γράφει περὶ τοῦ θεσπεσίου Κοσμᾶ:

> Κοσμᾶς μοναχὸς Ἱεροσολυμίτης,
> ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἀρετῶν θεῖος ὄμμος,
> χειρίζεται δὴ τὴν λεὼ προστασίαν·
> ὃς δυσχεραίνων πραγμάτων τῇ συγχύσει
> ἑκὼν ἀπηγόρευσεν ἱερωσύνην,
> καλῶς ὑπεκστὰς καὶ θρόνου καὶ πιμνίου[398].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Κοσμᾶ τῇ 2 ἰανουαρίου· ἐν τοῖς μηναίοις ὀνομάζεται θαυματουργός, καὶ σημειοῦται «ὁ ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς Χώρας». Ἑτάρη λοιπὸν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, τῷ σήμερον Καχριὲ-τζαμί.

1081—1084. 104. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς προηγηθέντας ἐν τῷ ΙΑ' αἰῶνι τούτῳ πατριάρχας, ὁ πατριάρχης Εὐστράτιος ἦν ἀπαίδευτος καὶ πρὸς μεταχείρισιν πραγμάτων καὶ διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπροσφυής. Μοναχὸς ὤν, καὶ εὐνοῦχος, Γαριδᾶς τὸ ἐπώνυμον, μονάζων ἔν τινι παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν σημείῳ, ἐξελέγη πατριάρχης, καὶ διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Πρωτοκλήτου ἔτη τρία, μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἔτους **1084**, ὅτε ἐπαύθη συνοδικῶς, ἐμπεσὼν εἰς τὴν κακοφροσύνην Ἰωάννου τινὸς Ἰταλοῦ, μαθητοῦ μὲν τοῦ Ψελλοῦ καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων ὀρρίκιον φέροντος, σοφιστικὰς δὲ ἀδολεσχίας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ συνείροντος καὶ με-

398. Ἐφραιμίου καταλογ. πατριαρχῶν· περὶ Κηρουλλαρίου, Λειχούδη, Ξαφλίνου καὶ Κοσμᾶ στιχ. 11084—11111.

τεμψύχωσιν διδάσκοντος. Ἡ ἑτεροδιδασκαλία τοῦ Ἰταλοῦ κατεκρίθη, καὶ ὁ συμφρονῶν ἕνεκα τῆς ἀμαθείας αὐτοῦ πατριάρχης κατεσπάσθη τοῦ θρόνου[399].

Ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς Εὐστράτιος εἶδε καὶ ἄλλο σκάνδαλον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, ὅπερ ἐγέννησεν ἡ τοῦ μητροπολίτου Χαλκηδόνος Λέοντος ἀτασθαλία. Ἀλέξιος ὁ αὐτοκράτωρ ὁ Κομνηνὸς διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους ἔλαβεν ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπὶ ὑποσχέσει ἀποδόσεως αὐτῶν, ἀργυρᾶ τινα καὶ χρυσᾶ σκεύη· «ὁ δὲ Χαλκηδόνος Λέων, ἐνάρετος, ἀλλ' ἀγράμματος καὶ προπέτης ἐκβάλλων τὸ ἀργύριον καὶ χρυσίον, ὅπερ ἦν εἰς τὰς πόρτας [τοῦ ναοῦ] τῶν Χαλκοπρατείων, ἔῤῥιπτεν αὐτὸ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀτάκτως, ἀπαυθαδιαζόμενος εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, μὴ γινώσκων λόγον οἰκονομίας καὶ ἀκριβείας, καὶ προσέτι τὸν λόγον τῶν κειμηλίων· ἐλθόντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐποίει τὰ ὅμοια. Ἀθροίσαντος δὲ τοῦ βασιλέως σύνοδον[400] περὶ τῶν ληφθέντων ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ὁ Λέων ἔτι γε ἔλεγεν εἰς τὴν σύνοδον ὅτι ἡμεῖς λατρευτικῶς, καὶ οὐχὶ σχετικῶς προσκυνοῦμεν τὰς εἰκόνας, ὑπ' ἀγροικίας καὶ ἀμαθείας κακῶς καὶ λέγων καὶ φρονῶν. Ὅθεν ἐξορίζεται εἰς Σωζούπολιν[401]». Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι τοῦτο ἀκολούθως ἐγένετο, κατερέρετο δ' ὅμως ὁ Χαλκηδόνος ἐναντίον τοῦ πατριάρχου Εὐστρατίου, ὅστις ἐπὶ συνόδου συγκροτουμένης ἐκ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ χλημικῶν[402] ἀθωωθεὶς «ὑπεράνω

399. Ἄννα Κομνηνή. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ. σελ 783. Casimiri Oudini Commentarii de Scriptor. Ecclesiae antiquae· τόμ. Β', στήλη 760—763. Schoell Histoire de la Litterature Graecque profane· τόμ. Ζ', σελ. 172.

400. Ζωναρᾶς· Ἄννα Κομνηνή· συγχέει πιθανῶς τὰς χρονολογίας ὁ ἱερὸς Δοσίθεος.

401. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 783.

402. βλ. «τὸ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τοῦ Χαλκηδόνος ἐκείνου γεγονὸς σημείωμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ», ἐκδοθὲν

τῶν πονηρῶν γλωσσῶν ἐτύγχανεν», ἀναθεματίσας μάλιστα πρὸ τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου ἀποχωρήσεως πάσας τὰς αἱρέσεις. Κατωτέρω μέλλομεν ἰδεῖν ὅτι ὁ ἀτάσθαλος Λέων οὐδὲ τὸν τοῦ Εὐστρατίου διάδοχον ἀφῆκεν ἀνεπηρέαστον.

Τοῦ πατριάρχου Εὐστρατίου τοῦ Γαριδᾶ ἐστὶν ἐκδεδομένη συνοδικὴ ἀπόφασις[403] «περὶ δύο δισεξαδέλφων λαβόντων μητέρα καὶ θυγατέρα», ἥτις ὥρισε «τὸν τε γάμον ἀθέμιτον ὄντα ἀκυρωθῆναι καὶ διαζύγιον περὶ αὐτὸν γενέσθαι· μὴ μέντοι εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη, ἀλλ' εἴς τε τὸν . . . . . καὶ τὴν . . . . . ὡς ἔσχατον καὶ μετὰ τὸν πρῶτον γάμον συναρθέντων αὐτῶν».

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Εὐστρατίου γινώσκομεν ὅτι ἱδρύθη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Ξενοφῶντος[404]. Κατὰ τὸ ἔτος 1082, ἡ Λακεδαιμονία, ἐπισκοπὴ οὖσα τῆς μητροπόλεως Πατρῶν, ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ προὐβιβάσθη εἰς μητρόπολιν· κατὰ μάϊον τοῦ 1083 αἱ δύο ἐπισκοπαὶ ἡ τῆς Πάρου καὶ ἡ τῆς Νάξιας, ὑποκείμεναι τέως εἰς τὸν μητροπολίτην Ῥόδου, ἠνώθησαν καὶ προὐβιβάσθησαν εἰς τιμὴν μητροπόλεως, τῆς Παροναξίας· τέλος, τῷ 1084, κατ' αὐτοκρατορικὴν φιλοτιμίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἡ Ἀτταλεια, ἐπισκοπὴ οὖσα τοῦ μητροπολίτου Συλαίου, ἤτοι Πέργης τῆς Παμφυλίας, ἐγένετο μητρόπολις[405].

ὑπὸ Ἰωάννου Σακκελίωνος ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ἀθήνησι Γαλλικῆς Σχολῆς δημοσιευομένῳ Bulletin de Correspondance Hellenique· τόμ. Β', σελ. 113—128, ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Πάτμῳ βιβλιοθήκης· ἦσαν δ' οἱ τὸν Εὐστράτιον ἀθωώσαντες κληρικοὶ ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ὁ μέγας οἰκονόμος, ὁ σακελλάριος, ὁ ἐπὶ τῆς σακέλλης τῶν πρεσβυτέρων, ὁ πρωτοσύγκελλος καὶ ὁ χαρτοφύλαξ, «συμπαραστημένων αὐτοῖς καὶ τοῦ μητροπολίτου Εὐχαϊτων· αὐτόθι, σελ. 116.

403. Leunclavii Jus Graecoromanum· τόμ. Β', σελ. 268.

404. Μ. Ι. Γεδεών Ὁ Ἄθως· σελ. 190.

405. Ἀνέγνωμεν τὴν γεγονυῖαν «ἐκτύπωσιν παρὰ τοῦ βασιλέως Λέοντ-

ὁ τὸν Εὐστράτιον διαδεξάμενος ἐπωνυμεῖται Γραμματικός, ἴσως πρὸς διάκρισιν τοῦ ἀγραμμάτου Γαριδᾶ· πιθανῶς ἐπωνομάζετο καὶ Κυρδινιάτης. Ἦν μοναχὸς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Λοφᾶ, ἢ Λοφαδίου[406],

ὅσιος ἀνὴρ, εὐλαβὴς, πρᾶος φύσει,
Θεῷ προσληφθεὶς Νικόλαος ἀξίως,
μοναχὸς ἐλλόγιμος, ἄξιος θρόνου[407].

Διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν ὅλα εἴκοσι ἑπτὰ ἔτη, νοσήσας ἀπεβίωσεν ἐν γήρᾳ βαθεῖ, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1111, τὴν δὲ κηδείαν αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμησεν[408].

Καὶ τὴν πατριαρχείαν τοῦ ἱεροῦ Νικολάου Γ' ὁ Χαλκηδόνος Λέων ἐξ ἀρχῆς ταράξας, ἐπὶ διετίαν ἐξηκολούθει μεμψιμοιρῶν ἐναντίον Εὐστρατίου τοῦ Γαριδᾶ, ἀπαρνούμενος μὲν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοῦ Γραμματικοῦ Νικολάου, μηδὲ θέλων ἵνα λειτουργῇ μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς συνόδου, προφασιζόμενος ὅτι ἐν τοῖς Διπτύχοις ἔτι ἀναφέρεται

τος τοῦ Σιφοῦ ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῇ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως· Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. Ε', σελ. 481, 482, 483.

406. Κατάλ. πατριάρχ. παρὰ Λεωγκλαβίῳ· Δουκαγγίου De Hebdomo Constantinopolitano disquisitio topographica· παρασυνήφθη τῇ Constantin. Christ.—Lambecii Comment. de Bibl. Caesar. βιβλ. Ε', σελ. 79.

407. Ἐφραιμίου καταλ. πατριάρχ. στίχ. 10119 – 10121.

408. Ζωναρᾶς· Ἄννα Κομνηνή· Γλυκᾶς· Cave Scriptorum Ecclesiasticorum historia litteraria· pars altera, σελ. 203.

τὸ ὄνομα τοῦ πρώην πατριάρχου πολλὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἀναθήματα τῶν ἐκκλησιῶν σφετερισθέντος ὅθεν καὶ μὴ ὁηλώσαντος τί ἐγένοντο. Τῇ 30 νοεμβρίου καὶ τῇ 2 δεκεμβρίου τοῦ 1085, ἐπὶ συνόδου προσκληθεὶς εἶπεν ὅτι ἀσεβής ἐστιν ὁ Εὐστράτιος· «ἀσέβειαν γὰρ εἰσῆγε τὴν τῶν ἱερῶν σκευῶν ἀναπόδεικτον ἐκποίησιν»· εἶτα δὲ, φοβούμενος τὴν τιμωρίαν, ἣν ἠπείλουν αὐτῷ ταράττοντι τὴν Ἐκκλησίαν, ὡμολόγησε τῇ συνόδῳ ζητήσας ὡς ὅρον ἵνα διορθωθῶσι τὰ κατ' αὐτοῦ ἀδιασκέπτως γραφέντα ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς ἐκλογῆς Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ. Ἀλλ' ἐπέστρεψεν αὖθις ἐπὶ τὰ πρότερα, χωρισθεὶς δὲ τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην κοινωνίας ἔλεγεν ὅτι οὐδεμίαν ἔχει ταύτης ἀνάγκην, διότι ἔχει κλῆρον ἴδιον καὶ ἐνορίαν ἰδίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει: τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Εὐρημίας, ἐν ᾗ ἠδύνατο ἵνα λειτουργῇ, ὅπερ ἦν προνόμιον τῶν μητροπολιτῶν τῆς Χαλκηδόνος[409]. ὅθεν σύνοδος συνελθοῦσα κατὰ τὸν ἰανουάριον τοῦ 1086 ἐξ εἰκοσιτεσσάρων μητροπολιτῶν καὶ ἑνὸς ἀρχιεπισκόπου —τοῦ Κίου, ὅστις ἐνταῦθα γράφεται ἀρχιεπίσκοπος— κατεδίκασε τὸν Λέοντα. Εἰρήσθω δ' ὅτι τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς ἦν ἐκδοὺς χρυσόβουλλον «περὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τοῦ μὴ ἄλλοτέ ποτε ταῦτα κοινωθῆναι», κατὰ αὔγουστον τοῦ 1082[410]. Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Λέων ἔτυχε συγγνώμης, ἀποκατασταθεὶς ἐν τῷ θρόνῳ Χαλκηδόνος, ἀποδοκιμάσας τὰ πρότερα σφάλματα[411].

---

409. Ταῦτά τινα περιζήμιθα ἀναγινώσκοντες «τὸ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τοῦ Χαλκηδόνος ἐκείνου γεγονὸς στιμείωμα»· Ἴδε δὲ καὶ τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου σελ. 30. Ἄπορον πῶς ἐπετρέποντο ταῦτα παρατυπίαι, οὐ μόνον μονῶν καὶ πατριαρχείων, ἀλλὰ καὶ μητροπολιτῶν ἐχόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει μετόχια καὶ ἴδια διαστήματα πηγνόντων!

410. Σύνταγμα· τόμ. Ε', σελ. 281—284.

411. Ταῦτα κατὰ Murait, οὗ τὴν τρίτομον καὶ πολυτιμοτάτην βυζαντινὴν χρονογραφίαν ἐν τοῖς πλείστοις συμβουλευθην. Ἴδε τὸ ἔτος 1088.

Ἑτέρα τις ἐκκλησιαστικὴ ἑτεροδιδασκαλία κατεδικάσθη καὶ αὕτη συνοδικῶς τῷ 1094, ἣν δ' αὖτη αἰγυπτίου τινὸς μοναχοῦ Νείλου, διδάσκοντος ὅτι καὶ ἡ σὰρξ τοῦ Σωτῆρος ἐθεώθη προσληφθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ[112]. Τρίτη δέ τις ἡ σπουδαιοτέρα πασῶν ἐκκλησιαστικὴ ταραχὴ ἠγέρθη ὑπὸ βουλγάρου τινὸς ἰατροῦ Βασιλείου, ἡ αἵρεσις τῶν Βογομίλων, καταστα-λεῖσα τῷ 1140, ὅτε ὁ αἱρεσιάρχης δικασθεὶς κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ[113].

Κατὰ μάϊον τοῦ 1087, χηρευουσῶν τῶν μητροπόλεων Βασιλαίου καὶ Μαδύτων, ἄλλοτε ἐπισκοπῶν, προαχθεισῶν κατόπιν εἰς μητροπόλεις, ἠγέρθησαν οἱ μητροπολῖται Ἀγκύρας καὶ Κυζίκου ἐνιστάμενοι ὅτι αὐτοὶ πρέπει ἵνα ψηφίσωσιν ἐν αὐταῖς ἐπισκόπους, διότι κακῶς προὐβιβάσθησαν εἰς μητροπόλεις. Τότε ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὸν σημείωμα ὅτι ἐπιτρέπεται τῷ βασιλεῖ ἵνα προάγῃ τὰς ἐπισκοπὰς ἢ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς εἰς τιμὴν μητροπόλεως[114]. Ἴσως δὲ τῷ 1089 προήχθη εἰς μητρόπολιν ἡ ἐπισκοπὴ Ἄργους, ὑποκειμένη μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου τῷ μητροπολίτῃ Κορίνθου[115].

Τῷ 1086 ἀπελύθη τὸ πρῶτον αὐτοκρατορικὸν περὶ τῆς

---

412. Ἄννα Κομνηνή· Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. πατρ. σελ. 484.

413. Κ. Παπαρρηγοπούλου Ἱστορία ἑλλην. ἔθνους· τόμ. Δ', σελ. 546—547. Ὁ γνωστὸς καθηγητὴς ὀρθὰ φρονῶν καταλαλεῖ τὴν σωματικὴν καταδίκην, ἣν, κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα «οὐκ οἶδεν ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἡμῶν νόμος». Εὐθυμίου Ζιγαβηνοῦ Δογματικὴ Πανοπλία· μέρος δ', κεφ. 23. Φιλαρέτου Βαφείδου Ἐκκλησ. Ἱστορίας τόμ. Β', σελ. 233—236.

414. Βαλσαμῶνος ἰδιαιτερία εἰς τὸν ΑΠ' κανόνα τῆς Πενθέκτης.

415. Λέγω ἴσως, διότι σημείωσίς τις (Σύνταγμα, τόμ. Ε', σελ. 484) γράφει μὲν ὅτι «ὁ Ἄργους γέγονε μητροπολίτης ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου», προστίθησιν ὅμως ἔτος τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 6597 = 1089. Καὶ ἔτι μᾶλλον τῷ **Muralt** μᾶλλον τὸ ἔτος ἀληθὲς κρίνοντι ἢ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος.

ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τῆς ὑπὸ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου ἱδρυθείσης χρυσόβουλλον[116]. Ἔτη τινὰ νεωτέρα τῆς ἐν Πάτμῳ ὑπάρχει ἡ ἐν Κύπρῳ ἱερὰ μονὴ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Ἡσαΐου[117].

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, 1106, ἢ κατά τινας τῷ 1108, ὁ πατριάρχης Νικόλαος Γ' χειροτονήσας ἀπέστειλεν εἰς Ῥωσσίαν τὸν ἕλληνα κληρικὸν Νικηφόρον, ἄνδρα τιμήσαντα τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἀνῆκεν, ὡς ἐτίμα συγχρόνως ἕτερος ἐπιφανέστατος ἱεράρχης ὁ τῆς Βουλγαρίας Θεοφύλακτος[118]. Ὁ μητροπολίτης Ῥωσσίας Νικηφόρος, ἀποδιώσας τὸν ἀπρίλιον τοῦ 1128, ἠγωνίσθη ὑπέρ τε τοῦ δόγματος καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ θεόθεν λαχόντος αὐτῷ πνευματικοῦ ποιμνίου, καὶ ἐγένετο τύπος χριστιανικῆς ἀρετῆς[119].

Ἄγνωστον εἴπερ ἐν τοῖς πρώτοις ἢ τοῖς τελευταίοις ἔτεσι τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ Νικόλαος Γραμματικὸς ὠνόμασε τὸν ὅσιον Μελέτιον τὸν νέον τὸν ἐν Μυουπόλει ἡγούμενον τῶν αὐτόθι μοναχικῶν συστημάτων[120].

Ἔγγραφα καὶ συνοδικαὶ διατάξεις ἐπὶ Νικολάου τοῦ

---

416. Ἀκολουθία ὁσίου Χριστοδούλου κλπ. ἐκδ. εἰς ἱεροδιακόνου Κυρίλλου Βιδνῆ· σελ. ιβ'—ιζ'.

417. Φιλίππου Γεωργίου Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου· σελ. 39. Βίβλος περιέχουσα κανόνας μερικῶν τινῶν ἁγίων (κλπ.) μετὰ καὶ προτροπῆς τινὸς πρὸς τοὺς ἐν Κύκκῳ πατέρας πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν βηθεῖσαν ὑποτύπωσιν. Ἐνετίησιν 1756. σελ. 47.

418. Ἀνωνύμου Ὀρθόδ. Ἕλλην· σελ. 8—9. Oudini Comment. de Script. Ecclesiae· τόμ. Β', στήλη 707—713· καὶ Βασιλείου Γεωργιάδου ἐν «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Δ', σελ. 109—116.

419. Βαλλιάνου Ἱστορία τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας· σελ. 30—36.

420. Νικολάου ἐπισκόπου Μυθώνης καὶ Θεολόγου τοῦ Προδρόμου Βίοι Μελετίου τοῦ νέου· ἐκδιδόμενοι ὑπὸ Βασιλείου Βασιλιέφσκη· μετὰ προλόγου καὶ ῥωσσικῆς μεταφράσεως· ἐν Πετρουπόλει, 1886. σελ. 48.

Γραμματικοῦ εἰσί μοι γνωστά—1) περὶ γάμου θείου καὶ ἀνεψιᾶς μετὰ θείας καὶ ἀνεψιοῦ ἐξ ἀγχιστείας ἐπιτρεπομένου· κατὰ τὸ 1092 πιθανῶς, τῇ 15 μαΐου, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, συνεδριαζόντων εἴκοσι καὶ πέντε μητροπολιτῶν καὶ ἓξ ἀρχιεπισκόπων — 2) ἡ περὶ τούτου ὑπόμνησις ἡ γενομένη πρὸς τοὺς μὴ συνελθόντας μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ ἡ τούτων ἀπόκρισις, τῇ 14 ἰουνίου, συνεδριαζόντων δεκατριῶν μητροπολιτῶν— 3) περὶ τῶν κανονικῶν, τῇ 15 νοεμβρίου 1086 ἢ 1101 — 4) γράμμα πρὸς Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν αὐτοκράτορα ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἐπισκοπὰς ἀπὸ τῶν μητροπόλεων, γενόμενον αἰτήσει Νικήτα μητροπολίτου Ἀγκύρας, τὸν αὔγουστον τοῦ 1099 — 5) σημείωμα περὶ μνηστείας τῆς ἐπταετοῦς γενόμενον κατὰ ἰούλιον τοῦ 1092 ἢ τοῦ 1107—6) περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δύο δευτέρας ἐξαδέλφας τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα[421]—7) ἐρωτήσεις μοναχῶν ἁγιορειτῶν πρὸς τὸν πατριάρχην Νικόλαον καὶ αἱ πρὸς αὐτὰς ἀποκρίσεις — 8) στίχοι περὶ διαίτης, ὡς τυπικὸν πρὸς τὸν «πρῶτον» τοῦ Ἁγίου Ὄρους[422]—9) εἰς ταῦτα προσθετέον τὰς πρὸς τὸν ἀντίπαπαν Οὐρβανὸν ἐπιστολὰς ἀποσταλείσας τῷ 1089 ἔτει[423].

---

421. Leunclavii Jus Graecorum· τόμ. Α', σελ. 245, 269—281. Σύνταγμα Κανόνων Πηδαλίῳ καὶ Ῥάλλῃ Ε', σελ. 58—76.

422. Ἀμφότερα, πληρέστερα τῶν παρὰ Migne καὶ παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Πηδαλίῳ, ἐξέδωκα περὶ διαίτης ἐν Κωνσταντινουπόλει· Ὁ Ἄθως· σελ. 275—296. Τοῦ τυπικοῦ περὶ τὸν πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀντίγραφα πολλαχοῦ εὑρον, ἐν δὲ τῇ τῆς Βιέννης αὐτοκρ. βιβλιοθήκῃ εὑρίσκονται καὶ ἀποκρίσεις πρὸς Ἰωάννην Σιναΐτην, ὡς εὑρίσκω παρὰ τῷ Cave. Ἐπ' ὀνόματι δὲ Νικηφόρου πατριάρχου πρὸς Ἰωαννίκιον τὸν πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους εὕρηται τὸ τυπικὸν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν Η' χαρτίνῳ κώδικι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, καθ' ὃν ἔδωκέ μοι κατάλογον ὁ φιλόλογος ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Ἀθανασιάδης ὁ ἀγιοταφίτης.

423. Ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου ἀρχιεπισκόπου Κιτιέως κυρίου Εὐσταθίου Βουλιαμῆ ἐν τῷ «Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ» τοῦ 1877, σελ. 323—337.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐξέδωκε χρυσόβουλλα καὶ προστάγματα διαλαμβάνοντα περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων—1) κατὰ σεπτέμβριον τῆς θ' ἰνδικτιῶνος, 1085 ἢ 1100 «περὶ τοῦ κανονικοῦ καὶ τῶν διδομένων συνηθειῶν ὑπὲρ χειροτονίας καὶ ἱερολογίας γάμου, καὶ περὶ ἀερικοῦ καὶ πάντων τῶν ψυχικῶν» — 2) κατὰ τὸν ἰούνιον τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος, 1084 ἢ 1099 ὑπόμνησις τοῦ κουροπαλάτου Ἰωάννου τοῦ Θρακησίου περὶ μνηστείας —3) κατὰ μάρτιον τοῦ 1092 «λύσις ἐπιτάττουσα μένειν ἄλυτον τὴν μεθ' ἱερολογίας προβαίνουσαν μνηστείαν» — 4) «νεαρὰ νομοθεσία διατυποῦσα τὰ περὶ τῶν ψήφων καὶ ὁποίους δεῖ εἶναι τοὺς πανταχοῦ ἀρχιερεῖς, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ταῖς μητροπόλεσι καὶ ταῖς ἐπισκοπαῖς»—5) ἡ κατὰ ἰούνιον τοῦ 1084 νεαρὰ περὶ μνηστείας—6) περὶ τοῦ ὅτι ἐπιτρέπεται τῷ αὐτοκράτορι ἀναπροβιβάζειν τὰς ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις· κατὰ μάϊον τοῦ 1087—7) ἡ κατὰ νοέμβριον τοῦ (;)1093 «πρόσταξις διορίζουσα τοὺς ψηφισθέντας εἰς ἀνατολικὰς ἐκκλησίας ἔχειν καὶ αὖθις τὰ προσόντα αὐτοῖς ἡγουμενεῖα καὶ ἀδελφάτα καὶ ὀρφάνια»—8) ἡ κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1096 (;) πρόσταξις «ἐπὶ ὑπομνήσει τινῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων ἀναδεξαμένων τῷ τότε τὴν φροντίδα τῶν πατριαρχικῶν μοναστηρίων»—9) περὶ τοῦ χαρτοφύλακος, καὶ ὅτι τοὺς ἀξίους δεῖ προτιμᾶν ἐν ταῖς ψήφοις — 10) περὶ τοῦ εἰσάγεσθαι εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀξιολόγους λόγῳ τε καὶ πράξει, καὶ ἔχειν τὴν τιμὴν τοῦ ἵστασθαι μετὰ τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρισταμένους τῷ πατριάρχῃ—11) περὶ τοῦ ἱερολογίας καὶ ἐπὶ τῶν δούλων γίνεσθαι[424].

---

424. Leunclavii Jus Graecorum· τόμ. Α', σελ. 123—147. Σύνταγμα Κανόνων Ε', σελ. 280—304. Περὶ δὲ τοῦ ἀναφερομένου ἀνωτέρω ἀερικοῦ, ἴδε Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Γ', σελ. 231,

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΒ' ἢ τὰ τελευταῖα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἐπὶ τοῦ Νικολάου Γραμματικοῦ ἱδρύθη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἡ μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου[425].

Εἰς συζήτησιν σφοδρὰν πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν ὁ πατριάρχης Νικόλαος ἀπέφυγε ἵνα ἔλθῃ ὡς ὁ Κηρουλλάριος, ἁρπάσαν προνόμια ἐκκλησιαστικά, ἀλλὰ μετὰ συνέσεως καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης συνεζήτει· οὕτως ἔπραξε ἐπὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, περὶ οὗ ἀντήλλαξε καὶ πιττάκια πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον[426], κατὰ νοέμβριον, ὡς εἰκάζω, τοῦ 1093 καὶ μετὰ ταῦτα. Γαληναία συζήτησις ἐπεκράτει καὶ κατὰ τὸ ζήτημα: εἰ ἐπιτρέπεται τῷ βασιλεῖ προβιβάζειν ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν· καὶ κατὰ ταύτην κανόνας εἰς μέσον καὶ συνοδικὰ πρακτικὰ φέρων ὁ πατριάρχης, καὶ πολεμουμένην βλέπων ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων τὴν νομοταγῆ αὐτοῦ πορείαν, ὃς καὶ τρὶς ἠναγκάσθη ἵνα διαλύσῃ θορυβώδεις συνεδρίας ἐπὶ τούτῳ συγκληθείσας· ἀλλ' ὑπερεμάχησε θαῤῥούντως τῶν συνοδικῶν θεσμῶν καὶ κανόνων, συγκατατεθεὶς τέλος ὅπως αἱ πρὸ τούτου εἰς τιμὴν μητροπόλεως προβιβασθεῖσαι ἐπίσκοποι καὶ ἀρχιεπίσκοποι, εἰ πρὸ τριακονταετίας ἐγένετο ὁ προβιβασμός οὗτος μένωσιν ἐν τῇ τιμῇ, εἰ δὲ μή, ἐπαναστρεφῶσιν αὖθις ὑποκείμεναι τῷ μητροπολίτῃ, ᾧ ὑπέκειντο καὶ πρὸ τῆς ἀκκνονίστου προβιβάσεως. Ἰδοὺ τί γράφει πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχήν,

---

καίτοι τὸ ἐνταῦθα φαίνεται διάφορον τοῦ ἐκεῖσε ἑρμηνευομένου· τὸ χρυσόβουλλον γράφει: «ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀσπρου· εἰ μὲν γένηται παῖσμα παρὰ δύο ἱερωμένων ἢ κληρικοπαιρίκων, ἵνα κανιδίζωνται καὶ σωφρονίζωνται παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν, κατὰ τὸν ἱερὸν κανόνα· ἢ χρήματα ἀπαιτῶνται, ἢ καὶ κολάζωνται· **εἰ δὲ τὸ ἓν μέρος τῶν κοσμικῶν ἐστιν, ἵνα κρίνωνται παρ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε ἀρχιερέως καὶ τοῦ κατὰ χώραν πράκτορος**».

425. Μ. Ι. Γεδεών Ὁ Ἄθως· σελ. 484.

426. αὐτόθι σελ. 491—496.

ἀφ' ἧς ἀπαιτεῖ σέβας πρὸς τοὺς κανόνας καὶ πρὸς ὅ,τι δικαίως ἔχει προνόμιον ἡ Ἐκκλησία· «Οὐκοῦν οὐδὲ πέρικα τὰς τῶν πολλῶν ὑπολήψεις ἀξιούντων με τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀντιποιεῖσθαι καὶ μὴ καταμελεῖν προνομίων καὶ εὐκόλως ταῦτα προΐεσθαι. Οὐ γάρ ἐστι τῶν ἀρχιερέων ὡς ἐπάναγκες εἶναι τῶν τῆς οἰκείας Ἐκκλησίας προνομίων ἀδιαφόρως ἀντέχεσθαι δικαίων τε ἅμα καὶ ἀδίκων· ἀλλὰ τὰ μὲν δίκαια φυλάττειν ἀλώβητα, τῶν δὲ ἀδίκων ὑπεχωρεῖν καὶ ἐξίστασθαι[427]».

Οὕτως ἐτίθετο βάσις εἰς συνεννόησιν Ἐκκλησίας καὶ κράτους ἐπὶ τῶν προνομίων τῆς πρώτης, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐνέβλεπεν ὅπου δίκαιον ἔβλεπεν ἔχουσαν τὴν κοσμικὴν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐπενόει ὁριζουσα ὅπου οὐκ ἐσκόπει, καὶ πέρα πηδῶσα τῶν ἐσκεμμένων συνῆγεν ὅπου οὐκ ἔσπειρεν. Ἐδέξατο μὲν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν κατὰ τοῦ προβιβασμοῦ τῶν ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις διαμαρτύρησιν τοῦ πατριάρχου, καὶ διώρθωσε τὸ πρᾶγμα, δικαιώσας καὶ Ἐκκλησίαν καὶ κράτος, «τοῦτο ἐρεῖς τῷ κατὰ καιροὺς ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ μὴ ἄλλως τὸν προεστῶτα τῆς οἰκείας ἐκκλησίας τοὺς ἀρχιεπισκόπους ἢ τοὺς μητροπολίτας συγκατακλέγεσθαι, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης ἀναγκαίων περὶ τούτου τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ καὶ τὰ περὶ τῶν θείων κανόνων ἀναδιδάξας μάθῃ ὡς κατὰ τὸ ἐρρωμένον εἶκοσεν ὁ βασιλεὺς ἐξ εὐλόγου προφάσεως τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν τιμὴν ἐχαρίσατο»· ἀλλά, ζητήσας ἵνα καθορίσῃ «ὁποίους δεῖ εἶναι τοὺς πανταχοῦ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς», τολμηρῶς ἔγραφε πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ τὴν σύνοδον· «ἐγὼ πάντων ἀφρονέστερός εἰμι, ἀλ-

---

427. Συνοδικὸν γράμμα πρὸς Ἀλέξιον ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἐπισκοπὰς ἀπὸ τῶν μητροπόλεων. Σαντάγματος τόμ. Β', σελ. 75.

λάγε ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐκκλησίας μὴ ὡς ἄφρονά με λογίσησθε»· καὶ τὰ τότε κακὰ καὶ τὴν ἔκλυσιν εἰς χρονίαν ἀμέλειαν καὶ ῥαθυμίαν ἀποδιδούς, φρονεῖ ὅτι νοσεῖ τὸ ἱερατικὸν ἄθροισμα, καὶ ἡ νόσος ἐπὶ τοῦ καθόλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐπεκτείνεται. Καὶ θέλων ὁ αὐτοκράτωρ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου, ἀπαιτεῖ οἱ κηρύττοντες ἵνα ἔχωσι τὸν βίον τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν σύμφωνον, ὄντες δ' ἐν τοῖς ὑπαλλήλοις τοῦ Πατριαρχείου κατατεταγμένοι ἵνα ἐπιμελῶνται λόγου καὶ ἀρετῆς, ἵνα δειχθῶσιν ἱερωσύνης ἄξιοι· οἱ δὲ μὴ ἐπιδεικνύμενοι τὸν βίον σύμφωνον τοῖς λόγοις, οἱ μὴ θέλοντες ἵνα μορφωθῶσιν ἄξιοι τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν, ἵνα ἐκπίπτωσιν ἀπὸ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. Ὁρίζει σιτηρέσιον διὰ τοὺς τοιούτους διδασκάλους καὶ τιμάς, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ὡς ἱερέων μεῖζον σιτηρέσιον, ἀλλὰ καὶ τὰ προσόντα, ὡς λέγομεν σήμερον, αὐτῶν ὁρίζει, ἐπιστέλλων τῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ συνόδῳ συμβουλευτικὴν ἐπιστολήν, ἵνα μή τι τραχύτερον εἴπῃ τις· διότι μὴ ἀνεχόμενος ἵν' ἀναβάλληται τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἡ διόρθωσις, καὶ κανονικὴν εὐθύνην ἐπαπειλῶν εἰς τοὺς ἐμποδίζοντας αὐτήν, κατὰ δὲ τὰς ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς διατάξεις ῥυθμίζων τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἔν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ καθ' ὅλον τὸ κράτος, «βούλεται ταῦτα κρατεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν, **καὶ νόμον κοινὸν καὶ θέσπισμα** τὴν παροῦσαν γραφὴν ἐκτίθεται[428]».

Τί πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ πατριάρχης, ἄγνωστον· ἀλλ' ἴδιον ἦν τῇ κοσμικῇ ἀρχῇ ἵνα παρέχῃ τιμὰς τοῖς λογίοις κληρικοῖς καὶ ἵνα προδιδάζῃ τούτους εἰς ἀρχιερατικὴν ἀξίαν, ὡς ἔπραττεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου (σελ. τοῦ παρόντος βιβλίου 306). Τοῦτο καὶ νῦν ἔπραττε, διὸ καὶ πολλοὺς εἶδεν ὁ Νικόλαος Γραμματικὸς ἐν τῇ κατ' αὐτὸν

428. αὐτόθι ἀνάγνωθι ἀπὸ σελ. 294—304

ἐποχῇ λογίους ἀκμάζοντας· καὶ οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι ἐκύρουν τὸ θευκυδίδειον ὅτι «ἄθλα οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἀνδρὶ ἄριστοι πολιτεύουσιν». Ἐτίμων τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους· Ἀντιοχείας ὁ δαμασκηνὸς Ἰωάννης καὶ Ἱεροσολύμων ὁ Συμεών, ἐκόσμει τὸν ἀνώτερον κλῆρον τῆς Μ. Ἐκκλησίας ὁ Νικαίας Εὐστράτιος, ἐλάμπρυνον δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ τὴν τότε κοινωνίαν οἱ χρονογράφοι Ζωναρᾶς, Σκυλίτσης καὶ Βρυέννιος, οἱ θεολόγοι Νικήτας Σειδῆς, Θεόδωρος Κουροπαλάτης, Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς[429], οἱ παρὰ τῇ Ἄννῃ Κομνηνῇ ἐπαινούμενοι ἰατροὶ τῶν ἀνακτόρων Μιχαὴλ Παντεχνὴς, Νικόλαος Καλλικλῆς, καὶ Μιχαὴλ ἐκτομίας[430], καὶ ἄλλοι λόγιοι. Τῶν λογίων τούτων σημειωτὲς ὁ τῆς Μ. Ἐκκλησίας διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ Πέτρος, λύσας τὰ προβληθέντα αὐτῷ ἐρωτήματα τῷ 1092, ἐκδιδομένα ἐν τῷ Συντάγματι τῶν ἱερῶν Κανόνων, περίεργα δὲ καὶ μελέτης ἄξια[431].

Καὶ οὗτος ὁ πατριάρχης οὐ μόνον ἔβλεπεν ἀκμάζοντας τοσούτους λογίους, ἀλλὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καὶ κοινωφελῆ καταστήματα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρυόμενα, κατὰ τὴν εἰκοσιεπταετῆ παμμαντορίαν αὐτοῦ.

---

429. Μετὰ περὶ τούτων τοῦ Φαβρικίου τὴν ἑλλην. βιβλιοθήκην, τὸν Cave, καὶ περιχύρως τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλλάδα τοῦ Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου.

430. Ἄννης Κομνηνῆς Ἀλεξιάς· ἔκδ. Βενετίας; σελ. 114 ἐν ταῖς σημειώσεσι· τοὺς τρεῖς ἡ Ἄννα καλεῖ κυρίους τῶν ἰατρῶν, τὸν δὲ Καλλικλῆν κύπριον· τοῦ Καλλικλέους γινώσκομεν καὶ δύο ἐπιγράμματα αὐτοῦ. Τότε δ' ἦν καὶ τέταρτος ἰατρὸς, Νικήτας ὁ βυζάντιος, ᾧ γράφει Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας ἰατρὸν τοῦ βασιλέως ἀποκαλῶν· Θεοφυλάκτου ἐπιστολαὶ· ἔκδ. Meursii· ἐν Λουγδούνῳ. 1617· σελ. 88, 79, 82, 408—409, 65, 89, 90.

431. Σύνταγμα Κανόνων· Ε'. σελ. 369—373. Παραδίδει μοὶ φαίνονται αἱ τοῦ Πέτρου περὶ τῆς τῶν ἁμαρτανόντων κατὰ μόνας πρὸς Θεὸν ἐξομολογήσεως ἀποκρίσεις.

1111—1134. 106. ΙΩΑΝΝΗΣ Θ'.

Εἴκοσι τρία ἔτη διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπωνυμούμενος Ἀγαπητὸς, ἢ τοῦ Χαλκηδόνος, ἀποθανὼν τῷ 1134,

ἀνὴρ χαριτώνυμος[432], ἐμπρέπων λόγοις,
ἱερομνήμων λευίτης Ἐκκλησίας,
τῷ τηνικαῦτα παιέπι Χαλκηδόνος
ἀγχοῦ καθ' αἷμα καὶ γένος συντμηκένος[433].

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τοῦ Ἰωάννου Θ' πατριαρχείας ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἵδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ μέγα αὐτοῦ Ὀρφανοτροφεῖον, ὅπερ τοσοῦτον μεγαληγόρως ἡ Κομνηνὴ Ἄννα περιγράφει[434]. Καθ' ἃ δὲ παρὰ Νικηφόρῳ Καλλίστῳ ἀναγινώσκομεν[435], Ἰωάννης Θ' ὁ Ἀγαπητὸς διέταξε ἵνα πανηγυρίζηται ἐκκλησιαστικῶς καὶ

---

432. Χαριτώνυμός ἐστιν ἑξήγησις τοῦ ὀνόματος Ἰωάννης = χάρις Θεοῦ.

433. Ἐφραιμίου κατάλ. πατριαρχ. στίχ. 10121—10127.

434. Περὶ τῆς τιποθεσίας αὐτοῦ βλέπε Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινούπολιν· τόμ. Α', σελ. 149—151. Ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ τούτῳ καὶ παιδευτήριον γραμμάτων ἦν ἱδρυμένον, καὶ πτωχοτροφεῖον καὶ λωβοκομεῖον.

435. Νικηφόρου Καλλίστου Ἐκκλησ. Ἱστορίας βιβλ. ΙΖ', κεφ. 31· «ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς αὐτῆς συνόδου, ἡνίκα μνείαν ἐκείνου δέον ποιῆσαι, ἀεὶ τὸν ἐν ἁγίοις Ἰουστινιανὸν λέγουσιν· ἐν οἷς καὶ σχολὴν εὗρον, ὅτι πῦρ καὶ Ἰωάννης ὁ τοῦ Χαλκηδόνος ἐπικληθεὶς, τὸν τῆς βασιλίδος θρόνον διέπων, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, κατ' ἔτος μεγαλοπρεπῆ ἐπῆγε τούτῳ μνημόσυνα, πανδήμου τελουμένης τούτῳ πανηγύρεως. Μνήμης δὲ ἠξιοῦτο καὶ κατὰ τὸ τῆς Ἑρμοῦ τέμενος, τῷ ἐπιστηθίῳ καὶ μαθητῇ ὁ ἐκεῖνος ἱδρύσατο». Ἡ μνήμη λοιπὸν Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' ἤρξατο πανηγυριζομένη ἐκκλησιαστικῶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1111—1118.

μετὰ μεγαλοπρεπείας ἡ μνήμη τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' (αὐγούστου 2).

Τῷ 1112 ἀπόπειρα γενομένη πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ὑπὸ τοῦ πάπα Πασχαλίου ἀπέτυχε[436].

Τοῦ Ἰωάννου Θ' ἐστὶν ἐκδεδομένον γράμμα κυροῦν τὰ προνόμια τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου[437], ἀπολυθὲν κατὰ αὔγουστον τοῦ 1132.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ πολυμαθὴς μοναχὸς καὶ «πρῶτος» τοῦ Ὄρους Γάνου Ἰωάννης ὁ Φουρνῆς ἔγραψε πρὸς Γρηγόριον μοναχὸν τὸν Ἀντιγονίτην δύο κανονικὰς ἀποκρίσεις, τὴν μὲν «περὶ τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας», τὴν δὲ περὶ μνημοσύνων ἰδίως[438]. Ἐξεδόθησαν δ' ἐπ' αὐτοῦ πιθανῶς αἱ τοῦ Ἡλιοῦ μητροπολίτου Κρήτης «ἀποκρίσεις πρός τινα μοναχὸν Διονύσιον περὶ διαφόρων αὐτοῦ ἐρωτήσεων», καὶ αἱ κανονικαὶ ἀποκρίσεις τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Νικήτα[439].

Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ μακαρίου πατριάρχου Ἰωάννου Θ' τοῦ Ἀγαπητοῦ τῇ 18 Ἰουλίου[440].

---

436. Ἀνωτρακοπούλου Ἱστορία τοῦ σχίσματος· σελ. 29—30.

437. Ἐξεδόθη ὑπὸ Ἰω. Σακκελίωνος ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ Κήρυκι» Ἀθηνῶν, τόμ. Ζ', σελ. 319—321.

438. Ἡ μὲν πρώτη ἐστὶν ἀνέκδοτος, ὡς νομίζω· τὴν δὲ περὶ μνημοσύνων ἐξέδωκα ἐν τῇ «Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Γ', σελ. 170—171. Τί δὲ σημαίνει ἡ λέξις «πρῶτος» ἴδε ἐν τῷ ἐμῷ Ἄθωνι, σελ. 85, καὶ τὰ γραφόμενά μοι περὶ τοῦ πολυμαθοῦς Φουρνῆ ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Γ', σελ. 358.

439. Σύνταγμα Κανόνων Ε', σελ. 374—388.

440. Ἐν τῷ χειρογράφῳ Συναξαριστῇ εὗρον Στέφανον μητροπολίτην Ἀμασείας καὶ Ἰωάννην μητροπολίτην Χαλκηδόνος ἑορταζομένους τῇ 18 Ἰουλίου. Ὁ μακαρίτης Νικόδημος ἐσημείωσε κατὰ τὴν 18 Ἰουλίου τὴν μνήμην Στεφάνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ Ἀμα-

1131—1143. 107. ΛΕΩΝ.

Τὸν πατριάρχην Ἰωάννην Ἀγαπητὸν διεδέξατο Λέων ὁ ἐπικαλούμενος Στυππῆς, ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κοσμήσας τὸν θρόνον τοῦ Πρωτοκλήτου ἔτη ὀκτὼ καὶ μῆνας κατὰ μὲν τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τοῦ Καλλίστου ἕξ, ὀκτὼ δὲ κατὰ τὸν παρὰ Λεουγκλαβίῳ ἀπεδίωσε, φαίνεται, συγχρόνως τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ Κομνηνῷ, διότι ὅτε ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μανουὴλ ἀνηγορεύθη καὶ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εὗρε χηρεύοντα τὸν πατριαρχικὸν θρόνον[441].

Ἐπὶ τοῦ Λέοντος Στυππῆ, σύνοδος συνῆλθε κατὰ μάϊον τοῦ 1140 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ δώδεκα μητροπολιτῶν καὶ δύο ἀρχιεπισκόπων κατὰ τῶν αἱρετικῶν συγγραμμάτων Κωνσταντίνου τοῦ Χρυσομάλλου[442]. Τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου γνωστή ἐστιν ἡμῖν συνοδικὴ διάγνωσις ἀνεμπόδιστον κρίνουσα ἵνα λάβωσιν ἀδελφοὶ δύο νύμφην καὶ ἀνδραδέλφην[443].

Κατὰ δεκέμβριον (τῇ 14) τοῦ 1143, παρόντων πολλῶν ἡγουμένων, γίνεται ἀπογραφὴ τῆς περιουσίας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Ξυλουργοῦ, μία τῶν ἀρχαιοτέρων ἀπογραφῶν, καθ' ὅσον γινώσκω, μοναστηριακῶν σκευῶν[444].

σεως, ἀποθανόντος τῇ 18 ἰουλίου, κατὰ Δέοντα τὸν Γραμματικὸν· σελ. τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου 300. Φρονῶ ὅτι δέον ἵνα διορθωθῇ τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τοῦ ἰουλίου συναξάριον σημειωμένον, ὅτι ἐορτάζεται οὐχὶ ὁ Ἰωάννης μητροπολίτης Χαλκηδόνος, ἀλλ' ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ τῆς Χαλκηδόνος.

441. Ἰωάννης Κίνναμος· Νικήτας Χωνιάτης.

442. Σύνταγμα Κανόνων· Ε', σελ. 76—82.

443. Leunclavii Jus Graecor. τόμ. Α', σελ. 217.

444. Acta praesertim Graeca, Rossici in monte Athos monasterii. Ἐν Κιέβῳ, 1873, σελ. 30—60.

Τῷ 1135 νέα ἀπόπειρα πρὸς προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκ μέρους γενομένη τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Λοθαρίου Β' ἀπέτυχε[445].

Θεόδωρος ὁ Βαλσαμὼν γράφει ὅτι, ἀσθενησάσης Ζωῆς τῆς συζύγου Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, καὶ τῶν ἰατρῶν ἀποκαμόντων ἐν τῇ θεραπείᾳ «διὰ τὴν τῶν πολλῶν νοσημάτων ἐναντιότητα», προσῆλθον μάγοι τινες, ὑπισχνούμενοι διὰ μαγγανειῶν ἵνα θεραπεύσωσιν αὐτήν, καὶ ἐπεχείρησαν μὲν, ἀλλ' ἀπέτυχον, ἡ δὲ Ζωὴ ἀπέθανε· μετὰ θάνατον αὐτῆς, γνωσθέντος τοῦ πράγματος, ὁ πατριάρχης Λέων ὁ Στυππῆς τινὰς μὲν τῶν συγγενῶν καὶ τῶν θεραπόντων τῆς Ζωῆς ἐτιμώρησεν ἐλαρρῶς, εἷς τινας δ' ἐπέβαλεν ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς βαρείας[446].

1143—1146. 108. ΜΙΧΑΗΛ Β'.

Μιχαὴλ Β' ὁ ἐπωνυμούμενος Κουρκούας ἦν μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ κατὰ τὴν ἐν τῇ Προποντίδι νῆσον Ὄξειαν καὶ ἡγούμενος αὐτῆς, ἐπ' ἀρετῇ περιώνυμος, παιδείας τινὸς μέτοχος, κόσμιος τὰ ἤθη καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν ἐντραφείς. Ἀποστρεφόμενος τὰς κοσμικὰς τιμὰς, μετὰ πατριαρχείαν ἐτῶν δύο καὶ μηνῶν ὀκτὼ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, μετανοῶν εἰλικρινῶς καὶ ζητῶν συγγνώμην, διότι τὸν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἑλόμενον αὐτῷ μοναχικὸν βίον καὶ τὴν ἀπράγμονα ζωὴν ἀφεὶς ἐδέξατο ν' ἀναβῇ τὸν ὑπερύψηλον θρόνον[447].

Τὴν πατριαρχείαν Μιχαὴλ τοῦ Κουρκούα ἢ Ὀξείτου, οὕτω καλουμένου ἀπὸ τῆς νήσου, ἐν ᾗ ἐμόναζε, πληροῦσιν

---

445. Δημητρακοπούλου Ἱστορία τοῦ σχίσματος· σελ. 30—32.

446. Βαλσαμὼνος ἱερομν. εἰς τὸν ΙΙΙ' κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου· Δουκαγγίου Familiae Augustae Byzantinae· ἔκδ. 1729, σελ. 150.

447. Χωνιάτης· Κίνναμος· Ἐφραίμιος, στίχ. 10134—10144.

οἱ κατά τινος ἀπομοίρας Βογομίλων αἱρετικῶν ἀγῶνες, εὐθὺς ἀρξάμενοι. Τῇ 20 αὐγούστου 1143, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, σύνοδος ἐν τῷ Θωμαΐτῃ τρικλίνῳ συνελθοῦσα ἐκ δώδεκα μητροπολιτῶν ἐξέδωκε «σημείωμα ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τῶν ἀπὸ τῆς ἐνορίας τῶν Τυάνων ψευδοεπισκόπων, τοῦ τε Σασίμων καὶ τοῦ Βαλβιάτου, ὡς παρὰ τοὺς κανόνας χειροτονηθέντων, τῶν καὶ Βογομίλων ἐς ὕστερον ἀπελεγχθέντων· ἐμαρτυρήθη δ' ὅτι πρῶτον μὲν ὁ Σασίμων Κλήμης καὶ ὁ Βαλβίσσης Λεόντιος ἐχειροτονήθησαν ὑφ' ἑνὸς μητροπολίτου μόνου τοῦ Τυάνων Ἰακώβου, μὴ τῷ τότε ζῶντος, δεύτερον δ' ὅτι, ἐφρόνουν ἀνόητά τινα περί τε μετανοίας καὶ βαπτίσματος καὶ ἁγίων εἰκόνων. Τῇ 4 ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1143, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, σύνοδος πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ τρικλίνῳ ἐκ δεκατριῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας συγκειμένη, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μιχαὴλ Κουρκούα, καθὼς καὶ ἡ προηγουμένη, κατεδίκασε τὸν μοναχὸν Νήφωνα εἰς περιορισμὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλέπτου ὡς αἱρετικὰ φρονήματα ἔχοντα· ἄλλη δ' ἐξ ἑνδεκα μητροπολιτῶν τῇ 22 φεβρουαρίου 1144, ἡμέρᾳ τρίτῃ, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς περιορισμὸν ὡς εἰπόντα εὐσεβεῖς τοὺς καθαιρεθέντας δύο τοῦ Τυάνων ἐπισκόπους καὶ ὡς ἀναθεματίσαντα τὸν Θεὸν τῶν ἑβραίων· ὁ πατριάρχης ἔκοψε τὸ μέχρι γονάτων καταβαῖνον γένειον τοῦ Νήφωνος καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς κάθειρξιν, ἀλλὰ, μεταβαλὼν ἴσως ἀκολούθως φρόνημα, ἀπελύθη ὁ γέρων[448].

Τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Ὀξείτου σώζεται «κατήχησις περὶ τῆς ἐν τετράδι καὶ παρασκευῇ νηστείας[449]. Κτίσμα

448. βλ. τοὺς αὐτοὺς ἱστορικούς. Σύνταγμα Κανόνων Ε', σελ. 83—92.

449. Ἴδε ἐν τῇ διατριβῇ μου «Μνημεῖα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Καλύδναις νήσοις»· «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», τόμ. Δ', σελ. 6.

δὲ τοῦ Μιχαὴλ τούτου, ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζόμενος, ἦν ὁ «Μιχαηλίτης τρίκλινος» τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου[450].

1146—1147. **109. ΚΟΣΜΑΣ Β'.**

ὁ διάδοχος τοῦ Μιχαὴλ Ὀξείτου ἦν ἐξ Αἰγίνης, διάκονος ἐν Κωνσταντινουπόλει, πεπαιδευμένος ἀνήρ, ἐνάρετος· εἰς τοσοῦτον δὲ βαθμὸν ἦν ἐλεήμων, ὥστε καὶ τὸν χιτῶνα αὐτοῦ παρεῖχε τοῖς χρείαν ἔχουσιν. Ὁ ἱστορικὸς Νικήτας Χωνιάτης λέγει ὅτι ῥαδιουργήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὸν Κομνῆν ὡς σταπάζοντα κατ' αὐτοῦ, καὶ μὴ δυνηθέντες 'να καταβιβάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου, αἰτίαν εὑρόντες τὴν ἀγάπην, ἣν ἐδείκνυε πρὸς τὸν τιμωρηθέντα μοναχὸν Νήφωνα ὁ Κοσμᾶς, ἐπέτυχον τῆς παύσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης οὗτος, καίπερ κακῶς φερόμενος, καὶ συμπλακεὶς ἡμέραν τινὰ καὶ πρὸς στρατιώτας πεμφθέντας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος 'να συλλάβωσι τὸν Νήφωνα, διαμένοντα ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, ὡμολογεῖτο καὶ ἦν ὀρθόδοξος αὐτός, δυστυχῶς ὅμως, ὡς λέγει ὁ ἱστορικὸς Κίνναμος περὶ αὐτοῦ, «ἄνθρωπος πλὴν τοῦ ἀφελοῦς τ' ἄλλα πάντα πεπλουτηκὼς ἀγαθά», ἠγνόησεν ὅτι «ἀνδρὶ ἀποβλήτῳ ξυνακίζεσθαι αὐτάρκης κατηγορία». Ἡ πατριαρχεία τοῦ ἐναρέτου καὶ ἀφελοῦς Κοσμᾶ διήρκεσε δέκα μῆνας, αὐτὸς δ' ἐπαύθη τῇ 26 φεβρουαρίου 1147, ἡμέρᾳ τετάρτῃ[451], ἐπὶ συνόδου συναποτελουμένης ἐκ μητροπολιτῶν εἴκοσι πέντε καὶ ἀρχιεπισκόπων ἑπτά.

450. Μ. Ι. Γεδεών Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ τοῦ Ναοῦ· σελ. 49.

451. Anselmi Bandurii Annotationes εἰς τὸν πατριαρχ. τοῦ Καλλίστου κατάλογον· ἐκδ. τοῦ 1729, σελ. 635. Μετετοπίσθη ἡ καθαίρεσις ὑπὸ Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ· Σύνταγμα Κανόνων, Ε', σελ. 307.—314.

Ὁ μακάριος Κοσμᾶς, θῦμα ῥαδιουργίας κληρικῆς πεσών, ἀρῆκε μνήμην ἀνδρὸς ὁσίου, προφητικοῦ χαρίσματος ἠξιωμένου καὶ πνευματεμφόρου, καθὰ εἰκάζομεν ἐξ ὧν γράφει Νικήτας ὁ Χωνιάτης καὶ ὁ Ἐφραίμιος· ἰδοὺ αἱ στίχοι τοῦ τελευταίου[432]

Κοσμᾶς Ἀττικὸς, κόσμος ἱεραρχίας,
τῶν ἀρετῶν ὄχημα, καλῶν ἑστία,
προφητικός τις καὶ τὸ μέλλον προβλέπων,
ἀρχιβύτης δέδεικτο τῆς Κωνσταντίνου,
ποιμὴν ἀγαθὸς καὶ νομεὺς ψυχοτρόφος·
ὕπερ καθεῖλε Μανουὴλ ἄναξ θρόνου,
ψευδεῖς προφάσεις αἰτίας τε συμπλάσας·
ὅθεν προαχθεὶς ποιμενάρχης ὁ βλέπων
ἢ μὴν μενεῖν ἄκαρπον ἄρρενος τόκου
μήτραν προηγόρευσε τῆς βασιλίδος·
καὶ ταῦτα συμβεβήκειν ὑστέρῳ χρόνῳ·
δοκεῖ μεγάλῳ καὶ κρατοῦντος νομέως
Κοντοστεφάνῳ, πρὸς τόδ' ἠπειληκότι
δρᾶσαι δ' ἀεικὲς τόνδ' ἐπιβεβληκότι,
ἔχειν προεῖπε τὸν διὰ λίθου μόρον.
Εἵλησε δ' ἅμαρω τὰ προλεχθέντα τέλος.

1147—1151. 110. **ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ'.**

Μετὰ τὴν τοῦ Κοσμᾶ παῦσιν ἐπὶ δέκα μῆνας ἔμενε χηρεύουσα ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ ἔτους 1147 ἐκλήθη ν' ἀναβῇ τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Νικόλαος Μουζάλων, «ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος πρότερον Κύπρου, καὶ παραιτησάμενος, ὡς πολλοὶ μὲν ἔλεγον καὶ

432. Ἐφραίμιος· στιχ. 10145—10160. Χωνιάτης· Κίνναμος· πατριαρχικοὶ κατάλογοι παρὰ Βανδουρίῳ.

τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτὴν, πολλοὶ δὲ μόνον τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἑπτὰ ἔτη σχολάσας, εἶτα ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ποιήσας χρόνους τρεῖς, μῆνας τέσσαρας, εἶτα παρητήσατο ἀμφιβόλως, ἐκ βίας τῶν ἀποσχισθέντων ἀπ' αὐτοῦ, πολλῶν ὄντων καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἐχειροτόνησεν[433]».

Τῷ 1149, ὡς ἐν κώδηκι παρ' ἐμοὶ κειμένῳ εὑρίσκω, ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀποθησαυρισθὲν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, τὸ τὴν ἱερὰν σορὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ σκέπον προκάλυμμα.

Ἐπ' αὐτοῦ, αἱ μετὰ τῆς ῥωσσικῆς ἐκκλησίας σχέσεις ἦσαν οὐχὶ θερμαί, διότι, κατὰ τὴν δεκάμηνον τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου χηρείαν, οἱ ῥῶσσοι ἐπίσκοποι, σύμφωνοι τῇ κατ' αὐτοὺς κοσμικῇ ἀρχῇ, ἀκανονίστως εἰς ἐκλογὴν μητροπολίτου προβάντες, ἐχειροτόνησαν τὸν μοναχὸν Κλήμεντα, παραδόξου τινὸς προτάσεως τότε γενομένης ὑπό τινος ἐπισκόπου ῥώσσου «ν' ἀντικατασταθῇ ἐπὶ τῆς χειροτονίας τοῦ Κλήμεντος ἡ πατριαρχικὴ καθιέρωσις διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς τοῦ ἁγίου Κλήμεντος, πάπα Ῥώμης, οὗ τὰ λείψανα μετεκομίσθησαν ἐκ Κορσούνης». Κατὰ τῆς παρατύπου ἐν γένει χειροτονίας ἀντέστη Νήφων ὁ Νοβογορόδου, γράφων πρὸς τὸν Νικόλαον Μουζάλωνα καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐνθαῤῥυνόμενος ἐν τῷ ζήλῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας[434].

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1148 ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἐξέδωκε χρυσόβουλλον λόγον, τὸν «ἰατῆρα» ἐπικληθέντα, δι' οὗ κατησφαλίζετο τὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἁγίας

433. βλ. πατριαρχ. κατάλογον παρὰ Λεουγκλαβίῳ, καὶ ἐπιξήγησιν εἰς τὸν Γ' κανόνα τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας.

434. Βαλλιάνου Ἱστορ. βιωσ. Ἐκκλησίας· σελ. 42—43.

Σοφίας καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκκλησιῶν δικαιώματα ἐπὶ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν κτημάτων[455]. Τρεῖς δ' ἀποράσεις συνοδικὰς τοῦ Μουζάλωνος καθιστᾷ γνωστὰς ἡμῖν ὁ Βαλσαμών· ἡ μὲν ἀφορᾷ τὴν λύσιν ἐρωτήσεως ἂν ἡ μνηστεία ἐπέχῃ τόπον τελείου γάμου, πρὸς ἣν ἀπάντησις ἐγένετο ἀρνητική· ἡ δὲ ἐγένετο πρὸς ἀθώωσιν κληρικοῦ τινὸς Καψορύμη, ἀφορισθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου: τοῦ Φιλιππουπόλεως, καὶ κατηγορηθέντος ὅτι πρὶν κριθῇ παρὰ τῇ ἐπαρχιακῇ συνόδῳ καὶ πρὶν εἰς αὐτὴν ὑποβάλῃ τὰ κατὰ τοῦ Φιλιππουπόλεως αἰτιάματα, ἀνηνέχθη τῷ πατριάρχῃ· ἀποδειχθέντος δ' ὅτι, διὰ πολλῶν μητροπολιτῶν ζητήσας τὴν τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ συμπάθειαν, ἀπέτυχεν αὐτῆς, ἠθωώθη ὁ Καψορύμης· Ἡ τρίτη ἐξηνέχθη κατά τινος βιογραφίας τῆς ὁσίας Παρασκευῆς τῆς ἐν Καλλικρατείᾳ, συνταχθείσης « παρά τινος χωρίτου ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῇ ἀγγελικῇ διαγωγῇ τῆς ὁσίας » ταύτην εἰς τὸ πῦρ παραδοὺς ὁ πατριάρχης ἐνετείλατο τῷ διακόνῳ Βασιλικῷ 'να γράψῃ βιογραφίαν αὐτῆς ἑτέραν[456].

---

455. βλ. τοῦτον ἐν τῇ τοῦ Βαλσαμῶνος ἑκτενεῖ ἑρμηνείᾳ εἰς κανόνα ΙΒ' τῆς Ζ' Συνόδου.

456. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεῖαι εἰς τοὺς κανόνας ΞΘ' τοῦ Μ. Βασιλείου, ΙΑ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου καὶ ΞΙ'' τῆς Πανδέκτης. Ἡ δὲ ἀναφερομένη ἀνωτέρω ὁσία Παρασκευή ἐστιν ἡ τῇ 14 ὀκτωβρίου ἑορταζομένη, ἡ ἐξ Ἐπιβατῶν, ἔχουσα καὶ ἀδελφὴν ἐν ἁγίαις ἠριθμημένην, Εὐθύμιον, ἐπίσκοπον Μαδύτου γενόμενον. Ταῦτα γράφει Εὐθύμιος ὁ Τορνόβου μητροπολίτης ἐν ᾧ συνέγραψε σλαβιστὶ βίῳ τῆς ὁσίας, ἄλλως δ' ὁρίζει τὸ 1150 ἔτος γεννήσεως αὐτῆς· βλ. Προλήμματα ἀκολουθίας τῆς ὁσίας Παρασκευῆς· ἐκδ. Ἰασίου 1817, σελ. Α'. Ἀλλ' ἐκ τῆς συνοδικῆς ἀπορράσεως ἀποδείκνυται τοῦτο ἐσφαλμένον· ὁ δὲ Ψελλὸς ἐν τῷ ἐπιταφίῳ εἰς τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ Κηρουλλάριον, μνείαν ποιούμενος Εὐθυμίου τοῦ Μαδύτων ἐπισκόπου, γράφει· «Ἀρχιρατεύει τις ἐν Μαδέτῳ, **οὐ πόρρω πολὺ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς**, ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, ἄγγελος δὲ ἡ Θεὸς τὸ νοούμενον, θεῖος ὡς ἀληθῶς τὴν ψυχήν, ἐν παρέργῳ τῷ σώματι ζῶν ...

Προσφώνησις τοῦ Μουζάλωνος, ῥήτορος ὄντος, πρὸς τὸν πατριάρχην Νικόλαον Γ' τὸν Γραμματικὸν σῴζεται ἐν τῷ Escurial[457].

1151—1153. III. ΘΕΟΔΟΤΟΣ.

Ὁ ψευδώνυμος Ματθαῖος[458] ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ἔγραψεν ὅτι τινὲς ὀνομάζουσι καὶ Θεοδόσιον τὸν πατριάρχην Θεόδοτον, ὅπερ ἀγνοῶ πῶς εὗρεν. Ὁ πατριάρχης Θεόδοτος (Θεοδόσιος;) ἦν ἀνὴρ ἐπὶ ὁσιότητι βίου διαπρέπων, μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἐκλεγεὶς κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1151[459], κοσμήσας δ' ἐπὶ διετίαν τὸν θρόνον κατὰ τὸν τοῦ Καλλίστου καταλογον.

τὸ ὕφος ἁπλοῦς, τὰ κρείττω κρειττόνως καὶ ὑπερφυῶς ἐπισταμένης, τὴν κλῆσιν Εὐθύμιος . . . . πηγαὶ αὐτῷ τῶν μερῶν πάντῃθεν ἀναῤῥώγεσαν μύρου διαδεστάτου καὶ καθαροῦ· κλπ. Μεταιων. βιβλιοθ. τόμ. Δ', σελ. 371. ἔνθα ἀναγινώσκομεν ὅτι καὶ νεκὸν ἀνέγειρεν ἐν Μαδύτῳ εἰς τὸν ἅγιον Εὐθύμιον. Ἐκ τούτων συμπεραίνομεν ὅτι μικρὸν πρὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἔζησαν ὅ τε ἁγὶος Εὐθύμιος καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ὁσία Παρασκευή. Ἐν Χρονικῷ πατριαρχῶν. Οἶκου καὶ Νικῆ, σελ. 202—203 ἐξέδωκα ἐπίτηδες τὸν ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ αὐτῆς τῇ τυπωθείσῃ τῷ 1817 γεγραμμένον.

457. Ἴδε τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου σελ. 69, σημείωσιν 115, ἔνθα διὰ σφάλμα τὸ ἐν στίχῳ 6 τῆς ὑποσημειώσεως *Νικόλαον Δ' Μουζάλωνα* ὑπὸ τοῦ ῥήτορος *Μουζάλωνος*, οὕτω: *Νικόλαον Γ' Γραμματικόν*.

458. Ἴδε σελ. α' ἐκδόσεως 113, β' ἐκδ. 74. Ἐπειδὴ δὲ πιθανὸν 'ν' ἀπαντήσῃ καὶ ἄλλοτε ὁ ἀναγνώστης τὸ ὄνομα ψευδώνυμος Ματθαῖος, κεῖσθω ἐνταῦθα ἡ ὑπόμνησις ὅτι πρῶτος ὁ μακαρίτης Σοφοκλῆς Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐγνώρισε πᾶσιν, αἰδεσιμωτ. ζῶντος τοῦ Ζαχαρίου Μαθᾶ ὅτι ὁ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερόμενος πατριαρχ. καταλογὸς ἔστιν ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου· βλ. προλεγόμενα Ἀμφιλοχίων. σελ. εθ', ὑποσημείωσιν ζ'.

459. ὁ Muralt θέλει ἔτος τὸ 1150, μετωνομάζων δὲ τὸν πατριάρχην Θεοδόσιον.

Τοῦ πατριάρχου Θεοδότου γνωστή ἐστιν ἀπόφασις, διαζεύξασα ἄπιστον γυναῖκα ἀπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς, προσελθόντος εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ μὴ πείθοντος αὐτὴν ἵνα βαπτισθῇ[460].

1153. 112. ΝΕΟΦΥΤΟΣ Α'.

Ἡ τοῦ Νεοφύτου Α' πατριαρχεία ἦν βραχύχρονος· οὐ ἕνεκεν οὐδ' ἀναφέρεται ἐν τοῖς τοῦ Καλλίστου καὶ τοῦ Ἐφραιμίου καταλόγοις. Ἰδοὺ ὅ,τι γινώσκομεν περὶ τοῦ Νεοφύτου· ὅτι ἦν μοναχὸς «ἀπὸ τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος· περὶ οὗ πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι διωμολόγηται ὡς ἀναγνώστου ἔχων σφραγῖδα, καὶ τὴν στολὴν τούτου ἠμφιεσμένος, ἐκβαλὼν αὐτήν, λευκὸν ἄμφιον ἠμφιέννυτο· καὶ διὰ τοῦτο κεκώλυται τῆς χειροτονίας, καὶ ὑπεχώρησε τῶν πατριαρχικῶν κελλίων, προσμείνας ἐν τούτοις ἡ' μῆνας ε'» (ἡμέρας ἴσως πέντε καὶ μῆνας ὀκτώ)[461].

Τοῦ Νικολάου Δ' Μουζάλωνος σώζεται σημείωμα ἐπιτρέπον 'να μνηστευθῶσι δύο ἀδελφοὶ μετὰ δύο πρώτων ἐξαδέλφων «διὰ τὸ τὴν μνηστείαν τόπον τελείου γάμου μὴ ἐπέχειν».

Ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ Μουζάλων μετὰ θάνατον τοῦ Θεοδότου ἐκλεγεὶς ἔμενε προσμένων τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ, ταύτης ὅμως μὴ γενομένης ὑπεχώρησε. Καὶ οὕτως ἔζων ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους δύο πρώην ἀρχιεπίσκοποι Κωνσταντινουπόλεως ὁ Νεόφυτος ὁ Ἔγκλειστος λεγόμενος καὶ Νικόλαος ὁ Μουζάλων· ἀμφότεροι βεβαίως ἐπανῆλθον μονάσοντες ἐν τοῖς ἰδίοις μοναστηρίοις· ὁ Μουζάλων ἔμενεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κοσμιδίου, πλησίον τοῦ σήμερον Ἐγισὺπ, ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὁ Νεόφυτος τίς οἶδε ποῦ· πιθανῶς ἔζη καὶ Μιχαὴλ ὁ Κουρκούας ἐν Ὀξείᾳ, καὶ τριῶν πρώην ἀρχιεπισκόπων τῆς βασιλευούσης πόλεως ζώντων, ἐκλήθη 'ν' ἀνέλθῃ τὸν θρόνον

1154—1156. 113. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ'.

ὁ ἐπωνυμούμενος Χλιαρηνός, διάκονος ὢν καὶ σακελλάριος τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ κατ' ἄλλον καταλογον ἐπὶ τῆς πατριαρχικῆς μικρᾶς σακέλλης, ταμίας δηλονοῦν τοῦ πατριάρχου· ὅστις διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη δύο καὶ μῆνας ὀκτώ, ἴσως μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1156, ὅτε ἀπεβίωσεν[462].

Νέα παλιν ἀπόπειρα πρὸς προσέγγισιν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ Δ' γενομένη ἀπέτυχεν· ὁ πάπας ἔγραψε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης Βασίλειον τὸν Ἀχριδηνόν, ἐν Ἀχρίδι πιθανῶς γεννηθέντα, ὅστις ἀπήντησε τῷ πάπᾳ τὰ δέοντα[463]. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τοῦ Κωνσταντίνου Χλιαρηνοῦ πατριαρχείας ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἐταράττετο καὶ ἕνεκα Σωτηρίχου τοῦ Παντευγένου, προβληθέντος ἐν τῷ πατριαρχι-

---

460. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν ΟΒ' τῆς Πενθέκτης· βλ. περὶ Θεοδότου τοὺς ἐπιτόμους πατριαρχικοὺς καταλόγους καὶ Ἐφραίμιον· στίχ. 10172—10175.

461. χειρόγρ. ὑπ' ἀριθμ. 2428 τῆς ἐν Παρισίοις ἐθν. βιβλιοθήκης, παρὰ τῷ Δουκαγγίῳ· Constantin. Christiana· βιβλ. Δ', σελ. 59. Leunclavii Jus Graecorom· τόμ. Α', σελ. 303 καὶ 217.

462. βλ. περὶ Χλιαρηνοῦ πατριαρχ. ἐπιτόμους καταλόγους καὶ Ἐφραίμιον, στιχ. 10176—10179. Περὶ δὲ σακέλλης καὶ σακελλαρίου τὰ ἐνταῦθα σημειούμενα γράφονται κατὰ τὸ περὶ Ὀφρικίων Συνταγμάτιον τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων· σελ. ζ' τῆς α' ἐκδόσεως.

463. Δημητρακοπούλου Ὀρθόδ. Ἕλλας· σελ. 22. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχ. σελ. 803.

κῷ θρόνῳ τῆς Ἀντιοχείας, ἀλλὰ μὴ χειροτονηθέντος καὶ μάλιστα κατακριθέντος τῷ 1156 διά τινας δοξασίας[464], καὶ διὰ τὰς ἀνοησίας τοῦ Παμφίλου, ὅστις τότε ζῶν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ μικρὸν προηγουμένως «ἐποίησε θεολογικὰ ἔπη χρυσᾶ, τὰς αἱρετικὰς φληναφίας τοῦ Χρυσομάλλου κατανομάσας καὶ οὕτω τοὺς ἁπλουστέρους πλανήσας[465]». Τότε δ' ἔζη φληναφῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἕτερος ἀκριτόμυθος καὶ κακόδοξος ἀνὴρ ὁ Εἰρηνικός, αἱρετικά τινα συγγράμματα γράψας[466].

Κατὰ μάϊον (τῇ 15) τοῦ 1155, ἐπειδὴ στρατιῶταί τινες ἀνήγγειλαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι προσβληθέντες ὑπὸ ληστῶν «εἰς τὴν κλεισοῦραν τοῦ ἁγίου Βασιλείου» ἐρόνευσαν αὐτούς, καὶ ἐζήτησαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπὶ τούτῳ διάγνωσιν, ὁ πατριάρχης Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Χλιαρηνὸς ἀπεφήνατο συνοδικῶς «ὅσον τέως κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἀμυνομένους τοῖς λησταῖς, καὶ τοὺς διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ παρακλήσεως φονεύσαντας λῃστὰς ἐπιτιμᾶσθαι καθὼς ἐπιτιμῶνται καὶ οἱ ἐν πολέμῳ φονεύσαντες· τὸν δὲ φονεύσαντα λῃστὴν ὁπόταν τὴν ἀπὸ τούτου ληστείαν ἠδύνατο διαφυγεῖν, ἐπὶ πλέον ἐπιτιμᾶσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαϊκῶν. Οἱ γὰρ κληρικοὶ ὁπωσδήποτε φονεύοντες καθαιροῦνται[467]».

1156—1169. 114. ΛΟΥΚΑΣ.

Λουκᾶς μοναχὸς ὁ ἐπωνυμούμενος Χρυσοβέργης ἐκόσμησε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1169, ὅτε

464. Μελετίου Ἀθηνῶν Ἐκκλ. Ἱστορία· τόμ. Γ', σελ. 27. Δημητρακοπούλου Ὀρθ. Ἑλλάς· σελ. 31. Χειρόγραφον ὑπ' ἀριθμὸν ΤΞ' τῆς ἐν Πάτμῳ βιβλιοθήκης περιέχει τὴν συνοδικὴν ἀκύρωσιν τῶν ὡς πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας ψήφων ἐπὶ τῷ Σωτηρίχῳ καὶ τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ.

465. Βαλσαμῶνος ἱρμην. εἰς τὸν Ξ' κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

466. Βαλσαμῶνος ἱρμην. εἰς τὸν ΜΣΤ' ἀποστολικὸν κανόνα.

467. Βαλσαμῶνος ἱρμην. εἰς τὸν ΜΕ' κανόνα τῶν Μ. Βασιλείου.

ἀπέθανεν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἐσέβετο τὸν ἄνδρα καὶ χρυσίου πλῆθος ἐδωρήσατο αὐτῷ τε καὶ τοῖς πατριάρχαις Ἀλεξανδρείας Σωφρονίῳ καὶ Ἀντιοχείας Ἀθανασίῳ, οἵτινες ἐτέλεσαν τῇ 25 δεκεμβρίου 1161 τοὺς γάμους τοῦ Μανουὴλ μετὰ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Μαρίας θυγατρὸς Ῥαϋμούνδου πρίγκηπος Ἀντιοχείας.

Ἡ ταραχή, ἣν ὑφίστατο ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐδαιμῶς ἐκόπασεν ἐπὶ Λουκᾶ. Ὁ αἱρετικὸς Εἰρηνικὸς ἐπ' αὐτοῦ καταδικασθεὶς συνοδικῶς ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀποκηρυχθεῖσαν αὐτοῦ κακοδοξίαν, ὡς καὶ ὁ Κερκύρας Ἰωάννης καὶ πλεῖστοι κληρικοί, συμφρονοῦντες μετά τινος Δημητρίου, ἐκ τῆς κώμης Λάμπης τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καταγομένου, παιδείας μετρίας μετόχου, πολλὰ περὶ τῆς θείας φύσεως ἀδολεσχοῦντος, καὶ κατακριθέντος συνοδικῶς τῷ 1166 (;). Ἐξ ὧν ἀναγινώσκομεν παρὰ τοῖς χρονογράφοις, ὁ Λουκᾶς Χρυσοβέργης φαίνεται ὅτι ἀπέστεργε τὰ κατὰ τῶν κακοδοξιῶν τούτων βίαια μέτρα, καὶ μὴ θέλων ἴσως εὐθὺς ἵνα προβῇ εἰς τιμωρίαν αὐτῶν εἶδεν ἐγειρομένην κατ' αὐτοῦ κατακραυγήν, ἣν διέφυγε, μήτε ἰσχυόντων μήτε ἀληθευόντων τῶν κατηγόρων.

Ὁ πατριάρχης Λουκᾶς Χρυσοβέργης ηὐτύχησε ἵνα ἴδῃ διὰ χρυσοβούλλου καταργουμένην τὴν ἐπὶ κοσμικῶν δικαστηρίων διαδικασίαν ἱερέων καὶ μοναχῶν. Μόλις ἡ Ἐκκλησία, μετὰ παρέλευσιν ἑκατὸν ἐτῶν καὶ τεσσαράκοντα ἀπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου τοῦ Στουδίτου, ἐπετύγχανεν ἑνὸς τοιούτου προνομίου.

Ἐπὶ Λουκᾶ ἀνεκομίσθη ἐξ Ἐφέσου ὁ ἱερὸς λίθος, ἐφ' οὗ τὸν Σωτῆρα μετὰ τὴν σταύρωσιν ἡ Θεοτόκος ὕπτιον ἀνέκλινε, κατὰ τὸ ἔθος, ἀποδυρομένη, τοῦ τύπου τῶν δακρύων ἐπὶ πολὺ μὴ ἀφανισθέντος ἀπὸ τοῦ λίθου. Τὸ ἱερὸν κειμήλιον ἀπεθησαυρίσθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος[468].

468. Τὰ περὶ Λουκᾶ γράφονται κατὰ Κίνναμον καὶ Χωνιάτην.

Ἐπ' αὐτοῦ ἐξεδόθη τῷ 1159 τὸ τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος[469]. Τῷ δὲ 1158 ὁ Λουκᾶς Χρυσοβέργης ἀπέλυσε σιγίλλιον ἐπικυροῦν πάντα τὰ τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῇ ἐν Πάτμῳ χορηγηθέντα ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ προνόμια[470].

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πατριαρχείας τοῦ Λουκᾶ, Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἀπέλυσε κατὰ μάρτιον (τοῦ 1158) χρυσόβουλλον λόγον, δι' οὗ προσκυροῖ εἰς τὰ μοναστήρια τὰ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Βοσπόρου, τὰ περὶ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας μέχρι καὶ τῆς πόλεως ταύτης κείμενα καὶ τὰ ἐν ταῖς νήσοις «τῇ Ὀξείᾳ, τῇ Πρώτῃ, τῇ Χάλκῃ, τῇ Πλατείᾳ, τῇ ἁγίᾳ Γλυκερίᾳ, τῇ Πριγκήπῳ, τῇ τοῦ Ἀντιγόνου, τῷ Τραγοννησίῳ, τῇ Τερεβίνθῳ, τῷ ἁγίῳ Ἀνδρίᾳ, τῷ ἁγίῳ Τρύφωνι, τῷ ἁγίῳ Ἐλευθερίῳ, τῷ Κωδωνῷ, τῷ Πελαγίῳ, τῇ Θεοτόκῳ, τῷ Μεσονησίῳ, τῇ Ἰάτρῳ καὶ τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ» καὶ μέχρι τοῦ Ἀθύρα (μεγάλου Τσεκμετζὲ) ἱδρυμένα, πάντα τὰ κτήματα καὶ τὰ δικαιώματα, ὅσα εἶχον· ὅμοιον ἐξεδόθη καὶ κατὰ τὸν ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους[471]. Θεόδωρος δ' ὁ Βαλσαμὼν διέσωσε σημειώματα περιληπτικὰ δώδεκα συνοδικῶν πράξεων τοῦ Λουκᾶ Χρυσοβέργη, ὧν δύο μόναι φέρουσι χρονολογίαν· ἡ μὲν ἐγένετο τῇ 8 δεκεμβρίου τοῦ 1157, ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ· καὶ δι' αὐτῆς ἑρμηνευομένου τοῦ ΙΣΤ' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἀπεφασίσθη ὅτι οὐ δύνανται ἱερεὺς καὶ διάκονος ἵνα προίστανται καπηλείου, βαλανείου, μυρεψικοῦ ἐργαστηρίου καὶ τῶν τοιούτων. Ὁ ἀείμνηστος Λουκᾶς οὐ μόνον καὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ἱερεῖς

469. Κατὰ τὴν παρ' ἐμοὶ συλλογὴν ἐγγράφων καὶ χρυσοβούλλων.

470. Ἱερ. θέου ἱερομονάχου Φλωρίδου ἀπογραφὴ τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Πάτμου σωζομένων ἐπισήμων ἐγγράφων· «Πανδώρας» τόμ. Κ', σελ. 46.

471. Βαλσαμῶνος ἑρμην. εἰς ΙΒ' κανόνα τῆς Ζ' Συνόδου· αἱ δὲ νῆσοι καὶ αἱ μοναὶ αὗται ἄγνωστον τίνες εἰσίν.

καὶ διακόνους, ἀλλ' ἐκώλυσε 'να ἐνδύωνται καὶ κοσμικὰς στολάς· ἡ δευτέρα κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1168, καθ' ἣν ἐπὶ ἐρωτήσει προβληθείσῃ αὐτῷ καὶ τῇ συνόδῳ «ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κὺρ Λουκᾶς ἀπεφήνατο συνοδικῶς: πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὀφείλειν ἀποδίστασθαι τῆς σωματικῆς ὁμιλίας τοὺς μέλλοντας μετασχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων· ἀλλὰ καὶ τοὺς νυμφίους τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ γάμου μετὰ τὴν ἁγίαν μετάληψιν συνερχομένους διὰ μίξεως ἐπιτιμίοις καθυπέβαλλεν[472]».

Αἱ κυριώτεραι τῶν λοιπῶν συνοδικῶν πράξεων εἰσίν· ἡ ἀκύρωσις καθαιρέσεως, εἰς ἣν ὑπέβαλε τιμωρήσας ὁ Κύπρου Ἰωάννης τὸν ἐπίσκοπον Ἀμαθοῦντος Ἰωάννην· ἠκύρωσε δ' αὐτὴν διότι οἱ καθαιρέσαντες ἦσαν ἕνδεκα πλὴν τοῦ προέδρου, ἐνῷ ἔδει 'να ὦσι δώδεκα, κατὰ τὸν ΙΒ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ὃν εἰρμήνευεν οὕτως ὁ πατριάρχης Λουκᾶς, ὥστε τὸν πρόεδρον 'να μὴ ἀριθμῇ ἐν τοῖς δώδεκα·— ἡ πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν παρατήρησις κατὰ τῆς διαδικασίας Μελετίου τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Παντεπόπτου, ἐναχθέντος μὲν ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, μεταγαγόντος δὲ τὴν διαδικασίαν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον· καὶ πρὸς τὴν ἔνστασιν τοῦ πατριάρχου ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι «ἡ βασιλικὴ ἐξουσία πάντα δύναται ποιεῖν· καὶ ὥσπερ ἠδύνατο πρωτοτύπως δοῦναι πολιτικὸν δικαστὴν χάριν τοῦ δικάσαι ἐπίσκοπον ἢ ἕτερον ἱερωμένον ἐναγόμενον, οὕτω καὶ κατὰ μετάθεσιν τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον μεταγάγῃ κατὰ νόμιμον παρατήρησιν εἰς πολιτικόν»·— ἡ τιμωρία τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Γηροτρόφου ἀποκαλύψαντος, ὡς φαίνεται, τὴν ἐξομολόγησιν πνευματικοῦ τινὸς

472. Βαλσαμῶνος ἑρμην. εἰς τὸν Λ' καὶ τὸν ΙΣΤ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου.

παιδὸς αὐτοῦ· — ἡ ἐκ τῆς ἐπιορκίας ἀπαλλαγὴ τοῦ εὐνούχου Τζίτα ὀμόσαντος ’να μεταβῇ εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων Τόπων καὶ μεταμεληθέντος, καί τινος εὐγενοῦς ἐπομοσαμένου μὲν ’να νηστεύῃ τὰς τρίτας ἡμέρας ὅλων τῶν ἑβδομάδων τοῦ χρόνου, προτραπέντος δὲ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ’να κρεωφαγήσῃ κατὰ τὴν ἑορτήν ποτε τῶν Χριστουγέννων, τρίτῃ ἡμέρᾳ συμπεσοῦσαν· — ἡ καταργησις τῶν ἀπρεπῶν διασκεδάσεων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Νοταρίων, ἃς εἰσήγαγεν ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος (σελ. τοῦ παρόντος βιβλίου 304)· — ἡ ἀπόφασις ὅτι ἀρχιερεὺς λειτουργήσας ἐν ἐκκλησίᾳ χωρὶς ἁγίων λειψάνων ἐγκαινισθείσῃ πρέπει ’να τιμωρῆται ὡς ἂν ἤθελεν ἐγκρίνῃ ἡ σύνοδος, ἀλλ’ οὐχὶ διὰ καθαιρέσεως· — ἡ περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμυκλῶν Νικολάου Μουζάλωνος ἀπόφασις· οὗτος ὑπὸ τοῦ πράκτορος μοναχὸς ἀποκαρεὶς καὶ πολλὰ παρακαλέσας ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς τιμωρίας ταύτης, μὴ εἰσακουσθεὶς παρέστη ἡμέραν τινὰ συνοδικῶς μετὰ ἐπισκοπικῶν ἀμφίων· ὁ πατριάρχης ὅμως ἠρνήθη ’να δεχθῇ αὐτὸν ὡς αὐτεκδίκητον, καὶ μὴ ἀναμείναντα συνοδικὴν διόρθωσιν τῆς γενομένης αὐτῷ ἀδικίας· — ἡ συγκατάβασις ὅπως εἷς τινα μοναστήρια κείμενα ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ πατριάρχου, πάσχοντα λειψανδρίαν, ἐγκαθιδρυθῇ ἡγούμενος ἐξ ἑτέρας μονῆς λαμβανόμενος, καίπερ τοῦ τοιούτου τέως μὴ ἐπιτρεπομένου[473]. — Οἱ τὸ τῶν ἱερῶν κανόνων Σύνταγμα μελετῶντες εὑρίσκουσι καὶ δύο συνοδικὰς ἀποφάσεις τοῦ πατριάρχου Λουκᾶ Χρυσοβέργη, τὴν μὲν ἐν συνόδῳ ἐκ τριάκοντα ἀρχιερέων τῇ 11 ἀπριλίου 1166 γενομένην «περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι γάμον ἑβδόμου βαθμοῦ ἐξ αἵματος», τὴν δὲ τῇ 10 μαρτίου, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, συνεδριαζόντων ἀρχιερέων εἴκοσι καὶ ἑπτὰ μετὰ τοῦ πατριάρχου, «περὶ τοῦ μὴ ἁρπάζεσθαι τοὺς κληρικοὺς τὰ ταῖς ἐκκλησίαις ἢ ἐπισκόποις τελευτῶσιν ἀνήκοντα[474]». Ἡ πρώτη ἀπόφασις ἐγένετο τῇ αἰτήσει τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Νικολάου τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου, ἐκείνου, ὅστις ἦγειρε τότε, ὡς τιμώμενος τῷ τίτλῳ τοῦ ὑπερτίμου, συζήτησιν μεγάλην παρά τε τῷ αὐτοκράτορι καὶ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ[475].

Γρηγορίου τοῦ Ἀντιόχου ἐγκώμιον εἰς Λουκᾶν τὸν Χρυσοβέργην εὑρηται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Escurial[476].

1169—1177. 115. ΜΙΧΑΗΛ Γ'.

Ὁ τοῦ Λουκᾶ Χρυσοβέργη διάδοχος Μιχαὴλ Γ' ἐπωνομάζετο «Μιχαὴλ ὁ τοῦ Ἀγχιάλου», συγγενὴς ἴσως ἢ ἀνάστημα μητροπολίτου τινος τῆς Ἀγχιάλου, ἦν δὲ κατὰ τοὺς καταλόγους διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας[477] καὶ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἢ τὸ ὀρφίκιον τοῦτο φέρων, ἢ διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ παιδείαν οὕτως ὀνομαζόμενος, καὶ ἐκόσμησε τὸν θρόνον ἔτη ὀκτὼ καὶ δύο μῆνας.

Συνοδικῶν τινῶν σημειωμάτων καὶ πράξεων τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου ποιεῖται μνείαν ὁ Βαλσαμών·

---

473. Ἀνάγνωθι τὰς τοῦ Βαλσαμῶνος ἑρμηνείας εἰς τοὺς κανόνας ΠΔ' καὶ ΞΒ' τῆς Πενθέκτης Συνόδου, Ζ' τῆς ἐν Νικαίᾳ Ζ' οἰκουμενικῆς, ΙΣΤ' τῆς Πρωτοδευτέρας, Γ' τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, Δ', ΙΒ', ΙΕ', ΙΣΤ' καὶ ΡΛΒ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ καὶ ΚΘ' τοῦ Μ. Βασιλείου· ἴδε καὶ ἐν τῷ τοῦ Leunclavii Jus Graecoromanum· τόμ. Α', σελ. 217—227.

474. Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. Ε', σελ. 93—99.

475. Σύνταγμα κανόνων· Ε', σελ. 274 καὶ ὑποσημ. αὐτόθι.

476. Ἴδε σελ. 69 σημ. 115 τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου.

477. Ὁ πατριαρχικὸς κατάλογος ὁ ἐν τῷ ΡΙΕ' χειρογράφῳ τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου λέγει τὸν Μιχαὴλ πρωτέκδικον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, οἱ δὲ λοιποὶ σακελλάριον· ὁ Ἐφραίμιος στιχουργεῖ· «μεθ' ὃν Μιχὴλ λευίτης, σακελλίου—φιλοσόφων ὕπατος, τοῦ Ἀγχιάλου,—κοσμεῖ θρόνον κάλλιστα τῆς Κωνσταντίνου». Χρονογρ. στιχ. 10183—10185. Βλ. Δημητρακοπούλου Ὀρθόδ. Ἑλλάδα· σελ. 30—31.

τούτων αἱ μὲν δύο εἰσὶν ἐπανόρθωσις ἀποράσεων τοῦ Λουκᾶ: ἡ πρώτη ἀφορᾶ Νικόλαον Μουζάλωνα τὸν ἐπίσκοπον Ἀμυκλῶν, οὗ τὴν ἀπόκαρσιν ὡς μὴ γενομένην ἐκήρυξε συνοδικῶς· ἡ δευτέρα τὸν Μάκρης Θεόδουλον, οὗ τὴν ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς παραίτησιν ὁ μὲν Λουκᾶς Χρυσοβέργης ἐδέξατο, ὁ δὲ Μιχαὴλ Γ' ἀπέρριψε, παρατηρήσας ὀρθῶς ὅτι ἐν τῇ παραιτήσει ὁ Θεόδουλος ἔγραψεν οὐχὶ ὅτι ἀνάξιός ἐστι τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας, ἀλλ' ὅτι «οὐκ ἔστιν ἄξιος», ὅπερ ἔγραψε διὰ ταπεινοφροσύνην. Προστεθείσθω ὅτι ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Μιχαὴλ Γ' «ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος μητροπολίτης Θηβῶν ὁ Καλοκτένης» ἵδρυσε νέας ἐπισκοπὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, ὁ πατριάρχης ἀπερήνατο συνοδικῶς ὅτι τῶν νέων ἐπισκοπῶν ἡ ἵδρυσις ἔπρεπε 'να ἐπιτραπῇ μόνον ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου[178]. Τῇ 1 νοεμβρίου 1170, λαβὼν ὑπ' ὄψιν συνοδικῶς ἀκανονίστους τινας χειροτονίας, εἰς ἃς προέβησαν, μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λουκᾶ παραίνεσιν, οἱ ἐπίσκοποι Δέρκου, Πραινέτου καὶ Χαλκίδος, χειροτονήσαντες ἱερεῖς καὶ διακόνους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως προσελθόντας αὐτοῖς καὶ μετὰ ταῦτα μετὰ συστατικῶν γραμμάτων ἀποστείλαντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν, αὐστηρῶς ἀπηγόρευσε τοῦτο μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ, συγκειμένης ἐκ δέκα πέντε ἀρχιερέων. Τῇ δὲ 13 ἰανουαρίου 1171, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, συνοδικὸν ἐκδοὺς σημείωμα[179] ἀπηγόρευσε καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ὡς ἦν ἀπηγορευμένον ἤδη καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς διακόνοις, 'να ἀνα-

478. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεῖαι εἰς τοὺς κανόνας Γ' τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, ΣΤ' τῆς ἐν Σαρδικῇ, ΙΣΤ' τῆς Πρωτοδευτέρας καὶ ΙΣΤ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι. Ὁ δὲ τῶν Θηβῶν ἐπίσκοπος Καλοκτένης ἵδρυσεν, ὡς φαίνεται, παρθεωνῶνα ἐν Θήβαις, ὅπου ἠθύναντο 'να διαθέσουν ὅσαι ἤθελον προτιμήσει 'να ζήσουν ἐν παρθενίᾳ, μὴ κειρόμεναι μοναχαί.

479. Τοῦ αὐτοῦ ἑρμηνεῖαι εἰς τὸν ΙΣΤ' καὶ τὸν ΝΔ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου.

δέχωνται κοσμικὰς ὑπηρεσίας. Καλλίστην ἀπόφασιν τοῦ Μιχαὴλ Γ' κρίνει ὁ Βαλσαμὼν τὴν καταργησιν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ἰουνίου κληδόνων[180]. Παραλείπων δύο περὶ γάμου καὶ μνηστείας σημειώματα, τολμῶ 'να τάξω κατὰ τὸ διάστημα τῆς τοῦ Μιχαὴλ πατριαρχείας τὴν ἔκδοσιν τοῦ συνοδικοῦ τόμου, δι' οὗ, κατ' αἴτησιν τοῦ αὐτοκρά-

180. Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὰ κατὰ τὴν κληδόνα Θεόδωρος ὁ Βαλσαμὼν ἐν ἑρμηνείᾳ εἰς τὸν ΞΕ' κανόνα τῆς Πενθέκτης Συνόδου. «Αἱ κληδόνες ἐγίνοντο μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ, τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰς ταύτην τέως τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, οὗτος. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 23 τοῦ ἰουνίου μηνὸς ἠθροίζοντο ἐν ταῖς βιμίσι καὶ ἔν τισιν οἰκίαις ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον· μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι, καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι, καὶ χορεῦσαι, καὶ ἀλαλάξαι, ἔβαλλον ἐν ἀγγείῳ συστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ, καὶ εἶδή τινα ἑκάστῳ τούτων ἀνήκοντα· καὶ ὥσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τ[ι]νῶν μὲν τινες ἀγαθῶν ἢ καὶ ἀποτροπαίων ἀνθρώπων ἐρωτηματικῶς· τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυχὸν εἰσαγαγὸν, ὑπεδείκνυεν· ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνήκοντας τούτου δεσπότης, ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνενεχθήναι μέλλοντα, εὐτυχῆ τε καὶ δυστυχῆ. Τῇ ἑπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν σὺν τῷ κοράσιῳ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀφθόνως ἀναλαμβανόμενοι, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἔβρεχον· καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν ἀσυνετωτέρων (εὐσυνετωτέρων κατ' ἄλλην γραφήν), ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χόρτου πυρκαϊὰς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο, ἤτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας, καὶ δυστυχίας, καὶ ἄλλων τινῶν δαιμονιωδῶν. Τὰς δὲν ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰσθύρας αὐτῶν, καὶ τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ κληδών, σὺν τοῖς παρακειμένοις ὑπαίθροις, χρυσίζουσι πέπλοις, καὶ στρικτοῖς κατεκόσμουν ὑφάσμασιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ῥοδίναις δένδρων κατεστεφάνουν. Ἅ δὴ πάντα ὁ ῥηθεὶς ἁγιώτατος πατριάρχης μετὰ πάσης ἐπιμελείας καταργηθῆναι ἐπέτρεψεν· ὃ καὶ γέγονε. Καὶ νῦν, εὐδοκοῦντος τοῦ Θεοῦ, τὰ τοιαῦτα θεοστυγῆ ἔργα παντελῶς ἠφάνισται· ὡς τῶν ἐν ταῖς γειτονίαις ὄντων πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἱερέων ἐπιτιμηθέντων παντοίως φρουτίζειν, καὶ μὴ παραχωρεῖν τοιοῦτόν τι γίνεσθαι».

τορος Μανουὴλ Κομνήνοῦ, ἀνεθεματίσθησαν ὅσοι ἤθελον σκευωρήσει κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου ἐπιβουλήν[481]. Ὁ πατριάρχης οὗτος, ὡς εἰκάζω[482], προὐβίβασεν εἰς μητρόπολιν τὴν ἐπισκοπὴν Πυργίου, τῇ μητροπόλει τῆς Ἐφέσου τέως ὑποκειμένην.

Ἀπόπειρα νέα πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς γενομένη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τοῦ Μιχαὴλ πατριαρχείας ἀπέτυχεν. Ἄλλη δ' ἀπόπειρα πρὸς προσέγγισιν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἀρμενικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας, τῷ 1170 γενομένη ἐκ μέρους τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ πρὸς τὸν καθολικὸν τῆς Ἀρμενίας Νερσῆ Δ', οὐδὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα[483].

Κατὰ τὰς πρώτας, πιθανῶς, ἡμέρας τῆς πατριαρχείας Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου, τῇ 13 αὐγούστου 1169, οἱ γέροντες καὶ πρόκριτοι τοῦ Ἁγίου Ὄρους παρεχώρησαν τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Θεσσαλονικέως εἰς τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ξυλουργοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναζοντας ῥώσσους[484].

Προσφωνήσεις Εὐσταθίου τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ Μιχαὴλ Χωνιάτου τοῦ Ἀθηνῶν εἰς τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ Γ' εὑρηνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Escurial, καὶ μία ἐξεδόθη πρό τινος[485].

---

481. Ἀρμενοπούλου ἔκδ. Heimbach. σελ. 822.

482. Miklosich καὶ Müller Acta Patriarchatus Constantinopolitani· ἐν Βιέννῃ. 1860—1862. τόμ. Α', σελ. 229. ἔνθα ἐκδίδεται γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ΙΔ', τῷ 1342. Ἡ ἐπισκοπὴ Πυργίου σημειοῦται ὑπὸ τὸ ὄνομα Διὸς Ἱεροῦ, καθ' ἐπισκοπὴν τοῦ Ἐφέσου, κατὰ τὴν διατύπωσιν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

483. Δημητρακοπούλου Ἱστορία τοῦ σχίσματος· σελ. 32—33. Γρηγορίου τοῦ Βυζαντίου μητροπολίτου Χίου (νῦν Ἡρακλείας). Περὶ ἑνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· σελ. 25—37.

484. Acta Rossici in monte Athos monasterii· σελ. 68—80.

485. βλ. τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου σελ. 68—69 σημ. 115.